CİLT 1

MİHAİL ŞOLOHOV - UYANDIRILMIŞ TOPRAK



MİHAİL ŞOLOHOV

CİLT 1

UYANDIRILMIŞ TOPRAK

TÜRKÇESİ: LEVLA SOYKUT

yordam edebiyat

Leyla Soykut (1921, Kars - 1974, İstanbul)

Çevirmen. Bursa Kız Lisesi, ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olmuştur. Öğretmenlik ve gazetecilik mesleklerinin ardından çevirmenliğe yönelmiştir.

Rusçadan yaptığı Dostoyevski, Tolstoy, Turgenyev, Şolohov ve Soljenitsin çevirilerinin yanı sıra, Fransızcadan yaptığı Jacqueline Monsigny, İtalyancadan yaptığı Franca Antonioni, İngilizceden yaptığı William Irish, Kathy Lambert, David Reuben, Adam Knight, Robert Wilder, Edgar Wallace, Vera Caspary, Elizabeth Seifert çevirileriyle adından söz ettirmiştir.

Leyla Soykut'un Rusça aslından yaptığı *Uyandırılmış Toprak* çevirisi ilk olarak Cem Yayınları (1973) tarafından iki cilt halinde (ikinci cilt *Don Kıyısında Hasat* başlığıyla) basılmıştır.

Eserin orijinal adı:
Поднятая целина - Podnyataya tselina

Yordam Edebiyat'ta
Leyla Soykut *Çevirileri*

Delikanlı • Dostoyevski



Karamazov Kardeşler • Dostoyevski



Uyandırılmış Toprak (2 cilt) • Mihail Şolohov

MİHAİL ŞOLOHOV

UYANDIRILMIŞ TOPRAK

ROMAN

TÜRKÇESİ
LEYLA SOYKUT

BİRİNCİ CİLT

yordam edebiyat

Yordam Edebiyat: 43 • **Uyandırılmış Toprak** Cilt: 1 • Mihail Şolohov
ISBN 978-605-172-266-5 (Tk) - ISBN 978-605-172-267-2
Türkçesi: Leyla Soykut • *Düzeltme:* Didem Gerçek
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Mayıs 2018
© Yordam Kitap, 2017

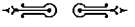
Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 - 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

---

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122



UYANDIRILMIŞ TOPRAK

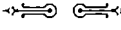


ROMAN



BİRİNCİ CİLT

Dickens ve Şolohov



Hasan Âli Ediz

Durgun Don'un birinci cildi çıkar çıkmaz, Şolohov, yurdu içinde olduğu kadar yurdu dışında da çabucak geniş halk yığınlarının sevdiği ve benimsediği büyük bir yazar oldu. *Durgun Don* kısa bir zamanda başlıca dünya dillerine çevrildi. Eser, Sovyet basınında olduğu kadar dünya basınında da geniş yankılar uyandırdı, çeşitli yönlerden incelendi ve eleştirildi. Şolohov üzerine birçok övgü yazıldı. Bu arada, Şolohov'un Londra'yı ziyareti sırasında kendisinden "Sovyet Dickens'ı" diye söz eden İngiliz gazeteleri de oldu. Bu benzetme genç Sovyet romancısının eseriyle ünlü İngiliz romancısının eserleri arasında yapılmış karşılaştırmalı bir çözümlemenin sonucu değildi tabii. Çünkü bu iki yazar arasında ortak hiçbir şey yoktu. O zamanlar, Rus edebiyatını pek incelememiş oldukları anlaşılan bu Londralı gazetecileri böyle bir benzetmeye götüren şey, olsa olsa, Şolohov'un da Dickens gibi çok genç yaşta böylesine geniş bir ün salması olabilirdi. Çünkü Dickens kendisini meşhur eden *Mr. Pickwick'in Serüvenleri* ile *Oliver Twist* gibi eserlerini yayımladığı zaman ancak 25-26 yaşlarında bir delikanlıydı. Şolohov da *Durgun Don* romanının birinci cildini yayımladığı zaman ancak 23 yaşındaydı.

Ama övme amacıyla da olsa, salt yaş bakımından da olsa, Londralı gazetecilerin bu benzetişi, hiç de mutlu bir benzetiş değildi. Çünkü Rus edebiyatı genç yeteneklere alışkındı. Şair Puşkin en önemli eserlerinden biri olan *Yevgeni Onegin*'i yazdığı zaman 24 yaşındaydı. Şair Lermontov şöhretini yapıp düelloda öldürüldüğü zaman 27; büyük Rus eleştirmeni ve düşünürü Dobrolyubov da öldüğü zaman ancak 25 yaşındaydı.

Şu halde, Şolohov'un özelliği, onu büyük Rus ve Batı yazarları düzeyine çıkaran şey, pek yüzeyde kalan bir benzetmeyle 'genç yaşta büyük bir roman yazmak' niteliği olamazdı. Onun böyle kısa süre içinde milyonların sevgilisi haline gelebilmesi ve büyük edebiyat otoritelerinin takdirini kazanabilmesi için, çok daha başka, çok daha üstün bir edebiyat kişiliği olması gerekiyordu.

Nitekim daha 1925 yılında, Şolohov'un *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* adlı ilk hikâye kitapları çıkar çıkmaz, devrin edebiyat otoritelerinden Serafimoviç şu yargıda bulunmuştur:

> Şolohov'un hikâyeleri, bir bozkır çiçeği canlılığıyla yalın, ama renkli ve parlak, karşımızda kanat kanat açılıyor. Onda Kazak dili renkli, örnek bir dildir. Sözler kısadır; ama bu kısalık, yaşantı, çaba ve gerçekle doludur. Bunlara, en keskinleştiği anlarda bile bir ölçü duygusu egemendir. Bu sözlerin insanın iliklerine kadar işlemesi de bundandır. Kısacası her şey, Şolohov'un büyük bir yazar olma yönünde geliştiğini gösteriyor. Yalnız yazarın okuması, her yazısı üzerinde durması, çalışması ve acele etmemesi gerek...

Serafimoviç'in Şolohov'la ilgili bu yargısı üzerinden uzun yıllar geçti. O günden bu yana Şolohov, dört ciltlik *Durgun Don*, iki ciltlik de *Uyandırılmış Toprak* gibi büyük romanlarını yazdı. Serafimoviç'in tanımlaması fazlasıyla gerçekleşti. Şolohov bu süre içinde, değil yalnız Sovyetler Birliği'nin, bütün dünyanın ünlü yazarlarından biri oldu. Eserleri başta İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca olmak üzere 60'ı aşkın dile çevrildi. Yazar bu arada *Durgun Don*'un dördüncü cildinin çıkışıyla 1941'de Stalin, *Uyandırılmış Toprak*'ın ikinci cildinin çıkışıyla da 1960'da Lenin Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1965'te de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmakla dünya edebiyatında sağladığı başarının bir rastlantı olmadığını kanıtlamış oldu.

Çocukluğu ve yetiştiği ortam

Şolohov 1905 yılında, Don bölgesinde, Vyeşenskaya adlı Kazak ilçesinin Krujilino köyünde doğdu. Babası orta Rusya'nın Riyazan bölgesinden Don kıyılarına gelip yerleşmiş bir "yaban"dı. Ömrü boyunca ona burada hep "yaban" gözüyle baktılar.

Şolohov'un annesi oralı bir Kazak kızıydı. Okuması yazması yoktu, ama akıllı ve zeki bir kadındı. Şolohov yedi yaşına basıp Voronej'deki bir okula verilince, annesi başkasının aracılığına başvurmadan oğluyla mektuplaşabilmesi için okuma yazma öğrendi.

Şolohov özgür bozkır havasıyla büyüdü. Yüzü, yakıcı bozkır güneşiyle, sert bozkır rüzgârıyla tunçlaştı.

Şolohov daha çocukluğunda köy ve bozkır hayatının bütün ağırlığını yudum yudum tattı; toprak sürmeyi, ekin ekip biçmeyi, ekin kaldırmayı, harmanı öğrendi. Sık sık hem ruhunu hem vücudunu serinlettiği Don Irmağında balığa çıktı. Fırsat buldukça da tozlu köy sokaklarında kendi yaşındaki Kazak çocuklarıyla oynamaktan, onlarla dövüşmekten geri kalmadı. Uzun kış gecelerinde, eski Kazakların serüvenlerini dile getiren, onların yiğitliğini anlatan masalları bol bol dinledi. Bütün bunlar Şolohov'un karakterini pekiştirmekte önemli bir rol oynar. Böylece Şolohov neşeli, şakacı, duygulu bir Kazak delikanlısı olup çıktı.

Şolohov biraz büyüyünce yaz tatillerinde, kız ve erkek arkadaşlarıyla gece gezmelerine çıktı. Ay ışığında pırıl pırıl yanan Don Irmağında, bozkırlarda kahkahalar attı, şarkılar söyledi, sevdalandı.

Zaten Kazaklar canlı, neşeli, şakacı insanlardır. Üçü beşi bir araya gelince hemen şarkıya, dansa başlar. Islıkları kahkahalar, kahkahaları çığlıklar kovalar. Bozkır şarkıları hem neşeli hem içlidir. Yüreklerde hem sevinç hem sızı uyandırır. Bu yüzden bu şarkılarda her zaman bir aşırılık sezilir; bir dinleyen bir daha unutamaz.

İşte Şolohov, kimi oynak kimi içli bu şarkılarda yer alan zengin ve renkli Kazak dilini çok iyi benimsedi. Sonraları onun romanlarında yer alacak olan o bir kır çiçeği kadar renkli üslubun köklerini burada aramak gerekir.

• • •

Şolohov lisedeyken Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. 1917 Kerenski Devrimi de onu lisede buldu. 1917 Kasım [Ekim] Devrimi, sonraları onun doğup büyüdüğü bölgeyi de içine alan iç savaşlar, o lisedeyken başladı.

Bu koşullar altında artık okulun ve okumanın lafı olamazdı. Güçlü devrim rüzgârı Şolohov'un köyünü de ikiye bölmüştü. Her Kazak gencinin karşısına dikilen ve hemen çözümlenmek isteyen günün problemi Şolohov'un da karşısına dikilmişti: Kimden yana olmalı? Hangi yöne katılmalı? 16 yaşındaki Şolohov yönünü seçmekte gecikmedi: Devrimcilerden yana, Çarlık düzenine karşı savaşa katıldı. O zamanlar büyük önemi olan iaşe örgütünde görev aldı. O sıralarda, özellikle Don bölgesinde yağmacılık alıp yürümüş, eşkıyalık artmıştı. Eşkıyaların başlıca hedefi erzak depoları ve iaşe kollarıydı. Bu yüzden Şolohov'un görevli olduğu iaşe örgütüne de sık sık saldıranlar oldu. Şolohov elde silah bu çetelerle savaşmak zorunda kaldı. Böylece Şolohov, belki farkında bile olmadan kendisini devrimcilerin arasında, iç savaşın ortasında buldu. Bu durum onun kesin olarak alınyazısını çizdi.

İlk eserleri

İç savaş sona erip ülkede Sovyet düzeni yerleşince Şolohov bir süre hamallık, taşçılık, ilkokul öğretmenliği ve gazetecilik yaptı. Şolohov işte bu sırada, 1923 yılında o bölgede çıkmakta olan gazete ve dergilere hikâyeler yazmaya başladı. Bu arada hiç durmadan kendini yetiştirmeye çalıştı. Gazetede yazdığı bu hikâyeler ilgi uyandırdığı için Şolohov onları 1925 yılında *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* adlarını taşıyan kitaplar halinde yayımladı. Bu ikisi Şolohov'un kitap halinde basılmış ilk eserleridir.

Şolohov, biraz acemice ve şematik olarak yazılan bu hikâyelerinde bile dilinin güzelliği ve renkliliğiyle, doğa tasvirlerinin zenginliğiyle, yer yer Kazak yaşantısını anlatmadaki başarısıyla hemen dikkati çekti. Bu hikâyeler edebiyat çevrelerinde geniş yankılar uyandırdı. Bütün kusurlarına rağmen bu hikâyelerin yaptığı en büyük hizmet, büyük sanatçının bundan sonra yazdığı *Durgun Don* ve *Uyandırılmış Toprak* gibi ünlü eserlerine bir köprü oluşturmasıdır.

Durgun Don

Şolohov'un ilk büyük eseri, geniş bir tarih süresini kapsayan dört ciltlik *Durgun Don* romanıdır. Don Kazaklarının çeşitli dönemlerdeki yaşantı tablosunu veren *Durgun Don* romanı, 1926 yılından 1940 yılı-

na kadar olan on dört yıllık bir süre içinde yazılmış ve yayımlanmıştır. Ne var ki, bu büyük eserin ilk üç cildi 1928-1933 yılları arasında, birer ya da ikişer yıl arayla yayımlandığı halde, üçüncü ciltten sonra gelen ve 1940 yılında çıkan dördüncü cilt, yedi yıllık bir aradan sonra yayımlanabilmiştir. Bu gecikme Şolohov'un eserleri üzerinde büyük titizlikle çalışmasından, materyalleri toplamada, bunları değerlendirmede büyük bir dikkat göstermesinden ileri gelmekle beraber, ilk üç cildin yayımlanması üzerine yapılan eleştirilerin gerektirdiği bazı düzeltmelerle de ilgili olduğu sonradan yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır. Yalnız şunu da belirtmeliyiz ki, *Durgun Don*'un birinci cildi daha bitmeden değişikliğe uğramış, yazar ilk yazdıklarını beğenmeyerek eserinin planında değişiklikler yapmıştır.

Durgun Don nasıl yazıldı?

Don bölgesindeki iç savaşın bütün evrelerini günü gününe yaşayan Şolohov, bu izlenimlerini 1923 yılında yazıp 1925 yılında kitap halinde yayımladığı *Don Hikâyeleri* ve *Mavi Bozkır* eserlerinde kopuk parçalar halinde anlatmıştı. Şolohov zamanla, yakından gördüğü ve içinde yaşadığı bu hareketli dönemi bir roman halinde canlandırmayı düşündü. *Durgun Don* adını verdiği bu romanında Kazakların devrim sırasındaki rollerini belirtmek istedi. Nitekim romanını yazmaya da başladı. Ama yazar bu ilk tasarısından çabucak vazgeçti. Bunun nedenlerini Şolohov'un kendi ağzından dinleyelim:

> Romanıma, 1925 yılında başladım. Önceleri eserimi, böylesine geniş tutacağımı kendim bile tahmin etmemiştim. Maksadım, Kazakların devrim sırasındaki rollerini belirtmekti. Romanıma, Kazakların Petrograd şehrine taarruz eden General Kornilov'un ordusuna katılışı olayıyla başladım (Kornilov'a katılan Kazak ordusu, Don Üçüncü Süvari Kolordusuydu). 80-100 sayfa kadar yazdıktan sonra, yazdıklarımı okudum. Yanlış bir yol tuttuğumu hemen hissettim. Okurların kafasına daha ilk ağızda şu sorular çöreklenmekte gecikmeyecekti: Kazaklar, devrimin bastırılmasına neden katılmıştı? Bu Kazaklar da ne menem şeydi? Don Ordusu Bölgesi nereden ortaya çıkmıştı? İşte bunun için ilk yazdıklarımı bir kenara attım. İlk tasarımdan vazgeçtim. Daha geniş bir roman tasarlamaya başladım. Tasarı kafamda olgunlaşınca materyal toplamaya koyuldum. Kazakların yaşantısını

yakından bilmemin bu işte bana büyük yardımı dokundu. Böylece bugün ortaya çıkan *Durgun Don*'u, yaklaşık olarak 1926 sonlarında yazmaya başladım.

Gerçekten de Şolohov romanının planını değiştirmeseydi, ilk tasarladığı romanındaki olayları ikinci cilde bırakarak, Kazakların devrimden ve savaştan önceki yaşantısını kapsayan bir romanla işe başlamasaydı, tasarladığı roman kopuk bir film gibi eksik kalacak, belki de bugünkü değerini kazanamayacaktı.

Değişikliğin nedenleri

Şolohov'u eserinin planında böyle bir değişiklik yapmaya götüren birtakım tarihsel zorunluklar vardır. Çünkü Don Kazaklarının tarihi devrimci geleneklerle doluydu. Rusya'da toprak köleliği düzenini temelinden sarsan ve 1606-1607, 1667-1671, 1707-1708, 1773-1775 yılları arasında geçen dört büyük köylü isyanının liderlerinin hepsi de birer Don Kazak'ı idi. Bugünün Don Kazakları, masallarda adları geçen, şarkıları hâlâ halk arasında söylenen bu liderlerin, Bolotnikov'ların, Stenka Razin'lerin, Bulavin'lerin, Pugaçev'lerin torunlarıdır. Bu tarihsel isyanların liderleri ve vurucu gücü Don Kazakları olduğu halde, nasıl olmuştu da aynı Don Kazakları 1917 Devrimi'nin umacıları haline gelmişti?

Çarlık hükümetleri, uzun bir tarih süresince, çeşitli bölgesel ayrıcalıklarla, "bağımsızlık" hülyalarıyla, bu bölgede toprak köleliği düzenini uygulamamakla hem savaşçı ve yiğit Don Kazaklarını kendinden yana çekmesini hem de onlarla öteki Rus halkı arasında derin bir uçurum yaratmasını başarmıştı. Böylece, meydana getirdikleri özel Kazak süvari birliklerini bir yandan dış savaşlarda istilacı emellerini gerçekleştirmek için, öte yandan memlekette Çarlık despotluğuna karşı baş gösteren öğrenci, işçi ve halk direnişlerini bastırmak için kullandılar. Bunun doğal bir sonucu olarak 1917 Devrimi herkesten çok "ellerindeki ayrıcalıkları kaybetmemek için savaşan" Kazaklardan direniş gördü.

İşte Şolohov eserinin planında yaptığı değişiklikle, Kazakların Birinci Dünya Savaşı'ndan önce ve savaş sırasındaki durumlarını an-

latma ve böylelikle onların devrim sırasındaki tutumlarını açıklama olanağını bulmuş oldu.

Böylece Şolohov'un ilk tasarladığından çok daha başka, ama çok daha geniş ve çok daha güzel bir eser doğmuş oldu.

Eserin konusu

Durgun Don'un 1928 yılında yayımlanan birinci cildinde başlıca Don Kazaklarının yüzyıllar boyunca kurulmuş geleneklere bağlı, Çarlık dönemindeki yaşantıları ele alınmaktadır. Bu ciltte özellikle Don Kazaklarının gelenekleri, görenekleri, günlük yaşantıları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş, ele alınan tipler her yönden incelenmiş, renkli ve canlı tablolar halinde okurların karşısına çıkarılmıştır. Kazakların yaşantısını çok iyi bilen yazar, eserinin bu cildinde Kazak evlerinin içini anlatmakla başlayarak, ot biçmeye, balık avlamaya, Kazak düğünlerine varıncaya kadar bu yaşantının bütün ayrıntısını büyük bir dikkatle anlatmaktadır.

Durgun Don'un 1929 yılında yayımlanan ikinci cildinde, Don Kazaklarının Birinci Dünya Savaşı'nda ve 1917 Kerenski Devrimi'ndeki durumları ele alınarak General Kornilov olayı, Kerenski'nin devrilişi, 7 Kasım 1917 Devrimi anlatılmıştır.

Durgun Don'un 1933 yılında yayımlanan üçüncü ve 1940 yılında yayımlanan dördüncü ciltlerinde ise Don Kazaklarının ayaklanması, General Krasnov'un Don bölgesinde bağımsız bir cumhuriyet kurması, General Denikin ordusunun Don bölgesini istilası, nihayet uzun ve çetin savaşlardan sonra Sovyet düzeninin kesin olarak yerleşmesi olayları anlatılır.

Eserin sanat özellikleri

Durgun Don'un en büyük sanat özelliği epik bir trajedi niteliği taşımasıdır. Bu konuyla ilgili olarak tanınmış Sovyet edebiyat eleştirmenlerinden B. Yermilov şunları söylemektedir:

> *Durgun Don*'un son cildinin yayımlanması üzerine, eserin 'trajik' karakterinden söz edilmektedir. Gerçekten de *Durgun Don* bir trajedi olarak gelişmektedir. Ancak romanın sekizinci bölümünde eser

bir edebî düzeyden bir başka edebî düzeye geçmekte, eserin trajik anlamıyla çelişen unsurlar ortaya çıkmaktadır.

Durgun Don tamamıyla değişik bir eserdir. Sovyet edebiyatının bu ilk trajedisi bir epope (önemli tarihsel olayların hikâyesi) olarak karşımıza çıkıyor. Bizim klasik edebiyatımızda buna benzer bir olaya rastlanamaz. Klasik edebiyatımızda ancak roman biçiminde trajediler görülür. *Anna Karenina*, kısmen de *Karamazov Kardeşler* bu çeşit eserlere birer örnek olarak gösterilebilir. Ama trajik konulu ve trajik olarak biten bu epope bizim edebiyatımızda yoktur. Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı trajik değildir.

Eleştirmen sözüne devam ederek şöyle diyor:

Romandaki bütün trajik olaylar Durgun Don Babamız'da toplanmaktadır. Zaten romanın adında ince bir alay vardır. Daha romanın adında 'Durgun Don' üzerine olan geleneksel/patriyarkal şiirsel tasvirler yalanlanmaktadır. 'Durgun' Don! Aksinya'nın, Natalya'nın, Stepan Astakov'un, Gregor Melehov'un aşkları, 'durgun' Don'un zalim, hayvanca (özellikle, öz kızına tecavüz eden babanın davranışı olarak karşımıza çıkar) 'patriyarkalliğine karşı bir isyan değil midir? Okur, Aksinya ile Gregor'u, onların aşkını, onların geleneklere karşı olan bu başkaldırılarından ötürü sevdi. Tıpkı okurun, başkaldırısından ötürü Anna Karenina'yı sevmesi gibi...

'Sakin Don Babamız' birçok güçlü ve yetenekli insanın ölümlerinin tek sorumlusudur. Eşsiz bir tip olarak, güç bakımından, hiç de Aksinya'dan geri kalmayan Natalya'yı da mahveden yine odur.

...Gerek okurlar gerekse eleştirmenler haklı olarak, eserin sekizinci bölümündeki Melehov'u, romanın öteki bölümlerindeki Melehov'a göre başka bir insan, özel bir insan halinde kabul ediyor. Bu yeni, bu özel, bu başka Melehov'un artık trajik bir öğe olmaya hakkı yoktur. Çünkü ancak yüksek yaradılıştaki bir insan trajedinin kurbanı ya da kişisi olabilir.

Durgun Don'da Şolohov yaratıcılığının göze çarpan bir başka özelliği de, Rus klasik edebiyatı ile Rus halk edebiyatı arasındaki kaynaşmadır.

Gerçekten de bugünkü Rus yazarlarından hiçbiri Şolohov kadar Rus klasik edebiyatı geleneğiyle Rus halk edebiyatı geleneğinin, böy-

lesine ustaca karışımının bir örneğini vermemiştir. *Durgun Don*'da halk türkülerinin, halk şarkılarının yanı sıra alabildiğine masallara, atasözlerine rastlanmaktadır.

Şolohov sadece halk türkülerinden, masallardan, atasözlerinden, kısacası halk sanatının materyallerinden ve motiflerinden yararlanmakla kalmamış, halk edebiyatının yöntemlerinden de geniş ölçüde yararlanmıştır. Şolohov'un kullanmayı çok sevdiği, roman kişilerinin ruh haliyle doğayı karşılaştırma yöntemi, hiç kuşku yok ki folklorden ileri gelmektedir.

Gerçekten de doğa tasvirlerinden yana çok zengin olan *Durgun Don*'da bu tasvirlerin çoğu, biraz sonra geçecek olan olayların fonu ya da malzemesi olarak kullanılmıştır. Romanın bazı yerlerinde ise tabiat tasvirleri ve kişilerin ruh hali âdeta birbiriyle kaynaşmış olarak verilmiştir. Şolohov'daki doğa tasvirleri sık sık, kişilerin yaşantısındaki korkunç olayları sanki önceden haber verir.

Birinci cildin IV. bölümündeki şu fırtına tasviri, delice aşk afetine tutulan Gregor ile Aksinya'nın yaşantılarındaki 'fırtınalı olay'ın bir habercisidir:

> Akşama doğru bir fırtına çıktı. Köyün üzerini siyah bulutlar kapladı. Rüzgârın çılgına çevirdiği Don'un köpüklü dalgaları kıyıyı dövmeye başladı. Yağmursuz gökte şimşek çakıyor, ara sıra gök gürültüleri yeri sarsıyordu. Bulutların hemen altında bir çaylak dolanarak kanat çırpıyor, onu cırtlak sesleriyle kuzgunlar izliyordu...

Yine birinci cildin XVI. bölümündeki şu doğa tasviri, Aksinya'nın sıkıntılarına âdeta eşlik etmektedir:

> Muslinden bir buğunun içinde kalan güneş, köyün üzerinden geçiyordu. Minik, bembeyaz, kıvrım kıvrım bulut kümelerinin ötesinde uçsuz bucaksız, serin, gök mavisi bir çayır göz alabildiğine uzayıp gidiyordu. Alev alev yanan sac çatıların, terk edilmiş tozlu yolların, kavrulmuş sarı otlarıyla tarlaların üzerinde öldürücü, nemli bir sıkıntı yükseliyordu.

Şolohov'un *Durgun Don*'da göze çarpan sanat özelliklerinden biri de yazarın, roman kişilerinin ruh hallerini anlatmadaki ustalığıdır. Bu konuyla ilgili olarak Sovyet edebiyatı eleştirmenlerinden M. Çarniy şunları yazmaktadır:

> Tolstoy *Günlük*'ünde, 'Sanatın başlıca amacı, insan ruhu üzerinde gerçeği söylemek, insan ruhuyla ilgili basit insanların söyleyemeyeceği sırları söylemektedir,' diyor.

İşte Şolohov, romanının başlıca kişileri olan Gregor Melehov'un, Aksinya'nın, Natalya'nın ruhuyla, iç yaşantılarıyla ilgili sırları rastgele insanların söyleyemeyeceği bir ustalıkla anlatmasını bilen ve bu anlatımıyla okurları büyüleyen o büyük sanatçılardan biridir.

Aralık 1965

BİRİNCİ BÖLÜM

OCAK ayının sonunda, buzlar yeni çözülmeye başladığı zaman, ılık bir havaya bürünen vişne bahçelerinin güzel bir kokusu vardır. Öğleyin rüzgârın esmediği kuytu yerlerde güneş çevreyi yavaş yavaş ısıtmaya başlar; kiraz ağaçlarının kabuğundan, erimeye yüz tutmuş karların yaydığı küflü rutubet kokusuyla birlikte, karlarla kaplı kuru yaprakların kalın örtüsü altında yer yer görünen toprağın keskin kokusuna karışan hüzün verici belirsiz bir koku yükselir.

Bu karışık ve hafif koku, bahçeleri alacakaranlık bastığı, çıplak dalların arasından yeşile çalan bir hilal belirdiği, karların üstünde birer tüy yumağı gibi oradan oraya sıçrayan tavşanların benek benek izler bırakarak kaçıştığı ana kadar sürüp gider.

Sonra rüzgâr bozkırlardaki tepelerden bahçelere soğukların kasıp kavurduğu pelinlerin bir soluk gibi ince kokusunu getirir. Günün diğer kokuları, sesleri yok olur; yaban otlarının, çalılıkların üzerine gece, doğudan kurşuni bir dişi kurt gibi sessiz ve sinsice gelir. Ardında sürükleyip getirdiği karanlığın koyu gölgeleri, ayak izleri gibi birbirini izleyerek bozkırları yavaş yavaş sarmaya başlar.

1930 yılının bir Ocak akşamı, Gremyaçiy Log köyüne, bozkıra bakan yan sokaklardan birine bir atlı saptı. Derenin kıyısında yorgun ve kıvırcık yelelerine kırağı düşmüş atını durdurdu, yere indi. Sokağın iki yanında uzayıp giden karanlık bahçelerin, kavaklıkların üstünde, ta yükseklerde, artık küçülmeye başlayan bir ay parlıyordu. Sokak karanlık ve sessizdi. Derenin öbür yanında bilinmeyen bir yerde bir köpek havlıyor, sarı bir ışık yanıyordu.

Atlı buz gibi soğuk havayı tutkuyla derin derin içine çekti. Acele etmeden eldivenini çıkardı, bir sigara yaktı. Sonra hayvanının kolanını sıktı, parmaklarını eyerin altına soktu, atın terli sırtını yok-

ladı. Çevik bir hareketle iri gövdesini yukarı doğru savurarak eyere yerleşti. Kışın bile donmayan küçük dereyi at sırtında geçmeye başladı. Hayvan derenin dibindeki çakıllarda nallarıyla boğuk sesler çıkararak ilerlerken, bir ara su içmek istedi. Ama binicisi onu daha hızlı yürümeye zorlayınca, karnı guruldayarak karşı kıyıdaki dik bayıra çıktı.

Atlı, karşıdan insan sesleri ve karda çekilen bir kızağın gıcırtısını duyunca atını yine durdurdu. Hayvan seslerden huylandı, yavaşça kulaklarını kımıldattı, başını seslerin geldiği yana çevirdi. Gümüş sinebendi, Kazak usulü işlenmiş kabarık eyeri, ayın ışığı altında birden bembeyaz ve göz kamaştıracak kadar parlak göründü. Atlı, gemi eyerin arka eğrisine geçirdi, o ana kadar omzunda asılı duran devetüyü Kazak başlığını aceleyle giydi, yüzünü sardı ve atını dörtnala kaldırdı. Kızağı geçtikten sonra yine yavaşladı, atı rahvana sürdü, ama başlığını çıkarmadı. Neden sonra köye vardığı zaman, rastladığı bir kadına sordu:

"Söyle bakalım teyze, Yakov Ostrovnov sizin köyün neresinde oturuyor?"

"Yakov Lukiç'i mi soruyorsunuz?"

"Evet, onu..."

"Bakın, şu kavağın arkasında kiremitli bir ev var ya, işte orada!"

"Gördüm, sağ ol..."

Atlı, kiremitli büyük evin önünde atından indi, hayvanı avluya soktu ve kırbacının sapıyla yavaşça pencereye vurdu.

"Reis Yakov Lukiç, biraz gelir misin?" diye seslendi.

Evsahibi ceketini omzuna alarak dışarı çıktı. Yeni gelene dikkatle baktı, kapının önündeki basamaklardan aşağı indi. Kır düşmüş bıyıklarının altından gülümseyerek:

"Kimmiş bakalım bizim taraflara gelen?" dedi.

"Tanıyamadın mı yoksa Lukiç?.. Gece yatısına geldim, hayvanı koyacağımız sıcak bir yer var mı?.."

"Yazık ki sizi tanıyamadım aziz yoldaş... Bölge teftiş bürosundan mısınız? Yoksa tarım bürosundan mı? Durun, durun tanıyacağım galiba... Sesiniz hiç yabancı gelmiyor... Tanıdığım birinin sesine benziyor..."

Yeni gelen başlığını geriye doğru itti. Bıyıklarını tıraş etmişti. Dudaklarını hafifçe gererek güldü:

"Polovtzev'i hatırlamıyor musun?"

Yakov Lukiç birden korkuyla çevresine bakındı.

"Aziz büyüğümüz... şeref verdiniz... Nereden geliyorsunuz sayın yüzbaşım?.." diye fısıldadı. "Hayvanı hemen bir yere alırız, bizim ahıra... Merak etmeyin... Hay Allah, kaç yıl geçti..."

"Anladık, anladık... Yavaş konuş. Gerçekten uzun zaman geçti... Hayvanı örtecek bir şey var mı? Evde yabancı yok ya?.."

Yeni gelen atının yularını evsahibine verdi. At yabancı bir elin kendisini çektiğini hissederek tembel tembel ona uydu; dimdik boynunu gerdi, başını kaldırdı, arka ayaklarını yorgun yorgun sürüyerek ahıra doğru yürüdü, tahta döşemeyi nallarıyla takırdattı. İçeride yabancı bir atın her yere sinmiş kokusunu sezince de, hafifçe kişnedi. Yabancı adamın eli hayvanı susturdu. Becerikli ve ihtiyatlı parmaklar, hayvanın ağzında madeni bir tat bırakan ve sürtüne sürtüne diş etlerini uyuşturmuş olan gemi çıkardı. At minnetle başını eğdi, bir şeyler yemeye koyuldu.

Evsahibi atın üstüne soğumuş örtüyü dikkatle örterek:

"Kolanlarını gevşettim, biraz eyerli dursun bakalım. Biraz kendine gelsin. Sonra eyerini de alırım!" diye söylendi.

Eyeri daha ilk yokladığı anda kolanların ne kadar gerilmiş olduğunu, üzengileri bağlayan kayışın sonuna kadar gevşetildiğini fark etmiş, yolcunun çok uzaklardan geldiğini ve epey yol yapmış olduğunu anlamıştı.

"Sende biraz yem var mı Yakov Lukiç?"

"Bulunur... Su da yem de veririz hayvancağıza. Buyurun eve gidelim, size nasıl hitap edeceğimi bilemiyorum doğrusu... Eskisi gibi desem... artık o alışkanlığı yitirdik, hem yakışık almaz herhalde..."

Evsahibi bunları söylerken gülümsemişti ama karanlıkta bu gülümseyişinin görünmediğini biliyordu. Lukiç'ten önce ahırdan çıkan konuk:

"Adımı ve babamın adını biliyorsun, unutmadın ya?.." dedi.

"Nasıl unuturum!.. Biz Alman harbini birlikte yaptık, bu savaşta da beraberdik. Sizi sık sık hatırlamışımdır Aleksandr Anisimoviç...

Sizden Novorosiysk dolaylarında ayrıldığımızdan beri bir haber alamadık. Belki de gemiyle Türkiye'ye kaçan Kazaklarla birlikte gitmişsinizdir diye düşünüyordum."

Sobası iyice yanan mutfağa girdiler. Yeni gelen, başlığını ve ak kalpağını çıkardı, köşeli, geniş ve sağlam yapılı kafası meydana çıktı. Başındaki seyrek saçlar kırlaşmıştı. Alnının sert ve bir kurdun başını andıran köşeli çıkıntısının altından, çabucak odaya göz gezdirdi. Donuk bir pırıltıyla parlayan, derine gömülmüş açık mavi küçücük gözlerini kısarak gülümsedi, sedirin üstünde oturan köylü kadınlara selam verdi. Kadınlardan biri kaynana, diğeri gelindi.

"Nasılsınız bacılar?.."

Evsahibinin karısı, 'Evimize getirdiğin bu adam nasıl bir insandır? Ona karşı nasıl davranmalı?' diye sormak ister ve yanıt bekler gibi kocasına baktı. Sonra fazla yakınlık göstermeden:

"Allaha şükür, iyiyiz..." dedi.

Evsahibi konuğu büyük odaya, sofraya davet ederek kadınlara kısaca:

"Bize bir şeyler hazırlayın..." dedi.

Konuk, domuz etiyle pişirilmiş çorbayı içerken, kadınlar da içeride olduğu için havadan sudan, eski arkadaşlardan söz etti. Yüzünün iri ve bir kayadan oyulmuşçasına sert, keskin çizgileri olan alt yanı güçlükle hareket ediyor gibiydi. Lokmaları yorgun bir tavırla, sabana koşula koşula gücü kalmayıp yere serilmiş öküz gibi ağır ağır çiğniyordu. Yemekten sonra kalktı. Çevresi tozlanmış kâğıt çiçeklerle süslü tasvirlerin karşısında haç çıkarıp dua etti, artık yıpranmaya yüz tutmuş dar gömleğinin üstündeki ekmek kırıntılarını silkeleyerek:

"Sofranız bereketli olsun Yakov Lukiç!" dedi. "Haydi gel, şimdi konuşalım..."

Gelin ve kaynana evsahibinin bir kaş işareti üzerine hemen sofrayı topladılar, mutfağa çekildiler.

İKİNCİ BÖLÜM

PEK iyi göremeyen, uyuşuk, her hareketi yavaş olan bölge komite sekreteri masasına oturdu. Gözlerini kısarak baktıktan sonra evrakı okumaya başladı. Gözlerinin altında torba gibi sarkan derinin kırışıkları iyice büzülmüştü. Pencerenin öbür yanında, telefon tellerinin arasında rüzgâr ıslık çalıyor, küçük bahçenin parmaklığına beceriksizce bağlanan atın sırtına konmuş bir saksağan, tam ortada yan yan gezinerek bir şeyler gagalıyordu. Rüzgâr kuşun kuyruğunu kırarcasına aşağı doğru itiyor, tek kanadının üstünde havaya kaldırıyor, ama saksağan artık yaşlanmış, yorgun ve her şeye karşı ilgisiz kısrağın sırtına tekrar iniyor, mağrur ve yırtıcı bir kuş gibi vahşi ve muzaffer bir bakışla çevresine bakıyordu.

Kazak köyünün üstünden, çok alçaktan parçalı bulutlar süratle geçiyordu. Arada bir bulutların arasından eğik gelen güneş ışınları yayılıyor, bir yaz günü maviliğine bürünen mini mini bir gök parçası ışıl ışıl oluyordu. O zaman pencereden görünen Don nehrinin kıvrılışı, arkasındaki orman ve ufukta, ta uzaklarda küçük bir yel değirmeninin bulunduğu tepe, insana heyecan veren yumuşak renklerle yapılmış bir resmi andırıyordu.

"Demek... Rostov'da hastalık nedeniyle kaldın öyle mi?.. Ne yapalım... Yirmi beş bin kişilik gruba dahil olan diğer sekiz kişi üç gün önce geldi. Miting yapıldı, onları kolhoz temsilcileri karşıladı."

Sekreter bunları söyledikten sonra, ağzında bir şeyler çiğniyormuş gibi dudaklarını kımıldatarak düşünceli bir tavırla devam etti:

"Şu anda olağanüstü karışık bir durumdayız. Bölgemizde kolektifleştirme işi ancak yüzde 14,8 oranında yapılabildi. Bunu daha çok 'Toprağı Birlikte İşlemeyi Özendirme Derneği' sağladı. Toprak ağaları, varlıklı kimseler teslim etmeleri gereken buğdayı hâlâ vermedi. Bunların elindeki buğday stokları biriktikçe birikiyor. Bize adam

gerek, evet... çok adama ihtiyacımız var; kolhozlar dilekçelerinde kırk üç işçi istediklerini bildirmişti. Oysa sizlerden bize yalnız dokuz kişi gönderdiler..."

Bu sözlerden sonra şişkin göz kapaklarının altından, bambaşka bir ifadeyle ve keskin bir bakışla uzun uzun Davidov'un gözlerinin içine baktı; adamın neleri yapıp neleri yapamayacağını kestirmek istiyordu.

"Demek sen, burada yazıldığına göre tesviyecisin, öyle mi sayın yoldaş? Peki, Putilovskiy fabrikasında uzun zamandan beri mi çalışıyorsun? Sigara almaz mısın?.."

"Terhis olalı beri fabrikada çalışıyorum, dokuz yıl oldu..."

Davidov elini uzatıp bir sigara aldı. O zaman sekreter, Davidov'un bileğinde dövmeyle yapılmış bir resmin koyu mavi çizgilerini gördü. Sarkık dudaklarının ucunda bir gülümseme belirdi:

"Şan ve şeref... Demek bahriyedeydin, öyle mi?"

"Evet."

"Dövmeyi gördüm de... çapa yaptırmışsın."

"Gençlik, anlıyorsun ya... İnsan o yaşlarda biraz olgunluktan yoksun ve sersem oluyor. Bunu o yıllarda yaptırdım işte..."

Davidov bunları söylerken gömleğinin kolunu aşağı doğru hafifçe çekti; 'Anladık açıkgöz adamsın, kendine gerekmeyen şeyleri bile görüyorsun, ama buğdayları stok etme işini az kalsın eline yüzüne bulaştırıyordun...' diye düşündü.

Komite sekreteri bir an sustu. Sonra şişkin, hastalıklı görünen yüzünde, salt konuğu karşılamak üzere belirmiş olan o anlamsız gülümseme kayboldu.

"Şimdi sen bugünden tezi yok Bölge Komitesi'nin tam yetki verdiği biri olarak, zorla kolektifleştirme işine girişmek için yola koyulacaksın arkadaş. Komite başkanlığının son direktiflerini okudun mu? Biliyor musun? İyi, öyleyse Gremyaçiy köy şûrasına gideceksin. Oraya gidince dinlenme olanağın olur. Şimdilik ona bile zaman yok. Asıl ısrar edeceğin nokta, yüzde yüz bir kolektifleştirmeyi gerçekleştirmektir. Gerçi orada küçük bir işletme var ama, biz dev kolhozlar meydana getirmek zorundayız. Köylüyü uyarma kolu oluşunca hemen size göndereceğiz. Şimdilik sen çok ihtiyatlı hareket ederek,

toprak ağalarını sindirmeye çalışacak ve kolhozu kuracaksın! Ne kadar yoksul ve orta halli köylü varsa hepsi kolhoza girmeli.

"Bu işler hele bir olsun, sonra 1930 yılı için gereken tohumluğu sağlamak için bir ortak fon oluştururuz. Ama çok ihtiyatlı olmalısın. Orta halli köylüyü ürküteyim deme! Gremyaçiy'de üç kişilik bir parti hücresi var. Hücrenin sekreteri ile köy şûrasının başkanı iyi çocuklardır, eskiden ikisi de partizanmış..."

Dudaklarını tekrar geviş getirir gibi kımıldattı ve ekledi:

"Bütün bunlardan kendine göre birtakım sonuçlar çıkarabilirsin, anlaşıldı mı? Oradakiler siyasi problemleri pek bilmez; fazla okumuş insanlar değillerdir. Birtakım hatalar işleyebilirler; bir güçlük ortaya çıkarsa, bölgeye gidersin. Ah... telefon olsaydı iş daha kolay olurdu. Ama henüz telefon hattı kurulmadı, onun için zor ya!.. Ayrıca sana bir şey daha hatırlatacağım; oradaki hücre sekreteri Kızıl Bayrak Nişanı almıştır, azıcık sert adamdır, hep dikine konuşur. Hatır gönül dinlemez..."

Komite sekreteri parmaklarıyla hafif hafif evrak çantasına vurdu, sonra Davidov'un yerinden kalktığını görünce alelacele:

"Dur, bir dakika!" dedi. "Sana bir şey daha söyleyeceğim. Bize her gün bir atlıyla haber ulaştır, oradaki çocukları da azıcık sıkıştır. Şimdi git bizim örgüt müdürüyle görüş ve yola düş. Sana bizim icra komitesinin elindeki atlardan vermelerini söyledim. İşte bu kadar! Ne yapıp edip yüzde yüz kolektifleştirmeyi başarmaya çalış. Yaptığın işi, elde edeceğin başarı oranına göre kıymetlendireceğiz! On sekiz köy şûrasını bir araya toplayarak dev bir kolhoz oluşturacağız. Nasıl, planımızı beğendin mi? Senin anlayacağın, biz de bir Kızıl Putilov tarım işletmesi kuracağız..."

Bu benzetmeyi pek beğendiğini belli eden bir tavırla kendi kendine güldü. Davidov:

"Demin toprak ağalarına karşı ihtiyattan filan bahsettin, bununla ne demek istiyorsun?" diye sordu.

Komite sekreteri babacan bir tavırla gülümseyerek açıkladı:

"Orada kendisine verilen görevi yerine getirip buğday stoğu yapan toprak sahipleri de var, inatla görevini yapmayanlar da... İkinci tip Kulaklara karşı yapacağın şey çok basit. Yüz on yedinci

maddeyi uygularsın, böylece iş biter. Birinci tip Kulak'a gelince, o zaman iş değişir. Sen örneğin o tip bir toprak sahibiyle karşılaşsan ne yaparsın?"

Davidov düşündü:

"Ondan, yeniden buğday isterim."

"Bak hele... Yok kardeşim, sen öyle yapmaya kalkarsan her şeyi berbat edersin. İnsanlarda aldığımız tedbirlere karşı güven kalmaz. Sonra orta halli köylü ne der? 'Demek Sovyet Hükümetinin icraatı bu... demek onların istediği, köylüyü avucuna alıp istedikleri gibi oradan oraya oynatmak ha!..' demezler mi? Lenin bize köylünün duygularına ciddi olarak saygı göstermeyi öğretti. Sen ise 'yeniden buğday isterim' deyip işin içinden çıkıyorsun. Bu düşündüğün çocukça, sersemce bir şey olur."

"Sersemce mi?.."

Davidov kıpkırmızı olmuştu:

"Demek sence Stalin de yanılıyor, öyle mi?"

"Stalin'in bu işle ne ilgisi var?"

"Sen onun, Marksistlerin konferansında, şeylerin yani... toprak sorunlarıyla uğraşanlar var ya... Hay aksi şeytan, neydi adları adamların unuttum... Toprak uzmanlarının mı ne, işte onların toplantısında verdiği nutku okumadın mı?"

"Tarım uzmanlarının."

"Evet, işte onların toplantısında..."

"E... ne demiş?"

"***Pravda***'ya bir baksana, nutkun yayınlandığı ***Pravda***'ya."

İdare memuru ***Pravda*** gazetesini getirdi. Davidov aceleyle onu gözden geçirmeye başladı. Komite sekreteri, ne söyleyeceğini beklerken gülümseyerek Davidov'un yüzüne bakıyordu. Davidov:

"İşte bak, burada yazılı," dedi. " 'Sınırlı bir çalışma açısında durduğumuz sürece, Kulakların mallarına el koymak olanaksızdır...' daha ileride de şunları yazıyor: 'oysa şimdi... Kulaklara kesin bir saldırı yapabilecek, savunma gücünü kırabilecek, onları bir sınıf olarak ortadan kaldırabilecek durumdayız.' Sınıf olarak diyor, anladın mı? Neden ikinci kez buğday isteyemeyecekmişiz? Niçin Kulakları tamamen umarsız duruma getirmeyelim!"

Komite sekreterinin dudaklarındaki gülümseme kayboldu. Ciddileşmişti:

"O nutukta, daha ileride ağaları ortadan kaldırma işinin, kolhozlara giren yoksul ve orta halli kitle tarafından yapılacağından bahsediyor, öyle değil mi? Oku bakalım..."

"Aman sen de..."

"Amanı zamanı yok..."

Komite sekreteri birden o kadar öfkelenmişti ki, sesi bile titriyordu:

"Oysa sen ne öneriyorsun? Hiçbir ayrım yapmadan, bütün toprak sahiplerini ortadan kaldıracak bir idari tedbirin uygulanmasını... Hem de kolektifleştirme işinin ancak yüzde on dört oranında gerçekleştiği bir bölgede... Orta halli köylünün henüz kolhozlara gireyim mi girmeyeyim mi diye ikirciklendiği bir bölgede... İşte bize böylelerini, bölgenin koşullarını bile bilmeyenleri gönderirler..."

Komite sekreteri sesini alçaltarak devam etti:

"Bu düşüncelerle epey çam devirebilirsin..."

"Ne demek istiyorsun?"

"Sen merak etme. Böyle bir tedbirin uygulanması kaçınılmaz olsaydı, zamanı gelince merkez komitesi bize 'Kulakları yok edin!' diye emrederdi. O zaman tamam, iki dakikada uygulardık; milis ve bütün idari örgüt emrimizde değil mi? Şimdilik buğdayları saklayanı, toprak sahibini, ancak halk mahkemeleri aracılığıyla yüz yedinci maddeyi uygulayarak, belirli bir oranda ekonomik bakımdan yok etmeye çalışacağız."

"Yani sence ırgatlar, yoksullar ve orta halliler Kulakların yok edilmesinin karşısında mı? Onların tarafını mı tutuyorlar? Peki, onları Kulaklarla çatışmaya yöneltmeyecek miyiz?"

Komite sekreteri sert bir hareketle evrak çantasının kilidini şakırdatarak kapadı, soğuk bir tavırla konuştu:

"Sen liderin her sözünü istediğin gibi yorumlamakta serbestsin. Ama bu bölgeden Bölge Komitesi sorumludur; yani şahsen ben sorumluyum. Lütfen seni gönderdiğimiz yerde bizim programımızı uygula, kendi icadın olan bir programı değil! Aslında özür dilerim, seninle tartışacak zamanım yok. Bunlardan başka işlerim de var!"

Ayağa kalkmıştı, Davidov'un yanaklarına yine koyu bir kırmızılık yayılmış, sanki bütün kanı yüzünde toplanmıştı. Ama kendini toparlayabildi.

"Ben partinin programını uygulayacağım!" dedi. "Sana gelince arkadaş, sana bir işçiye yakışır şekilde şunu söyleyeyim ki, yanılıyorsun... Senin siyasi görüşün yanlıştır... Gerçek olan bu."

"Görüşlerimin sorumluluğu bana aittir... 'Bir işçiye yakışır şekilde' falan... bunlar artık modası geçmiş deyimler!"

Telefon çaldı, komite sekreteri kulaklığı kaptı. Odaya insanlar dolmaya başlamıştı. Davidov da örgütün başkanıyla görüşmeye gitti. Bölge Komitesi'nin bulunduğu binadan çıkarken, 'Adamın azıcık sağcı görüşleri var... Sorun burada!' diye düşünüyordu. 'Tarım uzmanlarına verilen nutku yeni baştan okumalı. Yoksa ben mi yanılıyorum! Hayır kardeşim! Özür dilerim ama... İşte birçok şeyi hoş gördüğün içindir ki, Kulakların şımarmasına meydan verdin! Oysa eyalet komitesinde onun için "iş bilen memur" diyorlardı. Öyle olduğu halde Kulaklar buğdayın önemli kısmını teslim etmemişler işte! Bunları yavaş yavaş sindirmek başka, zararlı bitkiler gibi kökleriyle birlikte koparmak başka... Neden kitleye önderlik etmiyorsun ha?'

Hayalinde yine komite sekreteri ile tartışmayı sürdürüyordu. Her zaman olduğu gibi en inandırıcı sözler de sonradan aklına geliyordu. Orada, Bölge Komitesi'ndeyken, heyecandan ilk aklına gelen itirazı hiç düşünmeden ileri sürmüştü! Daha soğukkanlı olmalıydı. Yağmur sularının donmuş birikintilerine basa basa yürüyor, zaman zaman ayakları pazar meydanındaki tezek yığınlarına takılıyordu.

Yüksek sesle:

"Yazık! Tartışmayı çabuk bitirdik! Devam etseydi seni öyle mat ederdim ki..." diye söylendi ve yanından geçen bir kadının gülümsediğini fark edince canı sıkılarak sustu.

• • •

Davidov, "Kazaklar ve Köylüler Evi"ne uğrayarak bavulunu aldı. İçindeki kişisel eşyasının iki takım çamaşır, çorap, bir kat elbise ve ayrıca tornavida, pense, eğe, pergel, İngiliz anahtarı ve Leningrad'tan

aldığı başka birtakım basit aletlerden oluştuğunu hatırlayınca gülümsedi, 'Anlaşılan onlara iş düşmeyecek...' diye düşündü. 'Oysa onları alırken, belki tamir edilmesi gereken bir traktörcük bulurum diye düşünmüştüm. Burada traktör ne gezer... Eninde sonunda galiba yetkili bir kişi olarak bölgede mekik dokumaktan başka işim kalmayacak. İyisi mi bunları bir demirciye hediye edeyim. Varsın o kullansın...'

Verdiği bu kararla bavulu kızağın içine fırlattı. Bol yulafla beslenmiş atlar, arkası çiğ renklerde çiçekli bezle kaplı, üstü örtülü beylik kızağı yel gibi götürüyordu. Davidov kızak daha köyden çıkar çıkmaz üşümeye başlamıştı. Yüzünü paltosunun kuzu postundan yapılmış ve yıpranmış yakasının içine saklamaya çalışıyordu. Kasketini aşağı doğru çekerek başına iyice geçirmişti, ama rüzgâr ve insanın iliklerine işleyen rutubet yakasından, paltosunun kollarından içeri giriyor, buz gibi bir soğuk, vücudunu ürpertiyordu. Özellikle Skorohod fabrikasında yapılmış olan, yıpranmış eski potinlerinin içinde ayakları üşüyordu.

Kazak köyünden Gremyaçiy Log köyüne kadar yirmi sekiz kilometre vardır ve yol ıssız bir tepeden geçer. Tepenin üzeri tezekle karıştığı için paslı bir renkte, kaygan bir çamurla örtülüdür. Çevrede karla kaplı el değmemiş topraklar uzayıp gider. Tepelerine kar yığılmış böğürtlenlerin, çitlembiklerin aşağı doğru sarkmış, kamburlaşmış dalları insana hüzün verir. Yalnız yamaçlarda toprak, kar altında göz göz evrene bakar; çünkü rüzgârın savurduğu kar orada tutunamaz. Yol kenarındaki hendeklerle çukurlar sımsıkı basılmış karla tepeleme dolu olur.

Davidov ayaklarını ısıtmaya çalışarak kızağın ön tarafına tutuna tutuna uzun süre koştu, sonra birden kızağa atladı, bir köşesine büzülüp uykuya daldı. Kızağın demirleri tiz bir sesle gıcırdıyor, atların nalları boğuk bir hışırtıyla karların içine gömülüyor, sağ dişlideki halka arada bir çıngırdıyordu. Davidov ara sıra kar tanecikleri-nin yapıştığı göz kapaklarını aralıyor, yolun üstünden birdenbire yukarıya doğru fırlayan kargaların kanatlarında güneş ışıklarının eflatun yansımasını görüyor, sonra tatlı bir uyuşukluk içinde gözlerini yine kapıyordu.

Birden kalbini âdeta bir kıskaç gibi kavrayan soğuktan uyandı. Gözlerini açınca, kirpiklerinin üzerinde titreşen rengârenk damlacıkların arasından soğuk güneşi, derin bir sessizliğe gömülmüş bozkırların uçsuz bucaksız genişliğini, ufuklarda göklerin koyu kurşuni çizgisini ve biraz ileride ak bir tepeciğin üstünde tüyleri kızıla çalan boz bir tilkiyi gördü. Hayvan kendi kendine oynuyordu. Arka ayaklarının üstünde duruyor, kırılıp bükülüyor, yukarı doğru sıçrıyor, sonra ön ayaklarının üstüne düşerek, önündeki karları eşelemeye başlıyordu. Savurduğu karlar göz kamaştırıcı gümüş rengi bir tül gibi çevresini sarıyor ve kuyruğu, her seferinde havada kayıyormuş gibi yumuşak bir hareketle, kızıl bir alev gibi karların üstüne iniyordu.

Gremyaçiy Log'a akşam üstü vardılar. Köy şûrasının geniş avlusunda iki at koşulmuş boş bir kızak duruyordu. Yedi-sekiz Kazak, kapının yanına toplanmış sigara tellendiriyordu. Terleri soğuktan donduğu için tüyleri hışır hışır olan atlar kapının önünde durdu.

"Merhaba hemşeriler... Buranın ahırı nerede?"

Yaşlı bir Kazak elini tavşan tüyü kalpağının kenarına değdirerek, hepsinin adına yanıtladı:

"Hoş geldin arkadaş... Ahır işte şurada, sazlarla örtülü yer var ya, orası."

Davidov kızaktan atlayarak arabacıya, "Sen oraya sür..." dedi.

Tıknaz ve sağlam yapılıydı. Yere atlayınca eldiveniyle yanaklarını ovdu, sonra kızağın arkasından gitti.

Kazaklar da ahıra doğru yürümeye başladı. Şaşırıp kalmışlardı. Yeni gelenin her halinden memur olduğu belliydi. Konuşurken "g"leri sert sert söylüyordu. Öyle olduğu halde, köy şûrasına gideceği yerde kızağın ardından gidiyordu.

Ahırın kapısından, gübreden çıkan hava dalgalar halinde yayılıyordu. Yürütme komitesinin arabacısı atları çözdü. Yanında toplanan Kazaklar birbirlerine baktılar. Sırtına beyaz kadın kürkü giymiş bir dede, bıyıklarındaki buzları parmağıyla silkerek muzip bir tavırla gözlerini kırpıştırdı:

"Dikkat et arkadaş, bir tekme atarsa görürsün..."

Atın kuyruğunun altından geçen kayışı gevşetmiş olan Davidov, dedeye döndü, soğuktan morarmış dudaklarıyla gülümsedi. Gülerken ön dişlerinden birinin oynadığı ortaya çıkmıştı.

"Ben mitralyözcüyüm!" dedi. "Böyle atlar bana vız gelir! Bunlardan bin beterini kullanmışızdır biz!"

Bıyıklarına karışan kıvırcık siyah sakalı hemen hemen burnuna kadar yayılmış esmer bir Kazak:

"Sakın dişini o azgın atlardan biri kırmış olmasın?" diye sordu.

Kazaklar içtenlikle gülüştüler. Ama Davidov kızmadı. Çevik bir hareketle atın başlığını çıkararak şakaya şakayla karşılık verdi:

"Yok canım, ne gezer! Dişim çok önce kırıldı. Sarhoşluktan... Ne yaparsın! Hem dişsiz olmak daha iyi! Hiç olmazsa kızlar korkmaz benden... dişsiz, ısırmaz diye... Öyle değil mi dede?.. Sen ne dersin buna?.."

Kazaklar şakadan hoşlanmıştı. İhtiyar adam güya çok üzülüyormuş gibi başını salladı:

"Bende artık iş kalmadı oğlum! Isırma falan nerede... Benim diş çoktan sarktı..."

Kara sakallı Kazak kocaman ağzını açıp bembeyaz dişlerini göstererek kişner gibi tiz bir sesle kahkaha attı. Gülerken sanki patlayacağından korkuyormuş gibi ikide bir cepkenin üzerine sımsıkı sardığı kırmızı kuşağını tutuyordu.

Davidov Kazaklara sigara sundu. Kendisi de bir tane yaktı. Sonra köy şûrasına doğru yürümeye başladı. İhtiyar, Davidov'un peşinden giderken:

"Git git... Bizim başkan oradadır. Parti sekreteri de orada..." deyip duruyordu.

Kazaklar yaktıkları sigaraları bir iki solukta tüketerek Davidov'un yanında yürüyorlardı. Yeni gelenin, o bölgedeki diğer memurların her zaman yaptığı gibi, kızaktan atlar atlamaz koltukta evrak çantasıyla çevresindekilerin önünden geçip hemen kapağı köy şûrasına atmaması, bizzat koşumları çözmesi, arabacıya yardımda bulunması ve bu arada atlara nasıl bakılacağını çok iyi bildiğini gösteren bir el yatkınlığı ile hareket etmesi hoşlarına gitmişti.

Kara sakallı sonunda sabredemedi:

"Atlarla uğraşmak ağrına gitmiyor mu arkadaş? Yani böyle işler bir memura yakışır mı? Arabacının işi ne?.."

İhtiyar samimi bir tavırla:

"Doğrusu bu işe şaştık!" dedi.

Davidov yanıtlamaya zaman bulamadı. Sarı bıyıklı genç bir Kazak, Davidov'un demirle uğraşmaktan kararmış avuçlarını, üstünde eski yara izleri bulunan tırnaklarını işaret ederek, hayal kırıklığına uğramış bir tavırla:

"Şaşılacak ne var, baksanıza demirciymiş!.." dedi. Davidov delikanlının sözünü:

"Hayır, tesviyeciyim," diye düzeltti, sonra, "Peki siz niye şûraya gidiyorsunuz?" diye sordu.

İhtiyar şûranın önündeki merdivenin alt basamağında durup hepsinin adına:

"Meraktan!" dedi. "Bizim köye neden geldiğini öğrenmek için... Eğer yine buğday stokları sorunu için geldiysen..."

"Ben kolhoz meselesi için geldim!"

İhtiyar canı sıkılarak uzun bir ıslık çaldı, sonra hepsinden önce davranarak kapının önünden uzaklaştı.

• • •

Alçak tavanlı odadan, üstlerinde kar taneleri erimiş koyun derisi gocukların ve odun külünün kokusuna karışmış ekşi, ılık bir hava geliyordu. Masanın yanı başında yüzü Davidov'a dönük uzun boylu, dik omuzlu bir adam lambanın fitilini ayarlamaya uğraşıyordu. El dikişi gömleğinin üstünde Kızıl Bayrak Nişanı al al görünüyordu. Davidov hemen Gremyaçiy Log'daki parti hücre sekreterinin bu adam olduğunu anladı.

"Ben buraya Bölge Komitesi'nden bazı yetkilerle geldim. Hücre sekreteri sen misin arkadaş?" diye sordu.

"Evet hücre sekreteri benim, adım Nagulnov. Buyrun oturun yoldaş... Şûra başkanı neredeyse gelir."

Nagulnov duvarı birkaç kez yumrukladıktan sonra Davidov'a yaklaştı. Göğsü genişti ve bacakları süvarilerinki gibi hafifçe içeri doğru eğrilmişti. Gözbebekleri çok iriydi, ela gözlerinin üzerinde

katrana batırılmış gibi simsiyah ve gür kaşları âdeta birbirine bitişiyordu. Ona vahşi bir kuş görünüşü veren, ama iri denemeyecek kemerli burnu gaga biçiminde olmasa ve gözleri sanki hafif bir perde inmiş gibi biraz bulanık bir şekilde bakmasaydı, belki hemen göze batmayan, ama uzun zaman hatırdan çıkmayacak erkekçe bir güzelliğe sahip sayılırdı.

Yandaki odadan keçi derisinden kurşuni kalpağını arkaya doğru itmiş, sırtına asker pelerininden yapılma ceket geçirmiş kısa boylu tıknaz bir Kazak çıkageldi. Yanları şeritli bir Kazak şalvarı giymiş, paçalarını beyaz yün çoraplarının içine sokmuştu.

"Şûramızın başkanı Andrey Razmiyötnov..."

Başkan gülümseyerek kır düşmüş kıvırcık bıyıklarını düzeltti, sonra elini Davidov'a uzattı:

"Siz kimsiniz?.. Bölge Komitesi'nin özel yetkilerle gönderdiği arkadaş mı?.. Peki... evrakınızı verir misiniz? Sen evrakı gözden geçirdin mi Makar?.. Herhalde kolhoz işi için geldiniz!.."

Başkan, Davidov'u çocukça bir içtenlikle hiç sıkılmadan tepeden tırnağa süzüyor, bir yaz günündeki gökyüzü gibi berrak gözlerini sık sık kırpıştırıyordu. Maviye çalan bir yara izi alnını yandan, boydan boya bölüyordu. Uzun zamandır tıraşsız olan esmer yüzünde sabırsız bir bekleyişin ifadesi açıkça okunuyordu. Davidov masanın başına oturdu, partinin tam bir kolektifleşme için iki aylık bir mücadele yapması ile ortaya çıkan problemleri açıkladı ve hemen ertesi gün yok-yoksulla ve bu işlerde faal olarak çalışanların bir toplantıya çağrılmasını önerdi.

Nagulnov durumu aydınlatmak için Gremyaçiy Log'daki tarım kurumundan söz açtı.

Razmiyötnov onu da aynı dikkatle dinledi, yalnız arada bir elini koyu kırmızı bir renk almış yanağından çekmeden bir iki cümle söylüyordu.

Nagulnov büyük bir heyecanla konuşuyordu:

"Burada sözümona toprağı birlikte işlemek için kurulmuş bir işletmemiz var. Ama size bir şey söyleyeyim mi işçi arkadaş; bu kolektifleştirme hareketiyle tam anlamıyla alay etmek oluyor. Üstelik Sovyet Devletini de müthiş zarara sokuyor. Bu birliğe on se-

kiz hane kayıtlıdır, hepsi de sefalet içinde yüzen insanlar... Sonuç ne oluyor? Gülünç bir durum! Başka ne olabilir? On sekiz hanelik yok-yoksul birleşti, ellerinde dört beygir, bir çift öküz var. Oysa tam yüz sekiz kişiyi doyurmaları gerek. Bu durumda hayatlarını nasıl kazanacaklar? Gerçi onlara makine ve sabana koşulacak hayvan almak için uzun vadeli kredi veriyorlar. Onlar da bu kredileri alıyorlar, ama ödeyemezler... Hatta krediler çok uzun vadeli olsa bile... Bunun nedenini hemen açıklayayım: Traktörleri olsaydı tabii iş başka olurdu, ama traktör vermediler. İnsan kara sabanla çabuk zengin olmaz. Sonra bir şey daha var; bunlar öyle berbat bir propaganda yapıyorlar ki, bana kalsa çoktan hepsini kovardım. Çünkü bunlar Sovyet idaresine vakitsiz doğmuş danalar gibi boyun eğdiler. Devleti emmesine emiyorlar, ama bir türlü boy atmıyorlar. Akıllarında şöyle bir düşünce var: 'Aman, nasıl olsa bize her şeyi verirler! Borca gelince onu ödemezsek ne olur ki, zaten neyimizi alacaklar?' İşte bu yüzden aralarında disiplin diye bir şey kalmıyor. Yakın bir zamanda bu 'Tarım İşletmesi' de sizlere ömür. Herkesi bir kolhoz içinde toplamak doğrusu mükemmel bir fikir... Harikulade bir hayata kavuşacağız... Ama size hemen şunu da söyleyeyim ki, Kazaklar inatçı millettir, inatlarını kırmak gerekecek..." Davidov karşısındakilere bakarak:

"Sizlerden hiç kimse bu 'Tarım İşletmesi'ne üye oldu mu?" diye sordu.

Nagulnov:

"Hayır..." diye yanıtladı. "Ben bin dokuz yüz yirmi yılında komüne girmiştim. Sonradan post kavgası yüzünden komün dağıldı. Ben de malım mülküm ne varsa hepsinden vazgeçtim. Mülkiyete müthiş bir düşmanlığım vardır, bu yüzden neyim varsa hepsini altı numaralı komşu komüne verdim. O komün hâlâ çalışıyor. Şimdi ise ne benim malım var ne karımın! Razmiyötnov da işletmeye giremezdi, bir kere o karısını kaybetmiştir. Yaşlı anasından başka kimsesi yok. İşletmeye girecek olsa, artık lafların sonu gelmez; 'Başımıza ihtiyarı sardırdı, Çingene gibi anasının sırtımızdan geçinmesini istiyor, ama kendisi tarlaya gelip çalışmıyor!' derler. Bütün bunlar ince iştir. Hücremizin üçüncü üyesine gelince, şu anda gezidedir.

Onun bir kolu yok. Kolunu harman makinesi kaptı. O da bu durumda işletmeye girmekten utanıyor, 'Doyurmaları gereken insan çok, bir de ben oraya nasıl girerim!' diyor..."

Razmiyötnov:

"Evet bizim 'Tarım İşletmesi' ile başımız belada," dedi. "Zaten işletmenin başkanı, Arkaşka Losev denilen adam işinin ehli değil. Seçe seçe onu seçmişler... Doğrusunu söylemek gerekirse, bu işte gerçekten başarısızlık gösterdik... O adamı iş başına getirmemeliydik..."

Davidov Kulaklara ait malların yazılı olduğu listeyi gözden geçirerek:

"Adamın nesi var?" diye sordu. Razmiyötnov gülümsedi:

"Hiç... kafadan sakat o adam! Tüccar olmalıymış. Hastalığı bu... Eline ne geçse hemen başka bir mala çevirmek ya da satmak istiyor. Bu yüzden işletmenin kasasını tamtakır etti. Damızlık bir boğa satın almıştı, sonra birden vazgeçti, onu bir motosikletle değişti. Bu iş için bütün üyeleri kandırdı, bize danışmadı bile... Bir de baktık ki, istasyondan motosikletle dönüyor. İşte o zaman aklımız başımıza geldi. Neyse... haydi motosikleti aldı, ya kullanması!.. Kimse motosikleti kullanamıyor, hem işletmenin motosiklete ihtiyacı yok ki... Güler misin ağlar mısın?.. Kasabaya götürdü onu! Orada işten anlayan adamlar motosiklete bakmışlar, bakmışlar, 'İyisi mi siz bunu başınızdan atın, boşuna masraf etmeyin...' demişler. Meğer motosikletin parçaları yokmuş. Bu parçalar ancak fabrikada yapılabilirmiş. Tarım İşletmesine Yakov Lukiç Ostrovnov gibi bir adamı başkan yapmalıydılar. Onda öyle bir kafa var ki... Krosnodar'dan yeni cins ve dayanıklı bir buğday getirtti. Bu buğday şiddetli kuraklığa bile dayanıyor ve karı uzun süre tarlada tutuyor. Bu yüzden Yakov Lukiç'in aldığı ürün her zaman herkesin aldığı üründen iyi oluyor. Gayet iyi cins sığır da yetiştirdi. Gerçi ne zaman vergilerle boğazına sarılsak azıcık patırtı eder ama, doğrusu işinin ehli bir adam. Takdirname bile aldı."

"Ama arkadaşlarına, yakınlarına katılmıyor! Onların arkasında âdeta bir yaban ördeği gibi... Hep ayakta, hep bir yanda duruyor."

Razmiyötnov kesin bir tavırla:

"Yok canım..." dedi. "O da bizdendir!"

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAKOV Lukiç Ostrovnov'a eski birlik kumandanı Teğmen Polovtzev'in geldiği gece, ikisinin arasında uzun bir konuşma olmuştu. Yakov Lukiç köyde son derece akıllı, tilki gibi kurnaz ve ihtiyatlı bir adam olarak tanınmıştı. Ama her nasılsa, köyden köye yayılan şiddetli mücadelede yansız kalamadı. Olayların seline kapılıverdi. İşte o günden sonra Yakov Lukiç'in hayatı tehlikeli bir akışa girdi.

O gece akşam yemeğinden sonra Yakov Lukiç, tütün kesesini çıkarmış, kalın yünlü çoraplar geçirdiği ayaklarından birini altına alarak sandığın üstüne oturmuş, yıllardır yüreğinde biriken acıları ortaya dökmüştü:

"Söylenecek ne kaldı ki Aleksandr Anisimoviç," dedi. "Hayat artık insana zevk, neşe vermez oldu. Bizim Kazaklar bir parça mal mülk edinmiş, biraz zenginleşmeye başlamışlardı. Yirmi altı, hatta yirmi yedi yılında vergiler nispeten dayanılır gibiydi. Şimdi ise her şey berbat oldu. Sizin Kazak köylerinde durum nasıl? Kolektifleştirme meselesi kulağınıza çalındı mı hiç?"

Konuk, sigara sarmak için kâğıdı tükürüğüyle ıslatarak, kaşlarının altından dikkatle evsahibine baktı, kısaca:

"Çalındı," dedi.

"Demek orada da her yerde olduğu gibi millet kan ağlıyor. Önce size kendi durumumu anlatayım. Bizim ordu geri çekilirken, bin dokuz yüz yirmi yılında eve dönmüştüm. Karadeniz kıyılarında bir çift at bırakmıştım, malım mülküm bundan ibaretti. Bomboş eve döndüm. O günden beri geceyi gündüze katarak çalıştım. Önce buğday stoğu meselesinde yoldaşlar beni çok kırdı. Ambarda ne kadar buğday varsa hepsini aldılar. Ondan sonra kaç kere beni darıltılar artık sayısını unuttum. Ama hesabını da çıkarabilirim. Çünkü

beni can evimden vurdular mı, her seferinde bir makbuz verirler. Hani olup bitenleri bir daha unutmayayım diye..."

Yakov Lukiç yerinden kalktı, elini aynanın arkasına uzattı, kısa kesilmiş bıyıklarının altından gülümseyerek bir tomar kâğıt çıkardı:

"İşte hepsi burada... Yirmi bir yılında teslim ettiklerimin makbuzları da burada... Neler vermedim!.. Ekmek, et, tereyağı, deri, kümes hayvanları... Neler neler! Hatta hazırlık ambarına öküz bile verdim. Bunlar da köy vergisine ait beyannameler, gönüllü olarak ödediğim vergi makbuzları, sonra sigortanın makbuzları... Hani bacadan çıkan duman için, ahırdaki canlı sığırlarım için bile vergi verdim. Yakında bu kâğıtlar bir çuval kadar olacak. Sizin anlayacağınız, toprakla uğraşırken hem kendimi hem başkalarını doyurdum Aleksandr Anisimoviç... Gerçi derimi birkaç defa yüzdüler ama, her seferinde yeni bir deriye sahip oldum. Önceleri bir çift öküzüm vardı, büyüdüler, birini hükümete teslim ettim mezbahada kesilip et olsun diye... Sonra karımın dikiş makinesini satıp bir başka öküz aldım. Aradan zaman geçti. Yirmi beş yılında benim inekler yavru verdi, ikisi de erkekti. Böylece iki çift öküzüm, iki de ineğim oldu. Ama yine de oy verme haklarımı elimden almadılar, beni orta halli olarak kaydettiler."

Konuk merakla, "Peki atların var mı?" diye sordu.

"Biraz sabredin, onları da anlatacağım. Komşu kadından gayet iyi cins bir Don kısrağının doğurduğu bir tay aldım (o kısrağın bizim köyde eşi yoktur). Tay büyüdü, çok güzel oldu, çocuk gibi bir şeydi. Boyu biraz ufaktı, orduda kullanmazlardı, nizami boydan bir karış ufaktı. Ama öyle kıvrak, öyle hareketli hayvandı ki, eşi yoktu... Bölgemizin köy hayatını canlandıran sergide ödül kazandı, ayrıca çok iyi cins olduğunu gösteren bir belge de verdiler. Tarım mühendislerinin sözlerini dinlemeye başlamıştım. Toprağa sanki hasta bir kadına bakar gibi bakmaya başlamıştım. Yetiştirdiğim mısır köyde birinciydi. En iyi ürünü daima ben alıyordum. Tohumları da iyileştiriyor, onları uzun süre karın altında tutuyordum. Nadas yapmadan, ancak ilk soğuklar çıkınca ekim yapıyordum. Herkesten önce ben ürün alıyordum. Sonuç olarak bilgili, kültürlü bir toprak sahi-

bi olmuştum. Bu konuda eyalet tarım müdürlüğünden takdirname bile aldım, işte bakın..."

Konuk, Yakov Lukiç'in parmağıyla işaret ettiği yana şöyle bir baktı, orada azizlerin tasvirleriyle Voroşilov'un portresinin asılı olduğu yerde, tahta çerçeveli, kırmızı damgalı bir kâğıt asılı duruyordu. Yakov Lukiç mağrur bir tavırla devam etti:

"Evet işte bu takdirnameyi verdiler. Sonra bir tarım mühendisi, yetiştirdiğim buğdaydan bir avuç alarak hükümet adamlarına göstermek için Rostov'a bile götürdü. İlk yıllarda beş hektar kadar ekiyordum. Sonra kendimi biraz toparlayınca daha büyük atılıma giriştim, on iki, sonra yirmi, sonunda yirmi beş hektara kadar çıktım. Tarlada karım ve oğlumla çalışıyordum. Yalnız iki kez, o da işler çok sıkışınca ırgat tuttum. O zaman Sovyet hükümetinin parolası neydi; 'Ne kadar çok ekersen, o kadar iyi..' değil mi? Ben de ekiyordum işte. Yemin ederim, kasıklarım çatlayıncaya kadar çalışıyor, ekiyordum. Şimdi birçok şey borçlu olduğum size açıkça söyleyeyim mi? İnan olsun korkuyorum... Evet o ektiğim yirmi sekiz hektarlık arazi başıma bela açacak. 'Kulak' ilan edilmeme neden olacak diye korkuyorum.

"Bizim şûranın başkanı kızıl partizan, yoldaş Razmiyötnov'a güvendim, ama beni asıl günaha sokan da o oldu. Allah kahretsin! Hep 'Toprağı ek Yakov Lukiç...' diyordu. 'Ne kadar ekebilirsen o kadar ek... Bizim Sovyet hükümetine yardım et. Bugün devletin ekmeye her zamankinden fazla ihtiyacı var..' Daha o zamanlar içime kuşku düşmüştü. Şimdi ise iyice anlıyorum ki bu iş beni mahvedecek, inan olsun öyle..."

Konuk:

"Peki sizde kolhoza yazılan oldu mu?" diye sordu. Sedirin yanında ayakta duruyordu. Ellerini arkasında kavuşturmuştu. Geniş omuzluydu, başı büyüktü, vücudu tıpkı tohum dolu bir çuval gibi dolgundu.

"Kolhoza mı? Şimdiye kadar zorlayan yoktu ama yarın yokyoksulun toplantısı varmış. Bu akşam alacakaranlık basmadan ev ev dolaşıp haber verdiler. Aslında bizim köy şûrasının adamları Noel yortusundan beri kafalarını hep aynı şeyle dolduruyor, 'İlle de

kolhoza girin' deyip duruyorlardı. Ama insancıklarımız kesin olarak reddetti. Bir tek kişi ismini yazdırmadı. İnsan durup dururken kendine kötülük eder mi? Herhalde yarın da aynı şeyi tutturacaklar. Söylendiğine göre bugün eyaletten bir işçi gelmiş, herkesi zorla kolhoza sokacakmış. Demek hayatımızın sonu geldi. Bir şeye sahip olmak için didindim durdum, ellerim nasır tuttu, sırtım kambur oldu; şimdi de ne kazandıysam haydi bakalım, hepsini kolhoza teslim edeceğim! Hepsi aynı kazana girecek... Sığırlar, buğday, kümesteki hayvanlar, hatta ev bile... öyle diyorlar. Peki bu ne demek oluyor? Karını kısrağını filancaya teslim et, kendin de çek git gibi bir şey demek oluyor! Bundan başka ne olacak! Düşünün Aleksandr Anisimoviç... Ben kolhoza bir çift öküz, yavru vermiş bir kısrak, bütün eşyamı, buğdayımı vereceğim... (Zaten et kurumuna bir çift öküz verdim.) Başkası ne verecek kolhoza?.. Sorarım size?.. Bit dolu bir heybe... Böylece bir araya gelip kârı birlikte paylaşacağız, yarı yarıya... Eh, bu işte benim hakkım azıcık çiğnenmiyor mu? Belki o herif bütün hayatı boyunca yan gelip yatmış, hep tatlı hayallerle vakit geçirmiştir. Bense... Ama bunları kime anlatacaksın?.. Boş söz... Fazla konuşursan, işte böyle olur..."

Yakov Lukiç nasırlı elinin avucunu boğazını kesiyormuş gibi bir hareketle boynuna götürdü:

"Neyse bunları bir yana bırakalım, siz nasılsınız? Bir dairede mi çalışıyorsunuz? Yoksa tarımla mı uğraşıyorsunuz?"

Konuk, Yakov Lukiç'e yaklaşıp tabureye oturdu, tekrar bir sigara sarmaya koyuldu. Düşünceli düşünceli tütün kesesine bakıyordu. Yakov Lukiç ise gözlerini, onun yıpranmış gömleğinin, tunçlaşmış dolgun ve gerildiği için iki yanında damarları şişmiş boynuna gömülen yakasına çevirmişti.

"Sen bizim birlikteydin Lukiç, hatırlıyor musun? Galiba Ekaterinodar'da geri çekilirkendi... Bizim Kazaklarla Sovyet idaresi hakkında bir konuşma yapmıştım. Hatırlıyor musun? Daha o zaman Kazakları uyarmıştım. Çok acı bir şekilde yanılacaksınız çocuklar, demiştim. Komünistler sizi öyle bir baskı altına alacak ki... Sizi öyle bir büküp tornaya sokacaklar ki... O zaman aklınız başınıza gelecek ama, iş işten geçmiş olacak..."

Bir an sustu. Maviye çalan küçük gözleri kısılınca, göz bebekleri topluiğne başı gibi minik minik olmuştu. Anlamlı anlamlı gülümsedi:

"Peki, dediklerim çıkmadı mı yani? Ben bizimkilerle Novorosiysk'ten gidemedim. Şansım yardım etmedi. Bize o sırada ihanet ettiler... Gönüllüler de müttefikler de bizi tek başımıza bıraktı. O zaman ben de Kızıl Ordu'ya girdim. Birlik komutanı oldum. Polonya cephesine giderken başıma bir iş geldi. Eski subayların durumunu denetlemek, onları elekten geçirmek için bir komisyon kurmuşlardı. İşte o komisyon beni görevden çıkardı, tutukladı. Sonra da Divanı Harbe verdi. Kim bilir yoldaşlar bana ne yapacaktı? Ya kurşuna dizeceklerdi ya da toplama kampına göndereceklerdi. Nedenini kestirebilir misin? Alçağın biri, bir muhbir, hem de bizim memleketten olan bir herif... Podtelkov'un idamı işine karışmış olduğumu söylemiş. Beni Divanı Harbe götürürlerken yolda kaçtım. Uzun zaman orada burada saklandım, takma isimlerle oradan oraya gittim. Sonunda yirmi üç yılında bizim Kazak köyüne döndüm. Zamanında Kızıl Ordu'da bir birliğe komutanlık yaptığımı gösteren evrakı saklamıştım. Bizim köyde karşıma iyi insanlar çıktı. Anlayacağın sağ kalabildim. İlk zamanlar kaç kez beni eyalet mahkemesine, Don Çeka'sının siyasi bölümüne götürdüler. Nasılsa orada da kurtulabildim ellerinden. Sonra öğretmenlik yapmaya başladım. Şimdiye kadar hep öğretmenlik yaptım. Sonunda iş değişti. Bir mesele için Ust-Hopersk'e gidiyordum. Sana uğrayayım, bizim eski askerlik arkadaşımı göreyim dedim..."

"Demek öğretmenlik yaptınız ha? Çok güzel! Zaten okumuş insandınız, kitaplardan anlardınız. Bir de size sorayım, bu iş nereye varacak? Bu kolhozlar sorunu başımıza ne getirecek?.."

"Komünizmi getirecek kardeşim... Tam anlamıyla komünizmi... Ben Karl Marx'ı da, Komünist Partisi'nin ünlü manifestosunu da okudum. Kolhoz sorunu eninde sonunda ne olacak biliyor musun? Önce kolhoz, sonra komün... Yani mülkiyetin tamamen sıfıra inişi. Yalnız öküzleri filan değil, çocuklarınızı da ellerinizden alıp devlete verecekler, onları devlet terbiye edecek. Her şey ortaklaşa olacak. Çocuklar, kadınlar, fincanlar, kaşıklar... Her şey... Canın erişteli,

kaz ciğerli bir yemek mi istiyor? Hayır... Onun yerine sana şıra verecekler. Senin anlayacağın toprağa bağlı bir köle olacaksın!"

"Peki ben bunu istemezsem..."

"Senin fikrini soran yok ki!"

"Öyle şey olur mu?"

"Olur ya, ne sandın! Şimdi ben sana sormak istiyorum: Böyle yaşamak ister misin?"

"Dayanamam."

"Öyleyse harekete geçmek, savaşmak gerek."

"Ne diyorsunuz Aleksandr Anisimoviç?.. Mücadele etmeye de çalıştık, ama şimdi olanaksız... Böyle bir şey aklımdan bile geçmez."

Konuk, taburesini Yakov Lukiç'in tam yanına çekti, kapalı mutfak kapısına baktı ve fısıldayarak konuşmaya başladı. Benzi birden solmuştu:

"Açık söyleyeyim. Her konuda sana güveniyorum. Bizim köyde Kazaklar ayaklanmaya hazırlanıyor. Bu iş öyle basit bir şey, rastgele, başıboş bir hareket değil. Şu anda Moskova'yla, Kızıl Ordu'da bulunan generallerle, fabrikalarda, imalâthanelerde mühendislerle, hatta daha uzakta, sınır dışında, yabancı ülkelerdeki insanlarla ilişkimiz var. Evet... evet... elbirliğiyle bir örgüt kurarak bu harekete katılırsak, ilkbahara kadar yabancı devletlerin de desteği ile Don bölgesi tamamen temizlenmiş olur. O zaman tarlanı kendi tohumunla, yalnız kendin için ekersin! Dur... dur acele etme, fikrini daha sonra söylersin. Bizim bölgede fikrimizi destekleyen çok. Hepsini birleştirmek, bir araya getirmek gerek. İşte ben Ust-Hopersk'e bunun için gidiyorum. Sen de bize katılır mısın? Bizim örgütte daha şimdiden orduda hizmet görmüş üç yüzden fazla Kazak var. Dubrovs'ta, Voyskovo'da, Tubyansk'ta, Küçük Olhovodsk'ta ve diğer bölgelerde komando grupları kurduk. Sizin Gremyaçiy'de de böyle bir grup oluşturmak gerek... Şimdi söz sende. Söyle bakalım, buna ne diyeceksin?.."

"Halk kolhoz meselesinden ve buğdayın devlete tesliminden memnun değil. Söylenip duruyorlar."

"Dur... Ben başkalarından söz etmedim. Bizzat senden söz ettim. Senin fikrini soruyorum, hadi söyle..."

"Böyle işler için ani karar verilir mi? Bu işte kelleyi koltuğa almak da var..."

"Düşün; emir gelir gelmez bütün köylerden aynı zamanda harekete geçeceğiz. İlk iş olarak sizin bölge merkezini zaptedeceğiz. Milis kuvvetlerini ele geçireceğiz. Komünistleri tek tek evlerinden toplayacağız. Ondan sonra da iş kendiliğinden yürür..."

"Ama neyle?"

"Silah buluruz canım... Sende bile herhalde bir silah kalmıştır."

"Ne bileyim ben... Bir yerlere atılmış olacak. Eski bir şey. Bir Avusturya tüfeğiydi galiba..."

"Hele biz bir başlayalım, bir haftaya kalmaz yabancı gemiler tüfek de top da getirir. Uçaklarımız bile olacak. Şimdi söyle bakalım..."

"Biraz düşüneyim yüzbaşım... Birden cevap istemeyin!"

Konuğun yüzü hâlâ sapsarıydı. Sedire hafifçe dayanarak boğuk bir sesle:

"Biz sizleri kolhoza girmeye zorlamıyoruz, kimseyi zorla sürüklemiyoruz!" dedi. "Bizim için, senin kendi arzunla bu işe katılman önemli. Ama dilini sıkı tut Lukiç... Ağzından bir şey kaçırma!"

Cebindeki tabancasının şarjörüyle oynayarak onu hafifçe şıkırdattı:

"Ağzından bir şey kaçırırsan... Bunun içindeki altı kurşun sana, biri de..."

Yakov Lukiç sözünü kesti:

"O konuda merak etmeyin, ağzım sıkıdır. Ama bu giriştiğiniz iş çok tehlikeli bir şey... Bir türlü kendimi toparlayamıyorum... Böyle bir işe katılmak insana korku veriyor. Ama bu da hayat değil ki..."

Bir an sustu, sonra acı acı devam etti:

"Zenginlere karşı harekete girişmeseydiler belki de ben şu anda, bu çalışmamla köyde en ileri gelen adam olurdum. Hürriyet olsaydı, belki şimdiye kadar bir otomobilim bile olurdu. Ama yine de öyle birtakım işlere tek başıma girişmek... Adamın kellesini uçururlar!"

Konuğun canı sıkıldı:

"Kim diyor sana tek başına olacaksın diye?.."

"Yani söz gelişi demek istiyorum... Başkaları ne diyor buna? Halk ne diyor? Bize katılır mı?"

"Halk dediğin bir koyun sürüsü... Ona bir önder gerek. Neyse... sen karar verdin mi onu söyle!"

"Ben düşüncemi söyledim Aleksandr Anisimoviç..."

"Ben senden kesin cevap bekliyorum. Karar verdin mi vermedin mi?.."

"Başka yapacak bir şey yok, onun için razı olacağımı sanıyorum. Kararımı vereceğim, ama ne de olsa biraz düşünmeme fırsat verin. Son sözümü size yarın söylerim."

Polovtzev hemen emir vermeye başladı:

"Yalnız bu kadarı yetmez, güvenebileceğin başka Kazakları da inandır. Sovyet hükümetine karşı kin besleyenleri arayıp bul."

"Şimdi herkes hükümete kin besliyor..."

"Oğlun bu işlere ne diyor?"

"Et tırnaktan ayrılır mı? Ben ne dersem o da aynısını söyler."

"Nasıl bir gençtir? Yiğit delikanlı mıdır?"

Yakov Lukiç ulu orta göstermek istemediği bir gururla:

"Tam bir Kazak'tır..." dedi.

Konuğa büyük odadaki sedirin yanında, kurşuni renkte bir şilte serip örtünmek için de bir kürk getirdiler. Polovtzev çizmelerini çıkardı ama soyunmadı. Öyle olduğu halde, yanağı tüy kokan serin yastığa değer değmez uykuya daldı.

Sabaha karşı, Yakov Lukiç, yan odada yatan seksen yaşındaki annesini uyandırdı. Kısaca ona komutanının ne maksatla geldiğini anlattı. İhtiyar kadın, damarları kara kara belirmiş, soğuklardan boğum boğum olmuş eğri büğrü bacaklarını yataktan aşağı sarkıtmıştı. Bir eliyle kulağını hafifçe öne doğru eğerek dinliyordu.

Yakov Lukiç yere diz çöktü:

"Hayır duanızı almak istiyorum anne..." dedi.

"Git oğlum, git çocuğum. Dinsizlerin hakkından gel yavrum. Tanrı yardımcın olsun... Kiliseleri kapadılar, papazlara rahat vermiyorlar... Git evladım..."

Sabah Yakov Lukiç misafirini uyandırdı:

"Kararımı verdim, emredin..." dedi.

Polovtzev koynundan bir kâğıt çıkardı:

"Oku, sonra imzala."

"Tanrı bizimle beraberdir. Ulu Don Ordusu Kazaklarından olan ben, yurdumuz Don Bölgesi Kurtuluş Birliğine üye oluyor, Rus ulusunun cellatları, Hıristiyan dininin amansız düşmanı komünist Bolşeviklerle, komutanlarımın emirlerine uyarak, kanımın son damlasına kadar her şekilde savaşacağıma söz veriyorum. Amirlerimin ve komutanlarımın emirlerine kayıtsız şartsız bağlı kalmayı taahhüt ediyorum. Bütün malımı mülkümü Ortodoks vatanımız uğruna feda etmeye hazırım! Aşağıdaki imzam bütün bunları rızamla kabul ettiğime delildir."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM



GREMYAÇİY'DEKİ faal partililerle yoksullardan otuz iki kişi âdeta nefesleri kesilmiş dinliyordu. Davidov nutuk çekmekte pek usta değildi, ama konuşmaya başlayınca herkes onu masal anlatmakta en usta hikâyecileri dinlediğinden daha büyük bir dikkatle dinlemeye koyulmuştu.

"Ben, Krasnoputilov fabrikasında çalışan bir işçiyim arkadaşlar. Bizim parti ve işçilerimiz, bir kolhoz kurmanıza ve hepinizin kanını emen Kulakları yok etmenize yardım için gönderdi beni. Kısa konuşacağım... Hepiniz birleşip bir kolhoz kurmalısınız. Topraklarınızı ortaklaşa işlemelisiniz. Bütün aletlerinizi ve hayvanlarınızı da ortaklaşa kullanacaksınız. Kolhoza niçin gireceksiniz? Çünkü artık böyle yaşamaya devam edemezsiniz! Buğday meselesinde neden güçlüklerle karşılaştık? Çünkü Kulak, buğdayı toprağın içinde çürütüyor. Onun elinden buğdayı alabilmek için zor kullanmak gerekiyor. Oysa sizler, elinizde buğday olsa seve seve devlete verirsiniz, ama ne var ki, elinizdeki buğday kendinize yetmez. Yoksullarla orta hallilerin buğdayı devleti doyurmaz. Onun için daha çok buğday ekmek gerek. Peki, buğdayı daha çok ekmek için toprağı neyle işleyeceksiniz? Kara sabanla mı? Kazmayla mı? Sizleri bu durumdan ancak traktör kurtarabilir. Gerçek bu... Sonbahar boyunca, Don bölgesinde yalnız kara sabanla ne kadar toprak işlenebilir, bilmiyorum."

"Gece gündüz sabanın başından ayrılmasan bile kışa kadar ancak on iki hektar kadar toprak işleyebilirsin."

"Demek öyle ha! On iki hektar... Peki toprak sert olursa?"

Bir kadın sesi duyuldu:

"Ne konuşuyorsunuz! Sabana koşmak için üç, bazen dört çift öküz ister; elimizde öküz var mı ki? Belki bir iki kişide vardır ama çoğumuzda yok. Bir çift bulunur belki, ama onlar da boktan şeyler.

Öküzü olmayan, kara sabana inek koşuyor. Zenginlerde tabii her şey var, onlara göre hava hoş!"

Başka birisinin kırık ve kalın sesi işitildi:

"Şimdi bundan söz etmiyoruz; elinin hamuruyla bu işlere karışma. Kes sesini!"

"Sen çok mu anlıyorsun bu işlerden sanki! O kadar akıllıysan karına öğüt ver. Benim aklına ihtiyacım yok."

Biri:

"Peki traktörle ne kadar toprak işlenir?" diye sordu.

Davidov herkesin susmasını bekledi, sonra:

"Traktörle, hatta bizim Putilov fabrikasından çıkmış bir traktörle on iki hektarlık bir arazi iki günde işlenebilir! Yeter ki işini bilen traktörcüler olsun."

Toplantıdakiler şaşkınlık içindeydi; biri derin bir hayret içinde, "Vay canına..." diye söylendi.

Başka biri içini çektikten sonra kıskançlıkla bir ıslık çaldı:

"Bak buna aklım yattı işte. Ah, böyle bir hayvancıkla toprağı işleyebilsek..." dedi.

Davidov heyecandan kuruyan dudaklarını elinin tersiyle silerdi:

"İşte biz de fabrikada sizin için traktör yapıyoruz. Yoksul ya da orta halli biri tek başına traktör alamaz, gücü yetmez. Demek ki traktör almak için ırgatlar, yoksullar ve orta halliler bir araya gelmeli. Traktör öyle bir makinedir ki, biliyorsunuz, küçük bir toprak parçasını onunla işlemek adamı zarara sokar. Traktör geniş yer ister. Küçük işletmelere gelince, onlar da kâr getirmez. Ne kendilerine, ne başkalarına yararı vardır."

Arka sıralardan kalın bir ses birdenbire Davidov'un sözünü kesti:

"Kendilerine bile faydası yoktur..."

Davidov bu sesi duymamış gibi devam etti:

"O halde ne yapmalı?.. Parti sizleri de traktör sahibi yapmak ve sefaletten kurtarmak için tam bir kolektifleştirme uygulamak istiyor. Yoldaş Lenin ölmeden önce ne demişti: Çalışan köylü için tek kurtuluş yolu kolhoza girmesidir. Bunu yapmazsa mahvolur; vampir gibi kanını emen Kulak onu iliğine kadar sömürür. Sizler de gösterilen yolda sağlam adımlarla yürümelisiniz. Kolhozcularla işçiler

birleşerek bütün Kulaklara ve düşmanlara göz açtırmayacak. Doğru söylüyorum. Şimdi sizin işletmeye gelelim: Bu işletmenin çapı küçük, gücü yok. Onun için işler de berbat! Taşıma suyla değirmen dönmez. Sözün kısası sizin işletmeden fayda yok, yalnızca zarar var. Ama biz bu işletmeyi kolhoza alıp onun belkemiği haline getirmeliyiz. Bu belkemiğinin çevresinde bütün orta halliler de birleşecek."

Bir zamanlar işletmeye ortak olan yüzü çiçek bozuğu ve şaşı Demka Uşakov:

"Dur azıcık! Şurasını anlayamadım..." diyerek yerinden kalktı.

Davidov ile Andrey Razmiyötnov arasında oturan Nagulnov, sert bir tavırla itiraz etti:

"Önce söz iste, sonra konuş!"

Demka elini sinek kovalar gibi sallayarak:

"Ben söz istemeden de söylerim," dedi.

Aynı zamanda gözlerini öyle bir devirmişti ki, sanki bir gözüyle başkanlık divanına, diğer gözüyle de dinleyicilere bakıyordu:

"Peki, affedersiniz ama bizim işletme neden zarar ediyor? Neden devlete yük oluyor? Neden 'Kredi Şirketi'nin âdeta bir beslemesi olduk?.. Hepsi sevgili Birlik başkanı yüzünden... Evet Arkaşa Menok'un yüzünden..."

Arka sıralardan horoz sesi gibi tiz bir tenor duyuldu:

"Atıyorsun... Toplumu zehirleyen zararlı varlık seni!"

Sonra Arkaşa dirsekleriyle kendine yol açarak, kalabalığın arasından başkanlığın olduğu masaya yaklaştı.

Benzi atan Demka'nın şaşı gözleri burnunun üzerinde bitişmişti sanki. Razmiyötnov'un kuvvetli yumruğunu masaya vurmasına bile aldırmayarak Arkaşa'ya doğru döndü:

"Ben sözümü ispat ederim..." diye bağırdı. "Kendini temize çıkaramazsın! Bizim kolhoz yoksullaştıysa, kalabalık olmayışımızdan değil, senin ikide bir değişen tutumundan yoksullaştı! Bana zararlı varlık dedin! Şimdi açıklama isteyeceğim. Söyle bakalım, öküzü motosikletle takas etmedin mi? Bunun için bize danıştın mı? Danışmadın! Gittin, takas ettin! Yumurtlayan tavukları da elimizden çıkarıp bilmem neyle takas etmeyi aklımıza kim koydu?.."

Arkaşa masaya yaklaşırken kendini savunmaya devam ediyordu:

"Yine atıyorsun..."

Demka onu mat etmekten zevk duyarak:

"Üç buzağımızla ineğimizi berbat bir brıçkaya değişen sen değil misin?" diye bağırdı. "Boklu tüccar seni!.. Haddini bil de öyle konuş!.."

Nagulnov:

"Kendinize gelin!" diye uyardı. "Horoz dövüşü varmış gibi ne atılıyorsunuz birbirinize?.."

Sinirden cildinin altında adalelerinin nasıl gerilip kasıldığı belli oluyordu.

Arkaşa masaya yaklaşarak:

"Usule uygun olarak söz istiyorum..." dedi.

Kızıla çalan seyrek sakalını avucunun içine alarak konuşmaya hazırlanmıştı bile. Ama Davidov onu hafifçe itti:

"Dur Allah aşkına, sözümü bitireyim, engel oluyorsun! Evet arkadaşlar, diyordum ki, ancak kolhoz kurduğunuz takdirde kalkınabilirsiniz."

Kapıya herkesten daha yakın bir yerde oturan kızıl partizan Pavel Lyubişkin:

"Sen bize propaganda yapma..." diye bağırdı. "Biz zaten elimizde ne var ne yok hepsini feda ederek canla başla kolhoza girmeye hazırız..."

"Kolhoza itiraz eden yok."

"Anca beraber kanca beraber."

"Yalnız kolhozu aklı başında biri idare etmeli."

Bağrışmaları yine Lyubişkin susturdu. Ayağa kalktı, korkunç kara kalpağını çıkardı. Uzun boyu ve geniş omuzlarıyla kapıyı âdeta tamamen kapamıştı:

"Ne diye bize Sovyet idaresini methedip duruyorsun? Biz onu savaş yıllarında bizzat ayağa kaldırdık, yıkılmasın diye de omuz verdik. Kolhoz nedir pekâlâ biliyoruz. Seve seve de katılırız. Yalnız siz bize makine verin."

Cildi yer yer çatlamış elini uzattı:

"Traktör gerçekten müthiş bir makine. Buna kimsenin itirazı yok, ama siz işçiler çok az traktör imal ediyorsunuz. İşte bunun için

sizi suçlu buluyoruz... Bizim tutunacak hiçbir şeyimiz yok, felaket burada. Toprağı öküzle sürmeye gelince... Bir elle sabanı tutarken, öbür elle gözyaşını silmek kolhoza girmeden de mümkün. Ben daha kolhoz devrimi başlamadan önce, bizzat Kalinin'e mektup yazmayı düşünüyordum; buğday ekicilerinin yeni bir hayat kurmalarına yardım edilsin diye. Yoksa her şey eski rejimde olduğu gibiydi. Sen vergini ver de nasıl istersen öyle yaşa... Peki hep öyle sürecekse biz partiyi niye kurduk! İktidarı aldık, ama sonrası ne olacak? Yine eskiye mi dönelim? Kara sabanın arkasından yürü de yürü... Tabii, kimde sabana koşulacak hayvan varsa... Hiç hayvanı olmayan ne yapsın? Gidip kilise kapılarında dilensin mi? Ya da satırı kaptığı gibi köprü altında saklanıp Sovyet tüccarlarının ve kooperatifçilerinin boğazını kesip soygunculuk mu yapsın? Zenginlerin topraklarını kiralamalarına izin verildi, ırgat tutmalarına bile göz yumdular! Bin dokuz yüz on sekiz yılında devrim bunları mı emretmişti? Siz devrimin gözünü çıkardınız! 'Peki biz niçin savaştık öyleyse' diye sorduğunda, ömrü boyunca barut kokusu duymamış memurlar alaylı alaylı güler. Arkalarında da her çeşit kör olası Beyazlar servet üstüne servet edinir. Hayır... Sen bize laf etme! Bizim lafa karnımız tok. Sen bize taksitle olsun, buğdaya karşılık olsun, makine ver... Hem öyle her yanı dökülen bir kazma makinesi istemiyoruz, doğru dürüst bir traktör ver! Hani demin anlatmıştın ya, işte öyle bir traktör istiyoruz. Bana baksana sen; bu yaraları ben boşuna mı aldım?.."

Ayaklarını, sıralarda oturanların dizlerinin üzerinden aşırarak masaya yaklaştı. Hem yürüyor hem de poturunu tutan geniş ve yırtık pırtık kemerinin tokasını çözüyordu. Masanın yanına gelince gömleğinin eteğini sıyırıp yukarıya doğru kaldırdı, katlarını çenesiyle bastırarak tuttu. Karnında ve kalçasında, yer yer büzülmüş esmer derisinin üzerinde korkunç yara izleri vardı.

"Harbiyelilerin palaska darbelerini boşuna mı yedim ha?"

Demka Uşakov'un yanında oturan Anisya isminde dul bir kadın öfkeyle:

"Allah kahretsin seni herif!.. Bari donunu da çıkar!.." diye bağırdı.

Demka şaşı gözünü kadına doğru kaydırarak, hakaret eder gibi:

"Çıkarmasını istiyorsun galiba!" dedi.

"Sen sus Anisya teyze... Aldığım yaraların izini işçi arkadaşa göstermekten utanmıyorum. İyice görsün bakalım! Çünkü bu hayatı aynı şekilde yaşayacaksak, bunları örtecek bir şeyim kalmayacak zaten... Şu poturun haline bak! Sözümona pantolon... Bu halimle kızların yanından güpegündüz geçecek olsam ödleri patlar..."

Arka sıralarda gülüşmeler, patırtılar oldu. Ama Lyubişkin soğuk bir tavırla çevresine öyle bir baktı ki, lambadaki fitilin hafif çıtırtıyla yanmasından başka ses duyulmaz oldu.

"Demek ben Harbiyelilerle zenginler benden iyi yaşasınlar diye savaştım, öyle mi? Onlar aslan payını alıp ağızlarını tatlandırsın, ben soğan ekmek yiyeyim... Söyle işçi arkadaş, sen buna ne dersin ha? Soruyorum. Sen göz kırpma oradan Makar! Ben ancak ayda yılda bir kez konuşurum. Benim konuşmaya hakkım var!"

Davidov başını salladı:

"Devam et..."

"Ediyorum... Bu yıl tam üç hektar buğday ektim! Üç çocuğum, sakat bir kız kardeşim, hasta bir karım var. Öyle olduğu halde, borcum olan buğdayı devlete teslim etmedim mi? Söylesene Razmiyötnov?"

"Ettin ama bağırmadan konuş, patırtı etme!"

"Peki, patırtı etmeyeceğim. O Allahın belası kahrolasıca Frol ne yaptı? Dinini..."

Nagulnov yumruğunu masaya indirerek:

"Küfretme..." diye bağırdı.

"Frol kendi payına düşeni teslim etti mi? Etmedi değil mi?"

Razmiyötnov:

"Ama mahkemede para cezasına çarptırıldı, üstelik buğdayını da elinden aldılar..." diye söze karıştı.

Gözleri pırıl pırıl olmuştu ve Lyubişkin'i zevkle dinlediği belliydi.

Davidov bölge sekreterini hatırlayarak, 'Şu anda burada olmalıydın miskin!' diye düşündü:

"Ona bu yıl da yine Frol Ignatiç diye herkes saygı gösterecek, ama bahar gelince de o yine ırgat diye beni tutacak."

Lyubişkin bunu söylerken siyah kalpağını Davidov'un ayaklarına fırlattı:

"Sen kolhozdan ne söz ediyorsun? Kulakların boğazını kesin! O zaman kolhoza gireriz. Onun makinelerini, onun öküzlerini, onun kudretini bize verin... O zaman eşitlik olur. Gerisi hep lafı güzaf... 'Kulakları yok edelim' filan bunlar boş lakırdı, Kulak dediğin yıldan yıla tüyleniyor, sonunda is gibi güneşimizi de karartacak."

Demka söze karıştı:

"Sen bize Frol'un malikânesini ver, Arkaşa Menok hemen onu bir uçağa değişiverir..."

"Hah... Hah... Ha..."

"Taşı gediğine koydu vallahi..."

"Arkadaşlar! Bana hakaret edildi, şahit olun!"

"Bu da ne?.. Dinlememi engelliyorsun... Sussana be!"

"Ne oluyorsunuz be sersemler... Zıvanadan çıkıyorsunuz!"

"Biraz yavaş olsanıza!"

Davidov gittikçe yükselen gürültüyü güç bela kesmeyi başarabildi:

"Bizim partinin politikası budur zaten. Açık kapıyı çalmaya ne gerek var? Kulakları bir sınıf olarak yok edeceğiz! Malını mülkünü kolhozlara devredeceğiz. Mesele bundan ibaret... Sana gelince partizan arkadaş! Kalpağını boşuna yere fırlattın, o kalpak sana daha gerekli. Toprağın kiralanması, ırgatların tutulması filan, bunlara artık imkân vermeyeceğiz! Şimdiye kadar Kulaklara muhtaç olduğumuz için hoş gördük. Çünkü Kulak bize kolhozlardan daha çok buğday veriyordu. Oysa şimdi tam tersi olacak. Stalin yoldaş hesabını tamı tamına yaptı ve 'Kulakları yok edin, malını mülkünü kolhozlara verin' dedi. Demin 'Makine verin' diye sızlanıp duruyordun: kolhozlara beş yüz milyon papel veriyorlar, kalkınsınlar diye... Buna ne dersin? Bundan haberin var mıydı? Öyleyse niye bize bok atıyorsun? Önce kolhozu kur, sonra makine bulmak için faaliyete geç. Oysa sen, önce yem torbası alayım, sonra torbaya göre beygir alırım diyorsun. Ne gülüyorsun, haklı değil miyim? Haklıyım ya!"

"Haydi Lyubişkin! Ayvayı yedin mi?"

"Hah... Hah... Ha... ha..."

"Biz kolhoza canla başla gireriz..."

"Yem torbası... Ne güzel buluş... Kötü bozdu adamı..."

"Bu geceden tezi yok faaliyete geçebiliriz."

"Haydi, isimlerimizi yaz."

"Gidip Kulakların malını mülkünü tahrip edelim."

Nagulnov:

"Kolhoza kimler girecekse parmağını kaldırsın," diye önerdi.

Parmaklar sayılınca otuz üç çıktı; biri şaşkınlıkla iki elini birden kaldırmıştı.

Boğucu sıcak, Davidov'u paltosuyla ceketini çıkarmaya zorlamıştı. Gömleğinin yakasını da açmıştı. Gülümseyerek herkesin susmasını bekliyordu.

"Görüyorum ki aklı başında insanlarsınız. Ama kolhoza girmekle iş bitiyor mu sanıyorsunuz? Hayır, yalnızca bu yetmez!.. Siz yoksullar, Sovyet devletinin dayandığı desteksiniz. Siz ki, milletin nüvesi, özüsünüz; hem kendiniz kolhoza gireceksiniz hem de nereye gideceğini bilmeyen orta halli vatandaşı arkanızdan sürükleyeceksiniz."

Arkaşa Menok:

"Peki ya peşimizden gelmek istemezse ne yaparız? Orta halli vatandaş dediğin öküz mü ki sırtına bir şeyler yükleyip götürelim!"

"Sen onu inandır... Başkasını da inandığımız şeylere inandıramıyorsan bizimle birlikte nasıl savaşabilirsin? Bak yarın toplantı olacakmış; sen o toplantıda olumlu oy ver, orta halli komşunu da kandır. Şimdi Kulakların durumunu teker teker ele alacağız! Hepsinin Kuzey Kafkasya eyaleti sınırlarının dışına sürülmesine karar verelim mi vermeyelim mi?"

"Verelim, verelim... Hepimiz imzalayalım!"

"Köklerini kazıyalım!"

Davidov:

"Daha doğrusu onları kökleriyle birlikte sökelim!.."

Sonra Razmiyötnov'a döndü:

"Kulakların listesini oku bakalım... Şimdi hepsinin mallarını ellerinden almaya karar vereceğiz ve kararnameyi imzalayacağız."

Andrey dosyasından bir liste çıkardı, onu Davidov'a uzattı:

"Frol Damaskov! Bu adam proletaryanın cezasını hak etti mi dersiniz arkadaşlar!"

Eller hep birlikte havaya kalktı, ama oylar sayılırken, Davidov bir kişinin oylamaya katılmadığını ortaya çıkardı. Terden sırılsıklam olmuş kaşlarını kaldırarak:

"Sen bunu kabul etmiyor musun?" diye sordu.

Oylamaya katılmayan, sessiz, gösterişsiz Kazak kısaca:

"Çekimser kalmayı tercih ediyorum," diye yanıtladı. Davidov üsteledi:

"Neden öyle davranıyorsun?"

"Çünkü adam komşumdur. Ondan hep iyilik görmüşümdür. Onun için ona el kaldırmak içimden gelmiyor."

Nagulnov sanki vücudu yaydan kurtulmuş gibi ayağa fırladı, hırstan titreyen bir sesle:

"Derhal toplantıyı terk et!" diye emretti.

Davidov sert bir tavırla Nagulnov'un sözünü kesti:

"Öyle olmaz arkadaş, dur, dur hemşerim. Düşüncelerini bize açıkla, anlat... Sence Damaskov Kulak mı değil mi?"

"Hayır efendim, bize neden öyle davrandığını anlatacaksın. Söyle bakalım, o adamdan ne çıkarın var?"

"Bana hep iyilik etmiştir, bana öküz verdi. Az şey mi gördüm ondan! Ama bu demek değil ki hükümete karşı geliyorum. Ben hükümeti destekleyeceğim..."

Razmiyötnov:

"O adam, senden burada kendisini desteklemeni istedi mi? Sen bunu söyle. Sana bunun için rüşvet olarak para ya da buğday verdi mi? İtiraf etsene, korkma be! Haydi söyle!.. Ne verdi sana?"

Sonra açıktan açığa sorduğu bu sorular yüzünden ve kışkırtmaya çalıştığı adamın adına bir utanç duyarak gülümsedi.

"Belki de hiçbir şey vermedi, ne biliyorsun?"

Sıralarda oturan biri:

"Atma Timofey, sen satılmış bir adamsın. Böyle olunca da Kulak uşağı sayılırsın!" diye bağırdı.

"Sizce öyle olabilir. Bana istediğinizi söyleyebilirsiniz."

Davidov adamın boğazına bıçak dayar gibi sordu:

"Sen kimden yanasın? Sovyet hükümetinden yana mı Kulak'tan yana mı? Hey... hemşerim... Sana söylüyorum! Yok-yoksul sınıfını

kepaze etme! Toplantıdaki arkadaşlara söyle bakalım, kimden yanasın?"

Lyubişkin öfkeyle sözünü kesti:

"Bununla uğraşmaya değmez..." dedi. "Bu adam bir şişe votkaya anasını bile satar. Sana bir şey söyleyeyim mi Timofey, senin suratına bakmak bile adamı çileden çıkarıyor..."

Oy vermemiş olan Timofey, sonunda yapmacık bir tavırla boyun eğmiş gibi:

"Ben... hükümetten yanayım! Ne üstüme varıyorsunuz? Yanlış işler yapıyorsam bunu cehaletime verin..."

Ama ikinci oylamada elini belli bir isteksizlikle kaldırdı.

Davidov bloknotuna kısaca, "Sınıfımızın düşmanları Timofey Borşçev'in aklını çelmişlerdir! Aydınlatılması..." diye yazdı.

Toplantıda daha dört Kulak'ın mallarına el konulması oybirliğiyle kararlaştırıldı. Ama Davidov "Tit Borodin" adını okuyup, "Kimler taraftardır?" diye sorunca, toplantıdakiler arasında derin bir sessizlik oldu.

Nagulnov ile Razmiyötnov mahcup bir tavırla birbirlerine baktılar. Lyubişkin kalpağı ile ıslak alnını silmeye başladı. Davidov şaşkınlıkla, sıralarda oturan adamlara baktı. Kimseyle göz göze gelmeyince, gözlerini Nagulnov'a çevirdi:

"Neden susuyorsunuz. Ne oldu?.."

Nagulnov ikircikli:

"Hiç..." dedi, "Bu Borodin var ya... Biz ona aramızda 'Titok' deriz. Daha dokuz yüz on sekiz yılında bizimle birlikte gönüllü olarak Kızıl Muhafız Kıtasına yazılmıştı. Yoksul bir aileden gelmedir. Savaşlarda çok çetin döğüştü, yara aldı, hatta devrimdeki yararlıkları için ona ödül olarak gümüş saat bile verdiler. Dumenko Müfrezesindeydi, anlıyor musun arkadaş!.. Bizi nasıl yürekten kendine bağladı. Ama köye dönünce leşe diş geçirmiş it gibi, malına mülküne dört elle sarıldı. Uyarılarımıza karşın, zenginleşmeye başladı. Gece gündüz çalışıyordu, saçı sakalına karıştı, yabanileşti. Kışı da yazı da ayağında hep aynı çuha poturla geçiriyordu. Üç öküz edindi, ağır yük kaldırmaktan fıtık oldu, yine de bir türlü doyamıyordu. Gündelikçi çalıştırmaya başladı, iki üç gündelikçi çalıştırdığı oluyordu. Bir

yel değirmeni sahibi oldu. Sonra beş beygirlik bir motor satın aldı, bir tereyağı imalâthanesi kurmaya hazırlandı, sığır ticareti yapmaya başladı. Bazen kendi de doyasıya yemediği gibi işçilerini de açlıktan gebertiyordu! Oysa, işçilerinin bazen günde 20 saat çalıştığı oluyordu. Ayrıca geceleri dört beş kez kalkıp atların yemlerine bakıyor, sığırların altlarını temizliyorlardı... Adamı kaç kere köy idaresi toplantılarına çağırttık, utandırmaya çalıştık: 'Bırak bu işi Tik...' dedik, 'Bizim Sovyet idaresine karşı gelme... Sen de cephelerde Beyazlara karşı savaşıp bu uğurda çile çekmedin mi?'"

Nagulnov bunu söyledikten sonra ellerini açtı:

"Ama adam bir defa yoldan çıkmış! Ne yaparsın? Mal hırsı adamı göz göre göre yiyip bitiriyordu! Tekrar tekrar onu çağırdık; yaptığımız savaşları, birlikte çektiğimiz ıstırapları hatırlattık, yalvardık, yakardık, tehdit ettik! 'Seni yerle bir ederiz' dedik. 'Mademki yolumuza çıkıyorsun, mal mülk sahibi oluyorsun, dünya devrimini beklemek istemiyorsun...'"

Davidov sabırsızlıkla:

"Fazla uzatma..." dedi. Nagulnov'un sesi titredi, sonra yavaşladı:

"Bunlar kısaca anlatılmaz! Bu öyle bir acı ki, insanın kanını kurutuyor. İşte o adam, yani Titok bize ne cevap verdi biliyor musun? 'Ben Sovyet idaresinin emrini yerine getiriyorum, daha fazla ürün alınması için çalışıyorum. Gündelikçi çalıştırmama gelince, o işte de kanuna aykırı hareket etmiyorum. Karımda bir kadın hastalığı var, o çalışamaz. Eskiden hiçtim, bugün adam oldum. Her şeyim var, zaten savaştıysam bunun için savaştım. Hem Sovyet hükümeti sizin gibi aylaklara dayanmıyor ki. Ben hükümete yiyeceği ekmeği kendi ellerimle hazırlıyorum. Ben sizin gibi kalem efendilerinin ciğerini bilirim,' dedi. Gerçi ona savaştan, birlikte çektiğimiz zorluklardan söz açtığımız zaman, gözlerinde bir damla yaşın parladığı anlar oluyordu. Ama o gözyaşının serbestçe akmasına imkân vermiyordu ki! Arkasını dönüyor, yüreğinin çelik gibi sertleşmesini bekliyor, sonra bize 'Geçmişe mazi derler' diye cevap veriyordu. Bu yüzden medeni haklarını elinden aldık. Bunun üzerine oraya buraya başvurdu, bölgeye ve Moskova'ya kâğıtlar çiziktirdi. Ama bence

başkentteki müesseselerde önemli mevkilerde olanlar eski ihtilalcilerdir. Onlar da herhalde şöyle demişlerdir, 'mademki davaya ihanet ettin, öyleyse bize düşmansın. Onun için sana en küçük bir acıma gösteremeyiz!' "

"Biraz daha kısa konuşsan..."

"Bitiriyorum zaten. Sonunda medeni haklarını iade etmediler. Hâlâ da aynı durumdadır, yalnız doğrusunu söylemek gerekirse çalıştırdığı adamlara yol verdi."

Davidov, Nagulnov'un yüzüne dik dik bakarak:

"O halde oy vermekle niçin tereddüt ediyorsunuz?" diye sordu.

Ama Nagulnov'un gözleri, güneşten yanmış, kısa kirpikli göz kapaklarının altında kaybolmuştu.

"Toplantıdaki arkadaşlar işte bu yüzden susuyor," diye yanıtladı. "Ben sadece burada bugün, Kulak olan Tit Borodin'in, anıları hâlâ kalbimizde yaşayan geçmiş yıllarda nasıl bir adam olduğunu anlatmaya çalıştım!"

Davidov dudaklarını büktü, yüzü âdeta kararmıştı:

"Böyle acıklı hikâyeler anlatmanın anlamı var mı?" dedi. "Adam partizanmış, buna ancak saygı duyarız, ama şimdi Kulak olmuş! Öyleyse başının ezilmesi gerek... Artık bunun tartışması yapılır mı!"

"Ben bunları ona acıdığım için anlatmadım, bana boşuna sitem ediyorsun arkadaş!"

Davidov gözlerini sıraların üzerinde dolaştırarak:

"Borodin'in Kulaklıktan çıkarılıp mallarına el konulmasından yana olanlar var mı?" diye sordu.

Eller hep birden değil, aralıklı olarak, teker teker, ama yine de havaya kalkmıştı.

Nagulnov toplantıdan sonra Davidov'u gece yatısına davet etti. Köy şûrasının toplantı odasının karanlık taşlığından, elleriyle etrafa tutuna tutuna dışarı çıkarken:

"Yarın da artık size bir ev buluruz," diyordu.

Beraberce, ayaklarının altında hışır hışır ses çıkaran karların üzerinde yürüyorlardı. Nagulnov yarım kürkünün önünü açmış, yavaşça konuşuyordu:

"Sayın işçi arkadaşım, buğday ekicilerinin tümünün mallarını kolhozda toplamak gerektiğini haber aldığımdan beri, daha rahat soluk alıyorum. İçimde mala karşı, çocukluğumdan beri bir nefret vardır. Ne kadar kötülük varsa hep ondan doğar. Bilgin arkadaşlarımız Marx'la Engels doğru yazmış. Baksanıza, Sovyet idaresi altında bile insanlar yalağın başına toplanmış, domuzlar gibi dolaşıyor, tepişiyor, birbirlerini itip kakıyor. Hep insandan insana bulaşan belalı mal hastalığından... Hele eskiden, eski rejim zamanında durum nasıldı? İnsan düşününce tüyleri diken diken oluyor! Babam varlıklı bir Kazak'tı; dört çift öküzüyle beş atı vardı. Ektiğimiz topraklar çok genişti; altmış yetmiş, hatta yüz hektara kadar ektiğimiz oluyordu. Ailemiz büyüktü. Ailemizde herkes çalışırdı. İşimizi kendimiz görürdük. Düşünün bir defa, üç erkek kardeşim vardı, üçü de evliydi. Belleğimde yer etmiş bir olayı anlatayım size. Mala düşmanlığım bu olaydan doğdu! Günün birinde, komşunun dişi domuzlarından biri bizim bostana girmiş, birkaç kök patatesi berbat etmişti. Annem bunu görünce, dökme kazanda kaynayan sudan bir maşrapa doldurdu, bana, 'Onu bahçe kapısına doğru sür Makar! Ben orada bekleyeceğim,' dedi. Ben o zamanlar on iki yaşında kadardım. Ne yapabilirdim? Zavallı hayvanı o yana doğru kovdum. Annem de elindeki kaynar suyu üzerine boşaltıverdi. Hayvanın tüylerinden buhar çıktı... Yaz olduğu için domuzun yarası kurtlandı, yara gittikçe azdı, kurtlar çoğaldı, sonunda hayvancağız geberdi. Komşu bu yüzden bize kin besledi. Aradan bir hafta geçmemişti ki, bozkırdaki tarlalarımızda tam yirmi üç yığın buğdayımız yandı. Tabii babam bu işin kimin elinden çıktığını biliyordu, sabredemedi, mahkemeye verdi. Babamla komşu arasında öyle bir düşmanlık doğdu ki, birbirlerini görmek bile istemiyorlardı. Biraz kafayı çektiler mi, haydi bakalım dövüşe... Tam beş yıl birbirleriyle çekişip durdular. Sonunda iş cinayete kadar gitti... Büyük Perhiz başlamadan önceki günlerden birinde, komşunun oğlu harman yerinde ölü bulundu, biri yabayla birkaç darbe indirerek göğsünü delik deşik etmişti!.. Bazı belirtilerden bu işin kardeşlerimin elinden çıktığını anlamıştım. Soruşturma yapıldı, ama katilleri bulamadılar. Bunun üstüne adamın sarhoşluktan öldüğüne dair zabıt tutuldu. İşte o günden sonra babamın yanından

ayrıldım, kendi başıma çalışmaya başladım. Sonra savaşa katıldım. Bazen savaşta, Almanlar ağır mermilerle bizi döver, yeri göğü birbirine katan kapkara bir duman her yeri sararken yere uzanırdım; uzanır ve, 'Burada kimin malı için korkuya meydan okuyor ve ölüme göğüs geriyorum acaba?' diye düşünürdüm. Zaman oluyordu ki, her şeyden bezip o mermilerin toprağa çaktığı bir çivi gibi olmak istiyordum!.. 'Toprağa bir girsem, ta kafama kadar içine gömülüversem...' diyordum. Oralarda anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi. Zehirli gaz mı koklamadık, zehirlenme mi geçirmedik... Bugün bile ufak bir yokuş çıksam nefesim tıkanır, kanım başıma toplanır. Dünyada çıkamam gibi gelir bana... Daha cephedeyken bazı akıllı adamlar bana bir şeyler anlatırdı. Cepheden Bolşevik olarak döndüm. Kurtuluş savaşında ise o alçakları hiç acımadan kırıp geçirdim! Kastornaya yakınında başımdan yaralandım, o zaman sık sık nöbet gelmeye başladı. Ama bugün, bu nişan yok mu..."

Nagulnov iri elini nişanın üstüne koydu ve sesinde sıcak bir ifade belirdi:

"Bu nişana dokundum mu, hemen acılarımı unutuyorum. O anda sanki yine kurtuluş savaşını yaşıyormuşum, ön mevzilerdeymişim gibi bir his duyuyorum. Bugün de savaşta değil miyiz? Toprağa gömülmek gerekse de, ne pahasına olursa olsun herkesi kolhoza girmeye zorlamak gerek. Artık gitgide dünya devrimine yaklaşıyoruz."

Davidov adımlarını geniş geniş atarak düşünceli bir tavırla:

"Sen Tit Borodin'i yakından tanır mısın?" diye sordu.

"Tabii tanırım, biz onunla çok iyi arkadaştık. Ama o, malına tutkuyla bağlı olduğu için yollarımız ayrıldı. Dokuz yüz yirmi yılında Donetz bölgesi eyaletlerinden birinde patlak veren bir isyanı bastırma harekâtına birlikte katılmıştık; iki süvari bölüğüyle bir piyade müfrezesi taarruza geçmişti. Köyün gerisinde kılıçtan geçirilmiş birçok Ukraynalının cesedini gördük. O akşam Titok konakladığımız eve sırtında çuvallarla gelmiş, çuvalları açıp silkelediği zaman içlerinden kesilmiş sekiz bacak yere düşmüş. Arkadaşlardan biri, 'Çıldırdın mı alçak herif? Bu Allahın belası herifi ne diye yanımıza aldık?' demiş. Ama Titok bu küfürlere aldırmamış, o arkadaşa:

'Bir daha isyan edecek değiller ya o orospu çocukları! Bu dört çizme pekâlâ işime yarar, bütün aileme yeter!' diye yanıtlamış. Çizmelerin üstündeki karlar erisin diye kesilmiş bacakları peçin* üzerine koymuş, sonra çizmeleri teker teker çekip çıkarmaya başlamış. Kılıcıyla çizmenin dikiş yerine şöyle bir dokunup dikişi açıyor, sonra çizmeyi çıkarıveriyormuş. Çıplak bacakları da saman yığınının içine gömüyormuş. Arkadaşlara 'Mezarlarına yerleştirdim onları!' demiş. Biz bunu o zaman öğrenmiş olsaydık, alçağı daha o zaman kurşuna dizerdik. Ama arkadaşlar onu ele vermedi, sonradan ben ağzını aradım, anlatılanlar doğru mu diye sordum, 'Doğru' dedi. 'Çizmeleri dikişlerini açmadan çıkaramadım! Soğuktan bacaklar taş gibi olmuştu, ben de kılıçla dikişleri atıverdim. Benim gibi yoksul adama böyle iyi cins çizmelerin toprakta çürüyeceğini düşünmek bile hoş gelmemişti. Ama şimdi o işi hatırlayınca, kendim de dehşet içinde kalıyorum. Bazı geceler uyanınca, benim karıya duvar yanını bana bırakmasını söylerim, yatağın kenarında yatmak nedense içime korku verir...' Neyse, işte evimize geldik..."

Nagulnov avluya girdi, kapı açılırken hafif bir gıcırtı duyuldu...

* Peç: Eski Rus köy evlerinde ısıtma işini gören, her yanı kapalı, üstünde oturulup yatılabilen fırın gibi bir çeşit soba. *-çev.*

BEŞİNCİ BÖLÜM



ANDREY Razmiyötnov'u askere 1913 yılında göndermişlerdi. O zamanki kanunlara göre, orduya kendi malı olan bir atla gitmek zorundaydı. Ama Andrey'in değil bir at, Kazakların alması zorunlu olan üniformayı bile alacak parası yoktu. Ölen babasından kendisine miras olarak yalnızca demiri aşınmış, cilası kaybolmuş dede yadigârı bir kılıçtan başka bir şey kalmamıştı. Andrey bu yüzden ne kadar küçük düştüğünü ona hatırlatan acı sahneleri hayatının sonuna kadar unutamazdı.

Köyde ihtiyarlar ortaklaşa topladıkları parayla Andrey'i giydirip kuşandırmaya ve böylece askere göndermeye karar vermişlerdi. Ona çok ucuza al bir at, bir eyer, iki asker kaputu, iki potur ve bir çift çizme almışlardı. Bunları verirken de, "Bak seni askere milletin parası ile gönderiyoruz Andrüşka. Gözünü aç, yaptığımız iyiliği unutma. Bizim köyün adına leke getirme. Çar efendimize iyi hizmet et," demişlerdi.

Zengin Kazakların oğulları ise, Korolkov harasında yetiştirilmiş ya da Proval'deki cins taylar arasından seçilmiş bakımlı hayvanları, pahalı eyerleri, gümüşten yapılmış göğüslükleri ve pırıl pırıl, yepyeni üniformalarıyla zaman zaman at yarışlarında gösteriş yapıyorlardı. Köy idaresi Andrey'in köydeki araziden olan payına el koymuş ve Andrey başkalarının servetini, başkalarının rahat yaşamını savunmak için cepheden cepheye koşarak savaşırken, bu toprağı kiraya vermişlerdi. Andrey Alman savaşında üç George Nişanı almıştı, nişanlardan eline geçen parayı karısına ve annesine gönderiyordu. Yaşlı kadınla gelini bu parayla geçiniyordu. Andrey neden sonra yaşlı anasının gözyaşlarıyla geçirdiği son yıllarına biraz teselli vermek olanağı bulmuştu, ama o zaman da artık iş işten geçmişti.

Savaşın son yıllarında Andrey'in karısı sonbahar gelince harmanlarda gündelikçi olarak çalışmaya başlamış, topladığı paracıklarla kocasını görmek için cepheye gitmişti. Orada ancak birkaç gün kalabilmişti (kocasının bulunduğu 11. Don Kazak Alayı o sırada istirahatteydi). Birkaç gece kocasının omzuna baş koyarak uyuyabilmişti. O geceler birer yaz gecesi gibi, çakıp sönen bir şimşek gibi geçip gitmişti. Ama bir kuş yüreğinin çırpınışları içinde yaşanacak bir günahta, hasretli bir kadının mutlu olması için çok mu zaman gerekir? Andrey'in karısı cepheden gözleri aydınlanmış olarak dönmüş ve bir zaman sonra, tarlada çalışırken sessizce inleyip gözyaşı dökmeden, sanki kendiliğinden oluvermiş gibi Andrey'e tıpatıp benzeyen bir oğlan doğuruvermişti...

1918 yılında Razmiyötnov kısa bir zaman için Gremyaçiy Log'a dönmüştü. Köyde uzun zaman kalamamış, artık çürümeye yüz tutmuş kara sabanı tamir etmiş, ambarın sıvalarını düzeltmiş, iki hektar kadar toprak sürmüş, sonra nedense bütün gün küçük oğluyla oynamış durmuştu. Çocuğu omuzlarına alarak odada oradan oraya koşuyor, gülüyordu. Kısa ve kalın boynu asker kokuyordu. Gülüyordu ama çoğu zaman öfkeyle bakan açık renk gözlerinin ucunda gözyaşı damlalarının titrediğini fark eden karısı birden sapsarı kesilmişti. "Yoksa gidiyor musun Andriyuşa?.." diye sormuştu. "Evet... Yarın... Bana yolluk hazırla," demişti Andrey.

Ertesi gün o, Makar Nagulnov, Ataman Lyubişkin, Tit Borodin ve cepheden dönmüş sekiz Kazak daha Andrey'lerin evinin yanında toplanmıştı. Eyerlenmiş cins atlarla yel değirmeninin arkasından çıkıp gitmişlerdi; ayaklarına yazlık nal çakılı atların kaldırdığı ince bahar tozları havada uzun süre dalgalanmış durmuştu. O gün Gremyaçiy Log'un, taşan derelerin, bozkırların üzerinden ve güneyden kuzeye yayılan uçsuz bucaksız maviliğin, bakir göklerin içinden bir tek ses çıkarmadan, bağırmadan sürü sürü kara kanatlı kuşlarla yaban ördekleri geçmişti.

Andrey, Kamenskaya'da arkadaşlarından ayrılmış, Voroşilov'un kumandasındaki birliklerden biriyle Morozovskaya ile Çariçin yoluna yönelmişti. Makar Nagulnov, Lyubişkin ve diğer Kazaklar ise Voronej'e gitmişlerdi. Aradan üç ay geçtikten sonra, Krivaya Muz-

ga dolayında, bir el bombasının parçasıyla hafifçe yaralanan Andrey, sahra hastanesinin dispanserinde bir köylüsüne rastlamıştı. Köylüsünden, Pottelkov Birliğinin bozguna uğramasından sonra, kendisiyle aynı köyden olan beyaz Kazakların Gremyaçiy Log'da, Andrey'in Kızıllara katılmasının intikamını almak için karısına fena halde sataştıklarını, bütün bunların ağızdan ağıza köye yayıldığını ve namus lekesiyle yaşamaya dayanamayan Yevdokiya'nın canına kıydığını öğrenmişti!

Dondurucu bir soğuk... Aralık ayının son günleri... Gremyaçiy Log... Evler, ambarlar, çitler, ağaçlar hep karların pürüzsüz aklığı içinde... Ta uzaktaki tepenin arkasında savaş... General Guselşikov'un topları boğuk bir sesle patlıyor... Andrey terden vücudu köpük içinde kalmış atının sırtında, akşam çökerken köye dörtnala girmişti. Sahneyi yıllardan sonra da hatırlıyordu. Gözlerini kapatıp hızla akan düşüncelerini geçmiş yıllara yöneltti mi, her şey gözlerinin önünde canlanıyordu. Kapı gıcırdamıştı. Andrey soluğu tıkanarak, yorgunluktan ayaklarını sürüyen, sallana sallana yürüyen atını dizgininden tutup avluya doğru çekmişti. O anda anası saçı başı açık koşarak onu karşılamıştı. Ah... yaşlı kadının bir ölünün arkasından ağlarcasına hıçkıra hıçkıra çırpınışı Andrey'i nasıl da perişan etmişti.

"Ah... yavrucuğum... Oğlum benim... Zavallıcığın o ışıklı gözleri kapandı artık..."

Razmiyötnov sanki kendi evine değil de başkasının evine girmişti. Atının dizginlerini merdivenin parmaklığına doladı, içeri girdi. Bir ölününki gibi içeri çökmüş gözleriyle boş odaya, boş beşiğe baktı:

"Çocuk nerede?"

Anası yüzünü perdenin içine saklayarak, seyrek saçlarına kır düşmüş başını sallayıp duruyordu. Andrey güç bela ondan bir yanıt alabildi:

"Ah... Yavrucuğumuza bakamadım! Dunyaşka'dan iki hafta sonra, boğazından hastalandı."

"Bağırma anne. Bağırması gereken benim. Bir tek gözyaşı aksa ya gözümden!.. Yevdokiya'ya kim tecavüz etti?"

"Anikey Devyatkin... Kızı zorla samanlığa sürükledi... Beni kırbaçla dövdü, oğlanları samanlığa topladı, kızcağızın pamuk gibi bembeyaz kollarına kılıcın tersiyle öyle bir vurmuş ki, zavallıcık eve döndüğünde her tarafı simsiyahtı. Gözlerinden başka sağlam yeri kalmamıştı."

"Şimdi evinde mi o herif?"

"Hayır."

"Evlerinde kimse yok mu?"

"Karısıyla yaşlı babası. Andriyuşa! Onları cezalandırma! Onlar başkasının işlediği günahtan sorumlu değil!.."

Andrey'in yüzü kapkara oldu, nefesi tıkanır gibi:

"Sen mi?.." dedi. "Sen mi bana bu öğüdü veriyorsun?" Kaputunun düğmelerini hırsından kopardı, ceketinin ve gömleğinin yakalarını açtı. İçi su dolu dökme demir kazanın üzerine kapanarak kana kana içmeye başladı. Kemikli göğsü kazana değiyor, dişleriyle hırsından demiri ısırıyordu. Sonunda kalktı, annesine bakmadan:

"Anacığım," dedi, "ölmeden benim için bir şey söyledi mi?"

Anası odanın ön tarafındaki köşeye sokuldu, tasvirlerin altından sararmış bir parça kâğıt çıkardı. O zaman Andrey çok sevdiği sesi tekrar duyar gibi oldu, ölmeden yazdığı kelimeler kulağında çınladı:

> Sevgilim benim, biricik Andriyuşam... Alçaklar şerefime leke sürdü; benimle, sana bağlı olan kalbimle alay ettiler. Artık sana yüzüm yok. Bir daha da dünyayı gözüm göremez. Vicdanım kötü hastalıkla yaşamama izin vermez! Andriyuşam benim. Sevgili çiçeğim. Kaç gecedir gözüme uyku girmiyor. Yastığımı gözyaşıyla ıslatıp duruyorum. Seninle olan aşkımı unutamıyorum. Öbür dünyada da unutamayacağım. Dünyada iki şeye acıyorum; çocuğuma ve sana. Bir de seninle olan yaşantımızın, aşkımızın bu kadar kısa sürmesine acıyorum. Evimize başka bir eş getirirsen, söyle ona Allah rızası için delikanlımıza iyi baksın. Ona merhamet etsin... Sen de ona, yetimime şefkat göster. Anneciğime söyle eteklerimi, şallarımı, hırkalarımı kız kardeşime versin. Gelin olacak, onun ihtiyacı vardır...

Andrey, Devyatkin'lerin evine rüzgâr gibi gitmişti. Hemen atından indi. Kılıcını kınından çıkararak şimşek gibi evden içeri daldı. Anikey Devyatkin'in babası uzun boylu, ak saçlı bir ihtiyardı.

Andrey'i görür görmez haç çıkardı ve tasvirlerin altında diz çöktü, yalnızca, secdeye varır gibi yerlere kapanarak Andrey'e selam verdi ve, "Andrey Stepaniç..." dedi.

Başka bir tek kelime söylemedi, başını da yerden kaldırıp doğrulmadı. Andrey sol eliyle ihtiyarın beyaz sakalını yakaladı, tekmeyle kapıyı açtı ve Devyatkin'in babasını gürültüyle kapıdan dışarı sürükledi:

"Oğlunun günahını sen ödeyeceksin! Sizin tanrınıza da haçınıza da..."

Devyatkin'in anası peçin üzerinde baygın yatıyordu, ama gelini, Devyatkin'in karısı, çocuklarını bir araya toplayarak ağlaya ağlaya kapıya çıkmıştı. Tam altı çocuğu vardı... Andrey'in yüzü rüzgârın kuruttuğu ölü bir kemik gibi bembeyaz olmuştu. Hafifçe eğilerek kılıcını ihtiyar adamın boynunun üzerine indirmek üzereydi, işte o sırada boy boy sümüklü küçük çocuklar, ağlayarak, bağırıp çağırarak ona doğru atıldılar.

Devyatkin'in karısı pembe gömleğini açarak, çok yavru vermiş bir dişi köpeğin memeleri gibi kupkuru buruşuk göğüsleri sallana sallana Andrey'e doğru yürüdü:

"Beni de öldür... Onları da öldür... Onlar da Anikey'in dölüdür..."

Andrey'in ayaklarının dibinde çocuklar çırpınıyordu, hepsi birbirinden küçüktü. Andrey geri çekildi, yabani bir tavırla çevresine bakındı, kılıcını kınına soktu, dümdüz zeminde, ayağı birkaç defa tökezleyerek ata doğru yürüdü. Geçirdiği korkudan ve hayatta kaldığı için duyduğu sevinçten ağlayan ihtiyar, peşinden bahçe kapısına kadar gitti; hep bir fırsatını bulup Andrey'in ayağını öpmek için üzengiye doğru eğiliyordu. Ama Andrey tiksinerek yüzünü buruşturuyor, ayağını geri çekiyor, hırıltılı bir sesle:

"Çocuklara dua et..." deyip duruyordu.

Eve varınca Andrey üç gün üç gece durmadan içki içti, sarhoş olunca ağladı, ikinci gece Yevdokiya'nın kendisini astığı samanlığı ateşe verdi, dördüncü gece de yüzü şişmiş, korkunç bir hale gelmiş olarak yavaşça anasına veda etti. Ana, oğlunu bağrına bastığı anda onun kıvırcık sarı saçları arasında ilk gümüş telleri fark etti...

Andrey aradan iki yıl geçtikten sonra Polonya cephesinden Gremyaçiy'e dönmüştü. Bir yıl kadar Yukarı Don dolaylarında iaşe birliğiyle birlikte dolaştı, sonra evine dönüp işlere sarıldı. Anasının, evlenmesi için yaptığı tekliflere karşı hep susuyordu. Yalnız bir kere anası ısrar ede ede, sonunda ondan bir yanıt alabildi. Kadıncağız:

"Evlen Andriyuşa!" diyordu. "Artık kazanları kaldırmaya gücüm yetmiyor. Her kız seve seve sana varır. Söyle kime talip olalım?"

"Ben evlenmem anacığım! Üstüme varma."

"Bir şeyi kafana koydun mu artık vazgeçmiyorsun. Bak, saçlarına ak düştü. Ne zaman karar vereceksin? Saçların tamamen aklaşınca mı? Demek ananı hiç düşünmüyorsun... Oysa ben ne hayaller kuruyordum. Torun bakmaya hazırlanıyordum. İki keçinin yününü topladım, eğirdim, çocuklara çorap örerim diye. Bebek yıkamak, temizlemek, işte bundan sonra işim bu. İneği bile artık sağamıyorum, parmaklarım uyuşuyor..."

Bunu söyledikten sonra ağlamaya başlıyordu:

"Böyle kalpsiz bir oğlanı nasıl da doğurmuşum! Kime çektin bilmiyorum ki! İnat ettin mi ağzından söz alamıyorum. Ne fosurdayıp duruyorsun? Ne susuyorsun? Put gibi durma öyle!.."

Bunun üstüne Andrey şapkasını alıp bir tek kelime söylemeden dışarı çıkıyordu. Ama yaşlı kadın vazgeçmiyordu; komşularla konuşmalar, fısıldaşmalar, öğütler...

Andrey ise düşüncesinden bir türlü vazgeçmiyor, kaşlarını çatıyordu:

"Bu eve Yevdokiya'dan sonra başka bir kadın girmeyecek!"

O zaman annesinin öfkesi ölen gelin üstünde toplanıyor, otlakta rastladığı yaşlı kadınlara, ya da akşamları evinin avlusunda otururken sohbet ettiği komşularına:

"O yılan karı oğlumu büyülemiş!" diyordu. "Kendini astığı yetmiyormuş gibi, oğlumu da dünyasından edecek... Oğlan başka karı almak istemiyor. Ama böyle yaşamak benim için kolay mı? Ah... Ah sevgili kardeşim. Başkalarının torunlarını görünce öyle gözyaşı döküyorum ki, yüzüm sırsıklam oluyor. Başka yaşlı kadınların hiç olmazsa bir avuntusu var, torunlarına bakıp sevinirler. Ben ise yuvasında tüneyen baykuş gibi yapayalnızım."

Aynı yıl içinde Andrey, Novoçerkask önlerinde vurulup ölen Mihail Poyarkoy isminde bir nalbantın dul karısı olan Marina ile yaşamaya başladı. Marina o sonbahar kırkını aşmıştı ama etine dolgun ve kuvvetli bir kadındı, esmer yüzünde bozkır kadınlarının hemen göze çarpmayan güzelliği vardı.

Ekim ayında Andrey, kadının evinin damını aktarıyordu. Ortalık kararınca Marina onu evine çağırdı, çevik hareketlerle sofrayı kurdu, masanın üzerine içi borş dolu bir kâse koydu, genç adamın dizine işlemeli tertemiz bir el havlusu örttü, kendisi de karşısına oturup elini elmacık kemikleri çıkık yanağına dayadı. Andrey yan gözle mağrur bir tavırla oturan kadının başına bakıyordu. Marina kömür gibi simsiyah saçlarını arkada bir topuz halinde toplamıştı ve topuz âdeta bir ağırlık teşkil ediyordu. Gür saçları görünüşte tıpkı bir at yelesi gibi sertti, ama küçücük kulaklarının hizasında çocukların saçları gibi dağınık, küçük kıvrımlar meydana getiriyordu. Kadın çekik, siyah, badem gözlerini kısarak Andrey'e dikkatle bakıyordu:

"Biraz daha borş ister misin?" diye sordu. Andrey kır düşmüş bıyıklarını eliyle silerek:

"Eh, verirsen memnun olurum," dedi.

Borş geldi, Andrey tekrar harıl harıl çorbayı içmeye koyulmak üzereydi. Marina yine karşısına oturmuştu, ona vahşi bir kuş gibi ihtiyatlı ve bir şeyler bekler gibi bakmaya başladı. Andrey her nasılsa onun dolgun gerdanında mor bir damarın hızlı hızlı attığını fark etmişti; bunu görünce nedense utandı, kaşığı bir yana bıraktı.

Kadın hilal gibi kıvrık siyah kaşlarını yukarı kaldırarak hayretle:

"Neden yemiyorsun?" diye sordu.

"Doydum... Teşekkür ederim. Yarın sabah gelir damdaki işi bitiririm."

Marina masanın öbür tarafından dolaştı. Bembeyaz sık dişlerini gösteren bir gülümsemeyle, ağır ağır Andrey'e sokularak geniş yumuşak göğsünü ona değdirdi ve fısıldayarak:

"Gece yatıya kalmaz mısın?" diye sordu.

Andrey söyleyecek bir şey bulamadı, şaşkınlıkla:

"O da olur..." dedi.

Marina onun bu aptalca yanıtıyla alay etmek istiyormuş gibi muzip bir tavırla, kalınlaşmaya başlayan belini büktü, yere doğru eğildi: "Çok teşekkür ederim! Bana şeref verdin yavrum. Benim gibi zavallı bir dul kadına büyük bir iyilik ediyorsun, bense teklifimi reddedersin diye aptal gibi korkuyordum."

Çarçabuk kandili üfleyerek söndürdü, karanlıkta yatağı serdi, taşlığa gidip kapının sürgüsünü itti, sonra Andrey'i küçük gördüğünü belli eden bir ifadeyle:

"Sana Kazak demeye bin tanık ister!" dedi. "Damarlarında bir damla Kazak kanı varsa ne olayım! Sanki Kazak çocuğu değilsin de, Tambov'daki tenekecilerden birinin oğlusun!"

Andrey:

"Ne münasebet!.." dedi.

Fena halde gücenmişti. O kadar ki, çizmesini çıkarmaktan vazgeçer gibi oldu.

"Tabii ya... Ama başkaları senden farklı mı sanki? İnsan senin gözlerine bakınca aldanıyor. Bakışların cesur ama, kadından bir şey istemeye bile cesaret edemiyorsun. Bir de savaşta nişanlar almışsın!"

Saçlarını dökerek firketeleri dişlerinin arasına aldığı için kelimeleri doğru dürüst söyleyemiyordu:

"Benim Mişa'yı hatırlıyor musun? Benden biraz daha kısa boyluydu; sen benimle aynı boydasın, o ise birazcık daha ufaktı. İşte, onu sırf cesareti için seviyordum!.. Bazen meyhanede kendisinden kuvvetli olanlara bile kafa tutardı. Gerçi bazen yüzü gözü kan içinde olurdu ama yine de kimse onu alt edemezdi. Belki de bu yüzden öldü! Onu neden sevdiğimi de gayet iyi biliyordu..."

Bu son sözleri mağrur bir tavırla söylemişti. Andrey, Marina'nın kocasıyla aynı birlikte olup, onun nasıl öldüğünü gören köylü Kazakların anlattıklarını hatırladı: Marina'nın kocası bir keşif hareketine çıktığı sırada, kendi birliğinden iki kat kuvvetli bir Kızıl Ordu birliğine karşı taarruza geçmişti. Kızıllar onları Lewis marka makineli tüfeklerle tarayarak bozguna uğratmışlardı. Dört Kazağı atlarının üzerinden aşağı almış, Mihail Poyarkov'u da diğerlerinden ayırarak ardına takılıp ona yetişmeye çalışmışlardı. Poyarkov at sırtında geriye doğru ateş ederek kendisini izleyen üç Kızıl Ordu

askerini alnından vurmuş, birliğinde at üzerinde en iyi cambazlık yapan adam olduğu için, oradan oraya âdeta uçarak kurşunlardan kurtulmaya çalışmıştı. Belki de böylece kaçıp kurtulabilecekti. Ama atının ayağı birden çukura saplanmıştı. Hayvan düşerken süvarisini de beraber sürüklemiş, bu yüzden Poyarkov'un bacağı kırılmıştı. İşte bu, cesur nalbantın sonu olmuştu.

Andrey, Poyarkov'un ölümünün hikâyesini hatırlayarak gülümsedi. Marina yatağa uzanmış sık sık nefes alarak Andrey'e sokulmuştu...

Yarım saat sonra, başladıkları konuşmayı devam ettirerek:

"Mişa'yı cesareti için seviyordum, seni ise sırf kendin için seviyorum..." diye fısıldıyordu.

Bunu söylerken ateş gibi yanan minicik kulağını Andrey'in göğsüne dayamıştı. Kadının gözleri Andrey'e yarı karanlıkta tıpkı henüz sırtına eyer vurulmamış, huysuz bir kısrağın gözleri gibi geliyordu. Onun gözleri gibi asi bir ışıkla parlıyordu sanki.

Şafak sökmeden Marina:

"Yarın bizim damı aktarmak için gelecek misin?" diye sordu.

Andrey şaşırdı:

"Tabii geleceğim, başka türlü olur mu?"

"Gelmesen daha iyi olur."

"O da neden?"

"Sen dam aktarmaktan anlamıyorsun ki! Şukar Dede senden çok daha iyi dam aktarıyor!"

Marina bunu söylerken gülmeye başlamıştı:

"Ben seni özellikle çağırdım, senin gibi bir kartalı başka türlü nasıl avlayabilirdim? Damı aktarayım derken beni öyle zarara soktun ki! Şimdi damı yeni baştan aktarmak gerekecek."

Gerçekten, iki gün sonra, damı yine Şukar Dede aktarıyor, evsahibesinin önünde Andrey'in yaptığı işin "beş para etmediğini" söyleyip duruyordu. O günden sonra Andrey her gece Marina'yı ziyaret etmeye başladı. Kendinden on yaş büyük olan kadının aşkı tatlı gelmişti, tıpkı ilk ayazda hafifçe donmuş, yabani kış elması gibi...

Köyde herkes bu serüveni kısa zamanda öğrenmiş ve çeşit çeşit tepki göstermişti. Andrey'in annesi komşu kadınlara:

"Rezil olduk... Bir kocakarıya tutuldu..." diye sızlanıyordu. Ama zaman geçince durumu olduğu gibi kabul etmek zorunda kaldı ve sesini kesti.

Andrey'in zaman zaman takılıp şakalaştığı komşu kızı Nürka ise onunla karşılaşmamak için elinden geleni yapıyordu. Ama günün birinde ıssız bir yolda çalı çırpı toplarken Andrey'le yüz yüze geldi ve birden sapsarı oldu. Gözlerinde parlayan yaşları saklamaya bile gerek görmeden titrek dudaklarında acı bir gülümsemeyle:

"Demek kocakarı sana zinciri vurdu, öyle mi?" diye sordu.

Andrey şakacı bir tavır takınmaya çalışarak:

"Sorma! Bana nefes aldırmıyor!" dedi.

Nürka yana çekilerek:

"Daha gencini bulamadın mı?" diye sordu.

Andrey kalpağını çıkarıp yer yer aklaşmış saçlarını işaret ederek:

"Ben genç miyim sanki?.. Halime baksana!" dedi.

Nürka gururu yaralanmış gibi başını önüne eğdi:

"Ben de ne aptalmışım... Senin gibi saçlarına ak düşmüş bir ihtiyara âşık olmuşum. Neyse, yapacak bir şey yok! Haydi allahaısmarladık..." dedi ve uzaklaştı.

Makar Nagulnov ise Andrey'e:

"Ben bu işi hiç onaylamıyorum Andriyuşa!.." demişti. "O karı seni de nalbant yapacak. Sen de eninde sonunda onun yanında mal hırsına kapılıp, küçük çapta bir mal sahibi olacaksın. Kızma canım, şaka ediyorum anlamıyor musun!.."

Bir gün Andrey'in anası nedense merhamete gelerek:

"Bari onunla evlen... Bu iş yasal olsun!" dedi. "Varsın bize gelin olarak gelsin!"

Ama Andrey fazla açıklamaya gerek duymadan:

"Lüzumu yok!" diye yanıtladı.

Marina sanki yirmi yaş gençleşmişti, geceleri Andrey'i karşıladığı zaman, hafif çekik gözlerinde belli etmemeye çalıştığı bir parıltı ile âdeta erkekçe bir kuvvetle ona sarılıyor ve şafak söküp ortalık aydınlanıncaya kadar o kemikli esmer yanaklarındaki kırmızılık geçmiyordu. Sanki yeniden genç kızlığını yaşıyordu...

Andrey'e ipek kumaş parçalarından rengârenk tütün keseleri işliyor, onun her hareketini dikkatle inceliyor, daima hoşuna gidecek işler yapmaya çalışıyordu. Sonra birden içinde müthiş bir kıskançlık ve Andrey'i yitirme korkusu uyandı. Toplantılara salt onu gözetlemek, genç kadınlarla oynaşıp oynaşmadığını anlamak için gitmeye başladı. Andrey kime bakıyor, ne söylüyor, aklı fikri bundaydı.

Andrey ilk zamanlar hiç beklenmedik bir şekilde sanki vesayet altına alınmış gibi bir his veren bu kıskançlığın yükü altında bunalıyordu. Marina'yı azarlıyordu, birkaç kez ona dayak attığı bile oldu. Ama zamanla duruma alıştı, hatta bu durum erkeklik gururunu bile okşamaya başladı. Marina gittikçe daha cömert davranarak ona vaktiyle kocasına ait olan bütün elbiseleri vermişti. Böylece o zamana kadar yalınayak başı kabak gezen Andrey, artık kimseden utanmadan, kendinde âdeta bir hak görerek, nalbanttan kalma çuha poturları ve yakalarıyla kollarının dar ve kısa geldiği belli olan gömlekleri giydi; Gremyaçiy'de gösteriş yapa yapa dolaşmaya başladı.

Sevgilisine evde yardım ediyor, çıktığı zamanlar da vurduğu bir tavşanı, ya da iple bağlı birkaç kekliği getiriyordu ona. Ama Marina hiçbir zaman Andrey'e üzerindeki etkisini aşırı bir şekilde belli etmiyordu. Andrey'in annesine gizli bir düşmanlık hissi duyduğu halde de, onun hakkını hiçbir zaman yememeye çalışıyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse ev işini gayet iyi beceriyordu ve bir erkeğin yardımı olmadan da pekâlâ yaşayabiliyordu. Andrey kaç defa, onun pembe sarmaşıkla bağlanmış elli kiloluk buğday demetlerini nasıl kaldırdığını ya da çakırdayan orakların altındaki dolgun taneli arpaları nasıl biçtiğini gizli bir hayranlıkla seyretmişti! Marina'da erkekçe bir kavrayış kabiliyeti ve büyük bir kuvvet vardı. Atını arabaya koştuğu zaman bile erkek gibi hareket ediyordu; ayağını boğazlığın çemberine dayıyor, namusun kayışını birden geçirerek bağlayıveriyordu.

Yıllar geçtikçe Andrey'in Marina'ya olan aşkı eskimiş, sağlam bir şekilde derinlere kök salmıştı. Andrey artık nadiren birinci karısını hatırlıyor, ama bu anılardan ötürü artık eskisi gibi yüreğini

yakan keskin bir acı duymuyordu. Yalnız Fransa'ya göç etmiş olan Anikey Devyatkin'in büyük oğluyla karşılaştığı zaman sapsarı kesiliyordu. Baba oğul arasındaki benzerlik o kadar belirgindi ki...

Sonra nefret, günlük işlerin arasında, ekmek parası için yaptığı çetin savaşta yavaş yavaş dağılıyor ve duyduğu belirsiz acı tıpkı bir zamanlar Macar subayın kılıç darbesinden alnında kalan yara izi gibi için için sızlayan bir hal alıyordu.

• • •

Andrey o günkü yoksullar toplantısından sonra doğru Marina'nın evine gitmişti. Marina onu beklerken yün eğiriyordu, alçak tavanlı odada çıkrık, insana uyku veren bir şekilde uğulduyordu. İçerisi harıl harıl yanan sobadan yayılan sıcaklıkla adamakıllı ısınmıştı. Tüyleri kıvır kıvır, yaramaz, mini mini bir oğlak, küçücük ayaklarıyla toprak zemini eşeliyor, karyolanın üstüne atlamaya hazırlanıyordu.

Razmiyötnov canı sıkılarak yüzünü buruşturdu.

"Şimdi yün eğirmenin sırası mı?" dedi.

Marina sivri bir ayakkabı geçirdiği ayağını çıkrığın pedalından çekti, uzun uzun gerindi. Bir at sağrısı gibi geniş sırtını doğrultarak:

"Toplantıda ne konuştunuz?" diye sordu.

"Yarından tezi yok, Kulakların mallarını ellerinden alacağız!"

"Sahi mi söylüyorsun?"

Andrey ceketini çıkarmadan karyolanın üzerine uzandı. Oğlağı kucağına aldı. Yavru, mini mini sıcacık bir yün yumağı gibiydi:

"Toplantıda ne kadar yoksul varsa hepsi toptan kolhoza girmeye karar verdi!" dedi. "Sen de yarın gidip dilekçe vereceksin!"

Marina şaşırıp kaldı:

"Ne dilekçesi?"

"Kolhoza girmek için işte!"

Marina birden kıpkırmızı oldu ve şiddetli bir hareketle çıkrığı sobanın bulunduğu yana doğru itti:

"Çıldırdın mı sen? Benim orada ne işim var?"

"Seninle bu konuda tartışmayalım olmaz mı Marina? Sen kolhozda olmalısın, işte o kadar... Girmezsen elâlem benim için 'Her-

kesi kolhoza girmeye zorluyor, ama kendi Marina'sını bu işin dışında bıraktı!' der. Sonra sen girmezsen, benim de vicdanım rahat etmez."

Marina karyolanın yanından geçerek:

"Ben girmem... Ne dersen de girmem!" dedi.

Yanından geçtiği sırada, Andrey sıcacık vücudunun terli kokusunu duymuştu. Üsteledi:

"Öyleyse bak haber veriyorum! Yollarımız ayrılır. Sen bir yana ben bir yana..."

"Beni tehdit mi ediyorsun?"

"Tehdit etmiyorum, ama başka türlü olanaksız."

"Gitmek istiyorsan git... Ben onlara ineğimi götürüp teslim edeyim, bana ne kalacak sonra? Hem sen geldiğin zaman benden yiyecek bir şeyler istemeyecek misin? İsteyeceksin tabii."

"Ne yapalım! Bütün ineklerin sütü ortaklaşa olacak."

"Bari kadınlar da ortaklaşa olsun! Ne dersin? Yoksa beni bunun için mi tehdit ediyorsun?.."

Andrey keçi yavrusunu yere bıraktı, kalpağını aldı ve tüylü eski atkısını bir yılan gibi boynuna sararak:

"Şu anda sana öyle bir dayak atmak isterdim ki! Nedense üşeniyorum," dedi.

Kendi evine giderken de, 'Herkesi inandır, yalvar yakar... Sonuç ne oldu sanki? Marina bile kolhoz sözünü duyunca çileden çıkıyor! Yarınki toplantıda ne olacak acaba? Fazla baskı yaparsak belki de bizi döverler,' diye düşündü.

O gece uzun süre uyuyamadı, yatağında dönüp durdu, annesinin iki defa kalkıp hamura baktığını duydu, ambarda Allahın belası tiz sesli bir horoz avazı çıktığı kadar ötüyordu. Andrey üzüntüyle ertesi günü ve artık kapıya gelmiş olan tarım reformunu düşünüyordu. O soğuk ve hissiz Davidov'un (Davidov ona öyle görünüyordu) herhangi bir dikkatsiz hareketiyle orta halli insanların kolhozdan soğumasından korkuyordu. Ama bunu düşününce birden onun dökme demirdenmiş duygusu veren sağlam yapılı gürbüz vücudunu, yanaklarında derin kırışıklar olan yüzünün heyecandan âdeta bir yumruk gibi olduğunu, alaylı ve zeki gözlerini hatırladı.

Davidov'un, Lyubişkin söze başladığı zaman Nagulnov'un arkasından kendisine doğru eğildiğini, çocuk gibi temiz soluğuna karışan keskin şarap kokulu kırışık dudaklarını büzerek, "Sizin partizan delikanlı fena değil doğrusu! Ama siz onunla hiç ilgilenmemişsiniz, yetiştirmemişsiniz, bunu böyle kabul etmeli. Çocuğu yetiştirmek gerek!" dediğini hatırladı.

Bunu hatırlayınca da kendi kendine sevindi. 'Hayır... O bize ihanet etmez, asıl dizgin vurulması gereken Makar. Öfkesinden, heyecanından yanlış bir şey yapmasın. Makar bir kere kızmaya görsün, bir kuyuya öyle bir taş atar ki kırk akıllı çıkaramaz... Evet, evet... Çıkaramaz. Neyi çıkaracaktık ki? Ha... evet... Kuyuya atılan taşı... Taşın ne işi var bu işte? Ha... Makar... Titok... Yarın.'

Sinsi bir şekilde adım adım yaklaşan uyku bilincin ışıklarını birer birer söndürüyordu. Andrey uykuya dalıyor ve dudaklarından, bir yapraktan çiy damlası kayıyormuş gibi ağır ağır tatlı bir gülümseme yayılıyordu.

ALTINCI BÖLÜM



DAVİDOV sabahın yedisinde köy şûrasına geldiği zaman, orada Gremyaçiy'deki yoksullardan on dört kişinin toplanmış olduğunu gördü.

Lyubişkin, Davidov'un elini kocaman elinin içine alıverdi, gülümseyerek:

"Biz sizi çoktandır bekliyoruz! Buraya erkenden geldik," dedi.

Şukar Dede ise:

"Sabredemedik!" diye açıkladı.

Davidov'un ilk geldiği gün, sırtına beyaz bir kadın kürkü giymiş olan ve genç adamla şûra avlusunda şakalaşan oydu. O günden beri, Davidov'la yakın bir arkadaşlık kurmuş gibi davranmaya ve başkalarının aksine, onunla gayet samimi bir şekilde konuşmaya başlamıştı. Hatta Davidov oraya gelmeden, "Biz Davidov'la nasıl karar verirsek öyle olacak!" diyordu. "Evveli gün benimle uzun uzun konuştu. Tabii ciddi konuşmalar arasında şaka ettiğimiz de oldu. Ama daha çok hep topraktan söz ettik, kolhozu nasıl kuracağımızı tasarladık. Neşeli, şakacı adam doğrusu... tıpkı benim gibi..."

Davidov, Şukar'ı beyaz kürkünden tanıdı ve farkında olmadan fena halde kalbini kırdı:

"Ha... sen misin dede? Görüyorsun ya, önceki gün, benim niçin geldiğimi öğrenince azıcık bozulur gibi oldun. Ama bugün kolhozcu oldun! Aferin sana..."

Şukar Dede, Davidov'dan yan yan uzaklaşarak:

"O zaman işim vardı... Onun için gittim!" diye mırıldandı.

Kulakları evlerinden çıkarmak için iki gruba ayrılarak faaliyete geçmeye karar vermişlerdi. Birinci grup köyün yukarısına, ikinci grup aşağı kısmına gidecekti. Ama Nagulnov, kendisinin birinci

gruba başkanlık etmesi için Davidov'un yaptığı öneriyi kesin olarak reddetti. Herkesin birbirine anlamlı anlamlı baktığını görünce fena halde mahcup oldu ve Davidov'u bir yana çekti. Davidov soğuk bir tavırla:

"Ne numara yapıyorsun?" diye sordu.

"Ben ikinci grupla aşağı kısma gideyim daha iyi."

"Arada ne fark var?"

Nagulnov başını geriye doğru çevirerek dudaklarını ısırdı, sonra:

"Şimdi sormasan!" dedi. "Neyse nasıl olsa öğreneceksin! Mesele şu; Karım... Luşka... Kulak Frol Damaskov'un oğlu Timofey'le yaşıyor, onun için oraya gitmek istemiyorum, söz ederler. Ben aşağı kısma gideyim, Razmiyötnov da yukarı kısma gitsin!"

"Allah Allah! Sözden mi korkuyorsun? Neyse ısrar etmiyorum. Sen de benimle gel. Birlikte aşağı kısma gideriz."

Davidov birden, daha o sabah Nagulnov'un karısı onlara kahvaltı verdiği sırada, kadının kaşının üzerinde yeşil sarı renkte bir çürük izi gördüğünü hatırladı. Yüzünü buruşturup sanki yakasından içeri bir atsineği girmiş gibi boynunu bir sağa bir sola çevirerek:

"Kaşını sen mi çürüttün? Dövüyor musun yoksa?.." diye sordu.

"Hayır, ben dövmüyorum!"

"Öyleyse kim dövüyor?"

"O."

"O dediğin kim?"

"Anla işte, Timoşka... Frol'un oğlu."

Davidov birkaç dakika derin bir şaşkınlık içinde sustu, sonra fena halde öfkelenerek:

"Allah kahretsin," dedi. "Hiçbir şey anlamıyorum! Şimdi gidelim, bunlardan sonra bahsederiz."

Nagulnov'la Davidov, Lyubişkin, Şukar Dede ve daha üç Kazak köy şûrasından çıktılar.

Davidov, Nagulnov'un yüzüne bakmadan:

"Kimden başlayalım?" diye sordu.

Biraz önce aralarında geçen konuşmadan sonra ikisi de bir utangaçlık hissediyorlardı, ama, ikisinin duyduğu his ayrı ayrıydı.

"Titok'tan başlayalım!" Sokakta hiç konuşmadan yürüyorlardı; kadınlar pencerelerden onlara merakla bakıyordu. Çoluk çocuk peşlerine takılacak oldu, ama Lyubişkin bir çitten uzunca bir değnek çekip çıkarınca, çocuklar ne anlama geldiğini anlayarak onları izlemekten vazgeçti. Ancak Titok'un evine vardıkları zaman, Nagulnov ortadan konuşarak:

"Bu ev kolhozun idare merkezi olabilir. Geniş bir evdir; samanlıkları da kolhoza ait birer ahır haline getirebiliriz," dedi.

Ev gerçekten genişti. Titok onu açlığın kol gezdiği dokuz yüz yirmi iki yılında, Tubyansk köyünden satın almıştı. Eve karşılık kısır bir inekle elli kilo un vermişti. Evin eski sahipleri ölmüştü, aileden kimse kalmadığı için Titok'u bu haksız alışveriş yüzünden dava eden de olmamıştı. Titok evi olduğu gibi sökmüş, Gremyaçiy Log'a getirmiş, yeniden kurmuş, damını tekrar kapamış, yanına da samanlıklarla bir ahır yaptırmış, velhasıl dünyaya kazık çakacakmış gibi her yanını onarmıştı. Evin toprak boyayla boyanmış sokağa bakan pervazı üzerinden tabelacının kendi zevkine göre Slav harfleriyle yazdığı şu yazı göze çarpıyordu: "T.K. Borodin R.H. 1923 yılı."

Davidov merakla evi gözden geçiriyordu; ilk olarak içeri Nagulnov girdi, kapının menteşesi gıcırdayınca, ambardan, zincire vurulmuş kocaman bir kurda benzeyen boz bir köpek fırladı. Havlamadan arka ayakları üstünde kalkarak boğazını sıkan tasma yüzünden boğuk bir sesle hırladı. Ak tüylü karnı pırıl pırıldı. Birkaç kez ileriye doğru atıldı, arka üstü düştü, birkaç kez zincirini koparmaya çalıştı, başaramayınca da ahıra koştu. Hayvanın üzerinde ahıra kadar gerilmiş olan çelik teldeki yuvarlak bir çıngırak geriye doğru çekilerek etrafı çınlattı.

Şukar Dede her olasılığa karşı çite daha yakın durarak yan yan bakıyordu:

"Öyle bir kuduz canavar ki, inan olsun atlıyı atından indirir... Paçanı kaptırdın mı kurtulamazsın."

Eve hep birlikte girdiler. Titok'un karısı uzun boylu zayıf bir kadındı. O sırada bir kâseden danaya su veriyordu. Beklenmedik konukları görünce, düşmanca ve kuşkuyla onları tepeden tırnağa

süzdü, selamlayacak yerde de, "Hangi bela getirdi sizi buralara?" gibi bir şeyler mırıldandı.

Nagulnov:

"Titok evde mi?" diye sordu.

"Hayır."

"Peki nerede?"

Evsahibi öfkeyle:

"Ne bileyim ben!" dedi.

Şukar Dede:

"Biz buraya niçin geldik Perfilyevna biliyor musun? Biz..." diye söze başlayacak oldu.

Ama Nagulnov ona öyle keskin baktı ki, ihtiyar adam sinirli sinirli yutkundu, hafifçe öksürdü ve önemli bir kişi olduğunu belli etmek istermiş gibi astarsız beyaz kürkünün eteklerini kapayarak sedirin üzerine oturdu.

Nagulnov kadının hiç de nazik olmayan karşılayışının anlamını kavramamış gibi:

"Atlarınız burada mı?" diye sordu.

"Evet."

"Ya öküzler?"

"Onlar burada değil, siz niye geldiniz?"

Şukar Dede yine:

"Biz bu meseleyi seninle konuşamayız!" diye söze başlayacak oldu, ama bu kez Lyubişkin geri geri kapıya doğru çekilerek onu da eteğinden çekti ve hızla avluya sürüklenen ihtiyar, cümlesini bile bitirmeye zaman bulamadı.

"Öküzler nerede? Söylesene..."

"Tit onlara bindi gitti."

"Nereye gitti?"

"Söyledim ya sana! Ben ne bileyim..."

Nagulnov, Davidov'a göz kırparak dışarı çıktı. Dışarıda bir iki adım attı, yumruğunu Şukar Dede'nin sakalına uzatarak:

"Kimse sormadan konuşma, anladın mı!" diye uyardı. Sonra Davidov'a doğru dönerek:

"Durum kötü, öküzler nereye gitmiş bulmak gerek. Onları nereye götürdü acaba?.. Satmış olmasın!.." dedi.

"Öküzlerden vazgeçip..."

Nagulnov endişeyle,

"Ne söylüyorsun?" dedi. "Onun öküzlerinin köyde bir eşi yoktur, boynuzlarına uzanamazsın, o kadar iri hayvanlar. Onlardan nasıl vazgeçeriz? Titok'u da öküzleri de bulmalıyız."

Lyubişkin'le bir şeyler fısıldaştıktan sonra önce ahıra oradan samanlığa, oradan da ambara gittiler. Beş dakika sonra Lyubişkin elindeki sopayla köpeği geri geri sürerek ambara girmeye zorladı. Nagulnov ise bu arada ahırdan kır bir at çıkardı, hayvana gem vurdu, sonra yelesine tutunarak sırtına bindi.

Evsahibesi koşarak kapıya çıktı, ellerini beline dayayarak bağırdı:

"Sen başkasının evinde ne cesaretle kendi evinmiş gibi hareket ediyorsun? Dur bak, kocam dönsün, ona hepsini söylerim. O zaman ne yapacaksın bakalım!"

"Eh! Bağırma be! Kocan burada olsaydı onunla konuşurduk. Yoldaş Davidov, bir dakika buraya gelir misiniz?"

Davidov, Nagulnov'un bu hareketlerine şaşıp kalmıştı, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Yanına yaklaştı, bunun üstüne Nagulnov:

"Ahırdaki fışkıların üzerinde taze izler var, demek Tit durumu haber almış, öküzleri satmaya gitmiş. Kızakların hepsi samanlıkta duruyor. Kadın yalan söyledi, siz gidin Koçetov'un hesabını görün, ben bir koşu Tubyansk köyüne varayım. Titok öküzleri oradan başka bir yere götüremez. Ata hız vermek için şuradan bana bir dal koparsana..."

Nagulnov harman yerinden yola koyuldu; arkasında beyaz bir toz havalanıyor, sonra kamaştırıcı, gümüş izleriyle, at nalı izleri yan yana tepeye kadar gidiyor, orada gözden yitiyordu. Nagulnov atla Tubyansk köyüne doğru hemen hemen beş yüz metre kadar yol aldı. Giderken karda hep aynı izleri görüyordu. İzlerin üzerinde biraz toprak göze çarpıyordu. Nagulnov doğru yönde ilerlediğine inanarak yavaşladı. Böylece bin beş yüz metre kadar daha yol aldı, sonra birden bir kar yığınının yanında izlerin tamamen kaybolduğunu fark etti. Atını yana doğru çevirdi, yere indi ve dikkatle izlerin üzeri

karla örtülmüş mü diye baktı. Ama kar yığını sanki el değmemiş gibi tertemizdi. Ta aşağıda, kargaların karların üzerinde bıraktığı haç şeklinde mini mini izler görünüyordu.

Nagulnov bir küfür savurdu ve tekrar ata binerek bu kez ağır ağır, çevresine bakınarak geriye döndü. Biraz sonra aynı izleri gördü. Öküzler otlağa yakın bir yerde ana yola doğru sapmıştı. Nagulnov süratle giderken bunu fark etmemişti, şimdi durumu görünce Titok'un kestirmeden yokuş yukarı Voyskovo köyüne gittiğini anlıyordu. Atı izlerin üzerinden sürerek, 'Herhalde orada bir tanıdığı var!' diye düşündü.

Yokuşun berisinde, ölü dere yatağının yanındaki karların üstünde taze hayvan tersi gördü. Üstünde ayazdan incecik bir buz tabakası oluşmuştu. Nagulnov yarım kürklü ceketinin cebindeki tabancayı yokladı, sonra yavaş yavaş vadiye indi.

Daha yarım kilometre yol almıştı ki biraz ileride yaprakları dökülmüş meşeliğin berisinde bir atlı ile boyunduruksuz iki öküz gördü. Atlı elindeki üvendire ile öküzleri dürtüyor, eyerinin üzerinde kambur bir halde yol alıyordu. Omuzlarının üzerinden arkaya doğru mavi bir tütün dumanı yayılıyordu.

"Hey! Geri dön!.."

Titok kişneyen atını durdurdu, geriye baktı, sigarasını tükürür gibi yere fırlattı ve ağır ağır öküzlerin önüne geçerek soğukkanlılıkla:

"Ne var?.. Ohaa... dur!" dedi.

Nagulnov atını Titok'un yanına sürdü. Titok ona dik dik baktı. Nagulnov;

"Nereye gidiyordun?" diye sordu.

"Öküzleri satacaktım Makar... Saklamıyorum ki."

Titok sümkürdü, sonra eliyle Moğollarda olduğu gibi uçları aşağı doğru sarkık kızıla çalan bıyıklarını dikkatle sildi.

İkisi de atlarından inmeden karşı karşıya duruyordu; atlar hafif bir homurtuyla birbirlerini koklamaya başlamışlardı. Nagulnov'un rüzgâra verdiği yüzü al al olmuştu ve müthiş bir öfke içindeydi. Titok ise görünüşte sakindi. Nagulnov atını yana doğru sürerek:

"Haydi bakalım! Öküzleri geriye çevir ve onları köye sür!" diye emretti.

Titok bir an ikirciklendi; başını hafifçe eğip gözlerini yarı kapamıştı, atının dizginlerini çekiştirip duruyordu. Evde dokunmuş kurşuni gocuğu ve yırtık kalpağının üstüne geçirdiği başlığı ile olduğu yerde uyuklayan bir şahine benziyordu. Nagulnov, 'Gocuğunun altında silah varsa muhakkak önündeki kopçayı açacaktır!' diye düşündü. Gözlerini hareketsiz duran Titok'tan ayırmıyordu. Ama beriki birden uyanmış gibi elindeki kamçıyı havada salladı. Öküzler ağır ağır dönüp geldikleri yoldan geri döndüler.

Titok uzun bir sessizlikten sonra, kaşlarına kadar indirdiği başlığının altından mavimtırak göz aklarını âdeta devirerek Nagulnov'u keskin bir bakışla süzdü:

"Onları elimden alacak mısınız? Kulaklar gibi beni de malımdan mülkümden mi edeceksiniz?" diye sordu.

Nagulnov artık dayanamadı:

"Bugünü de gördüm ya! Kapana kıstırılmış bir hain gibi seni evine sürüyorum işte..." diye bağırdı.

Titok âdeta olduğu yerde büzüldü. Yokuş başına gelinceye kadar sustu, sonra:

"Peki bana ne yapacaksınız?" diye sordu.

"Seni süreceğiz. Gocuğunun altındaki nedir?"

Titok yan gözle Nagulnov'a baktı ve gocuğunun eteğini açtı:

"Tüfek..."

Kısa namlulu tüfeğin kaba bir şekilde yapılmış yer yer kirli ak kabzası göründü.

"Ver onu bana..."

Ama Titok, Nagulnov'un elini sükûnetle iterek, aşağı doğru sarkan bıyıklarının altından tütün lekeleriyle yer yer sapsarı olmuş dişlerini göstererek gülümsedi:

"Hayır, vermem!"

Nagulnov'a bir köstebeğinki gibi küçük gözleriyle neşeli bakıyordu.

"Vermem!.. Malımı mülkümü alıyorsunuz, bir de elimde son kalan tüfeği mi alacaksınız? Kulak dediğin tüfekli olmalı! Gazetelerde

öyle yazmıyor mu? Evet muhakkak kısa bir tüfeği olmalı. Belki de onun sayesinde bundan böyle kendime ekmek parası kazanmaya çalışacağım, ne biliyorsun? Senin köy kâtipleri silahı ne yapacak?"

Gülerek başını sallıyor ama aynı zamanda elini kabzadan ayırmıyordu. Nagulnov silahını almak için fazla üstelemedi, 'Hele köye bir gelelim! O zaman canına okurum!' diye düşündü.

Titok konuşmaya devam ediyordu:

"Biliyorum, 'Öküzleri satmaya giderken neden yanına silah aldı?' diye düşünüyorsun, öyle değil mi Makar? Silahla adamın başı belaya girer... Bu kısa namlulu tüfek ne kadar zamandır elimde! Onu Ukraynalıların isyanı zamanında almıştım, hatırlıyor musun? Bir köşeye atmıştım, durup duruyordu, yer yer paslanmıştı bile. Onu aldım, temizledim, yağladım, tam usulüne göre... 'Vahşi bir hayvana ya da kötü niyetli birine rastlarsam lazım olur' diye düşündüm. Dün akşam Kulaklara baskın yapacağınızı haber aldım. Yalnız hemen bugün işe girişeceğinizi tahmin edemedim, etseydim, öküzleri daha geceden yola çıkarırdım."

"Baskın yapacağımızı kimden öğrendin?"

"Sana bunu nasıl söylerim! Hem yerin kulağı vardır! Ya... işte böyle. Dün akşam benim karıyla öküzleri emin ellere teslim etmeye karar verdik. Kısa namlulu tüfeğimi de bozkırda bir yere gömerim diye düşündüm. Onu evde bulmalarını istemiyordum. Ama toprağa gömmeye kıyamadım, işte o sırada karşıma sen çıktın. 'Bak hele' dedim, hani hırsımdan dizlerimin altı bile karıncalandı seni görünce!"

Bunu söylerken alayla gözlerini döndürüp duruyor, kendi kısrağını Nagulnov'un atına doğru sürüyordu. Nagulnov:

"Şimdi şakanın sırası değil! Şakayı sonra yaparsın Titok... Şimdilik daha ihtiyatlı davranırsan iyi edersin!" dedi.

"Yok canım! Oysa bence şaka yapmanın tam sırası. Baksana savaşa savaşa kendime ne tatlı bir hayat hazırlamışım!.. Hakkımızı koruyan iktidarı canla başla savundum, o da şimdi beni yakaladığı gibi yere vuruyor. Bundan daha tatlı şaka mı olur!"

Son cümleyi söylerken sesi birden kesiliverdi. O andan sonra hiç konuşmadan yola devam etti. Arada özellikle kısrağını yavaşlatıyor,

Makar'ın atına yol vermek istiyor, ama o da tehlikeyi fark ettiği için geri kalıyordu. Öküzler onlardan bir hayli uzaklaşmıştı. Nagulnov yüzünde gergin bir ifadeyle Titok'a bakarak:

"Haydi yürü, yürü!" diyordu.

Bunu söylerken de cebindeki tabancasının kabzasını sıkıyordu. Titok'un nasıl bir adam olduğunu biliyordu. Onu kendisinden daha iyi tanıyan kimse yoktu.

"İkide bir geri kalma böyle, eğer bir kurşun sıkmayı düşünüyorsan hiç umutlanma, fırsat bulamayacaksın!"

Titok atını kamçılayarak gülümsedi:

"Amma da korkak olmuşsun..." dedi ve atını dörtnala ileriye doğru sürdü.

YEDİNCİ BÖLÜM



ANDREY Razmiyötnov kendi grubuyla birlikte, Frol Damaskov'un evine girdiği sırada, bütün aile öğle yemeğini yiyordu. Sofrada Frol (kısa boylu, zayıf, çelimsiz bir ihtiyarcıktı, sivri bir sakalı vardı ve burnunun bir yanı kopmuştu. Daha çocukken elma ağacından düşmüş, bu yüzden yüzü berbat olmuş, o günden beri herkes ona "Yırtık" adını takmıştı), yaşlı karısı, yirmi iki yaşlarındaki oğlu Timofey ve gelinlik kızları oturuyordu.

Tıpkı annesine benzeyen sağlam yapılı, yakışıklı Timofey ayağa kalktı. Delikanlılarda olduğu gibi henüz tüylenen yumuşak bıyıklarının altından görünen kırmızı dudaklarını bir bezle sildi, küstahça bakan patlak gözlerini hafifçe kıstı, sonra köydeki bütün kızların hayran kaldığı en iyi armonika çalgıcısı olmanın verdiği laubalilikle, eliyle işaret yaparak yer gösterdi:

"Buyurun, oturun sevgili memurlarımız!"

Andrey dosyadan bir kâğıt çıkararak:

"Oturmaya zamanımız yok!" dedi. "Yoksullar meclisi evinize, malınıza mülkünüze ve hayvanlarınıza el koymaya karar verdi. Yemeğinizi bitirip evden çıkmaya hazırlanın! Biz de bu arada ne kadar malınız varsa onların listesini çıkaracağız."

Frol kaşığını masanın üzerine fırlatarak ayağa kalktı:

"Buna sebep ne?" diye sordu.

Demka Uşakov:

"Seni Kulak sınıfından bir adam olarak bertaraf etmeye karar verdik!" diye açıkladı.

Frol, altı deriyle kaplı sağlam keçe çizmelerini gıcırdata gıcırdata büyük odaya gitti ve oradan elinde bir kâğıtla döndü:

"Bu kontrol kâğıdını sen imzaladın Razmiyötnov..." dedi.

"Hangi kontrol kâğıdını?"

"Payıma düşen buğdayı hükümete tam olarak teslim ettiğime dair..."

"Buğdayın bununla ilgisi yok ki!"

"Öyleyse suçum ne? Beni evimden kovmanızın, malıma el koymanızın sebebi nedir?"

"Sana söyledim ya, yoksullar öyle karar verdi."

Timofey tiz bir sesle bağırmaya başladı:

"Böyle bir kanun yok! Siz soygunculuk yapıyorsunuz... Baba, ben hemen Bölge Komitesi'ne gideceğim. Eyer nerede?"

Andrey masanın kıyısına ilişerek cebinden bir kâğıt ve kalem çıkardı:

"Bölge Komitesi'ne gitmeyi istiyorsan, yaya gidersin. Sana at veremem!"

Frol'un yırtık burnu morarmıştı, başı hep sallanıyordu. Birden olduğu yerde döşemenin üzerine yıkıldı, siyahlaşmış, şişmiş dilini güçlükle hareket ettirerek:

"Köpoğlu köpekler... Eşşoğlu eşekler... Soyun beni bakalım!" diye söylendi.

Kızı, babasını koltuklarının altından tutarak hıçkıra hıçkıra ağlıyordu:

"Babacığım! Allah aşkına kalkın!"

Frol kendine geldi, ayağa kalkıp sedire uzandı, sonra da artık olup bitenlerle hiç ilgisi yokmuş gibi duygusuzlaştı. Demka Uşakov ile uzun boylu çekingen Mihail İgnatenka'nın Razmiyötnov'a yazdırdıkları listeyi dinlerken hiç kımıldamıyordu.

"Beyaz yuvarlaklı demir bir karyola, kuş tüyü bir şilte, üç yastık, iki karyola daha..."

"Bir yığın tabak, tabakları teker teker mi sayalım? Yok canım, uğraşmaya değmez!"

"On iki iskemle, arkalıklı uzun bir koltuk, üç sıralı bir armonika..."

Timofey armonikayı Demka'nın elinden kaparak:

"Armonikayı vermem! Dokunma ona şaşı gözlü... Kafanı kırarım yoksa..." dedi.

"Asıl ben senin kafanı kıracağım... Hem öylesine ki, anan bile tanımayacak."

"Sandıkların anahtarlarını ver hanım..."

"Anahtarları vermeyin anne... Mademki kilit kırmaya bile hakları olduğunu iddia ediyorlar, varsın kırsınlar!"

Ender konuşan Sessiz Demid birden heyecanlanarak:

"Kırmaya hakkımız var mı?" diye sordu.

Demid ancak mecbur kaldığı zaman konuşurdu, diğer zamanlarda hiç konuşmadan çalışır, bayram günlerinde sokaklarda toplanan Kazakların arasında konuşmadan sigara içer, toplantılarda konuşmadan otururdu, ancak karşısındaki ona soru sorduğu zaman, suç işlemiş gibi mahcup bir tavırla gülümserdi.

Demid'e göre uçsuz bucaksız dünya gereksiz gürültülerle doluydu. Bu sesler hayatı tepeleme dolduruyor, geceleri bile dinmiyor, insanın sonbaharda ormanları, bozkırları dolduran anlamlı ve derin sessizliğe kulak vermesine engel oluyordu. Demid, insanların yaptığı gürültüden nefret ederdi. Bu yüzden köyün en dışında oturuyordu. Çalışkandı, aynı zamanda çevrede onun kadar kuvvetli bir adam yoktu. Ama kader nedense ona âdeta bir üvey çocuk işlemi yapıyor, onu daima felaketlere, acılara sürüklüyordu.

Demid, Frol Damaskov'un evinde beş yıl ecir olarak yaşamış, sonra evlenmiş ve bir ev kurmuştu. Henüz yerleştiği sırada evde yangın çıkmıştı. Aradan bir yıl geçtikten sonra bir yangın daha çıkmış ve avlusunda duman tüten enkazdan başka bir şey bırakmamıştı. Kısa bir zaman sonra da karısı, "Seninle iki yıl yaşadım, bana iki çift lakırdı etmedin... Bundan böyle yalnız otur daha iyi. Ormanda baykuşlar arasında yaşasaydım herhalde yaşantım daha neşeli olurdu. İnsan senin yanında aklını kaçırır! Kimseyle konuşmaya konuşmaya artık deli gibi kendi kendime konuşmaya başladım!" diyerek onu terk etmişti.

Oysa hemen hemen Demid'e alışmış gibiydi. İlk zamanlar ağlıyor, kocasına, "Demisko, hiç olmazsa bir çift söz et... Ağzından bir kelime işiteyim ne olur!" diye yalvarıyordu. Buna karşılık Demid bir

çocuk gibi masum bir tavırla gülerek tüylü göğsünü kaşıyıp duruyordu. Karısı fazla üsteleyip canını sıkınca da dolgun, kalın sesiyle, "Saksağan gibi boyuna ötüyorsun..." diyor ve yanından çekilip gidiyordu.

Köyde Demid nedense mağrur, kurnaz, hatta içinden pazarlıklı bir adam olarak tanınmıştı. Bunun nedeni belki de hayatı boyunca fazla gürültü eden insanlardan ve patırtıdan uzak yaşamasıydı.

Onun için Andrey başının üzerinde Demid'in boğuk bir gök gürültüsü gibi çıkan kalın sesini işitince başını kaldırarak ona baktı. Sessiz Demid'i sanki ilk kez görüyormuş gibi:

"Hakkımız mı?" diye sordu. "Tabii, kilit kırmaya da hakkımız var!"

Demid eski ve altı ıslanmış çarıklarıyla yerleri kirleterek ayı gibi beceriksiz adımlarla büyük odaya doğru yürüdü. Gülümseyerek kapıda duran Timofey'i rahat bir hareketle sanki bir fidan iter gibi yana itti, her yeri titreten adımlarının etkisiyle hüzün verici hafif bir şıngırtı çıkaran tabak yığınının yanından geçerek sandığa yaklaştı, çömeldi, asma kilidi parmaklarının arasında evirip çevirdi. Bir an sonra kilit, demiri kırılmış olarak sandığın üstüne fırlatılmıştı. Arkaşa Menok saklamaya gerek görmediği bir şaşkınlıkla Sessiz'e bakarak:

"Böylesine kuvvetli bir adamla boy ölçüşmek bile zevk!" diye bağırdı.

Andrey eşyaları yazmaya yetişemiyordu. Büyük odadan, konuk odasından Demka Uşakov, Arkaşa ve Andrey'in başkanlık ettiği grupta tek kadın olan Vasilisa teyze birbirleriyle yarış edercesine seslenip duruyorlardı:

"Bir kadın kürkü, bizim Don'daki kürkçülerden alınmış."

"Bir gocuk..."

"Üç çift yepyeni çizme, üç çift lastik..."

"Dört kupon çuha..."

"Andrey! Razmiyötnov! Kardeşim, buradaki malları arabaya yüklesen almaz. Neler yok neler! Basma mı ararsın? Siyah saten mi? Neler neler..."

Andrey büyük odaya doğru yürürken avludan bir kız sesi duydu, kız sızlanıyor, Tanrı'ya yalvarıyor, azizlerden yardım diliyordu. Onun sesine annesinin ve İgnatenka'nın nasihat eden sesi karışıyordu. Andrey kapıyı ardına kadar açtı:

"Ne oluyor burada?" diye sordu.

Evsahibinin kopça burunlu kızının yüzü gözyaşlarından şişmişti. Kapıya dayanmış hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Kızın yanında anası bir anaç tavuk gibi gıdaklayıp duruyor, kendini oradan oraya atıyordu. İgnatenka ise mahcup bir tavırla gülümseyerek, yüzü kıpkırmızı olmuş halde kızı eteğinden çekiyordu.

Andrey olup bitenleri anlamadan, öfkeden soluğu tıkanarak:

"Sen orada ne arıyorsun?" diye bağırdı ve var kuvvetiyle İgnatenka'yı itti.

İgnatenka sırt üstü yere düştü. Ayaklarında keçeden yapılmış çarıklar vardı. Uzun bacakları havaya kalkmıştı. Andrey bağırıyordu:

"Biz burada siyasetle meşgulüz! Düşmana baskın yapıyoruz! Sen orada kızları sıkıştırıp istifade mi ediyorsun? Adamı mahkemeye verirler be..."

İgnatenka korkuyla ayağa fırladı:

"Dur, acele etme... Kız benim umurumda değil! Ellemek değil, suratına bakmam... Gözünü açsana! Ayağına dokuz tane eteklik geçirmiş. Ben malı kaçırmasın diye uğraşıyorum, sen beni itip kakıyorsun, oldu mu!"

İşte o zaman Andrey, karışıklıktan yararlanan kızın büyük odadan içinde elbise bulunan bohçayı çekip aldığını ve sırtına bir sürü yünlü elbise geçirmeye fırsat bulduğunu fark etti. Kız köşeye sokulmuş eteklerini çekip düzeltiyordu. Sırtına bir sürü elbise geçirdiği için hareketleri ağırlaşmıştı, hantal görünüyor ve garip bir hareketsizlik içinde duruyordu. Andrey kızın tavşan gözü gibi küçük, kırmızı ve ıslak gözlerini, zavallı bakışını görünce içinde bir tiksinti duydu. Kapıyı iterek kapadı ve İgnatenka'ya:

"Kıza el sürme! Ne giydiyse giydi artık, canı cehenneme! Bohçayı al, yeter..." dedi.

Evde bulunan bütün malların zapta geçirilmesi işi sona ermek üzereydi. Andrey:

"Ambarın anahtarını verin!" diye emretti.

Kavrulmuş bir ağaç kütüğü gibi kapkara olan Frol, elini salladı:

"Anahtar manahtar yok!"

Andrey, Demid'e:

"Gidip kilidi kır!" dedi.

Demid ambara doğru gitti, giderken de avluda duran arabadan demir bir çubuk aldı. Ama iki buçuk kilo ağırlığındaki asma kilidi güç bela keserle açabildiler. Demka kilitle uğraşırken burnundan soluyup duran Sessiz'e:

"Kapının demirini zedeleyeyim deme... Bu ambar artık bizim oldu. Kendi malınmış gibi hareket et, anladın mı? Yavaş ol... yavaş ol diyorum..." diye söyleniyordu.

Buğdayı tartmaya başladılar, sevincinden âdeta sarhoş olan İgnatenka:

"Bunları ele geçirdiğimize göre tarlalara ekebiliriz. Baksanıza şurada bir elek duruyor!" diye teklif etti.

Herkes gülmeye başladı. Taneleri dolu dolu olan buğdayı ölçeklere doldururken durup durup bu teklifle alay ettiler. Demka Uşakov dizlerine kadar gelen buğdayın içinde dolaşarak:

"Buradaki buğdaydan devlet stoğu için bile en az yüz kilo ayırabiliriz!" diyordu.

Buğdayı kürekle deponun ağzına doğru savuruyor, sonra elini içine daldırıp tanelerin parmaklarının arasından nasıl aktığına bakıyordu:

"Bu kadar buğday bize yeter de artar bile!.."

"Tabii ya! Altın gibi buğday. Yalnız birazcık toprakta beklemiş. Baksana az bir şey küf tutmuş."

Arkaşa Menok ile gruba dahil olan bir başka delikanlı artık evsahibi gibi oradan oraya dolaşıp duruyorlardı. Bir ara Arkaşa kızıl sakalını sıvazlayarak, fışkıların içinde hayvanların hazmetmediği mısır tanelerini işaret etti:

"Böylesine beslenen öküz çalışmaz mı? Mis gibi ekmek yiyorlar! Bizim işletmedeki öküzler samanı bulsalar yine iyi..."

Ambardan heyecanlı sesler, kahkahalar, güzel bir buğday kokusu geliyor ve ara sıra açık saçık kelimeler duyuluyordu. Andrey yine

eve girdi. İçeride evsahibesiyle kızı bir çuvala dökme demirden yapılmış kap kacak dolduruyordu. Frol bir ölü gibi ellerini göğsünün üzerinde çaprazlamış, sedirin üzerinde yatıyordu, ayaklarında yalnız çorap vardı. Biraz önceki atılganlığından eser kalmayan Timofey, Andrey'e nefretle baktı, sonra pencereye döndü.

Andrey odaya gelince Sessiz'in orada çömelmiş olduğunu gördü; Frol'un, altına deri geçirilmiş yeni çizmelerini ayağına giymişti. Andrey'in girdiğini fark etmeyerek bir teneke kutunun içinden kaşıkla habire bal yiyor, gözlerini kısıyor, ağzını şapırdatıyor, yapışkan bal damlaları sakalına düşüyordu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

NAGULNOV ile Titok köye öğle saatlerinde vardılar. Davidov onlar gelinceye kadar iki Kulak evini basmış, evsahiplerini kapı dışarı etmiş, sonra Titok'un avlusuna dönerek Lyubişkin'le birlikte samanlıkta bulunan buğdayı tartarak ölçeğe vurmuştu. Şukar Dede dana yavrularının yemliklerine yem doldurmuş, sonra Titok'un geldiğini görünce alelacele ağıldan çıkmıştı.

Titok gocuğunun önünü açmış, başı açık olarak avluda oradan oraya dolaşıyordu; bir ara harman yerine gidecek oldu, ama Nagulnov arkasından,

"Hemen dön! Yoksa seni ambara kilitlerim!" diye bağırdı.

Nagulnov öfkeliydi. Müthiş sinirlenmişti, yanağı her zamankinden fazla seğiriyordu. Titok'un silahını ne zaman ve nerede fırlatıp attığını fark etmemişti. Ancak harman yerine yaklaştıkları zaman:

"Tüfeğini verecek misin?" diye sormuştu. "Vermezsen zorla alırız."

Bunun üzerine Titok gülümseyerek:

"Bırak Allah aşkına! Şaka mı ediyorsun, yoksa silahım pek mi hoşuna gitti?" demişti.

Nagulnov üstünü arayınca da gocuğunun altında tüfeği bulamamıştı. Geri dönüp aramak anlamsız olacaktı. Kalın kar tabakasının örttüğü fundalıkların arasında ve hendeklerde nasıl olsa silahı bulmak olanaksızdı. Nagulnov kendi kendine kızarak olup biteni Davidov'a anlatmıştı. O da merakla Titok'u tepeden tırnağa süzerek yanına yaklaştı.

"Silahı versen daha iyi edersin hemşerim! Hiç olmazsa için daha rahat olur!.." dedi.

Titok küçük gözlerini kısarak gülümsüyordu:

"Benim silahım falan yoktu. Nagulnov özellikle bana iftira attı."

"Eh... ne yapalım, seni tutuklayıp bölgeye göndermek zorunda kalacağız!"

"Beni mi?"

"Seni ya!.. Ne sanıyordun? Geçmişteki hareketlerini mi hesaba katacaktık yani? Sen devletten buğday saklıyorsun, bir şeyler hazırlıyorsun..."

Titok atılmak istiyormuş gibi hafifçe eğilmişti, soluk alırken ıslık gibi bir ses çıkarıyordu. Yine:

"Beni tutuklayacak mısınız?" diye sordu.

O anda bütün o yapmacık neşesi, ihtiyatı, kendine hâkim olmak için harcadığı güç, her şey, her şey kayboluvermişti. Davidov'un sözleri, o ana kadar içinde güçlükle tutmaya çalıştığı kızgınlığının patlak vermesi için son damla olmuştu. Geri geri çekilen Davidov'a doğru bir adım attı, ayağı avlunun ortasında yere bırakılmış bir boyunduruğa takıldı, eğildi boyunduruğun içindeki demiri çekip çıkarıverdi. Nagulnov ile Lyubişkin, Davidov'a doğru koştular. Şukar Dede ise avludan kaçmak istedi. Ama talihsizlik bu ya, birden kendisine uzun gelen kadın kürkünün etekleri ayağına dolandı, yaşlı adam yere düşerek avazı çıktığı kadar:

"İmdat!.. Kimse yok mu? Adam öldürüyorlar!.." diye bağırmaya başladı.

Titok sol bileğini sımsıkı kavramış olan Davidov'un başına sağ eliyle bir darbe indiriverdi. Davidov olduğu yerde sallandı ama düşmedi. Yarılmış kafasından kan fışkırdı ve bir an için gözlerini kararttı. Titok'un elini bıraktı, ayakta sallanarak eliyle gözlerini kapadı. İkinci darbe onu karların içine serdi. İşte o sırada Lyubişkin, Titok'u belinden kavradı. Ama oldukça kuvvetli olmasına rağmen onu fazla tutamadı. Titok elinden kurtuldu, sıçrayarak harman yerine doğru koşmaya başladı. Kapıya varacağı sırada arkasından Nagulnov yetişti, tabancasının kabzasını gür saçlarla kaplı kalın ensesine indirdi.

Titok'un karısı karışıklığı biraz daha arttırdı. Lyubişkin ile Nagulnov'un kocasının peşinden koştuklarını görünce, ambara doğru atılıp köpeğin zincirini çözmüştü. Hayvan boynunda çıkırdayan demir tasmasıyla yıldırım gibi avluyu dolaştı, gözü yerde ba-

ğırıp çağıran Şukar Dede'ye ve karların üzerine serilmiş kürküne ilişince üzerine atıldı.

Beyaz kürkten çatırtıyla her yeri toza boğan kıl demetleri, deri parçaları fırlıyordu. Şukar Dede ayağa kalktı. Hayvandan kurtulmak için tekme atıyor, bir yandan da çitten bir değnek çıkarmaya çalışıyordu. Yakasına diş geçiren kızgın canavarın kuvvetli pençeleri altında sallanarak ve onu da sürükleyerek birkaç metre ilerledi. Sonunda çitten bir değnek çıkarabildi. Köpek darbeyi yiyince yana fırladı, ama ihtiyarı bıraktığı anda kürk ikiye ayrılıverdi.

Birdenbire cesaretlenen Şukar Dede gözlerini iri iri açarak tiz bir sesle:

"Bana bir silah ver Makar!" diye bağırdı. "Ver de içimdeki öfke geçmeden şunlara hadlerini bildireyim! Onu da, karısını da geberteceğim!"

Bu arada Davidov'u yerden kaldırıp içeri girmesine yardım etmişlerdi. Yarasının etrafındaki saçı kırpıverdiler, yaradan hâlâ köpüren koyu renkte bir kan süzülüyordu. Avluda Lyubişkin çift atlı kızağı hazırlıyordu. Nagulnov masasının başına geçmiş alelacele şunları yazıyordu:

> Bölge GPU* Emniyet Örgütü sorumlu müdürü yoldaş Zaharçenko'ya:
>
> Köyümüzün Kulaklarından Tit Konstantinoviç Borodin'i emrinize gönderiyorum. Kendisi devrime zararlı bir insandır. Evindeki malların teslim alınması sırasında, çiftçilere yardım etmek için toplanmış yirmi beş bin işçiden biri olan yoldaş Davidov'a herkesin gözü önünde saldırmış ve başına demirle iki darbe indirmeye muvaffak olmuştur.
>
> Ayrıca şunu da bildirmek isterim ki, Borodin'in elinde Rus tipi kısa namlulu bir tüfek gördüm. Silahı gereksiz kan dökülmesini önlemek amacıyla almak istedim, tepe üstünde koşullar uygun olmadığı için elinden alamadım. Kendisi silahı gizlice karların içine atmıştır. Araştırma sonunda silahı bulduğumuz takdirde, suç delili olarak size göndereceğiz.
>
> Gremyaçiy Log Parti Hücresinin Kızıl Bayrak Nişanı ile mükâfatlandırılan sekreteri M. Nagulnov

* GPU (Gosudarstvennoye Politicheskoye Upravlenie) 20 Aralık 1917'de kurulan Sovyet istihbarat örgütü Çeka'nın 1922'den sonra aldığı addır.

Titok'u kızağın içine oturtmuşlardı. Önce içmek için biraz su istedi, sonra Nagulnov'u bir dakika için çağırmalarını rica etti. Nagulnov kapıdan seslendi:

"Ne istiyorsun?"

Titok bağlı ellerini havada sallayarak kendinden geçmiş gibi:

"Bunu unutma Makar..." dedi. "Unutma! Anladın mı?.. Bir gün yollarımız yine kesişecek! Sen beni çiğnedin! O zaman da ben seni çiğneyeceğim! Seni ne pahasına olursa olsun geberteceğim... Dostluğumuzu artık mezara gömülmüş bil..."

Nagulnov elini aşağı doğru salladı:

"Eee, çek arabanı! Devrimci düşmanı herif!"

Sonra atlar birden ileri doğru atılarak yıldırım gibi avludan dışarı çıktı.

DOKUZUNCU BÖLÜM



AKŞAMA doğru Andrey Razmiyötnov, yoksullardan ona yardım eden grupta bulunanları serbest bıraktı. Mallarına el konan Gayev'in eşyalarından sonuncu arabayı da Titok'un evine gönderdikten sonra (Kulakların evlerinden toplanan bütün eşyalar oraya gönderiliyordu) köy şûrasına gitti. O sabah Davidov'la karanlık basınca başlayacak olan toplantıdan bir saat önce orada buluşmak için sözleşmişlerdi.

Andrey daha avluya girer girmez köy şûrasının köşedeki odasında ışık yandığını gördü, kapıyı ardına kadar açtı ve içeri girdi; kapı sesini duyan Davidov üstüne eğildiği kayıt defterinden sargılı başını kaldırarak gülümsedi:

"Hah... İşte Razmiyötnov da geldi," dedi. "Otur bakalım. Kulaklarda ne kadar buğday bulduğumuzu hesaplıyorduk da... Sen neler yaptın? Her şey yolunda gitti mi?"

"Evet... Başını niye sardın?"

Lambanın üzerine gazete kâğıdından bir abajur yapmaya çalışan Nagulnov isteksizce:

"Titok'un yüzünden oldu!" dedi. "Başına demirle vurdu. Ben de Titok'u emniyete, GPU'dan Zaharçenko'ya gönderdim."

Davidov masadaki hesap tahtasını ileri doğru itti:

"Biraz sabret! Olup bitenleri sana şimdi anlatırız."

Sonra Nagulnov'a döndü:

"Yüz beş ekle. Ekledin mi? Yüz sekiz daha..."

Nagulnov hesap tahtasındaki yuvarlakları dikkatle hareket ettirerek heyecanla:

"Dur, dur acele etme..." dedi.

Andrey onlara baktı, sonra birden dudakları titreyerek boğuk bir sesle:

"Bundan böyle artık çalışmayacağım," dedi.

"Çalışmayacak mısın? O da ne demek?.. Nerede çalışmayacaksın?"

Nagulnov bunu sorarken hesap tahtasını yana doğru itmişti.

"Kulakların mallarına el koyma işlerine bir daha katılmayacağım. Ne o? Gözlerini niye öyle açıyorsun? Bayılacak mısın yoksa?"

Davidov üzüntüyle, Andrey'in öfkeli ve aynı zamanda kararlı bir ifade taşıyan yüzüne dikkatle bakarak:

"Sarhoş musun?" diye sordu. "Ne oldu sana böyle? Artık katılmayacağım da ne demek?.."

Andrey, Davidov'un sakin ve tok sesine sinirlenmişti, öfkesinden âdeta kekeleyerek:

"Bu işleri beceremiyorum! Ben... ben... Çocuklarla savaşamam... Cephede savaşmak başka şey! Orada karşına çıkana istediğin kadar vur... Kılıçtan geçir... Ama bundan böyle yapacaklarınız umurumda bile değil. Senin anlayacağın ben artık bu işte yokum..."

Andrey'in sesi gittikçe gerilen bir telin vınlayan sesi gibi tizleşiyor, sanki ses telleri neredeyse kopacakmış gibi bir duygu uyandırıyordu. Sonra birden hırıltıyla içini çekti ve beklenmedik bir şekilde fısıldamaya başladı:

"Bu iş mi yani? Neyim ben?.. Cellat mıyım, yoksa bir canavar kalbi mi taşıyorum?.. Söylesene! Cephelerde yeter derecede savaştım işte... Yeter!"

Sonra tekrar bağırmaya başladı:

"Gayev'in on bir çocuğu var! Evine girdiğimiz anda can havliyle nasıl çırpındıklarını bir görseydiniz! Onları evlerinden kovmaya başladık. İşte o zaman dayanamadım. Gözlerimi yumdum, kulaklarımı tıkadım, sonra da evin arka tarafına kaçtım. Kadınlar, ölü gibi baygın yatan gelini... Çocukları su dökerek ayılttılar. Bu işleri kendi başınıza görün Allah aşkınıza..."

Nagulnov durmaksızın seğiren yanağına var kuvvetiyle elini bastırdı. O kadar ki sonunda yanağına kan oturdu. Birden garip bir parıltı beliren gözlerini Andrey'e dikerek:

"Ağlasana!.. Ferahlarsın belki!" dedi.

"Belki de ağlarım! Belki de kendi küçük oğlumu..."

Andrey gerisini söyleyemedi, gergin dudakları dişlerini ortaya çıkarmıştı. Sonra sert bir hareketle masaya arkasını döndü.

Derin bir sessizlik oldu. Davidov ağır ağır iskemlesinden kalktı; sargının altından görünen yanağına ağır ağır mora çalan bir kırmızılık yayılıyor, kulağı ağır ağır âdeta beyazlaşıyordu. Andrey'e yaklaştı, onu omuzlarından tuttu, rahat bir hareketle kendisine doğru çevirdi. Gözlerini iri iri açarak Andrey'in yüzüne baktı ve âdeta tıkanarak çabuk çabuk konuşmaya başladı:

"Sen onlara acıyorsun, merhamet ediyorsun! Ama onlar bize acıdılar mı? Düşmanlarımız bizim çocuklarımızın gözyaşlarına aldırdılar mı? Öldürülenlerin yetim bıraktıklarına ağladılar mı? Söylesene!.. Babamı grevden sonra fabrikasından çıkarıp Sibirya'ya sürdüler. Annemin dört çocuğu vardı, en büyükleri bendim. O zaman henüz dokuz yaşındaydım. Evde yiyecek bir şey yoktu, bu yüzden annem kaldırımlara düştü. Başını çevirme, buraya bak! Açlıktan ölmeyelim diye, anladın mı! Annem sokak kadını oldu. Bodrumda oturduğumuz küçük odaya müşteri getirirdi, eşyalarımızdan sadece bir karyola kalmıştı. Odanın perdeyle ayrılmış bir yerinde döşemenin üzerinde otururduk. Henüz dokuz yaşındaydım, düşünsene!.. Bazen anneme sarhoşlar da gelirdi. Müşteri gelince kız kardeşlerim ağlamasın diye ellerimle ağızlarını kapatırdım. O zamanki gözyaşlarımızı kim sildi? Dinliyor musun beni!.. Sabahları o kör olası rubleyi alırdım..."

Davidov bunları söylerken nasırlı avcunu Andrey'in yüzüne yaklaştırdı, acıyla dişlerini sıkıyordu:

"Annemin kazandığı rubleyi... İşte onunla gidip bize ekmek alıyordum..."

Sonra birdenbire elini kapkara bir yumruk halinde kurşun gibi masanın üzerine indirdi:

"Bunları sen mi söyleyeceksin bana? Onlara nasıl acıyabiliyorsun?"

Yine sessizlik oldu. Nagulnov pençesini avına geçirmiş atmaca gibi masanın kenarını kavramıştı. Andrey susuyordu. Davidov güçlükle soluk alarak ağır adımlarla odanın içinde bir dakika kadar

bir aşağı bir yukarı dolaştı, sonra gelip kolunu Andrey'in omzuna atarak onunla birlikte sıraya oturdu:

"Ne aptal şeysin! Avazın çıktığı kadar 'Çalışmayacağım artık... Çocuklar... acıyorum...' diye bağırıp duruyorsun. Neler söyledin? Hatırlıyor musun? Kendine gel! Seninle bu işi bir tartışalım... Kulak ailelerini evlerinden kovuyoruz diye mi acıyorsun? Allah Allah!.. Biz onları, kendimize yeni bir yaşam kurmak için bize engel olmasınlar diye evlerinden atıyoruz. Bu gibiler ileride karşımıza çıkıp aynı işleri tekrar yapmasınlar. Sen Gremyaçiy Log'da hükümeti temsil ediyorsun. Sana propaganda yapmak bana mı düşer?"

Kendisini zorlayarak gülümsedi:

"Ne olacakmış yani? Onları Solovskiy'e süreceğiz, orada ölmezler ya! Orada çalışırlar, biz de onları besleriz. Yeni hayatı kurduğumuz zaman da artık onların çocukları Kulak çocuğu olmayacak. İşçi sınıfı onları bambaşka yetiştirecek."

Cebinden sigara paketini çıkardı, ama elleri titrediği için uzun süre paketin içinden sigara çıkaramadı.

Andrey gözlerini, yüzü bir ölü yüzü gibi bembeyaz olan Nagulnov'dan ayırmıyordu. Birden öyle çevik bir hareketle kalktı ki, Davidov şaşırıp kaldı. Nagulnov da aynı anda sanki vücudu yaylanmış gibi ayağa fırladı, yumruklarını sıkarak ıslıklı bir sesle:

"Alçak!.." dedi. "Demek devrime böyle hizmet ediyorsun ha!.. Onlara acıyorsun ha!.. Ben... şu anda karşıma binlerce ihtiyar, çocuk, kadın dizilse, hepsini kılıçtan geçirmek gerekse, devrim bunu emrediyorsa hepsini topa tutarım, kılıçtan geçiririm."

Birden vahşi bir tavırla bağırmaya başlamıştı. İrileşip kocaman olmuş göz bebeklerinde sanki kuduz belirtisi vardı. Ağzının kenarlarında köpükler belirmişti.

Davidov endişeyle:

"Bağırma be! Otur..." dedi.

Andrey iskemleyi devirerek çevik adımlarla Nagulnov'a doğru yürüdü. Ama o sırtını duvara vererek başını arkaya attı ve gözlerini devirerek tiz bir sesle bağırmaya başladı:

"Gebertirim!"

Daha kelimenin sonunu söylememişti ki yana devrilecek gibi oldu. Sol eli havada bir şeyler arandı, sağ eliyle de sanki kılıcını kınından çıkarıyormuş gibi bir hareket yaptı.

Andrey tam zamanında onu kavramayı başardı. Makar'ın birden ağırlaşmış vücudunun bütün adalelerinin nasıl gerildiğini ve ayaklarının birer kazık gibi dimdik hale geldiğini fark etti. Davidov'a:

"Nöbet geldi galiba, ayaklarını tut!" diye bağırdı.

Okula geldikleri zaman içerisi toplantıya gelen insanlarla doluydu; iğne atılsa yere düşmezdi. Okul küçük olduğu için herkes içeri girememişti. Kazaklar, kadınlar, genç kızlar koridorda ve kapıda yoğun bir kalabalık halinde duruyordu. İki kanadı ardına kadar açılmış olan kapıdan dışarıya doğru tütün dumanıyla karışık bir buğu yayılıyordu. Koridorda, en önde Nagulnov yürüyordu, sapsarıydı ve çatlamış dudağında pıhtılaşmış bir damla kan göze çarpıyordu. Düzenli adımlarının altında yere atılmış ayçiçeği kabukları çıtırdıyordu. Kazaklar saygıyla yüzüne bakarak ona yol veriyordu. Davidov görününce fısıltılar duyuldu.

Omuzlarına rengârenk bir şal atmış genç bir kız, içine bir yığın ayçiçeği çekirdeği doldurduğu mendiliyle Davidov'u işaret ederek, yüksek sesle:

"Bu muymuş Davidov? Sırtında paltosu olan. Pek uzun boylu değilmiş!" dedi.

Bir genç kız yuvarlak kurşuni gözlerini hafifçe kısarak Davidov'a baktı:

"Uzun boylu değil ama kuvvetli bir herif, boynuna baksana boğa boynu gibi! Onu bize damızlık diye göndermiş olmasınlar..."

Köyün en fındıkçı kızı Natalya boyalı kaşını yukarı kaldırarak, hiç utanmadan:

"Amanın kızlar, omuzları amma da geniş! Bu kollar kim bilir insanı nasıl sarar..." dedi.

Bir delikanlının fazla tütün içmekten kalınlaşmış sesi küstah bir edayla çıktı:

"Bizim Natalya da erkek gördü mü aklını kaçırır... Erkek olsun da ne olursa olsun!"

"Kafasına ne olmuş acaba?.. Biri mi gagalamış? Baksana sargıya!"

"Belki de dişi ağrıyordur!"

"Yok canım, Titok becermiş."

Artık pek genç olmayan sinekkaydı tıraşlı bir Kazak, gülerek iki eliyle bir sürü genç kızı birden kavramış, hepsini duvara yapıştırmıştı:

"Kızanlar! Yavrularım... Yabancıya neden gözlerinizi böyle iri iri açıp bakıyorsunuz? Ben ondan daha mı az yakışıklıyım? Bir de bana baksanıza!.."

Tiz bağrışmalar oldu. Kızlar yumruklarıyla yaşlı Kazak'ın sırtını dövmeye başladılar.

Davidov sınıfın kapısına gelinceye kadar ter içinde kalmıştı. İçeride toplanan halktan ayçiçeği yağı, soğan, tütün ve geğirmeyle dışarı çıkan çörek kokusu yayılıyordu. Genç kızlar ve kadınlar sandıklarda uzun süre durdukları için hafifçe küf kokan elbiseler giymiş, bir çoğu da yüzüne pomat sürmüştü. Okulda arı uğultusu gibi boğuk bir ses duyuluyordu. İçeride bulunanlar da kara elbiselerinin içinde birdenbire el değmiş arı kovanı gibi kımıldayıp duruyordu.

Davidov yanındakilerle kürsüye çıkarken mahcup bir tavırla:

"Sizin kızlar da amma fındıkçı..." diye söylendi.

Keresteden iki öğrenci sırası yan yana bitiştirilerek alelacele bir kürsü meydana getirilmişti. Davidov ile Nagulnov oturdular, Razmiyötnov toplantıyı açtı. Başkanlık divanını hiç tereddüt etmeden hemen seçiverdiler. Sonra Razmiyötnov:

"Söz Bölge Komitesi'nin gönderdiği temsilciye, yoldaş Davidov'a verilmiştir..." dedi ve sustu.

Tiz sesi uğultuyu kesmiş, konuşmalar sahile çarpıp dönen bir dalga gibi yavaş yavaş dinivermişti.

Davidov ayağa kalktı, başındaki sargıyı düzeltti. Konuşması hemen hemen yarım saat sürdü. Son cümleleri âdeta uykulu bir sesle söylemişti. Toplantıdakiler susmaktaydı. İçerideki sıcak gittikçe daha fazla hissediliyordu. İki lambanın donuk ışığı altında Davidov ancak ön sıralarda oturan ve terden pırıl pırıl olmuş yüzleri seçebiliyordu. Daha arkası yarı karanlık içinde kayboluyordu. Konuştuğu sürece kimse sözünü kesmedi. Ama sözünü bitirip bir bardak su içmek için sürahiye uzandığı zaman, soru yağmuruna tutuldu:

"Mallarımızın hepsi mi ortaklaşa kullanılacak? Peki evler ne olacak?.."

"Kolhoz'a sadece bir zaman için mi, yoksa hayatımızın sonuna kadar mı bağlı kalacağız?"

"Girmeyenler ne olacak?"

"Onların toprakları ellerinden alınacak mı?"

"Hep birlikte mi yemek yiyeceğiz?"

Davidov uzun uzun açıklamalarda bulundu. Köydeki topraklarla ilgili birtakım konulardan söz açılınca, Nagulnov ile Andrey verilecek yanıtlar konusunda ona yardım ettiler. Tüzük okundu, ama sorular devam etti. Sonunda arka sıralardan, başında tilki kürkünden üç köşeli bir kalpak olan ve siyah kısa kürkünün yakasını iki yana devirmiş bir Kazak ayağa kalktı, söz istedi. Ortada tavandan sarkan lambanın ışığı altında, kürkün kızıl tüyleri âdeta alevleniyor, hatta tütüyormuş hissini veriyordu.

"Ben orta halli bir vatandaşım arkadaşlar! Bence kolhoz dediğiniz tabii iyi bir şey, ama bu konuda iyice düşünmek gerek. Öyle ham hum şaralop olmaz... Partinin temsilcisi sayın arkadaşımız biraz önce 'Hepiniz kuvvetlerinizi birleştiriniz! O zaman her şeyden yararlanırsınız. Yoldaş Lenin de aynı şeyleri söyledi' dedi. Parti temsilcisi arkadaşımız köydeki toprak konularını pek bilmiyor. İşçi olduğu için herhalde saban kullanma fırsatını da bulamamıştır. Kim bilir belki de öküze nasıl yaklaşmak gerektiğini bile bilmez. Onun için de azıcık yanıldı. Bence insanları kolhoza şöyle toplamalı: çalışanları ve sığır sahibi olanları bir kolhoza, yoksulları bir başka kolhoza... Zenginleri tabii bir yana bırakacağız... En tembelleri de sürgüne göndermeli. GPU onlara çalışmanın ne demek olduğunu öğretsin. İnsanları bir yığın halinde birleştirmek yetmez; böyle yapılırsa, inan olsun hiç mi hiç sonuç alınamaz. Böyle bir şey yapılırsa, hani masaldaki leylek gibi oluruz, kanat çırpıp göklere doğru uçmak isteriz, ama kuyruğumuza yapışanlar bizi aşağı çeker durur."

Toplantıda hafif gülüşmeler oldu. Arka sıralarda bir kız hafif bir çığlık attı. Hemen sonra öfkeli bir erkek sesi:

"Buraya baksanıza siz! El peşrevini evde de yapabilirsiniz. Haydi defolun buradan!" diye bağırdı.

Başında tilki kürkünden kalpağı olan adam mendiliyle alnını ve dudaklarını sildi, sonra devam etti:

"Kolhozlara girecekleri, işten anlayan bir çiftçinin sabana koştuğu öküzleri seçer gibi titizlikle seçmeli. Bir çiftçi sabana, boyları ve kuvvetleri eşit öküzler koşar. Hele aralarında fark bulunan öküzler koşsun, bak ne olur! Kuvvetli olan ileri doğru çekmeye başlar, kuvveti olmayan yerinde sayar, bu yüzden kuvvetli olan da sonunda durmak zorunda kalır. Böyle olmayacak şekilde seçilmiş öküzlerden ne beklersiniz? Çalışabilirler mi hiç! Arkadaşımız, Kulaklar dışında hepimiz kolhoza girelim diyor. Böyle yaparsak ne olur biliyor musunuz, çok geçmeden biri o yana diğeri öbür yana çekmeye başlar..."

Lyubişkin yerinden kalktı, kızdığını belli eden bir tavırla iki yana yayılan kara bıyıklarını hareket ettirerek, biraz önce konuşan adama doğru döndü:

"Bazen o kadar tatlı, o kadar güzel konuşuyorsun ki Kuzma! Kadın olsaydın, emin ol seni ömrümün sonuna kadar dinlerdim..."

Hafif gülüşmeler bir rüzgâr gibi dalgalandı.

"Sen toplantıdaki arkadaşları, karın Pelageya'yı kandırır gibi kandırmaya çalışıyorsun!"

Her yandan kahkahalar yükseldi. Sanki top patlamıştı. Tavandan sarkan lamba dalgalandığı için, ışık sivri bir ok gibi çevrede yansılandı. Herkes bu sözlerdeki gizli, biraz ayıp ama aynı zamanda gülünç bir anlam taşıyan imayı anlamıştı. Nagulnov'un bile gözlerinde neşeli bir parıltı belirdi. Davidov, Nagulnov'a herkesin niçin gülmeye başladığını soracağı sırada, Lyubişkin seslerin uğultusunu bastırdı:

"Ama ne yapalım ki sözlerin bize yabancı! Sen tabii insanlar arasında böyle bir seçmeye yandaş olursun! Böyle şeyleri herhalde daha Yırtık Frol'un işletmesinde çalışırken öğrenmişsindir. Ancak geçen yıl motoru bile elinizden aldılar. Bugün de senin Frol'un ocağına incir diktik! Sizler Frol'un aldığı motorun etrafında birleşmiştiniz, tıpkı bir kolhoz gibi bir ortaklık oluşturmuştunuz. Ama o kolhoz yalnız Kulaklara aitti! Bizim buğdayımızı öğütmek için sırtımızdan kaç para kazandığınızı unuttun mu? Her sekiz kileden birini alını-

yor muydunuz? Belki de sırtını böyle zenginlere dayamak hoşuna gitmiştir... onu bilemem!"

Toplantıda öyle gürültü oldu ki, Razmiyötnov sesleri güç bela susturabildi. Ama ortalık yatıştıktan sonra da uzun süre odanın her köşesinden sözler duyuldu:

"Sırtımızdan kazandığınız parayla kendinize imalâthane yaptınız.."

"İnsan traktörle de ezse, bütün bitleri yok edemez ki kardeşim!"

"Kulaklar sende vicdan bırakmamış be!"

"Şuna bir tane indirsene!"

"Kafaya bak kafaya... odun gibi."

Bundan sonra orta halli bir adam olan Nikolay Lyuşna söz istedi. Nagulnov:

"Pekâlâ, konuş, yalnız lafı fazla uzatma!" diye uyardı. "Her şey apaçık zaten."

"Ne demek yani? Ben belki de itiraz etmek istiyorum!.. Yani senin fikrine karşı bir fikir söylemek yasak mı? Bence kolhoza girmek tamamen isteğe bağlı olmalı. Girmek istiyor musun, gir arkadaş. Girmek istemiyor musun, bir yana çekil... Öyle değil mi? İşte bizler de bir yana çekilip olup bitenlere uzaktan bakmak istiyoruz!.."

Davidov:

"Biz dediğin kimler?" diye sordu.

"Yani buğday ekicileri demek istiyorum."

"Sen kendinden söz et amca... Başkasının adına konuşma! Herkesin dili var. Gerekirse kendi söyler."

"Peki, yalnız kendi adıma konuşayım. Aslında kendim için de aynı şeyleri söylemek isterim. Kolhozu nasıl kuracaksınız ve orada nasıl bir hayat yaşayacaksınız diye görmek istiyorum! İyi olursa ben de girerim. Kötü olursa, ne diye katılayım! Budala bir balık gibi ne diye kendimi ağın içine atayım!"

"Doğru, doğru..."

"Biz de bekleyelim bakalım."

"Önce başkaları bu yeni hayatı denesin, sonra bakarız..."

"Şuna bak hele! Kolhoz dediğin kız mı ki onu denemekten bahsediyorsun?"

"Sözü Ahvatkin'e veriyorum arkadaşlar! Haydi konuş!"

"Ben size kendimden söz edeceğim sevgili arkadaşlar. Bakın ben öz kardeşim Pyotr'la birlikte oturuyordum, ama onunla bir türlü anlaşamadık. Ya karılarımız birbirine giriyor, kavgalarını ayırmak için başlarına kova kova su boşaltmak ya da saçlarından tutup çekmek gerekiyordu, ya da Pyotr'la bir konuda anlaşamayınca birbirimizle çatışıyorduk. Siz ise bütün bir köyü aynı kazana koymak istiyorsunuz. Böyle bir şey yapacak olursak kısa zamanda öyle bir karışıklık doğacak ki, Tanrı korusun! Artık kimse kimseyi dinlemez hale gelecek. Toprağı sürmek için tarlaya çıktık mı, mutlaka bir kavga patlak verecek. İvan benim öküzleri mi yitirdi, ben de onun atlarına bakmayıveririm... O zaman burada sürekli polis örgütü bulunmalı. Yoksa herkes işin avantasına bakar. Biri daha fazla çalışır, diğeri daha az... Bizim işler çeşitlidir, fabrikada bir tezgâhın başında bulunmaya benzemez! Orada sekiz saatini doldurdun mu elinde baston çekip gidersin..."

"Sen hiç fabrikada çalıştın mı?"

"Çalışmadım yoldaş Davidov, ama biliyorum."

"Senin işçilere dair bir bildiğin yok! Mademki bir fabrikada çalışmadın, görmedin, öyleyse ne çene yarıştırıyorsun? Eli bastonlu işçilerden söz açıp Kulaklar gibi konuşuyorsun!"

"Pekâlâ, bastonu sözün gelişi söyledim. Demek istiyordum ki, fabrikada işini bitirdin mi, gidersin. Bizde öyle mi ya? Daha ortalık aydınlanmadan kalkıp toprağı sürmek için tarlaya gidersin. Akşam olup karanlık basıncaya kadar kaç kova ter dökersin! Ayakların su toplar, her bir şişkinlik yumurta kadar olur... Gece de uyumak yok; öküzleri beslemen gerek; öküz yemedi mi ertesi gün sabanı çekmez. Ben kolhozda uğraşıp didineyim, sonra örneğin Kolıba gibiler yan gelip yatsın! Gerçi Sovyet hükümeti 'Yoksullar arasında tembel yoktur' diyor, bunun Kulaklar tarafından uydurulmuş bir yalan olduğunu ileri sürüyor, ama doğru değil ki! Kolıba ömrü boyunca peç üstünde yan gelip yatmıştır. Bunu bütün köy bilir. Bir kış yine böyle peçin üzerinde ayaklarını kapıya uzatıp uyurken gövdesinin bir yanı yanmadı mı? Ayakları az kalsın donmuyor muydu? Düşünün bir kere, bir adam ihtiyacı için yattığı yerden kalkıp dışarı çıkmaya

bile üşeniyorsa, ne kadar tembeldir! Böyle adamla bir arada nasıl çalışırım ben? Dünyada kolhoza girmem!"

"Sözü Kondrat Maydannikov'a veriyorum! Konuş!"

Arka sıralarda, sırtında kurşuni bir gocuk olan orta boylu bir Kazak, kalabalığın arasından güç bela ilerleyerek kürsüye yaklaştı; yürürken, rengi atmış asker şapkası, kalpakların, başlıkların, kadınların bağladıkları şalların ve mendillerin üstünde bir sola bir sağa gidiyordu. Sonunda geldi, başkanlık divanına sırtını çevirdi, acele etmeden elini cebine daldırdı. Demka Uşakov,

"Nutuk mu atacaksın yoksa?" diye gülümseyerek sordu.

"Şapkanı çıkarsana!"

"Biliyor musun, bu adam ne yaparsa yapsın hepsini bir yere kaydediyor!"

"Ha... ha... ha... Okumuş adam ne yaparsın!"

Maydannikov cebinden yağlı küçük bir not defteri çıkardı, kargacık burgacık yazılarla karalanmış satırların içinde bir şeyler aramaya koyuldu; bir çocuk azarlar gibi:

"Gülmek için acele etmeyin, sonradan belki ağlarsınız," dedi. "Evet! Her şeyi defterime yazarım ben, şimdi de size okuyacağım. Burada birçok ses duyuldu. Ama hiçbiri akla yakın bir şey söylemedi. Hayatın isteklerini düşünmüyorsunuz!"

Davidov kulak kabarttı. İlk sıralarda gülümseyenler oldu. Birtakım mırıldanmalar duyuldu. Maydannikov seslere önem vermeyerek, kendinden emin bir tavırla konuştu:

"Ben orta halli bir insanım! Geçen yıl beş hektarlık bir toprağı ektim. Bildiğiniz gibi, iki öküzüm, bir ineğim, bir karım ve üç çocuğum var. Şu çalışkan ellerime bakın! Yalnızca onlara borçluyum. Ektiğim topraklardan doksan pud* buğday, on sekiz pud mısır, yirmi üç pud yulaf aldım. Ailemin geçinmesi için altmış pud'a ihtiyacım var. Kümesteki hayvanlara on pud gerekli, yulafı ata bırakmalı. Bu durumda devlete ne verebilirim? Otuz yedi pud değil mi? Her pud başına onar kopek koysan, elde ettiğim ürün bana safi kâr ola-

* 16 kiloluk bir ölçü.

rak kırk bir ruble getirir. Varsayalım ki tavukları sattım, ördekleri kasabaya götürdüm, bu satıştan elime ancak on beş ruble geçer!"

Bunları söyledikten sonra mahzun bir tavırla dinleyicilere baktı ve sesini yükseltti:

"Bu parayla kendime elbise, ayakkabı, gaz, sabun, tohumluk alabilir miyim? Peki, atı nallamak için para gerekmez mi? Söyleyin! Neden susuyorsunuz? Bu şekilde yaşamaya devam edebilir miyim? Sonra şunu da unutmamalı ki, bütün bunlar ürünün iyi ya da kötü olduğu zamana da bağlıdır. Ya ürünün kötü olduğu yıl benim durumum ne olur? Zavallı bir ihtiyarcık olurum. Öyleyse, Allah cezanızı versin, ne diye beni kolhoza girmekten caydırmaya çalışıyor, vazgeçirmek istiyorsunuz! Kolhoza girsem, orada daha kötü bir durumda mı olacağım yani? Yalan söylüyorsunuz! Bütün orta hallilere de aynı şeyi söylüyorum. Hem kendinizi hem beni neden şaşırtıyorsunuz? Bunu da şimdi açıklayacağım."

Lyubişkin sevinçle bağırarak:

"Yaşşa be!.. Vur kafalarına Kondrat!" diye bağırdı.

"Vuracağım merak etme. Azıcık akılları başlarına gelsin. Sizler hepiniz kolhoza neden karşı çıkıyorsunuz söyleyeyim mi? Çünkü sizler ineklerinize, malınıza mülkünüze Tanrı gibi tapıyorsunuz da ondan! Parti sizi yeni bir hayata doğru götürüyor, sizler ise kör buzağı gibisiniz, tıpkı anasının memesine götürüldüğü halde tekme atan ya da başını sallayarak kaçmak isteyen buzağı gibi. Buzağı anasından süt emmezse ne olur? Yaşayamaz. İşte o kadar. Ben şimdiden tezi yok kolhoza girmek için dilekçe yazacağım. Başkalarına da aynı şeyi yapmalarını öğütlüyorum! Kim girmek istemiyorsa varsın girmesin, ama başkalarına da engel olmasın!"

Razmiyötnov yerinden kalktı:

"Problem gayet açık! Lambalardaki gaz bitmek üzere, vakit geç oluyor. Kim kolhoza taraftarsa el kaldırsın!"

İçeride bulunan iki yüz on yedi aile reisinden yalnız altmış yedisi elini kaldırdı.

"Kim karşıdır?"

Bir tek el havaya kalkmadı. Davidov:

"Demek kolhoza yazılmak istemiyorsunuz öyle mi?" dedi. "Demek arkadaşımız Maydannikov doğru söyledi, öyle mi?"

Burnundan konuşan bir kadının sesi duyuldu:

"Girmek istemiyoruz!"

"Maydannikov'dan örnek almak zorunda değiliz!"

"Babalarımızın, dedelerimizin kolhozu yoktu..."

"Bizi zorlama!"

Sonra bütün bağrışmalar dinince, arka sıralardan, yer yer sigaraların yandığı karanlıktan kinle dolu bir ses yükseldi:

"Bizi nodullamaya hakkın yok! Titok bir kere kanını dökmüş ama anlaşılan aklın başına gelmemiş! Gerekirse bir kere daha deneyebiliriz..."

Davidov birden bir kırbaç darbesi yemiş gibi oldu. Bir an korkunç bir sessizlik içinde, hiçbir şey söylemeden ayakta durdu. Yüzü sapsarıydı. Ağzı açık kalmış, kırışık dudakları aşağı doğru sarkmıştı. Birden kendini topladı ve kısık bir sesle konuştu:

"Buraya baksana, düşman sesi! Kanımı akıttılar ama merak etme, yeteri kadar kanım kaldı. Senin gibilerin hepsini, birinizi olsun sağ bırakmayacak şekilde geberteceğim günleri de göreceğim. Ama gerekirse parti uğruna, bizim partimizin uğruna, kanımı son damlasına kadar feda ederim. Anladın mı Kulak uşağı! Kanımızın hepsini! Son damlasına kadar!"

Nagulnov doğruldu:

"Kimdir orada gürültü eden?" diye sordu.

Razmiyötnov kürsüden aşağı atladı. Arka sıralarda çıtırtılar oldu, yirmi kadar insan kalabalık bir grup halinde koridora çıktı. Orta sıralarda da kalkanlar oldu. Bir şangırtı koptu, cam kırıldı; biri pencerenin camını içeriden iterek kırmıştı. Kırılan yerden içeriye serin bir rüzgâr girdi ve beyaz buğu döne döne yukarı doğru yükseldi.

"Bağıran herhalde Timoşka idi. Yırtık Frol'unki..."

"İkisini de köyden sürmeli!"

"Hayır o değil, Akimka'dır. Burada Tubyansk'tan gelen Kazaklar da var."

"Başkalarının zihnini ne hakla çeliyorlar! Kovmalı onları."

Toplantı geç vakitlere kadar sürdü. Kolhozun leh ve aleyhinde sesler kısılıncaya, gözler kararıncaya kadar konuşuldu. Hatta öyle anlar oldu ki, zıt fikirde olanlar kendi fikirlerinin doğruluğunu tanıtlamak için birbirinin boğazına sarıldı. Bir akrabası ve komşusu, Kondrat Maydannikov'un gömleğini hemen hemen göbeğine kadar yırtmıştı. Çatışma az kalsın kavgaya dönüşecekti. Demka Uşakov sıraların ve oturanların başları üstünden atlaya atlaya, Kondrat'ın yardımına koşacağı sırada Davidov araya girdi ve iki akrabayı ayırdı. Dövüşten sonra da ilk olarak yine Demka, Maydannikov'la alay etti:

"Haydi Kondrat kafanı çalıştır, yırtık gömleğin yerine yenisini almak için kaç saat çalışacaksın, bir hesap et bakalım!"

"Sen benimle uğraşacağına git karının donlarını say!"

"Susun! Böyle şakalar tekrar ederse gürültü çıkaranı toplantıdan atarım!"

Sessiz Demid, arkadaki sıralardan birinin altına girmiş, bir hayvan yavrusu gibi dizlerini büküp yüzünü kapının altından gelen rüzgâra vermiş, mışıl mışıl uyuyordu. Gürültü yüzünden gocuğunun eteğini kaldırıp başına örtmüştü. Toplantıya örmeyi henüz bitiremedikleri çoraplarla gelen yaşlı kadınlar, tüneklerdeki tavuklar gibi arada bir kestiriyor, o zaman şişler, yün yumakları ellerinden düşüyordu.

Birçok kişi gitmişti. Sık sık söz alan Arkaşa Menok tekrar kürsüye geldi. Yine kolhoz lehine bir şey söyleyecek oldu, ama boğazından öfkeli bir kaz sesine benzeyen fısıltıdan başka ses çıkmadı. Arkaşa elindeki şapkayı ezdi büzdü, canı sıkılmış bir tavırla kolunu aşağı salladı, ama yine de sabredemedi ve yerine otururken kolhozun can düşmanı Nikolay Ahvatkin'e tam bir kolektifleşme olup bittikten sonra, başına gelecekleri işaretle açıkladı: baş parmağının tütünden sararmış tırnağının üzerine diğer parmağının tırnağını bastırıp hırt diye pire ezer gibi bir hareket yapmıştı. Nikolay alçak sesle küfrederek yere tükürdü.

ONUNCU BÖLÜM



KONDRAT Maydannikov toplantıdan dönüyordu. Yukarılarda ta yükseklerde yıldız kümeleri bir türlü sönmeyen ateşler gibi ışıl ışıldı. Çevrede öyle derin bir sessizlik vardı ki, uzaklarda ayazdan yer yer çatlayan, donan toprağın çıtırtısı ve üstüne kar düşmüş bir ağaç dalının soğuktan büzülürken çıkardığı hafif hışırtı bile duyuluyordu. Kondrat eve varır varmaz önce ahıra, hayvanların yanına gitti, yemliklerine biraz yem koydu, sonra birden onları herkesin ortaklaşa kullanacağı ağıla götürmesi gerektiğini hatırlayarak, bir kucak dolusu saman daha aldı, yüksek sesle:

"İşte, ayrılma günü geldi çattı..." dedi. "Çekil bakalım kel kafalı! Tam dört yıl sen bana ben sana çalıştık. Bir türlü doğru dürüst iş yapamadık seninle. Siz yarı açtınız ben de sıkıntı içindeydim. Bu yüzden sizi ortaklaşa kuracağımız bir hayata değiştim... Ne açıyorsun gözlerini öyle? Sanki söylediklerimden bir şey anlıyor musun?"

Ayağı ve sırtı çizgili öküzünü itti, geviş getiren salyalı ağzını eliyle öte yana çevirdi, ama hayvanın eflatuna bakan gözünü görünce, birden, bundan beş yıl kadar önce bu öküzü ne kadar beklediğini hatırladı.

Yaşlı inek boğayla öylesine gizli bir şekilde çiftleşmişti ki, ne çoban ne de Kondrat işin farkına varmıştı! Sonbahar gelince de gebe kaldığı uzun süre anlaşılamadı. Kondrat zaman zaman ineğe bakarak, 'Allah kahretsin, kısır kaldı sersem!' diye düşünüyor ve canı fena halde sıkılıyordu. Ama bütün yaşlı inekler gibi yavruyu doğurmasına bir ay kala, kasım ayında şişmeye başladı. Perhizin sonuna doğru buz gibi soğuk gecelerde, Kondrat kaç kere, sanki biri onu dürtüyormuş gibi uyanmış ve ayaklarına çizmeleri geçirip bir iç donuyla sıcacık ahıra koşmuş ve, "acaba doğurdu mu?" diye hayvana bakmıştı. Hava müthiş ayazdı. Yavru, anası onu daha ilk yalayışın-

da donup kalabilirdi. Perhizin son gecelerinde Kondrat'ın gözüne artık uyku girmez olmuştu. Bir sabah, karısı Anna odaya garip bir neşe içinde girmiş ve önemli bir haber verir gibi:

"Bizim ihtiyarın karnı aşağı sarktı, bu gece doğurur herhalde," demişti.

Kondrat o gece erkenden yattı; elbiselerini çıkarmamış, gaz fenerini bile söndürmemişti. O gece tam yedi kez ineğin yanına gitti ve ancak sekizincide, hemen hemen sabaha karşı ahırın kapısını açar açmaz derin ve acılı bir inleme duydu. Hemen içeri girdi. İnek plasentayı atmakla meşguldü; yanında da beyaz burunlu, tüyleri yalanmış, yumuk yumuk, mini mini bir buzağı, insanda sevecenlik uyandıran bir şekilde titreyerek, soğuk dudaklarıyla annesinin memesini arıyordu. Kondrat, hayvan çıkardığı plasentayı yemesin* diye hemen kaldırıp attı, sonra yavruyu kucağına aldı, nefesiyle ısıtmaya çalışarak gocuğunun eteği içine aldı ve koşa koşa eve götürdü.

Sevinçle:

"Erkekmiş!" diye bağırdı.

Anna hemen haç çıkardı:

"Tanrı'ya çok şükür! Tanrı yoksulluğumuzu gördü de acıdı bize."

Yoksulluk, tarlada tek bir atla çalışmak zorunda kalan Maydannikov'un gerçekten canına tak demişti. İşte sonunda buzağı büyümüş, koca öküz olmuş ve Kondrat için çalışmaya başlamıştı. Yaz olsun, kışın ayazında olsun, sayısız kereler, nallarının altında kene yuvalanmış ayaklarını ağır ağır hareket ettirerek yolları tepmiş, tarlaları sürmüş, kara sabanı ya da arabayı çekmişti.

Kondrat hayvana böyle bakarken birden boğazının düğümlendiğini, gözlerinin yandığını hissetti. Ağlamaya başladı ve ağıldan dışarı çıktı. Zaptedemediği gözyaşları biraz içini ferahlatmış gibiydi. Gecenin geri kalan saatlerinde hiç uyumadı, hep sigara içti durdu.

Kolhozda işler nasıl olacaktı acaba? Herkes onun gibi artık bir tek yolun kaldığını, bunun da kolhoza girmek olduğunu, bundan dönüş olamayacağını anlayacak, hissedecek miydi? Ne kadar hüzün verici olursa olsun, çocuklarla birlikte büyümüş, evin toprak odala-

* Ukrayna'da ve Kazaklar arasında inek doğumdan sonra plasentayı yerse, sütünün kırk gün içilmemesi gerektiğine inanılırdı.

rında onlarla birlikte oynamış hayvanları kolhoza teslim etmek ne kadar acı gelirse gelsin, bunu yapmanın bir zorunluluk olduğuna hepsinin aklı yatacak mıydı? İnsanın kendi malına duyduğu bu sevgiyi kökünden silmek, insanın yüreğine yerleşmesine olanak vermemek gerektiğini kabul edecekler miydi?

Hafif hafif horlayan karısının yanında, gözlerini zifiri karanlığın derinliklerine dikmiş, ama karanlığı fark etmeden derin derin bütün bunları düşünüyordu Kondrat. Kendi kendine, 'Oğlaklarla kuzuları nereye götüreceğiz? Onlara sıcak bir ağıl gerek ama bu büyük bir masraf! Mini minileri, yavruları birbirinden nasıl ayıracaklar? Birbirlerine o kadar benzerler ki, insanlar da kendi anaları da yavrularını ayırt edemeyecek. Ya inekler ne olacak?.. Onlara yemi nasıl vereceğiz? Kim bilir ne kadarını yitireceğiz... Kolhozda bir hafta kaldıktan sonra herkes alıp başını çekilip giderse, çıkan zorluklardan korkarsa ne olacak? O zaman madenlere gitmekten başka çare yok! Gremyaçiy'i terk edip gitmeli. Çünkü artık burada yaşamanın bir amacı kalmayacak!'

Ancak şafak sökerken uykuya dalabildi. Uykusu rahatsız ve ağırdı. Doğrusu bu kolhoz sorunu Kondrat'a pek de kolay gelmiyordu. Malına mülküne olan bağlılığını, öküzlerine, payına düşen toprak parçasına olan köklü sevgisini gözyaşı dökerek, âdeta kanı pahasına içinden koparıp atmaya çalışıyordu.

Ertesi sabah kahvaltı ettikten sonra, güneşten çizgi çizgi yanmış alnını sıkıntıyla kırıştırarak ve uzun uzun gayret ederek bir dilekçe yazdı. Epey uğraştıktan sonra yazıp yazabildiği şuydu:

> "Gremyaçiy Parti Hücresi Sekreteri Yoldaş Makar Nagulnov'a,
>
> Orta halli bir vatandaş olan ben Kondrat Hristoforov Maydannikov, eşim, çocuklarım, sığırlarımı ve sahip olduğum bütün malım mülkümle birlikte kolhoza kabul edilmemi rica ederim. Beni yeni kuracağınız hayata kabul etmenizi dilerim. Çünkü bu hayata canı gönülden katılmak istiyorum.
>
> K. Maydannikov"

"Dilekçeyi yazdın mı?" diye sordu karısı.
"Yazdım."

"Hayvanları da teslim edecek misin?"

"Tabii, hemen götüreceğim! Ne bağırıyorsun budala kadın!.. Seni bu işe razı etmek için az mı yalvardım! Dilimde tüy bitti! Şimdi de yine eskiyi tutturuyorsun! Razı olmuştun ya?"

Kadın gözyaşlarını silerek gülümsedi:

"Ben yalnızca ineğimize acıyorum Kondraşacığım. Kolhoza girmeye razı olmasına razıyım ama... Şurada, yüreğimde bir sızı var..."

Annesinin ağladığını gören dört yaşındaki küçük kızları Hristaşka da ağlamaya başladı. Kondrat gidip ahırdan ineği ve öküzleri çıkardı, atını tımar etti, sonra da hepsini dereye su içmeye götürdü. Geri dönerken öküzler az kalsın evin yolunu tutacaktı, ama Kondrat birden patlak veren öfkeyle atını onlara doğru sürerek önlerine dikildi, hayvanları köy şûrasına doğru sürdü.

Kadınlar pencerelerden ayrılmıyor, Kazaklar da çitlerin arkasından gözetliyordu, ama hiçbiri sokağa çıkmıyordu. Kondrat birden içinde bir huzursuzluk hissetti. Ama köşeyi dönüp de köy şûrasının önüne geldiği zaman, tıpkı panayırdaki gibi bir sürü öküzün, atın, kuzunun orada toplandığını gördü. Yandaki sokaktan Lyubişkin çıkageldi; o da arkasında sıska ineğini sürüklüyor, onun arkasından da boynunda ip sallanan bir buzağı geliyordu.

Lyubişkin şaka yollu:

"Gel, şunların kuyruklarını birbirine bağlayalım da dağılmasınlar," dedi.

Ama aslında düşünceli ve canı sıkılmış olduğu belliydi. İneği alıp oralara getirmesi pek kolay olmamıştı anlaşılan. Yanağındaki tırnak izi bunu gösteriyordu.

"Yanağını kim tırmaladı böyle?"

"Tanrı'nın bildiğini kuldan ne saklayacağım; benim karı! Tam götüreceğim sırada ineğin üzerine öyle bir atıldı ki, kerata!"

Lyubişkin bıyığının ucunu dudaklarının arasına sıkıştırarak, canı sıkılmış bir tavırla anlatmaya devam etti:

"Tank gibi üzerime geldi! Evin önünde bir dövüş ettik ki, hani kan gövdeyi götürdü desem yeri. Komşulara rezil olduk gitti. İnanmazsın üzerime değnekle saldırdı. 'Ya...' dedim... 'Bir partizana el kaldırmak ha! Biz senin gibilere değil, generallere bile haddini bil-

dirdik!' Sonra kardeşim, karının kafasına öyle bir yumruk indirdim ki, pencereden bakanlar için ne zevk ama! Düşün bir kere, bedava temsil..."

Köy şûrasının önünde toplananlar Titok'un evine doğru yürüdü. O gece akılları başlarına gelip de kolhoza girmeye razı olan on iki orta halli daha, sabah erkenden dilekçelerini ve hayvanlarını getirmişti.

Nagulnov, Titok'un avlusunda iki marangozun yardımıyla yemlik yapmak için keresteleri yontuyordu, Gremyaçiy Log'da ortaklaşa olarak kullanılacak ilk yemlikler için...

ON BİRİNCİ BÖLÜM



KONDRAT donmuş toprağı uzun süre kazdı durdu; yemlikleri yerleştirmek için çukur kazıyordu. Yanıbaşında Lyubişkin uğraşıp duruyordu. Pavel'in kara bir bulut gibi kaşlarına kayan kocaman kalpağının altından yağmur gibi ter akıyor, yüzü alev alev yanıyordu. Ağzını yayarak var kuvvetiyle kazmayı yere indiriyor, donmuş topraktan kopan parçalar, kırıntılar yukarı fırlıyor ve boğuk bir sesle ağılın duvarlarına çarpıyordu.

Yemlikleri çabucak tamamladılar, komisyonun değer biçip yazdığı yirmi sekiz öküzü de ağıla soktular. Nagulnov terden kürek kemiklerine yapışan mintanıyla ağıla girdi. Lyubişkin başını salladı:

"Azıcık çekiç kullandın şu haline bak! Mintanını sıksan su çıkar! Doğrusu işçi olarak beş para etmezsin Makar," dedi. "Bana baksana! Hop! Hop! Titok'un kazması güzelmiş doğrusu. Hop! Sen hemen sırtına gocuğunu giy! Donarsın. Nalları dikersin sonra!"

Nagulnov sırtına kürklü gocuğunu geçirdi. Yanaklarındaki pençe pençe kırmızılık yavaş yavaş dağılıyordu.

"Cephede kokladığım gazdan oluyor birader. Biraz çalıştım mı ya da tepeye tırmanmak gerekti mi hemen soluğum tıkanır, kalbim hızlı hızlı atar... Son yemlik de oldu mu? İyi öyleyse... Bak nelere sahip olduk!"

Nagulnov bunu söylerken heyecandan pırıl pırıl olmuş gözlerini taze odun kokan yeni yemliklerinin başında yan yana uzun bir sıra halinde dizilmiş öküzlere çevirmişti.

Üstü açık ağıla inekleri yerleştirirlerken Razmiyötnov ile Demka Uşakov geldi. Razmiyötnov, Nagulnov'u bir yana çekerek elini sımsıkı kavradı:

"Dün olup bitenler için bana darılmadın ya Makar?" dedi. "Ne yapayım, kulaklarım hâlâ bağırışan çocukların sesleriyle doluydu...

Sonra kendi oğlumu da hatırladım, içimde bir sızı duymaya başladım..."

"Kes palavrayı! Asıl seni kıstırmalıydık, yufka yürekli!"

"Orası öyle ama, gözlerinden anlıyorum ki öfken geçmiş. Bana dünkü kadar kızmıyorsun."

"Ee yeter, geveze! Hem sen nereye gidiyorsun bakalım? Samanı buraya taşıtmak gerek. Davidov nerede?"

"Menok'la birlikte köy şûrasında kolhoza girmek isteyenlerin dilekçelerini gözden geçiriyor. Ben de gitmeliyim... Malına el koymadığım bir Kulak kaldı, Semyon Lapşinov..."

Nagulnov gülerek:

"Oradan dönüşte gelip yine ağlayacak mısın?" diye sordu.

"Bırak canım! Acaba yanıma kimi alsam? Burası öyle bir karışmış ki! Tıpkı savaştaki gibi herkes birbirine girmiş. Bir yandan hayvanları getiriyorlar, öte yandan araba araba saman yükleyip taşıyorlar... Tohumluk getirenler bile oldu. Ama onları geri çevirdim. Tohumlarla sonra uğraşırız. Şimdi bana yardım etmesi için kimi almalıyım acaba?"

"İşte bak, Kondrat Maydannikov orada duruyor. Hey, Kondrat! Buraya gelsene biraz! Bak, başkanla birlikte Kulak Lapşinov'un mallarına el koymaya gideceksin. Çekinmezsin bu işten değil mi? Bazı arkadaşlar kabul etmiyorlar da... Vicdanları elvermiyormuş. Örneğin Timofey Borşev gibi... El etek öpmeye gelince, vicdanı hiç sızlamıyor, ama haksız edinilmiş mallara el koymaya gelince sızlamaya başlıyor!"

"Yok canım, çekinecek ne var! Giderim tabii. Hem de seve seve!"

O sırada Demka Uşakov geldi. Üçü birlikte sokağa çıktılar. Razmiyötnov yan gözle Kondrat'a bakıyordu, bir ara:

"Suratını niye asıyorsun?" diye sordu. "Şimdi neşelenmek gerek!.. Bak bütün köy harekete katıldı! Sanki karınca yuvası gibi kaynaşıp duruyor insanlar..."

Kondrat soğukça:

"Sevinmek için daha erken. Daha çok zorluk çekeceğiz!" dedi.

"Neden?"

"Her şeyden zorluk çekeceğiz işte... Hem toprak ekiminde, hem hayvan bakımında... her şeyde. Demin görmedin mi, üç kişi çalışıyor on kişi çitin dibine çömelmiş sigara tellendiriyordu..."

"Öyle yağma yok! Herkes çalışacak. Bu şimdilik, daha başlangıçta öyle. Sonradan ağzına koyacak bir lokma bulamayan o kadar sigara içemez, merak etme."

Köşeyi döner dönmez yana devrilmiş bir kızakla karşılaştılar. Bir yığın saman yere yayılıvermişti. Yerde kırılmış makas parçaları vardı. Boyunduruktan boşanmış öküzler karın üzerinde yemyeşil görünen otları yiyordu. Kolhoza girmiş olanlardan Semton Kujennikov'un küçük oğlu, tembel tembel yabayla yerlerdeki samanı kaldırmaya çalışıyordu.

Demka Uşakov:

"Nedir o, ölü gibi duruyorsun oğlum! Ben senin yaşında yay gibiydim. Böyle çalışılır mı? Ver bakayım şu yabayı!" dedi.

Gülümseyip duran delikanlının elinden yabayı kaptığı gibi hınk diye kocaman bir yığını havaya kaldırdı. Kondrat kızağı gözden geçirerek:

"Nasıl oldu da devrildi?" diye sordu.

"Yokuş aşağı inerken oldu işte, nasıl olacak?"

"Gidip bir çekiç getirsene! Donetzkov'lardan iste."

Kızağı kaldırıp düzelttiler, makası tamir ettiler. Demka gayet dikkatli hareket ederek saman yığınını yine kızağa yerleştirdi, üstünü de yabayla güzelce düzeltti:

"Kerata seni! Seni eşek sudan gelinceye kadar bir güzel dövmeli, bağırmana da izin vermemeli. Bakalım o zaman ne yaparsın? Öküzlere baksana, ne kadar ot ziyan etmişler. Azıcık saman alarak hayvanları çitin yanına götürseydin, orada yedirseydin olmaz mıydı? Hayvanlar böyle başı boş bırakılır mı hiç?"

Delikanlı gülerek öküzleri dürttü:

"Bunlar artık bizim değil, kolhozun!" dedi.

Demka şaşı gözleriyle Kondrat'la Razmiyötnov'a baktı,

"Alçak herife bak sen!" dedi ve küfretti.

Lapşinov'un evindeki mallar sayılıp zapta geçirilirken avluda otuz kişi toplanmıştı. Kalabalığın arasında daha çok komşu ka-

dınlar vardı. Kazaklar pek yoktu. Uzun boylu, sivri sakallı, ak saçlı Lapşinov'a evini terk etmesi söylendiğinde, evin avlusunda toplanan kalabalıkta bir fısıltı ve alçak sesle bazı konuşmalar oldu:

"Tabii ya, böyle olur işte! Malı biriktir, biriktir... Şimdi haydi bakalım buyur köyün dışındaki tepeye!"

"Can sıkıcı iş doğrusu!"

"Kim bilir mallarına ne kadar acıyordur, değil mi?"

"Ateş düştüğü yeri yakar!"

"Şimdi malını teslim etmek hoşuna gitmiyor tabii. Ama eski rejimde borçlarına karşılık Trofimov'un evini barkını elinden alırken iyiydi değil mi! O zaman günün birinde böyle bir şey olacağını düşünmüyordu tabii."

"İnsan bu hayatta ne ekerse onu biçer."

"Oh olsun canavara, sakallı tekeye... Oh olsun! Kuyruğu sıkıştı şimdi."

"Günah, kızanlar; başkasının felaketine sevinmek olur mu? Gülme komşuna gelir başına..."

"Ne münasebet! Bizde mal mülk nerede? Evlerimiz tam takır. Öyle evde iti bağlasan durmaz!"

"Bu yaz heriften biçme makinesini istemiştim, kira olarak benden iki yüz ruble aldı namussuz! Bu vicdana sığar mı yani?"

Lapşinov eskiden beri köyde varlıklı olarak tanınırdı. Daha savaştan önce epey para yaptığını biliyorlardı, çünkü ihtiyar hem parasını yüksek faizle işletiyor, hem de gizli gizli, çalınmış mal alıyordu. Hatta ahırında çalınmış at var diye bir zamanlar söylentiler de çıkmıştı. Bazı geceler evine Çingenelerin, at alıcılarının, tacirlerin geldiği oluyordu. Söylentilere göre, çalınmış atlar Lapşinov'un eliyle akın akın Çariçin'e, Taganrog'a ve Yurupinsk'e gönderiliyordu.

Lapşinov'un eskiden yılda iki üç kez kasabaya kadar gidip kâğıt parayı altınla değiştiğini köyde bilmeyen kalmamıştı. Daha 1912 yılında "cüzdanını yoklamaya" gelmişlerdi, ama Lapşinov güçlü kuvvetli bir adam olduğu için, evini basan haydutlara bir tek hançerle göğüs gererek dörtnala kaçıp gitmişti. Üstelik pek dürüst sayılmazdı; zaman zaman onu tarlada başkalarına ait buğday yığınlarını aşırırken yakaladıkları olurdu. Bunları gençken yapardı. Yaşlanınca

da bu huyundan hiç vazgeçmedi; unutulmuş, bir yere bırakılmış ne varsa hepsine el uzatıyordu. O kadar da cimriydi ki, bazen kilisede Aziz Nikolay Pirlikiyskiy'in tasviri önünde, bir kopeklik mum yakıyor, biraz yandıktan sonra hemen yaklaşıp haç çıkarıyor, mumu söndürüyor, sonra da cebine koyuyordu. Bu yüzden onu cimrilikle ve Tanrı'ya saygısızlıkla suçlayanlara cevabı yapıştırırdı:

"Tanrı bizim gibi aptallardan akıllıdır, muma ihtiyacı yok! O yalnızca saygı bekler. Beni ne diye zarara soksun? Bilmiyor musunuz, İsa bile kilisede satıcılık yapanları değnekle döverek kovmuştur."

Lapşinov mallarına el konulacağı haberini sükûnetle karşıladı, bir şeyden korkusu yoktu. Kıymetli olan ne kadar eşyası varsa hepsini saklamış ya da emin ellere teslim etmişti. Bu yüzden malların cinsi ve sayısı yazılırken kendisi de yardım ediyor, ikide bir dua eden yaşlı karısının üstüne varıp, ayağını yere vurarak bağırıyor, biraz sonra da sakin bir tavırla:

"Bağırma karıcığım! Tanrı elbet çektiğimiz acıları görüyor. O acıyandır, her şeyi görür..." diyordu.

Demka evsahibinin sesine uyarak gayet ciddi bir tavırla:

"Orasını anladık ya! Senin keçi kürklü yepyeni gocuğunu nereye sakladığını da gördü mü, onu söyle!" dedi.

"Hangi gocuğu?"

"Hani geçen pazar günü kiliseye gelirken giydiğini!"

"Öyle bir gocuğum yoktu benim..."

"Vardı. Ama kim bilir nerede saklı!"

"Ne söylüyorsun Dementiy? İsa adına doğru söylüyorum, öyle bir gocuğum falan yoktu."

"Ama Allah seni cezalandıracak! Yalan söylüyorsun! Sana öyle bir ceza verecek ki..."

Lapşinov:

"Boşuna iftira ediyorsun! Bak, haç çıkarıyorum işte!" diyerek gerçekten istavroz çıkardı.

Demka kalabalığa doğru dönüp göz kırptı. O zaman kadınlarla Kazakların dudaklarında gülümsemeler belirdi.

"Bak günaha giriyorsun işte!"

"Tanrı masum olduğumu biliyor, doğru söylüyorum."

"Gocuğu diri diri gömdün ha?.. Mahşer gününde hesap vereceksin..."

Lapşinov birden kendini tutamadı:

"Yani kendi gocuğum için mi hesap vereceğim?"

"Gömdüğün için hesap vereceksin ya!"

"Tanrı'nın aklı senin aklına benzer mi? Laf ebesi... Tanrı böyle işlere karışmaz! Gocuğum yoktu diyorum! Yaşlı bir adamla alay etmek ayıp değil mi? İnsanlara karşı da Tanrı'ya karşı da ayıp!"

Kondrat:

"Peki, senden aldığım iki ölçek tohumluğa karşı benden üç ölçek alman ayıp değil miydi?" diye sordu.

Yavaş ve kısık bir sesle konuşmuştu, odadaki gürültüler arasında söylediği pek duyulmamıştı, ama Lapşinov aniden bir delikanlı çevikliğiyle ona doğru döndü:

"Kondrat! Baban çok saygı değer bir insandı, ama sen... Hiç olmazsa onun anısına saygı gösterip başkasına iftira etmesen olmaz mı? Kutsal İncilimizde 'Zaten düşeni bir de sen itme...' diye yazılıdır. Sen böyle mi hareket ediyorsun? Senden ne zaman üç ölçek tohumluk almışım? Tanrı her şeyi görmüyor mu? Her şeyi görüyor..."

Lapşinov'un karısı avazı çıktığı kadar:

"O baldırıçıplak verdiğimiz tohumluğu geri almamamızı istiyordu herhalde..." diye bağırdı.

Lapşinov gözlerini bulandıran gözyaşı damlasını gömleğinin koluyla silerek:

"Patırtı etme karıcığım," dedi. "Hazreti İsa sabırlıydı, bizim de sabırlı olmamızı emretti. Onun başına dikenlerden bir çelenk geçirmediler mi? Kanlı gözyaşları dökmedi mi?"

Konuşup duran kadınlar birden seslerini yavaşlatıp içlerini çekmeye başladı. Razmiyötnov eşya listesini yazmayı bitirerek soğuk bir tavırla:

"Haydi bakalım Lapşinov amca..." dedi. "Çek arabanı buradan, gözyaşların bizde acıma duygusu uyandırmaz. Sen hayatın boyunca kaç kişinin canını yaktın, şimdi de biz sana ceza veriyoruz, hem de Tanrı'ya falan havale etmeden... Buyur bakalım dışarı!"

Lapşinov peltek dilli, azıcık budala oğlunu elinden tuttu, başına üç köşeli bir başlık geçirdi ve onunla birlikte evden dışarı çıktı. Kalabalık da onu izledi. Avluda yaşlı adam önce karın üstüne diz çöktü, kırışık alnından başlayarak haç çıkardı ve dört bir yana doğru yerlere kapanarak dualar etti. Razmiyötnov:

"Haydi yürü, yürü..." dedi.

Kalabalıkta bir uğultu oldu, bağrışmalar duyuldu:

"Bırakın da adamcağız sevgili avlusuna veda etsin..."

"Budalalık etme Andrey, adamın bir ayağı çukurda, sense bak ne yapıyorsun?"

Kondrat:

"Tek ayağı değil, iki ayağı birden çukura girmeli ki zevk olsun..." diye bağırdı.

Ama sözünü kilisenin ihtiyar kâhyası Gladilin kesti:

"Adamlara yağ çekiyorsun değil mi? Sizin gibilere sağlam bir dayak atmalı..."

"Sen karışma canlı cenaze! Sana öyle bir tokat atarım ki, evinin yolunu bulamazsın."

Lapşinov yerlere kapanıyor, haç çıkarıyor, tiz bir sesle yalvarıyor, özellikle herkese duyurarak dua ediyor ve hemen acımaya hazır yufka yürekli kadınları etkiliyordu.

"Hoşça kalın din kardeşlerim... Hoşça kalın sevgili arkadaşlarım... Tanrı size sağlık versin... Evimi güle güle kullanın... Burada namuslu yaşadım, alnımın teriyle ekmek parası kazandım..."

Kapıda duran Demka:

"Çalınmış eşya satın aldım..." diye yardım etti.

"Günlük ekmeğimi, alnımın teriyle kazandım."

"İnsanları sömürüyordun, faizcilik, hırsızlık yapıyordun... Şimdi günahlarının kefaretini öde bakalım! Ah seni boynundan yakalayıp yerlere çalmalı! İtoğluit!.."

"Evet günlük ekmeğimi diyorum... Şimdi de bu yaşımda..."

Kadınlar burunlarını çekerek mendillerinin ucunu gözlerine götürüyorlardı. Razmiyötnov, Lapşinov'u yerden kaldırıp ite kaka kapıdan dışarı çıkaracağı sırada, Demka'nın trabzana dayanarak durduğu kapının önünden birden bir gürültü, bir karışıklık oldu.

Razmiyötnov, "Sen elaleme propaganda yapma, yoksa..." diyecek oldu, ama karışıklığı görünce sustu.

Mutfaktan Lapşinov'un karısı çıkmıştı. Bir elinde içinde kuluçkadan alınmış kaz yumurtalarıyla dolu bir sepet, diğer elinde de güneşten kardan gözleri kamaşmış, hiç ses çıkarmadan olduğu yerde büzülmüş bir kaz tutuyordu. Demka gayet kolay bir hareketle elinden sepeti alıverdi, ama Lapşinov'un karısı kaza iki eliyle birden sarılıverdi:

"Elleme alçak herif, el sürme ona..."

Demka kazın yukarı doğru uzattığı boynunu tutarak:

"Bu kaz artık kolhozun oldu!" diye bağırdı. Kadın, kazın ayaklarına yapışmıştı. Hayvanı biri bir yana, diğeri öbür yana çekiyor, öfkeyle avluda birbirlerini oradan oraya sürüklüyorlardı.

"Bırak onu şaşkaloz..."

"Bırakmam..."

"Bırak diyorum..."

Demka soluk soluğa:

"Bu kaz kolhozun diyorum... Bahar gelince bize yavru verecek. Çekil şuradan cadı, yoksa karnına tekmeyi yersin! Yavru alacağız diyorum. Siz şimdiye kadar tıka basa yediniz..." diye bağırıyordu.

Saçları dağılmış, ağzı köpük içinde kalan yaşlı kadın, potinli ayağını eşiğe dayamış, kazı hâlâ kendine doğru çekiyordu. İlk anlarda tiz tiz bağıran kaz birden sustu, herhalde Demka soluk almasını engellemişti. Ama hayvan yine de can havliyle kanatlarını hızla açıp kapıyordu. Kapının üstünde kar taneleri gibi ak, incecik tüyler ve kanat parçaları döne döne dalgalanıyordu. Öyle görünüyordu ki Demka üstün gelip Lapşinov'un karısının kemikli ellerinin arasından yarı ölü kazı almayı başaracaktı. Ama tam o sırada hayvanın pek dayanıklı olmayan boynu hafifçe çıtırdayarak kırılıp kopuverdi. Kadın sırt üstü devrildi, eteği başına doğru savruldu ve ağır gövdesi merdivenden kaydı. Şaşkınlıktan dengesini yitiren Demka, elinde yalnızca kazın başıyla arkasında duran sepetin üstüne düştü ve kuluçka için hazırlanmış yumurtaları ezdi.

Birden kulakları çınlatan kahkaha sesleri damlardan ince ince sarkan buzlara doğru yükseldi. Lapşinov düştüğü yerden kalktı,

başlığını iyice aşağı indirdi, sonra dudaklarından tükürük sarkan oğlunu elinden kuvvetle çekerek koşarcasına avludan dışarı sürükledi.

Yaşlı kadın da ayağa kalktı, acıdan öfkeden âdeta yüzü kararmıştı. Eteğini silkeledi, kapının önünde, yerde çırpınmaya devam eden başsız kazı almak için ona doğru uzanacak oldu. Ama biraz ileride dolaşıp duran sarı bir çoban köpeği kazın boynundan fışkıran kanı fark edince üstüne atıldı; sırtındaki tüyler birden dikilivermişti. Kazı, kadının burnunun dibinden yakaladığı gibi avluda sürüklemeye başladı, kalabalıktan çocukların ıslık ve kahkahaları duyuluyordu.

Demka arkasını döndü, hâlâ dünyaya derin bir şaşkınlık içinde bakan sarı gözlü kaz kafasını kadına doğru fırlattı ve eve girdi. Avluda ve yan sokakta arada bir top sesleri gibi patlayan ve kuru çıplak fundalıkların üstündeki serçeleri ürküten kahkahalar uzun bir süre daha duyuldu.

ON İKİNCİ BÖLÜM

GREMYAÇİY Log'da yaşam tıpkı aşılması zor bir engeli aşmaya hazırlanan at gibi şaha kalkmıştı. Kazaklar sokaklarda, avlularda, evlerde toplanıyor, birbirleriyle iddialaşıyor, kolhozlardan söz ediyor, türlü türlü teklifler ileri sürüyordu. Dört gün üst üste her akşam toplantı yapıldı, toplantılar ilk horoz sesleri duyuluncaya kadar sürdü.

Nagulnov bu günlerde sanki uzun süre ağır bir hastalıktan yatmış gibi zayıflamıştı. Ama Davidov'un görünüşü eskisi gibi sakindi. Yalnız dudaklarının kenarında ve yanaklarında inatçılığını belli eden çizgiler daha da derinleşmişti. Bu sakin haliyle, çok defa hemen heyecanlanan ve yine nedensiz bir ürküye kapılan Razmiyötnov'a bile güven veriyordu.

Andrey köyde dolaşıyor, gözlerinde herkese meydan okuyormuş duygusunu veren kıvılcımlar ve kendine güvendiğini belli eden bir gülümsemeyle sığırların kapatıldığı ortak ağılları denetliyordu. Yönetim Kurulu seçilinceye kadar başkanlık görevini üstlenmiş olan Arkaşa Menok'a sık sık:

"Hepsinin belini kıracağız! Hepsi kolhoza girecek!" diyordu.

Davidov Bölge Komitesi'ne atlı bir haberci göndererek, şimdilik kolhoza ancak köyün yüzde otuz ikisini sokabildiğini, ama köylüleri bu işe katılmaya özendirmek için çalışmaların hızla sürdüğünü bildirmişti.

Evlerinden çıkarılan Kulaklar akrabalarının ya da dostlarının evlerine yerleşmişti. Yırtık Frol, oğlu Timofey'i doğrudan eyalet başkentine, savcıya göndermişti. Kendisiyse yoksulların toplantısında oylamaya katılmayan arkadaşı Borşev'in evinde kalıyordu. Aslında Kulakların arasında faal olan kim varsa, hepsi Borşev'in iki oda bir sofa evinde toplanıyordu.

Genellikle gündüzleri kimsenin dikkatini çekmemek ve gözetlenmemek için, evlerinin arkasından dolanıyor ya da harman yerlerinden geçiyor, kimsenin gözüne çarpmamaya ve köy şûrasını kuşkulandırmamaya çalışarak birer ikişer Borşev'in evine gidiyorlardı. Gayev David ve malları alındığından beri köyde kendini "Tanrı'ya adadığını" ilan eden kurnaz Lapşinov da oraya geliyordu, hatta ara sıra zemini yoklamak için Yakov Lukiç'in de uğradığı oluyordu.

Kolhozların kurulmasına kesin olarak karşı duran orta halliler, örneğin Nikolay Lyuşna ve onun gibiler "karargâh"takilerin sayısını daha da kabartıyordu. Yok-yoksuldan bile iki kişi vardı. Bunlardan biri, saçları hepten döküldüğü için kafası yumurtaya benzeyen, kaşları da iyice dökülmüş, saçı sakalı daima iyi tıraş edilmiş, çoğu zaman susmayı seçen uzun boylu Kazak Vasiliy Atamançukov'du. Ötekiyse Nikita Hoprov adında, Podtelkov'un bir silah arkadaşıydı. Kurtuluş savaşında bir yolunu bulup daima askerlikten kaçtığı halde, sonunda 1919 yılında Albay Aştımov'un emrindeki "Vatana ihanet edenleri cezalandırma bölüğüne" girmek zorunda kalan bir alay topçusuydu.

Aslında Hoprov'un Sovyet idaresi altındaki hayatının izleyeceği yönü de işte bu bölüğe girmesi belirlemişti. Köyde üç kişi, Yakov Ostrovnov ile oğlu ve bir de yaşlı Lapşinov, 1920 yılında Kuşevka'da geri çekilen birlikler arasında onun, Aştımov'un kumandasındaki "cezalandırma" bölüğünde, başında ak şeritli bir şapkayla çevresini nasıl haraca kestiğini görmüşlerdi. Kalmuk asıllı üç Kazak'la birlikte demiryolu deposunda çalışan tutuklu işçileri sorguya çekilmek için Aştımov'un yanına nasıl götürdüğüne de tanık olmuşlardı. Bunları gözleriyle görmüşlerdi. Hoprov ise Novorosiysk'ten Gremyaçiy Log'a dönüp Ostrovnov ile Lapşinov'un hayatta kaldıklarını öğrenince o kadar üzülmüştü ki! Sabık topçu devrime karşı olan kuvvetlerle birlikte korkunç intikam hareketlerine katıldığı için öylesine korkuyordu ki, o geniş göğsünün altındaki kalbi sıkışır gibi oluyordu. Bu yüzden anlamlı anlamlı gülümseyen Lapşinov'la karşılaşınca, eskiden en azgın beygiri bile arka ayağından kavrayıp yola getiren Hoprov, tıpkı soğuklara rağmen hâlâ dökülmemiş bir meşe yaprağının buz gibi soğuk rüzgâr altında ürperişini andırır şekilde tir tir titriyordu. En fazla ondan korkuyordu.

"Bir Kazak'ın mahvına sebep olma dede... Beni ele verme yalvarırım!" diyordu.

Lapşinov güçlükle gizlediği öfkesini bastırmaya çalışarak onu teskin ediyordu:

"Ne münasebet Nikita! İnan olsun öyle bir şey aklımdan bile geçmedi. Boynumda istavroz taşımıyor muyum ben, ha?.. Kurtarıcımız bize nasıl nasihat ediyordu, 'komşunu kendin gibi koruyacaksın demiyor muydu? Böyle şeyleri düşünme! Olup bitenleri söylemem... Kesseler ağzımı açmam. Ben öyle bir insanım işte! Ama sen de bana yardım etmelisin... Yoksullar toplantısında belki aleyhimde konuşanlar olur ya da idari makamlar bana baskın yapmaya kalkar... O zaman sen de beni koru olmaz mı? Yani öyle bir şey olursa demek istiyorum. El eli yıkar derler, komşunun çukurunu kazarsan evvela içine kendin düşersin; öyle değil mi? Sonra, senden bir şey daha isteyecektim, tarlamı sürmeye yardım eder misin? Gerçi Tanrı bana bir oğul verdi, ama aklı iyi çalışmıyor. Ondan bana hayır gelmez. Adam tutmaksa çok pahalıya mal olur."

Nikita Hoprov ondan sonra her yıl Lapşinov'a yardım etmişti. Para almadan toprağını sürüyor, buğdayı Lapşinov'un değirmenine götürüyor, hatta değirmende buğday demetlerini kendi sırtında taşıyordu. Sonra da evine dönüp bitkin bir halde sofraya oturunca, uzun boz bıyıklarının süslediği geniş yüzünü tunçlaşmış elleriyle kapayarak, 'Bu daha ne kadar sürecek?.. Öldüreceğim onu!' diye düşünüyordu.

Yakov Lukiç Ostrovnov ise aksine onu ikide bir bazı ricalarla rahatsız etmiyor, tehditler savurmuyordu. Çünkü Hoprov'dan değil bir şişe votka, çok daha önemli bir şey de istese, onun reddetmeye cesaret edemeyeceğini pekâlâ biliyordu. Bununla birlikte, doğrusunu söylemek gerekirse sık sık gidip onun evinde votka içiyor, her seferinde de, "İkramına çok çok teşekkür ederim," diyordu.

Hoprov masanın altında her biri hemen hemen yarım kilo olan gülle gibi yumruklarını sıkarak öfkeyle, 'Boğazında kalsın!' diye içinden söyleniyordu.

Polovtsev hâlâ Yakov Lukiç'in evinde, eskiden Ostrovnov'un annesinin yattığı odada kalıyordu. Yaşlı kadın peçin üzerine taşın-

mıştı; Polovtsev onun odasında, daracık sedirin üzerinde yatıyor, damarları kabarmış çıplak ayaklarını sıcak taşa dayayarak sabaha kadar sigara içip duruyordu. Geceleri sık sık, herkesin derin uykuda olduğu saatlerde evde dolaştığı da oluyordu. Bütün kapılar kaz yağıyla dikkatle yağlandığı için hiçbir kapıda en küçük bir gıcırtı duyulmuyordu. Bazen de sırtına kısa kürklü ceketini alıyor, bir sigara yakıp samanlıkta saklı duran atına bakmaya gidiyordu. Uzun zamandır hareketten mahrum kalan at, onu, sanki duygularını fazla yüksek sesle belirtmenin zamanı olmadığını biliyormuş gibi boğuk, titrek bir kişnemeyle karşılıyordu.

Polovtsev atını okşuyor, demir gibi bükülmeyen parmaklarıyla hayvanın ayak kemiklerini yokluyordu. Bir seferinde, zifiri karanlık bir gecede hayvanı samanlıktan çıkardı, sırtına atlayarak dörtnala bozkırlara doğru sürdü ve şafak sökmeden biraz önce döndü. Hayvan kendi teriyle yıkanmış gibi sırsıklam olmuştu, durduğu yerde bir sağa bir sola yalpalıyor, zaman zaman pek hayra yorulamayacak bir şekilde şiddetle titriyordu. Ertesi sabah Polovtsev, Yakov Lukiç'e:

"Bizim köye kadar gittim! Beni orada arıyorlarmış. Kazaklar hazırmış, emir gelmesini bekliyorlarmış," dedi.

Onun tavsiyesiyle Gremyaçiy'de kolhoz sorununu konuşmak için ikinci bir toplantı yapıldığı zaman, Yakov Lukiç başkalarını da kolhoza girmeye özendirerek çağrıda bulunmuştu! O akşam o kadar makul konuşmuş, o kadar inandırıcı sözler söylemişti ki, Davidov müthiş sevindi. Köyde sözü geçen bir insan olarak kabul edilen Yakov Lukiç'in bu çağrısından sonra, otuz bir kişi daha kolhoza girmek için dilekçe vermişti.

Ama kolhoza girmeyi çok güzel savunan Yakov Lukiç, ertesi gün, kolhoza karşı olan orta hallileri bir bir dolaştı, Polovtsev'in parasıyla onlara ziyafetler çekti, kendi de biraz içince bambaşka bir şekilde konuştu:

"Budala mısın birader? Bana bakma sen, ben kolhoza girmek zorundayım, aleyhinde konuşamam! Şimdiye kadar çok iyi yaşadım; günün birinde mallarıma el koyabilirler. Ama sen ne diye kolhoza gireceksin? Boyunduruk altına girmeye hevesli misin yoksa? Kolhozda boynuna öyle bir zincir vururlar ki, dünyayı göremezsin!"

Sonra da artık ezberlemiş olduğu sözleri yineleyerek yakında patlayacak isyandan, kadınların bile ortaklaşa kullanılacağından söz açtı, karşısındakinin uygun bir hava içinde olduğunu ve her şeyi göze alabileceğini hissedince de onu inandırmaya çalıştı, yalvardı, hatta sınır dışında bulunan "Bizimkiler" geldiği zaman intikam alacaklarından söz ederek tehditler savurdu. Sonunda isteğine kavuşarak karşısındakinden "Direnme Birliği"ne katılması konusunda kesin bir söz aldıktan sonra çekip gitti.

Her şey yolunda gidiyordu. Yakov Lukiç hemen hemen otuz kadar Kazak'ı kendinden yana çekmeyi başarmış, "Birliğe" girmiş olduklarına dair kimseye hiçbir şey söylememelerini, hatta kendisiyle konuştuklarını bile ağızlarından kaçırmamaları konusunda şiddetle uyarmıştı. Ama bir gün, Kulakların "karargâh"ına bir işi sonuçlandırmak için gittiği zaman, Lukiç'in karşısına ilk kez bir güçlük çıktı... Polovtsev ile Lukiç, mallarına el konulan Kulaklara çok güveniyorlardı. Onun için, onların "Birliğe" katılmalarının çok kolay olacağını tahmin ederek bu işi geriye bırakmışlardı.

Yakov Lukiç gocuğuna iyice sarınarak Borşev'in evine akşam çökerken gelmişti. Başka bir iş için kullanılmayan odada tandır yanıyordu. Herkes toplanmıştı. Evsahibi Timofey Borşev yere diz çökmüş, tandıra küçük küçük parçalara ayrılmış kuru dallar atıyordu. Dar sedirlerin ve yere yığılmış George Nişanının kurdeleleri gibi portakal rengi ve siyah çizgili bir yığın bal kabağının üzerinde Yırtık Frol, Lapşinov, Gayev, Nikolay Lyuşna, Vasiliy Atamançukov ve topçu Hoprov oturuyordu.

Bölge Komitesi'nden o gün dönmüş olan Yırtık Frol'un oğlu Timofey sırtını pencereye dönmüştü. Savcının kendisini ne kadar soğuk karşıladığını, şikâyetini dinleyecek yerde onu tutuklamaya bile kalktığını ve tekrar bölgeye göndermeye yeltendiğini anlatıyordu. Yakov Lukiç içeri girince Timofey birden sustu. Ama babası ona cesaret verdi:

"O da bizden Timoşa... Korkma ondan!" dedi. Timofey sözlerini bitirdi, sonra gözlerinde kıvılcımlar yanarak:

"Öyle bir yaşıyoruz ki, şu anda bir çete olsa hemen katılır, atıma atladığım gibi komünistleri teker teker gebertirdim!" dedi.

Yakov Lukiç:

"Zor bir hayat oldu! Çok zor..." diye yanıtladı, "Bununla bitse yine iyi..."

Yırtık Frol birden öfkelendi:

"Bundan daha kötü ne olabilir?" dedi. "Tabii sana dokunmadıkları için o kadar yakınmıyorsun. Ama gel bana sor! Benim yediğim ekmek boğazımdan geçmiyor! Çar zamanında seninle aynı şekilde yaşıyorduk. Bugün öyle mi ya? Bak sen ne kadar tombullaşmışsın, ya ben öyle miyim? Benim ayağımdan son çizmelerimi bile aldılar!"

"Ben ondan söz etmiyorum, ben başka bir şeyden korkuyorum."

"Neden korkuyorsun?"

"Savaş patlarsa..."

"Keşke patlasa! Allah vere de dediğin olsa. Kutsal velimiz, zaferler koruyucusu Aziz Yegori bize yardım et!.. Ah... bir savaş olsa! Bir şey söyleyeyim mi, peygamberlerin kitaplarında da yazılıymış..."

"Savaş olsa 1919 yılındaki gibi hepimiz canla başla gönüllü yazılırız."

"Savaş olsa canlarına okurdum! Ah, öyle bir şey olurdu ki..."

Filonovsk kasabasının yakınlarında boğazından yaralanan Atamançukov, bir kaval sesi gibi ince bir sesle, pek iyi anlaşılmayan bir şekilde konuşuyor: "Halk zıvanadan çıktı! Savaş çıkarsa inan olsun birbirlerini dişleriyle parçalarlar!" diyordu.

Yakov Lukiç sakınmayı elden bırakmayarak komşu köylerde huzursuzluk olduğunu, bazı yerlerde komünistlere hadlerinin bildirildiğini, birçoğuna tıpkı eskiden Moskova'ya kadar sokulan ve orada hoş karşılanmayan atamanlara yapıldığı gibi davranıldığını, kafalarına çuval geçirilip suya atıldıklarını ima etti.

Alçak sesle her kelimenin üstünde düşünerek çok ölçülü konuşuyordu. Söz arasında Kuzey Kafkasya'nın her yerinde kıpırdanmalar olduğunu, güney eyaletlerinde kadınların çoktandır ortaklaşa kullanıldığını, komünistlerin başkalarına ait kadınlarla hiç çekinmeden açıktan açığa yattıklarını, baharda bir baskın yapılmasının beklendiğini anlattı. Bunları kendisine, bir hafta kadar önce Gremyaçiy'e gelen eski birliğinden çok iyi tanıdığı bir subayın anlattığını da açıkladı, ama subayın hâlâ evinde kaldığını söylemedi.

O ana kadar sürekli susan Nikita Hoprov:

"Yakov Lukiç," dedi, "sana bir şey sormak istiyorum: varsayalım ki hepimiz başkaldırdık, komünistleri öldürdük. Sonra ne olacak? Bölge polisiyle baş edebiliriz, ama üstümüze eyaletten ordu birliklerini gönderirlerse ne olacak? Onlara karşı harekete geçmemiz için bize kim kumanda edecek? Bizim subaylarımız yok ki! Biz cahil insanlarız. Yolumuzu yıldızlara göre tayin ediyoruz. Oysa savaşta askerî birlikler körü körüne hareket etmez, onlar planlara göre yollarını bulur, karargâhlarda harita çizen adamları vardır. Bizde kol çok ama yönetecek baş yok!"

Yakov Lukiç heyecanla yanıtladı:

"Başımız da olacak... subaylarımız da olacak... Hem o subaylar Kızıl Ordu'nun kumandanlarından çok daha bilgili, hepsi eski harp okulundan çıkma, hepsi birçok bilgi edinmiş adamlar... Kızıl Ordu'da kumandan var mı sanki? Bir defa bizim Makar Nagulnov'a bakın, ne yapabilir? Bir adamın kafasını koparmasına koparır ama, onun gibi bir adam bir birliğe kumanda edebilir mi hiç? Ne münasebet! Bir haritayı okumasını becerebilir mi?"

"Peki bize subay nereden gelecek?"

Yakov Lukiç birden sinirlendi:

"Ananın karnından! N'oluyorsun Nikita... Atsineği gibi ne üstüme varıyorsun?.. 'Nereden, nereden?' deyip duruyorsun. Ben ne bileyim nereden gelecek?"

Yırtık Frol patlak verecek olan başkaldırının ve kanlı intikamın zevkini şimdiden tadıyormuş gibi burnunun sağlam deliğini şişirerek dumanlı havayı derin derin içine çekti, sonra kendinden emin:

"Yabancı memleketlerden gelecekler! Muhakkak gelecekler!" dedi.

Hoprov ayağa kalktı, bir bal kabağını ayağıyla iterek kalın bıyıklarını sıvazladı, sonra ciddi bir tavırla konuştu:

"Sizce belki öyle... Yalnız artık Kazaklar da akıllandı, isyana kalktıkları için kaç defa ölesiye dayak yediler! Artık dünyada ayaklanmazlar! Bir kere Kuban'daki Kazaklar bu işi asla desteklemez!"

Yakov Lukiç ağarmış bıyıklarının altından hafifçe gülerek üsteledi:

"Hepsi gelir! Tek bir vücut gibi... Bütün Kuban ayağa kalkacak... Savaşta öyledir! Bir bakarsın alttasın, kürek kemiklerinle neredeyse toprağa gömülüyorsun, bir an sonra üsttesin, düşmanını toprağın içine gömüyorsun!"

Hoprov birden kararını verdiği için heyecandan buz gibi olduğunu hissediyordu:

"Hayır arkadaşlar! Siz ne isterseniz yapın! Ama ben bu işte yokum! Hükümete baş kaldırmam, başkalarına da bunu öğütlemem. Sana gelince Yakov Lukiç, herkesi boşuna kışkırtıyorsun! Sende gece yatısına kalan subay yabancıdır, ne idüğü belirsiz bir adamdır. Suyu bulandırdı mı çekip gider! Geride pirinci ayıklama işi yine bize düşer. Bu savaşta da Sovyet idaresine karşı bizi sürenler onlar değil mi? Kazakların kaputlarına sırmalar dikip onları alelacele subay çıkardılar. Kendileri de cephe gerisine, karargâhlara çekilip ince bacaklı kızlarla gezip tozmaya başladılar! Ama hesap sorma günü gelince, herkesin işlediği günahların cezasını kim çekti hatırlamıyor musun? Novorosiysk'te Kızıllar Kalmukları kılıçtan geçirirken, o subay dediklerin ve diğer hazretler gemilere binip yabancı sıcak ülkelere gitti. Bütün Don Ordusu bir koyun sürüsü gibi Novorosiysk'te toplanmıştı! O zaman generaller neredeydi ha? Boşuna konuşuyorsun! Hem aslında sana bir şey sormak istiyordum, o 'soylu kişi' diye söz ettiğin kimse, hani sende gece yatısına kalan adam, hâlâ evinde saklanmıyor mu? Bir iki kez senin samanlığa tasla su götürdüğünü gördüm. Kendi kendime, 'Lukiç oraya ne diye su götürsün, orada su içecek biri var mı ki?' diye düşündüm. Sonra bir kişneme duydum."

Hoprov bunları söylerken zevkle Yakov Lukiç'in suratının bıyıkları gibi bembeyaz oluşunu seyrediyordu. Herkeste bir şaşkınlık ve korku vardı. Hoprov'un içinde uyanan intikam zevki göğsünü şişiriyordu. Sözcükleri sanki kimseye hitap etmiyormuş gibi söylüyor, kendi sesine de bir yabancının sesini dinler gibi kulak veriyordu.

Yakov Lukiç boğuk bir sesle:

"Benim evimde subay falan yok!" dedi. "Duyduğun benim kısrağın kişnemesidir, samanlığa da su taşımadım, olsa olsa bulaşık suyudur. Samanlıkta domuz besliyoruz da..."

"Ben senin kısrağının sesini tanırım, beni aldatamazsın! Ama bana ne! Dedim ya, ben bu işte yokum! Siz kendi aklınıza göre hareket edin."

Hoprov başına kalpağını geçirerek çevresine bakına bakına kapıya doğru yürüdü. Lapşinov yolunu kesti, beyaz sakalı titriyordu. Garip bir şekilde dizlerini hafifçe kırarak ellerini iki yana açtı:

"Yoksa doğruca bizi ihbar etmeye mi gidiyorsun? Anladım, sen satılmış bir adamsın! Peki ya biz senin Kalmuklarla birlikte ceza bölüğünde bulunduğunu açıklarsak ne yaparsın?"

Hoprov demir gibi yumruğunu Lapşinov'un sakalına doğru uzatarak nefretle:

"Beni korkutamazsın ihtiyar!" dedi. "Önce ben kendimi ihbar ederim. Gidip, 'eskiden ceza bölüğündeydim, astsubaydım, beni mahkemeye verin...' derim. Siz kendinize bakın. Hele sen, bunak moruk... Hele sen..."

Hoprov'un nefesi tıkanıyordu; geniş göğsünden, tıpkı demirci körüğünden çıkan sese benzeyen bir hırıltı duyuluyordu:

"Sen... İliklerime kadar sömürdün beni. Kanımın son damlasına kadar! Hiç olmazsa bir kere seni ayağımın altına alma zevkini tadayım!"

Kolunu kaldırmaya bile gerek görmeden Lapşinov'un yüzüne elini yapıştırarak onu itti, eşikte duran ihtiyara bakmadan kapıyı açarak dışarı çıktı. Timofey Borşev boş bir kova getirdi, Lapşinov diz çökerek kovanın üstüne eğildi. Burnundan koyu renkli bir kan sanki kesilmiş bir damardan fışkırır gibi akmaya başladı. Derin sessizlikte yalnız Lapşinov'un hıçkırıkları, dişlerinin gıcırtısı ve sakalından aşağı süzülen kanın kovanın kenarına çarparken çıkardığı tıpırtı duyuluyordu.

Birçok çocuğu olan ve mallarına el konulan Gayev umutsuzlukla:

"İşte şimdi hapı yuttuk!" dedi.

Hemen ardından Nikolay Lyuşna yerinden fırladı, kimseye veda etmeden, hatta şapkasını başına geçirmeden dışarı çıktı. Onun arkasından Atamançukov ağır ağır kapıya doğru yürüdü ve kısık, ince sesiyle:

"Buradan bir an önce gitmeli! Yoksa başımıza bir iş gelecek," dedi.

Yakov Lukiç birkaç dakika hiç konuşmadan oturdu. Kalbi sanki kabarmış kabarmış da boğazına kadar gelmişti. Güçlükle soluk alıyordu. Şakaklarındaki damarlar atıyordu. Alnında soğuk ter damlaları belirmişti. Odadakilerin çoğu gittikten sonra sonunda o da ayağa kalktı, tiksinerek hâlâ kovanın üzerine eğilmiş duran Lapşinov'un yanından dolaşarak yavaşça Timofey'e:

"Sen benimle gel Timofey," dedi.

Timofey hiç konuşmadan ceketini ve şapkasını giydi. Dışarı çıktılar. Köyde son ışıklar sönmek üzereydi. Timofey:

"Nereye gideceğiz?" diye sordu.

"Bizim eve."

"Neden?"

"Sonra söylerim, şimdi acele edelim!"

Yakov Lukiç özellikle köy şûrasının önünden geçti. Işık yanmıyordu, pencereler zifiri karanlıktı. Biraz sonra Yakov Lukiç'in evine girdiler. Lukiç eşikte durdu. Timofey'in ceketinin kolundan çekerek:

"Sen burada biraz dur, ben seni çağırırım!" dedi.

"Tamam..."

Yakov Lukiç kapıyı çaldı, gelini kapıdaki gözün sürmesini çekerek:

"Sen misin baba?.." diye sordu.

"Benim."

Yakov Lukiç içeri girdikten sonra kapıyı sıkıca kapadı, sonra küçük odanın kapısını hafif hafif vurdu, içeriden kalın boğuk bir ses:

"Kim o?" diye sordu.

"Benim, Aleksandr Anisimoviç... Girebilir miyim?"

"Gir!"

Polovtzev siyah bir şalla örtülü olan pencerenin karşısında, küçük masanın önünde oturuyor, bir şeyler yazıyordu. Lukiç içeri girince hemen damarları kabarmış iri elini karaladığı kağıdın üzerine bastırarak, alnı geniş başını ona doğru çevirdi:

"Söyle bakalım nasıl geçti toplantı?"

"Berbat! Felaket oldu."

Polovtzev yerinden fırladı, yazılı kâğıdı cebine soktu, dik yakalı gömleğini alelacele ilikledi, sonra atılmaya hazırlanan iri bir vahşi hayvan gibi olduğu yerde hafifçe eğildi. Yüzüne kan basmış, yanakları kıpkırmızı olmuştu.

"Söyle ne var?.. Çabuk söyle!.." dedi.

Yakov Lukiç ikide bir kekeleyerek olup biteni anlattı. Polovtzev bir kelime söylemeden sonuna kadar dinledi. Derine gömülmüş küçük mavi gözleri Yakov Lukiç'e sitemle dik dik bakıyordu. Yavaş yavaş doğruldu, ellerini açıp kapadı, sonra bıyık bulunmayan dudaklarını korkunç bir ifadeyle gererek Yakov Lukiç'in üstüne yürüdü:

"Alçak!.. Demek beni mahvetmek istiyorsun, öyle mi? Moruk! Davamızı suya mı düşüreceksin? Budalaca dikkatsizliğinle şimdiye kadar işlerin yarısını mahvettin. Ben sana böyle mi emrettim! Ne emretmiştim sana? Önce teker teker herkesin düşüncelerini öğrenmeliydin, zemini yoklamalıydın! Oysa sen damdan düşer gibi hareket etmişsin!"

Polovtzev'in boğuk, kalın, fıkır fıkır bir ses çıkaran fısıltısı Yakov Lukiç'i sarartmış, içinde daha da büyük bir korku ve şaşkınlık uyandırmıştı. Polovtzev devam etti:

"Şimdi ne yapacağız? Hoprov dediğin bu adam acaba bizi ihbar etmiş midir, ha? Ne diyorsun? Söylesene! Karşımda kütük gibi ne duruyorsun? Demek sence henüz ihbar etmemiştir, öyle mi? Peki nereye gitti? Gözetledin mi onu?"

Yakov Lukiç iki elini başına götürdü; tunç rengi yanağından ak bıyıklarına doğru, cildini hafifçe gıdıklayan bir damla yaş süzüldü. Yaşlı adam:

"Bağışlayın, gözetleyemedim Aleksandr Anisimoviç. Büyüğümüz!.. Velinimetimiz!.. Ne yapacağız şimdi? Mahvolduk..." diye söylendi.

Polovtzev ise dişlerini gıcırdattı:

"Kadın gibisin be! Bu işlerde doğru dürüst çalışmak gerek. Yoksa... Oğlun evde mi?"

"Bilmiyorum... Ama yanımda bir adam getirdim."

"Kimdir o adam?"

"Yırtık Frol'un oğlu."

"Anladım. Peki niçin getirdin onu?"

Göz göze geldiler. Bir şey söylemeden birbirlerinin ne demek istediğini gayet iyi anlamışlardı. Önce Yakov Lukiç gözlerini indirdi ve Polovtzev, "Bu delikanlı güvenilir bir adam mı?" diye sorunca, "evet" anlamında başını salladı.

Polovtzev çiviye asılı kürklü ceketini öfkeyle çekip aldı, yastığının altından biraz önce temizlediği tabancasını çıkardı, toplusunu çevirdi, yan yana daire şeklinde dizilmiş yuvaların içinde mermilerin nikel çekirdekleri pırıl pırıl görünüyordu. Polovtzev ceketini iliklerken tıpkı savaştaki gibi emrediyordu:

"Yanına keseri al! Bizi en kısa yoldan götür. Yürüyerek kaç dakikada gidebiliriz?"

"Pek o kadar sürmez, yakın. Sekiz ev ileride..."

"Ailesi var mı?"

"Yalnız karısı var."

"Komşularının evleri yakın mı?"

"Evinin bir yanında harman yeri, öbür yanında bahçe var."

"Köy şûrası yakın mı?"

"Hayır, uzak!"

"Haydi gidelim öyleyse."

Yakov Lukiç odunluğa gidip keseri alırken, Polovtzev sol eliyle Timofey'in dirseğini hafifçe sıkarken alçak sesle:

"Ne dersem onu yapacaksın!" diyordu. "Oraya varınca sesini değiştirip köy şûrasının nöbetçi bıraktığı biri olduğunu söyleyeceksin! Ona bir kâğıt getirdiğini haber vereceksin. Adam kapıyı kendi açmalı!"

Timofey senlibenli bir tavırla:

"Gözünü açsan iyi olur arkadaş... Adın nedir bilmiyorum, seninle tanışmadık daha... O Hoprov dedikleri boğa gibi kuvvetlidir. Çabuk davranmazsan, yalnızca yumruğuyla başına öyle bir vurur ki, yere çakılıverirsin!" diyecek oldu. Polovtzev sözünü keserek:

"Sus..." dedi.

Sonra elini Yakov Lukiç'e uzatarak:

"Versene şunu! Haydi önümüze düş!" dedi.

Sapı dişbudaktan yapılmış ve Yakov Lukiç'in avucunda hafifçe ısınarak nemlenmiş olan keseri ceketinin altına, kuşağının içine soktu ve yakasını kaldırdı. Sokakta hiç konuşmadan yürüyorlardı. Timofey, Polovtzev'in iri cüssesinin yanında çocuk gibi çelimsiz görünüyordu. Geniş adımlarla yürüyen yüzbaşının yanında ona ayak uydurmaya çalışıyor, ikide bir adamı bıktırırcasına yüzüne dikkatle bakıyordu. Ama karanlıktan ve kalkık yakadan yüzünü iyice göremiyordu.

Çiti aşarak avluya girdiler. Polovtzev fısıldayarak:

"Yerdeki izlerin üstünden yürü, karlarda bir tek ayak izi olsun!" diye emretti.

El değmemiş karların üstünden bir dizi halinde, birbirlerini adım adım izleyerek yürüyorlardı. Kapıya yaklaştıkları zaman, Yakov Lukiç elini karnının sol yanına bastırarak:

"Tanrım!" diye fısıldadı.

Polovtzev kapıyı işaret etti. Timofey ne söylediğini pek iyi duyamadı ama, dudaklarının hareketinden:

"Kapıya vur!" dediğini anladı.

Kapının tokmağını kaldırıp hafifçe vurdu, hemen kapının sağ yanına geçen ak kalpaklı yabancının, müthiş bir heyecan ve öfkeyle, kısa kürkünün düğmelerini alelacele parçalarcasına çözdüğünü duydu. Timofey kapıya bir kez daha vurdu. Yakov Lukiç dehşet içinde, avludaki yuvasından küçük bir köpeğin yerde sürünerek dışarı çıkmaya çalıştığını gördü. Soğuktan âdeta donmuş olan köpek yavrusu bir iki defa havlayacak oldu, sesi çıkmadı, o zaman hafif hafif uluyarak koşup sazlarla kaplı ambara sığındı.

• • •

Hoprov eve dalgın ve düşünceli gelmişti. Yine de yolda yürürken biraz sakinleşmişti... Karısı ona sofra kurmuştu. Hoprov yemeğini isteksizce yedi. Bir ara canı sıkılarak:

"Mariya, salatalık turşusu yok mu? Canım istiyor!" dedi.

Mariya gülümsedi:

"Sarhoşluğun geçsin diye mi?"

"Hayır. Bu akşam bir şey içmedim ki. Yarın sabah ilk yapacağım şey, şûradakilere gidip 'cezalandırma bölüğünde' bulunduğumu itiraf etmek olacak karıcığım. Artık böyle yaşamaya tahammülüm kalmadı!"

"Bu da nereden çıktı? Bu akşam bir tuhafsın... Kafan iyice çalışmıyor mu ne? Anlamıyorum!"

Nikita kalın, kızıl bıyığını çekiştirerek gülümsüyordu. Ancak yatağa yattıkları zaman, yine ve bu sefer çok ciddi olarak:

"Sen bana biraz çörek ya da peksimet hazırlarsan iyi edersin. Hapse gireceğime göre, lazım olur," dedi.

Sonra da karısının yalvarmalarını, sızlanmalarını dinlemeden, gözlerini bir noktaya dikerek uzun zaman düşündü: 'Kendimi de Ostrovnov'u da ele vereceğim. O alçakları da deliğe tıksınlar! Bana bir şey olmaz ki! Kurşuna dizecek değiller ya beni! Üç yılcık hapiste kalır, Urallar'da azıcık odun keserim, ama sonra da namusumu temizlemiş olarak çıkarım. O zaman kimse beni geçmişte olup bitenler yüzünden ikide bir suçlayamaz, işlediğim suçlar yüzünden kimseye uşaklık etmek zorunda kalmam artık. Aştımov'un emrine nasıl girdiğimi itiraf ederim. Olduğu gibi söylerim: Cephede canımı kurtarmaya çalışıyordum, derim. Kurşunlara hedef olmayı kim ister! Varsın yargılasınlar beni. Belki aradan epey zaman geçince bir af da çıkar. Her şeyi olduğu gibi anlatırım! Zaten ben kimseyi kurşuna dizmedim ki! Kırbaçla dövme işine gelince... Ee, ne yapalım, dövmesine dövdüm... Ama asker kaçağı Kazakları da kırbaçladım. Tabii yaşın yanında kuru da yandı, Bolşeviklik eden bazılarına da bastım dayağı. O zaman cahilin biriydim! Neyin ne olduğunu bilmiyordum ki!'

Uykuya dalmıştı. Biraz sonra, henüz ilk derin uykusunda olduğu sırada kapının vurulmasıyla uyandı. Bir an yattığı yerde kımıldamadı. 'Kim, ne diye gelir bu saatte?' diye düşündü. Kapı yine vuruldu. Canı sıkılarak, oflaya puflaya yatağından doğrulup lambayı yakacağı sırada Mariya uyandı.

"Yoksa seni yine mi toplantıya çağırıyorlar?" diye fısıldadı. "Yakma lambayı! İnsana ne gündüz ne gece rahat veriyorlar! Azdılar, geberesiceler!"

Nikita yalınayak sofaya çıktı:

"Kim o?"

"Benim, Nikita amca, köy şûrasından geliyorum." Çocuk sesine benzeyen yabancı bir ses... Nikita içinde endişeye benzeyen, kuşkulu bir duygunun uyandığını hissetti ve:

"Kimsin sen? Ne istiyorsun?" diye sordu.

"Benim. Nikolay Kujennikov. Sana başkandan bir kâğıt getirdim, hemen şûraya gelmeni istiyor."

"Kapının altından sür kâğıdı."

Kapının öbür tarafında bir saniye süren bir sessizlik oldu. Ak kalpaklı yabancının keskin ve tehdit dolu bakışı etkisini göstermiş, bir an için şaşıran Timofey, verilecek yanıtı hemen bulmuştu:

"Kâğıdı imzalaman lazım! Aç kapıyı!" dedi.

Sofanın toprak zemini üzerinde Hoprov'un çıplak ayaklarıyla hafif bir ses çıkararak sabırsızlıkla kapıya yaklaştığını duydu. Kara sürgü çekildi. Kapının dört köşe kara fonu üzerinde Hoprov'un ak silueti göründü. O anda Polovtzev sol ayağını eşikten içeri attı, keseri havaya kaldırdığı gibi şiddetle Hoprov'un başına, iki kaşının arasına indiriverdi.

Nikita, mezbahada kesimden önce bir çekiç darbesiyle sersemletilmiş bir öküz gibi dizlerinin üzerine yığıldı, sonra ağır ağır sırtüstü devrildi.

Polovtzev yavaşça:

"İçeri girin! Kapıyı sürmeleyin!" diye emretti.

Keseri elinden bırakmadan el yordamıyla oda kapısının tokmağını arayıp buldu, kapıyı ardına kadar açtı. Köşedeki karyoladan bir bez hışırtısı ve endişeli bir kadın sesi duyuldu:

"Bir şey devirdin galiba... Kim var orada? Nikituşka!"

Polovtzev keseri elinden bırakarak kollarını ileriye uzattı ve karyolaya doğru atıldı.

"Aman Allahım! Ne oluyor? Kimsin sen? İm..."

Timofey koşarak içeri girdi, eşiğe çarpan ayağı fena halde acıdı. İçeri girer girmez köşede bir hırıltı, bir çırpınma duydu. Polovtzev vücudunun bütün ağırlığıyla kadının üzerine atılıp yastığı yüzüne bas-

tırmıştı; kıvırıp büktüğü kollarını bir havluyla bağlamaya çalışıyordu. Dirsekleri, kadının pelte gibi yumuşak göğüslerinin üzerinde kayıyor, geniş sert göğüs kafesine âdeta gömülüyordu. Altında kadının kurtulmak için çırpınan sağlam, kuvvetli bedeninin sıcaklığını, yakalanan bir kuşun kalbi gibi hızlı atan kalbinin vuruşlarını hissediyordu.

Birden içinde yakıcı alev gibi bir istek uyandı, ama bu çok kısa bir andı, hemen homurdanarak elini yastığın altına soktu, bir atın ağzını yırtar gibi kadının ağzını yırttı. Çengel gibi büktüğü parmağının altında önce lastik gibi gerilen dudak, yırtılınca yumuşak bir hareketle kayarak yana sarktı. Polovtzev'in parmağı kan içinde kalmıştı. Kadın artık biraz önceki gibi uzun uzun, boğuk boğuk bağırmıyordu. Polovtzev buruşturulmuş bir eteği kadının boğazına kadar sokmuştu.

Sonra, elini kolunu bağladığı kadının yanına Timofey'i bırakarak sofaya gitti. Ruam hastalığına yakalanmış bir beygir gibi hırıltılı sesler çıkararak soluyordu.

"Kibrit!" dedi.

Yakov Lukiç bir kibrit yaktı. Polovtzev kibritin solgun ışığı altında, sırtüstü yere devrilmiş olan Hoprov'a yaklaştı. Sabık topçu garip bir şekilde dizlerini kıvırmış yatıyordu. Yanağı toprak zemine değiyordu. Henüz soluk alıyordu, her soluk alışta geniş, kabarık göğsü yukarı doğru yükseliyor, soluk verdiği zamansa kızıl bıyığının bir ucu yerdeki kan birikintisinin içine giriyordu. Kibrit sönmüştü. Polovtzev el yordamıyla Hoprov'un alnındaki darbeyi indirdiği yeri yokladı. Parmaklarının altında, kırılmış olan kemik hafifçe çıtırdadı.

Yakov Lukiç fısıldayarak:

"İzin verin, gideyim... Kan görünce fena oluyorum..." diye yalvardı.

Hastalanmış gibi tir tir titriyordu. Dizlerinin bağı çözülüyordu. Ama Polovtzev onu yanıtlamadan:

"Şuradan keseri getir... Karyolanın yanındadır. Bir de su getir..." diye emretti.

Su Hoprov'u ayılttı. Polovtzev dizini göğsüne dayadı, ıslığa benzeyen bir sesle:

"İhbar ettin mi, ha?.. Söyle... Şşşt! Bir kibrit daha yak!"

Kibrit yanınca Hoprov'un yüzü ve yarı kapalı tek gözü bir an için aydınlandı. Yakov Lukiç'in kibriti tutan eli titriyordu; mini mini alev de titriyordu. Sofanın tavanındaki kirişlerden sarkan sazların üzerinde sarımtırak yansılar dalgalanıyordu. Kibrit hemen hemen sönmek üzereydi.

Alev Yakov Lukiç'in parmaklarını yakıyordu ama o acısını bile duymuyordu.

Polovtzev, Hoprov'a sorduğu soruyu iki kez yineledi. Sonra Hoprov'un parmaklarını bükmeye başladı. Hoprov inledi ve birden yüzüstü dönerek ağır ağır, güçlükle dört ayak durumu aldı, sonunda ayağa kalkabildi. Polovtzev harcadığı gücün etkisiyle inleyerek onu yine sırtüstü devirmeye çalışıyordu. Ama eski topçunun bir ayı gibi kuvvetli olması yüzünden başaramadı. Hoprov sol eliyle Yakov Lukiç'i kuşağından, sağ eliyle Polovtzev'i boynundan yakalamıştı. Polovtzev boynunu kavramasını engellemek için başını omuzlarının içine çekmeye çalışıyor, Hoprov'un buz gibi soğuk parmaklarının boğazına doğru yaklaştığını hissederek:

"Işığı yak! Allah belanı versin, ışığı yak diyorum sana!" diye bağırıyordu.

Karanlıkta, keseri nereye koyduğunu el yordamıyla araştırıyor ama bir türlü bulamıyordu.

Olup bitenlerden haberi olmayan Timofey mutfaktan başını uzatarak oldukça kuvvetli bir sesle,

"Bana baksanıza siz! Keserle hayalarına hafifçe dokunun, keserin keskin ucuyla şöyle bir vurun, bakın o zaman nasıl söyler!" diye fısıldadı.

Polovtzev keseri eline geçirince, güç bela Hoprov'un vücudunu kavrayan kuvvetli ellerinden kurtuldu, keserin keskin demiriyle arka arkaya ona iki darbe indirdi. Hoprov düştü. Düşerken başı sedire çarpmıştı. Sedirin üzerindeki kova sarsıntıdan yere devrildi.

Hoprov'un düşmesi top sesi gibi patlayan bir ses çıkarmıştı. Polovtzev dişlerini gıcırdatarak, yerde yatan adamın işini bitirdi; ayağıyla başının bulunduğu yeri yokladı, keseri indirdi ve birden fışkıran kanın âdeta fokurdayarak lıkır lıkır akmaya başladığını duydu...

Sonra Yakov Lukiç'i ite kaka zorla odaya soktu, arkalarından kapıyı kapadı ve alçak sesle:

"Allah belanı versin senin! Korkak herif!" dedi. "Yürü! Kadının kafasını tutacaksın. Adamın bizi ihbar edip etmediğini mutlaka öğrenmeliyiz! Delikanlı, sen de kadının ayaklarını bastır."

Polovtzev bunları söyledikten sonra vücudunun üst yanıyla eli kolu bağlı olan kadının üzerine abandı. Gövdesinden ekşi bir ter kokusu yayılıyordu. Her sözcüğün üzerinde dura dura kadına:

"Kocan, bu akşam, eve geldikten sonra, dışarıya çıkıp bir yere gitti mi?" diye sordu.

Odadaki yarı karanlıkta, kadının dehşet içinde deli deli bakan gözlerini, akmayan gözyaşlarından şişmiş göz kapaklarını, soluksuz kaldığı için morarmış yüzünü görebiliyordu. Birden içinde bir huzursuzluk, bir an önce oradan çıkıp gitmek, temiz havaya kavuşmak isteği duydu... Kızgınlıkla parmaklarını var kuvvetiyle kadının kulaklarının arkasına bastırıyordu. Kadın bu müthiş ağrının etkisiyle çırpındı, sonra kendinden geçti. Ama baygınlığı kısa sürdü. Kendine gelince, birden ağzını tıkayan ve tükürükten sırsıklam olmuş sıcak bez tıkacı diliyle iterek çıkardı. Bu kez bağırmadan hıçkırıklarla karışık, fısıltı halinde bir sesle:

"Kardeşlerim... sevgili kardeşlerim... bana acıyın. Her şeyi söyleyeceğim!" dedi.

Birden Yakov Lukiç'i tanıdı. Bu adam yabancısı değildi ki! Daha yedi yıl önce onunla birlikte kız kardeşinin oğlunu vaftiz etmişlerdi. Birbirlerine kum ve kuma* olmuşlardı! Parçalanmış, yırtık dudaklarını güç bela hareket ettirerek kelimeleri doğru dürüst söyleyemeden:

"Kum'um benim! Sevgili kum'um... Bana bunu niçin reva görüyorsunuz? Niçin?" dedi.

Polovtzev korktu. Geniş avcuyla kadının ağzını kapadı. Kadın hâlâ bir umut olduğu düşüncesine kapılarak, bir acıma duygusu uyandırmak için, ağzını örten avucu kanlı dudaklarıyla öpmeye çalışıyordu. Yaşamak istiyordu! Korku içindeydi!

"Kocan bir yere gitti mi gitmedi mi?"

---

* Kum ve kuma, birini birlikte vaftiz edenlere verilen isimdir. Erkeğe kum, kadına kuma denilir. Bir çeşit kardeş sayılırlar. Birbirleriyle evlenemezler.

Kadın, "Hayır!" anlamında başını geriye doğru salladı. Yakov Lukiç, Polovtzev'in ellerini yakaladı:

"Sayın... sayın... Ksan Anisimiç. Ona dokunmayın... Biz onu korkuturuz! Bir şeycik söylemez. Ölünceye kadar söylemez!"

Polovtzev, Yakov Lukiç'i itti. Biraz önce geçirdiği o çetin dakikalardan beri ilk defa elinin tersiyle terini sildi, 'Yarından tezi yok bizi ele verir!' diye düşündü. 'Ama ne de olsa kadındır, bir Kazak kadınıdır. Bir subay olarak utanç duyuyorum... Allah kahretsin! Bari gözlerini kapatalım da sonunu görmesin...'

Geceliğinin eteğini yukarı kaldırarak kadının yüzünü örttü. Bir an için gözleri, hiç çocuk doğurmamış bu otuz yaşındaki çıplak gövdeye takıldı. Kadın, tıpkı kurşun yemiş büyük beyaz bir kuş gibi yan yatıyordu, bir dizini bükmüştü... Polovtzev yarı karanlıkta, kadının göğüslerinin arasındaki çukuru ve esmer karnını birdenbire ter damlacıklarının kapladığını, terin de hemen buharlaştığını gördü, 'Demek başını niçin örttüğümü anladı! Hay aksi şeytan!..' diye düşündü. Sonra "Hınk!.." diyerek keseri kaldırdığı gibi kadının geceliğiyle örtülü başına indirdi.

Yakov Lukiç, Kumasının gövdesinin uzun uzun, tepeden tırnağa şiddetle sarsıldığını hissetti. Burnuna bulantı veren taze kan korkusu geldi. Sallana sallana sobaya doğru yürüdü, birden şiddetle gelen bulantının etkisiyle kusmaya başladı. Sanki içi dışına çıkıyordu...

Polovtzev dışarı çıkınca bir sarhoş gibi olduğu yerde sallandı, trabzanın üzerinde biriken yumuşacık karın üstüne atılarak yanan dudaklarını değdirdi, sonra karı avuçlamaya başladı. Hep birlikte bahçe kapısından çıktılar. Timofey geride kaldı, mahallenin öbür yanından dolaşarak okulun bulunduğu semtten, uzun uzun, şarkı gibi dalgalanan bir armonika sesinin geldiği yere doğru yürüdü. Okulun yanında halkın eğlendiği bir alan vardı. Timofey kızları çimdikleye çimdikleye halka olmuş gençlerin arasına girdi, parçayı çalan gence doğru dönerek ondan armonikayı istedi.

Kızlardan biri:

"Timoşa, bize o değişik ara nağmesiyle 'Çingene kızı'nı çalsana!" diye rica etti.

Timofey armonikayı sahibinin elinden alacak oldu, ama hemen yere düşürdü, sessizce güldü, kollarını yine uzattı, ama daha kayışları omuzlarına geçirmeden armonika yine elinden aşağı kaydı, parmakları tutmuyordu. Gülerek onları hareket ettirmeye çalıştı, sonra armonikayı geri verdi.

"Kafayı çektin galiba..."

"Kızlar şuraya bakın, fitil gibi sarhoş olmuş..."

"Ceketini bile ıslatmış! Aman ne yakışmış, ne yakışmış, ne yakışmış..."

Kızlar Timofey'in yanından kaçışıyordu. Armonikanın sahibi körüğün arasına düşen kar taneciklerini üfleyerek, kendine pek güvenmediğini belli eden bir tereddütle "Çingene kızı"nı çalmaya başladı. Kızların en uzun boylusu, köyde herkesin "topçu onbaşısı gibi kız" dediği Ulyana Ahvatkina, ayakkabılarının kısa topuklarını gıcırdatarak, kollarını birer testi kulbu gibi aşağı doğru kıvırmış, alanda dönmeye başlamıştı.

Timofey sanki tamamen yabancı birini düşünüyormuş gibi, 'Şafak sökünceye kadar oturmalı! O zaman soruşturma yapılsa da kimse benim bu işe karıştığımı ortaya çıkaramaz!' diye içinden söyleniyordu. Yerinden kalktı, bu kez özellikle, gerçekten sarhoşmuş gibi sallana sallana okulun eşiğinde oturan bir kıza yaklaştı, yanına oturup başını dizine koydu.

"Bir bak bakalım, başımda bit var mı sevgilim," dedi.

• • •

Yakov Lukiç ise, lahana yaprağı rengine dönmüş yemyeşil bir yüzle evine girdiği gibi kendisini yatağına atmış, bir daha da yastıktan başını kaldırmamıştı. Polovtzev'in leğende ellerini sabunlayıp uzun uzun su dökündüğünü, aksırıp tıksırdığını, sonra da kendi odasına gittiğini duydu. Polovtzev evsahibesini uyandırıp da, "Meyve haşlaması var mı hanım? Tencereden bir maşrapa doldurup getirsene!" dediği zaman gece yarısı olmuştu.

Polovtzev meyve haşlamasını içti, (Yakov Lukiç yattığı yerden tek gözle ona bakıyordu) maşrapanın içinden iyice pişmiş bir armut çıkardı, ağzını şapırdata şapırdata yemeye başladı, sonra bir sigara

tellendirdi. Sonra kadın gibi o kılsız kabarık göğsünü eliyle okşayarak kendi odasına gitti.

Odasına dönünce çıplak ayaklarını henüz soğumamış olan ocağa doğru uzattı. Geceleri romatizmadan sızlayan ayaklarını böyle ısıtmayı severdi. Ayaklarını 1916 kışında, vatanı savunmak ve haşmetli imparator hazretlerine hizmet etmek amacıyla, Bug nehrini yüzerek geçerken üşütmüştü. İşte o zamandan beri Yüzbaşı Polovtzev'in sıcağa, sıcak tutan keçe kaplı ayakkabılara zaafı vardı.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM



DAVİDOV, Gremyaçiy Log'a geleli ancak bir hafta olmasına rağmen karşısına dağ gibi sorunlar yığılmıştı. Geceleri, Titok'un geniş evine yerleşen kolhoz idaresinin toplantısından ya da köy şûrasından dönünce, odada uzun zaman bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, sigara içiyor, postanın getirdiği *Pravda*, *Çekiç* gibi gazeteleri okuyor, sonra yine Gremyaçiy Log'da yaşayan insanları, kolhozu ve o gün olup bitenleri düşünmeye başlıyordu.

Ateş çemberindeki bir kurt gibi kolhozla ilgili düşünce çemberinden kurtulmaya çalışıyor, çalıştığı işliği, oradaki arkadaşlarını, işleri hatırlıyor, o zaman fabrikada birçok şeyin değiştiğini düşünüyor, bütün bu değişiklikler kendisi orada yokken yapıldığı için garip bir hüzün duyuyordu. Artık katerpillar motorunun planları üzerinde vites buatını daha verimli çalıştırmak için yeni bir yol bulmak için sabahlara kadar çalışamayacağını, adama kök söktüren ve çok dikkatli kullanılması gereken tezgâhının başında herhalde o anda bir başkasının ve herhalde o kendine pek güvenen Goldschmidt'in çalıştığını, yirmi beş binlikler yola koyulurken onları geçirmeye gelenlerin söyledikleri o güzel, o heyecanlı nutuklara rağmen, herkesin artık kendini muhakkak unutmuş olduğunu düşünüyordu.

Sonra birden düşünceleri yine Gremyaçiy Log'a dönüyordu. Sanki beyninde bir el görünmeyen bir kolu çekiyor, birdenbire düşüncelerinin akımına başka bir yön veriyordu. Köydeki işyerine artık eskisi gibi saf bir şehirli olarak gitmiyordu. Ama sınıf savaşının uygulama alanına geçmesi, bu savaşın karışık bağları ve çok kere açığa vurulmayan gizli şekilleri hâlâ ona oldukça basit işlermiş gibi görünüyordu. Aslında Gremyaçiy Log'a ilk gelişinde de olaylar ona öyle görünmüştü... Kolhozda daha geniş olanaklara kavuşma olasılığına karşın, orta hallilerin oraya girmek istememelerini bir türlü

anlayamıyordu. Birçok insanın zihniyetini ve aralarındaki ilişkileri kavrayamıyor, bu işin bir anahtarını bulamıyordu. Daha dün partizan olan Titok, bugün Kulak ve düşmandı! Yoksul bir adam olan Timofey Borşev açıkça Kulakları tutuyordu! Kendi isteğiyle kolhoza giren Ostrovnov kültürlü ve topraktan anlayan bir adamdı, öyle olduğu halde Nagulnov ona hâlâ ihtiyatlı hatta düşmanca bir tavır takınıyordu!

Gremyaçiy Log'daki insanlar Davidov'un gözlerinin önünden bir bir geçiyordu. Bu insanlarda Davidov için anlaşılmayan, elle tutulmaz, görünmez bir perdeyle örtülmüş birçok gizli yan vardı. Köy ona yeni tip bir motorun karmaşık yapısı gibi anlaşılmaz görünüyordu. Davidov bu büyük ve karmaşık mekanizmanın, günlük hayatın akışı içinde nasıl işlediğini, her parçasını ayrı ayrı yoklayarak, her tıkırtısına kulak kabartarak öğrenebilmek için büyük bir dikkat ve güç harcıyordu.

Yoksul bir adam olan Hoprov'la karısının öldürülmesi, bu mekanizmada gizli bir yayın bulunduğu kuşkusunu uyandırmıştı onda. Hoprov'un öldürülmesiyle kolektifleştirme hareketi ve çürümüş temelleri üzerine yıkılan mülkiyetin parçalanması arasında bir neden ve sonuç bağının bulunduğunu belirsiz bir şekilde hissediyordu. Hoprov'la karısının cesetlerinin bulunduğu sabah, Razmiyötnov ve Nagulnov'la bu konuda uzun uzun konuşmuştu. Onlar da bazı tahminler ileri sürüyordu. Hoprov yoksul bir adamdı, eskiden Beyazları tutardı, toplumsal hayatta pasifti, her nasılsa bir fırsatını bulmuş, sırtını Kulak Lapşinov'a dayamıştı. Biri, karı kocanın hırsızlık niyetiyle öldürülmüş olduklarını ileri sürmüştü ama, bu tamamen saçma bir fikirdi! Çünkü evlerinden hiçbir şey çalınmamıştı. Zaten çalınacak bir şey de yoktu. Razmiyötnov elinin tersiyle havaya tokat atar gibi bir hareket yaparak:

"Herhalde bir kadın sorunu olacak!" demişti. "Birini kızdırmıştır. Birinin karısına el atmıştır, sonunda da canına kıymışlardır."

Nagulnov susuyordu. İyice düşünmeden konuşacak biri değildi. Ama Davidov bu cinayette Kulaklardan birinin parmağı olabileceğini ortaya atarak hepsinin köyden sürülmesini teklif ettiği zaman, kesin olarak onun bu fikrini destekledi:

"Hoprov'u muhakkak onlardan biri öldürmüştür! Alçakları buradan sürüp soğuk bölgelere göndermeli!" dedi.

Razmiyötnov gülerek omuzlarını silkti:

"Sürgün etmesine edelim, buna itirazım yok, herkesin kolhoza girmesini engelliyorlar, ama Hoprov'un başına gelen onların yüzünden değil, Hoprov onlardan biri değildi ki! Gerçi Lapşinov'a yanaşmıştı ve hep onun yanında çalışıyordu, ama bunu herhalde karnı tok olduğu için yapmıyordu değil mi? Yoksulluk canına tak etmişti! Bu yüzden Lapşinov'a boyun eğiyordu. Her şeyi Kulakların sırtına yüklemeyelim! Bu acayip bir şey olur arkadaşlar!.. Bence siz ne derseniz deyin, bu işin içinde bir kadın sorunu var!"

Bölgeden soruşturma memuruyla bir doktor gelmişti. Öldürülenlerin cesetlerine otopsi yapıldı. Hoprov'un komşularıyla, Lapşinov da sorguya çekildi. Ama soruşturma memuru ne cinayetin nedenini, ne de katilleri ortaya çıkarabilecek bir yol bulabildi. Ertesi gün, yani 4 Şubat'taki kolhozcuların genel toplantısında, Kulak ailelerin Kuzey Kafkasya'ya sürgün edilmesine oybirliğiyle karar verildi. Aynı zamanda kolhozun tam yetkili idare meclisini seçtiler. Bu heyete üye olarak Yakov Lukiç Ostrovnov, Pavel Lyubişkin, Demka Uşakov ile güç bela oy toplayan Arkaşa Menok ve beşinci olarak hiç itirazsız büyük bir çoğunlukla Davidov seçilmişti. Yakov Lukiç'in adaylığını, Nagulnov'un itirazlarına karşın Davidov ile Razmiyötnov ısrarla desteklemişti. Davidov'un seçilmesini ise bir gün önce Bölge Tarım Birliğinden gelen bir kâğıt sağlama bağlamıştı. Bu kâğıtta, Bölge Parti Komitesi'nin, Bölge Tarım Birliğinin önerisine uyarak, Komitenin temsilcisi ve yirmi beş binliklerden biri olan Davidov'un kolhoz başkanlığına önerildiği yazılıydı.

Genel toplantıda kolhoza ne ad verileceği konusunda uzun uzun tartışmalar yapıldı, sonunda Razmiyötnov bir nutuk verdi:

"Kolhoz'a 'Kızıl Kazak' adının verilmesine kesin olarak karşıyım," dedi. "Çünkü bu ad geçmişe gömülmüş lekeli bir addır. Eskiden işçiler, çocuklarını 'Kazaklar geliyor...' diye korkuturdu. Onun için, sevgili kolhozcu arkadaşlarım, bizleri sosyalizme doğru götürecek olan kutsal yola, kolhozumuza, Yoldaş Stalin'in adının verilmesini teklif ederim..."

Andrey'in heyecan içinde olduğu belliydi, alnındaki yara izi morarmıştı. Bir an için derinliklerinde öfkeli bir ışık yanıp sönen gözleri yaşlarla buğulanmıştı. Ama hemen kendini topladı, artık titremeyen tok bir sesle devam etti:

"Yoldaş İyosif Vissariyonoviç'in uzun yıllar yaşamasını ve memleketimizi yönetmesini dilerim. Gelin onun adını kolhozumuza verelim. Bu arada size bir anımı anlatmak isterim: Bizler Çariçin'i savunduğumuz sırada bizzat Yoldaş Stalin'i gördüm ve konuşmalarını dinledim. O zamanlar Yoldaş Stalin, Voroşilov'la birlikte askeri devrim şûrasındaydı. Sivil giyiniyordu ama doğrusunu söylemek gerekirse bu işlerde müthişti! Bazen gelir, bizim birlikteki askerlere öğütte bulunur, amacımızda direnmemizi söylerdi."

Davidov sözünü keserek:

"Konunun dışına çıkıyorsun Razmiyötnov!" dedi.

"Konunun dışına mı çıktım? Öyleyse özür dilerim, ama yine de söylüyorum, ben kolhoza bu adın verilmesinde kesin olarak ısrar ediyorum!.."

Davidov:

"Bütün bu söylediklerini herkes bilir. Ben de kolhoza Stalin adının verilmesinden yanayım, ama bu ad bize birçok sorun yükler. Bu ada leke getiremeyiz!" dedi. "Kolhozumuza bu adı verirsek öyle çalışmalıyız ki, çevredeki bütün kolhozlar bizi örnek almalı."

Şukar Dede:

"İsim konusunda biz de hemfikiriz!" dedi.

Razmiyötnov gülümsedi:

"Tamam... Öyleyse sevgili arkadaşlar, şûra başkanı olarak bana vermiş olduğunuz yetkiye dayanarak şunu söylemek isterim ki, kolhozumuza 'Stalin' adından daha iyi bir ad bulunamaz! Bakın, size bir şey anlatayım: 1919 yılında bizim Kızıl Ordu piyade birliklerinin, Tupolki köyü dolayında, Çulin nehrinin üstündeki bendi nasıl ele geçirdiğini gözlerimle gördüm..."

Davidov'un canı sıkıldı, Razmiyötnov'un sözünü yine kesti:

"Yine anılarını anlatmaya koyuldun..." dedi. "Rica ederim, toplantıyı doğru dürüst idare et ve oylamaya geç!"

Razmiyötnov mahcup bir gülümsemeyle:

"Özür dilerim arkadaşlar... Oylamaya geçiyoruz! Biraz konu dışına çıktım ama, savaş yıllarını hatırlayınca hep içimde yüreğimin kabardığını hisseder, bir şeyler söylemek isterim," dedi ve oturdu.

Toplantıdakiler kolhoza "Stalin" adının verilmesine oybirliğiyle karar verdiler.

• • •

Davidov hâlâ Nagulnov'un evinde kalıyordu, karı kocanın yattığı yerle Davidov'un üstünde yattığı sandığı ayıran tek şey, basma bir perdeydi. Birinci odada evin sahibi olan çocuksuz bir dul kadın oturuyordu. Davidov karı kocayı rahatsız ettiğinin farkındaydı. Ama ilk günlerdeki telaş ve heyecan arasında kendine ev aramaya zaman bulamamıştı. Nagulnov'un karısı Luşka, Davidov'a daima nazik davranıyordu; ama bir konuşma sırasında Makar ona karısının Yırtık Frol'un oğlu Timofey'le yaşadığını söylediğinden beri, kadına karşı pek gizleyemediği bir soğukluk gösteriyor ve onlardaki bu geçici konukluğundan fena halde sıkılıyordu.

Sabahları Davidov hiç konuşmaz, yan gözle sık sık Luşka'ya bakardı. Kadın yirmi beş yaşından daha yukarı göstermiyordu. Benek benek çillerle dolu yüzü saksağan yumurtasını hatırlatıyordu. Ama kapkara gözlerinde ve boylu boslu zayıf gövdesinde insanı çeken bayağı bir güzellik vardı. Yüzüne sevecen bir anlam veren ince kaşları daima hafifçe yukarı kalkık dururdu; bu haliyle her zaman neşeli bir haber bekliyormuş gibiydi. Biraz dışarı doğru olan sapasağlam, tertemiz dişlerini tamamen örtmeyen parlak dudakları daima gülümsemeye hazırdı. Yürüyüşü de bir tuhaftı... Omuz kırarak, kırıta kırıta yürürdü. Sanki birinin onu arkadan kucaklamasını ya da kızlarınki gibi dar olan omuzlarını sarmasını bekliyormuş gibiydi. Gremyaçiy'deki diğer bütün kadınlar gibi giyinirdi. Yalnız belki biraz daha temizdi.

Bir sabah Davidov potinlerini giyerken perdenin öbür yanından Makar'ın:

"Paltomun cebinde çorap lastiği var. Semiyon'a sen mi ısmarlamıştın onları? Dün akşam kasabadan geldik, onları sana vermemi söyledi," dediğini duydu.

Luşka'nın mahmur tatlı sesi sevinçle titredi:

"Sahi mi söylüyorsun Makaruşka!.."

Kadın gecelikle karyoladan fırlayıp kocasının çiviye asılı paltosuna atıldı; cebinden alelade ve baldırları sıkan dar ve yuvarlak lastiklerden değil, şehirdeki kadınların kullandığı çeşitten geniş ve yanları mavi kırmalarla bastırılmış jartiyeri çıkardı. Davidov aynadaki yansımayı çok iyi görüyordu; Luşka bir delikanlınınkine benzeyen boynunu eğmiş, aynanın karşısında, zayıf bacağındaki yeni jartiyere bakıyordu. Davidov, Luşka gülümsediği zaman gözlerinin içinde yanan kıvılcımları ve çilli yanaklarında beliren hafif pembeliği bile görüyordu. Kadın, bacağını sımsıkı saran siyah çorabına hayran hayran bakarak Davidov'un yattığı yana dönmüştü. Geceliğinin açık yakasından görünen keçi memesi gibi aşağıya doğru, iki tarafa bakan esmer ve sert göğüsleri birden titremişti. O da o anda perdenin öbür yanında bulunan Davidov'un kendisine baktığını fark etmiş, ağır ağır sol elini geceliğinin yakasına götürerek, yakanın iki tarafını büzmüş, sonra başını çevirmeden, gözlerini kısarak uzun uzun gülümsemişti. Hiç utanmadan bakan gözleriyle sanki, 'Bak! Ne kadar güzelim!' der gibiydi.

Davidov gıcırdayan sandığa çökerek alnının üstüne düşen kuzguni kara saçlarını eliyle arkaya itti. 'Gözetlediğimi sanacak şeytan karı... Neden kalktım sanki? Ya onunla ilgilendiğimi zannederse?'

Makar, Davidov'un utançla "öf" dediğini işitince canı sıkılarak:

"Bari yabancı bir erkeğin yanında çıplak dolaşma!" diye söylendi.

"Oradan bir şey göremez."

"Pekâlâ görüyor!"

Davidov perdenin öbür yanında hafifçe öksürdü. Luşka ilgisizce eteğini başından geçirerek:

"Görüyorsa canı sağ olsun! Burada yabancı yok Makaruşka. Bugün yabancıdır, yarın istersem benim olur!" dedi ve bir kahkaha atarak bulunduğu yerden bir sıçrayışta kendini karyolaya attı:

"Ah benim uslu kocacığım. Bir tanecik kuzum benim! Yavrucuğum benim! Dana yavrusu, ne olacak!"

• • •

Kahvaltıdan sonra dışarı çıktıkları zaman Davidov sertçe:

"Senin karı aşüftenin biri!" dedi.

Nagulnov, Davidov'un yüzüne bakmadan alçak sesle:

"Bu seni ilgilendirmez!" diye yanıtladı.

"Ama seni ilgilendirir. Bugünden tezi yok, başka bir eve taşınacağım! Halinizi gördükçe tiksiniyorum. Haline tavrına bakan da seni doğru dürüst bir erkek sanır! Oysa karının karşısında yelkenleri suya indiriyorsun. Yırtık Frol'un oğluyla yaşadığını bana sen söylemedin mi?"

"Peki, döveyim mi şimdi karıyı, ne yapayım yani?"

"Dövmeye ne gerek var? Erkek gibi davran yeter! Sana bir şey söyleyeyim mi? Bak, ben komünistim. Ama bu gibi durumlarda çok titizim. Benim karım olsa ona temiz bir dayak atar, kapı dışarı ederim. Seni halkın gözünde küçük düşürüyor. Sen ise buna karşı susmaktan başka bir şey yapmıyorsun! Geceleri sabaha kadar nerelerde kalıyor söylesene? Toplantılardan döndüğümüz saatlerde bile evde yok. Sizin işlerinize karışacak değilim ama..."

"Sen evli misin?"

"Hayır. Ama yaşadığınız aile hayatına baktım da... Hayatımın sonuna kadar evlenmem artık!"

"Sen kadına bir mal gözüyle bakıyorsun. O da mülkiyete dahil mi sence?"

"Ukalalık etme be! Kıçı boklu anarşist seni! Mülkiyet mülkiyet deyip durursun. Mülkiyeti tamamen ortadan kaldırdık mı yani? Ne diye mülkiyetin her şeklini ortadan kaldırmaya kalkıyorsun? Bugün aile diye bir şey yok mu? Oysa sen ne yapıyorsun? Karına el atıyorlar, göz yumuyorsun. Ahlaksızlığı özendiriyorsun. Her şey bu kadar hoş görülmez. Bu işi hücre toplantısında gündeme getireceğim. Sen köylüye örnek olmalısın; ama iyi bir örnek!"

"Öyleyse gidip karıyı geberteyim."

"Bir bu eksikti!"

Makar sokağın ortasında durakladı.

"Bak, ben sana bir şey söyleyeyim... Sen bu işe karışma!" diye rica etti. "Ben bunu kendim halledeyim olmaz mı? Şimdilik bunu düşünecek durumda değilim. Bu iş dün başlamış olsaydı, belki daha kesin hareket edebilirdim. Ama eski bir mesele olduğu için, kinim yatıştı galiba... Birazcık daha sabredeyim, sonra bir çare düşünürüm. Senin anlayacağın, karıyı kalbimden söküp atamıyorum. Yoksa çoktandır..."

Birden konuyu değiştirerek:

"Sen nereye gidiyorsun? Köy şûrasına mı?" diye sordu.

"Hayır. Ostrovnov'un evine gideceğim. Onunla tarım sorunlarını görüşmek istiyorum, evini de görmüş olurum. Ostrovnov akıllı bir köylüdür. Onu kolhozun idare müdürü yapmak istiyorum. Sen ne dersin? Bizim kolhoza eli sıkı, paranın değerini bilen bir idare müdürü gerek. Bence Ostrovnov bu işin tam adamı!"

Nagulnov elini aşağı doğru sallayarak öfkeyle yanıtladı:

"Yine her şey parayla çözümlenirmiş gibi konuşuyorsun! Andrey'le sen Ostrovnov'un nesine âşık oldunuz anlamıyorum. Bizim kolhoz için böyle bir idare müdürü kel başa şimşir tarak... Ben buna karşıyım. Hem de kolhozdan atılması için elimden geleni yapacağım. Üst üste iki yıldır tarım vergisini cezalı ödüyor! Pis zengin taslağı! Savaştan önce tam anlamıyla Kulak'tı! Şimdi de bizim sırtımızda mı yükselecek?"

"Ben onu bunu anlamam! O adam bilgili bir toprak ekicisidir! Sence onu savunmakla Kulakları savunmuş mu oluyorum?"

"Kanatlarını azıcık kırpmamış olsaydık, çoktan Kulak olup çıkacaktı."

Birbirlerini ikna edemeden öfkeyle ayrıldılar.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM



ŞUBAT...

Şubatta müthiş soğuklar toprağı kasıp kavurur. Güneş buz gibi havada göz kamaştırıcı ak bir ışık yuvarlağı halinde yükselir. Rüzgârların karları yalayıp götürdüğü yerlerde, geceleri toprak tok bir sesle çatlar. Bozkırlardaki tümseklerde, tıpkı olgun karpuzların üstündeki çizgiler gibi kıvrılıp bükülen izler görünür. Köyün arkasında sürülmüş, donmuş tarlalara yağan karın gözleri kör eden bir parıltısı vardır. Derenin üst yanındaki kavaklar sanki som gümüştendir. Sabahları evlerin bacalarından dümdüz yükselen portakal rengi dumanlar yoğun bir ormana benzer. Harman yerlerinde ise, saman yığınlarından soğuğun etkisiyle yayılan nemli, baygın koku, ağustos sıcaklarını, ılık meltemlerin yakıcı soluğunu ve yaz günlerini anımsatır.

Soğuk ahırlarda öküzler, inekler sabaha kadar oradan oraya dolaşıp durur. Şafağa doğru yemliklerde yenilmeyip de artmış bir tek ot parçasına bile rastlanmaz. Kışın doğmuş kuzular ve oğlaklar artık ahırlarda bırakılmaz. Yarı uykulu köylü kadınları geceleri onları analarına götürüp emzirtir, sonra eteklerine sararak is kokan sıcacık evlerine getirirler. Oğlakların kıvırcık tüylerine sinen tatlı bir serinlikle birlikte çeşit çeşit otların kokusuna karışmış mayhoş bir keçi sütü kokusu duyulur.

İnce bir buz tabakasının kapladığı kar, iri taneli bir tuz gibi hışır hışırdır. Gece yarısı ortalık o kadar sessiz, yer yer yıldız kümeleri serpilmiş soğuk gökyüzü öyle ıssız ve kederlidir ki, evren hepten terk edilmiş gibidir. Ayak basılmamış karla kaplı mavi bozkırdan bazen bir kurt geçer. Ama tüylü, yumuşak ayakları kırlarda hiçbir iz bırakmaz. Yalnızca tırnaklarının buz tutmuş bir kar parçasını koparḍığı yerlerde, elmas gibi parlayan ışıl ışıl bir çizgi kalır.

Geceleri, yavrusu olan bir kısrak, kara bir atlas gibi gergin memelerine süt geldiğini hissederek hafif hafif kişnerse, bu kişneme bile fersah fersah uzaklardan duyulur.

Şubat...

Şafaktan önce çevreye yayılan mavi sessizlik...

Yavaş yavaş solan uçsuz bucaksız Samanyolu...

Köy evlerinin karanlık pencerelerinde birdenbire dalgalanan şafağın ışıkları, tutuşturulan peçlerin alevli yansıları...

Derenin üstünde bir ağaçkakanın hafif hafif çıtırdattığı buzlar...

• • •

Yakov Lukiç daha şafak sökmeden oğlunu ve evdeki kadınları uyandırdı. Peçi yaktılar, Lukiç'in oğlu Semyon bıçakları bileği taşında biledi. Yüzbaşı Polovtzev ayağına geçirdiği yünlü çoraplarının üzerine dikkatle dar bezler sardı, çizmelerini giydi. Semyon'la birlikte ahıra gittiler. Yakov Lukiç'in on yedi koyunu ve iki keçisi vardı. Semyon hangi koyunun gebe, hangisinin doğurmuş olduğunu biliyordu. El yordamıyla kısır koyunları, koçları yakalayıp ite kaka sıcak bir köşeye sürüklüyordu.

Beyaz kalpağını alnına indiren Polovtzev, koçlardan birinin kıvrık, soğuk ve tırtıllı boynuzuna yapışıyor, onu yere deviriyor, üzerine bütün ağırlığıyla çöküyor, başını geriye doğru kanırtıyor, bıçağıyla boğazını kesip şarıl şarıl koyu siyah kanını akıtıyordu.

Yakov Lukiç malının değerini bilen adamdı. Kendi koyunlarının etiyle bilmem hangi fabrikada çalışan işçinin karnını doyurmasını ya da Kızıl Ordu'daki bir askerin beslenmesini istemiyordu. Onlar Bolşevikti. Bolşevik idaresi ise vergilerle ve aldığı haraçlarla on yıldır Yakov Lukiç'e kan kusturmuş, malını mülkünü istediği gibi idare etmesine, zenginleşmesine, keyfince bolluk içinde yaşamasına engel olmuştu. Bolşevik idaresi onun can düşmanıydı.

Yakov Lukiç ışığa üşüşen pervane gibi bütün hayatı boyunca zenginliğin ardından koşmuştu. Daha devrim patlak vermeden eli biraz para tutmuş, oğlunu Novoçerkask'taki harp okuluna vermeyi tasarlamış, bir tereyağı imalâthanesi satın almayı aklına koymuş, hatta bu maksatla bir miktar para bile ayırmıştı. Yanında üç işçi çalışacak,

onun sayesinde ekmek parası kazanacaklardı. Bazen bu tasarıları ve hayatın ona verebileceği bu masallara layık olanakları düşündükçe kalbinin sevinçle hızlı hızlı çarptığı oluyordu. Küçük bir ticarethane açıp, eski çavuşlardan Jarov'un bir türlü işletemediği yarı terk edilmiş un fabrikasını satın alabileceğini bile düşünüyordu.

Yakov Lukiç bu düşüncelere kapılınca, hayalinde kendisini o partal poturlar içinde değil, iyi cins şayak pantolonla ve göbeğinde altın bir köstekle görüyordu. Ellerinin şimdiki gibi nasırlı değil, pamuk gibi bembeyaz, yumuşacık olacağını düşünüyordu. Oysa şimdi ellerine bakınca, kirli siyah tırnaklarının tıpkı bir yılanın sırtından atıverdiği gömlek gibi çizgilerle dolu olduğunu görüyordu. Tabii o zaman oğlu albay olacak, okumuş bir hanım kızla evlenecek ve günün birinde Yakov Lukiç de onu karşılamak için istasyona briçka ile değil, tıpkı malikâne sahibi Novopalov'unki gibi kendi malı olan bir otomobille gidecekti!

Ah... o unutulmaz günlerde, hayat henüz parmaklarının arasında ışıl ışıl bir kâğıt para (bir katerinka) gibi hışırdadığı ve gözlerini kamaştırdığı zamanlarda, Yakov Lukiç'in uyanıkken bile hayalinden az şey mi geçerdi! Ama devrim, görülmemiş sarsıntıların buz gibi soğuk rüzgârıyla üstüne gelmiş, Yakov Lukiç ayağının altındaki toprağın kaymaya başladığını hissetmiş, ama şaşırmamıştı. Kendisine özgü bir sağduyu ve kurnazlıkla daha çok önceden, zamanı silercesine gelen fırtınayı fark etmiş ve süratle köylülerin hatta komşularının bile haberi olmadan, edindiği bütün malları elden çıkarıvermişti. 1916 yılında satın almış olduğu buhar makinesini satmış, bir kutuya doldurduğu otuz altınla, gümüş dolu deri bir torbayı toprağa gömmüş, fazladan bulundurduğu sığırları satışa çıkarıp müşteri bulmuş, ektiği toprakları da azaltmıştı. Böylece her olasılığa karşı hazırlanmıştı.

Bu yüzden savaş, cepheye gidiş ve devrim, tıpkı bozkırlardaki otların üstünden esen çılgın rüzgâr gibi onun üstünden gelip geçmişti. Boynunu eğmesine eğmişlerdi, ama belini kırmak ya da onu sakat etmek gibi şeyler olmamıştı. Boralar yalnız kavakları ve meşeleri kırıp kökünden söker! Fundalar, otlar ise fırtınada yere kapanıp toprağa yüz sürerler, ama sonra yeniden baş kaldırırlar.

Ama Yakov Lukiç'in başkaldırmasına olanak verilmemişti! Bolşevik idaresine bu nedenle karşıydı, bu nedenle kısırlaştırılmış bir boğa gibi canlılığı kalmamıştı. Artık bir şeyler yaratmanın zevkini tamamen yitirmişti. Böyle bir zevkin ruhunda yarattığı sarhoş sevinci artık bir kez olsun tadamıyordu. Bunun için Polovtzev ona kendi karısından, kendi öz oğlundan daha yakın olmuştu. Ya onunla birlik olup eskiden rengârenk bir yüzlük kayme gibi hışır hışır, ışıl ışıl olan eski hayatı yeniden kurmaya çalışmalı, ya da böyle yaşamaktan vazgeçmeliydi. İşte, Stalin adını taşıyan Gremyaçiy Kolhozu'nun idare heyeti üyesi Yakov Lukiç, on dört koyununu bütün bunlardan ötürü kesiyordu... 'Koyunları kolhozun ağılına teslim etmektense, düşmanın elinde beslenerek yağlanmalarını, yavru yapıp çoğalmalarını görmektense, etlerini şu anda Polovtzev'in ayakları dibinde, üstünden bir buğu yükselen koyun kanını yalayan obur kara ite fırlatıp atmayı tercih ederim!' diye düşünüyordu.

Aslında akıllı, bilgili yüzbaşı Polovtzev çok doğru söylüyordu, "Sığırları kesmek gerek!" diyordu. "Bolşeviklerin ayak bastığı yerde bir daha ot bitmemeli... Öküzler bakımsızlıktan gebersin! Ziyanı yok, biz iktidara geçince daha çok öküz sahibi oluruz! Amerika'dan, İsveç'ten bile bize damızlık öküz gönderirler. Bolşevikleri memlekette açlık çıkararak, her yeri yıkıp dökerek, isyan ederek boğacağız. Sen kısrağına acıma Yakov Lukiç!.. İyi ki atları da kolektifleştirdiler! Bu, bizim daha çok işimize gelir ve bize faydalı olur... İsyan edip köyleri bastığımız zaman, evden eve koşup at arayacağımıza, kolhozlardaki tarlalara girip birer at bulup eyerlemek çok daha kolay olur!" Gerçekten de bunlar altın gibi sözlerdi. Yüzbaşı Polovtzev'in kafası da tıpkı elleri gibi gayet iyi işliyordu doğrusu.

Yakov Lukiç bir süre ahırda kaldı. Polovtzev ile Semyon'un, sonradan iyice kesilmek üzere asılmış hayvanların derilerini yüzmek için nasıl uğraşıp didindiklerine baktı. "Yarasa" marka fenerin ışığı koyunların beyaz etlerini göz kamaştırıcı bir şekilde aydınlatıyordu. Koyunların derilerini yüzmek kolaydı. Yakov Lukiç, boynu kesilmiş ve mor göbeğine kadar etleri içeriye doğru kıvrılmış bir koyunun yukarıdan aşağı sarkan çıplak etleriyle, teknenin yanında

yerlerde sürünen kara kafasına baktı ve birden sanki dizlerine bir darbe yemiş gibi irkildi, sapsarı oldu!

Koyunun gözbebeği donuklaşmış kocaman sarı gözünde ölüm anındaki korkunun dehşet verici ifadesi vardı. Yakov Lukiç birden, Hoprov'un karısını, onun peltek peltek ve korkunç bir fısıltıyla söylediği sözleri hatırladı: "Kum'um benim!.. Sevgili Kum'um!.. Bunu bana niçin reva gördünüz?" Yakov Lukiç, koyunun eflatuna çalan pembe etlerine, boğum boğum yağlarına ve kabarık kaslarına tiksinerek göz attı. Keskin bir kan kokusu, tıpkı o zaman olduğu gibi müthiş bir mide bulantısı yapmıştı. Yakov Lukiç hislerine hâkim olamayarak olduğu yerde sallandı, sonra alelacele ahırdan dışarı çıktı. Eşikte:

"Hay Allah! Kan gördüm mü dayanamıyorum. Kokusu beni mahvediyor!" diye söyledi.

Polovtzev koyun yağı kokan kanlı parmaklarıyla kendisine bir sigara sararak gülümsedi:

"Ne gelirsin buraya sanki! Biz sensiz de pekâlâ işimizi görüyoruz, yufka yürekli, sen de!" dedi.

Öğleye kadar işlerini güç bela bitirdiler, yüzülmüş etleri ambara astılar. Kadınlar kuyruklardaki yağları eritiyordu. Polovtzev odasına kapanmıştı. Gündüzleri oradan hiç çıkmazdı. Ona koyun etiyle pişmiş lahana çorbası ve kızdırılmış kuyruk yağı getirdiler. Gelin henüz elinde boş çanakla odasından çıkmıştı ki, avludaki kapı gıcırdadı. Avluya giren Davidov'u önce Semyon görmüştü, hemen:

"Baba! Davidov geliyor!" diye seslendi.

Yakov Lukiç'in benzi buğday unu gibi bembeyaz oldu. Davidov ise sofada süpürgeyle potinlerinin üzerini temizledi, ayaklarını sağlam bir şekilde yere basarak boğuk bir sesle öksüre öksüre kendinden emin bir tavırla odanın kapısına doğru yürüdü. Yakov Lukiç, 'Mahvoldum' diye düşündü. 'Köpoğlu köpek! Küçük dağları o yaratmış gibi yürüyor. Kendi evindeymiş gibi hareket ediyor! Eyvah! Mahvoldum! Mutlaka Nikita meselesinden ötürü beni tutuklamaya gelmiştir. Her şeyi öğrenmiştir, namussuz!'

Kapı vuruldu, kuvvetli ve berrak bir erkek sesi:

"Girebilir miyim?" diye sordu.

Yakov Lukiç yüksek sesle, "Giriniz!" diyecek oldu, fakat ağzından yalnız bir fısıltı çıktı.

Davidov bir an eşikte bekledi, sonra kapıyı açtı. Yakov Lukiç sofradan kalkmamıştı (daha doğrusu kalkamamıştı). Birdenbire dermanı kesilen titrek ayaklarını, ayakkabılarının topukları yere değip de tıkırtı yapmasın diye hafifçe yukarı kaldırmıştı.

"Merhaba!"

Yakov Lukiç ile karısı bir ağızdan:

"Merhaba yoldaş!" diye cevap verdiler.

"Dışarısı amma ayaz..."

"Öyle! Ayaz var!"

Davidov elini cebine soktu, kurum gibi siyah küçük bir mendil çıkardı; mendili avucunun içine saklayarak burnunu sildi. Yakov Lukiç:

"Buyrun, oturun sayın yoldaş," diye yer gösterdi.

Davidov evsahibinin ne kadar sarardığını, konuşurken titrek dudaklarını nasıl güç bela hareket ettirebildiğini fark ederek şaşkınlıkla, 'Neden korktu acaba? Budala!' diye düşündü. Sonra:

"Bu soğuklar ektiğimiz buğdayı etkilemez mi?" diye sordu.

"Hayır, etkilememesi gerek... Üstünü kar örtmüştür. Yalnız belki rüzgârın karları savurduğu yerleri biraz pekiştirmek gerekir."

Yakov Lukiç, 'Önce özellikle buğdaydan söz açtı herhalde. Biraz sonra muhakkak 'Haydi bakalım toplan!..' diyecek. Yoksa Polovtzev'in burada olduğunu ihbar eden oldu mu? Arama yapmaya mı geldi acaba?..' diye düşünüyordu.

Yavaş yavaş korkusu geçiyordu, yüzüne birden kan hücum etmişti. Derisinin her hücresinden ter fışkırıyor, damlalar alnından aşağı, ağarmış bıyıklarına, sert, kıllı çenesine doğru süzülüyordu.

"Buyrun, büyük odaya geçelim, konuğumuz olun!"

"Ben seninle konuşmaya geldim. Adın neydi senin?"

"Yakov... Babamın adı da Lukya..."

"Demek adın Yakov Lukiç öyle mi? Bak sana ne söyleyeceğim Yakov Lukiç. Sen toplantıda kolhozdan söz ederken çok güzel şeyler söyledin. Tabii haklısın, kolhozun büyük, her çeşit iş gören, karışık yapılı makinelere de ihtiyacı var. Yalnız işin örgütlenmesi konusun-

da biraz yanılıyorsun. Doğru bu! Ama yine de seni kolhozun idare müdürlüğüne aday olarak göstermeyi düşünüyoruz. Herkes senden topraktan anlayan, bilgili bir adam diye söz ediyor!"

"Ayakta durmayın sevgili yoldaşım! Gaşa semaveri yak bakalım! Yoksa lahana çorbası mı tercih edersiniz? Ya da isterseniz bir ekşi kış karpuzu mu kessinler? Şöyle buyrun, aziz misafirimiz! Kuracağımız yeni hayatta önderimiz siz olacaksınız!"

Yakov Lukiç ferahladığı için bunları söylerken sevincinden kekeliyordu. Omzundan büyük bir yük kalkmış gibiydi:

"Bakın, çok doğru söylediniz! Toprağı daima bilgime dayanarak işlemişimdir. Bizim cahilleri de dedelerimizden kalma yöntemlerden vazgeçirmek istedim, ama nafile... Toprağı bir işliyorlar ki, yağma ediyorlar toprağı. Oysa bana tarım müdürlüğünden bir takdirname bile gönderdiler. Semyon!.. Çerçevelettiğim takdirnameyi getirsene! Hayır getirme! Biz oraya gidelim daha iyi."

Yakov Lukiç, Semyon'a belirsiz bir şekilde gizlice göz kırparak konuğu oturma odasına götürdü. Semyon babasının gözünü neden kırptığını anlamıştı, hemen gidip Polovtzev'in saklandığı odanın kapısını kilitlemek için koridora çıktı. Kapıyı açıp baktı ve müthiş korktu: oda boştu! Kiler görevini gören büyük odaya doğru koştu. O zaman Polovtzev'in orada, oturma odasının kapısının yanında durduğunu gördü. Ayağında yalnız yünlü çorapları vardı. Polovtzev, Semyon'a dışarı çıkması için bir işaret yaptı, sonra vahşi bir hayvanın kulağını andıran geniş ve dik kulağını kapıya yapıştırdı. Semyon, 'Şeytan herif! Hiçbir şeyden korkusu yok,' diye düşündü ve büyük odadan çıktı.

Ostrovnov'un evindeki büyük, soğuk oda kışın kullanılmazdı. Her yıl boyalı döşemenin bir köşesine kenevir tohumu yığılırdı. Kapının yanında, içinde elma turşusu olan bir tekne duruyordu. Polovtzev teknenin kenarına oturdu. İçeride konuşulanların her kelimesini duyuyordu. Buzla kaplı pencereden gurubun pembe ışıkları süzülüyordu. Polovtzev'in ayakları üşüyordu. Öyle olduğu halde hareketsiz oturuyor, içinde ona ıstırap veren bir kinle, kapının hemen öbür yanında bulunan düşmanın boğuk, kısık sesini dinliyordu. 'Köpoğlu köpek! Mitinglerde sesin kısılmış. Ah seni bir elime ge-

çirsem! Hemen şu anda işini bitiriversem!' diye düşündü. Uyuşmuş parmaklarına kan hücum ettiği için şiş ellerini yumruk yaparak göğsüne bastırıyor, tırnakları avuçlarına gömülüyordu.

Kapının ardından şu kelimeler duyuluyordu:

"Bir kere size şunu söylemek isterim ki, sayın kolhoz başkanımız, artık eski yöntemle tarım yapmak bize yaramaz! Örneğin buğdayı ele alalım: Buğday niçin donuyor? Neden hektar başına ancak yirmi pud buğday alabiliyoruz? Yirmi pud alsak yine iyi! Bazıları ektikleri tohumluğun karşılığını bile alamaz. Benim tarlalarımda ise buğday başaklarından geçilmez, eskiden beri de öyledir. Bazen kısrağımı eyerleyip tarlaya gittiğim zaman, başakları eyerin hizasından tutup bağladığım olurdu. Bazen başakların ağırlığından saplarını iyice kavrayamam. Bütün bunların nedeni, buğdayı karın altında uzun süre tutup toprağın bol bol su içmesine olanak vermemdir. Bazı köylüler ayçiçeklerini, açgözlülük ederek kökünden keser: kökleri yakacak olarak kullanırlarmış... Köpoğlu köpekler! Yazın avluda tezek kurutmaya bile üşenirler, tembelliklerinden parmaklarını kımıldatmak istemezler! Kafaları işlemez ki... Oysa öyle yapmayıp ayçiçeklerinin yalnızca başlarını kesseler, sonradan ayçiçeği sapları karı tutar, aralarından rüzgârın esmesini engeller. Böylece kar da hendeklere savrulmaz. Ama bunu nereden akıl edecekler! Baharda hâlâ üzerinde hafif kar olan bir toprağı sürmek, sonbaharın en son günlerinde sürüm yapmaktan çok daha kolaydır! Böyle bir toprak çok daha iyidir. Oysa tedbir almazsan kar boşuna eriyip gider. Ya da yağan yağmurdan sel olur. O zaman ne toprağa, ne de insanlara faydası vardır."

"Orası doğru."

"Sovyet hükümeti bana boşuna takdirname göndermedi yoldaş Davidov... Niçin ve neden gönderdiklerini çok iyi biliyorum. Gerçi tarımcıların da yanıldığı bazı noktalar var, ama verdikleri bilgilerin birçok doğru yanı da var. Örneğin ben bir tarım dergisine abone olmuştum; çok okumuş yazmış bir adam, hani üniversite öğrencilerini okutanlar var ya, işte onlardan biri, o dergide buğdayın gerçekte donmadığını, ancak üstünde bir kar örtüsü bulunmayan çıplak toprağın yarıldığını ve yarılırken başakların köklerini de parçaladığını, bu yüzden buğdayın mahvolduğunu yazıyordu."

"Bakın bu çok ilginç! Ben bunu hiç duymamıştım!"

"Adam doğru yazmıştı. Ben de aynı düşünüyorum. Bizzat bunun denemesini bile yaptım. Toprağı kazdım, bir de ne göreyim! Buğday tohumunun topraktan öz suyunu emmek için kullandığı minnacık, incecik, tıpkı saç gibi ince kıllar var ya, hepsi patlamış ya da yırtılmış. Tohum beslenecek şey bulamazsa ölür tabii! İnsanın damarlarını kessen yaşayabilir mi? Yaşayamaz değil mi? Tohum da böyledir."

"Bak bunu çok doğru söylüyorsun Yakov Lukiç. Karı toprağın üstünde tutmak gerek. O tarım dergilerinden birini bana versene okuyayım!"

Polovtzev gülümseyerek, 'O dergiler senin işine yaramaz! Okumaya zaman bulamayacaksın, ömrün vefa etmeyecek!' diye düşündü.

"Peki karı toprağın üstünde tutmak için ne yapmalı? Kazık çakmalı! Ben karın savrulmasını önlemek için çalı çırpıdan engeller yapmayı bile düşündüm... Sonra, yarlardan kayan, çöken topraklarla da uğraşmamız gerek! Bu çöken topraklar bize her yıl en az bin hektar kaybettiriyor."

"Bütün bunlar doğru. Sen bana şunu söyle: kolhozda sığırları yerleştirdiğimiz binayı daha iyi nasıl ısıtabiliriz? Hem ucuz, hem de pratik olsun. Nasıl yapalım bunu ha?"

"Ahırları mı nasıl ısıtacağız? Bütün bunları çözümleriz! Bir kere kadınlar çitleri sıvamalı. Sıvamasalar bile iki çit arasına kuru tezek doldurmalı."

"Peki... Tohum verip karşılığında bir şeyler almak istersek, bunu nasıl yapacağız?"

Polovtzev teknenin üstünde daha rahat oturabilmek için hafifçe kımıldadı. Ama teknenin kapağı altından kayıverdi ve tok bir sesle yere düştü. İçeride Davidov'un, "Ne düştü orada?" diye sorduğunu duyunca Polovtzev dişlerini gıcırdattı.

"Kim bilir, belki biri bir şey devirmiştir! Biz kışın odayı kullanmayız. Fazla yakıt gider diye... Ha, bakın size çok iyi cins bir kenevir göstereyim. Başka yerden getirttim onu! Bu keneviri kışın o odada saklarız. Buyurun gidelim!"

Polovtzev bir sıçrayışta koridorun kapısına doğru atıldı. Zamanında kaz yağıyla yağlanmış olan kapı hiç gıcırdamadan açıldı ve yüzbaşı sessizce dışarı çıktı.

Davidov, Yakov Lukiç'in evinden koltuğunun altında bir yığın dergiyle çıktı. Ziyaretinin sonucundan çok memnundu ve Ostrovnov'un yararlı bir insan olduğuna daha da kesin bir şekilde inanmıştı. Köy şûrasına doğru geniş adımlarla yürürken, 'İşte böyle adamlarla bir yıl içinde köyü tanınmaz hale getirmek mümkün! Akıllı adam doğrusu! Şeytan gibi, hem de bilgili. Hele tarımı ve toprağı ne kadar iyi tanıyor. Uzmanlık buna derler işte! Makar ne diye ona kötü gözle bakıyor anlamıyorum ki!.. Bu adam kolhoza çok faydalı olacak. Doğrusu bu!' diye düşünüyordu.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

YAKOV Lukiç'in ilk adımı atması üstüne Gremyaçiy'de her gece hayvanları kesmeye başlamışlardı. Ortalık kararır kararmaz köyün herhangi bir yerinden bir koyunun boğuk boğuk, kesik kesik melediği, bir domuzun can çekişerek acı acı bağırdığı ya da bir buzağının hafifçe böğürüp sustuğu duyuluyordu. Kolhoza girenler de girmeyenler de hayvanları kesiyordu. Öküzler, koyunlar, domuzlar hatta inekler kesiliyordu. Damızlık hayvanlar bile aynı sona uğruyordu.

İki gece içinde Gremyaçiy'deki sığırların sayısı yarıya inmişti. Köpekler bağırsakları, işkembeleri köyde oradan oraya sürüklemeye başlamıştı. Bodrumlar tıka basa etle dolmuştu.

Kooperatif iki gün içinde, bir buçuk yıldan beri depoda duran iki yüz pud tuzu elinden çıkarmıştı. Kulak'tan kulağa kötü söylentiler dolaşıyordu:

"Kes kardeşim, aslında bu hayvanlar artık bizim değil ki!"

"Hayvanlarınızı kesin! Nasıl olsa onları elimizden alıp et kombinasının deposuna gönderecekler."

"Hayvanını kes, yoksa kolhoza girdikten sonra artık dişe dokunacak bir lokma et bulamayacaksın!"

Ve hayvanları sürekli kesiyorlardı! Herkes patlayıncaya kadar et yiyordu! Küçük büyük herkes karın ağrısı çekiyordu. Öğleyin sofralar haşlanmış ya da kızarmış etlerle dolup taşıyordu. Yemekten sonra herkesin ağzı yağlıydı, herkes sanki cenaze yemeğinden kalkmış gibi geğirip duruyor ve midelerin tıka basa dolu olması hafif bir rehavet verdiği için, gözleri baygın baygın bakıyordu.

Şukar Dede ilk davrananlar arasındaydı. Daha yazın doğan buzağısını kesmekten çekinmemişti. Kesilen hayvanı daha rahat yüzmek için, onu yaşlı karısıyla birlikte tavandaki kirişe asmak istemiş,

uzun uzun boşuna uğraşıp didinmişlerdi; yağ bağlamış olan dişi buzağı çok ağır gelmişti. Yaşlı kadın buzağının arkasından tutup kaldırayım derken belkemiğini incitmişti. Bu yüzden köydeki "ilaççı kadın" sırtına kurşun bağlamış ve yaşlı kadın tam bir hafta o kurşunla dolaşmak zorunda kalmıştı!

Şukar Dede ise ertesi gün kendi kendine yemek pişirmeye kalkmıştı. Yaşlı karısı sakatlandığı için üzüntüsünden mi, yoksa açgözlülüğünden mi bilinmez, o kadar çok haşlanmış gerdan yemişti ki, birkaç gün avludan çıkmaz olmuştu. Çuval poturunu ilikleyemiyor, gece gündüz, en soğuk havalarda bile ayçiçeği tarlasında oturup duruyordu. O günlerde Şukar Dede'nin yarı yıkılmış evceğizinin önünden her geçen, ayçiçeklerinin başları arasında dedenin sipsivri kalpağını görürdü. Sonra Şukar Dede de görünür, sokağa göz atmadan, bir eliyle poturunu tutarak eve doğru giderdi. Bitkin bir halde, ayaklarını güçlükle hareket ettirerek, sürüklercesine yürür, tam kapıya geldiği sırada, birden başka bir güne bırakılması olanaksız, ivedi bir iş hatırlamış gibi arkasına döner ve yine ayçiçeklerine doğru koşardı. Sonra dedenin kalpağı yine çok resmî bir şekilde hiç kımıldamadan sapların arasında dururdu. Ayaz bastırdıkça bastırırdı. Rüzgâr bostandaki karları savurarak Şukar Dede'nin çevresinde sivri tepeli tümsekler meydana getirirdi.

Razmiyötnov daha ikinci günün akşamı, sığırların kitle halinde yok edildiğini öğrenince koşa koşa Davidov'a gitmişti.

"Ne o, oturuyor musun?"

Davidov orta boy sarı bir kitabın yaprağını çevirirken düşünceli bir tavırla gülümseyerek:

"Okuyorum!" dedi, sonra bir dişi eksik ağzını yayarak güldü ve kuvvetli adaleli kollarını iki yana açarak gerindi:

"Öyle bir kitap ki birader, adamın heyecandan soluğu kesiliyor!"

"Demek roman okuyorsun ha! Yoksa şiir kitabı falan mı? Oysa sen burada dalga geçerken, köyde..."

"Ne aptal şeysin be!' Romanmış, şiir kitabıymış... Sen deli misin!"

Davidov bunu söylerken kahkahalarla gülerek Andrey'i tuttuğu gibi karşısındaki tabureye oturttu, kitabı eline tutuşturdu:

"Senin roman dediğin Andreyev'in Rostov'daki parti icra komitesine verdiği rapordur! Bu yapıt, bence on romana bedel! İnan ki öyle. Okumaya başladım, sonra o kadar daldım ki, yemek yemeyi bile unuttum. Allah kahretsin! Yemekler çoktan soğumuştur herhalde!"

Esmer yüzünde bir sıkıntı ve öfke belirmişti. Yerinden kalktı, isteksizce ellerini ceplerine sokup kısa pantolonunu hafifçe yukarı çekti ve mutfağa gitti.

Razmiyötnov öfkeyle:

"Sen beni dinleyecek misin, dinlemeyecek misin?" diye sordu.

"Dinlemez olur muyum, tabii dinleyeceğim! Şimdi geliyorum."

Davidov mutfaktan soğumuş lahana çorbasıyla dolu toprak bir çanakla içeri girip oturdu. Hemen kocaman bir lokma ekmek ısırdı, çenesini ve hafif bir pembelik yayılmış olan yanaklarını bir aşağı bir yukarı oynatarak çiğnemeye başladı. Hiç konuşmuyordu, yorgunluktan kısılmış kurşuni gözlerini Razmiyötnov'a dikmişti. Lahana çorbası sığır etiyle pişirildiği için üzerinde sarımtırak küçük parlak halkalar halinde yağ parçacıkları yüzüyor, içindeki kırmızı biber bir alev gibi oradan oraya dalgalanıyordu.

Andrey sigaradan sapsarı olmuş parmağıyla çanağı işaret ederek anlamlı anlamlı:

"Çorbanın içinde et var mı?" diye sordu.

Davidov boğulur gibi yutkundu, dudaklarını yayarak gülümsedi ve memnun memnun başını salladı.

"Peki, et nereden geldi?"

"Ben ne bileyim? Ne olmuş ki?"

"Bilmiyorsan söyleyeyim, köydeki sığırların yarısını kesmişler."

Davidov kopardığı ekmek parçasını evirip çevirdi, sonra bir yana bırakarak:

"Kim kesmiş?" diye sordu.

Razmiyötnov:

"Eşşoğlu eşekler..." diye söze başladı. Alnındaki yara izi mosmor olmuştu. Devam etti:

"Bir de kolhoz başkanı olacaksın! Dev bir kolhoz kuracağım diyorsun! O senin kolhozcular yok mu, işte onlar kesiyor hayvanları!

Kolhoza girmeyenler de kesiyor! Azdılar hepsi! Ellerine ne geçerse hepsini, hatta öküzleri bile..."

Davidov canı sıkılmış bir tavırla lahana çorbasını içmeye koyularak:

"Ne tuhaf alışmışsın!" dedi. "Hep mitingteymişsin gibi avaz avaz bağırıyorsun. Şunu bana dingince, doğru dürüst anlatsana! Kim neyi kesiyor, niçin?.."

"Ben ne bileyim niçin!"

"Avazın çıktığı kadar bağırıp duruyorsun! Seni dinlerken gözümü kapadım mı hoş geldin 917 yılı..."

"Benim yerimde kim olsa bağırır!"

Sonra Razmiyötnov sığırları yok etmek için yapılan kesim hakkında ne öğrenebildiyse hepsini anlattı. Sözlerini bitirirken onu dinleyen Davidov yemeğini artık hemen hemen hiç çiğnemeden yutuyordu. Yüzündeki o neşeli, şakacı anlam tamamen silinivermişti. Gözlerinin çevresinde küçük küçük kırışıklıklar olmuş ve yüzü birden sanki yaşlanmıştı:

"Sen hemen git, herkese genel toplantı yapılacağını haber ver! Nagulnov'u da çağır... Yok istemez, ona ben giderim!"

"Ne diye yapacağız toplantıyı sanki?"

"Ne diye mi? Hayvanları kesmeyi yasak edeceğiz. Keseni kolhozdan kovarız. Mahkemeye veririz. Bu iş gerçekten çok ciddi. Doğrusu bu! Öyle görünüyor ki, Kulaklar yine el altından işimize engel olmaya çalışıyor. Haydi, şu sigarayı al ve çek arabanı. Ha... bak, sana bir şey gösterip övünecektim, onu bile unuttum!"

Davidov'un dudaklarında mutlu bir gülümseme belirdi, gözleri biraz neşelendi, bütün yüzü aydınlandı. Sevincini bir türlü saklayamadı. Dudaklarını sertçe büzmeye çalışıyor, ama yine de biraz önceki gibi ciddi bir tavır takınamıyordu:

"Bugün Leningrad'tan bir paket geldi bana... Evet, bizim çocuklar göndermiş."

Eğildi, karyolanın altından bir sandık çekti ve sevincinden kıpkırmızı bir halde sandığın kapağını kaldırdı. Sandığın içinde karmakarışık bir halde paket paket sigara, bir kutu bisküvi, birkaç ki-

tap, oymalı tahta, bir sigara tabakası ve kâğıtlara sarılmış, küçük küçük paketlere konulmuş daha birçok şey vardı.

"Arkadaşlar beni hatırlamış ve bak neler göndermişler. Şu sigaraları görüyor musun, bunlar bizim Leningrad sigaraları. Bak hele, çikolata bile göndermişler! Çikolatayı ben ne yapayım! Çocuklardan birine vermeli. Burada asıl önemli olan bunlar değil, önemli olan beni hatırlayıp bir şeyler göndermeleri. Bak, mektup da var..."

Davidov'un sesi her zamankinin aksine yumuşaktı, Andrey onu ilk defa bu kadar mutlu ve şaşkın görüyordu. Heyecanı Andrey'e de bulaşmıştı. Davidov'a hoş bir şey söylemiş olmak için:

"Göndermişler ya, sen ona bak..." diye mırıldandı. "Sen iyi bir insansın. Sevilen bir adamsın. Onlar da demek bunu takdir ettikleri için göndermişler işte! Buradaki mallar kim bilir kaç ruble eder!"

"Ama işin özünü anlamıyorsun tabii. Sana bir şey söyleyeyim mi Andrey, ben şu kahrolası dünyada yapayalnız bir insanım! Ne karım, ne akrabam, ne de başka bir kimsem var... Mesele burada! Öyle olduğu halde, işte bak, şippadak bir paket gelmiş... İnsanı etkileyen bu... Baksana şuraya, kaç kişi imzalamış."

Davidov bir eliyle bir kutu sigara uzatıyor, diğer eliyle de her tarafı sayısız imzalarla doldurulmuş mektubu tutuyordu. Parmakları titriyordu.

Razmiyötnov bir Leningrad sigarası aldı:

"Yeni evinden memnun musun bari? Evsahibi kadın nasıl, iyi biri mi? Çamaşırı ne yapıyorsun? İstersen kirlilerini getirip anneme ver, yıkayıversin. Ya da evsahibesiyle anlaş, o yıkasın... Şuna bak, sırtındaki gömleğin kirini bıçakla kazısan yine çıkmaz. Sonra zorlanmış bir at gibi keskin keskin ter kokuyorsun!"

Davidov kıpkırmızı oldu:

"Haklısın, doğrusu bu! Eskiden Nagulnov'da oturuyordum. Ama orası pek rahat değildi. Dikişlerimi kendim yapıyordum, çamaşırı da yapabildiğim kadar kendim yıkıyordum. Aslında geleli beri yıkanmadım. Fanilam bile kirli... Buradaki bakkalda sabun yokmuş. Evsahibesine çamaşırımı yıkasın diye rica ettim, 'Sabun verin!' dedi. Bari bizim çocuklara yazayım, bana biraz sabun gön-

dersinler. Eve gelince fena değil... Kadının çocuğu yok, burada rahat okuyabiliyorum. Her bakımdan iyi..."

"Sen çamaşırını anneme getir. O yıkar. Rica ederim sıkılma. Annem çok iyi kalplidir."

"Boş ver, herhalde bir çaresini bulurum. Sen benim için rahatsız olma. Çok teşekkür ederim. Yıkanmaya gelince, kolhoza bir hamam yapmak gerek, en doğrusu bu. Onu da yapacağız ama, göreceksin. Haydi sen şimdi git, herkesi toplantıya çağır."

Razmiyötnov sigarasını içti ve yola çıktı. Davidov bir iki dakika dalgın dalgın sandığın içindeki paketleri evirip çevirdi, içini çekti, kirli sarı renkteki fanilasının iki tarafa yayılmış yakasını düzelterek giyinmeye başladı.

Giderayak Nagulnov'a uğradı. Nagulnov daha onu karşıladığı an ne kadar sıkıldığını belli etti; ayrık kaşları çatılmıştı, Davidov'un yüzüne bakmadan selamına karşılık vererek başını salladı ve hemen:

"Sığırları kesiyorlar!" diye söze başladı. "Mallarına acımaya başladılar anlaşılan. Orta halliler arasında öyle bir heyecan dalgası yayılmış ki anlatamam sana..."

Karısına doğru döndü:

"Sen biraz dışarı çıksana Glikerya. Komşuların birinde otur! Senin yanındayken rahat konuşamıyorum."

Luşka hüzünlü bir tavırla mutfağa gitti. Yırtık Frol'un oğlu Timofey, sürgün edilen Kulak aileleriyle birlikte köyden ayrılalı, genç kadın sudan çıkmış balığa dönmüştü. Şiş gözlerinin altında yüzüne kederli bir hal veren mor halkalar vardı. Burnu bile tıpkı ölü bir insanın burnu gibi sipsivri görünüyordu. Belli ki sevgilisinden ayrılmak onu sarsmıştı. Soğuk kuzey bölgelerine sürgün edilen Kulak ailelerini uğurlamaya gidenler arasında o da vardı. Bütün gün Timofey'i görebilmek için Borşev'lerin avlusunun çevresinde bekleyip durmuştu. Sonra akşam olup da Kulakların eşyalarıyla yüklü arabalar yola koyulduğu zaman, cinnet geçirmiş gibi avazı çıktığı kadar çığlık atmış, karların üzerinde çırpınmaya başlamıştı. Timofey arabadan atlayıp ona koşacak olmuş, ama babası Yırtık Frol kızgın bir sesle bağırarak onu geri çevirmişti. Böylece Timofey içini

yakan kinin etkisiyle bembeyaz olmuş dudaklarını ısıra ısıra, ikide bir arkasına dönüp Gremyaçiy'e bakarak arabanın arkasından yürüyüp gitmişti.

Timofey'in tatlı sözleri tıpkı kavaklardan dökülen yapraklar gibi rüzgârda savrulmuştu. Luşka o sözleri bir daha duyamayacaktı. Kadıncağız özlemden nasıl sararıp solmasın, nasıl üzülmesindi! Bir daha kim onun gözlerine aşkla bakacak, kim, "Bu yeşil eteklik çok yakışmış, onun içinde tıpkı eski subay hanımlarına benziyorsun Luşa," diyecekti? Ya da kadınların bayıldığı bir şarkının sözlerini tekrarlayarak kim, "Affet güzelim, elveda! O güzelliğin gönlümü çelmiyor artık" diye şarkı söyleyecekti? Sadece Timofey bazen iltifat ederek, bazen de hiç utanmadan açıktan açığa duygularını belirterek Luşenka'nın yüreğini böylesine titretebiliyordu.

Kocasına artık hiç sokulmaz olmuştu. O günlerde Makar da dingin ama hiç alışmadığı bir biçimde uzun uzun konuşmuş, kelimelerin üzerinde dura dura:

"Şu birkaç günü istersen yanımda geçirebilirsin, ama sonra pılını pırtını, pudra kutularını topla, defol!" demişti. "İstediğin yere git. Seni sevmiyorum, senin yüzünden utanç duygusunu bile yitirmiş bir adam gibi nelere dayandım! Ama bu kez artık sabrım tükendi. O Kulak'ın oğlu ile aşna fişne etmene ses çıkarmadım. Ama şimdi, mademki herkesin gözü önünde onun için gözyaşı döküyorsun, artık buna dayanamayacağım! Yanımda kalırsan, dünya devriminin patlayacağı güne kadar yaşamak şöyle dursun, şimdiden cavlağı çekerim. Artık sırtımda gereksiz bir yük oldun. Bu yükü atmaya karar verdim. Anladın mı?"

Luşka, "Anladım!" demiş ve susmuştu. O akşam Davidov ile Makar bu sorunu açıkça konuşmuşlardı.

"Karın seni öyle bir lekeledi ki, bundan böyle kolhozdaki arkadaşların yüzüne nasıl bakacaksın Nagulnov?"

"Bak, yine eskiyi karıştırıyorsun!"

Davidov'un boynu bile kızarmış ve alnındaki damarlar kabarmıştı:

"Erkek misin sen be!.. Boynuzlu herif!.."

Nagulnov odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, parmaklarını büküyor, gözlerinde utangaç bir ifadeyle gülümsüyordu:

"İnsan seninle nasıl konuşacağını bilemiyor ki! Bir şey söyleyecek olsam hemen, 'Anarşist... Ayrımcı fikir taşıyan adam!' diye yapıştırıyorsun! Karıma nasıl bir gözle baktığımı ve neden böyle gururumu çiğneyen bir rezalete dayandığımı pekâlâ biliyorsun! Sana mesele kadında değil demedim mi? Koyunların neden kuyruğu vardır hiç düşündün mü?"

Davidov Makar'ın birden konuyu böyle beklenmedik bir şekilde değiştirmesine şaşıp kalmıştı.

"Hayır!" demişti.

"Sen düşünmedin ama ben düşündüm. Doğa ne diye koyuna kuyruk versin? Görünüşte hiçbir ödevi yok ki... At veya köpek olsa, iş değişir. Onlar kuyruklarıyla sinek kovar, ama koyuna tabiat dört kiloluk yağlı bir kuyruk asmış. Hayvan onu sallar durur, ama sinekleri bile kovamaz. Hele yazın kuyruk hayvanı öyle sıcak tutar ki. Hem tüylerine de dikenler takılır."

Davidov yine sinirlenmişti, ama sesini yükseltmeden:

"Kuyruğun filan bununla ne ilgisi var?" demişti.

"Tabiat koyuna kuyruğu ayıp yerlerini kapasın diye vermiştir! Belki pratik ve rahat değil, ama koyun ne yapsın yani? Benim için de durum aynı. Koyuna kuyruk ne kadar gerekliyse bana da karı o kadar gerek. Benim aklım fikrim dünya devriminde... Benim sevgilim işte o! Onu bekler dururum... Karıya gelince, vız gelir bana, tükürüğümü bile ziyan etmem onun için. Senin anlayacağın, benim gözümde karı laf olsun diye bağlandığım bir varlıktır! Ama gelgelelim karısız da olmaz! İnsan karısı olmazsa ayıbını nasıl örter? Güçlü kuvvetli bir erkeğim, belki biraz rahatsızım, ama önemi yok! Gerektiğinde bazı konularda gençlere bile taş çıkartırım! Karım azıcık duygularına yenikse ne olmuş yani? 'Kahrolsun' der geçerim... Aslında ona da aynı şeyi söylemiştim, 'Duygularına karşı gelemiyorsan var gönlünü eğlendir, ama gebe kalayım ya da hastalık kapayım deme! O zaman boynunu koparırım!' demiştim. Bütün bunlardan hiçbir şey anlamıyorsun değil mi arkadaşım Davidov! Sen kaya gibi, demir leblebi gibi adamsın. Devrimi bile başka türlü

anlıyorsun! Kadın günah işledi diye niçin ikide bir beni yere çalıyorsun? Ben ona da yeterim başkalarına da! Yalnız başka bir şey var; o karı bir Kulak'la işi pişirdi ve sınıf mücadelesi yaptığımız bir düşmanın ardından gözyaşı döküp bağırdı ya! İşte salt bunun için o alçak karıyı... İnanmıyorsun ama evimden kovacağım! Karıyı döv desen dövemem, yeni bir hayat kurmak üzereyim, elimi kirletmek istemem! Oysa sen olsan döversin değil mi? Ama sen öyle davranırsan, senin gibi bir komünistle sokaktan geçen herhangi bir adam, ya da bir memur arasında ne fark kalır? O adamlar karılarını daima döver... Anladın mı? Mesele burada. Onun için sen bana ikide bir Luşka'dan bahsederek çamur atıp durma. Ben onun hesabını kendim göreceğim! Sen bu işe karışma... Kadın dediğin çok ciddi bir konudur! Hayatta birçok şey kadına bağlıdır!"

Nagulnov hayale dalmış gibi gülümsemiş, sonra heyecanla devam etmişti:

"Bak, bütün devletler arasındaki sınırları kaldırdığımız zaman önce ben, 'Haydi, hangi ırktan isterseniz o ırktan bir kadınla evlenin!' diye bağırırım. O zaman herkes karışacak ve dünyada biri beyaz, diğeri sarı, öbürü kara diye insanlar birbirinden utanmayacak!.. Dünyada böyle bir rezalet kalmayacak. Beyazlar da kendileriyle aynı renkte olmayanlara aşağı yaratık gözüyle bakamayacak. Bütün insanların yüzü tertemiz ve birbirine benzer olacak. Bazı geceler bunları düşünüyorum da..."

Davidov'un canı sıkılmıştı.

"Sen rüyada yaşıyorsun Makar!" demişti. "Sende anlayamadığım birçok şey var. Irk ayrımı konusunda senin gibi düşünüyorum ama, geri kalan sorunlarda, günlük yaşamı ilgilendiren konularda seninle aynı fikirde değilim. Sen başka türlü düşünebilirsin... Yalnız, artık senin evinde bir daha kalamam... Doğrusu bu!"

Bu konuşmadan sonra Davidov masanın altındaki bavulunu alıp dışarı çıkmıştı; bavulun içinde hiçbir işe yaramayan aletler devrilerek garip bir uğultu çıkarmıştı. Nagulnov Davidov'u yeni kiraladığı eve, çocuksuz bir adam olan kolhozcu Filimonov'un evine kadar götürmüştü. Oraya gidinceye kadar yolda hep ekim meselelerinden söz etmişlerdi, ama bir daha aile ve ahlak konularından söz açma-

mışlardı. Aralarındaki soğukluk o andan sonra biraz daha belirli bir biçim almıştı.

Bu kez de Nagulnov, Davidov'u bir tuhaf karşılamıştı. Yan gözle onu tepeden tırnağa süzüyordu. Ama Luşka dışarı çıktıktan sonra daha rahat konuşmaya başladı:

"Sığırları kesiyor alçaklar! Üç kişinin yiyeceğini bir kişi yemeye hazır! Yeter ki hayvanları kolhoza teslim etmesinler! Bak, ben ne diyorum: Bu akşamdan tezi yok, toplantıda sığırları kesen namussuzları kurşuna dizmeyi teklif edelim."

"Ne dedin? Ne dedin?"

"Kurşuna dizelim diyorum. Yalnız herifleri kurşuna dizmek için kimden izin alacağız? Halk mahkemeleri bunu yapamaz değil mi? Oysa mahkemesiz filan bir iki tanesini, şu gebe inekleri kesenlerden birkaçını temizlersek, ötekilerin hemen aklı başına gelir. Artık sert davranmanın zamanı geldi!"

Davidov kasketini sandığın üzerine fırlatarak odada dolaşmaya başladı. Canı sıkılmıştı. Düşünceli bir tavırla:

"Bak yine sapıtıyorsun!" dedi. "Ne biçim adamsın be Makar! Bir adam inek kesti diye kurşuna dizilir mi? Böyle bir kanun yok ki. Doğrusu bu! Merkez icra komitesinden gelen bir genelge var. Bu konuda açıkça şöyle diyor: 'Bu gibi suçları işleyenler iki yıl hapsedilebilir, ellerinden toprakları alınabilir, hiç ıslah olmayanlar memleketten sürgün edilebilir.' Oysa sen kurşuna dizilmelerini ileri sürüyorsun. Tuhaf adamsın!"

"Nasıl tuhaf? Hiçbir tuhaflığım yok! Sen hep planlar kuruyor, başkalarını örnek gösteriyorsun. Toprağı nasıl sürecekler söylesene bana! Kolhoza girmeyenler de öküzlerini keserse sabana şeyini mi koşacaksın..."

Makar, Davidov'un yakınına kadar geldi, büyük ellerini omuzlarına koydu. Davidov'dan hemen hemen bir baş daha uzundu, bu yüzden ona biraz yukarıdan bakıyordu.

"Acıyorum sana! Doğa sana öyle dar bir kafa vermiş ki!.." dedi.

Sonra birden bağırmaya başladı:

"Ekim işini beceremezsek mahvolduğumuzun resmidir! Bunu anlamıyor musun Allah aşkına? Sığırlarını kesen alçaklardan iki üç

kişiyi mutlaka kurşuna dizmeli! Kulaklardan birkaç kişiyi... Bu iş onların başının altından çıkmıştır. İdamlar için hükümet makamlarından izin istemeli!"

"Sen kaçırmışsın!"

"Bak yine bana kaçırmışsın diyorsun!.."

Nagulnov canı sıkılmış bir halde önce başını önüne eğdi, sonra hafif bir mahmuz darbesi yemiş bir at gibi birden doğruldu, gülercesine bağırmaya başladı:

"Hepsini kesecekler... Şimdiden tedbir almamız gerek! Tıpkı kurtuluş savaşında olduğu gibi. Düşman kapıya gelip dayanmış, sense nasıl davranıyorsun! Sizin gibiler dünya devrimini bile tehlikeye düşürür... Bu dar kafalılık yüzünden devrimcilerin zamanında davranmasına fırsat vermeyeceksiniz! Dünyanın her yerinde burjuvalar halka işkence ediyor, komünist Çinlileri ayaklarının altında eziyorlar. Şurada burada zencileri dövüyorlar... Sen ise düşman karşısında yufka yürekli davranıyorsun! Ayıp sana! Böyle davranman rezalet değil de nedir? Sınırlarımızın öte yanında burjuvaların öz kardeşlerimizi nasıl mahvettiğini düşündükçe insanın kanı donuyor. Bu yüzden gazete bile okuyamıyorum! O gazetedeki haberler yüzünden sinirlerim perişan oluyor. Sen... düşmanlarımızın hapislerde çürüttüğü öz kardeşlerimizi hiç düşünmüyor musun? Onlara acımıyor musun?"

Davidov parmaklarını açarak yağlı siyah saçlarını karıştırdı. Âdeta burnundan soluyordu:

"Allah belanı vermesin... İnsan onlara acımaz mı hiç? Bağırma öyle canım!.. Kendin kaçıksın, başkalarını da çıldırtıyorsun! Ben savaşta devrime karşı olanlarla senin gibi Luşka'nın güzel gözleri için mi çarpıştım? Ne teklif ettiğini bir düşünsene! Aklını başına topla! Kurşuna dizme söz konusu bile olmamalı! Kurşuna dizmek kolay; asıl uygulamak istediğimiz politikayı halka açıklayarak, topluma yararlı bir iş yapsana bakalım! Sen hep böyle kestirmeden gidiyorsun, biraz zorluk çıktı mı da hemen aşırı çarelere başvuruyorsun! Doğrusu bu!.. Şimdiye kadar neredeydin, şu anda mı aklın başına geldi?"

"Sen neredeysen ben de oradaydım!"

"Hah! Asıl sorun burada işte! Doğrusu bu... Hepimiz başlangıçta birçok şeyi gözden kaçırdık, ama şimdi yaptığımız hataları düzeltmemiz gerek. Kurşuna dizmek değil! Yeter artık, bağırıp çağırma! Harekete geç. İşe gelince hanım kız gibi yan çiziyorsun, sersem! Tırnakları boyalı kızlar gibi işten kaçıyorsun!"

"Benim tırnaklarım kanla boyalıdır."

"Eldivensiz savaşan herkesin tırnakları öyledir. Doğrusu bu..."

"Sen bana nasıl kız diyebilirsin be Semyon?"

"Lafın gelişi canım..."

Nagulnov alçak sesle:

"Çok rica ederim, bu sözü hemen geri al!.." diye âdeta yalvardı.

Davidov cevap vermeden önce yüzüne baktı. Sonra gülmeye başladı:

"Peki, geri alıyorum. Biraz sakinleş de toplantıya öyle gidelim. Sığır kesimini önlemek için adamakıllı konuşmak gerek bu akşam."

"Ben dün ev ev dolaşıp herkese yalvardım. Akşama kadar gezmediğim yer kalmadı."

"Bak bu kötü bir yöntem değil, yine aynı şeyi yapmalı. Hem de hepimiz ev ev dolaşmalıyız."

"Bak yine alay ediyorsun. Dün akşam bir evin avlusundan çıktığım sırada kendi kendime, 'Çok şükür sonunda bu adamı kandırdım!' diyordum. Kapıdan çıkar çıkmaz birden kulağıma 'Viiy... Viiy...' diye bir ses geldi. Herhalde domuz yavrularından biri bıçak altında cıyaklayıp duruyordu. Oysa, ondan önce ben tam bir saat, o alçak mal sahibine dünya devriminden, komünizmden falan bahsettim. Hem de nasıl konuştum... Birkaç kez kendi sözlerim bile bana o kadar dokundu ki, gözlerim yaşardı! Hayır, onlara anlatmak yerine, kafalarına vura vura, 'Kulakları dinleme! Onlar zararlı yaratık! Kulak'tan örnek alıp malına düşme! Hayvanı kesme! Aşağılık herif!' diye yineleyeceksin. Adam, 'öküz kesiyorum' diye düşünüyor ama, gerçekte dünya devrimini arkadan hançerliyor!"

Davidov inatla:

"Kimine dayak atacaksın! Kimine de öğreteceksin!" dedi.

Birlikte avludan çıktılar. Dışarıda sulusepken bir kar yağıyordu. Yapışkan tanecikler eskiden yağmış kar tabakasının üstünü örtüyor,

damlara düşünce erimeye başlıyordu. Zifiri bir karanlık içinde okula kadar gittiler. Toplantıya ancak Gremyaçiy'lilerin yarısı gelmişti. Razmiyötnov Halk Komiserliği ile Merkez İcra Komitesinin, "Sığırları haydutça yok edenlerle savaş!" bildirisini okudu. Sonra Davidov bir nutuk verdi. Sözünün sonunda da açıkça şunları söyledi:

"Sayın yoldaşlarım! Elimizde kolhoza girmek isteyenlerin vermiş olduğu yirmi altı dilekçe var! Yarın toplantıda bunları teker teker ele alacağız! Kim Kulakların tuzağına düşüp kolhoza girmeden önce hayvanlarını kestiyse, onu almayacağız! Doğrusu bu..."

Lyubişkin:

"Ya kolhoza girenler arasında koyun, keçi gibi küçük hayvanlarını kesenler varsa, onlar ne olacak?" diye sordu.

"Onları da kolhozdan çıkaracağız!"

Toplantıdakiler arasında bir "Ah..." sesi boğuk bir uğultu halinde dalgalandı. Borşev:

"O zaman kolhozu kapayın bari! Köyde hayvanını kesmeyen tek bir aile bulamazsınız!" diye bağırdı.

Nagulnov yumruklarını ona doğru sallayarak azarlamaya başladı:

"Sen sus, Kulak uşağı! Kolhozun işlerine karışma! Senin aklına ihtiyacımız yok! Üç yaşındaki buzağını kestin de onun için mi böyle konuşuyorsun?"

"Kendi malım olan bir hayvana istediğimi yaparım!"

"Yarın seni hapse atayım da bakalım orada ne yapacaksın?.."

Birinin uyuşuk sesi avaz avaz duyuldu:

"Bu kadar fazla! Çok sert davranıyorsun!"

Toplantıdakilerin sayısı azdı gerçi ama, içeride bir fırtınanın estiği hissediliyordu. Köylüler toplantı dağıldıktan sonra susmuştu, ama okuldan dışarı çıkıp grup grup ayrılınca, yolda birbirlerine düşüncelerini açıklamaya başladılar.

Kolhozcu Semyon Kujenkov, Lyubişkin'e dert yanıyordu:

"Nasıl da şeytana uyup iki koyunumu kestim bilmem ki! Şimdi o kestiğim etleri burnumdan getireceksiniz!"

Lyubişkin derin derin içini çekti:

"Sana bir şey söyleyeyim mi delikanlı! Bu işe ben de bulaştım! Benim keçiyi kestim. Şimdi toplantılarda hiç kimseye bakacak yüzüm kalmayacak. Karı başımı belaya soktu! Canına okuduğum günaha soktu beni! 'Kes...' diye tutturdu. Et yemek istiyormuş efendim! Seni dişi canavar seni! Hele bir eve gideyim, bak kafasındaki o saçmalıkları dayakla nasıl çıkaracağım!"

Lyubişkin'in evlenmesini sağlayan ve artık çok yaşlanmış olan Akim Beşlebov Dede:

"Haklısın, haklısın, aklını başına getirmeli!" dedi.

"Sen şimdi büsbütün mahcup duruma düştün damat! Değil mi ki kolhozda üyesin!"

Karanlıkta bıyıklarına düşen kar tanelerini eliyle silen Lyubişkin ayağı tümseklere takıla takıla yürüyordu. İçini çekerek:

"Sorun da bu ya!" dedi.

Beşlebov'a komşu olan Demka Uşakov hafifçe öksürerek:

"İyi ama sen de boz öküzünü kesmedin mi Akim Dede?" diye sordu.

"Kestim oğlum. Nasıl kesmeyeyim? Benim öküzün bir ayağı kırılmıştı. Nasıl da kırdı namussuz boz kerata! Bizim toprak altı ambarı var ya, oraya gitmişti sersem, tabii çukurun içine düştü, ayağı da kırıldı."

"Demek öyle ha! Oysa ben, şafak sökerken gelinle birlikte öküzü değnekle döverek, sizin o yeraltı ambarına doğru sürdüğünüzü gözümle gördüm."

"Neler söylüyorsun Dementi? Aklını başına topla." Akim Dede o kadar korkmuştu ki, sokağın ortasında durakladı. Zifiri karanlıkta durmadan gözlerini kırpıştırıyordu. Demka onu yatıştırarak:

"Haydi yürü, yürü!" dedi. "Kazık gibi ne duruyorsun öyle? Öküzü yeraltındaki ambara sen sürmedin mi?"

"Kendi girdi Dementi... Günahımı alma! İnan olsun, büyük bir günah işliyorsun..."

"Dede sen kurnazsın, ama senin öküzden daha kurnaz değilsin! Öküz dediğin gerektiğinde diliyle kuyruğunun altını temizler! Sen öyle yapabilir misin ha? Ne sanıyordun, 'Öküzü keserim kimse de bir şeycikler bilmez!' diye mi düşünüyordun?"

Köyün üstünde sulu sepkenle karışık sert bir rüzgâr esiyordu. Derenin üst yanındaki korulukta kavaklar, defneler müthiş bir uğultu çıkarıyordu. Göz gözü görmez bir karanlık köyü tamamen örtmüştü! Sokaklarda rutubetten kısılmış gibi boğuk boğuk duyulan insan sesleri uzun zaman sürdü durdu! Kar artık iyiden iyiye yağmaya başlamıştı. Kış, dağarcığındaki son karları da köyün üstüne yağdırıyordu.

ON ALTINCI BÖLÜM



DAVİDOV toplantıdan Razmiyötnov'la birlikte çıkmıştı. Kar şiddetle ve iri iri yağıyor, insanın iliklerine işliyordu. Karanlıkta yer yer ışıklar parlıyordu. Belirsiz bir yerde bir köpek havlıyordu. Hayvanın dalga dalga esen şiddetli rüzgârda âdeta yırtılıyormuş hissi veren sesi, köyde yankılar yaparak hüzünlü hüzünlü sürüp gidiyordu. Davidov, karı toprağın üstünde uzun süre tutmak konusunda Yakov Lukiç'in anlattıklarını hatırladı, içini çekerek, 'Hayır, bu yıl henüz böyle işlerle uğraşamayız! Oysa böyle bir tipide kim bilir tarlalarda ne kadar kar toplanırdı! Boşuna yağıyor diye insan neredeyse üzülecek! Doğrusu bu...' diye düşünüyordu.

Razmiyötnov:

"Gel tavlaya gidelim," dedi. "Bizim kolhozun atlarını görelim!"

"Olur, gidelim."

Yan sokağa saptılar. Biraz sonra bir ışık göründü. Lapşinov'un tavla haline getirilmiş eski samanlığının yanına bir fener asılmıştı. Davidov'la Razmiyötnov avluya girdi. Tavlanın saçağı altında yedi sekiz Kazak duruyordu. Razmiyötnov:

"Bu gece nöbetçi kim?" diye sordu.

Orada bulunanlardan biri sigarasını çizmesinin üzerine bastırıp söndürerek yanıtladı:

"Kondrat Maydannikov!"

Davidov:

"Peki bu kalabalık ne? Burada ne arıyorsunuz?" diye merakla sordu.

"Hiç Davidov yoldaş, öyle duruyorduk işte. Hep birlikte sigara içiyorduk."

"Bu akşam harman yerinden saman taşıdık da."

"Burada biraz sigara tellendirelim dedik, lafa daldık. Tipi geçsin diye bekliyorduk."

Tavladaki ayrı ayrı bölmelerde atlar dingince yemliklerinin başında karınlarını doyuruyor, bir şeyler çiğniyorlardı. Ter, at pisliği ve idrar kokusu bozkırlardan gelen kuru pelinotlarının hafif rutubetli kokusuna karışıyordu. Her bölmenin karşısındaki tahta askıların üstünde hamutlar, eğerler ve koşumlar asılmıştı. Ortadaki yol iyice süpürülmüş ve üstüne dereden getirilen sarı kum serpilmişti.

Andrey:

"Maydannikov..." diye seslendi. Tavlanın ta öbür yanından bir ses, "Buyrun!" diye yanıtladı.

Maydannikov elindeki yabayla saman yığını taşıyordu. Kapının yanından itibaren dördüncü bölmeye girdi, yere yatan siyah atı ayağıyla dürterek kaldırdı, samanı yere serpmeye başladı. Bir ara yabanın sapıyla uyuklayan ata vuracakmış gibi bir hareket yaparak kızgın bir tavırla:

"Dönsene ulan!" diye bağırdı.

At korkarak, ayağa kalktı, döşemeyi takırdatarak yürüdü, soluya soluya yemliğe doğru uzandı. Herhalde yatmaktan vazgeçmişti. Kondrat, Davidov'a yaklaştı. Üstü başı tavla ve saman kokuyordu, nasır tutmuş soğuk elini gelenlere uzattı:

"Eh, nasılsın bakalım yoldaş Maydannikov?"

"İyiyim, sayın kolhoz başkanımız!"

"Amma da resmisin, 'Sayın kolhoz başkanı!' Bu da söz mü yani!.."

Davidov bunu gülümseyerek söylemişti. Maydannikov:

"Şu anda görevliyim de ondan..." dedi.

"Tavlanın önünde toplanan kalabalık burada ne arıyor?"

"Ben ne bileyim? Onlara sorun!"

Kondrat'ın sesinde sıkıntılı ve öfkeli bir tını vardı.

"Gece olup hayvanların altını değiştirmeye giriştim mi kapının yanında pineklemeye başlarlar. Mallarından bir türlü vazgeçemiyorlar galiba. Dışarıdakilerin hepsi de bu atların eski sahibi. İkide bir gelip 'Benim doruya saman verdin mi?' 'Benim kulanın altına ot serdin mi?' 'Benim kısrağa bir şey olmadı ya?' diye sorup duruyorlar. Oysa atlarına, kısraklarına ne olacak ki? Hayvanları yiyecek

değilim ya ben! Hep rica eder dururlar: 'Atların altını süpürmene yardım edeyim mi?' derler. Hepsi de kendi atlarına azıcık daha fazla saman sermeye çalışır. Ne belalı işmiş bu! Bir bildiri yayınlamalı, işi olmayanlar burada toplanmasın diye..."

Andrey, Davidov'a göz kırparak üzgün bir tavırla başını salladı:

"Ne dediğini duyuyorsun ya!" dedi. Davidov birden ciddileşerek:

"Kov onları buradan!" dedi. "Burada nöbetçilerden ve yardımcılarından başka kimse bulunmayacak! Hayvanlara ne kadar saman veriyorsun? Verdiğini tartıyor musun?"

"Hayır, tartmıyorum! Göz kararıyla her birine yarım pud kadar veriyorum!"

"Hepsinin altına saman seriyor musun?"

"Tabii ya, sermez olur muyum!"

Kondrat budyoni tipi kasket geçirdiği başını öfkeyle sallıyordu. Başından dimdik esmer boynuna, yıpranmış gocuğunun yakasına saman çöpleri düştü:

"Bizim kolhozun idare müdürü Ostrovnov, hani Yakov Lukiç var ya, işte o... bu akşam geldi, bana ne dedi biliyor musunuz? 'Yemlerin artıklarını atların altına ser!' dedi. Bu iş mi yani? Bir de bizim köyde işten anlayan adam diye bilinir. Öyle saçma şey olur mu?"

"Peki sersen ne çıkar?"

"Nasıl ne çıkar Davidov? Hayvanlar yem olarak getirilen otların tamamını yer; otların ortasındaki ince sapı bile. Hele fundaları... bunları koyunlar, keçiler en son parçasına kadar yutar. Zerresini bırakmazlar! Bir de adam bunları atların altına serip çürütmek istiyor! Karşı durup ona anlatacak oldum, 'Senden akıl alacak değilim!' dedi."

Davidov:

"Öyleyse sen de hayvanların altına serme. Mademki haklısın. Merak etme ben yarın onun kulağını bükerim!" diye söz verdi.

"Sonra bir şey daha var! Koyunun yanında bağlı duran tohumluklar var ya, onları da gelip gelip alıyorlar. Neden yapıyorlar bunu?"

"Yakov Lukiç'in bana söylediğine göre oradakilerin cinsi iyi değilmiş. Onun için işe yaramaz olanları kışın kullanmak istiyor, iyilerini tarlaların sürüleceği zamana ayıracakmış."

Kondrat:

"Peki öyleyse varsın alsınlar. Ama atların altına serilen ot meselesini ona söylemeyi unutma," dedi.

"Söylerim. Al, sana bir Leningrad sigarası vereyim..."

Davidov bunu söyledikten sonra hafifçe öksürdü:

"Fabrikadan arkadaşlar göndermiş," dedi. Sonra konuyu değiştirdi:

"Atların hepsi sağlam ya?.."

"Hepsi... Ateşinizi alabilir miyim? Buradaki atların hepsi iyi cins! Geçen gece, eskiden Lapşinov'a ait olan eşkin at az kalsın hastalanıyordu. Zamanında tedbir aldık da hastalığı önledik. Şimdi her şey yolunda. Yalnız bir küçük tay var, bir türlü yatmıyor. Çocukların söylediğine göre sabaha kadar ayakta duruyormuş. Yarın ilk iş olarak hepsini nallatacağız! Malum ya yerler kaygandı, buzdan nalların çivileri tamamen yenmiş. Haydi güle güle, ben gidip öteki atların altına da ot sereyim."

Razmiyötnov, Davidov'u evine kadar geçirirken konuşa konuşa bir mahalleden geçtiler. Sonra Davidov'un evinin bulunduğu sokağa sapınca Razmiyötnov, kolhoza girmeyip tek başına çalışmayı seçen Lukaşka Çubakov'un evi önünde durakladı. Davidov'un omzuna hafifçe dokunarak:

"Şuraya baksana!" diye fısıldadı.

Bahçe kapısının yanında, üç adım kadar ötelerinde bir karaltı duruyordu. Razmiyötnov birden hızla koştu, sol eliyle bahçe kapısının öbür yanında duran adamı yakaladı, sağ eliyle de taşıdığı bıçağı sımsıkı kavradı:

"Luka, sen misin?"

"Siz misiniz Andrey Stepanoviç?"

"Sağ elinde ne tutuyorsun öyle? Ver bakayım şunu! Çabuk ol!"

"Ne oluyor yoldaş?"

"Ver diyorum, tokadı patlatırım yoksa!"

Davidov miyop gözlerini kısarak seslerin geldiği yana yürüdü.

"Neyi alıyorsun elinden?" diye sordu.

"Ver diyorum Luka! Ateş ederim yoksa..."

"Alın canım! Kudurdunuz mu nedir?"

"Bak, bahçe kapısının yanında elinde neyle bekliyordu! Budala! Gece vakti elinde bıçakla ne bekliyordun öyle ha? Söyle bakalım, kimi bekliyordun? Davidov'u mu? Cevap ver bana. Burada elinde bıçak ne bekliyordun? Katil mi olmak istiyordun?"

Bahçe kapısının yanında duran adamın elindeki bıçağın beyaz demirini o karanlıkta ancak Andrey'in avcı gibi keskin olan gözleri fark edebilirdi. Adamın bıçağını almak için atılmıştı, gerçekten de bıçağı alabildi, ama öfkeden nefesi tıkanarak, derin bir şaşkınlık içindeki Lukaşka'yı sorguya çekmeye başlayınca, beriki kapıyı açtı, tamamen değişmiş bir sesle:

"Mademki durumu bambaşka bir hale çeviriyorsunuz, artık susamam! Böyle giderse kim bilir daha nelerden kuşkulanırsınız? Andrey Stepaniç... İçeri buyurun!" dedi.

"Nereye?"

"Ahıra..."

"Ne yapacağız orada?.."

"Durumu görün de, elimde bıçakla sokağa bakıp neyi beklediğimi anlayın."

Önce Davidov davranarak Lukaşka'nın avlusuna girdi:

"Gidelim bakalım!" dedi. "Ne yana gideceğiz?"

"Şöyle buyurun, arkamdan gelin!.."

Tavandan düşen kirişin tezek yığınını devirdiği karmakarışık ahırda, arkalıksız iskemlede yanan bir fener duruyordu. Onun yanında Lukaşka'nın dolgun yüzlü, ince kaşlı güzel karısı yere çömelmişti. Kadın yabancıları görünce korkuyla hemen doğruldu, arkasında, duvarın dibinde duran su dolu iki kovayla leğeni gözden saklamaya çalıştı. Daha geride, biraz önce getirilip yayıldığı belli olan taze samanın üstünde, ayaklarını ikide bir yere vuran besili bir domuz kımıldayıp duruyor, başını kocaman bir yemliğin içine daldırarak, ağzını şapırdata şapırda yemek artıklarını yiyordu.

Lukaşka domuzu işaret ederek, birbirini tutmayan cümlelerle anlatmaya başladı:

"Görüyorsunuz ya, başıma öyle bir iş açıldı ki! Domuzu işi patırtıya vermeden keselim dedik. Karım ona yem veriyordu. Tam domuzu yere yıkıp kesecektim ki, sokakta birilerinin konuştuğunu

duydum. 'Gidip bakayım, belki bir duyan olur' diye düşündüm. Olduğum gibi dışarı çıktım. Baksanıza kollarım sıvalı, sırtımda önlük var, elimdeki bıçağı bile bırakmamıştım... Öylece bahçe kapısına gittim. İşte o zaman çıkageldiniz! Adam öldürmek isteyen biri böyle kolları sıvalı, üzerine önlük takmış olarak mı sokağa çıkar?"

Lukaşka önlüğü çıkarırken utanarak gülümsedi. Sonra öfkeyle karısına:

"Ne duruyorsun sersem! Domuzu dışarı çıkarsana!" diye bağırdı.

Razmiyötnov canı sıkılmış gibi:

"Sen o hayvanı kesme olmaz mı?" dedi. "Biraz önce toplantı yapıldı, hayvan kesimini yasakladık!"

"Kesmem artık! Aslında sizi görür görmez hevesim kırılmıştı."

Davidov dışarı çıktı ve evine varıncaya kadar Andrey ile alay etti durdu:

"Çok cesurmuşsun, diyecek yok! Bugüne bugün kolhoz başkanının hayatını kurtarmış adamsın. Devrime düşman bir adamın elinden silahını aldın! Az şey mi bu! Tam bir savaşçısın! Doğrusu bu. Hah... hah... ha!.."

Razmiyötnov da şakayla:

"Domuzun hayatını kurtardım ya sen ona bak!" diye yanıtladı.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

ERTESİ gün Gremyaçiy Log parti hücresinin toplantısında bütün hayvanların kolektifleştirilmesine oy birliğiyle karar verildi. Büyük baş ve küçük baş hayvanların tümü, hatta Stalin Kolhozu'na girenlere ait olup da el konulmamış hayvanlar da kolektifleştirilecekti. Sığırlardan başka, kümes hayvanlarını da alacaklardı.

Davidov önce küçük hayvanlarla kümes hayvanlarına el sürülmemesini savundu. Ama Nagulnov kolhozcuların toplantısında, ne kadar hayvan varsa hepsinin kolektifleştirilmesi konusunda karar verilmezse, baharda toprağı sürme olanağının bile kalmayacağını, çünkü o zamana kadar köylülerin bütün sığırları ve kümes hayvanlarını keseceğini ileri sürerek itiraz etti. Razmiyötnov da onu destekleyince, uzun zaman kararsız kalan Davidov da razı oldu.

Bundan başka, zarar verici hayvan kesimini önlemek için etkin bir kampanya açılması, bu kampanyada partinin bütün üyelerine görev verilmesi, hepsinin daha o gün ev ev dolaşıp köylüleri ikna etmeye çalışmaları kararlaştırıldı. Alınan bu karar da bir protokol ile zapta geçti. Hayvanlarını kestikleri tespit edilenlerin mahkemeye verilmesine gelince; şimdilik bunun kimseye uygulanmamasına ve propaganda kampanyasının sonucunun beklenmesine karar verildi.

"Böylece sığırlar da kümes hayvanları da korunmuş olur!" dedi Nagulnov. "Yoksa böyle giderse, bahara kadar köyde ne bir öküzün böğürdüğü, ne bir horozun cırtlak cırtlak öttüğü duyulur."

Kolhoz toplantısına katılanlar, aslında tarlalarda çalıştırılan ve süt veren bütün hayvanlar önceden kolektifleştirildiği için, yeni alınan kararla küçük hayvanlara, koyunlara, domuzlara el konulmasına pek karşı koymadılar; ama sıra kümes hayvanlarına gelince uzun uzun tartışmalar oldu. Özellikle kadınlar itiraz ediyordu. Sonunda onların da inadı kırıldı. Bunda özellikle Nagulnov'un rolü büyük

oldu. Uzun ellerini göğsündeki madalyaya bastırarak onlarla en etkili konuşmayı yaptı:

"Sevgili bacılarımız, tavukların ve kazların üstüne bu kadar düşmeyin! İşin başında böyle tökezlersek sonunda büsbütün sapıtırız. Bırakın tavuklar da kolhozun malı olsun! Bahar gelince, bir enkübatör alırız, o zaman tavuklar bize bir avuç civciv yerine, yüzlerce civciv verir. Böyle bir makine var; adı enkübatör. Mükemmel, sapasağlam civcivler çıkarıyor. Onun için rica ederim, inat etmeyin! Tavuklar kişi malı olmamalı sevgili bacılarım. Kolhozdaki tavuklar hepinizin malı olmayacak mı? Neden itiraz ediyorsunuz? Zaten onlardan size şu anda bir fayda var mı? Hiçbiri şimdi yumurtlamıyor, ama bahar gelince onlardan çekmediğiniz kalmaz. Bir bakarsın tavuğun biri bostana girmiş, ekilen tohumları gagasıyla didikliyor, bir bakarsın Allahın belası bir başka tavuk ambarın altına yahut bilmem nereye yumurtlamış... ya da kokarcanın biri gelip tavuğun birini boğazlayıvermiş... Daha kim bilir neler! Her seferinde de kümese gidip hangi tavuk yumurtlamış, hangisinin altında yumurta yok diye hepsini ayrı ayrı yoklamak var. Kümese de bir girdin mi, artık üstün başın mı bitlenir, hastalık mı kaparsın, neler neler olur! Tavuk bakımı belalı iştir, adamın canına tak dedirtir! Peki tavuklar kolhozda nasıl yaşayacak? Şimdikinden iyi. Bir kere bakım daha iyi olacak. Bizim köyde dul kalmış bir ihtiyarcağıza, örneğin Akim Beşlebov Dede'ye kümese bakma görevi veririz, varsın bütün gün tavukların altını o yoklasın, tünekleri temizlesin... Eğlenceli, hafif bir iş; tam ihtiyarlara göre. Böyle bir işe bakan insan hayat boyu fıtık olmaz. Haydi bacılar! Gelin de bu işe razı olun!"

Köylü kadınlar gülüştüler, içlerini çektiler, birbirleriyle fısıldaştılar, sonra "hizaya" geldiler.

Nagulnov'la Davidov toplantıdan hemen sonra ev ev gezmeye koyuldular. Daha ilk mahalleye girdikleri zaman, hemen hemen her evde hayvanların kesildiğini anladılar. Öğleye doğru Şukar Dede'nin evine uğradılar. Nagulnov, dedenin avlusuna girerken:

"Şukar Dede bizdendir, çalışkan adamlarımızdandır, kendisi de hayvanları korumak gerektiğini söylememiş miydi? Asla hayvanını kesmez!" diyordu.

Nagulnov'un "çalışkan adam" dediği, ayaklarını yüksekçe bir yere kaldırmış yatıyordu. Gömleği yatmaktan buruş buruş, küme küme olmuş, sakalına kadar sıvanmıştı. Ağarmış uzun tüylerle kaplı, zayıf ve derisi solgun karnının üstünde, hemen hemen altı litrelik toprak bir çanak, baş aşağı duruyordu. Vücudunun iki yanında ise içinde sülük bulunan vantuzlar göze çarpıyordu.

Şukar Dede gelenlere bakmadı bile. Ölü gibi ellerini göğsünün üzerinde çaprazlamıştı. Parmakları titriyor, patlak gözleri acıdan deli deli bakıyor, yuvalarının içinde ağır ağır dönüyordu. Nagulnov evde bir leş kokusu duyar gibi olmuştu. Şukar Dede'nin yaşlı karısı peçin yanında ayakta duruyordu. Karyolanın yanındaysa fare gibi simsiyah bir kadın, "Mamıçiha Nine" dedikleri ilaççı kadın uğraşıp didiniyordu. Mamıçiha o bölgede vantuz çekmesini, düşen göbeği toprak çanaklar bastırarak kaldırmasını, kırıkları, çıkıkları iyi etmesini, fazla kanı akıtmasını yahut durdurmasını, demir bir çengelle çocuk almasını bildiği için geniş bir şöhrete sahipti. İşte, şimdi de zavallı Şukar Dede'nin "icabına bakan" yine oydu.

Davidov içeri girer girmez şaşkınlıkla gözlerini açtı:

"Merhaba dede!" dedi. "Karnının üzerindeki nedir öyle?"

"Acıyor... karnım ağrı... yor..."

Şukar Dede kelimeleri heceleyerek güçlükle konuşabilmişti. Birden tıpkı bir köpek yavrusu gibi, incecik bir sesle sızlanmaya başladı:

"Çıkar şu çanağı karnımın üstünden! Çıkar diyorum cadı! Ah! Karnımı delecek... Ah sevgili kardeşlerim, kurtarın beni!"

Mamıçiha:

"Sabret, sabret!" diye fısıldayarak dedeyi yatıştırmaya çalışıyor, bir yandan da ağzı derinin içine iyice gömülmüş olan çanağı yavaş yavaş kaldırmaya çalışıyordu.

Ama Şukar Dede aniden vahşi bir hayvan gibi homurdanarak ilaççı kadına bir tekme attı ve iki eliyle çanağa yapıştı. O zaman Davidov imdadına koştu; rafın üstünden oklavayı kaptı, yaşlı kadını bir yana iterek oklavayı çanağın ters dönmüş tepesine indiriverdi. Çanak paramparça oldu, içinde sıkışan hava ıslık gibi bir ses çıkararak birden boşaldı. Şukar Dede ta içinden gelen bir sarsılmayla

hıçkırdı, sonra rahatlayarak sık sık soluk almaya başladı ve artık hiç zorluk çekmeden sülüklü vantuzları çekip çıkarıverdi. Davidov, Şukar Dede'nin çanak kırıkları altında morarmış kocaman göbeğine şöyle bir baktı.

Şukar Dede'nin ne çetin ceviz olduğu anlaşıldı. Mamıçiha Nine toprak çanağın parçalarına bakarak sızlanmaya başladığı anda, yaşlı adam gömleğini indirdi, yattığı yerde doğruldu.

Mamıçiha ciyak ciyak:

"Ah benim talihsiz başım!" diye bağırıyordu. "Kırdı çanağımı, alçak herif! Sizin gibilere iyilik yapan kemlik bulur."

Şukar Dede eliyle kapıyı işaret etti:

"Defol buradan kadın! Hemen terk et burayı! Senin yüzünden az kalsın canımdan oluyordum! O çanağı senin kafanda paralamalıydım. Defol, yoksa elimden bir kaza çıkabilir! Babam gelse seni elimden alamaz sonra."

Mamıçiha dışarı çıkıp da kapı kapandıktan sonra Nagulnov:

"Ne oldu sana böyle?" diye sordu.

"Ah evlatlarım! Allah sizden razı olsun. Yemin ederim az kalsın ölüyordum. Tam iki gün iki gece avludan çıkmaz oldum. Potur elimde, dolaşıp duruyordum. Öyle bir ishal oldum ki, önüne hiçbir şey geçemedi! Baksana ne kadar zayıfladım. Her dakika çeşme gibi gidiyordum..."

"Yoksa eti fazla mı kaçırdın?"

"Öyle. Et yedim de oldu..."

"Buzağını mı kestin yoksa?"

"Buzağım yok artık benim... Eti bile bana yaramadı..."

Makar gıcık tutmuş gibi ses çıkardı. Şukar Dede'yi öfkeyle süzdü, sonra dişlerinin arasından:

"Senin gibi yaşlı bir namussuzun karnına toprak çanak değil, üç kova su alan dökme bir kazan oturtmalıydılar," dedi. "Takım taklavatınla birlikte içine gömülesin diye. Seni kolhozdan kovalım da o zaman tutulacağın ishal nasıl olacak gör! Niye kestin hayvanı ha?"

"Şeytana uydum Makaruşka! Bizim cadaloz kandırdı beni. Kadının fendine akıl mı dayanır! Bana acıyın... Arkadaş Davidov, si-

zinle dost değil miyiz? Ne olur beni kolhozdan kovmayın! Zaten kendi malım yüzünden yeteri kadar acı çekiyorum..."

Nagulnov elini aşağı doğru salladı.

"Adamın nesini alırsın birader?" dedi. "Gidelim buradan Davidov! Hey, döşek düşkünü! Tüfek yağlamak için kullandığın yağa azıcık tuz katıp içersen bir şeyciğin kalmaz!"

Şukar Dede fena halde gücendi, dudakları titreyerek:

"Benimle alay mı ediyorsun?" dedi.

"Doğru söylüyorum! Biz eskiden orduda, karın ağrısına tutulduk mu böyle kurtulurduk."

"Ben cansız bir demir parçası mıyım yani? Demek cansız tüfeği neyle temizliyorlarsa ben de onu içmeliyim, öyle mi? Dünyada yapmam bunu! Habire ayçiçeği tarlasına taşınıp orada can versem bile yapmam! O yağı ağzıma koymam!"

Ertesi gün ise Şukar Dede ölmek şöyle dursun, köyde oradan oraya sapasağlam dolaşıyor, her karşısına çıkana, "Dün bana Davidov ile Nagulnov konukluğa geldi, baharda yapılacak tohumluk envanteri konusunda ve kolhozla ilgili daha birçok konuda fikrimi sordular," diye anlatıyordu. Bunları söyledikten sonra bir an susuyor, bir sigara sarıp derin derin içini çekiyor, devam ediyordu:

"Azıcık hastalandım, hemen gelip hatır sordular. Benim fikrimi sormadan bir iş yapamıyorlar. Birçok ilaç teklif ettiler. 'Kendine bak, ilaç al dede! Yoksa Allah korusun, sen ölürsen biz ne yaparız?' dediler. Gerçekten de bana bir şey olursa, inan olsun işin içinden çıkamazlar. Ufacık bir şey oldu mu hemen beni hücreye çağırırlar. Bakarsın herhangi bir konuda aklıma bir şey gelir, faydalı olurum. Ben az ama yerinde konuşurum. Ağzımdan çıkan bir söze kulak vermeyen olmaz!"

Sonra da o neşeli ama rengi solmuş duygusu veren mini mini gözlerini kaldırıp karşısındakine bakıyor, anlattıklarının onu nasıl etkilediğini anlamaya çalışıyordu.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM



BİR ara dingin gibi görünen Gremyaçiy Log yine için için kaynamaya başladı. Artık sığır kesimi durmuştu. Ortaklaşa kullanılan avlulara tam iki gün boyunca çeşit çeşit, cins cins koyun, keçi gibi hayvanlar ya sürü halinde ya da teker teker çekerek getirildi, çuval içinde tavuk taşındı. Bütün köyde hayvanların böğürtüsüyle tavuk, kaz ve ördek seslerinin uğultusundan başka bir şey duyulmaz olmuştu.

Kolhozda artık yüz altmış aile vardı. Üç ekip oluşmuştu. Kolhoz idare heyeti, elbise ve ayakkabı gereksinimi olan yok-yoksula Kulaklardan alınan kürklü gocukları, çizmeleri ve diğer giyim eşyasını dağıtma yetkisini Yakov Lukiç'e vermişti. Ama eldeki eşyaların listesi yapılınca, idare heyetinin herkesi memnun etmesinin olanaksızlığı ortaya çıkmıştı.

Titok'un avlusunda, Yakov Lukiç'in Kulaklardan alınan giyim eşyasını dağıttığı yerlerde karanlık basıncaya kadar bir türlü susmayan insan sesleri duyuluyordu. Hemen orada, ambarın yanı başında, insanlar karların üstünde ayakkabılarını çıkarıyor, ayağına Kulakların sağlam ayakkabılarını geçirip deniyor, sırtına yelek, ceket, hırka, bluz, içi kürklü gocuk, ne bulursa giyiyordu. İleride yapacakları hizmete karşılık elbise ya da ayakkabı verilmesi kararlaştırılan talihliler, hemen oracıkta, ambarın parmaklığı önünde soyunuyor, sırtlarında bir fanilayla kalıyor, sonra memnun memnun ohlayıp puflayarak gözlerinde parıltılar, dudaklarında titrek gülümseyişlerle, tunçlaşmış yüzleri aydınlanmış bir halde alelacele yama üstüne yama dikili partallarını buruşturup bir küme haline getiriyor ve artık insanın çıplak derisini yer yer göstermeyen yeni elbiseler giyiyorlardı. Hele elbiseleri alıncaya kadar insanların konuşmaları, öğütleri, küfürleri havada savruluyordu!

Davidov, Lyubişkin'e bir ceket, bir potur ve bir çift çizme verilmesini emretmişti. Yakov Lukiç kaşlarını çatarak sandıktan bir yığın elbise çıkarmış, onları Lyubişkin'in ayaklarına doğru fırlatıp atarak:

"Al bakalım! Elini vicdanına koy da öyle seç!.." demişti.

Atamanın bıyıkları oynadı, elleri titredi. Kendisine bir ceket almak için yığının arasında o kadar arandı, o kadar çırpındı ki, ceketi seçinceye kadar kırk kova ter döktü. Eline aldığı her parçayı dişine değdirip sağlamlığını deniyor, kumaşı ışığa tutup iyice bakıyor, bir yeri delik olmasın, aldanmasın diye en az on dakika aldığını kara parmaklarının arasında evirip çeviriyordu. Çevresindekilerin sıcak soluğu duyuluyor, sesleri dinmiyordu:

"Al, al! Sonradan çocukların da giyer onu!"

"Sende göz yok mu? Görmüyor musun, bunu ters yüz etmişler..."

"Atıyorsun!"

"Geber e mi!"

"Al bakalım Pavlo!"

"Onu değil, ötekini dene..."

Lyubişkin'in yüzü yanmış, kavrulmuş kerpiç gibi kızarmıştı; heyecandan siyah bıyığının ucunu ısırıyor, kovalanan bir hayvan gibi ürkek ürkek çevresine bakınıyor, sonra başka bir cekete doğru uzanıyordu. Sonunda yığının arasında kendine göre bir şey seçti. Bu seferki her bakımdan güzel bir ceketti! Lyubişkin kollarını ceketin kollarına geçirdi, bir de ne görsün! Ceketin kolları ancak dirseğine kadar geliyor... Omuz dikişleri çıtırdıyor...

Lyubişkin yine heyecanlı ve utangaç gülümsedi ve elbise yığınının içine dalarak aramaya başladı... Gözleri tıpkı panayıra gelmiş ve bir yığın oyuncak karşısında nereye bakacağını şaşırmış bir çocuğun gözleri gibi oradan oraya gidiyor, dudaklarında öyle çocukça bir gülümseme beliriyordu ki, o sırada biri gelip babacan bir tavırla, feleğin çemberinden geçmiş atamanın başını okşasa yeriydi. Öğleye kadar bir türlü kendine göre bir şey seçemedi. Ayağına poturu ve çizmeleri giydikten sonra çatık kaşlı Yakov Lukiç'e yaklaştı, yutkunarak:

"Yarın gelir bir daha denerim!" dedi. Avludan, üzerinde yanları şeritli bir pantolon ve ayağında mahmuzlu çizmelerle çıktı. Hemen hemen on yaş gençleşmişti! Özellikle ana caddeye doğru yürüdü.

Oysa evinin yolu oradan geçmiyordu, yan sokaklara sapınca da, sık sık durup sigara yakıyor, ya da durup karşıdan gelen biriyle bir çift söz ediyordu. Evine ancak üç saatte gelebildi. Her rastladığına gösteriş yaparak övünmüştü. O akşam Gremyaçiy'de ağızdan ağıza şu sözler dolaşıyordu:

"Orada Lyubişkin'i damat giydirir gibi giydirmişler. Bütün gün kendisine giysi seçmeye çalışmış. Eve tepeden tırnağa donanmış olarak gitmiş, ayağında bayramlık poturlar varmış. Leylek gibi ayaklarını ağır ağır ileri doğru atarak yürüyormuş. Sevincinden bastığı toprağı bile hissetmemiş herhalde..."

Demka Uşakov'un genç karısı, sandığın karşısında bakakalmıştı! Kadını oradan zar zor ayırabildiler. Üstüne eskiden Titok'un karısına ait olan yünlü, büzgülü bir etek geçirmişti. Ayaklarına yeni çarıklar giyip başını rengârenk bir şalla örtünce herkes şaşırıp kaldı: Yüzünün hiç de çirkin olmadığını, vücudunun dolgunluğunu ancak o zaman fark edebilmişlerdi!

Zavallı kadın kolhoza ait malları görünce nasıl şaşırmasındı; bütün ıstıraplı yaşantısı boyunca yediği ekmeğin bile bir kere olsun tadına varamamıştı. Bir kere olsun sırtına yeni bir hırka giymemişti. Bir türlü sona ermeyen sefaletten ve doyasıya yiyememekten rengi solan dudaklarının heyecandan kanı iyice çekilmişti. Hele Yakov Lukiç de sandığın içinden bir yığın kadın elbisesi çıkardıktan sonra...

Demka Uşakov'un karısı yıldan yıla ona çocuk doğurmuştu. Memedeki bebekleri havı dökülmüş bezlere ya da koyun yününden örülmüş bir parçaya sarıveriyordu. Çaresini bulamadığı acılardan ve hiç sona ermeyen yoksunluktan ötürü eski güzelliğini, sağlığını ve canlılığını tamamen yitirmiş görünüyor, bütün yaz elek gibi seyrek bir eteklikle dolaşıyor, kışınsa bitlerin kaynaştığı gömleğini yıkadığı zamanlar, çocuklarla birlikte peçin üzerinde çıplak oturuyordu. Çünkü değiştirecek başka hiçbir şeyi yoktu!

Genç kadın sandığın kapağına âdeta tırnaklarını geçirmişti. Gözlerini rengârenk giysi yığınından ayırmadan:

"Kardeşlerim, sevgili kardeşlerim... Bir saniye... İzin verin şu eteği de alayım ne olur! Biri kirlendiği zaman ötekini giyeyim... Hayır,

çocuklar için bir şey almak daha iyi... Mişatka'ya... Dunyaşka'ya... bir şeyler almalı!" diye kendinden geçmiş gibi mırıldanıyordu.

Rastlantıyla bu sahneye tanık olan Davidov kalbinde bir eziklik hissetti. Kalabalığın arasından sandığa güçlükle yaklaşarak kadına:

"Senin kaç çocuğun var bacı?" diye sordu. Demka'nın karısı tatlı bir bekleyiş içinde, gözlerini kaldırmaya cesaret bile edemeyerek:

"Yedi!" diye fısıldadı.

Davidov, Yakov Lukiç'e alçak sesle:

"Elinde çocuk eşyası var mı?" diye sordu.

"Var."

"Bu kadın çocukları için ne isterse hepsini vereceksin!"

"Biraz fazla şımartmak olmaz mı?"

"Bu da ne demek? Ver diyorum sana!"

Davidov bunu söylerken öfkeyle bir dişi eksik ağzını örten dudaklarını germişti. Bunun üstüne Yakov Lukiç korkarak alelacele sandığa doğru eğildi.

Başka zamanlar gevezelik eden ve ona buna dil uzatmaktan çekinmeyen Demka Uşakov, kurumuş dudaklarını diliyle ıslatarak ve soluğunu tutmaya çalışarak karısının arkasında duruyordu. Davidov'un sözlerini duyunca birden başını ona çevirip baktı. O şaşı gözlerinden olgun bir meyveden çıkan su gibi gözyaşı fışkırdı. Yerinden fırladı, sol eliyle çevresindekileri itti, sağ eliyle de gözlerini kapayarak kapıya doğru koştu. Dış kapının önündeki basamaklardan aşağı atladı ve utançla gözyaşlarını başkalarından saklamaya çalışarak avludan dışarı çıktı. Gözyaşları kara bir perde gibi gözlerini örten elinin altından birbirleriyle yarış edercesine, birer çiy damlası gibi ışıl ışıl, pırıl pırıl yanaklarından süzülüyordu.

Akşama doğru eşya paylaşımına Şukar Dede de yetişti. Kolhozun idare heyetinin bulunduğu binaya rüzgâr gibi dalmış, soluk soluğa Davidov'un yanına koşmuştu:

"Merhaba! Nasılsınız, iyi misiniz yoldaş Davidov? Sizi iyi gördüğüme ne kadar sevindim bilemezsiniz!"

"Merhaba!"

"Bana da bir kart versenize."

"Ne kartı?"

"Elbise almak için bir kart istiyorum."

Davidov'un yanında oturan Nagulnov ayrık kaşlarını kaldırarak sordu:

"Biz sana ne diye elbise verelim? Buzağını kestin diye mi?"

"Geçmişe mazi derler biliyor musun Makaruşka? Neden verecekmişsiniz de laf mı? Titok'un mallarına el konulurken en çok kim zarar gördü? Davidov arkadaşla ben... Onun kafasını yardılar. Pek önemli bir şey değil. Ama benim kürkümü köpek parçaladı, öyle değil mi? Kürkümün parçaları da bir işe yaramadı, artık ayaklarımı sarmak için kullanıyorum onları... Ben Sovyet hükümeti uğruna zarar görmüş bir vatandaşım! Öyle olduğu halde demek bana bir şey verilmeyecek! Keşke Titok benim de kafamı paramparça etseydi de kürküme bir şey olmasaydı! O kürk karıma aitti, bunu biliyorsunuz değil mi? Şimdi belki kürkü parçalandı diye beni dünyamdan edecek! O zaman ne buyuracaksınız? Ya... böyle işte!"

"Koşmasaydın, kürkün parçalanmayacaktı."

"Nasıl koşmayayım? Sen Titok'un o cadı karısının ne yaptığını görmedin mi? Hayvanı özellikle kışkırtarak üstüme salıyor, 'Tut onu! Yakala onu Gümüş! Buradakiler arasında en zararlı mikrop odur!' diye bağırıyordu. Arkadaş Davidov'a sor, o da sana söyler, gördü çünkü..."

"Yaşına bakmadan tilki gibi palavra atıyorsun!"

"Arkadaş Davidov! Doğru söylediğimi şuna söylesenize..."

"O anlattıklarını ben de pek hatırlamıyorum da..."

"İnan olsun kadın bağırıp duruyordu! Korkunun gözüpek olur! Ben de tabii hemen kendimi avludan dışarı atmak istedim. O köpek başka köpekler gibi olsaydı, o kadar korkmazdım, ama kaplan gibi bir şeydi..."

"Kimse köpeği senin üstüne salmadı, uyduruyorsun!"

"Makaruşka, yavrum, sen olup bitenleri hatırlayamazsın ki! Sen de o sırada öyle bir korku içindeydin ki, yüzün sapsarıydı. Olanları nasıl hatırlarsın? Senin o halini görünce ben de saflığımla ne düşündüm biliyor musun? 'İster misin şimdi, Makar oracıkta bayılsın?' dedim. Ama yine de köpeğin beni nasıl kaptığını, avluda nasıl sürüklediğini çok iyi hatırlıyorum. O canavar orada olmasaydı, Tanrı

adına, Titok benim elimden sağ kurtulamazdı! Bak, yemin ediyorum! Ben öyle her şeye kolay kolay pabuç bırakmam!.."

Nagulnov dişi ağrıyormuş gibi yüzünü buruşturdu ve Davidov'a doğru döndü:

"Yazıver şuna bir kart, bir an önce buradan çekip gitsin."

Ama Şukar Dede'nin pek gitmeye niyeti yoktu, bu kez her zamankinden daha fazla gevezeliği tutmuştu:

"Gençken yalnız yumruk yumruğa dövüşerek yenemeyeceğim..."

"Haydi, atma! Ne mal olduğunu biliyoruz, uzatma! Karta sana bir de toprak çanak versinler diye yazalım mı? Karnın yine ağrırsa neyle tedavi edeceksin?"

Şukar Dede gücenmişti, yazılan kâğıdı hiç konuşmadan aldı ve içeridekilere "allahaısmarladık" bile demeden dışarı çıktı. Ama Yakov Lukiç ona geniş, astarlı bir yarım kürk verince neşesi yine yerine geldi. Küçük gözleri doymuş bir insanın memnuniyetiyle hafifçe kısılıyor, içinde neşeli kıvılcımlar yanıyordu. Tuzluktan bir tutam tuz alır gibi iki parmağıyla kürkünün ucunu tutuyor, bir su birikintisinden atlamaya hazırlanırken entarisinin eteğini kaldıran köylü kadın gibi yukarıya doğru kaldırıyor, dilini şaklatıyor, Kazakların karşısında övünüp duruyordu:

"İşte kürk buna derler! Alnımın teriyle kazandım onu! Köyde bilmeyen kalmadı: Titok'un evine girip mallarına el koyduğumuz zaman, herif elinde demirle Davidov'un üzerine atılmıştı. 'Eyvah, arkadaşım şimdi ölecek' diye düşündüm. Hemen imdadına koştum, kahramanlar gibi dövüşüp sonunda onu Titok'un elinden kurtardım. Ben orada olmasaydım Davidov çoktan sizlere ömür..."

Şukar Dede'yi dinleyenlerden biri:

"Oysa ben başka şeyler işittim, güya sen korkudan kaçarken yere yuvarlanmışsın. Köpek üstüne atılmış, bir domuzu parçalar gibi kulaklarını çekiştirmeye başlamış... Öyle diyorlar..." dedi.

"Uyduruyorlar! İnsanlarda ahlak kalmadı, iftiraya boğuveriyorlar. Köpek bana ne yapabilir ki? Köpek dediğin budala, pis hayvanın biri... laftan anlamaz..."

Şukar Dede bunu söyledikten sonra kurnazca ve hiç belli etmeden konuyu değiştirivermişti...

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

GECE...

Gremyaçiy Log'un kuzeyinde, taa uzaklarda, bozkırlarda karanlığa gömülmüş tepelerin, ovaların, vadilerin ve yoğun ormanların ardında Sovyetler Birliği'nin başkenti vardır. Üstünde elektrik ışıklarından bir sel dalgalanır durur. Kat kat evlerin üstünde mavi bir şafak gibi dalgalanan bu sessiz yangında, gece yarısı gökleri aydınlatan ayışığıyla yıldızlar bile solgun görünür.

Gremyaçiy Log'dan bin beş yüz kilometre uzakta olan, kayalara zincirlenmiş Moskova'da gece gündüz hayat vardır. Tren düdükleri uzun uzun birini çağırıyormuş gibi öter, korna sesleri kocaman bir orgdan çıkan sesler gibi uğultu halinde birbirine karışır, tramvaylar gıcırdayarak, vınlayarak, zincirleri şakırdatarak geçip gider. Lenin'in yattığı mezarın öbür yanında, Kremlin duvarının berisinde, yukarılarda esen soğuk rüzgârın ve ışıklarla aydınlanmış göğün içinde kocaman kırmızı bir bayrak, kıvrıla büküle dalgalanır. Aşağıdan üstüne çevrilen göz kamaştırıcı beyaz ışığın altında alev alev yanıyormuş, kırmızı bir kan gibi dalga dalga dökülüyormuş hissini verir. Yükseklerden gelen rüzgâr döne döne bir an için aşağı doğru sarkmış bayrağı kaldırır, onu yine yükseklere doğru fırlatır ve bayrağın ucu bir an batıya, bir an doğuya yönelir. Kıpkırmızı bir isyan alevi gibi sanki insanları savaşa çağırır.

İki yıl önce Kondrat Maydannikov, şûraların genel toplantısına katılmak için Moskova'ya gitmiş, gece vakti Kızıl Meydandan geçmişti. Mezara bakmış, yükseklerde zaferle ışıl ışıl dalgalanan kırmızı bayrağı görünce alelacele kasketini başından çekip çıkarıvermişti. Ev dokuması gocuğunun önünü bile iliklemeden, başı açık, öylece uzun uzun hareketsiz durmuştu.

Gremyaçiy Log'da ise geceleri derin bir sessizlik vardır. Çevrede, kuğu tüyüne benzeyen incecik karla örtülü ıssız tepeler ayışığında ışıl ışıldır. Yamaçlara, hendeklere, fundaların üstüne koyu lacivert gölgeler dökülmüştür! Büyük Ayı'nın sapı neredeyse ufka değiyormuş hissini verir. Şûranın yanında yeni yetişen kavak, insana hüzün veren derin, yüksek ve kara göğe doğru uzanan kara bir mum gibidir. Pınardan fışkıran su, büyülü bir şırıltıyla taşlarda yankılar bırakan bir sesle dereye dökülür. Derenin sürekli akan suyuna bakınca, artık işi biten yıldızların nasıl kayıp gittiğini görürsün. Gecenin derin sessizliğine kulak verirsen dostum, karnını doyuran bir tavşanın, bitkilerden çıkan özsu ile sararmış dişlerini gıcırdatarak bir dalı nasıl kemirdiğini duyarsın. Ayışığı altında, bir vişne ağacının kabuğundan damla damla fışkırıp donan reçinenin kehribar gibi parladığını fark edersin. Onu kopar ve bak! O zaman o yapışkan kümenin, tıpkı el değmemiş olgun bir erik gibi incecik bir buğuyla örtülü olduğunu görürsün. Ara sıra bir daldan küçücük bir buz parçası düşer ve yere düşen buzun billur gibi ince sesi gecenin derin sessizliğine gömülür. Vişne dallarında boy veren yeni sürgünler, üstünde çocukların "Kukumav kuşunun gözyaşları" dediği gümüş rengi, tırtıklı küpeciklerle bir ölüm hareketsizliği içindedir...

Sessizlik...

Gremyaçiy Log'da ancak şafak söküp de kuzeyden, bulutların altından soğuk kanatlarıyla karları yalayarak Moskova'dan uçup gelen rüzgâr estiği zaman, hayatın başladığını haber veren sesler duyulmaya başlar.

Kavaklıklarda dalları çıplak ağaçlar hışırdamaya, kışı köyün yanında geçiren ve gece harman yerlerinde karınlarını doyuran keklikler birbirlerine seslenmeye başlar. Ardından, gündüzleri tünedikleri dalları birbirine karışmış fundalıklara, karların kumluk yamaçlarına doğru uçup giderler. Arkalarında, karın üstünde konakladıkları yerlerde haç şeklinde mini mini izler ve küçük küçük saman kümeleri kalır. Annelerine gitmek isteyen buzağıların böğürdükleri, kolektifleştirilen horozların avaz avaz öttükleri duyulur. Köyün üstünde, yanan tezeklerin çıkardığı keskin kokulu, genzi yakan bir duman yükselir.

Köy henüz gecenin kolları arasındayken uyumayan tek kişi herhalde Kondrat Maydannikov'du. Ağzında kendi yetiştirdiği tütünün acı tadı, başında kurşun gibi bir ağırlık ve tütünden midesine devamlı hafif bir bulantı döner dururdu...

Gece yarısı... Kondrat gözlerinin önünde Moskova'nın üstünde dalgalanan neşeli ışık denizini, Kremlin'in ve aldırışsız dünyanın üzerinde dalgalanan tehdit edici ve öfkeli kırmızı ketenin dalgalanışını görür gibi oluyor, Sovyetler Birliği'nin sınırları gerisinde kendisi gibi uğraşıp didinen nice insanın gözyaşı döktüğünü düşünüyordu. Ölen annesinin bir zamanlar döktüğü çocukça gözyaşlarını kurutmak için söylediği sözleri belleğinden geçiriyordu:

"Bağırma yavrum Kondrat, Tanrı'ya karşı gelme... Yeryüzündeki bütün yoksul insanlar, yoksulluklarından, bütün zenginliği kendilerine alan zenginlerden ağlayarak yakınırlar Tanrı'ya. Oysa Tanrı yoksullara sabırlı olmayı emretmiştir. Günün birinde yoksulların, aç insanların durup durup ağlamalarından gazaba gelirse ne olur biliyor musun? Onların gözyaşlarını alıp bir sis haline getirir, mavi denizlere fırlatır, gökleri de o sislerin altında saklayıverir. O zaman gemiler denizlerdeki yollarını şaşırarak oradan oraya dolaşmaya başlar. Gemiler suyun altından yükselen kayalara çarptı mı, batar. Ya da bu gözyaşlarını çiy haline getirir, o zaman bu tuzlu çiy bütün dünyadaki ekinleri kaplar, bizim memleketimizde de, yabancı ülkelerde de aynı tuzlu yağmur yağar, gözyaşlarından boy atmış buğday başakları kavrulur, bütün dünyada korkunç bir açlık ve sefalet başlar... Onun için yoksulların sızlanması doğru olmaz! Bağırıp çağırsan bile sonunda kendi başını belaya sokarsın... Anladın mı yavrum?.."

Sonra soğuk bir tavırla sözünü şöyle bitirirdi:

"Tanrı'ya dua et Kondratka! Senin duan daha çabuk kabul olur."

Küçük Kondrat çok dindar olan annesine:

"Biz çok mu yoksuluz anneciğim? Babam da yoksul mu?" diye sorardı.

"Evet... biz yoksuluz..."

O zaman Kondrat bir Sarover sanatkârının elinden çıkmış kara tasvirin önünde diz çöküp dua etmeye başlar ve Tanrı'yı gazaba ge-

tirmemek için, gözyaşlarını görmesin diye habire gözlerini silerek kurutmaya çalışırdı.

Kondrat yattığı yerde bir ağın ilmiklerini teker teker gözden geçiriyormuş gibi geçmişteki anıları belleğinde canlandırdı. Kendisi babası gibi bir Don Kazak'ıydı. Şimdiyse işte kolhozcu olmuştu. Bozkırların ucu bucağı olmayan yolları gibi uzun geceler boyunca birçok şeyi belleğinde evirip çevirmişti. Kondrat'ın babası askere gittiği zaman, görevi gereği kendi birliğiyle birlikte İvanovo Voznesenski dokuma fabrikasının grev yapan işçilerini, fabrikatörlerin çıkarlarını savunarak kırbaçla dövmüş ya da kılıçtan geçirmişti. Babası öldükten sonraysa, Kondrat büyümüş ve 1920 yılında kendi Sovyet idaresini, aynı İvanovo Voznesenski dokumacılarının iktidara getirdiği idareyi, fabrikatörlere ve onların parayla tuttuklarına karşı savunarak beyaz Polonyalıları ve Vrangel yandaşlarını kılıçtan geçirmişti.

Kondrat çoktandır Tanrı'ya değil, sadece Komünist Partisi'ne ve onun bütün dünya işçilerini kurtuluşa, masmavi bir geleceğe götürdüğüne inanıyordu! Sahip olduğu hayvanları ve kümesteki bütün tavukları seve seve kolhoza götürüp vermişti. Çünkü ancak çalışanların ekmek yemeye ve dünyada yaşamaya hakkı olduğunu savunuyordu. Sovyet idaresine sımsıkı bağlanmıştı. Ama yine de, içinde hâlâ bir yılan gibi yuvalanmış bir pişmanlık duygusu kalmıştı. Malına, kendi rızasıyla başkalarına terk ettiği mallarına acıyordu. Bu acıma duygusu, yüreğinin üstünde çöreklenmiş gibi bütün varlığını derin bir özlem ve hüzünle dolduruyor, vücudu buz gibi oluyordu.

Eskiden bütün gün uğraşıp didinir, sabahtan öküzlere, ineğe, koyunlara ve ata yem verir, her birine su götürürdü. Öğleyin yine harman yerinden yabayla kaldırdığı saman yığınlarını getirir, yolda küçük bir saman parçası düşürecek diye ödü kopardı. Akşamlarıysa yeniden çevreyi temizlemek gerekirdi. Geceleri bile kaç kere yataktan kalkıp hayvanların bulunduğu ahıra gider, her birini yoklar, hayvanların yere düşürdüğü samanları yerden toplayıp yemliğin içine koyardı. O zamanlar sahip olduğu her şeye özenle bakmak, içinde büyük bir sevinç uyandırırdı. Oysa şimdi Kondrat'ın ahırı bomboş ve bir ölüm sessizliği içindeydi. Ahırın kuru dallardan ya-

pılmış kapısının kanatları ardına kadar açık duruyor, uzun gece boyunca bir defa olsun horoz sesi duyulmuyordu. Bu ses olmayınca da gecenin akıp giden saatleri anlaşılmıyordu.

Kondrat'ın içindeki bu sıkıntı ancak kolhozdaki tavlaya bakma nöbeti kendisine geldiği zaman dağılırdı. Gündüzleriyse korkunç bir şekilde boş görünen ahırı ve karısının sitem dolu gözlerini görmemek için bir an önce evden çıkıp giderdi.

İşte şimdi de karısı yanında uyuyor, rahat rahat ve düzenli bir şekilde soluk alıyordu. Peçin üstünde yatan Hristaşka bir yandan bir yana dönüyor, tatlı tatlı dudaklarını şapırdatıyor, uykusunda, "Babacığım... yavaş... yavaş... yavaş..." diye sayıklıyordu. Herhalde küçük kız kendi dünyasıyla ilgili çocukça aydınlık düşlerden birini görüyordu. Yaşam onun için ne kadar rahattı! Yaşamak ona zor gelmiyor, küçük, boş bir kibrit kutusu bile onu sevindiriyordu. Kutuyu alır, bezden sarma minnacık bebeği için bir kızak yapardı. Bu kızakla akşama kadar oyalanır, ertesi gün kendisine yeni bir eğlence bulurdu.

Kondrat'ınsa düşünecek çok şeyi vardı. Bu düşünceler içinde tıpkı ağa düşmüş balık gibi çırpınıp dururdu: 'Ne zaman seni içimden söküp atabileceğim kör olası pişmanlık... Ne zaman tamamen sönecek, beni rahat bırakacaksın zehirli duygu... Ne diye böyle şeyler hissederim bilmem ki... Tavladaki bölmelerde başkalarının atlarını gördüğüm zaman içimde hiçbir şey duymuyorum! Ama gelgelelim kendi atımı görür görmez, gözlerim yelesine kadar uzanan ve sırtını boydan boya bölen kara çizgiyle damgalanmış sol kulağına takılınca, birden göğsümün içinde bütün yüreğimi yakan bir ağrı duymaya başlıyorum. Sanki o anda kendi karımdan bile çok sevdiğim bir varlık oluyor hayvan. İlgi göstermeyeyim diye ne kadar kendimi zorlasam, yine de ona daha taze, daha ince, daha yumuşak saman vermek istiyorum. Başkaları da benim gibi: Herkes kendi atını gözetiyor. Ona özlem çekiyor! Başkalarınınkine ise boş veriyor. Oysa şimdi yabancı diye bir şey yok ki! Atların hepsi bizim! Öyle olduğu halde durum bu... Hayvanlara bakmak bile istemiyorlar, hemen hepsi yabanileşti. Dün akşam Kujenikov atları suya götürmek istememiş, kendi yerine bir çocuğu göndermiş, o da bir atın sırtına atladığı gibi

bütün sürüyü dereye sürmüş. Atlardan hangisi su içmiş, hangisi içmemiş ona bile bakmadan hayvanları yine gerisin geri tavlaya getirmiş. Kimseye de bir şey söyleyemezsin! Söyledin mi, hemen: 'Sen ne kadar ukalaymışsın, herkesten fazla işe karışıyorsun!' diyorlar. Bütün bunlar bizim gibi yoksulların çok zor mal mülk edinmesinden ileri geliyor! Zengin olana vız gelir tabii! O malına o kadar acımaz... Yarın Davidov'a, Kujenikov'un atlara nasıl su verdiğini söylemeyi unutmamalı... Böyle bakım olursa, bahara hayvanlara değil saban, bir tırmık bile çektiremezsin! Sabahleyin gidip tavuklara nasıl bakıyorlar, onu da bir denetlemeli! Kadınlar, 'yedi sekiz tanesi yer darlığından geberdi' diyor, ama yalan herhalde. Aman... ne kadar zor işlermiş bunlar! Hem ne diye kümes hayvanlarını da bir araya topladılar ki? Yalnız horozum kalsaydı ona bile razıydım!.. Hiç olmazsa öttü mü saati anlıyordum. Kooperatifte mal diye bir şey yok. Hristaşa yalınayak dolaşıp duruyor. Ne yapıp edip ona bir ayakkabı bulmalı. Kızın da ihtiyaçları var, ama Davidov'dan istemeye utanıyorum. Neyse, bu kışı da peçin üstünde geçirsin bakalım. Yaz gelince zaten ayakkabıya falan ihtiyacı kalmaz.'

Kondrat beş yıllık planını uygulamak için memleketin ne kadar sıkıntı çektiğini düşünür, yorgan altında yumruklarını sıkarak, batıda Bolşevikleri desteklemeyen işçilere hayalinde öfkeyle söylenirdi:

'Patronlarınızdan aldığınız iyi ücretler uğruna bize ihanet ettiniz! Karnınız doysun diye bizi sattınız... Ama geç kaldınız. Sefalet içinde yaşasaydınız, siz de şimdiye kadar bir devrim yapardınız! Ama belli ki henüz sefalet boğazınıza sarılmamış; ikircikleniyor, sallanıyor, birbirinizi tutmadan ayaklarınızı sürüye sürüye yürüyorsunuz! Ama bir gün siz de tekmeyi yiyeceksiniz! Hem de öyle bir tekme ki, canınız boğazınızdan gelecek... Nasıl oluyor da bizim, memleketi ayağa kaldırmak için ne kadar zorluk çektiğimizi görmüyorsunuz... Ne kadar sefalet içinde olduğumuzu, nasıl yalınayak, yarı aç dolaştığımızı, buna karşın dişimizi sıkarak çalışıp durduğumuzu görmüyor musunuz? Hazıra konmak azıcık ayıp olmayacak mı kardeşler? Upuzun bir direk çaksam, memleketinizden de görülecek bu direğin ta tepesine tırmansam, sizlere ana avrat sövsem...'

Kondrat uykuya dalmak üzereydi, dudağındaki sigara düştü, sa-

hip olduğu tek gömlekte siyah bir delik açtı. Yanığın acısıyla uyanıp yataktan kalktı, fısıldayarak küfretti, karanlıkta el yordamıyla gömleğindeki deliği dikmek için bir iğne aradı durdu. Ertesi sabah Anna deliği görecek olsa iki saat dırdır ederdi. Ama çok uğraştıysa da iğneyi bulamadı, tekrar yatıp uykuya daldı.

Şafak sökerken uyandı, helaya gitmek için avluya çıktı, o zaman tuhaf bir ses işitti. Kolektifleştirilen ve hepsi de aynı kümese kapatılan horozlar, çeşit çeşit sesler çıkararak koro halinde ötüyordu! Kondrat uykudan şişmiş gözlerini hayretle açarak, dinmeden devam eden bu horoz seslerini iki dakika kadar dinledi, en arkaya kalan horozun alelacele tiz bir sesle son defa, "Öööö... Ö..." diye ötüp sustuğunu işitti. Uykulu gülümsedi: 'Amma da ötüyor keratalar! Sanki bir orkestra gibi. O kümesin yanında oturanların gözüne uyku girmiyordur, huzurları kalmamıştır! Oysa eskiden biri köyün bir yanında, diğeri öbür yanında öterdi. Ayrı ayrı, birbirlerine zıt, tiz seslerdi. Hayat işte...' diye söylendi ve biraz daha kestirmek için yine eve girdi.

• • •

Maydannikov sabah kahvaltı ettikten sonra kolhozun kümesine gitti, Akim Beşlebov öfkeyle bağırarak:

"Karga bokunu yemeden burada ne arıyorsun?" diye onu karşıladı.

"Seni ve tavukları görmeye geldim. Nasılsın, iyi misin dede?"

"Eskiden insan gibi yaşıyordum, şimdiyse sürünüp gidiyoruz işte."

"Neden öyle söylüyorsun?"

"Tavuklara bakmak canıma tak etti!.."

"Neden?"

"Sen burada bir güncük çalış, neden olduğunu anlarsın! Allahın belası horozlar, sabahtan akşama dek birbirleriyle dövüşüp duruyorlar. Onları koşup ayırayım derken ayaklarımda hal kalmadı. Tavuklar daha iyi mi sanki? Dişi olduklarına göre daha uslu durmaları gerek değil mi? Hayır, birbirlerinin tepesini yakaladılar mı artık avluda onları yakalayabilene aşkolsun! Allah kahretsin bu işi...

Bugünden tezi yok gidip Davidov'a söyleyeceğim, bana arılara bakma işini versin diye."

"Merak etme dede, bir zaman sonra birbirlerine alışırlar."

"Onlar alışıncaya kadar senin dede cavlağı çeker. Hem bu erkek işi mi Allah aşkına? Ne de olsa Kazak'ım... Osmanlılarla kaç defa savaşa katıldım. Şimdi de işte burada, tavukların başına komutan atandım. Daha göreve başlayalı iki gün olmadı, çocuklar rahat huzur vermiyor! Eve dönerken, piç kuruları, yolumu kesip: 'Tavuk çobanı dede... Tavuk çobanı Akim Dede...' diye bağırıyorlar. Şimdiye kadar herkes bana saygı gösterirdi. İhtiyar yaşımda kendime tavuk çobanı mı dedirteceğim?.. Böyle bir şeye niyetim yok!"

"Boş ver be Akim Dede... Çocuklar ne istediğini bilmez ki!"

"Yalnız çocuklar olsa yine iyi, kadınlar da onlardan aşağı kalmıyor. Dün, öğle yemeği için eve gidiyordum, kuyunun başında Donetskoy'ların Nastenka su çekiyordu, 'Nasıl, tavuklara bakabiliyor musun dede?' diye sordu. 'Bakıyorum!' dedim. 'Peki tavukların yumurtluyor mu bari?' dedi. 'Bazıları yumurtluyor bacım, ama pek fazla yumurta alamıyorum' diye yanıtladım. Bunun üstüne o Kalmuk kısrağı, 'Bak dede, bahara kadar sepet sepet yumurta yumurtlamazlarsa, tavukları sana havale edeceğiz!' diye gülmeye başlamaz mı? Benim gibi yaşı bir adam böyle alaylara nasıl dayanır? Bu iş gururumu incitiyor benim."

Yaşlı adam bir şey daha söyleyecekti, ama çitin hemen yanında iki horoz birbirini göğüsledi. Birinin ibiğinden kan fışkırıyordu, öbürünün göğsünden tutam tutam tüy kopmuştu. Akim Dede eline bir değnek alarak hızla onlara doğru koştu.

Kolhoz müdürlüğünün önünde, sabahın erken saatleri olmasına rağmen büyük bir kalabalık vardı. Kapının yanında iki at koşulmuş bir kızak, bölgeye gidecek olan Davidov'u bekliyordu. Lapşinov'un eşkin atı ayağıyla karı eşeleyip duruyordu. Yanında da Lyubişkin dolaşıyor, kolanları sıkıştırıyordu. O da Tubyansk'a gitmeye hazırlanıyordu. Oradaki kolhozun idare heyetiyle tohum eleme makinesi konusunda konuşacaktı.

Kondrat birinci odaya girdi. Masanın başında kasabadan yeni gelen muhasebeci duruyor, defteri karıştırıyordu. Diğer yanda, son

zamanlarda yüzünde hep sıkıntılı bir ifade bulunan ve zayıflamış, çökmüş olan Yakov Lukiç oturuyor, bir şeyler yazıyordu. Aynı odada kâhya tarafından saman taşıma görevi verilen kolhozcular kalabalık bir grup halinde duruyordu. Üçüncü ekip şefi olan çilli Agafon Dubtzov ile Arkaşa Menok, bir köşede köyün tek nalbantı İpolit Şal ile bir şeyler konuşuyor, iddialaşıyorlardı. Komşu odadan Razmiyötnov'un tiz ve neşeli sesi duyuldu. O da biraz önce gelmişti, aceleyle ve gülerek Davidov'a anlatıyordu:

"Sabah sabah dört yaşlı kadın bana geldi, başlarında Mişka İgnatenka'nın anası Ulyana vardı. Tanıyor musun onu? Tanıyor musun ha?.. Hemen hemen yüz küloluk yaşlı bir kadındır. Burnunda bir siğil vardır. Neyse... Bana geldiler; Ulyana teyze fırtına gibi içeri girmişti. Öfkeden soluğu tıkanıyordu. Burnundaki siğil bile sinirden oynayıp duruyordu. Damdan düşer gibi, 'Ah, seni alçak, namussuz!' diye başladı. O sırada şûrada bir sürü insan vardı, yaşlı kadınsa ana avrat dümdüz gidiyordu. Tabii hemen sert bir tavırla ona, 'Sus! Küfrü kes, yoksa seni hükümet memuruna hakaretten kasabaya gönderirim! Nedir seni böyle küplere bindiren?' diye bağırdım. Kadın, 'Siz ne hakla yaşlı kadınların izzeti nefsiyle oynuyorsunuz? Yaşlılarla alay etmeye hakkınız var mı' dedi. Güçlükle olup bitenleri öğrendim. Meğer kulaklarına bir şey çalınmış. Onlara demişler ki, kolhoz idaresi iş yapamayacak kadar yaşlı kadınları, altmıştan yukarı olanları buharla işleyen civciv makinesi bulamadığı için..."

Razmiyötnov sözün burasına gelince gülmemek için kendisini zor zapt ederek yanaklarını şişirmişti, devam etti:

"Kuluçkaya yatıracakmış!.. Tabii kadınlar müthiş öfkelenmiş. Ulyana teyze boğazı kesiliyormuş gibi avaz avaz: 'Ne demek?.. Beni mi kuluçkaya yatıracaklar?.. Beni kuluçkaya yatıracak adam daha anasından doğmamıştır... Hepinizi oklavayla döverim... Kendimi de dereye atarım!' diye bağırıyordu. Onları güçlükle susturdum! 'Kendini dereye atma Ulyana teyze, zaten bizim derede seni boğacak kadar su yoktur. Bütün bunlar uydurulmuş, Kulaklar tarafından özellikle ortaya atılmış yalanlardır!' dedim. İşte böyle arkadaş Davidov! Düşmanlarımız bir sürü yalanı ortaya atıp işimizi engellemek istiyor. Kadına bu söylentiyi nereden duyduğunu sordum. Sonunda

ağzından kaçırdı; meğer önceki gün Voyskovo'dan bir rahibe gelip Timofey Borşev'in evinde misafir kalmış. O gece bütün tavukların toplatılıp kesilmek üzere şehirdeki fabrikaya gönderileceğini, yaşlı kadınlar için özel küçük iskemleler dağıtılacağını, bu iskemlelere saman yayacaklarını, yaşlı kadınların da bunların üstünde kuluçkaya oturacaklarını, karşı gelenleri ise iskemlelere zorla bağlayacaklarını söylemiş."

Konuşmaya kulak kabartan Nagulnov aceleyle:

"Şimdi neredeymiş o rahibe?" diye sordu.

"Çekip gitmiş. Aptal değil tabii... Yalanını kıvırıp hemen yola koyulmuş..."

"Böyle kargaları tutuklayıp gereken yere göndermeli... Ah, o rahibe benim elime geçseydi, eteğini başına dolayarak ona öyle bir dayak çekerdim ki! Sen ne biçim şûra başkanısın! Köyünde her isteyen konuk kalabiliyor, istediği yerde geceleyebiliyor! Bu disiplin mi yani?"

"Her işe ben bakamam ya!.."

Paltosunun üstüne bir gocuk giymiş olan Davidov baharda tarlalarda yapılacak işler konusundaki kararları son bir kez daha inceliyordu. Gözlerini okuduğu kâğıttan kaldırmadan:

"İftira, düşmanlarımızın kullandığı eski yöntemlerden biridir. Kurmaya çalıştığımız eseri lekelemek istiyor parazitler! Bazen de düşmanlarımızın eline kozu biz veriyoruz. Örneğin kümes hayvanları konusunda öyle oldu," dedi.

Nagulnov burun deliklerini şişirerek:

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Şunu demek istiyorum ki, kümes hayvanlarını kolektifleştirme işinde hata yaptık!"

"Ne münasebet!"

"Doğrusu bu! Hata ettik işte. Dikkatimizi böyle ufak tefek işlerle dağıtmamalıydık. Daha elimizde tohumluğumuz yok, biz kümes hayvanlarını kolektifleştirmeye kalkıyoruz. Saçmaladık! Mümkün olsa, bu hatayı tamir etmek için çok şeyi feda ederim... Bölge komiserliğinde tohumluk sorunundan ötürü bana kim bilir neler söyleyecekler! Hakları var... Öyle can sıkıcı iş ki..."

"Sen bana baksana, kümes hayvanlarını kolektifleştirme işine niye karşısın? Kararı toplantıda almadık mı, ha?"

Davidov yüzünü buruşturdu:

"Mesele toplantıda karar alınmasında değil," dedi. "Nasıl anlamıyorsun? Kümes hayvanları bizim için önemli değil, bizim için en önemli şey, ne pahasına olursa olsun kolhozu sağlam temeller üzerine oturtmak! Hiç olmazsa kolhoza katılanları yüzde yüze çıkarmak. Sonra tarlaları ekmeye girişmek! Ben sana ciddi olarak şunu söylüyorum: Bu Allahın belası kümes hayvanları konusunda siyasi bir hata yaptık. Bunu kabul etmeliyiz. Doğrusu bu... Bu gece kolhozların örgütlenmesi hakkında bir kitap okudum ve hatanın ne olduğunu anladım. Bizim kurduğumuz şey kolhozdur, yani bir çeşit kooperatif... Oysa biz kümes hayvanlarını da alarak komün kurmaya kalkıştık. Doğru değil mi? İşte aşırı sola sapmak diye buna derler! Doğrusu bu... Bir düşünsene! Mademki bu işe sen önayak oldun ve propagandasını sen yaptın, bir Bolşevike yakışır cesaretle hata işlemiş olduğunu kabul et, herkesin tavuğunu ve diğer kümes hayvanlarını geri ver. Ev ev dağıt. Nasıl bu teklifim? Sen yapmak istemezsen, nasıl olsa dönünce bu işi ben yapacağım. Sorumluluğu da üstüme almaya hazırım. Haydi ben gidiyorum, allahaısmarladık..."

Davidov yerinden kalktı, başına kasketini geçirdi, eskiden Kulaklardan birine ait olan naftalin kokulu gocuğun kalın yakasını kaldırdı, dosyayı kıvırıp bağladı:

"Orada burada ağızlarının payını almamış rahibeler dolaşıp hakkımızda türlü şeyler uyduruyor; kadınları, yaşlıları aleyhimize çeviriyor. Oysa kolhozu daha yeni kurmaya çalışıyoruz. Bizim için en önemli olan konu bu. Herkes bizi desteklemeli. Yaşlılar da, kadınlar da. Kadının da kolhozda bir rolü vardır, doğrusu bu!" dedi ve geniş, sert adımlarla dışarı çıktı.

Razmiyötnov:

"Haydi Makar!" dedi. "Gel tavukları geri verelim! Ev ev dolaşıp sahiplerine teslim edelim. Davidov'un söyledikleri doğrudur."

Razmiyötnov bu sözü söyledikten sonra uzun uzun Nagulnov'a baktı. Beriki gocuğunun düğmelerini çözmüş, pencerenin kenarında oturuyor, şapkasını elinde evirip çeviriyor, dudaklarını kımılda-

tarak sessizce bir şeyler mırıldanıyordu. Bu şekilde üç dakika geçti. Sonunda Makar başını birdenbire kaldırdı ve Razmiyötnov'la göz göze geldi; bakışı açık ve içtendi. Utangaç bir gülümsemeyle:

"Peki, gidelim. Hata yaptık. Doğrusu bu! Dişsiz Davidov tam üstüne bastı. Hakkı var!" dedi.

Davidov kızağa yerleşiyordu. Yanındaki Kondrat Maydannikov'la heyecanlı heyecanlı konuşuyorlardı. Kondrat kollarıyla geniş hareketler yaparak ateşli ateşli bir şeyler anlatıyordu. Arabacı sabırsızlıkla dizginleri bir elinden öbürüne geçiriyor, arada bir minderin altına sıkıştırılmış püsküllü kamçısını düzeltiyordu. Davidov dudaklarını hafif hafif ısırarak dinliyordu.

Razmiyötnov, şûranın kapısından çıkarken Davidov'un:

"Sen fazla heyecana kapılma! Sakin ol. Her şey elimizde, hepsinin hakkından geleceğiz! Doğrusu bu. Para cezası koyacağız! Ekip şeflerinin sorumluluğuna verilen işleri yapmaya zorlayacağız. Haydi Allaha ısmarladık!" dediğini duydu.

Atların sırtında bir kamçı havalanarak şakladı. Kızağı demirleri karın üzerinde yuvarlak izler bırakarak çıktı, gözden kayboldu.

Kolhozun kümesinde yüzlerce rengârenk tavuk oraya buraya dağılmıştı. Akim Dede elinde değnekle avluda dolaşıyordu. Rüzgâr kırlaşmış sakalını karıştırıyor, alnında damla damla beliren teri kurutuyordu. "Tavukçu Dede" ayağındaki kısa çizmelerle tavukları kovalayarak yürüyordu. Omzunda yarısı yemle dolu bir çuval vardı. Akim Dede ambarla kümes arasında ince bir çizgi halinde yerlere yemi serpiyor, ayaklarına bir sürü tavuk üşüşüyordu. Her yandan tavukların birbiriyle haberleşir gibi "gıt gıt gıt" gıdakladığı duyuluyordu.

Çifte ayrılmış harman yerinde uzaktan kireç yığınlarına benzeyen ak kaz sürüleri görünüyordu. Baharda göçmen kuşların derelerin üstünden geçerken çıkardığı seslere benzeyen dolgun "gak gak"lar, çevreyi çınlatan "go... go.. go.." sesleri ve kazların kanat çırpışları duyuluyordu. Kümesin yanında kalabalık bir grup duruyordu. Uzaktan bakınca adamların sadece sırtları ve kıçları görünüyordu. Başları eğikti. Hepsi halkanın ortasında bir noktaya bakıyordu.

Razmiyötnov yaklaştı, arkalarından uzanarak, halkanın ortasında neler olup bittiğini görmeye çalıştı. İnsanlar soluyor, alçak sesle birbirlerine bir şeyler söylüyordu:

"Kırmızısı yener."

"Olur mu öyle şey! İbiğine baksana, yana sarkmış..."

"Bak bak! Nasıl vurdu..."

"Ağzını açtı... artık yoruldu, bitti..."

Şukar Dede'nin sesi duyuldu:

"İtme, itme be! O kendi kendine kızışır. İtme diyorum sersem! Ben senin ciğerine şunu saplarsam o zaman görürsün itmeyi!"

Halkanın ortasında açık kanatlarıyla iki horoz dolaşıyordu. Biri parlak kırmızı renkliydi. Diğerinin tüyleri ise siyah ve lacivert renkte benek benekti. İkisinin de ibiği gagalanmış, pıhtılaşmış kandan kapkara olmuştu. Ayaklarının altında kırmızı ve kara tüyler vardı. İki savaşçı da yorulmuş, bitmişti. Birbirlerinden ayrılıyor, erimeye yüz tutmuş karı eşeleyerek güya bir şeyler aranıyormuş gibi davranıyor, ama sakıngan gözlerle birbirlerini gözetlemekten geri kalmıyorlardı. Bu düzmece aldırışsızlık çabucak sona erdi. Birden kara horoz ayaklarıyla toprağı âdeta iterek havalandı, yangından kaçan bir karga gibi ileri doğru atıldı, kırmızı horoz da yukarı doğru fırladı... Havada çarpıştılar, bir daha, bir daha çarpıştılar...

Şukar Dede sanki dünyada başka her şeyi unutmuş gibi horoz dövüşüne dalmıştı. Burnunun ucunda küçük bir damla halinde sümük toplanmıştı, ama heyecandan bunu bile fark etmiyordu. Bütün dikkati kırmızı horozda toplanmıştı. Mutlaka kırmızısı kazanmalıydı, çünkü biraz önce Sessiz Demid'le bahse tutuşmuştu.

Şukar Dede bu heyecanlı ve gergin hal içindeyken, bir el onu yakaladı, sonra gocuğunun yakasından sımsıkı tutarak halkanın dışına çekti. Şukar Dede yüzünde müthiş bir öfkeyle arkasına döndü; neredeyse kendisine karışanın üstüne öfkeyle atılmak üzereydi. Ama birden yüzündeki ifade değişti, hemen içten ve candan bir tavırla gülümsemeye başladı. Kalabalığın arasından onu çıkaran el, Nagulnov'un eliydi. Nagulnov kaşlarını çatarak seyircileri ite kaka ayırdı, horozları kovalayarak öfkeyle:

"Demek dalga geçiyorsunuz ha? Horoz dövüştürüyorsunuz! Haydi bakalım iş başına, tembeller! Gidip tavlaya saman götürün, başka yapılacak iş bulamıyorsanız bostanlara gübre taşıyın! Aranızdan iki kişi gidip ev ev dolaşsın, kadınlara haber versin, tavukları gelip alsınlar."

Başına tilki kürkünden üç köşeli kalpak geçirmiş ve kolhoza girmemiş olan "Hamamcı" dedikleri horoz döğüşü meraklısı:

"Demek kolhozun kümesini boşaltacaksınız öyle mi? Anladım, demek kolhoz sorunu tavuklara göre değil... Peki sosyalizm olunca horoz dövüştürülmeyecek mi hiç?.." dedi.

Nagulnov konuşanı tepeden tırnağa süzdü, birden benzi atmıştı:

"Sen şaka yaparken kimin şaka kaldırdığını, kimin kaldıramadığını bil de ona göre konuş! Sosyalizm uğruna nice iyi insanlar can vermiştir! Sen aklınca sosyalizmle alay mı ediyorsun itoğluit! Defol buradan! Seni devrim düşmanı herif seni! Defol! Yoksa sana öyle bir vururum ki, kendini öbür dünyada bulursun. Canından olmak istemiyorsan çek arabanı! Gerekirse ben de şaka yapmasını bilirim, anladın mı?"

Bunu söyledikten sonra son bir kez tavuk dolu avluya baktı, birden susmuş olan Kazakların yanından uzaklaştı, içini çekerek kapıya doğru yürüdü. Hafifçe kamburlaşmıştı.

YİRMİNCİ BÖLÜM

BÖLGE komiserliğinde, havada mavi tütün dumanı dalgalanıyor, bir daktilo tıkırdıyor, Hollanda marka bir soba dalga dalga sıcaklık yayıyordu. İdare heyeti saat ikide toplanacaktı. Bölge komiserliğinin sinekkaydı tıraş olmuş, keten gömleğinin yakasını sıcaktan açmış, terden bunalmış sekreteri telaşlıydı. Davidov'a yer gösterdikten sonra çıplak, kalın, ak boynunu kaşıyarak:

"Çok az zamanım var, özür dilerim, halden anlarsın herhalde. Senin oralarda işler nasıl gidiyor? Kolektifleşme oranı ne kadar? Yakın oran olarak yüzde yüzü bulacak mısınız? Kısaca anlat," dedi.

"Yakında bulacağız yüzde yüzü. Ama bu konuda önemli olan şey, bu yüzde sorunu değil. İç işlerimizi nasıl çözümleyeceğiz? Asıl sorun burada. Yanımda bu bahar tarlalarda yapılacak işlerin planını getirdim. Belki gözden geçirmek istersin diye..."

Sekreter, hastaymış gibi şişkin gözlerini kısarak mendiliyle alnındaki teri sildi, âdeta korkarak:

"Hayır hayır!" dedi. "Sen o raporları filan Lupetov'a, Bölge Tarım Birliğine götür. O bunları denetleyip onaylar. Benim hiç zamanım yok. Eyalet komitesinden bir arkadaş geldi, biraz sonra komiserliğin toplantısı var... Ha, sormayı unutmuştum. Sen ne diye bize o Allahın belası Kulakları gönderdin, ha? Onların yüzünden başımızı belaya soktun! Ben seni uyarmamış mıydım? Sana Çince değil, düz Rusça, 'O konuda acele etme, henüz bize talimat bile gelmedi' dememiş miydim? Sen daha kolhozu bile kurmadan Kulakları kovalayacağına, önce üzerine aldığın işleri bitirseydin ya! Hem stok edilmesi gereken tohumluk işini ne yaptın? Sana bölge komiserliğinden tohumluk stoğu yapman için talimat verilmedi mi? Niçin şimdiye kadar talimatı yerine getirmedin? Bugün bu yüzden seni ve Nagulnov'u toplantıda şikâyet etmek zorunda kalacağım... Bu işi

sicilinize geçirsinler diye üstelemek zorundayım. Rezalet bu! Bak Davidov, verdiğimiz en önemli talimatın yerine getirilmemesi, senin için hiç de hoş olmayan bazı sonuçlar doğuracak, haberin olsun! Son rapora göre ne kadar tohumluk toplamıştınız? Dur, bir kontrol edeyim..."

Sekreter masanın çekmecesinden üzerinde bir sürü sayılar yazılı bir listeyi çıkardı, gözlerini kısarak listeye şöyle baktı. Birden kıpkırmızı oldu:

"Tabii ya! Bir pud olsun arttırmamışsınız! Ne susuyorsun, bir şey söylesene!"

"Sen beni konuşturmuyorsun ki! Tohumluk sorunuyla gerçekten uğraşamadık. Ama bugün köye döner dönmez bu işle uğraşmaya başlayacağım. Buradan ayrıldığımdan beri her gün toplantı yaptık, kolhozu organize ettik, idare heyetini seçtik, ekipleri ayırdık, doğrusu bu. Daha ne yapalım? Yapılacak işler o kadar çok ki! Her şey istediğin gibi yürümüyor. Sen istiyorsun ki bütün bunlar şipşak olsun! Hem kolhoz meydana gelsin, hem Kulakların mallarına el konulsun, hem de tohumluk stoğu toplansın... Bunların hepsi birden olmaz! Her şeyi zamanında yapacağız. Sen de bunları sicile işlemekte o kadar acele etme! Daha zaman bulursun!"

"Nasıl acele etmeyeyim? Eyaletten de başkentten de sürekli baskı yapıyorlar, adama soluk aldırmıyorlar. Tohumluk stoğu 1 Şubat'ta hazır olacaktı. Oysa sen..."

"Ben de 15 Şubat'ta hazırlarım, ne çıkar bundan! Doğrusu bu. Şubatta ekim yapacak değiliz ya! Bugün idare heyetinden birini Tubyansk'a gönderdim, oradan tohum eleme makinesi alacak. Oradaki Gnedıh Kolhozu'nun başkanı dalga geçip duruyor. Kendisine eleme makinesinin ne zaman boş kalacağını yazılı olarak sorduk. Bize yine yazılı olarak ne cevap verdi biliyor musun? 'İleride bir gün.' Aklınca espri yapmak istiyor. Kendi kendini yetiştirmeye çalışan ukalanın biri. Doğrusu bu."

"Sen bana Gnedıh Kolhozu'ndan bahsetme! Kendi kolhozundan bahset!"

"Bizim köyde sığır kesimini önlemek için bir kampanya yaptık. Şimdi artık millet hayvanlarını kesmiyor. Geçenlerde onları da ke-

serler diye kümes hayvanlarıyla küçükbaş hayvanları da kolektifleştirdik. Öyle işte... Ama bugün Nagulnov'a bu işte hata yaptığımızı, kümes hayvanlarını sahiplerine geri vermesini söyledim."

"O da neden?"

"Çünkü şimdilik kümes hayvanlarını ve küçükbaş hayvanları kolektifleştirmenin bir hata olduğuna inanıyorum. Kolhozda buna henüz ihtiyaç yok."

"Peki, kolhoz toplantısında bu konuda karar alındı mı?"

"Alındı."

"O halde ne diye geri veriyorsun?"

"Kümes hayvanlarına el konulunca kolhozcuların morali bozuldu. Doğru bu! İnsanları böyle küçük şeyler için ne diye üzelim? Hem kümes hayvanlarını kolektifleştirmeye ne gerek var? Biz komün değil, kolhoz yapıyoruz!"

"Aman ne güzel fikir! Peki hayvanları neden geri veriyorsun anlamadım. Tavukları, kazları filan almanız hataydı. Ama mademki bunu yaptınız bir defa, artık ne diye hatayı kabulleniyorsunuz? Benim anladığıma göre, sizin köyde bir duraklama var, ikilik de meydana gelmiş galiba. Biraz kendinize çekidüzen vermelisiniz. Tohumluk stoğu yapmamışsınız, kolektifleştirme işi de yüzde yüzü bulmamış. Aletlerin tamiri bile doğru dürüst yapılmamış. Gerekenlere el sürmemişsiniz!"

"Bugün demirciyle anlaştık!"

"Dedim ya sana, sizin temponuz yavaş! Sizin oraya muhakkak bir propaganda ekibi göndermeli; onlar size nasıl çalışmak gerektiğini öğretir!"

"Göndersen çok iyi olur! Doğrusu bu!"

"Asla acele edilmemesi gereken işlerdeyse hızlı davranmışsınız. Bir sigara alsana!"

Sekreter tabakayı Davidov'a uzattı.

"Birdenbire damdan düşer gibi karşımıza araba araba Kulak çıktı. GPU'dan, emniyetten Zaharçenko bana telefon etti: 'Bunları ne yapacağız? Eyaletten talimat yok! Bu adamları muhafızla göndermek gerek. Neyle göndereceğim? Nereye göndereceğim?' diye sorup

durdu. Görüyor musun başımıza açtığın işleri! Bu konuda bir anlaşmamız yoktu. Bir karar alınmamıştı..."

"Peki ben Kulakları ne yapmalıydım?"

Davidov kızmıştı. Sinirlendiği zaman acele acele konuşmaya başlıyor, dili dişinin bulunmadığı aralığa sıkıştığı için kelimeler ağzından peltek peltek çıkıyordu. Zaman zaman dudakları bir şapırtı çıkarıyor, bu yüzden cümleleri doğru dürüst söyleyemiyordu. O anda da öfkeli, sert ve gür bir sesle:

"Boynuma mı asacaktım onları? Yoksul Hoprov'la karısını onlar öldürdü!" dedi.

Sekreter Davidov'un sözünü kesti:

"Bir kere bu kanıtlanmadı. O cinayetin başka nedenleri de olabilir."

"Soruşturma memuru iyi değildi de ondan kanıtlanmadı. Başka nedenlere gelince, böyle bir şeyi iddia etmek bile saçma... Bu iş Kulakların elinden çıktı, doğrusu bu... Kolhozu kurmamıza engel olmak için ellerinden geleni yaptılar! Sürekli kötü propaganda yapıyorlardı. Biz de onları cehennemin bucağına sürdük işte! Anlayamadığım bir nokta var, sen ne diye ikide bir bundan söz ediyorsun? Sanki bu işten memnun değilmişsin gibi..."

"Budalaca konuşma! Sözlerine dikkat et! Ben, bu gibi konularda insanların tek başına karar vermesine karşıyım. Mademki bir plan var, partililer de bu plana uymalı. Oysa sen kurnazlık ederek herkesten önce Kulakları köyünden kovdun! Bizi de zor duruma düşürdün. Sonra neden belli bir bölgeyi hedef olarak gösterdin? Neden arabalarıyla yalnız bizim bölgeye kadar gelmelerine izin verdin? Onları doğrudan istasyona, oradan da eyalet merkezine gönderseydin ya!.."

"Arabalar bize lazımdı da ondan..."

"Dedim ya işte, belli bir bölgeye bağlı kalmışsın. Neyse, bu kadarı yeter. Şimdi, önümüzdeki günler için sana verilen emirler şöyle: Bütün aletleri tamir ettirip hazırlayacaksın; kolhoza halkın yüzde yüz oranında katılmasını sağlayacaksın... Senin kolhozun tamamen bağımsız olacak, çünkü sizin kolhoz maalesef diğer meskûn yerlerden çok uzak ve bu yüzden dev bir işletmeye katılmasına olanak

yok. Çevrede herkes her şeyi birbirine karıştırıyor, Allah kahretsin! İlle de dev işletmelere girmek istiyorlar ya da ayrı ayrı küçük işletmeler kuralım diyorlar. İnsanın aklı durur!"

Sekreter başını ellerinin arasına aldı ve bir dakika kadar hiçbir şey söylemeden olduğu yerde hareketsiz oturdu, sonra bambaşka ve değişik sesle,

"Git ve Tarım Birliğinden planını onaylat, sonra gidip bir lokantada karnını doyur. O zamana kadar lokantada yiyecek bir şey kalmazsa bizim eve gel, karım elbet sana yiyecek bir şeyler hazırlar. Dur bir dakika, sana bir kâğıt yazayım..." dedi.

Alelacele kâğıda bir şeyler karalayıp Davidov'a uzattı, sonra tekrar defterlerine eğilirken soğuk terli ellerini uzattı:

"Haydi hemen git. Güle güle!.. Buradaki toplantıda sizden de bahsedeceğim! Ama hayır, vazgeçtim! Yalnız buna karşılık siz de kendinize çekidüzen verin, yoksa Tarım Birliğinden yine ihtar gelmeye başlar."

Davidov dışarı çıktı ve elindeki kâğıda baktı; mavi bir kalemle, iri harflerle şunlar yazılmıştı:

> Liza, bu kâğıdı getiren şahsa derhal ve hiçbir şey sormadan yemek ikram etmeni istiyorum.
>
> G. Korçinski

Karnı acıkmış olan Davidov bu kâğıdı okuduktan sonra canı sıkılarak, 'Böyle bir talimatla yemek yiyeceğime hiç yemem!' diye düşündü ve Tarım Birliğine doğru yürüdü.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

PLANA göre, o sene Gremyaçiy Log köyünde dört yüz yetmiş iki hektarlık toprak sürülecekti. Bunun yüz on hektarı tamamen bakir topraktı. Sonbaharda ilk soğuklar başlarken, kolhoza girmeyenler altı yüz kırk üç hektarlık arazi ekmişti. İki yüz on hektarlık yere de kış ekimi yapılmıştı. Buğday ve diğer hububat için ekilecek yerler şöyle saptanmıştı: Altı yüz altmış yedi hektara buğday, iki yüz on hektara çavdar, yüz sekiz hektara arpa, elli hektara yulaf, altmış hektara darı, yüz altmış yedi hektara mısır, kırk beş hektara ayçiçeği, on üç hektara kenevir ekilecekti! Böylece bin üç yüz yirmi hektarlık arazi ekilmiş olacaktı. Ayrıca Gremyaçiy Log'dan Ujaçi'ye kadar uzanan doksan bir hektarlık kumluk arazi bostan olarak ayrılmıştı.

12 Şubat'ta yapılan genel toplantıya kolhozun faal üyelerinden aşağı yukarı kırk kişi katılmıştı. Tohumluk için stok yapmak, tarlalarda çalışma saatlerini saptamak, ekim zamanı için onarılacak eşyaları hazırlamak, baharda ekilecek tarlaları ayırmak ve yedek olarak bulundurulması gereken yemi sağlamak gibi sorunları konuşacaklardı.

Yakov Lukiç'in tavsiyesi üzerine, Davidov hektar başına yedi pud tohumluk buğday ekilmesini önermişti, bu toplam olarak dört bin altı yüz altmış dokuz pud ediyordu. İşte o zaman içeride kulakları sağır eden bir bağırışma oldu. Herkes bağırıyor, başkasının sözüne kulak bile asmıyordu. Titok'un evindeki camlar gürültüden zangırdıyordu:

"Bu kadarı fazla olur!"

"Bunu yapacak olursak hepimiz ishal oluruz!"

"Ömrümüzde bu kadar buğday ekmedik!"

"Buna tavuklar bile güler!"

"Hektar başına en fazla beş pud ekilebilir!"

"Haydi, diyelim beş buçuk olsun!"

"Bizim toprağımız yağlı topraktır, nerede görülmüş bir hektara yedi pud ekildiği, karga burunlu! Yalnız toprağın iyice sürülmesi gerek! Hükümet makamları ne düşünüyor Allah aşkına?"

"Hay Allah... En işlenmemiş topraklara bile bu kadar eksen fazla gelir... Sen istediğin kadar söyle, kim dinliyor!.."

"Bir kere buğdaydan söz edelim, bu kadar tohumluktan kaç kilo buğday çıkar?"

"Sen kile ile aklımızı karıştırma, pud, yahut ölçek hesabı yap..."

İkinci ekip şefi Lyubişkin avaz avaz:

"Hemşerilerim! Arkadaşlarım!.. Yavaş olun. Hemşerilerim! Tuh Allah kahretsin sizi... Şunlara bak, kudurdular, yuh!.. Azdı hayvanlar... Bir dakika be... Ben de söz istiyorum!" diye bağırıyordu.

"Al bütün sözler senin olsun..."

"Hadi çocuklar şuna haddini bildirelim! Hayvana bak!.. Ignat manda gibi ne bağırıyorsun? Kendini zorlamaktan mosmor kesilmişsin..."

"Sen kendine baksana, kuduz köpek gibi ağzından köpükler saçılıyor!"

"Lyubişkin'e söz verelim..."

"Konuşsa da bir şey duyulmaz ki, patırtı ediyorlar..."

Toplantıdakiler çığlık çığlığa bağrışıyordu. Sonunda en azgın olanların da sesi kesilince, çileden çıkan Davidov kendisini bile hayrete düşüren bir sesle avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Böyle toplantı mı yapılır be? Ne biçim konuşuyorsunuz! Ne diye bağırıyorsunuz! Herkes sırayla konuşur, ötekiler susar dinler! Doğrusu bu! Haydutluğa gerek yok! Aklınızı başınıza toplayın!"

Sonra birden sesini biraz alçaltarak devam etti:

"Bir toplantının nasıl yapılacağını işçilerden öğrensenize! Toplantıda örgüt gerek. Örneğin bizim fabrikada ya da kulüpte bir toplantı yapıldı mı, usulüne göre cereyan eder. Doğrusu bu... Biri kalkar fikrini söyler, ötekiler dinler. Oysa siz hep birden bağırıyorsunuz, artık ne söylendiğini anlayabilirsen anla!"

Lyubişkin yerinden kalktı, kapının kalın meşe sürgüsünü havada salladı:

"Başkasının sözünü kesen olursa, inan olsun, nah işte bunu kafasına indiririm, indirdiğim gibi de nalları diker!"

Demka Uşakov:

"Öyle yaparsan toplantının sonunda sakatlanmayan kalmaz!" dedi.

İçeride gülüşmeler oldu, toplantıdakiler birer sigara yaktı ve sonra ciddiyetle ekim işini konuşmaya başladılar. O zaman bağırıp çağırmaya da, iddialaşmaya da gerek olmadığı ortaya çıktı. Önce Yakov Lukiç söz aldı ve hemen bütün anlaşmazlıkları çözümledi:

"Boş yere bağırıp çağırıyorsunuz! Yoldaş Davidov neden yedi pud ekilsin diye ısrar etti? Çünkü bunu kendisine bizler öğütledik... Tohumları eleme makinesinde elemeyecek miyiz? Eleyeceğiz! Hiç fire vermeyecek mi? Verecek! Belki de çok fire verir, çünkü bazı adamlar ellerindeki tohumluğa bakmaya bile üşenmiş. Tohumun özünü kabuğundan, yararlı kısımla gereksiz kısmı birbirinden ayıramazsın. Buğday vermeyecek tohumu ekmenin ne faydası var! Hem sonra eleme makinesinde fire veren tohumlar atılmayacak ki, onunla kümes hayvanlarını ya da sığırları besleriz."

Bunun üstüne hektar başına yedi pud ayırmaya karar verdiler. Ama tarlada sabanla çalışırken günlük çalışmanın kaç saat olacağı konusunda iş büsbütün çatallaştı. Bu kez her kafadan bir ses çıktı ve toplantıda öyle bir uğultu yükseldi ki, Davidov şaşırıp kaldı. Çilli, tıknaz üçüncü ekip şefi Agafon Dubtzov, Davidov'a saldırarak:

"Baharın nasıl olacağını bilmeden sabanla kaç saat çalışmam gerektiğini nasıl saptarsın?.." diye bağırdı. "Karlar erimeye yüz tuttuğu zaman altından nasıl bir toprak çıkacak? Nemli mi, kuru mu, ne biliyorsun? Yoksa tepeden toprağın içini mi görüyorsun?"

Davidov sordu:

"Peki sen ne öneriyorsun Dubtzov?"

"Ben, boşuna sayfalar dolusu yazı yazıp kâğıdı ziyan etmeyelim, aslında yazılacak da bir şey yok diyorum... Hele bir toprağı sürelim, saçımız önümüze düşsün bakalım, o zaman karar veririz."

"Sen ne biçim ekip şefisin? Bilinçsiz biri gibi plana karşı mı geliyorsun? Yani sence plan gereksiz mi?"

Yakov Lukiç, Dubtzov'u destekledi:

"Bu işlerde önceden bir şey söylemek olanaksızdır. Onun için çalışma saatini nasıl saptarsın? Örneğin sen sabana üç çift yaşlı öküz koşmuşsun, bense henüz üç yaşında hayvanları koşmuşum, söyle bakalım, bu koşullar altında ben senin kadar toprak sürebilir miyim? Dünyada süremem!"

Bu sırada Kondrat Maydannikov söze karıştı:

"Bu gibi sözleri kolhozumuzun idare müdüründen duymak gerçekten şaşırtıcı oluyor. Sen önceden kendin için bir görev saptamazsan nasıl çalışırsın? Keyfin nasıl isterse öyle değil mi? O zaman şöyle olur. Örneğin ben sabahtan akşama kadar sabanın başında kan ter içinde didinirken, sen gidip peçin üzerine uzanır, keyfedersin... Şimdi öyle olduğu halde ikimiz de aynı ücreti mi alacağız? Aşkolsun sana Yakov Lukiç! Aklına şaşayım!"

"Allaha şükür, benim aklım başımda Kondrat Hıristoforiç! Mademki senin bu kadar aklın eriyor, söyle bakalım, öküzün kuvvetiyle toprağın cinsini de birbiriyle karşılaştırdın mı? Varsayalım ki senin toprağın yumuşacık, benimkisi kaya gibi sert, seninki yamaçta, benimki tepede, söyle bakalım o zaman çalışma saatini nasıl saptayacaksın? Madem o kadar akıllısın, söylesene..."

"Sert toprak için ayrı bir çalışma, yumuşak toprak için ayrı çalışma saptanabilir. Öküzleri de, birbirine denk olarak seçmek mümkün... Her şey hesaba katılabilir! Sen bin dereden su getirmeye çalışıyorsun..."

"Uşakov söz istiyor..."

"Buyursun!"

"Ben şunu söylemek istiyordum kardeşler! Ekim yapılmadan bir ay kadar önce hayvanları dolgun tohumla beslemeye başlamalı. Taze saman, mısır, yulaf vermeli hayvanlara; yem bulabilecek miyiz? Fazla olan bütün tohumları stok edersek hayvanlara ne vereceğiz?"

"Hayvanları sonra konuşuruz. Şimdilik önemli olan başka konulardır. Doğrusu bu! Önce tarlada çalışma saatlerini saptamak ge-

rek. Toprağı sert olan tarlada kaç hektar işlenecek? Her saban başına ne kadar yer ayrılacak? Sonra tohum ekme makinesine göre de ne kadar toprak ayrılacak?.."

"Tohum ekme makineleri de ayrı ayrı. On bir sıralı bir makine ile, on yedi sıralı bir makinenin yapacağı iş farklıdır!"

"Doğru. Öyleyse bu konuda bize bir öneride bulun. Siz neden hep susuyorsunuz kardeşim, kolhozumuzun çalışkan üyelerinden sayılıyorsunuz, ama şu ana kadar daha sesinizi duymadım!"

Sessiz Demid, derin bir hayretle Davidov'a baktı, sonra derinden geliyormuş gibi kalın bir sesle:

"Ben onaylıyorum!" dedi.

"Neyi onaylıyorsun?"

"Yani toprağı sürmeli ve tabii... ekmeli."

"Peki sonra?"

"Hepsi bu kadar işte..."

"Nasıl bu kadar?"

"Hımmmmm..."

"Konuşma diye buna derler işte!"

Davidov bunu söylerken gülümsemişti, bir şey daha söyleyecek oldu, ama herkes kahkahalarla gülmeye başladığı için ne dediği duyulmadı. Sonradan Sessiz'in yerine Şukar Dede konuştu:

"Biz bu arkadaşımıza köyde 'Sessiz' deriz yoldaş Davidov, susar durur! Ancak herhangi bir iş canına tak ettiği zaman konuşur. Bu yüzden karısı bile onu terk etti! Kendisi Kazak'tır. O kadar aptal da değildir... Yalnız biraz saftır. Daha doğrusu kafası azıcık yavaş işler, sanki biri başına tokmak vurmuş gibi. Çocukken hatırlıyorum, sümüklü, sıska, cılız bir şeydi. Oradan oraya donsuz koşup dururdu. Öyle pek parlak yeteneği de yoktu. Büyüdü ve işte sessiz bir adam olup çıktı. Daha eski rejimde, Tubyansk'taki papaz ona kutsal ekmeği bile vermeyi reddetti. Bir gün günah çıkaracağı sırada, oğlanın üstüne kara bir örtü örttü, sormaya başladı. Büyük Perhizdeki yedinci haftada mıydı ne? 'Hırsızlık yapıyor musun?' Oğlan susuyor. 'Serserilik yapıyor musun?' Oğlan yine susuyor. 'Tütün içiyor musun? Kadınlarla zamparalık yapıyor musun?' Oğlan yine susuyor.

Oysa aptal, o sırada 'Günahkârız aziz Peder!' dese, hemen iş biter, günahları affolur..."

Arkadan biri kahkahalarla gülerek:

"Sus be! Kısa kes işte!" diye bağırdı.

"Sözümü bitiriyorum. Bir saniyecik daha izin verin bir şey söyleyeceğim! İşte o sırada bizim oğlan bunu söyleyeceğine, burnundan soluyup patlak gözlerini açа açа, koyun gibi kilisenin yeni kapısına bakıp duruyordu. Bunun üstüne papaz çileden çıktı. Sonra oğlana acayip bir şey mi oldu, diye korktu. Kutsal örtüyü üzerinde sallayarak: 'Yoksa bir başkasının karısında gözün mü var? Komşunun eşeğine, sığırına göz mü diktin yoksa?' diye sormaya devam etti. Arada İncil'den de birçok başka şeyler sıraladı... Ama bizim Demid yine susuyordu. Ne söylesin zavallıcık? Kimsenin karısında gözü yoktu ki. Aslında öyle bir şey istese bile iş çıkmaz! Çünkü eteği en düşük şey bile..."

Davidov sert bir tavırla:

"Kes sözünü dede. Bu anlattıklarının bizim işlerle bir ilgisi yok," dedi.

"Şimdi göreceksin ki işle de ilgisi var. Azıcık sözü dağıtmışım ne çıkar! Bir saniyecik daha. Ah... sözümü kestin işte. Allah müstahakını versin... Neden söz ediyorduk? Aman, belleğim de hiç çalışmıyor... Şu kafama ne diyeyim? Hah, hatırladım!.."

Şukar Dede eliyle başına vurdu, sonra dudaklarından kelimeler birbiri ardına dökülmeye başladı:

"Yani senin anlayacağın, Demka başkasının eşeğini yahut sığırını istesin! Belki de atı olmayan bir ailede ecir olarak çalıştığı için 'Bir eşeğim olsun' diye aklından geçirebilirdi. Ama eşeği görmemiş ki zavallı... Söyleyin bakalım arkadaşlar, bizim memlekette eşek var mı? Yüzyıllardan beri aramızda eşek ne arar! Kaplan, deve neyse ama eşek..."

Nagulnov:

"Susacak mısın sen! Yoksa hemen seni kapı dışarı mı edeyim?" dedi.

"Sen 1 Mayıs günü okulda akşama kadar dünya devriminden söz ederken kafamızı şişirdin Makaruşka!.. Hem de berbat konuşuyor-

dun! Hep aynı şeyleri söyleyip duruyordun. Ben bir yerde kıvrılıp uyuyuverdim, yine de yatmadan önce sözünü kesmedim. Ama bak, sen benim sözümü kesiyorsun işte..."

Şakalardan, neşeli konuşmalardan her zaman hoşlanan Razmiyötnov:

"Dede bitirsin bakalım sözünü... Acelemiz yok ki," dedi.

"Belki de bizim Demid onun için susuyordu. Kimse ne düşündüğünü bilmez ki! Papaz bile şaşırıp kalmıştı. Kafasını örtünün altına sokarak 'Yoksa sen dilsiz misin?..' diye sordu. Demid de ona 'E... canımı sıkıyorsun be... Dilsiz falan değilim...' demiş olacak ki, papaz birden deli gibi oldu, örtünün altından başını çıkardığı zaman suratı yemyeşil olmuştu. Çevredeki yaşlı kadınlar duymasın diye yavaşça 'Dilsiz değilsen, itoğluit, kütük gibi ne susuyorsun?..' dedi ve elindeki küçük şamdanı Demid'in kafasına indiriverdi."

Toplantıda bir kahkaha dalgası yayılıverdi. Ama Demid'in kalın sesi gülüşmeleri bastırdı:

"Yalan söyleme, vurmadı!"

Şukar Dede çok şaşırmış gibi:

"Gerçek mi söylüyorsun? Vurmadı mı? Olsun! Kim bilir ne kadar vurmak istemiştir! İşte papaz kutsal ekmeği Demid'e o sırada yasak etti... Ne yapalım arkadaşlar! Demid hep böyle susar işte... Biz ne söylersek ne konuşursak bizi ilgilendirir. Söylediğimiz şeyler güzel de olsa, örneğin benim sözlerim gibi, ne de olsa gümüştür... Sükût ise altındır."

Nagulnov:

"Sendeki gümüşlerle azıcık altın alsaydın, kötü olmazdı. Hepimizin kafası dinlenirdi!" dedi.

Gülüşmeler yükselen bir alev gibi gittikçe artıyor, bazen de sönüyormuş gibi azalıyordu. Şukar Dede'nin sözleri ciddi havayı dağıtmıştı. Fakat Davidov eliyle yüzünü siliyormuş gibi bir hareket yaptı. Dudaklarındaki gülümseyiş bir anda kayboldu.

"Sen çalışma saatleri hakkında bir şey mi söyleyecektin? Asıl konuya gelelim," dedi.

Şukar Dede terli alnını silerek gözlerini kırpıştırdı:

"Ben mi? Ben... mesai için bir şey söylemeyecektim... Yalnız Demid arkadaşımın durumunu aydınlattım... Çalışmayla bunun ne ilgisi var?"

"Öyleyse toplantının sonuna kadar sana bir daha söz vermeyeceğim! Burada işten söz edilmeli, gevezeliği sonra da yapmak mümkün! Doğrusu bu!"

Tarım Birliğinin yetkili temsilcilerinden kolhozcu İvan Batalşikov:

"Her saban başına bir hektar ayrılsın!" diye önerdi.

Dubtzov öfkeyle:

"Sen kaçırdın mı? Öneriyi karına yapsana sen... Bir günde bir hektar sürebilir misin? Kan ter içinde kalırsın da yine süremezsin!"

"Ben sürerim, sen bana bakma, belki tam bir hektar değil ama, hemen hemen ona yakın bir şey..."

"Hah... şöyle konuş. Tabii daha azdır."

"Her saban başına yarım hektar olsun. O da toprak sertse..."

Uzun uzun tartıştıktan sonra sonunda toprağı sürmek için günlük çalışma olarak şöyle bir ölçü üstünde karar kıldılar: Sert toprakta saban başına altmış akr, yumuşak toprak olursa yetmiş beş akr ayrılacaktı... Ekme işine gelince; tohum serpme makinelerle yapılırsa on bir sıralı makineyle üç hektar iki yüz elli akr, on üç sıralı makineyle dört hektar, on yedi sıralı makineyle dört hektar yedi yüz elli akr ekilecekti.

Gramyaçiy Log'da yüz seksen öküz ve yetmiş üç çift de at bulunduğuna göre, bahar ekimi hiç de zor olmayacaktı. Bunu Yakov Lukiç de söyledi:

"Eğer doğru dürüst çalışırsak ekim işini erkenden bitiririz. Baharda her saban başına dört buçuk hektarlık sürülecek toprak düşecek demektir. O kadar zor bir şey değil arkadaşlar, üstünde konuşmaya bile değmez."

Lyubişkin:

"Tubyansk'taki kolhozda her saban başına sekiz hektar düşmüş!" dedi.

"Eh... Azıcık da onlar terlesin bakalım. Biz geçen yıl sonbaharın ortalarına kadar soğuklarda toprağı işledik durduk. Oysa onlar

daha Pokrov yortusunda harmanları toplamaya başladı. Sonra da koca yaz bir şey yapmadılar."

Toplantıda üç gün içinde tohumları stok etme işini bitirmeye karar verdiler. Bu arada demirci İpolit Şaloy'un anlattığı can sıkıcı sözleri de dinlediler. Demirci sanki kulağı pek iyi duymuyormuş gibi oldukça yüksek sesle konuşuyor, işten nasırlaşmış kara parmaklarının arasında isli, yağlı köşeli şapkasını evirip çevirerek bu kadar kalabalık bir dinleyici karşısında olduğu için utana sıkıla konuşuyordu:

"Her şey onarılabilir! Bu işten korkmam. Yalnız elimizde demir yok, onu bulmak için bir şeyler yapmalı; sabanların kemerleri ve destekleri için bir parçacık demir arasan yok! Böyle olunca da neyle çalışayım? Yarın sabah tohum serpme makinelerini onarmaya başlayacağım, bir yardımcıya gerek var! Kömür de isterim. Sonra bu yaptığım işlerin ücretini kolhoz nasıl saptayacak?"

Davidov etraflı olarak ona ne kadar ücret verileceğini anlattı. Sonra Yakov Lukiç'e hemen ertesi günü bölgeye gidip demir ve kömür bulmasını söyledi. Hayvanlara yem için toplanacak ot sorununu hemen çözümlediler. Sonra yine Yakov Lukiç söz aldı:

"Her şeyden önce neresini, nasıl ekmeli? Bu konuda anlaşmamız gerek arkadaşlar. Tarladaki işleri idare etmek için iş bilir, okuma yazması olan birini seçmelisiniz. Kolhozdan önce Tarım Birliği bize yetkili göndermişti, onlardan pek bir yarar göremedik. Tarlalardaki işlerin idaresi için yaşlı Kazaklardan birini, toprağı çok iyi tanıyan, hem kendi köyümüzün içindeki, hem de çevredeki toprakları bilen birini seçmeli. Yeni tarım programını uygulayıncaya kadar böyle bir adamdan çok yararlanabiliriz. Şimdi size şunu söyleyeyim, şu anda hemen hemen bütün köy kolhoza girmiştir! Teker teker de olsa katılım devam ediyor, kolhoza girmeyen ancak elli hane kalmıştır. Onlar da yarın kolhoza girecektir. Böyle olunca toprağı bilimsel bir şekilde sürüp ekmek gerek. Bunu şunun için söylüyorum; sürülmek için ayırdığımız iki yüz hektarlık toprak var ya, yarısını Herson yöntemine göre işleyelim. Bu bahar bakir topraklardan yüz on hektar kadarını işleyip bu Herson usulüne göre hazırlayalım."

"Sen neden söz ediyorsun?"

"Herson yöntemi de neymiş?.."

Davidov kolhozun başına getirdiği idare müdürünün geniş bilgisinden için için gurur duyarak:

"Sen bize bunları açıkça anlat!" dedi.

"Bu yöntem Amerikan ya da Kulis yöntemi denilen yeni bir yöntemdir. Gerçekten akıllıca bulunmuş ve insanı hayretler içinde bırakan bir şeydir... Örneğin bu yıl sürdüğünüz toprağa mısır mı, ayçiçeği mi ne ekecekseniz, çok seyrek, her zamankinin yarı kadar az ekeceksiniz. Tabii bu yüzden eski yönteme göre alacağınız ürünün ancak yüzde ellisini alabilirsiniz. Sonra mısırların koçanlarını ya da çiçeklerinin taçlarını toplarsınız, saplarını olduğu yerde bırakırsınız. Aynı yılın sonbaharında bu sapların arasına kışlık buğdayınızı ekersiniz!"

Kondrat Maydannikov, Yakov Lukiç'in anlattıklarını ağzı açık dinliyordu.

"Peki kışlık buğdayı nasıl ekeceğiz? Buğday serpme makinesi sapları kırmaz mı?" diye sordu.

"Neden kırsın! Çok seyrek sıralar halinde dikeceksiniz demedim mi! Tohum serpme makinesinin kolları sapların yanından geçip gider. Ondan sonra yağan kar sapların arasında yuvalanır kalır. Yavaş yavaş erimeye başlar ve daha çok nem verir. Baharda buğday boy verince saplar çıkarılıp atılır. Çok akıllıca düşünülmüş bir şey. Ben henüz bu yöntemi denemedim, ancak bu yıl deneyecektim. Ama bunda her şeyin hesaplandığına eminim, en küçük bir hata olmaz!"

Davidov:

"Bak bunu beğendim! Seni destekliyorum," dedi ve masanın altından ayağı ile Nagulnov'u dürterek, "Görüyorsun ya, oysa sen ona tamamen karşıydın..." diye fısıldadı.

"Şimdi de karşıyım!"

"Seninki artık inat, doğrusu bu. Katır gibi, bir yere saplandın mı artık gitmiyorsun..."

Toplantıdakiler Yakov Lukiç'in önerisini kabul edip sonra daha birçok küçük, önemsiz konuyu tartışıp karara bağladılar. Sonunda dağılmaya başladılar. Davidov'la Nagulnov henüz şûranın kapısından çıkmamışlardı ki, avluda orta boylu, asker üniformasının üs-

tüne önü açık deri ceket giymiş bir delikanlının hızlı hızlı onlara doğru yürüdüğünü gördüler. Genç adam şehirlilerin giydiği cinsten kareli kasketini şiddetle esen rüzgâra karşı eliyle tutarak onlara yaklaşıyordu. Nagulnov gözlerini kısarak:

"Bölgeden biri galiba..." dedi.

Delikanlı yanlarına yaklaşınca elini kasketinin siperine götürerek bir asker selamı verdi:

"Siz şûradan mı çıktınız?"

"Birini mi arıyorsunuz?"

"Buranın hücre sekreteri ve şûra başkanını arıyorum."

"Hücre sekreteri benim! Kolhoz başkanı da arkadaş..."

"Çok memnun oldum. Ben propaganda ekibindenim arkadaşlar. Biraz önce geldik, sizi köy odasında bekliyorduk."

Kopça burunlu, esmer delikanlı Davidov'un hatlarına şöyle bir bakarak sorar gibi gülümsedi.

"Sen Davidov değil misin arkadaş?"

"Evet..."

"Bak seni tanıdım; bundan iki hafta önce seninle il komitesinde karşılaşmıştık. Ben ilde yağ fabrikasında mengeneci olarak çalışıyordum."

O zaman Davidov, delikanlı onlara yaklaştığı anda vücudundan niçin baygın bir ayçiçeği yağı kokusunun geldiğini anladı. Rüzgârdan bile dağılmayan tatlı koku deri ceketin içine iyice sinmişti!

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM



KÖY odasının kapısında, oraya doğru yürüyen Davidov'a sırtını dönmüş tıknaz, dolgun bir adam duruyordu. Başında Kuban Kazaklarının giydiği tepesi beyaz haçlı bir kalpak, sırtında da kısa büzgülü ve içi kürklü bir ceket vardı. Kalpaklı adamın omuzları şaşılacak kadar genişti. Ender görülen genişlikteki sırtı kapının bütün boşluğunu kapatmıştı. Biraz eğri olan kuvvetli bacaklarının üzerinde bozkırlarda yetişen bir karaağaç gibi sapasağlam duruyordu. Üstü kırış kırış olmuş, topuklarının yanı yenmiş çizmeleri kapının eşiğine iyice gömülmüş gibiydi. Bir ayınınki gibi dolgun gövdesinin bütün ağırlığıyla sanki adamı oraya çakmışlardı.

Davidov'un yanında yürüyen delikanlı:

"Bu bizim propaganda ekibimizin başkanı yoldaş Kondratko'dur," dedi, sonra Davidov'un dudaklarındaki gülümsemeyi fark ederek:

"Biz ona aramızda 'Baba Kondratko' deriz. Lugansk lokomotif fabrikasında çalışıyor; tornacıdır. Yaşına bakarsan bize baba olabilir, ama gerçekte kaç delikanlıyı cebinden çıkarır," diye fısıldadı.

O sırada Kondratko birilerinin konuştuğunu duyarak tunçlaşmış kırmızı yüzünü Davidov'a çevirdi, aşağı doğru sarkan bıyıklarının altında bembeyaz dişleri parladı:

"Oooo, işte bizim hükümet adamları... Merhaba yiğitler, kardeşler..."

"Merhaba arkadaş!. Ben kolhozun başkanıyım, arkadaş da hücre sekreteridir."

"Memnun oldum... Haydi içeri girelim, benim çocuklar çoktandır sizi bekliyor. Bu ekibin şefi benim, sizinle benim konuşmam gerek. Adım Kondratko, ama bizim çocuklar size, 'Onun adı Kondratko değil Kvadıratko'dur' derse rica ederim buna inanmayın! Öyle uydurukçu şeyler ki, söylediklerine akıl sır ermez..."

Kalın gür bir sesle konuşuyor, yan yan kapıdan içeri girmeye çalışıyordu.

Osip Kondratko, Rusya'nın güneyinde yirmi yıldan fazla çalışmıştı. Önce Taganrog'da, sonra Don üstündeki Rostov'da, ardından Mariupol'de, sonunda Lugansk'ta bulunmuş, orada da yeni doğan Sovyet iktidarını geniş omuzlarıyla desteklemek için Kızıl Ordu'ya girmişti. Ruslarla düşe kalka ana dili olan Ukrayna lehçesini biraz unutmuştu. Ama yüzüne her bakan Şevçenko'nun bıyıkları gibi aşağı sarkan bıyıklarından Ukraynalı olduğunu hemen anlayabilirdi. 1918 yılında Donetz'deki madencilerle birlikte Voroşilov'un kumandası altında, devrime karşı ayaklanan Kazak köylerinin üstünden ta Çariçin'e kadar gitmişti.

Daha sonraları, savaşanların kalbinde daima anılarıyla yaşayan kurtuluş savaşının geçmişe gömülmüş yıllarından söz açıldığı zaman, Kondratko hafifçe övünerek şöyle derdi:

"Bizim Klementiy, Lugansk delikanlısıdır. İnanın bana arkadaşlar onunla çok iyi dosttuk; zaman zaman sohbet ederdik. Beni nerede görse hemen tanır. Çariçin'de Beyazlara karşı savaştığımız zamanlarda arkamdan şaka ederek seslenirdi: 'Hey Kondratko, ne âlemdesin, hâlâ yaşıyor musun koca kurt?' Ben de, 'Yaşıyorum Klementiy Ohrimiç. Şimdilik sizin anlayacağınız pek ölmeye niyetim yok. Baksanıza devrime karşı olanlarla savaşıyoruz. Karınca gibi geliyorlar!' diye yanıtlardım. Ah, bugün bir karşılaşsak, kim bilir beni hemen nasıl bağrına basar."

Kondratko bu son sözleri kendinden çok emin bir tavırla söylerdi. Savaştan sonra tekrar Lugansk'a düşmüştü. Orada bir süre Çeka'nın taşıt işlerine bakan şubesinde çalışmıştı. Sonra parti için çalışmak üzere oradan alıp tekrar fabrikaya yollamışlardı. Kolektifleştirme hareketine yardım etmek için onu partinin faal örgütüyle birlikte, işte oradan köye göndermişlerdi. Son yıllarda şişmanlamış, boyuna genişlemişti Kondratko... 1918 yılında Çariçin önlerinde onunla birlikte savaşan arkadaşları, dört Kazak'ı kılıçtan geçirmiş ve yararlıkları için bizzat Vrangel'in elinden altın yaldızlı gümüş kılıç almış Kuban Yüzbaşısı Mamahga'yı öldüren Kondratko'yu şimdi görseler tanıyamazlardı.

Yaşlanmıştı Osip... Yaşlandıkça yüzünde lacivert ve eflatuna kaçan küçük damarlar belirmeye başlamıştı. Rüzgâr gibi koşturulmuş, yorgunluktan bitkin hale gelmiş bir atın sırtında nasıl ak bir köpük belirirse, yıllar Osip'in de saçlarına aynı köpük aklığını vermişti. İnatçı ak kıllar, aşağı doğru sarkan bıyıklarının arasında bile görünüyordu. Ama iradesi ve kuvveti hâlâ yerindeydi Osip Kondratko'nun... Gittikçe artan şişmanlığına gelince, o da boş şeydi. Kilosundan ya da yaşından söz ettikleri zaman:

"Taras Bulba benden daha şişmandı, ama Polonyalılarla nasıl savaştı! Önemli olan bu... Bugün savaşmak gerekse ben de karşıma çıkan her subayı ikiye biçebilirim. Elli yaşındayım, ne olmuş yani! Benim babam Çar zamanında yüz yaşına kadar yaşadı. Bense kendi hükümetimizin idaresi altında en az yüz elli yıl yaşarım!" diyordu.

Kondratko köy odasına daha önce girdi:

"Çocuklar azıcık yavaş olun! Bakın kolhoz başkanını size tanıtayım! Bu arkadaş da hücre sekreteridir. Şimdi burada ne olup bitiyor önce bunu öğrenelim, sonra ne yapacağımızı düşünürüz. Haydi bakalım oturun."

Propaganda ekibini oluşturan on beş kişi, aralarında konuşa konuşa yerlerine oturdu. Yalnız iki kişi avluya çıktı, onlar da herhalde atlara bakmaya gitmişti. Davidov bu yabancı insanların yüzüne bakarken üç kişiyi tanıyabildi; bunlar eyaletten gelen üç memurdu. Biri tarım memuru, diğeri ortaokul öğretmeni, bir diğeri de doktordu. Ötekiler bölgeden gönderilmişti ve hallerinden fabrika işçisi oldukları belliydi. İçeridekiler iskemleleri iterek, öksürerek yerleşmeye çalışırken Kondratko, Davidov'a:

"Söyle de bizim atlara azıcık saman versinler. Arabacılar da buradan ayrılmasın!" diye fısıldadı. Sonra gözlerini kıstı: "Belki birazcık yulafın da vardır. Ondan da verir misin?"

Davidov:

"Yulaf kalmadı! Elimizde sadece tohumluk var!" diye yanıtladı ve birden kendi kendine öfkelenerek tuhaf bir utanç duydu. Vücudu buz gibi olmuştu.

Yemlik olarak daha yüz pud'dan fazla yulaf vardı. Ama özellikle ret cevabı vermişti. Çünkü yulafı baharda tarlaları sürmeye başlaya-

cakları zamana saklıyor, ona el bile sürmüyorlardı. Yakov Lukiç de sızlanarak sadece atlara azıcık yulaf veriyordu. O da yalnızca idare heyetine ait atlara, uzun ve yorucu bir yola çıkacakları zaman veriliyordu.

Davidov, 'Bak hele, işte özel mülkiyet denilen hastalık bu demek. Ben de yavaş yavaş onun pençesine düşüyorum. Daha önce böyle bir hissi hiç duymamıştım! Doğrusu bu! Hay Allah! Versem mi yulafı acaba? Hayır şimdi artık versem de ayıp olur!' diye düşündü.

"Peki arpan yok mu?"

"Arpa da yok..."

Arpa gerçekten yoktu. Ama Davidov, Kondratko'nun her şeyi anlıyormuş gibi bakan gözlerini ve dudağındaki hafif gülümsemeyi görünce kıpkırmızı oldu:

"Gerçek söylüyorum hiç arpamız yok!" dedi.

Kondratko bıyık altından gülerek kalın bir sesle:

"Bak hele... Eski zaman olsaydı kim bilir nasıl mal canlısı adam olurdun! Belki de Kulak bile olabilirdin!" dedi, ama Davidov'un kaşlarını çattığını görünce ona sarıldı, tek koluyla hafifçe havaya kaldırarak, "Kızma canım, şaka yaptım işte, yoksa yok! Ne kadar fazla yem toplarsan o kadar iyi! Hiç olmazsa kendi hayvanlarını onunla besleyebilirsin! Haydi bakalım çocuklar, işe! Hiç ses çıkmasın! Ölü gibi susacaksınız, anlaşıldı mı?" dedi.

Sonra Davidov ile Nagulnov'a döndü:

"Biz buraya sizlere yardım etmeye geldik. Sanıyorum sizin de haberiniz vardır. Söyleyin bakalım, burada işleriniz ne durumda?"

Davidov kolektifleştirme hareketinin izlediği yol hakkında ve bildikleri tohum stoku konusunda geniş bir açıklama yaptıktan sonra, Kondratko şu karara vardı:

"Anlaşıldı. Bizim için burada yapılacak bir iş yok."

Sonra içini çekerek cebinden güçlükle bir defterle üç kilometrelik alanı gösteren bir harita çıkardı. Kalın parmağını haritanın üzerine gezdirerek:

"Biz Tubyansk'a gidelim! Gördüğüm kadarıyla o köy buradan pek o kadar uzak değil... Burada dört arkadaşımızı bırakırız, size yardım etsinler bakalım. Tohum stoğu işine gelince, size tavsiyem

önce bir toplantı yapın, buğday ekicilerine neyin ne olduğunu açıkça anlatın. Ondan sonra kitle halinde işe girişirsiniz."

Acele etmeden, her şeyi etraflı bir şekilde açıklayarak konuşuyordu. Davidov konuşmasını zevkle dinliyor, ama zaman zaman bazı terimleri ve inceliklerini pek kavrayamadığı Ukrayna dilini anlayamıyordu. Bununla birlikte Kondratko'nun tohum stoklama işi için çok doğru ve sağlam temellere dayanan bir plan ortaya attığını anlıyordu. Kondratko ise, hem kendi başına çalışmayı tercih eden köylülere, hem de köyün varlıklı ailelerine karşı nasıl davranılacağını, olur da dayatırlarsa, tohum stoklama işini sekteye uğratırlarsa, ne gibi önlemler alınması gerektiğini anlatıyor, başka köy şûralarında denenmiş propaganda çalışmalarına uygun biçimde ne gibi yöntemler kullanılırsa daha etkili olacağını açıklıyordu. Bunları söylerken hep aynı yumuşak tavırla konuşuyor, bir an için olsun karşısındakilere öğüt vermek istiyormuş ya da önderlik taslıyormuş gibi bir imada bulunmuyor, aksine ikide bir ya Davidov'un ya Razmiyötnov'un, ya da Nagulnov'un fikrini almaya çalışıyordu.

"Bence bu işi böyle yapmalı, siz ne dersiniz Gremyaçiy'liler?.. Ben de işte aynen öyle düşünüyordum..."

Davidov, tornacı Kondratko'nun damarları belirmiş, mora bakan kırmızı yüzüne, derine gömülmüş şeytan şeytan gözlerine gülümseyerek baktı, 'Cin gibi akıllı bir adam!' diye düşündü. 'Güya inisiyatifi elimizden almak istemiyormuş gibi davranıyor. Sözümona bizim de fikrimizi alıyor, ama onun bu doğru planına karşı bir şey söyleyecek olsan, hemen seni istediği yöne çeviriyor. Doğru bu! Böyle bir adam inan olsun görülmemiştir.'

Önemsiz bir olay daha Davidov'un arkadaş Kondratko'ya beslediği sempatiyi kuvvetlendirdi. Kondratko toplantıdan çıkıp yola koyulacağı sırada, Gremyaçiy Log'da kalacak olan arkadaşlarından ekip şefini bir yana çekti, aralarında kısa bir tartışma oldu:

"O tabanca ne öyle? Hemen çıkar onu bakayım, gözüm görmesin."

"Ama yoldaş Kondratko nasıl olur? Kulaklar var; sınıf mücadelesi yapmıyor muyuz?"

"Sen bana ne anlatıyorsun? Kulaklar varsa ne olmuş yani? Sen buraya propaganda için geldin, Kulaklardan korkuyorsan başka. Silahın olabilir ama öyle herkesin gözü önünde onunla dolaşamazsın. Aklına şaşayım senin! Hiç tabanca görmedin mi sen? Çocuk gibisin be! Tabancanı almış gösteriş mi yapıyorsun? Hemen onu cebine sok! Kulakların uşaklarından biri onu görüp de, 'Bakın bakın! Bize propaganda yapmaya geldiler... Tabancalı propaganda' demesin!"

Sonra dişlerinin arasından:

"Ne budala şeyler!" diye söylendi.

Ancak kızağa yerleştikten sonradır ki, Davidov'u yanına çağırdı, paltosunun düğmelerinden birini parmaklarının arasında evirip çevirerek:

"Bizim çocuklar eşek gibi çalışır! Siz de onlara ayak uydurup çalışın olmaz mı! Her şey yolunda gitmeli; hem de bir an önce. Ben Tubyansk'tayım, bir şey olursa bana haber ver olmaz mı? Şimdi oraya gidelim bakalım. Bir de orada temsil verelim. Ah hele Kulak rolünde beni bir görmelisin! Benim içimde öyle bir karışıklık var işte... İstedim mi tıpatıp bir Kulak oluveriyorum. Öf şu Kondrat Dede'ye ihtiyar yaşında ne işler yaptırıyorlar! Arpa sorunu yüzünden sana kızdığımı sanma... Kalbimde sana karşı bu yüzden bir kin yok..."

Sonra geniş sırtını kızağın arkasına yaslayarak gülümsedi.

Razmiyötnov onun arkasından kahkahayla gülerek:

"Ne adam be!" dedi. "Hem kafalı, hem geniş omuzlu, hem de sapasağlam kuvvetli bacakları var... Traktör gibi! Sen onu bir sabana koş, üç çift öküzün yerini tutar. Öyle bir çeker ki. Böyle kudretli adamların yapısında bile bir fark var, öyle değil mi Makar?"

Makar canı sıkılarak elini salladı:

"Eh... sen de Şukar Dede gibi geveze oldun!"

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜZBAŞI Polovtzev, Yakov Lukiç'in evinde kaldığı sürece ilkbaharda yapılacak olan isyana harıl harıl hazırlanıyordu. Geceleri küçük odasında horoz sesleri duyuluncaya kadar oturuyor, mor kalemle birtakım haritalar çiziyor, okuyordu. Bazen Yakov Lukiç kapının aralığından başını uzatıp içeri baktığı zaman, Polovtzev'in geniş alınlı başını küçük masanın üzerine eğdiğini ve sert dudaklarını sessizce hareket ettirerek bir şeyler okuduğunu görürdü.

Ama bazen Yakov Lukiç onu derin ve acı düşünceler içinde bulurdu. Böyle zamanlarda Polovtzev dirseğini masaya dayayıp, uzamış ve yer yer ağarmış seyrek saçlarının arasına parmaklarını sokarak dalgın dalgın otururdu. Keskin hatlı çenesi sanki bir şey çiğniyormuş gibi ağır ağır hareket eder, gözleri yarı kapalı olurdu. Ancak Yakov Lukiç birkaç kez seslendikten sonradır ki, küçücük ve hareketsizlikleri içinde korkunç görünen göz bebeklerinde öfkeli bir ışık yanardı.

"Ne istiyorsun? Söyle!" diye kalın bir sesle âdeta havlar gibi sorardı.

Böyle anlarda, Yakov Lukiç ona karşı daha da büyük bir korku ve kendiliğinden doğan bir saygı duyardı. Yakov Lukiç'in görevleri arasına bir şey daha katılmıştı. Artık her gün Polovtzev'e köyde, kolhozda olup bitenleri bildiriyordu. Her şeyi doğru olarak haber veriyordu. Ama her gün getirdiği haberler Polovtzev'in içinde yeni bir umutsuzluk doğuruyor, yanaklarında aşağı inen çizgileri daha da derinleştiriyordu.

Kulakların Gremyaçiy Log'dan sürgün edildiği günün gecesi Polovtzev sabaha kadar uyuyamadı. Ağır ama yumuşak adımları şafak sökünceye kadar duyulmuştu. Yakov Lukiç parmaklarının

ucuna basarak küçük odaya yaklaştığı zaman içeride Polovtzev'in dişlerini gıcırdatarak:

"Ayaklarımızın altındaki toprağı çekiyorlar... Desteklerimizi yok ediyorlar... Gebertmeli onları! Gebertmeli! Hiç acımadan gebertmeli!" diye mırıldandığını işitmişti.

Polovtzev susuyor, yumuşak çizmelerin içindeki ayaklarını yavaşça yere basarak yine dolaşmaya koyuluyor, parmaklarıyla her zamanki gibi göğsünü, vücudunu kaşıdığı duyuluyor, sonra boğuk bir sesle tekrar, "Gebertmeli... Gebertmeli..." diye mırıldanıyordu. Sesi boğazında düğümlenerek biraz daha yumuşuyor, bir fısıltı halini alıyordu: "Merhamet et Tanrım. Her şeyi gören, adil Tanrım! Merhamet et! Yardım et! Ne zaman gelecek o saat? Tanrım! Onlara ceza vereceğim günü yaklaştır!"

Şafak iyice söktükten sonra Yakov Lukiç endişe içinde küçük odanın kapısına yaklaşıp kulağını kapıya dayamıştı. Polovtzev içini çekerek diz çökmüştü, arada bir, yere kapanarak dua ediyordu. Sonra ışığı söndürdü, yattı ve uykuya dalmak üzereyken bir kez daha çok belirgin bir şekilde, "Hepsini kılıçtan geçirmeli! Birini bile sağ bırakmamalı!" diye söylendi, sonra hafifçe inledi.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra, Yakov Lukiç gece birinin pencerenin kepengine hafifçe vurduğunu işitti. Yatağından kalktı, sofaya çıktı:

"Kim o?.."

"Kapıyı aç bey..."

"Kimsin sen?.."

Kapının öte yanından bir fısıltı duyuldu:

"Aleksandr Anisimoviç'i görmek istiyorum!"

"Hangi Aleksandr Anisimoviç'i? Ben böyle birini tanımıyorum!"

"Sen ona söyle, 'Kara'nın yanından geliyorum, ona bir paket getirdim."

Yakov Lukiç bir an ikirciklendi, sonra, "Ne olursa olsun!" diye düşünerek kapıyı açtı. Başlığını iyice yüzüne doğru indirmiş kısa boylu bir adam içeri girdi. Polovtzev onu hemen odasına aldı, kapıyı sımsıkı kapattı. Sonra küçük odadan hemen hemen bir buçuk saat kadar boğuk bir sesle acele acele konuştukları duyuldu. Bu arada

Yakov Lukiç'in oğlu, gelen adamın atına yemlik, saman verdi, koşumlarını ve eyerini çözdü.

O geceden sonra hemen her gün atlı haberciler gelmeye başladı. Ama artık gece yarılarında değil, şafak sökeceği sıralarda, sabahın üçünde ya da dördünde geliyorlardı. Belli ki, ilk gelenden çok daha uzak yerlerden geliyorlardı.

Yakov Lukiç o günlerde yaşamının aldığı bu garip biçimden âdeta ikiye bölünmüş gibiydi. Sabahları kolhoz idare heyetinin bulunduğu binaya gidiyor, orada Davidov'la, Nagulnov'la, marangozlarla, ekip şefleriyle konuşuyordu. Hayvanlar için yapılan ahırların düzeltilmesi, tohumluğun elenmesi, tarım aletlerinin onarılması gibi işler bir an için olsun başka şeyler düşünmesine zaman bırakmıyordu. Yaradılıştan çalışkan olan Yakov Lukiç, birden kendisi de farkında olmadan sürekli bir çalışma, didinme ve çareler arama gibi hoşlandığı bir uğraşının içine girivermişti. Yalnız bir tek fark vardı; artık köyde oradan oraya giderken, kızakla yola çıkarken, çalışıp uğraşırken bunu yalnız kendisi için değil, kolhoz için de yapıyordu. Ama buna da memnundu, hiç olmazsa kötülük düşünmeye zaman bulamıyordu!

İş onu sarmıştı; bir şeyler yapmak istiyor, kafasında bir sürü projeler, planlar tasarlıyordu. Aşırı bir gayretle ahırları ısıtma, büyük tavlanın inşasını kontrol etme işlerine, el konulmuş malların ortaklaşa kullanılan ambarlara istif edilmesine bakıyor, yeni kolhoz ambarlarının nasıl yapıldığına dikkat ediyordu. Akşamları günlük işleri bitip de evine dönme saati gelince, küçük odasında Polovtzev'in tıpkı mezar başında bekleyen akbaba gibi kin dolu yalnızlık içinde beklediğini düşünmek bile kalbini sıkıyordu; hareketleri yavaşlıyor, dayanılmaz bir yorgunluk bütün gövdesini sarıyordu. Eve dönünce sofraya oturmadan önce Polovtzev'in yanına gidiyordu. Beriki bir sigara sarıyor, Yakov Lukiç'in anlatacaklarını heyecanla dinlemeye hazırlanarak:

"Anlat!" diye emrediyordu.

O zaman Yakov Lukiç kolhozda o gün olup bitenleri sırasıyla anlatıyordu. Polovtzev çoğu zaman hiç konuşmadan dinliyordu. Yalnız bir kez, Yakov Lukiç Kulaklara ait elbise ve ayakkabıların

yok-yoksula dağıtımı sırasında olanları anlattığı sırada birden patlamıştı! Boğazını tıkayan bir yumru varmış gibi öfkeden kendinden geçmiş haldeydi:

"Hele bahar bir gelsin, bunları alanların boynunu koparacağız! Hepsinin anlıyor musun! Bu malları alanların adlarını teker teker yazacaksın! Duyuyor musun?.."

"Ben zaten listesini çıkarmıştım Aleksandr Anisimoviç."

"Burada mı o liste?"

"Evet, yanımda!"

"Ver bakayım!"

Polovtzev listeyi aldı, büyük bir dikkatle bir kopyasını çıkardı. Herkesin adını, baba adını, soyadını teker teker yazdı. Alınan eşyaları da kaydetti, elbise ya da ayakkabı alanların hizasına küçük birer haç çizdi.

Yakov Lukiç, Polovtzev'le konuştuktan sonra akşam yemeği için sofraya oturuyordu. Sonra yatmadan önce yine onun yanına gidiyor, ertesi gün yapılacak işler için talimat alıyordu.

Polovtzev'in öğütlemesiyledir ki, Yakov Lukiç 8 Şubat günü ikinci ekip şefine dört araba bulup birkaç kişiyi dereye göndermesini ve oradan dere kumu getirmesini emretmişti. Kumu getirmişlerdi. Yakov Lukiç ahırların toprak zeminini iyice temizlendikten sonra kumu üzerine serpmelerini emretmişti. İş biteceği sırada, ikinci ekibin çalıştığı ahıra Davidov girdi. Ekip şefi tarafından sığırlara bakmakla görevlendirilen Sessiz Demid'e:

"Kumla ne oynuyorsunuz burada?" diye sordu.

"Serpiyoruz!"

"Niçin?"

Bir sessizlik oldu:

"Neden serpiyorsunuz? Sana soruyorum..."

"Bilmiyorum..."

"Buraya kum serpmenizi kim emretti?"

"Kolhoz idare müdürü."

"Ne dedi size o?"

"Dedi ki, burayı tertemiz tutacakmışız. Aklına eseni söylüyor işte, itoğluit!.."

"Ama bu iyi olur. Yoksa gübreden, pis kokudan öküzler hastalık kapabilir. Onları da tertemiz tutmalı. Veterinerler öyle söylüyor. Doğrusu bu!.. Sen şimdi boşuna söylenip duruyorsun, sığırların haline bak bir kere. Yerlerde tertemiz bir kum, etraf pırıl pırıl. Fena mı? Ne diyorsun!.."

Ama Davidov, Sessiz Demid'le fazla konuşamadı. Demid her sorduğuna susmakla karşılık veriyordu. Sonra ahırın dibine doğru gitti.

Davidov kolhoza idare müdürü yaptığı Yakov Lukiç'in gösterdiği inisiyatifi içinden onaylayarak, yemeğe eve gitti. O akşam Lyubişkin koşa koşa Davidov'un yanına geldi. Müthiş bir öfke içinde:

"Demek bundan böyle öküzlerin altına saman yerine kum serpecekmişiz öyle mi?" diye sordu.

"Evet, kum serpeceğiz."

"Senin Ostrovnov ne oldu, aklını mı kaçırdı yoksa? Ahırlara kum serpildiği nerede görülmüş? Ya sen Davidov böyle bir saçmalığı uygun mu buluyorsun?"

"Kızma be Lyubişkin... İşin içinde sağlık meselesi var. Ostrovnov çok doğru yapmış. Temizlik yapılırsa, ahırlar daha tehlikesiz olur. Salgın hastalık olmaz!"

"Ne biçim sağlık kuralıdır bu?.. Allah kahretsin! Zavallı öküz nereye yatacak? Baksana dışarıda ayaz var! Samana yatan hayvancağız ısınır, kuma uzan bir bakayım, ısınır mısın!"

"Ne olur itiraz etme! Artık sığırlara eski yöntemle bakmanın modası geçti, şimdi her konuda bilimsel hareket etmeliyiz! Bilimsel bir temele dayanmalıyız!"

"Bilim bunun neresinde? Kör olası!"

Lyubişkin siyah kalpağını öfkeyle dizine vurdu, yüzü gelincikten daha kırmızı bir halde Davidov'un yanından hızla uzaklaştı.

Ertesi sabah ahırda yirmi üç öküz yerden kalkamadı. Gece öküzlerin idrarını süzmeyen kum kaskatı kesilmiş, ıslak yerlere uzanan öküzlerin altı buz tutmuştu, hayvanlar yere yapışmıştı... Aralarından birkaçı taş gibi olmuş, kumun üzerinde yer yer tüylü deri parçaları bırakarak güçlükle ayağa kalkabilmişlerdi. Dört öküzün kuyruğu donmuştu. Ötekiler de soğuk alarak hastalanmıştı.

Yakov Lukiç, Polovtzev'in tavsiyelerini yerine getirmekte biraz fazla ileri gitmişti. Az kalsın kolhoz idare müdürlüğünden de olacaktı. Polovtzev daha o gece:

"Bu yöntemle öküzlerini donduracaksın. Aptallar bunu temizlik için yaptığını sanır! Ama sakın atlara dokunma. Onlar her an yürüyüşe hazır olmalı," demişti.

Yakov Lukiç de söylediklerini aynen yerine getirmişti... Ertesi sabah Davidov onu yanına çağırmış, kapıyı kapatıp içeriden çengelini takmış, gözlerini kaldırmadan:

"Nedir bu iş?" diye sormuştu...

"Hata yaptım sevgili Davidov yoldaş... Tanrım, olanları düşündükçe saçımı başımı yolasım geliyor..."

Davidov sapsarı olmuştu. Yakov Lukiç'i öfkeden dolu dolu olmuş gözlerle tepeden tırnağa süzdü:

"Sabotaj mı yapıyorsun?.. Sığırların altına kum serilmeyeceğini bilmiyor muydun? Öküzlerin donabileceğini düşünmedin mi?"

"Öküzler daha temiz... Yemin ederim bilmiyordum..."

"Kes sesini! Senin gibi her şeyin özünü bilen bir herifin bunu bilmeyeceğine inanmam!"

Yakov Lukiç ağlamaya başladı, ikide bir burnunu silerek hep aynı şeyi söyleyip duruyordu:

"Temizlik olsun istemiştim! Gübre toplanmasın diyordum. Bilmiyordum! Düşünemedim! Böyle bir şeyin olabileceğini aklımdan bile geçirmedim!.."

"Git, her şeyi Uşakov'a teslim et. Seni mahkemeye vereceğiz..."

"Yoldaş Davidov..."

"Çık buradan diyorum sana!"

Yakov Lukiç gittikten sonra Davidov olup bitenleri daha sakin bir ruh hali içinde düşündü. Yakov Lukiç'in sabotaj yaptığını düşünmek şimdi ona saçma görünüyordu. Ostrovnov Kulak değildi ki! Gerçi ara sıra köyden bir iki kişinin ona "Kulak" dediği olmuştu ama bu yalnız kişisel kinden ileri geliyordu. Ostrovnov kolhozun idare müdürü olduktan sonra Lyubişkin bir gün laf arasında, "Ostrovnov da eski bir Kulak değil mi?" demişti. Davidov daha o zaman küçük çapta bir soruşturma yaptırmış ve Yakov Lukiç'in gerçekten

çok yıllar önce varlıklı bir adam olduğunu, ama kıtlık yıllarında her şeyini kaybettiğini, iflas edip orta halli bir adam haline geldiğini öğrenmişti. Davidov uzun uzun düşündükten sonra Yakov Lukiç'in öküzlerin donması konusunda suçlu olmadığına, ahıra kum serpilmesini temizlik yapmak istemesinden ve bir bakıma yeni yöntemlere fazla bel bağlamasından ileri geldiğine karar verdi.

'Eğer özellikle zarar vermek isteseydi, bu kadar gayretli bir şekilde çalışmazdı. Sonra bu işten kendisine ait olan iki öküz de zarar gördü,' diye düşünüyordu. 'Hayır... Ne derlerse desinler, Ostrovnov bize bağlı bir kolhozcudur! Kum meselesine gelince; bu iş yalnızca rastlantıyla olmuş, kötü bir hatadan ibaret. Doğrusu bu...'

Bunları düşünürken Yakov Lukiç'in ahırlar hayvanları sıcak tutsun diye ne kadar uğraştığını, samanı nasıl topladığını ve bir seferinde kolhoza ait üç at hastalandığı zaman sabaha kadar tavlada kaldığını, hayvanlara bizzat hacamat yaptığını, vücutlarına yulaf yağı zerk ettiğini, böylece hayvanların ağrısını dindirmeye uğraştığını hatırladı. O zaman Yakov Lukiç, atların hastalanmasına sebep olan birinci ekip seyisi Kujenkov'un kolhozdan çıkarılmasını istemiş, adam tam üç gün atlara yalnız saman verdiği için hayvanların bu hale geldiğini söyleyerek müthiş öfkelenmişti. Davidov dikkatli bir denetim sonucunda Yakov Lukiç'in her şeyden fazla atlara dikkat ettiğini de fark etmişti. Bütün bunlar aklına gelince, kolhozun idare müdürüne haksız yere öfkelendiği için pişmanlık duydu. Aslında çalışkan ve kolhoz idare heyetinin çok saydığı bir adama karşı böyle kaba bir şekilde davranmakla kalmamış, aynı zamanda yalnızca bir ihmal gösterdiği halde sabotaj yaptığından kuşkulanmıştı. Davidov saçlarını karıştırarak utangaç bir tavırla:

"Eh... Ne saçma şeyler bunlar..." dedi ve odadan çıktı.

O sırada Yakov Lukiç'i muhasebeciyle konuşurken buldu; elinde bir deste anahtar vardı. Dudakları üzüntüden titriyordu.

"Bana bak Ostrovnov, şimdilik işleri teslim etme! Çalışmaya devam et bakalım. Doğrusu bu! Ama bir daha böyle bir iş başına gelirse, bugünkü gibi demek istiyorum, o zaman hemen bölgeden veterineri çağırt. Ekipteki çocuklara da donmuş olan hayvanların bağlarını çözmelerini söyle!"

Yakov Lukiç'in kolhoza zarar vermek için yaptığı bu ilk girişim, kendisi tehlikeye girmeden böylece sonuçlanmış oldu. Polovtzev de bir süre için Ostrovnov'a yeni görevler vermekten vazgeçmişti. Çünkü o sırada bambaşka bir işle uğraşıyordu. Her zamanki gibi gece yeni bir konuk gelmiş, Polovtzev de onu görür görmez hemen odasına götürmüş ve içeriden kapıyı kilitlemiş, kimsenin de onları rahatsız etmemesini emretmişti. O gece geç vakitlere kadar konuşmuşlardı. Ertesi gün de Polovtzev neşeli bir tavırla Yakov Lukiç'i yanına çağırmıştı:

"Beni dinle Yakov Lukiç, bu arkadaş bizim birliğin üyesidir, silah arkadaşımızdır. Asteğmen Batzlav Avgustoviç Lyatevski. Bizim Kazaklar arasında ona 'Horunca' derler... Onu kardeş gibi sevecek ve sayacaksın. Bu da benim evsahibim, eski soylu Kazaklarımızdandır, ama şimdilik bizim köydeki kolhozda idare müdürlüğü yapıyor... Sözümona bir Sovyet memuru oldu."

Asteğmen yataktan hafifçe doğrularak Yakov Lukiç'e geniş, beyaz elini uzattı. Görünüşte otuz yaşlarında kadar vardı; benzi sarı, vücudu zayıftı. Yukarı doğru kıvrılan siyah, dalgalı saçları, kara saten gömleğinin dik yakasına kadar iniyordu. Düz ve daima neşeli bir ifade taşıyan dudaklarının üstünde kıvırcık, seyrek bir bıyık vardı. Sol gözü tamamen kısılmıştı. Anlaşılan savaşta başından yaralanmıştı. Gözün altındaki deri büzülmüş, kırışmıştı; bir sonbahar yaprağı gibi kupkuru ve cansızdı. Ama daima hafifçe kısılı olan bu göz, eski asteğmen Lyatevski'nin yüzündeki o alaycı ve neşeli anlamı bozmuyordu. Sanki o kahverengi göz birden muzip bir edayla kırpılıp açılacak, altındaki kırışmış deri şakaklara doğru yayılan kırışıklıkları düzeltecek, asteğmen de birden gençlere özgü bir sevinçle kahkahalarla gülmeye başlayacaktı. Elbiselerinin biraz kendi haline bırakılmış izlenimi uyandırması da maksatlıydı. Çünkü elbiseler genç adamın serbestçe hareketine mani olmuyor ve aslında giyim konusundaki titizliğini gizlemiyordu.

Polovtzev o gün her zamankinin aksine çok neşeliydi. Yakov Lukiç'e bile çok nazik davranıyordu. O bir şey ifade etmeyen anlamsız konuşmayı hemen kesti ve Ostrovnov'a dönerek:

"Asteğmen Lyatevski sizin evde bir hafta kadar kalacak... Ben ise ortalık kararır kararmaz yola koyulacağım. Avgustinoviç ne arzu

ederse hepsini vereceksin. Onun emri benim emrim demektir, anladın mı? İşte böyle azizim Yakov Lukiç!" dedi.

Bu sözüne kuvvet vermek için de anlamlı bir tavırla damarları kabarmış elini Yakov Lukiç'in dizinin üstüne koydu:

"Yakında başlayacağız. Artık sabrımızın sonu geliyor! Bizim Kazaklara da aynen böyle söylersin. Cesaretlerini yitirmesinler! Haydi, şimdi git, bizim konuşacak daha birçok şeyimiz var..."

Beklenmedik bir olay, Polovtzev'in iki hafta kadar Gremyaçiy Log'dan ayrılmasını gerektiriyordu. Yakov Lukiç bunun ne olduğunu öğrenmek için can atıyordu. Bu yüzden kullanmadıkları büyük odaya geçti. Bir süre önce Polovtzev, Davidov'la yaptığı konuşmayı oradan dinlemişti. Yakov Lukiç ince bölmeye kulağını dayadı. Duvarın öbür yanından, küçük odadan alçak sesli konuşmalar duyuyordu.

Lyatevski: "Ne yapıp edip Bıkadorov'la temasa geçmemiz gerek... Öyle tahmin ediyorum ki, asaletmeap sizinle görüşürken planların... durumun uygun olduğunu haber vererek... Mükemmel bir şey... Salskiy ilinde... zırhlı bir tren varmış... yenilirsek..."

Polovtzev: "Şşş..."

Lyatevski: "Konuştuklarımızı dinleyen biri mi var?"

Polovtzev: "Yok ama ne olursa olsun... Her yerde aleyhimizde komplo kuranlar olabilir."

Bunun üzerine Lyatevski sesini daha da alçalttı, o kadar ki Yakov Lukiç artık elinde olmayarak işittiği cümlelerinin arasında bir bağ bile kuramıyordu:

"Yenilirsek... Tabii... Afganistan... Onların yardımıyla oraya kadar gitmemize yardım ederlerse..."

Polovtzev: "İyi ama GPU'nun elindeki olanaklar..."

Cümlenin sonu bir uğultu içinde kayboldu.

Lyatevski: "Plan şöyle... Sınırı geçmek... Minsk'e gitmek... oradan... emin olun sınırdaki muhafız kıtası... Genel karargâhta muhakkak kabul ederler... Albay... Soyadını bilmiyorum... Kararlaştırılmış parola... Bu müthiş bir yardım... Öyle bir himaye altında... Sorun yalnızca nakit yardımda değil ki..."

Polovtzev: "Peki, bizim başkanın düşüncesi ne?"

Lyatevski: "Onun da generalin sözlerini söyleyeceğinden emin... Çok olur... Bana yalnız bunu sözle bildirmemi... Çok gergin bir durum varmış... Bundan yararlanarak... Uygun zamanı kaçırmadan..."

Konuşmalar bir fısıltı halini almıştı. Yakov Lukiç bu yüzden, kopuk kopuk cümlelerden hiçbir şey anlamadan içini çekti ve kolhoz idaresine gitti. Eskiden Titok'a ait olan evin eşiğinde gözleri tekrar kapının üstündeki ak levhaya takıldı. Levhada şöyle bir yazı vardı:

"Gremyaçiy Log Stalin Kolhozu Müdürlüğü"

Yakov Lukiç bu levhayı görür görmez yine o ikilik hissini duydu. Sonra asteğmen Lyatevski'yi ve Polovtzev'in kendinden emin bir tavırla, "yakında başlayacağız!" sözlerini hatırladı. O zaman Yakov Lukiç öfkeyle, 'Ah bir an önce başlasalar! Yoksa kolhozla diğerlerinin arasında, iki ayrı arabaya koşulmuş öküz gibi parçalanacağım!' diye düşündü.

O gece Polovtzev atını eyerledi, heybelere bütün önemli evrakını doldurdu, yanına yiyecek aldı ve vedalaştı. Yakov Lukiç, evin pencerelerinin önünden, Polovtzev'in uzun zamandır yola çıkmamış olan atının eyerinin altında oynaya oynaya, etrafı nallarıyla tok bir sesle şakırdatarak geçip gittiğini duydu.

Yakov Lukiç'in yeni konuğu bir türlü yerinde duramayan ve her asker gibi karşısındakilerle hemen samimi oluveren bir adamdı. Sabahtan akşama kadar evde oradan oraya, yüzünde endişeli bir ifadeyle gülümseyerek dolaşıyor, kadınlarla şakalaşıyor, tütün dumanını günahı kadar sevmeyen ihtiyar nineye rahat vermiyordu. Yakov Lukiç'e birinin uğramasından bile korkmuyormuş gibi serbestçe gezip duruyordu. O kadar ki, sonunda Yakov Lukiç onu uyarmak zorunda kaldı:

"Biraz daha ihtiyatlı olsanız... Olur da biri uğrarsa, sizi burada görürse... sayın asteğmenim."

"Benim 'sayın asteğmen' olduğum alnımda mı yazılı?"

"Hayır! Ama kim olduğunuzu, nereden geldiğinizi sorarlarsa..."

"Böyle sorulara bir sürü yanıt bulabilirim! Bir zorluk çıkar da inanmazlarsa, o zaman benim 'pasaportu' gösteririm. Böyle bir pasaportla insan dünyanın öbür ucuna bile gidebilir."

Bunu söyledikten sonra koynundan mat bir parıltısı olan kara bir mavzer tabancası çıkardı. Hâlâ aynı neşeyle gülümsüyor, şişkin bir kat deri altından görünen hareketsiz gözüyle meydan okuyormuş gibi bakıyordu.

Atılgan teğmenin neşeli tavırları Yakov Lukiç'in hiç de hoşuna gitmemişti. Hele bir akşam, kolhoz müdürlüğünden evine döndüğü sırada, sofada boğuk sesler, kıpırdanmalar, alçak sesle gülüşmeler duyup da kibriti çakınca, köşede, talaş dolu bir sandığın arkasında Lyatevski'nin bir kıvılcım halinde parlayan tek gözünü ve mahcup bir tavırla eteğini indirip ensesine kayan yazmasını düzelten gelinin kıpkırmızı yüzünü gördükten sonra, büsbütün ondan soğumuştu... O anda Yakov Lukiç hiçbir şey söylemeden mutfağa gidecek olmuş, ama Lyatevski ona eşikte yetişip omzuna hafifçe vurarak:

"Sen bir şey söyleme olmaz mı baba!" demişti. "Oğlunu boş yere üzme. Biz askerler bambaşka bir taktik kullanırız; süratli saldırı! Gençliğinde günah işlemeyen var mı yani... Hının... hımm... Al, sana bir sigara vereyim! Tellendir bakalım. Sen de hiç gelinle gönlünü eğlendirmedin mi sanki! Ah seni ihtiyar çapkın seni!"

Yakov Lukiç o kadar şaşırmıştı ki, sigarayı aldı ve ancak Lyatevski onu yaktıktan sonra mutfağa girdi. Asteğmense evsahibinin sigarasını yaktıktan sonra esnemesini gizlemeye çalışarak öğüt verir gibi konuştu:

"Biri sana yardım ettiği, örneğin sigaranı yaktığı zaman teşekkür etmelisin. Haydi... kaba adam sen de! Bir de seni kolhoz idare müdürü yapmışlar! Eski zaman olsaydı, ben seni kapımda arabacı diye kullanmazdım!"

Yakov Lukiç, 'Aksi şeytan bu herifi nereden başıma bela etti!' diye düşündü.

Lyatevski'nin küstahlığı fena halde sinirlerini bozmuştu. Oğlu Semyon evde değildi, veterineri getirmek için görevli olarak bölgeye gitmişti. Yakov Lukiç oğluna hiçbir şey söylememeye karar verdi, ama gelinini ambara çağırdı. Orada onu yavaşça azarladı, bir de temiz dayak attı; yüzüne tokat atmayıp sırtına ve kıçına vurduğu için attığı dayak iz bırakmamıştı. Semyon bile hiçbir şey fark etmedi.

Genç adam kasabadan gece dönmüştü, karısı sofrayı hazırlayıp da sedirin kenarına, en ucuna oturduğu zaman Semyon şaşırıp kaldı:

"Ne diye böyle misafirlikteymiş gibi oturuyorsun?" dedi.

Semyon'un karısı kıpkırmızı oldu, yerinden kalktı:

"Şeyimde... çıban çıktı da..."

O sırada sobanın yanında bir deriyi kurutmaya çalışan Yakov Lukiç candan bir tavırla söze karıştı:

"Sen, biraz soğanla ekmek çiğneyip çıbanın üzerine koysana! Hemen hepsi geçer!"

Gelin, ok gibi keskin bir bakışla kayınpederine baktı. Ama yine de uslu uslu:

"Öğüdünüze teşekkür ederim baba... Ziyanı yok, öyle de geçer..." diye yanıtladı.

Lyatevski'ye ender olarak birtakım paketler getiriyorlardı. Asteğmen hemen paketlerin içindeki mektupları okuyor, sonra onları sobada yakıyordu. Sonunda geceleri içki içmeye başladı. Artık Yakov Lukiç'in gelinine takıldığı da yoktu. Hep kederli dolaşıyor, sık sık Yakov Lukiç'e ya da Semyon'a bir "yarım litrelik" getirmesini rica ediyor, ellerine yepyeni hışır hışır on rublelikler sıkıştırıyordu. İçki içince de daima siyasetten söz etmeye koyuluyor, geniş birtakım sonuçlar çıkarmaya çalışıyor, gerçekte olup bitenleri kendi görüşüne göre değerlendirmeye başlıyordu. Bir gün Yakov Lukiç'i çok garip bir duruma soktu. Onu odasına çağırdı, votka ikram etti, sonra alaycı bir tavırla gözünü kırparak:

"Nasıl, kolhozu içinden yıkmaya devam ediyor musun?" diye sordu.

Yakov Lukiç güya şaşırmış gibi:

"Ne münasebet..." dedi.

"Peki, ne gibi yöntemler uyguluyorsun?"

"Anlayamadım?"

"Yani nasıl çalışıyorsun demek istiyorum. Sen sabotaj işiyle uğraşmıyor musun? Bu işi nasıl yaptığını merak ediyorum! Atları strikninle mi zehirliyorsun, yoksa üretim aletlerini mi bozuyorsun, ya da başka bir şey mi yapıyorsun?"

Yakov Lukiç:

"Tam aksine... atlara dokunmamamı emrettiler," diye itirafta bulundu.

Son zamanlarda artık içki içmez olmuştu. Çünkü bir kadeh votka bile onu fena halde etkiliyor, ağzından laf kaçırmasına neden oluyordu. O sırada köyün ortaklaşa kurduğu çiftliği hem yaratmak, hem de yıkmak için gösterdiği çalışma yüzünden ruhunda nasıl bir parçalanma olduğunu anlatmak, içini dökmek istiyordu. Ama Lyatevski onun fazla konuşmasına olanak vermedi, kendi votkasını içtikten sonra Yakov Lukiç'e ikinci bir kadeh doldurmadan:

"Kuzum sen ne diye bizimle iş birliği yapmaya karar verdin ki sersem kafa!" dedi. "Söyle bakayım bana, neden ha?.. Hangi şeytan seni dürttü? Polovtzev ile benim için artık başka bir çare yok. Onun için ölümü göze alıyoruz. Evet, ölümü! Ya kazanacağız ya da mahvolacağız; ki sen de pek iyi biliyorsun Hamlet, böyle bir zaferi kazanmamız olasılığı son derece zayıftır. Belki ancak yüzde bir olasılıkla kazanabiliriz, o kadar. Ama bir kere bu işe atıldık. Hem bizim yitirecek başka bir şeyimiz yok. Komünistlerin dediği gibi, bu işte ancak zincirlerimizi kaybederiz, o kadar. Oysa sen öyle misin ya! Bence sen yalnızca bir kurbansın... Senin gibi aptallara bir şey olmaz... Doğrusunu söylemek gerekirse, senin gibi Hamlet'lerin sosyalizmi kuracaklarına inanmıyorum, ama neyse... Hiç olmazsa dünya denen bataklığın suyunu bulandırabilseydiniz! Oysa isyan olursa, seni, saçına ak düşmüş budalayı ele geçirirlerse, tutsak ederler ve aklı başında değil diye Arhangelsk'e gönderirler. Orada çam keser durursun... Ta ikinci bir kez komünizm gelinceye kadar... Budala! Kafasız! Ben niçin isyan etmem gerektiğini çok iyi biliyorum, çünkü ben soylu bir aileye mensubum! Benim babam beş bin hektar toprağa, sekiz yüz hektar da ormana sahipti! Benim gibi olanlar için memleketimizi terk edip yabancı bir memlekette alınteri dökerek ekmek parası kazanmak gerçekten gururumuzu yaralayan bir şeydi... Ya sen?.. Sen kimsin? Yalnızca buğday ekicisi ve yine buğday yiyicinin birisin! Bokböceği sen de! Kurtuluş savaşında sizin gibi Kazakları pek az dövmüşler anlaşılan!"

Yakov Lukiç:

"Ama anlamıyorsunuz. Bizim için de hayat kalmadı!" diye itiraz etti. "Vergilerle bizi boğmaya çalışıyorlar, hayvanlarımızı elimizden alıyorlar. Kendi başımıza çalışamıyoruz. Yoksa biz ne diye sizin gibi soylularla birlik olalım! Başka türlü olsaydı, dünyada sizinle birlikte böyle bir günaha girmezdim!"

"Vergi varsa ne olacak? Sanki başka memleketlerde köylüler vergi vermiyor mu? Daha da fazla veriyor..."

"Bu olanaksız..."

"İnan ki öyle!"

"Siz oradaki insanların nasıl yaşadığını ve çalışanlara kaç para verildiğini nereden bileceksiniz?"

"Ben orada oturdum, biliyorum!"

"Öyleyse, demek yabancı memleketten geldiniz!"

"Sana ne?.."

"Merak ettiğim için sordum."

"Çok bilirsen çabuk yaşlanırsın... Haydi git, bana biraz daha votka getir."

Yakov Lukiç votkayı oğlu Semyon'la gönderdi. Kendisiyse yalnız kalmak ihtiyacını duyduğu için harman yerine gitti ve orada bir saman yığınının üstünde iki saat kadar oturdu. 'Allah kahretsin buruşuk suratlı herifi... Konuştu, konuştu kafamı şişirdi! Acaba özellikle mi söyledi bütün o sözleri? Belki de beni, onlara karşı gelir miyim diye denemek istiyordu. Aleksandr Anisimiç döndüğü zaman belki söylediklerimi ona haber verecekti. O zaman o da beni Hoprov'u öldürdüğü gibi öldürecekti. Kim bilir! Belki asıl niyeti buydu. Ayıkken aklında olan sarhoşken dilinde olur... Belki de Polovtzev'le işbirliği yapmak gerçekten yanlıştı... Acaba kolhozda bir iki yıl daha hiç ses çıkarmadan sabretsem daha iyi mi olur? Kim bilir? Belki de hükümet bir yıl sonra işlerin hiç de iyi gitmediğini görünce kolhozları dağıtır! O zaman ben de yine insan gibi yaşamaya başlarım! Ah, Tanrım, şimdi ben ne yapacağım! Nasıl hareket edersem edeyim, sonuç aynı... Ha şöyle ölmüşüm, ha böyle ölmüşüm... Sonu ölmek değil mi!' diye düşünüyordu.

Çitin öbür yanından dalga halinde gelen rüzgâr harmanda ev sahibiymiş gibi dört dönmeye başlamıştı. Bahçe kapısının yanında dağılmış olan samanları alıp ortaya doğru getirdi ve köpeklerin açtığı delikleri tıkadı, bağlanmış saman yığınının salkım saçak köşelerini törpüledi, yığının sımsıkı bastırıldığı tepeye küçücük, incecik kar tabakasını üfledi. Kuvvetli, şiddetli soğuk bir rüzgârdı! Yakov Lukiç uzun süre ne yandan estiğini anlamaya çalıştı, ama kestiremedi. Sanki rüzgâr harman yerinin çevresinde dolaşıyor ve sırayla dört yandan esiyordu. Samanın içinde rüzgârdan rahatsız olan fareler kımıldamaya başlamıştı. Ciyak ciyak sesler çıkararak samanın içinde yaptıkları gizli yollardan koşuşuyor, bazen duvar gibi yükselen yığına sırtını dayamış olan Yakov Lukiç'in ta yakınından geçiyorlardı. Yakov Lukiç rüzgârın sesini, samanın hışırtısını, farelerin ciyaklamasını, kuyunun üstündeki çıkrığın gıcırtısını dinleye dinleye az kalsın uykuya dalacaktı. Gecenin bütün sesleri uzaktan uzağa duyulan hüzünlü bir müzik gibi etkilemeye başlamıştı onu. Yarı kapalı yaşlı gözlerini yıldızlı göklere doğru çevirmişti. Bozkırdan gelen rüzgârın ve samanın kokusunu içine çekiyordu. Çevrede bulunan her şey ona öylesine güzel, öylesine basit görünüyordu ki...

Ama gece yarısı Voyskovo köyünden, Polovtzev'den atlı bir haberci geldi. Lyatevski zarfın üzerinde "Aceledir" yazısı bulunan mektubu açıp okuduktan sonra gidip mutfakta uyuyan Yakov Lukiç'i uyandırdı:

"Al, oku bakalım..."

Yakov Lukiç gözlerini ovuşturarak Lyatevski'ye hitaben yazılmış olan mektubu aldı. Mektup bir not defterinden koparılmış kâğıda mürekkep kalemiyle yazılmıştı ve artık kullanılmayan Çarlık zamanından kalma harflerle bazı kelimeleri kalınlaştıran işaretler de kullanılmıştı. Çok edebî şekilde yazılan mektubu okumaya başladı:

> Sayın Asteğmen... Öğrendiğimize göre, Bolşeviklerin merkez komitesi buğday ekicilerinin elinden güya kolhozların ekimde kullanması için tohumlukları topluyormuş. Gerçekte bu buğday, ekim için kullanılmayacak, yabancı devletlere gönderilecektir. Buğday ekicileri ve bu arada kolhozcular ise korkunç bir açlıkla karşılaşacaklardır. Sovyet idaresi artık kaçınılması olanaksız yıkılışını hissettiği

için elde son kalan buğdayı da satarak Rusya'yı tamamen mahva doğru sürüklemektedir. Size Gremyaçiy Log'daki halkın arasında güya ekim için ayrılıp stok edilecek olan buğdayların toplanması aleyhine propaganda yapmanızı emrediyorum; zira halen Gremyaçiy Log'da bizim birliği siz temsil ediyorsunuz. Bu mektupta yazılı olanlardan Y.L.'yi de haberdar ediniz ve onun hemen köylüler arasında durumu açıklamasını sağlayınız. Eldeki buğdayın toplanmasına ne pahasına olursa olsun karşı konulması sağlanmalıdır.

Ertesi sabah Yakov Lukiç kolhoz müdürlüğüne gitmeden önce "Hamamcı" ile kolhoza girmeyip tek başlarına topraklarını işleyen ve kendisi tarafından "Don Bölgesinin Kurtuluş Birliği"ne üye yazılmış olan köylülerin evlerine uğradı.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM



GREMYAÇİY Log'da, propaganda ekibinin şefi Kondratko tarafından görev verilen üç kişilik grup, tohumluk buğday stoklamak için çalışmaya geçmişti. Propaganda ekibinin karargâhı olarak eskiden Kulaklara ait evlerden birini seçmişlerdi. Sabahın erken saatlerinden itibaren genç tarım memuru Tyutnev, Yakov Lukiç'in yardımıyla baharda yapılacak ekimin planını hazırlıyor, kendisine gelip bazı şeyler soran Kazaklara tarımla ilgili konularda bilgi veriyor, geri kalan zamanlarda tohumlukların doldurulacağı ambarların temizlenmesi ve tohumların toplanması işine bakıyordu. Arada bir de köylülerin hastalanan ineğine ya da koyununa bakıp ilaç veriyordu. Bu vizitelere karşılık ücret yerine hayvanı hasta olan köylünün evinde yemek yiyor, bazen de arkadaşlarına bir çanak süt ya da bir çanak dolusu haşlanmış patates getiriyordu. Diğer iki arkadaşı (biri ildeki devlet değirmeninde çalışan demirci Porfiriy Lubno, diğeri de yağ fabrikasında çalışan komsomol üyesi İvan Naydenov'du) Gremyaçiy Log'daki köylüleri karargâha çağırıyor, ambar sorumlusunun elindeki listeye bakarak çağırdığı her köylünün ne kadar tohumluk ayırdığını denetliyor, bu arada ellerinden geldiği kadar propaganda yapıyorlardı.

Daha ilk günlerden itibaren, buğday stokunun büyük bir gecikmeyle ve oldukça güç yapılabileceği anlaşılmıştı.

Propaganda ekibinin ve köydeki hücre üyelerinin tohumlukları stok etmek için aldıkları bütün önlemlere, kolhoza girmiş olan köylülerden çoğu ve tek başına çalışan köylüler şiddetle karşı koyuyordu. Köyde tohumlukların yabancı ülkelere gönderilmek için toplandığına, o yıl ekim yapılmayacağına, her an savaşın patlak vermesinin beklediğine dair çeşitli söylentiler ağızdan ağıza dolaşıp duruyordu. Nagulnov her gün toplantılar yapıyor, propaganda ekibinde-

kilerin yardımıyla bu saçma dedikoduları yalanlıyor, köylülere işin doğrusunu açıklıyor, Sovyet'e karşı propaganda yapanların şiddetle cezalandırılacağını ileri sürerek tehditler savuruyordu. Ama stok için tohumluk buğdayı teslim işi son derece yavaş gidiyordu.

Kazaklar köy şûrasına ya da propaganda ekibinin bulunduğu binaya çağrılmamak için sabah evden çıkıp odun kesmek için ormana, kuru dal toplamak için fundalığa ya da heyecan içinde kalmamak için herhangi bir komşuya gidip dertleşmeyi seçiyordu. Kadınlar toplantılara gitmekten tamamen vazgeçmişti; köy şûrasından da bekçi gelip onlarla konuşmak istediği zaman, hemen kısaca, "Beyim evde yok, ben de bir şey bilmiyorum!" diyerek onu savmaya çalışıyorlardı.

Sanki kudretli bir el buğdayları tamamen avucuna alıvermişti! Propaganda ekibinin yerleştiği evde ise şöyle konuşmalar geçiyordu:

"Tohumluğu ayırdın mı arkadaş?"

"Hayır."

"Neden?"

"Şu anda elimde tohumluk buğday yok da ondan."

"Nasıl yok?"

"Çok basit... Ürün aldıktan sonra ayırırım diye düşünüyordum. Sonra hükümete buğday teslim etmek gerekti, teslim edince de kendime bile yiyecek buğday kalmadı, ben de ekmek yapmak için tohumluğu kullandım."

"Peki bu yıl ne ekeceksin onu düşünmedin mi?"

"Düşündüm ama ne yapayım, elimde bir şey kalmadı ki!"

Birçok köylü, buğdaylarla birlikte tohumlukları da devlet silolarına teslim ettiğini ileri sürüyordu. Davidov köy şûrasının idare müdürlüğünde, Vanyuşka Naydenov da propaganda ekibinin bürosunda yığınla listenin, makbuzun arasında duruyor, hesapları karşılaştırıyor, denetliyor ve buğdayı teslim etmemekte inat eden kişinin yanlış bilgi verdiğini, elinde daha epey tohumluk kalmış olduğunu ortaya çıkarıyorlardı. Hesaptan sonra elde daima tohumluk buğday kaldığı ortaya çıkıyordu. Bazen bunu meydana çıkarmak için, dokuz yüz yirmi dokuz yılında öğütülmüş olan buğdayı, sonra devlet silolarına teslim edilmiş olan buğdayın miktarını hesaplayıp ikisini

toplamak ve geri kalanı bu toplamdan çıkarmak gerekiyordu. Ama bazen elde buğday kalmış olduğu saptandıktan sonra bile inatçı köylü hâlâ üsteliyordu:

"Kabul ediyorum azıcık buğdayım kalmıştı! Ona itirazım yok! Ama siz de köydeki işleri pekâlâ biliyorsunuz arkadaşlar! Bizler tonla ekmek yemeye, ekmek hususunda cömert davranmaya alışmışızdır. Örneğin bana, ekmek yapmak üzere kişi başına ayda birer pud bırakmışlardı! Oysa bizim yalnız günde üç dört funt ekmek yediğimiz olur. İşte o zaman azıcık yedekten de alıyorum. Bu yüzden tabii israf oluyor. Emin olun hiç buğdayım kalmadı! İsterseniz evimi arayın!"

Nagulnov hücre toplantısında, köydeki varlıklı aileler arasında henüz tohumluk buğday vermemiş olanların evlerini aramayı teklif edecek oldu, ama Davidov, Lubno, Naydenov ve Razmiyötnov karşı geldiler. Zaten Bölge Komitesi'nden gelen tamimde de, tohumluk buğday toplamak için evlerde arama yapmak kesin olarak yasaklanmıştı.

Ekibin ve kolhoz müdürlüğünün üç günlük uğraşı sonucunda, kolhoza dahil olan sektör tarafından tohumluk buğday olarak ancak dört yüz seksen pud toplanmıştı! Kolhoza dahil olmayanlar ise ancak otuz beş pud getirmişti. Kolhozun faal üyeleri ise kendi paylarına düşen bütün tohumluk buğdayı son tanesine kadar teslim etmişti. Kondrat Maydannikov, Lyubişkin, Dubtzov, Sessiz Demid, Şukar Dede, Arkaşa Menok, demirci Şalıy, Andrey Razmiyötnov, hepsi, tohumluk buğdayları daha ilk gün getirip teslim etmişti. Ertesi gün de iki kızakla Semyon Lukiç ile Yakov Lukiç geldiler. Yakov Lukiç, hemen kolhozun idare müdürlüğüne gitti, Semyon ise tohumluk buğdayla dolu çuvalları kızaklardan indirmeye başladı. Buğdayı Demya Uşakov teslim alıyordu. Semyon dört çuvalı boşaltmıştı bile, dördüncü çuvalın ağzını çözmeye çalıştığı sırada, Uşakov birden kartal gibi üstüne atıldı. Bir avuç buğday almıştı, onu Semyon'un burnuna doğru uzatarak:

"Senin peder bey bu buğdayı mı ekecekti ha?" diye sordu.

Semyon kıpkırmızı oldu:

"Ne varmış bu buğdayda? Gözlerin şaşı da ondan galiba buğday tanesini mısır tanesi olarak görüyor!"

"Mısır falan sandığım yok. Benim gözlerim belki şaşı ama, senden çok daha iyi görürüm. Senin gibi dalaverecinin biri değilim! Senin de pederinin de ne mal olduğunuzu çok iyi biliyoruz! Bu ne? Söyle! Tohumluk buğday mı ha? Yüzünü öte yana çevirme! Buraya bak! Temiz tohumluk buğdayımın içine boşalttığın bu pislik nedir ha? Alçak herif!"

Demka avucunun içindeki buğdayı Semyon'un burnuna doğru uzatıyordu, avucunun içinde toprak ve pislik karışık, çöpe atılacak hale gelmiş bir avuç buğday vardı.

"Dur, arkadaşları çağırayım da..."

Semyon birden korktu.

"Bağırma be!" dedi. "Herhalde bu çuvalı yanlışlıkla almış olacağım... Şimdi gidip değiştireyim. Ne tuhaf adamsın sen! Azgın at gibi kişneyip duruyorsun! Değiştiririz dedik ya... Yanlışlık oldu diyorum."

Demka getirilmiş olan on dört çuval buğdayın içinden altı tanesini teslim almadı. Semyon onun kabul etmediği buğdayla dolu çuvallardan birini sırtına alabilmek için yardım etmesini istediği zaman, sanki söylediğini duymuyormuş gibi, kantara doğru dönerek sırtını Semyon'a çevirdi.

Semyon kızgınlıktan titreyen bir sesle:

"Demek yardım etmek istemiyorsun ha?" dedi.

"Utan be! Evde bunları sırtına alırken herhalde hiç ağır gelmemiştir. Şimdi mi ağır gelmeye başladı? Kendin kaldır aşağılık herif!"

Semyon çuvalı yanlamasına aldı, sarf ettiği gayretten mosmor kesilmiş bir halde kaldırıp götürdü.

Sonraki iki gün içinde bir tek kişi olsun tohumluk buğday getirmedi. Bunun üstüne hücre toplantısında üyelerin ev ev dolaşmalarına karar verildi. Davidov bu iş başlamadan bir gün önce, uzun bir kuraklığa çok iyi dayanan ve bir yıl önce deneme tarlalarında mükemmel ürün veren dolgun taneli, dayanıklı buğdaydan, plan dışı ekimde kullanmak ve hiç olmazsa birkaç hektarlık toprağı ekebilecek kadarını istemek için komşu bölgedeki örnek çiftliğine gitti.

Yakov Lukiç ile ekip şeflerinden Agafon Dubtzov, örnek çiftliğinde yabancı ülkeden getirtilen Kaliforniya buğdayını yerli beyaz

tohumluk buğdaya aşılayarak elde edilen yeni tip buğdaydan o kadar çok söz etmişlerdi ve Davidov son zamanlarda geceleri tarım dergisinde çıkan yazılara kendini o kadar vermişti ki, sonunda örnek çiftliğe gidip bu yeni buğdaydan istemek şart olmuştu.

Davidov yolculuktan 4 Mart günü döndü, o gelmeden şu olaylar olmuştu: İkinci ekibe bağlı olan Makar Nagulnov, Lyubişkin'le birlikte, o gün hemen hemen otuz kadar ev dolaşmış, akşam olunca da Razmiyötnov ile hücre sekreteri şûradan gidince oraya gündüz evlerine uğrayamadığı köylüleri çağırtmıştı. Ama çok dil dökmüş olmasına rağmen, dört kişiyi hiçbir sonuç elde edemeden bırakmak zorunda kalmıştı. "Tohumluk buğdayımız yoktur. Hükümet versin!" deyip duruyorlardı. Nagulnov önce sükûnetle sonra da masanın üstüne bir yumruk indirerek konuşmaya başlamıştı:

"Tohumluk buğdayınız yok ne demek? Örneğin, sen, Konstantin Gavriloviç, sonbaharda öğütmek için üç yüz pud buğday götürmedin mi?"

"Peki, ama devlet silolarına buğdayı benim yerime sen mi teslim ettin?"

"Ne kadar buğday teslim ettin siloya?"

"Şöyle böyle yüz otuz pud."

"Peki, geri kalan buğday nerede?"

"Nerede olduğu hiç aklına gelmiyor değil mi? Yiyip bitirdim!"

"Atıyorsun! Bu kadar ekmek yiyen insan patlar be! Ailen altı kişiden ibaret! Bu kadar ekmek yiyebilir misiniz? Hiç itiraz istemem! Tohumluğu getir, yoksa seni iki dakikada kolhozdan kapı dışarı ederiz!"

"Kolhozdan kovun! Ne isterseniz yapın! Ama yemin ederim buğdayım yok. Hükümet versin. Hiç olmazsa faizle azıcık veriversin, ne olur!"

"Sen hükümetin dayandığı temelleri kemir, o sana yardım etsin öyle mi? Tohum serpme makinesiyle ot biçme makinesi için almış olduğun krediyi kooperatife iade ettin mi? Bak bundan da haberimiz var. Sen, o paraların üstüne oturdun, bir de şimdi buğdaydan mı kâr etmek istiyorsun!"

"Tohum serpme makinesi de, ot biçme makinesi de şimdi kolhozun malı. Onların bana bir faydası olmadı ki... Ne diye beni suçluyorsun şimdi?"

"Sen tohumluğu getir, yoksa kötü olur! Yalan üzerine yalan uyduruyorsun! Ayıp be!"

"Buğdayım olsa, canı gönülden verirdim, inan ki!"

Nagulnov ne dediyse, ne kadar yalvarıp tehditler savurduysa, yine de tohumluk buğday getirmek istemeyenleri sonuç almadan serbest bırakmak zorunda kaldı.

Hepsi bir iki dakika sofada konuştuktan sonra çıkıp gittiler. Biraz sonra dış kapı gıcırdadı. Aradan biraz zaman geçti, sonra kolhoza katılmayan ve tek başına çalışmayı seçen "Hamamcı" Grigoriy içeri girdi. Herhalde biraz önce şûradan çıkmış olanlarla Nagulnov'un yapmış olduğu konuşmaların nasıl sonuçlandığını öğrenmişti, çünkü dudaklarında kendine ne kadar güvendiğini belli eden ve âdeta karşısındakine meydan okuyormuş duygusu veren küstah bir gülümseme belirmişti, Nagulnov masanın üstündeki listeyi titrek parmaklarıyla düzelterek boğuk bir sesle:

"Otur, Grigoriy Matyeviç," dedi.

"Davetinize teşekkür ederim!"

"Söyle bakalım, tohumluk buğdayını neden hâlâ teslim etmedin?"

"Neden teslim edecekmişim?"

"Genel toplantıda hem kolhoza katılanların hem de katılmayıp tek başına çalışanların, tohumluk buğdayı getirip teslim etmelerine karar verilmedi mi? Sende tohumluk buğday yok mu?"

"Olmaz olur mu? Tabii var!"

Nagulnov listeye baktı: Hamamcı'nın soyadının karşısında, "1930 yılında tohumluk buğday ekilecek toprağın tahmini yüzölçümü" hanesinde "6" sayısı yazılıydı.

"Demek, bu yıl altı hektara tohumluk buğday ekmeye hazırlanıyordun öyle mi?"

"Evet, öyle."

"O halde, elinde kırk iki pud buğday olması gerek!"

"Evet, hepsi evimde. Elenmiş, temizlenmiş, altın gibi buğday!"

Nagulnov rahatlayarak içini çekti ve takdirle:

"Aslan!" dedi. "Yarından tezi yok, bu buğdayı kolhozun ambarına teslim et. İstersen kendi çuvallarınla getir! Kolhoza katılmayanlara, buğdaylarını başka buğdayla karıştırmak istemezlerse, tohumlukları kendi çuvallarıyla getirip teslim etmelerine izin veriyoruz. Getirip teslim edersin, ambar şefi buğdayı tartar, çuvallarına mühür vurur, sana bir makbuz verir. Baharda bu makbuzla buğdayını el dokunulmamış olarak geri alırsın! Bak, birçokları daha şimdiden tohumluk buğdayı harcamış. Ambara konan buğday ise çok emin bir yerde saklanmış olur."

Hamamcı senlibenli gülümsedi, ağarmış bıyıklarını sıvazladı:

"Sen bu lafları bırak, arkadaş Nagulnov! Bana sökmez! Ne yapsan buğdayı size teslim etmem!"

"Neden etmeyecekmişsin, nedenini öğrenebilir miyim?"

"Çünkü benim evimde kalırsa, daha iyi saklanır da ondan! Sizlere verecek olsam, baharda geriye boş çuval bile alamam! Artık biz de akıllandık! Öyle kolay kolay bizi aldatamazsınız!"

Nagulnov ayrık kaşlarını çattı. Benzi hafifçe sararmıştı:

"Demek Sovyet idaresine güvenmiyorsun! Demek bize inanmıyorsun öyle mi?"

"Ne saklayayım, inanmıyorum işte! Sizlerden şimdiye kadar o kadar çok palavra işittik ki!"

"Kim palavra attı? Hangi konuda?"

Nagulnov'un benzi biraz daha atmıştı, ağır ağır yerinden kalktı. Ama Hamamcı sanki onun bu halini fark etmiyormuş gibi, seyrek dişlerini göstererek hafifçe gülümsemeye devam ediyordu. Ama yeniden konuşmaya başladığı zaman, bu sefer müthiş bir kin can evini yakıyormuş gibi sesi titriyordu:

"Buğdayı toplayınca gemilere yükleyip yabancı ülkelere göndereceksiniz değil mi? Onların parasıyla partililer o kesik saçlı karılarıyla gezip tozsunlar diye otomobil alacaksınız, değil mi? Buğdaycığımızı niçin elimizden almaya çalışıyorsunuz, çok iyi biliyoruz! Siz eşitliği bunun için istediniz işte!"

"Sen kaçırdın mı? Neler saçmalıyorsun? Neler söylüyorsun kerata?"

"Senin de boğazına sarılırlarsa, sen de kaçırırsın! Düşün bir kere, devlet silosuna tam yüz on pud teslim etmişim! Şimdi de elimde son kalan tohumluk buğdayımı almak istiyorsunuz; çocuklarım aç kalsın diye!"

Nagulnov yumruğunu masanın üstüne şiddetle indirdi:

"Sus! Yalan söylüyorsun! Alçak!" diye bağırdı.

Hesap tahtası yere düştü, mürekkep dolu hokkalar devrildi. Mor renkte koyu bir su kâğıdın üzerinden süzülerek Hamamcı'nın içi kürklü gocuğunun eteğine dökülüverdi. Hamamcı eliyle mürekkebi silerek yerinden kalktı. Gözleri kısılmıştı, dudaklarının ucunda köpükler vardı, bastırmaya çalıştığı müthiş bir öfkeyle ve hırıltılı bir sesle:

"Sen bana bağıramazsın!" dedi. "Ancak karına, Luşka'ya bağırabilirsin. Ben senin karın değilim! Artık dokuz yüz yirmi yıllarında değiliz! Anladın mı? Buğdaya gelince, vermem onu! Haydi canın cehenneme!"

Nagulnov masanın üzerinden ona doğru atılmak istedi, ama sallanarak doğruldu:

"Sen ne... Kim öğretti sana bu sözleri?.. Sen ne hakla burada bana karşı, devrime karşı konuşuyorsun? Önümde sosyalizmle alay ediyorsun ha? Rezil! Şimdi, şimdi..."

Bir türlü söyleyeceği kelimeleri bulamıyor, nefesi tıkanıyordu. Sonunda kendine hâkim oldu, elinin tersiyle alnındaki yapışkan teri sildi ve devam etti:

"Şimdi... Yarın buğdayı getirip teslim edeceğine dair bir kâğıt yazacaksın... Yarın da seni gereken yere göndereceğim! Orada bu lafları nereden, kimlerden öğrendiğini meydana çıkarmasını bilirler!"

"Beni tutuklayabilirsin! Ama ne kâğıdı yazarım, ne de buğdayı teslim ederim!"

"Yaz diyorum!.."

"Çok beklersin!"

"Bak senden bunu iyilikle istiyorum!" Hamamcı kapıya doğru yürüdü, ama anlaşılan o anda içindeki kin öyle bir alevlendi ki, birden kendisini tutamadı, tokmağı sımsıkı yakalamıştı:

"Şimdi eve gidip tohumluk buğdayı benim domuzlara yedireceğim. Buğdayımı sizin gibi boş gezenin boş kalfası adamlara yedireceğime, bari domuzlarım yesin..."

"Domuzlara yedireceksin ha! Tohumluk buğdayı onlara mı vereceksin?"

Nagulnov iki sıçrayışta kapıya ulaşmıştı. Cebinden çıkardığı tabancanın kabzasıyla bir anda Hamamcı'nın şakağına bir darbe indirdi. Hamamcı olduğu yerde sallandı, duvara dayandı, sırtıyla duvarın badanasını siliyormuş gibi yere doğru kaymaya başladı. Birden düştü. Şakağındaki yaradan saçlarını ıslatarak karaya yakın, koyu bir kan fışkırmıştı.

Nagulnov kendisine hâkim olamayarak yerde yatan Hamamcı'ya bir iki tekme attı, sonra yana çekildi. Hamamcı, karaya vurmuş balık gibi iki kez ağzını açıp kapadı, sonra duvara tutuna tutuna ayağa kalktı. Kalkar kalkmaz da yarasından akan kan daha hızlı boşalmaya başladı. Hamamcı eliyle başındaki kanı siliyor, bembeyaz olmuş sırtından kireç parçacıkları yere dökülüyordu. Nagulnov sürahiyi dikip hafifçe ısınmış tatsız suyu içti. Her yudumda dişleri sürahinin ağzına çarpıyordu. Yan gözle ayağa kalkan Hamamcı'ya baktı, yanına yaklaştı, kıskaç gibi kuvvetli parmaklarıyla dirseğini sımsıkı tuttu, adamı masaya doğru itti, eline bir kalem tutuşturdu:

"Yaz!"

Hamamcı kısık bir sesle:

"Yazacağım ama, bunu savcıya da haber vereceğim! Tabanca tehdidi altında bana istediğini yazdırabilirsin! Sovyet idaresi, vatandaşlara dayak atılmasını hoş görmez! Parti bile seni bu yaptığın için takdir etmez!" diye mırıldandı.

Sonra gücü kesilerek tabureye oturdu, Nagulnov karşısına geçti, tabancasının emniyetini açtı:

"Öyle mi? Seni devrim düşmanı seni! Demek şimdi Sovyet hükümetinden, partiden söz ediyorsun ha? Seni halk mahkemesi yargılamayacak, şu anda bizzat ben seni yargılayacağım! Kâğıdı yazmazsan, seni köpek gibi geberteceğim! Sonra varsın beni hapse tıksınlar! İsterlerse on yıl versinler, vız gelir! Senin Sovyet iktidarıyla alay etmene göz yummam, anlaşıldı mı? Yaz bakalım! 'Taahhütname'...

Yazdın mı? Yaz...: 'Kızıl Ordu'ya karşı, elde silahla savaşmış olan sabık Mamontofçu ve beyaz muhafız alayının sabık faal askerlerinden olan ben...' yazdın mı? 'Partinin aleyhinde söylemiş olduğum hakaretleri geri alıyorum!' Partinin adını büyük harflerle yazacaksın. Yazdın mı? 'Aynı zamanda Sovyet hükümeti aleyhinde söylediklerimi de geri alıyor ve hükümetin temsilcileri karşısında özür dileyerek bundan böyle, gizlice devrime karşı cephe almış olmama rağmen...'"

"Yazmayacağım! Bunları bana zorla yazdırıyorsun!"

"Yazacaksın... Sen ne sanıyordun ya! Beyazların yaraladığı, işkenceler yaptığı ben, o söylediğin sözleri bağışlayacak mıyım yani? Gözlerimin önünde Sovyet hükümetiyle alay ettin! Ne istiyordun? Susacağımı mı bekliyordun? Yaz... Allahın belası herif..."

Hamamcı masaya eğildi ve elindeki kalem yine beyaz kâğıdın üzerinde ağır ağır hareket etmeye başladı. Nagulnov parmağını tetikten çekmeden kelimelerin üzerine basa basa yazdırmayı sürdürdü:

"'...Rağmen bütün çalışanların sevgi ve saygı duyduğu idareye, milletin kanı pahasına kurulmuş olan idareye karşı, ne sözle, ne yazıyla, ne de hareketle zararlı olmayacağıma söz veriyorum! Bu idare ile alay etmeyeceğim! Ona karşı zararlı faaliyetlerde bulunmayacağım! Sabırla hepimizi son noktaya götürecek ve düşmanlarımızı mahvedecek olan dünya devrimini bekleyeceğim! Ayrıca Sovyet hükümetinin ilerlemek istediği yolda ona engeller çıkarmamayı ve yarın 1930 yılı 3 Mart günü tohumluk buğdayı saklamadan kolhozun ortak ambarına götürmeyi taahhüt ediyorum."

Bu sırada içeri bir korucu ve üç kolhozcu girdi. Nagulnov:

"Arkadaşlar siz azıcık sofada bekleyin!" diye bağırdı. Sonra tekrar Hamamcı'ya doğru dönerek devam etti:

" 'Kırk iki pud tohumluk buğdayı getirip teslim edeceğim! Bunları kabul ettiğime aşağıdaki imzam delildir.' Şimdi imzanı at bakalım!"

Yüzü tekrar morarmış olan Hamamcı imzasını atarak ayağa kalktı:

"Bunlardan sorumlu olacaksın Makar Nagulnov!" dedi.

"Her koyun kendi bacağından asılır! Hele sen yarın buğdayı getirme, bak nasıl geberteceğim seni!"

Tabancayı masanın üstüne fırlattı, sonra Hamamcı'yı kapıya kadar geçirdi.

Makar şûrada gece yarısına kadar oturdu, bekçiye oradan ayrılmamasını tembih etti ve onun yardımıyla tohumluk buğday getirmeyi reddeden üç kolhozcuyu da boş odaya hapsedip kilitledi. Ancak gece yarısından sonradır ki, yorgunluktan ve geçirdiği üzüntülerin sarsıntısından masanın başında, kıvırcık saçlı başını avuçları üzerine koyarak uykuya daldı. Sabaha kadar düşünde, bozkırları birden basan sel gibi durmadan hareket eden, bayramlık elbiselerini giymiş insanların oluşturduğu kalabalıklar gördü. Kalabalığın seyrekleştiği yerlerde atlılar gördü. Cins cins atlar bozkırın yumuşak toprağını nallarıyla takırdatıyor, ama bu nallardan çıkan ses nedense sanki süvari birlikleri yere yayılmış çelik levhaların üzerinde ilerliyormuş gibi çınlıyor ve uzun uzun yankılar bırakıyordu. Bandonun gümüş gibi parlayan boruları birden Enternasyonali çalmaya başladı. O zaman Makar hep olduğu gibi yüreğini kabartan, boğazına kadar sıcak bir dalga halinde gelip düğümlenen bir heyecan duydu. Sahne o kadar canlıydı ki, sanki Makar uyanıktı... Yanından geçen süvari birliğinin en sonunda 1920 yılında Kanovka'nın önlerinde Vrangel'in erleri tarafından vurulup ölen arkadaşı Mitka Lobaç'ı gördü. Ama şaşırmadı, tersine sevindi ve kalabalığı yararak uzaklaşan süvari birliğine doğru koşmaya başladı, "Mitka... Mitka... dur!" diye sesleniyor, ama kendi sesini duymuyordu.

Mitka eyerin üstünde Makar'a aldırmadan, sanki yabancı bir insana bakar gibi baktı ve dörtnala uzaklaştı. Hemen arkasından Makar, yine 1920 yılında Brodi önünde bir Leh kurşunuyla can veren sabık emir eri Tulim'in atla geldiğini gördü. Tulim gülümseyerek atını ona doğru sürüyor, sağ elinde de Makar'ın atının dizginini tutuyordu. Makar'ın atı hiç değişmemişti; beyaz bacakları, kemikli ince uzun başı yine eskisi gibiydi, boynunu bir çengel gibi kıvırarak başını mağrur tavırla dimdik tutuyor, rahvan yürüyüşle geliyordu...

Bütün gece, baharın yakın olduğunu belli eden bir rüzgârla hafif hafif gıcırdayan kepenklerin ve damda yavaşça sallanan sac-

ların tıkırtısı, Makar'a düşünde bando ve düzenli nal sesleri gibi geldi. Razmiyötnov, ertesi sabah saat altıda şûraya geldiği zaman, Nagulnov'un hâlâ uyuduğunu gördü. Mart sabahının eflatun ışığıyla aydınlanmış sarıya çalan yanağında hafif bir kıvrım vardı, dudaklarında bir şeyler bekliyormuş duygusu veren gergin bir gülümseme donmuştu. Ayrık kaşları dikkatini bir noktaya vermiş gibi hafifçe kımıldıyordu. Razmiyötnov, Makar'ı sarsarak uyandırdı ve küfretti:

"Her şeyi altüst ettin! Hâlâ uyuyorsun! Neşeli rüyalar görüyor, çekinmeden de gülümsüyorsun! Hamamcı'yı neye dövdün? Adam daha şafak sökerken tohumluk buğdayı getirip teslim etti, hemen sonra da çekip bölgeye gitti. Biraz önce Lyubişkin koşarak bana geldi, Hamamcı'nın polise gidip seni şikâyet edeceğini haber verdi. Gayretkeşliğin sonu bu işte! Davidov gelince bunlara ne diyecek? Ah! Makar!"

Nagulnov mahmur ve hafifçe şişmiş yüzünü elleriyle ovuşturarak düşünceli bir tavırla gülümsedi:

"Andryüşka... Biraz önce öyle bir düş gördüm ki! Harikulade güzel bir düştü!"

"Sen düşü falan bırak, bana Hamamcı'ya ne yaptın onu söyle, rapor ver!.."

"Ben öyle alçaklar için rapor bile vermek istemem! Demek buğdayı getirdi ha? O halde yaptığım etkiledi demek! Kırk iki pud tohumluk buğday! Bir avuç değil! Devrime karşı olan herkesten bir tabanca darbesiyle kırkar pud buğday alabileceğimi bilsem, hayatımın sonuna kadar ev ev dolaşır habire kafalarına vururdum. Söylediği sözlere karşılık benim yaptıklarım az bile! Adamakıllı bir dayak isterdi! Kafasını kırmadığıma dua etsin!"

Birden öfkeyle gözleri ışıl ışıl olmuş bir halde sesini yükseltti:

"O alçak herifin General Mamontov'la işbirliği yaptığını pekâlâ biliyorsun! Biz onu Karadeniz'e şöyle bir daldırıp çıkarıncaya kadar bize karşı geldi! Şimdi de ilerlememizi engellemek istiyor! Dünya devrimini engellemek istiyor. Hele burada hükümet ve parti hakkında öyle sözler söyledi ki! Sorma! Öfkeden tüylerim diken diken oldu."

"Ne olursa olsun onu dövmeye hakkın yoktu! Tutuklasaydın daha iyi yapardın!"

Nagulnov ellerini iki yana açarak:

"Onu tutuklamak değil, öldürmek gerekirdi!" dedi. "Ne diye gebertmediğime hâlâ şaşıyorum! Nasıl da akıl edemedim; benim asıl üzüldüğüm şey bu!"

"Şimdi sana aptal desem kızarsın! Oysa bu yaptığın iş ne yani? Aptal bir kafanın işi! Hele Davidov gelsin, o zaman görürsün!"

"Davidov benim bu yaptığımı onaylar! Senin gibi korkağın biri değil o!"

Razmiyötnov gülerek çengel şeklinde büktüğü parmağını önce masaya, sonra Makar'ın alnına vurdu, emin bir tavırla:

"Ha odun, ha kafa... İkisi de aynı sesi veriyor!" dedi.

Ama Makar canı sıkılarak elini itti, sırtına gocuğunu giymeye başladı. Dışarı çıkacağı sırada kapının kenarına dayanarak başını çevirmeden:

"Bana baksana akıllı bebek! Git de o boş odaya kilitlediğim mal sahiplerini serbest bırak. Hemen gidip tohumluk buğdayı getirsinler! Yoksa yüzümü yıkadıktan sonra onları teker teker hapsederim!" diye homurdandı.

Razmiyötnov'un gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açıldı. Hemen geçen yılın tarım sergisinden kalma başak örneklerinin ve köy odası arşivinin bulunduğu boş odaya koştu, kapıyı açtı, içeride üç kolhozcunun oturduğunu gördü: Krasnokutov, Antip Graç ve küçük Appolon Peskovatskov oradaydı. Üçü de eski gazeteleri yere yayarak üzerlerine yatıp rahatça uyumuşlardı. Razmiyötnov içeri girince ayağa kalktılar.

Razmiyötnov:

"Şey... Ben arkadaşlar, tabii..." diye söze başlayacak oldu, ama hapsedilmiş olanlardan yaşlı Kazak Krasnokutov alelacele sözünü kesti:

"Söylenecek bir şey yok Andrey Stepaniç... Kabahatimiz büyük! Kabul ediyoruz... Bizi serbest bırak, hemen gidip tohumluk buğdayı getirelim... Biz bu gece aramızda tartıştık, sonra da tohumluk buğ-

dayı teslim etmeye karar verdik. Tanrı'nın bildiğini kuldan ne saklayalım... Azıcık buğdayı kendimize bırakmak istiyorduk!"

Nagulnov'un düşüncesizce hareketi için özür dilemeye hazırlanan Razmiyötnov durumu kavrayarak hemen ağız değiştirdi:

"Bakın, işte daha önce bunu yapsaydınız ya! Siz kolhozcu değil misiniz? Tohumluk buğdayı saklamak doğru mu yani?"

Kara sakalına karışmış bıyıklarının altından utanarak gülümseyen Antip Graç:

"Çok rica ederiz, bizi serbest bırak! Eskiyi karıştırmayalım," dedi.

Razmiyötnov kapıyı ardına kadar açarak masaya doğru yürüdü ve aynı anda zihninden şu düşünce geçti:

'Belki de Makar gerçekten haklı. Azıcık baskı yapmış olsaydık, belki tohumluk buğdayı bir gün içinde getirip teslim ederlerdi...'

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM



DAVİDOV örnek çiftliğinden iyi cins on iki pud buğday almış ve başarısından çok memnun dönmüştü. Evsahibesi ona sofra kurarken, yokluğunda Nagulnov'un Hamamcı Grigoriy'e dayak attığını ve üç kolhozcuyu şûrada hapsettiğini anlattı. Olup bitenler hakkındaki dedikodular Davidov gelinceye kadar bütün köye yayılmıştı! Davidov alelacele yemeğini yedi, endişe içinde kolhoz müdürlüğüne gitti. Orada kendisine duyduklarının doğru olduğunu söylediler. Hatta olayın ayrıntılarını da anlattılar!

Nagulnov'un hareketini herkes başka şekilde karşılamıştı. Bazı köylüler onu haklı buluyor, diğerleri eleştiriyor, bazıları da ağızlarından laf kaçırmamak için susuyordu. Örneğin Lyubişkin kesin olarak Nagulnov'un tarafını tutuyordu. Yakov Lukiç ise dudaklarını kısmış, sanki Nagulnov'un etkili inandırma yöntemine kendisi hedef olmuş gibi, gururu incinmiş bir tavırla dolaşıyordu.

Biraz sonra kolhoz müdürlüğüne Makar da geldi. Görünüşte her zamankinden daha haşin bir hali vardı. Davidov'la ciddi bir tavırla selamlaştı, ama yine de gizli bir endişe ve merakla yan gözle yüzüne bakmaktan kendini alamadı. İkisi yalnız kaldıkları zaman Davidov sözlerini esirgemeden sert bir tavırla:

"Neler yapmışsın burada?" diye sordu.

"Öğrendin ya, ne soruyorsun?"

"Tohumluk buğdayı toplamak için böyle mi propaganda yapıyorsun?"

"O herif de bana alçakça şeyler söylemeseydi! Ben hayatım boyunca düşmanın alaylarına hedef olmadım, buna dayanamam!.. Hele bu alaylı sözler beyaz alçakların birinden gelirse..."

"Peki, bu yaptığın iş, başkalarını nasıl etkiler diye hiç mi kafanı çalıştırmadın? Siyasi bakımdan böyle bir hareket nasıl yorumlanır hiç düşünmedin mi?"

"O anda düşünecek zamanım yoktu..."

"Bu cevap değil ki! Doğrusu bu! Adamı hükümete hakaretten tutuklayabilirdin; ama dövmeye hakkın yoktu! Böyle hareket bir partiliye yakışmaz. Ona leke getirir! Doğrusu bu! Bugünden tezi yok, hücrede bu işi tartışacağız. Gördün mü, bu hareketinle bize ne kadar zarar vermiş oluyorsun! Çaresiz, hareketinden dolayı seni cezalandırmak zorundayız! Bu meseleden kolhoz toplantısında da söz edeceğim! Bölge Komitesi'nden bunun için bir belge gelmesini bile beklemeyeceğim. Gerçek söylüyorum! Çünkü bu işten söz etmez de susarsak kolhozcular seni desteklediğimizi ve bu işte aynı yöntemleri uygulamak niyetinde olduğumuzu sanır. Hayır kardeşim! Biz seni bu işte onaylamıyoruz ve bunu açıkça söyleyeceğiz! Sen partilisin, oysa jandarma gibi hareket ediyorsun. Ne ayıp şey! Allah kahretsin! Bu işi nereden başımıza getirdin?"

Nagulnov, Davidov'un bütün bu sözlerine rağmen katır gibi inat ediyordu. Onun bir partilinin böyle hareket etmesinin hoş görülemeyeceğine ve böyle bir hareketin siyasi bakımdan zararlı olduğuna dair söylediği bütün sözlere hep aynı yanıtı veriyordu:

"Ona dayak atmakta haklıydım! Dayak bile atmadım, yalnızca bir kez vurdum. Aslında daha sert davranmalıydım. Üstüme varma! Beni yeniden terbiye edecek değilsin, artık o yaşı geçtim. Ben partizanım. Partimi her alçağın saldırısından nasıl korumak gerektiğini pekâlâ biliyorum!"

"Ben sana Hamamcı'nın bizden olduğunu söylemiyorum ki! Herifin canı cehenneme! Ben sana şunu söylemek istiyorum: Onu dövmemeliydin! Partiyi hakaretten korumanın başka yolları da vardır. Doğrusu bu. Sen git, azıcık kendine gel, biraz düşün... Akşama hücre toplantısına gelirsin. O zaman eminim haklı olduğumu söyleyeceksin! Doğrusu bu!"

O akşam hücre toplantısından önce Makar canı sıkılmış bir tavırla içeri girer girmez, Davidov:

"Düşündün mü?" diye sordu.

"Düşündüm."

"Peki ne diyeceksin?"

"O itoğlu ite az vurmuşum, gebertmeliydim!"

Propaganda ekibinin bütün üyeleri Davidov'un tarafını tuttu ve Nagulnov'a sert bir ihtarda bulunulması için oy verdiler. Andrey Razmiyötnov oyunu kullanmamıştı, bütün toplantı boyunca hep susmuştu. Ancak Makar'ın giderken yine inatla, "Fikrimi değiştirmiş değilim, haklıyım," diye homurdandığını duyunca, ayağa kalkıp koşarak odadan çıkmış, öfkeyle yere tükürerek ana avrat sövmüştü.

Davidov karanlık sofada sigara içmek için kibrit çaktığı zaman alevin ışığında Nagulnov'un o gün içinde âdeta kararmış olan yüzüne dikkatle bakarak gönlünü almak ister gibi:

"Sen bize boşuna darılıyorsun Makar! Doğrusu bu!" dedi.

"Ben darılmadım..."

"Sen modası geçmiş partizan yöntemleriyle çalışıyorsun. Oysa şimdi zaman değişti, artık baskın zamanı geçti. Şimdi kaleyi içeriden fethetmeye çalışıyoruz. Hepimiz bu partizanlık hastalığını geçirmişizdir, özellikle bizim denizciler! Ben de eskiden öyleydim. Gerçi biliyorum sinirlerin rahatsız ama yine de Makarcığım, kendine hâkim olmaya çalışmalısın, öyle değil mi ya!.. Bizden sonra yetişenlere bak. Komsomolcu, propaganda ekibindeki Vanyuşka Naydenov ne mucizeler yaratıyor! Onun üzerine aldığı mahallede hemen hemen herkes tohumluk buğdayını teslim etmiş. Görünüşte pek açıkgöz görünmüyor! Çelimsiz, kısa boylu bir çocuk, ama herkesten daha iyi çalışıyor! Nasıl etkiliyor insanları bilmiyorum. Ev ev dolaşıyor, köylülerle sohbet ediyor. Söylediklerine göre, köylülere birtakım masallar bile anlatıyormuş... Onun gittiği evlerde kimse dayak yemiyor, kimse hapsedilmiyor... Ama herkes buğdayını getirip teslim ediyor, doğrusu bu..."

Davidov, Naydenov'dan söz ederken müşfik bir edayla gülümsemişti. Nagulnov birden içinde, o açıkgöz komsomolcuya karşı kıskançlığa benzer bir şey duydu. Davidov devam etti:

"Sen yarın onunla birlikte evleri bir dolaşıp nasıl çalıştığını, ne gibi yöntemlerle sonuca vardığını görsen fena olmaz! Bu, senin için

gurur kırıcı bir şey de sayılmaz! Biz kardeşim, gençlerden de çok şey öğrenebiliriz. Doğrusu bu! Onlar bize hiç benzemiyor, acayip çocuklar! Bizden çok daha pratikler."

Nagulnov yanıtlamadı, ama ertesi sabah kalkar kalkmaz gidip Vanuşka Naydenov'u buldu ve laf arasında söylüyormuş gibi:

"Ben bugün serbestim, sana yardım etmek istiyorum, birlikte gidelim olmaz mı?" dedi. "Üçüncü ekipte tohumluk buğdayını teslim etmeyen kaldı mı?"

"Birkaç kişi kaldı yoldaş Nagulnov. Mademki istiyorsun, birlikte gidelim, daha eğlenceli olur!"

Yola koyuldular. Naydenov, Makar'ın hiç alışmadığı bir şekilde, ördekler gibi sallana sallana, ayaklarını yan yan atarak hızla yürüyordu. Baygın ayçiçeği yağı kokan deri ceketinin önü açıktı, damalı kasketini kaşlarına kadar indirmişti. Nagulnov yan gözle, Davidov'un o akşam kendisinden beklenmeyen müşfik bir tavırla "Vanyuşka" diye bahsettiği komsomolcunun çocuk gibi çilli ve gösterişsiz yüzüne dikkatle bakıyordu. Bu yüzde insanı hemen kendine bağlayan bir şey vardı. Benek benek kurşuni gözlerinin temiz ve samimi ifadesi mi, yoksa henüz hatları keskinleşmemiş ve hâlâ bir delikanlınınki gibi yuvarlak olan çenesinin inatçı bir ifadeyle ileriye doğru çıkıntılı görüntüsü mü, hangisi karşısındaki insanlarda böyle bir ilgi uyandırıyordu? Burası meçhuldü...

Eskiden kolhozun kümesinde çalışırken "tavuk parmaklayan" diye kızdırdıkları Akim Beşlebov'un evine, bütün aile sofrada kahvaltı ettiği sırada gelmişlerdi. İhtiyar dede sofrada tam karşı köşede oturuyordu, babasıyla aynı adı taşıdığı için herkesin "Küçük Akim" dediği kırk yaşlarındaki oğlu yanında, "Küçük Akim"in sağında ise karısı ve çok yaşlı dul kayınvalidesi oturuyordu. Bir köşeye yetişkin iki kız ilişmiş, masanın öbür yanına da sinekler gibi küçük büyük birçok çocuk üşüşmüştü.

Naydenov başındaki yağlı kasketi çekip çıkararak, kalkık ve kıvırcık saçlarını eliyle yatıştırdı:

"Merhaba beyler, hanımlar!" dedi.

Herkesle kolayca anlaşan neşeli ve saf "Küçük Akim" gülümseyerek:

"Şaka niyetine söylemedinizse, size de merhaba!" diye cevap verdi.

Nagulnov'a kalsa o bu şakacı cevap üzerine ayrık kaşlarını çatarak çok ciddi bir tavırla, "Bizim şaka edecek vaktimiz yok! Neden tohumluk buğdayı hâlâ teslim etmedin ha?" diye karşılık verirdi. Oysa Vanyuşka Naydenov, evsahiplerinin yüzündeki resmî ifadeyi sezmemiş gibi gülümseyerek:

"Sofranızdan ekmek eksik olmasın!" dedi.

Akim, onları sofraya çağırmamak için soğuk soğuk, "Teşekkür ederiz," ya da biraz kaba ve alaycı bir tavırla, "Soframızdaki ekmeği alnımızın teriyle kazandık, biz yiyelim, sen bak!" diyecek oldu, ama daha ağzını açmasına fırsat kalmadan Naydenov alelacele:

"Rica ederim, zahmet etmeyin! İstemem. Ama mademki ısrar ediyorsunuz! Bir iki parça bir şey yiyebilirim... Doğrusunu söyleyeyim, bugün henüz ağzıma bir şey koymadım," dedi. "Nagulnov buralı olduğu için tabii kahvaltı etmiştir, ama bazen öyle oluyor ki, bugün yediğimizi ertesi günü bulamıyoruz... Sizin anlayacağınız garip kuşlar gibiyiz..."

Akim güldü:

"Demek ekip biçmiyorsunuz ama karnınız yine de doyuyor, öyle mi?"

"Doyuyor ya, hem tokuz, hem de neşeliyiz! Her zamanki gibi..."

Naydenov bu sözü söyler söylemez, Nagulnov'u derin bir şaşkınlık içinde bırakan çevik bir hareketle, saniyede sırtından deri ceketi çıkardı ve sofraya oturuverdi.

Akim Dede misafirin bu laubali hareketini görünce, gürültülü bir sesle içini çekti. Küçük Akim ise kahkahayla güldü:

"Hiç de yabancı gibi hareket etmiyorsun! Aferin sana! Kısmetliymişsin, benden önce davrandın, yoksa ben senin 'Sofranızdan ekmek eksik olmasın' sözüne 'Ben yiyeyim de sen bak' diye cevap verecektim... Kızlar, konuğa bir kaşık getirin."

Kızlardan biri yerinden fırladı, fıkır fıkır gülerek perdenin arkasına geçip kaşık getirmek için raflara doğru gitti, ama alıp döndüğü zaman kaşığı Naydenov'a çok ciddi bir tavırla uzattı; bir erkeğe herhangi bir şey verilirken gösterilmesi gereken saygıyı göstere-

rek, yerlere eğildi. Sofraya birden neşeli ve hareketli bir hava geldi. Küçük Akim, Nagulnov'u da davet etti, ama o reddederek sandığın üstüne oturdu. Akim'in kaşları ağarmış karısı gülümseyerek konuğa bir parça ekmek uzattı, biraz önce kaşığı getiren kız odaya koşup temiz bir peşkir getirerek Naydenov'un dizlerine serdi. Küçük Akim merakla ve saklamaya gerek görmediği bir takdirle, hiç de köylü delikanlılar gibi utangaç olmayan, cesaretli gencin çilli yüzüne baktı:

"Bak, görüyor musun, arkadaş, kızım seni ne kadar beğenmiş. Ben babası olduğum halde, bir kere olsun sofraya oturunca dizlerime temiz peşkir örtmeyi akıl etmedi, oysa sen daha sofraya oturur oturmaz getiriverdi. Hani talip olmaya niyetin varsa, hemen veririz demek istiyorum."

Babasının bu şakası üzerine kıpkırmızı kesilen kız, yüzünü eliyle örterek sofradan kalktı. Naydenov ise neşeli havaya biraz daha neşe katarak şakacı bir tavırla:

"O benim gibi çilli bir adama varmaz ki!" dedi. "Yoksa talip olmasına olurum, ne olacak! Yalnız azıcık hava kararsın da öyle... Ortalık kararınca daha yakışıklı görünürüm, genç kızlara da kendimi o zaman beğendirebilirim."

Sofraya meyve haşlaması getirdiler. Herkes susmuştu. Ortadaki kâsenin dibine değen tahta kaşıkların sesinden ve ağızların şapırtısından başka ses duyulmuyordu. Sessizlik ancak çocuklardan biri kâsenin içinde iyice pişmiş bir armut bulmak için kaşığını döndürmeye başladığı zaman bozuluyordu. O zaman Akim Dede tahta kaşığını yaladıktan sonra, kabahat işleyen küçük oğlanın alnına onunla vuruyor:

"Kâsenin içinden meyve avlama!" diye uyarıyordu. Evsahibesi:

"Hepimiz kilisedeymişiz gibi susuyoruz," dedi.

Vanyuşka lapa ve meyve haşlaması ile iyice karnını doyurduktan sonra yanıtladı:

"Kilisede bile her zaman sessizlik yoktur. Örneğin bizim köyde paskalyada öyle bir olay oldu ki, kahkahadan kırılırsınız!"

Akim'in karısı sofrayı silerken durakladı. Küçük Akim bir sigara sardı ve sedire oturarak hikâyeyi dinlemeye hazırlandı. Akim

Dede bile haç çıkarıp geğirerek Naydenov'un sözlerine kulak kabartmıştı. Nagulnov hareketleriyle sabırsızlandığını belli ederek, 'Tohumluk buğdaydan ne zaman söz açacak acaba? Anlaşılan işimiz zor. Her iki Akim'i de kolay kolay fikrinden caydıramazsın! Her ikisi de Gremyaçiy'deki en inatçı heriflerdir! Onları korkuyla da yola getiremeyiz. Gerçi Küçük Akim Kızıl Ordu'da hizmet etti, her bakımdan bizden sayılabilecek bir Kazak'tır, ama yine de tohumluk buğdayı teslim etmez. Çünkü mal canlısıdır, üstelik cimridir. Bu adam yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz, iyi biliyorum!' diye düşünüyordu.

Vanyuşka Naydenov, bir zaman bekledikten sonra sözünü sürdürdü:

"Ben Taçinksiy bölgesinde doğdum. Bir gün bizim köyde şöyle bir olay oldu: Kilisede ayin vardı, herkes ayakta duruyordu, dinlerine bel bağlamış insanlar bir araya toplanmıştı. Kalabalıktan içeride soluk alacak yer yoktu. Tabii, papazla diyakoz ilahi söylüyor, dua okuyordu. Dışarıda, parmaklığın öbür yanında ise çocuklar oynuyor, göbekli, şişman, o yaz doğmuş bir dana yavrusu serbestçe dolaşıyordu. Öyle azgın şeydi ki, bir dokundun mu köpek balığı gibi adamın üstüne atılıp boynuzlamaya çalışırdı! İşte bu dana uslu uslu otlarken, çocuklar onu öyle kızdırmışlar ki, hayvan bir çocuğun üstüne doğru koşmaya başlamış, neredeyse yakalayacakmış... Çocuk parmaklığın bu yanına atlamış, dana peşinden... Oğlan kilisenin kapısına koşmuş, dana yine peşinden... Avluya iğne atsan yere düşmeyecek, o kadar kalabalık. Dana bir koşuda oğlana öyle bir boynuz atmış ki, oğlan tabana kuvvet kendini fırlattığı gibi, yaşlı bir kadının ayakları dibine yuvarlandı. İhtiyar kadın düşüp kafası yere çarpınca avazı çıktığı kadar, 'Yetişin insancıklar! Ay, fena oluyorum' diye bağırmaya başladı. Bunun üstüne yaşlı kadının kocası bastonunu kaldırdığı gibi oğlanın sırtına indirip, 'Geber! Piç kurusu seni!' diye bağırdı. Arkadan da dana 'Beee' diye bağırarak yaşlı adama yaklaştı. Kilisedekiler birden öyle bir paniğe kapıldılar ki... Mihraba yakın olanlar avludaki patırtıyı duyunca duayı bıraktı, oldukları yerde heyecanla birbirlerine 'Bu ne gürültü böyle?'... 'Ne oluyor orada?' diye sorup duruyorlardı."

Heyecanlanan Vanyuşka köylülerin ürkek ürkek birbirleriyle nasıl fısıldaştıklarını işaretlerle öyle canlı bir şekilde taklit ediyordu ki, önce Küçük Akim dayanamadı kahkahalarla gülmeye başladı:

"Bir dana, bak neler yapıyor!.."

Vanyuşka beyaz dişlerini gösteren bir gülümsemeyle devam etti:

"O sırada delikanlılardan biri şaka olsun diye 'Belki kuduz bir köpek girmiştir, kaçmalı buradan!' dedi. Yanında gebe bir kadın duruyordu. Kadın o kadar korktu ki, avazı çıktığı kadar, kiliseyi çınlatırcasına, 'Anneciğim, anneciğim... O kuduz it hepimizi ısırır!' diye bağırmaya başladı. Arkadakiler öndekileri itiyordu, öndekiler şamdanları devirince ortalığı duman kapladı; her taraf kapkaranlık oldu. Bu arada biri can havliyle, 'yanıyoruz!' diye bağırdı, ondan sonra da her kafadan bir ses çıktı: 'Kuduz köpek var!' 'Yanıyoruz!' 'Yahu ne oluyor orada?' 'Dünyanın sonu geldi' 'Ne?.. Dünyanın sonu mu? Haydi hanım eve gidelim!' Herkes birden kapıya saldırdı. Ama kapının önü o kadar kalabalıktı ki, bir tek kişi bile dışarı çıkamıyordu. Mumların yandığı tezgâhı devirdiler, beşlikler yerlere saçıldı, kilisenin kâhyası yere düştü: 'Hırsız var! Paraları çalıyorlar!' diye bağırdı. Kadınlar mihrabın arka tarafına geçmek istedi, ama diyakoz elindeki buhurdanı kafalarına indirerek, 'Ne oluyorsunuz, delirdiniz mi? Nereye? Sizi gidi günahkârlar! Kadınların mihrabın arkasına geçmesinin yasak olduğunu bilmiyor musunuz?' dedi. İhtiyarlar meclisi reisi şişman, göbekli bir adamdı, şiş karnının üzerinde bir saat kösteği sallanıyordu, kalabalığı ite ite kapıya doğru gitmeye çalışıyor, ikide bir çevresindekilere, 'Yol verin! Yol verin! Kör olasıcalar! Ben bu köyün ağası değil miyim?..' diye bağırıp duruyordu. Ama ona yol veren kim?.. Herkes dünyanın sonu geldi diye kendi başının çaresine bakıyordu."

Sözleri kahkahalarla kesilen Vanyuşka konuşmasını şöyle bitirdi:

"Bizim köyde Arhip Çohov adında bir at hırsızı vardı. Her hafta birinin atını çalıyor, kimse onu yakalayamıyordu. Bu sırada kilisede Arhip de vardı, herhalde günahlarını bağışlatmaya gelmişti. Herkes 'Dünyanın sonu geldi! Mahvoluyoruz kardeşler!' diye bağırınca, Arhip pencereye doğru atıldı, camı kırdı, dışarı atlamak istedi. Bir de ne görsün, camın öbür yanında, parmaklık var. Kapıda herkes

birbirini ezerken Arhip kilisenin içinde dört dönüyor, arada bir duruyor, kollarını yukarı kaldırıp indirerek 'Eyvah! Yakalandım!.. Yakalandım ki ne yakalandım' diye söyleniyordu."

Kızlar, Küçük Akim ve karısı gözlerinden yaş gelinceye, hıçkırık tutuncaya kadar güldüler. Akim Dede bile dişsiz ağzını açarak sessiz sessiz gülüyordu. Yalnız hikâyenin yarısını işitmemiş ve sağır olduğu için pek fazla bir şey anlamamış olan nine, nedense birden ağlamaya başladı ve yaşlarla şişmiş kırmızı gözlerini silerek ağzında bir şey çiğner gibi:

"Demek yakalandı zavallı! Allah yardımcısı olsun! Peki ne yaptılar ona sonra?"

"Kime ne yaptılar nine?.."

"İşte o yabancıya..."

"Hangi yabancıya büyük anne?"

"Hani biraz evvel anlattın ya yavrum... Hani Allah'a dua eden yabancı..."

"Hangi dua eden yabancı?"

"Ne bileyim yavrum, bilemiyorum... Kulağım pek iyi duymuyor. İşte duyamıyorum yavrucuğum... Yarısını duyarım, yarısını duyamam..."

Yaşlı kadınla olan konuşma kahkahaların yeniden yükselmesine sebep olmuştu. Küçük Akim gülmekten yaşaran gözlerini silerek belki beş kez durup durup:

"Nasıl dediydi o hırsız kerata?.. 'Yakalandım ki ne yakalandım!' diyordu, değil mi? Yaşşa delikanlı... Ne hoş bir hikâye anlattın bize, neşemizi getirdin vallahi!.." diyordu.

Bunu söylerken candan bir tavırla hayranlığını ifade etmek istiyormuş gibi Vanyuşka'nın omzuna vuruyordu. Vanyuşka ise hiç belli etmeden ciddileşivermişti. Birden içini çekti:

"Orası öyle! Adamı güldüren bir hikâye, ama şimdi hiç de neşeli şeyler olmuyor dünyada... Biraz önce gazetede bir şey okudum da, yüreğim parçalandı."

Yine neşeli bir hikâye bekleyen Akim:

"Yüreğin mi parçalandı?" diye sordu.

"Öyle ya... Kapitalist ülkelerde insana ne işkenceler ediyor, ne merhametsizce acı çektiriyorlar. Bugün gazetede şöyle bir yazı vardı: Romanya'da komsomolcu iki genç, köylülerin gözünü açıyormuş, onlara toprak sahiplerinin elindeki toprağı alıp aralarında paylaşmalarını söylüyorlarmış. Romanya'da çiftçiler çok yoksulmuş..." Akim:

"Yoksul olmasına yoksullar, biliyorum. 1917 senesinde bizim alayla birlikte Romanya'da savaşırken gördüm!" diye tasdik etti.

"İşte o çocuklar kapitalizmi yıkmak ve Romanya'da bizimki gibi bir idare kurmak için propaganda yapıyorlarmış, ama merhametsiz jandarmalar onları yakalamış, birini döve döve öldürmüşler. Ötekine de işkence yapmaya başlamışlar. Gözlerini oymuşlar, saçlarını birer birer yolmuşlar. Sonra incecik bir teli ateşte kızdırarak, tırnaklarının altına sokmaya başlamışlar."

Akim'in karısı ellerini dizlerine vurarak:

"Alçak herifler! Demek tırnaklarının altına soktular ha?" diye sordu.

"Tırnaklarının altına ya! Sonra 'Söyle bakalım, senin hücrede daha başka kimler var? Komsomol örgütünden çıktığını, onu reddettiğini ilan et!' diyorlarmış. Komsomolcu ise inatla 'Arkadaşlarımı ele vermem! Vampirler! Örgütten de çekilmem!' diyormuş. Jandarmalar kılıçla kulaklarını kesmeye başlamışlar, burnunu da kesmişler, 'Söyleyecek misin?' demişler. 'Hayır!' demiş 'Kanlı ellerinizin arasında ölürüm de yine söylemem! Yaşasın partimiz!' O zaman onu ellerinden tutup tavana asmışlar, aşağıda da ateş yakmışlar!"

Küçük Akim:

"Allah kahretsin bu herifleri! Dünyada ne kana susamış canavarlar var! Ne felaket!" dedi.

"Delikanlıyı ateşte yakıyorlarmış, o da kanlı gözyaşları döküyor, ama arkadaşlarından hiçbirini ele vermiyormuş. Hep, 'Yaşasın Devrim!' deyip duruyormuş."

"Aferin ona! Arkadaşlarını ele vermedi ya! Öyle olmak gerek işte. İnsan namusuyla ölmeli! Arkadaşlarını asla ele vermemeli! Kutsal kitaplarda bile öyle yazılıdır, 'Dostun için hayatını feda et...' "

Akim Dede yumruğunu masanın üzerine indirerek, genç adamın hikâyeyi daha çabuk anlatmasını istedi:

"Peki sonra ne olmuş? Anlatsana!.."

"Delikanlıya eziyet etmiş, türlü türlü işkenceler yapmışlar ama, hep susmuş. Sabahtan akşama kadar işkenceye devam etmişler. Delikanlı arada bir bayılıyormuş, o zaman jandarmalar üzerine su döküp yeni baştan başlıyorlarmış! Sonra bakmışlar ki ağzından hiçbir şey alamayacaklar, annesini tutuklayıp merkeze getirmişler: 'Bak oğluna neler yaptık! Ona söyle sözümüzü dinlesin, yoksa gebertip etini köpeklere yedireceğiz!' demişler. Annesi oracıkta bayılıvermiş. Kendine gelince de oğluna doğru atılmış, onu kucaklamış, kanlı ellerini öpmeye başlamış."

Sararmış olan Vanyuşka sustu, gözlerini iri iri açarak dinleyenlere teker teker baktı: Kızların açık kalan ağızları kara birer delik gibi görünüyor, gözlerinde yaşlar birikiyordu. Akimov'un karısı burnunu perdeye silerek hıçkırıklar arasında:

"Bir ana için ne feci! Kendi çocuğunu... Aman Yarabbim..." diye söyleniyordu.

Küçük Akim birden içini çekti, tütün kesesini aldı ve bir sigara sarmaya başladı. Yalnız sandığın üzerinde oturan Nagulnov görünüşte sakindi, ama sonunda, Vanyuşka sözünü bitirip de sustuğu zaman yanağı endişe verecek bir şekilde oynamaya başlamış, ağzı hafifçe yana çekilmişti. Vanyuşka devam etti:

"Delikanlının annesi ona 'Yavrum, evladım... Allah rızası için, annenin başı için, bu merhametsiz adamların sözünü dinle,' demiş. Ama delikanlı annesinin sesini duyunca, 'Hayır sevgili anneciğim, ben arkadaşlarımı ele vermem... İdealim için öleceğim, sen beni ölmeden önce bağrına basıp öpersen, ölümüm o kadar acı olmaz!' demiş."

"Zavallı yavrucak kaç yaşındaymış?"

Vanyuşka hiç duraksamadan:

"On yedi," dedi, hemen sonra damalı kasketini başına geçirdi: "Böyle işte, sevgili kahraman işçi arkadaşımız Romen komsomolcusu böyle can vermiş. Emeğiyle yaşayanlar daha iyi bir hayata kavuşsun diye canını vermiş. Bizim işimiz, çalışanların zenginleri

devirmesine, köylülerden ve işçilerden ibaret bir hükümet kurmalarına yardım etmektir! Bunun için de kolhozlar kurmalı, kolhozların sağlam temellere dayanmalarını sağlamalı. Ama ne yaparsın ki, bizde hâlâ cahillikleri yüzünden jandarmalar gibi hareket edenler, kolhozların kurulmasını engellemeye çalışanlar var. Ellerindeki tohumluk buğdayı da teslim etmiyorlar! Her neyse... Kahvaltı için çok teşekkür ederim. Şimdi gelelim işe, bizim buraya gelmemize sebep olan işe. Derhal tohumluk buğdayı götürüp teslim etmelisiniz! Sizin haneye yetmiş yedi pud düşüyor! Haydi, evsahibi, yükleyip götür bakalım."

Küçük Akim böyle sözün birdenbire bambaşka bir konuya çevrilmesine şaşırıp kalmıştı:

"Tohumluğum var mı yok mu? Kim bilir... Hemen hemen yok gibi bir şey!" diyecek oldu. Ama karısı kin dolu bir bakışla yüzüne baktı ve sert bir tavırla:

"Söylenmeye gerek yok! Haydi git çuvalları doldurup götür," dedi.

Akim yine hafifçe itiraz edecek oldu:

"Yetmiş pud buğdayı ben nereden bulayım? Bu kadar tohumluğu ekmedik bile..."

Akim Dede gelinini destekleyerek:

"Götür Akimuşka! Mademki götürüp teslim etmek gerekmiş," dedi.

Vanyuşka:

"Biz öyle mağrur insanlardan değiliz, buğdayı elemenize de yardım ederiz. Kalburunuz var mı?" diyerek seve seve buğdayı elemeye talip oldu.

"Var ama azıcık onarım istiyor."

"Ne ziyanı var, onarıveririz. Haydi, haydi, çabuk olun! Zaten epey gevezelik ettik..."

Yarım saat kadar sonra Küçük Akim kolhozun avlusuna öküz koşulmuş iki araba getirmiş, Vanyuşka da yüzü çil gibi boncuk boncuk ter damlacıkları içinde, dolgun taneli, kızıla çalan altın renginde özlü buğdayla dolu çuvalları bodrumdan ambarın eşiğine taşı-

maya başlamıştı. Durup durup Akim'in kızlarından birine anlamlı anlamlı göz kırparak:

"Buğdayı ne diye bodruma indirdiniz sanki?" diye soruyordu. "Ambarınız pekâlâ geniş. Öyle olduğu halde buğday aşağıda kendi haline bırakılmış..."

Kız utangaç bir tavırla:

"Ben ne bileyim? Babamın aklı..." diye yanıtlıyordu.

Beşlebov kendi payına düşen yetmiş yedi pud tohumluk buğdayı ortaklaşa kullanılan kolhoz ambarına teslim ettikten sonra, Vanyuşka ile Nagulnov evsahipleriyle vedalaştı. Sonra ziyaret edecekleri eve gitmek için yola koyulunca, Nagulnov, Vanyuşka'nın yorgun yüzüne heyecanla karışık bir sevinçle bakarak:

"O komsomolcunun hikâyesini uydurdun değil mi?" diye sordu.

Vanyuşka, "Uydurmadım," dedi. "Çok eskiden bir yerde, 'Kızıl Yardım' dergisinde böyle bir hikâye okumuştum."

"Ama sen bugün okuduğunu söyledin..."

"Ne fark eder ki! Burada önemli olan şey, böyle bir olayın cereyan etmiş olmasıdır. İnsanı asıl üzen de bu Nagulnov!"

Nagulnov yine üsteledi:

"Ama doğru söyle; kendinden de bir şeyler katmadın mı?"

Vanyuşka canı sıkılarak elini salladı:

"Ne önemi var!" dedi. Sonra soğuktan büzülerek deri ceketinin önünü ilikledi:

"Önemli olan, insanların eski kapitalist rejime ve onun yandaşlarına karşı kin ve nefret duymaları, bizden yana dövüşenlere ise anlayış göstermeleridir. Tohumluk buğdayı getirdiler ya, önemli olan bu!.. Aslında ben kendimden bir şey katmadım. Evsahibesinin meyve haşlamasına gelince, nefis bir şeydi. Geri çevirmekle hata ettin."

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

20 MART akşamı Gremyaçiy Log'a sis bastırmıştı. Sabaha kadar köy evlerinin damlarından, eriyen karın suyu şıpır şıpır damladı durdu. Bozkırdaki tepenin üstünden dalga dalga, ılık, nemli bir rüzgâr esiyordu. Baharı koynuna alan ilk gece, Gremyaçiy'e çevreden gelen sislerin ipek tüllerine, derin sessizliğe ve baharın hafif rüzgârlarına bürünerek inmişti.

Sabahın geç saatlerinde pembeleşen sis dağılmış, güneşi ve gökyüzünü çırılçıplak bırakmıştı. Bu kez de yanardağdan fışkıran lav gibi güneyden şiddetli bir rüzgâr esmekteydi; kalın tabakalar halinde sımsıkı basılmış, üstünden sular süzülen kar, yer yer boğuk çatırtılarla çöküyordu. Evlerin damları yer yer yine kırmızı renkte görünüyordu. Toprak yol karın altından çizgi çizgi belirmişti. Öğleye doğru gözyaşı gibi temiz ve berrak dağ suları, sayısız kollar halinde yamaçlara, bahçelere köpüre köpüre dökülmekteydi. Vişne bahçelerinin acı köklerini yalıyor, kamışları tamamen örtüyordu.

İki üç gün sonra bütün rüzgârlara açık olan tepeler tamamen çıplaklaştı, eteklerine kadar sellerle yıkanmış yamaçlarda killi toprak parlıyordu. Dağ suları çamurlandı, köpüre köpüre giden sellerin sarı köpüklü dalgaları buğday saplarını, sürülmüş tarlalardan sürüklenip gelen saman parçacıklarını ve suların kopardığı küme küme otları alıp götürüyordu...

Gremyaçiy Log'da dere, yatağından taşmıştı. Suların üzerinde ta yukarılardan, bilinmeyen bir yerden kopup gelen, güneşin ışıklarıyla incelmiş mavimtırak buz parçaları yüzüyordu; derenin dirsek yaptığı yerlerde sürüklendikleri yönden çıkıp oltaya yakalanmış kocaman balıklar gibi oldukları yerde fırıl fırıl dönüyor, birbirlerine sürtünüyorlardı. Bazen bir dalga onları dik bir kıyıya fırlatıyor, bazen de dereye dökülen sellerden taşan sular bahçelere sürüklüyordu.

O zaman buz parçaları ağaçların arasında yüzüyor, çatırtıyla gövdelere saplanıyor, körpe fidanları deviriyor, elma ağaçlarını zedeliyor, yeni yetişen vişne fidanlarının sık dallarını eğiyordu.

Köyün beri yanında kardan temizlenmiş soğuk topraklar kara kara görünüyordu. Sabanların demirleriyle altüst edilmiş çernozyom kümeleri, güneşin ışıkları altında hafifçe ısınarak bir buğu çıkarıyordu. Öğle saatlerinde bozkırda insana büyük huzur veren derin bir sessizlik oluyordu. Tarlaların üstünde, güneş, süt beyazı buhardan bir top şeklinde yükseliyor, çevrede bir tarla kuşunun heyecanlı, körpe sesinden ya da bulutsuz göklerin maviliğine ok gibi saplanan üçgen şeklindeki turna sürüsünün tiz çağırışlarından başka ses duyulmuyordu. Tepelerin üstünde sıcaktan oluşmuş seraplar su gibi titriyor, yeni fışkıran bir yaprağın yemyeşil sapı, geçen yıldan kalma eski sap kalıntılarını iterek dümdüz güneşe uzanıyordu...

Rüzgârda kuruyan kış buğdayı, sanki parmaklarının ucunda yukarı doğru uzanıyormuş gibi yükselerek, yaprakçıklarını parlak, aydınlık ışıklara doğru itiyordu. Ama bozkırlarda henüz hayat belirtisi azdı; daha sincaplar, köstebekler kış uykusundan uyanmamıştı. İri hayvanlar da ormanların, koruların kuytu yerlerine çekilmişti. Ancak, zaman zaman fundalıklar arasından bir tarla faresi koşarak geçiyor, ya da çifter çifter ayrılmış keklikler kışın ekilmiş buğday tarlalarına doğru uçuyordu.

Gremyaçiy Log'da 15 Mart'a kadar tohumluk buğdayın hepsi toplanmıştı, kolhoza girmeyip de tek başlarına çalışanlar buğdaylarını ayrı bir ambara koymuşlardı. Bu ambarın anahtarı kolhoz müdürlüğündeydi. Kolhozcular ise ortaklaşa kullanmak için altı yeni ambar daha yapmıştı. Buğdayı tam üç gün üç gece çalışarak eleme makinesinde elemişlerdi. Geceleri üç fenerin ışığında çalışmışlardı. İpolit Şalıy'ın demirci dükkânındaki büyük körük ortalık kararıncaya kadar durmadan hava vermekteydi. Çekiçten altın kıvılcımlar halinde ışıklar saçılıyor, örs tiz bir sesle çın çın ötüyordu. Şalıy büyük çaba göstererek 15 Mart'a kadar kendisine onarım için getirilmiş ne kadar saban, serpme makinesi, saban demiri, tırmık ve orak varsa hepsini onarmıştı. 16 Mart gününün akşamı da Davidov kolhozcuların yaptığı genel toplantıda, ödül olarak demirciye

Leningrad'tan getirmiş olduğu aletleri hediye ederek şu sözleri söylemişti:

"Bu aletleri sevgili arkadaşımız demirci İpolit Sidoroviç Şalıy'a, yapmış olduğu gerçekten gayretli, büyük çalışması için veriyorum. Bütün diğer kolhozcu arkadaşlarımız, onun bu çalışmasından örnek almalıdır. Biz bu aletleri idare heyeti kararıyla kendisine sunuyoruz!"

Davidov, törenle ödül alacağını bildiği için sinekkaydı tıraş olmuş, sırtına tertemiz bir fanila geçirmiş olan demirciye verilecek aletleri kırmızı bir örtünün üstünden aldı. Andrey Razmiyötnov ise kıpkırmızı olmuş İpolit'i sahneye doğru itti. Davidov:

"Arkadaşımız Şalıy bugün onarım işlerini yüzde yüz tamamlamıştır! Doğrusu bu arkadaşlar! Onarılan aletler şunlardır: Elli dört saban, tam anlamıyla kullanılacak hale getirilmiş çeşitli tipte on iki tohum ekme makinesi! On dört pulluk ve daha birçok alet. Doğrusu bu... Al sevgili kardeşim! Sana kardeşçe ödül olarak bunları veriyoruz ki ileride de aynı gayretle çalışasın. Kolhozumuzdaki bütün aletler mükemmel durumda olsun! Doğrusu bu! Siz de diğer arkadaşlarımız, tarlalarda aynı şekilde gayretle çalışmalısınız. Ancak o zaman kolhozumuza verdiğimiz isme layık olabiliriz. Aksi halde bütün Sovyetler Birliği vatandaşlarının gözünde rezil oluruz. Doğrusu bu!"

Davidov bu sözlerle üç metrelik kırmızı satene sarılmış olan ödülü Şalıy'a uzattı. Gremyaçiy'liler takdirlerini henüz alkışla belirtmeyi öğrenememişti, ama Şalıy kırmızı paketi titrek parmaklarıyla alınca okulda müthiş bir uğultu yükseldi:

"Allah için hak etti. Çok iyi çalıştı doğrusu."

"İşe yaramaz aletleri bile işe yarar hale getirdi."

"Hem de karısına elbise yapsın diye saten verdiler..."

"İpolit şunu ıslatalım. Koca herif seni!"

"Altı okka yapalım onu!"

"Yapma canım! Zaten körüğün başında yeteri kadar sallanmıştır zavallı."

Sonra sesler anlaşılmaz karışık bir uğultu şeklini aldı. Ama Şukar Dede yine de kadın gibi tiz sesiyle gürültüyü bastırdı:

"Ne susuyorsun, konuşsana... Cevap versene! Sana bakan dilsiz ana babanın çocuğu sanır!.."

Şukar Dede'nin bu sözlerini destekleyenler oldu. Kimi ciddi, kimi şaka bağırmaya başlamıştı:

"Onun yerine Sessiz Demid nutuk versin!"

"İpolit! Çabuk bir şeyler söyle, yoksa bayılacaksın."

"Şu haline bak! Gerçekten bacakları titriyor!.."

"Sevincinden dilini mi yuttun?.."

"Bu iş çekiç sallamaya benzemez oğlum!"

Ama törenlerden çok hoşlanan ve bu sefer de ödül verme törenini idare eden Andrey Razmiyötnov, heyecanlanan köylüleri yatıştırdı:

"Biraz sussanıza! Ne bağırıp çağırıyorsunuz? Bahar gelince azmaya mı başladınız? Uygar insanlar gibi alkışlasanıza; bağırıp çağıracak bir şey yok! Susun, rica ederim. İzin verin, adam istediği gibi cevap versin..."

Sonra İpolit'e doğru dönerek dirseğiyle yavaşça onu dürttü:

"Derin bir soluk al, sonra konuş! Çok rica ederim Sidoroviç... Lafını kısa kesme! Akıllı uslu bir adam gibi doğru dürüst konuş. Bu tören senin şerefine yapılıyor, sen de uzun bir nutuk vermelisin."

İpolit Şalıy, başkalarından pek ilgi görmediği ve hiç şımartılmadığı için şaşkınlık içindeydi. Bütün yaşamınca tek nutuk vermemiş ve yaptığı işlere karşılık, köylülerden ancak bir votka parası kadar bahşiş almıştı. İdare heyetinin verdiği ödül ve toplantıda esen bayram havası onu büsbütün şaşkına çevirmiş, her zamanki dengesini bozmuştu. Elleri titriyordu; kırmızı paketi göğsüne sımsıkı bastırmıştı. Demirci dükkânında daima kıskaç gibi içeriye dönük olarak sağlam bir şekilde yere basan ayakları titriyordu. Paketi elinden bırakmadan gözlerine dolan yaşları, tören şerefine iyice yıkadığı kırmızı yüzünü, ceketinin koluyla silerek kısık bir sesle söze başladı:

"Aletler tabii bize lazım olacaktır... Çok müteşekkiriz... İdare heyetine de o şey için, hani ya... teşekkür ederim... Çok çok teşekkür ederim... Ben... Demircilik benim için hastalık gibi bir şey... onun için her zaman... çalışabilirim... Bugünkü gibi... Kolhozcuyum ya, Ya... Seve seve... Saten de herhalde karımın işine yarar..."

Şaşkın şaşkın iğne atılsa yere düşmeyecek kadar kalabalık olan salonda karısını arıyordu. Karısının kendisini bu zor durumdan kurtaracağını umuyordu, ama onu göremedi, o zaman içini çekerek hiç de uzun olmayan nutkunu şöyle bitirdi:

"Aletler için de, saten için de, hep birlikte yaptığımız bütün çalışmalar için de size çok teşekkür ederim. Davidov... Kolhoza da çok çok teşekkür..."

Razmiyötnov, Şalıy'ın heyecanlı nutkuna son vermek üzere olduğunu anlayınca, ter içinde kalan demirciye birtakım işaretler yaptı, ama bu çırpınışları hiçbir fayda vermedi. Demirci onları görmezden geldi. Hemen eğilip selam vererek sahneden indi. Sarılı aletleri, uyuyan bir bebeği kucağında taşıyormuş gibi ileri doğru uzattığı kollarının üstünde tutuyordu.

Nagulnov kalpağını alelacele çıkardı, eliyle bir işaret yaptı, bunun üzerine iki balalayka ve bir kemandan ibaret olan orkestra "Enternasyonal"i çalmaya başladı.

• • •

Ekip şefleri Dubtzov, Lyubişkin ve Demka Uşakov her gün ata binerek bozkırlara kadar gidiyor ve toprağın sürülmeye hazır hale gelip gelmediğine bakıyorlardı. Bahar, rüzgârların kuru solukları içinde bozkırlardan yavaş yavaş yaklaşıyordu. Havalar güzeldi ve birinci ekip kendi payına düşen kumlu kurşuni toprakları işlemeye hazırlanıyordu.

Propaganda kolunun ekibi Voyskovo köyüne çağırılmıştı. Yalnız Nagulnov'un ricası üzerine Kondratko, Vanyuşka Naydenov'un ekim zamanı boyunca Gremyaçiy'de kalmasına izin vermişti.

Şalıy'a ödül verildiği günün ertesinde Nagulnov, Luşka'dan ayrıldı. Genç kadın köyün semtinde oturan büyük halasının yanına taşınmış ve iki gün hiç kimseye görünmemişti. Sonra her nasılsa kolhoz müdürlüğünün yanında, sokakta Davidov'a rastladı. Onu durdurarak:

"Şimdi ben neyle yaşayacağım? Bana bir öğütte bulunmanızı rica edeceğim yoldaş Davidov," dedi.

"Bu da sorulacak şey mi yani? Bak, biz çocuklar için yuva açıyoruz. Oraya girip çalışsana."

"Hayır, teşekkür ederim! Kendi çocuğum çok şükür olmadı. Öyle olduğu halde başkalarının çocuklarına mı bakacağım? Amma da buldunuz..."

"Öyleyse ekiplerden birinde çalış."

"Ben iş kadını değilim. Tarlada çalışınca başım dönüyor!"

"Bak hele, ne kadar da nazikmişsin! O halde gezip tozmana bak, bizden ekmek alamazsın. Bizde 'Kim çalışmazsa o ekmek yiyemez' biliyorsun."

Luşka içini çekti, ayakkabısının sivri ucuyla nemli kumu eşeleyerek başını önüne eğdi:

"Sevgili arkadaşım Timoşka, bana kuzey eyaletindeki Kotlas şehrinden bir mektup göndermiş... Bir an önce buraya dönmek istiyormuş."

Davidov gülümsedi:

"Nah döner buraya. Dönerse biz onu daha uzaklara göndermesini biliriz."

"Demek onu bağışlamayacaksınız öyle mi?"

"Hayır, bağışlamayacağız. Sen de onu bekleyip tembellik etme. Çalışmalısın! Doğrusu bu!"

Davidov sertçe kestirip attıktan sonra uzaklaşmak istedi. Ama Luşka utangaç bir tavır takınarak gitmesini engelledi. Sesinde alaycı ve işveli bir eda ile kelimelerin üzerinde dura dura:

"Belki de benim için kıyıda köşede bırakılmış bir damat bulursunuz," dedi.

Davidov öfkeyle dudaklarını gererek:

"Daha meslek değiştirmedim. Allahaısmarladık!" diye homurdandı.

"Azıcık durun canım! Size bir şey daha sormak istiyorum."

"Ne soracaksın?"

"Örneğin beni kendinize eş diye almak istemez misiniz?"

Sesinde yine aynı küstah, alaycı ve işveli ifade seziliyordu. Bu kez Davidov utandı. Arkaya doğru taranmış saçlarının diplerine kadar

kızardı, bir şey söyleyecek oldu, ama yalnız dudakları kımıldadı. Luşka sahte bir yumuşaklıkla konuştu:

"Bana dikkatle bakın yoldaş Davidov! Ben güzel kadınım. Aşktan anlarım. Bakın, hem gözlerim güzel, hem kaşlarım, hem bacaklarım. Her şeyim."

Parmaklarının ucuyla yeşil yünlü etekliğinin ucunu hafifçe yukarı doğru kaldırmıştı; şaşırıp kalan Davidov'un önünde kalçalarını çıkara çıkara dönüp duruyordu.

"Çirkin miyim ha? Çirkinsem söyleyin."

Davidov öfkeli bir hareketle kasketini arkaya doğru itti:

"Güzel olmasına güzel kızsın! Buna söz yok. Bacakların da güzel ama ayacıkların doğru yola gitmiyor! Doğrusu bu!"

"Demek sizden bana umut yok, öyle mi?"

"Evet. Benden bir şey bekleme, daha iyi olur."

"Ama sanmayın ki, size âşık oldum ya da yamanmak istiyorum! Yalnız acıdım da onun için söyledim. Kendi kendime, 'Genç adam, bekâr adam, karısı yok, kadınlarla da hiç ilgilenmiyor,' diye düşündüm. Sonra sizin bana nasıl baktığınızı da gördüm, acıdım işte... Bana hep yiyecekmiş gibi bakıyorsunuz!"

Davidov:

"Ne saçmalayıp duruyorsun? Haydi hoşça kal... Seninle zaman yitirecek değilim," dedi.

Sonra şakacı bir tavır takındı:

"Hele topraklar sürülsün, o zaman keyfin isterse buyur. Biz eski denizcilerdeniz. Öyle şeyden korkmayız, yalnız peşinen Makar'dan izin al. Doğrusu bu..."

Luşka bir kahkaha attı ve uzaklaşan Davidov'un arkasından devam etti:

"Makar, ben ne zaman bir şey söyleyecek olsam dünya devriminden söz açardı. Siz ise sürülecek tarlalardan bahsediyorsunuz. Bırakın canım! Benim böyle erkeklere ihtiyacım yok! Ben yakıcı bir aşk istiyorum! Hep işleri düşündüğünüz için kanınız donmuş sizin! Bulaşık kapta yemek pişmez!"

Davidov kolhoz müdürlüğüne giderken, dudaklarında şaşkın bir gülümseme vardı. 'Ne yapıp edip onu çalışmaya alıştırmalı. Yoksa

büsbütün uçuruma yuvarlanır. Bugün bayram değil seyran değil, durup dururken neler söylemeye başladı...' diye düşündü. Sonra birden vazgeçti: 'Allah kahretsin onu! Küçük değil ki, yaptığını bilmeli! Neyim ben yani? Elâlemin derdiyle uğraşan hayırsever zengin karılardan biri miyim, neyim? Ona çalışmasını önerdim işte. Kabul etmedi. Mademki istemiyor, varsın sürünsün!'

Ama o gün Nagulnov'a da söz arasında, "Karından ayrıldın mı?" diye sormaktan kendini alamadı.

Nagulnov uzun parmaklarına, tırnaklarına dikkatle bakıyormuş gibi görünerek:

"Rica ederim bana soru sorma!" dedi.

"Alınma, laf olsun diye sordum..."

"Ben de laf olsun diye cevap verdim işte."

"E... sıktın artık! İnsan sana soru bile soramaz oldu. Doğrusu bu!"

"Birinci ekibin artık iş başında olması gerek. Oysa o ekiptekiler işleri uzattıkça uzatıyor..."

"Sen Lukerya'ya azıcık öğüt versene! Şimdi kuyruğunu kaldırdı mı sürter durur!"

"Ben papaz mıyım ki ona öğüt vereceğim? Rahat bırak beni! Bak ben sana ne diyorum, birinci ekip yarın sabah işe çıkmalı..."

"Anladık! Yarın birinci ekip işe çıkacak... Sen ne sanıyordun ya?.. Kadını boşadın mı artık ne olursa olsun beni ilgilendirmez diyordun değil mi? Neden kadını bir partili olarak doğru dürüst yetiştirmedin? Hata üstüne hata yapıyorsun, doğrusu bu..."

"Yarın sabah birinci ekiple birlikte ben de tarlaya gideceğim. Ne diye sürekli üstüme varıp duruyorsun? 'Yetiştirmeliydin, yetiştirmeliydin...' deyip duruyorsun. Ben kendimi doğru dürüst yetiştirmemişim, onu nasıl yetiştirebilirdim Allah aşkına?.. Boşandıysam ne olmuş? Benden başka ne istiyorsun? Adama yapıştın mı canından bezdiriyorsun! Hamamcı'yla zaten başım belada, kendi halimi düşünecek zamanım yok, sen gelmiş bana eski karımdan söz açıyorsun..."

Davidov bir şey söyleyecekti, ama kolhoz müdürlüğünün önünde bir otomobilin korna çaldığı duyuldu. Bölge icra komitesinin küçük Ford arabası, erimiş kar birikintisine çamurluğuna kadar gömüle-

rek sallana sallana avluya girdi. Kapı açılınca içinden bölge kontrol komisyonunun başkanı Samohin indi.

Nagulnov öfkeyle, Davidov'a bakarak:

"O iş için geldiler galiba!" dedi. "Sakın ona benim karı hakkında bir şey söyleme, ocağıma incir dikmiş olursun! Bu Samohin ne biçim adamdır biliyor musun? Boşandığımı söylersen 'Neden boşandın, ne oldu da ayrıldın?' diye sorar durur. Bir komünistin boşanması onu hançer darbesi gibi etkiler. Sanki bölge komisyonunun kontrol başkanı değil de papaz kerata! Öyle nefret ediyorum ki bu geniş alınlı heriften! Ah! O Hamamcı yok mu? O açtı başıma bu işi! Gebertmeliydim alçağı!"

Samohin elinde branda beziyle kaplı bir çantayla içeri girdi, merhaba demeden yarı şaka yarı ciddi sordu:

"Söyle bakalım Nagulnov, neler yaptın burada böyle? Senin yüzünden alelacele yola koyulmak zorunda kaldım! Bu yoldaş kim? Davidov galiba. Öyle değil mi? Merhaba!.."

Nagulnov'la Davidov'un elini sıktı, sonra masanın başına oturdu:

"Yoldaş Davidov bizi yarım saatçik bu budala çocukla baş başa bırakır mısın?"

Bunu söylerken Nagulnov'u işaret etmişti:

"Bazı şeyler konuşmamız gerekli de..."

"Pekâlâ, konuşun bakalım..."

Davidov yerinden kalktı. Biraz önce karısından boşanmış olduğunu Samohin'e ne pahasına olursa olsun söylememesini rica eden Nagulnov'un, herhalde, 'İyisi mi hepsinin birden hesabını vereyim!' diye düşünerek, "Devrime karşı olan bir herifi dövdüm. İnkâr etmiyorum. Zaten yaptıklarım yalnız bu kadar da değil Samohin..." dediğini duydu.

"Başka ne yaptın?"

"Bir süre önce karımı evden kovdum!"

Geniş alınlı, sıska Samohin:

"Yok canım?" diye ürkekçe sordu, solumaya başladı ve çantasını açarak kâğıtların arasında hışır hışır bir şeyler aradı.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM



GECE, Yakov Lukiç uykusunun arasında dış kapının önünde bir kıpırdanma ve ayak sesleri işitiyordu ama bir türlü uyanamıyordu. Güçlükle gözlerini açınca gerçekten tahta parmaklığın ağır bir gövdenin itmesiyle gıcırdadığını, sonra madeni bir cismin şıngırdadığını duydu. Çarçabuk pencereye gidip dışarı baktı. Şafak sökmeden önceki zifiri karanlığın içinde iriyarı birinin parmaklığın iç yanına atladığını ve ağır bir yük gibi yere düştüğünü duydu. Lukiç gecenin karanlığında ak kalpağı görünce gelenin Polovtzev olduğunu anladı. Sırtına ceketini, ayağına çizmelerini geçirip dışarı çıktı. Polovtzev bahçe kapısını açıp atını içeri almış, dış kapıyı kapayarak sürmeyi çekmişti bile.

Yakov Lukiç, Polovtzev'in elinden dizginleri aldı. At iliklerine kadar ıslanmıştı. Hayvanın karnından hırıltılı bir ses geliyor ve ayakta sallanıyordu. Polovtzev, Yakov Lukiç'in merhabasına kısık bir fısıltıyla:

"Su... Lyatevski burada mı?" diye sordu.

"Uyuyorlar efendim... Onunla başımız belada. Sürekli votka içip duruyor son zamanlarda."

"Allah kahretsin onu! Köpoğlu köpek! Hay Allah! Galiba atı fazla koşturmuşum..."

Polovtzev'in sesi tanınmayacak kadar değişmiş gibiydi. Çok alçak sesle konuşuyordu. Yakov Lukiç'e öyle geliyordu ki, bu seste bir umutsuzluk, büyük bir endişe ve yorgunluk ifadesi vardı...

Polovtzev küçük odasına girince ayağından çizmelerini çekti, eyerinin arkasından aldığı torbadan yanları şeritli lacivert bir Kazak pantolonu çıkardı. Ayağındaki geniş kemerli, sırılsıklam pantolonu çıkarıp sedirin üstüne kurutmak üzere astı ve diğer pantolonu giydi.

Yakov Lukiç kapının yanına dayanmış, amirinin ağır hareketlerini dikkatle izliyordu. Beriki sedirin üstüne oturdu, ellerini dizlerinin üzerinde kenetledi, çıplak ayaklarının tabanını ısıtarak bir an için sanki uykuya dalmış gibi hareketsiz kaldı. Müthiş uykusu olduğu belliydi. Ama yine de büyük bir çaba harcayarak gözlerini açıp pek uzun bir sarhoşluktan sonra uykuya dalmış olan Lyatevski'ye baktı:

"Çoktan mı içiyor böyle?"

"Siz gideli beri... Müthiş içiyor! Başkalarına karşı mahcup oluyorum doğrusu... Her gün gidip votka almak zorunda kalıyorum... Benden kuşkulanabilirler!"

Polovtzev dişlerinin arasından nefretle:

"Rezil... Alçak..." diye söylendi ve saçları ağarmış iri başını hafifçe sallayarak oturduğu yerde yine uykuya dalar gibi oldu. Ama birkaç dakika sonra gittikçe daha çok bastıran uykudan irkilerek uyandı, ayaklarını sedirden aşağı indirdi, gözlerini açtı:

"Üç gecedir gözüme uyku girmedi... Dereler taşmış. Sizin Gremyaçiy deresini atla geçmek zorunda kaldım."

"Biraz yatsanız Aleksandr Anisimiç..."

"Yatarım! Biraz tütün versene! Benim tütün sırsıklam olmuş."

Polovtzev bir iki nefes tellendirdikten sonra canlandı. Gözlerinde uykunun verdiği bulanıklık kayboldu. Sesi kuvvetlendi:

"Eh anlat bakalım! Burada işler ne âlemde?"

Yakov Lukiç kısaca olup bitenleri anlattı, sonra o da:

"Siz neler yaptınız, bir şeyler başardınız mı? Yakında faaliyete geçecek miyiz?.." diye sordu.

"Ya bugünlerde faaliyete geçeceğiz, ya da hiç geçemeyeceğiz. Yarın gece seninle birlikte Voyskovo'ya gideceğiz. Ayaklanma oradan başlamalı... Kasabaya daha yakındır, propaganda ekibi de oradaymış. Önce ondan başlarız. Bu yolculukta sen bana çok yardım edeceksin. Oradaki Kazaklar seni tanır, senin sözlerin onlara cesaret verir."

Polovtzev sustu, kocaman eliyle, kucağına atlayan siyah kediyi okşadı. Sonra bir şeyler fısıldamaya başladı. Sesinde hiç de ondan beklenmeyecek bir şefkat, bir sevgi vardı:

"Pisi pisi... küçük pisi pisi... kedicik... Aslanım benim! Ne de kapkarasın!.. Ben kedileri çok severim Lukiç! Kedi ve at, hayvanların en temizidir. Bizim evde Sibirya cinsi bir kedi vardı, kocaman tüylü bir şeydi. Daima benimle yatardı. Rengini sana söylesem..."

Polovtzev dalgın bir tavırla gözlerini kıstı, gülümsedi ve parmaklarını hareket ettirerek:

"Şöyle duman rengi, kurşuni bir şeydi," dedi. "Üzerinde de beyaz çizgiler vardı. Harikulade bir kediydi! Sen kedileri sevmez misin Lukiç? Bak ben köpekleri hiç sevmem! Onlardan nefret ederim. Çocukken başımdan bir olay geçti. O zamanlar herhalde yedi yaşlarında falandım. Bir yavru köpeğimiz vardı, onunla bir gün oynarken galiba canını acıttım. Parmağımı kaptığı gibi öyle bir ısırdı ki, kan fışkırdı. Bunun üstüne çok öfkelendim, bir sopa alıp onu dövmeye başladım. Hayvan koşuyor, ben de kovalıyordum, aynı zamanda koşarken onu öyle bir dövüyordum ki! Hani döverken zevk bile duyuyordum... Hayvan ambarın altına kaçtı, ben de peşinden... Hayvan kapının altına sokuldu, oradan da bulup çıkardım ve var kuvvetimle dövdüm, dövdüm... O kadar dövmüşüm ki hayvan altını ıslattı. Artık ulumuyor, hırıltılı bir ses çıkarıyor, hıçkırıyordu... O zaman onu kucağıma aldım."

Polovtzev suçlu bir tavırla, utanmış gibi dudağının ucuyla gülümsedi:

"Kucağıma alır almaz içimden ona karşı öyle bir acıma geldi ki birden ağlamaya başladım. Neredeyse kalbim parçalanacaktı... Vücudum tir tir titriyordu. Annem koşup geldi, bir de baktı ki ben, bizim arabaların durduğu ambarın yanında, köpek yavrusuyla birlikte yerde yatıyorum ve titremekten ayaklarımla toprağı dövüyorum. İşte o günden beri köpeklerden nefret ederim. Kedileri ise çok severim. Çocukları da severim. Mini minileri öyle severim ki, içimde sanki bir acı duyarım. Çocuklar ağladı mı dayanamam. İçim altüst olur. Sen de öyle misin? Kedileri sever misin ihtiyar? Söyle bakalım!"

Yakov Lukiç daha Alman Savaşında merhametsizliği ve Kazaklara karşı gaddarca davranışlarıyla ün salan yüzbaşının, feleğin çemberinden geçmiş dayanıklı amirinin ağzından hiç duymadığı

bu konuşmalara ve böyle basit insanca duyguları ifade edişine şaşırarak başını "hayır" anlamında salladı. Polovtzev sustu. Yüzünde soğuk bir ifade belirdi, bu kez işten söz ettiği zaman olduğu gibi çok sert bir tavırla:

"Posta geldi mi?" diye sordu.

"Şimdi derelerin taşma zamanıdır. Ovalar hep su altındadır, yol yoktur. Bu yüzden bir buçuk haftadır posta da gelmedi."

"Köyde Stalin'in yazısından kimsenin haberi yok demek?"

"Hangi yazısından?"

"Gazetelerde yayınlanan kolhoz hakkındaki yazısından."

"Hayır, hiç kimsenin haberi yok. Demek o gazeteler bizim köye gelmedi. Peki o yazı nelerden bahsediyor Aleksandr Anisimiç."

"Hiç. Boş laflar işte... Hele seni hiç ilgilendirmez. Haydi git yat bakalım. Ata üç saat sonra su verirsin. Yarın gece de kolhoza ait iki at bulup hava kararır kararmaz Voyskovo köyüne gideriz. Sen kestirmeden gidersin, pek o kadar uzak bir yer değil!"

Ertesi sabah Polovtzev içkinin etkisinden kurtulmuş olan Lyatevski ile uzun uzun konuştu. Konuşma sonrası Lyatevski mutfağa geldiği zaman yüzü sapsarıydı. Öfkeli bir hali vardı. Yakov Lukiç nazikçe:

"İçki ister misiniz efendim?" diye sordu.

Ama Lyatevski gözlerini başının üstünde bir noktaya dikerek kelimelerin üzerinde dura dura:

"Artık hiçbir şeye ihtiyacım yok!" dedi ve küçük odaya gidip karyolanın üzerine yüzü koyun yattı.

O gece kolhozun tavlasında İvan Batalşikov nöbetçiydi. O da Yakov Lukiç'in "Don Bölgesini Kurtarma Birliği" için kendi safına çektiği adamlardan biriydi. Ama Yakov Lukiç ona bile nereye ve niçin gideceklerini söylemedi. Batalşikov'un sorduğu soruya yalnızca, "Bizim işler için bir yere gitmemiz gerek, pek uzak değil!" diye baştan savma bir cevap vermiş, öteki de hiç duraksamadan kolhozun en iyi atlarından ikisini çözüvermişti. Yakov Lukiç hayvanları harman yerlerinin arasından ve gerisinden götürdü, onları direğe bağladı, sonra gidip bizzat Polovtzev'i çağırdı. Daha küçük odanın kapısına geldiği sırada, içeriden Lyatevski'nin, "Bu bizim yenilmemiz demek

olacak... Bunu anlasanıza..." diye bağırdığını duydu. Polovtzev buna karşı kalın bir sesle sert birtakım sözler söyledi. O zaman Yakov Lukiç, bir felaket olacakmış gibi varlığını ezen bir hisle kapıya hafif hafif vurdu.

Polovtzev eyeri aldı, birlikte dışarı çıktılar. Atlara bindiler, sonra dörtnala yola koyuldular. Köyün öbür yanında, dereyi at sırtında geçtiler. Polovtzev bütün yol boyunca sustu. Lukiç'in sigara içmesine bile izin vermedi. Giderken ona yol boyunca değil de aşağı yukarı yüz metre kadar içeriden ilerlemesini emretmişti.

Voyskovo'da onları bekleyenler vardı. Yakov Lukiç'in tanıdığı bir Kazak'ın evinde yirmi kadar köylü toplanmıştı. Aralarında daha çok yaşlılar vardı. Polovtzev hepsiyle ayrı ayrı tokalaştı, sonra aralarından birini alarak onunla pencereye doğru gitti, beş dakika kadar fısıldaşarak bir şeyler konuştu. Ötekiler susuyor, bir Polovtzev'e, bir Yakov Lukiç'e bakıyorlardı. Yakov Lukiç ise eşiğin yanında oturmuştu, kendisini bu pek az tanıdığı yabancı Kazakların arasında âdeta kaybolmuş, güveni sarsılmış hissediyordu...

Pencerelerde kalın perdeler sımsıkı kapalıydı. Dışarıdaki kepenkler de örtülmüştü, avluda evsahibinin damadı gözcülük yapıyordu. Bütün bunlara karşın, Polovtzev yine de alçak sesle konuşmaya başlamıştı:

"Sonunda beklediğimiz saat yaklaştı sayın Kazaklar... Köleliğimizin sonu geliyor; harekete geçmeliyiz. Savaş örgütümüz hazırdır, öbür gece harekete geçeceğiz. Size, Voyskovo köyüne elli atlı gelecek, ilk silah sesini duyar duymaz hemen atılıp o şeyleri... propaganda ekibindeki adamları evlerinde yakalamalısınız. Biri bile sağ kalmamalı. Sizin gruba komutan olarak Asteğmen Maryin'i atıyorum. Harekete geçmeden önce kalpaklarınızın üstüne beyaz kurdeleler dikmenizi tavsiye ederim. Böylece karanlıkta kendi yandaşlarınızı karşı tarafın adamlarıyla karıştırmazsınız. Herkesin hazırda bir atı ve bir de silahı olmalı! Kılıç, tüfek, hatta av tüfeği bile olabilir. Aynı zamanda üç günlük yiyeceğiniz de olmalı. Propaganda ekibindekilerin hesabını gördükten ve sizin köydeki komünistleri tepeledikten sonra, grup halinde yardımınıza gelen elli kişilik kafileye katılacaksınız. O zaman kumanda elli kişilik grubun komutanına geçecektir!

Onun emri üzerine hareket edecek ve o nereye gideceğinizi söylerse oraya gideceksiniz."

Polovtzev derin derin içini çekti, dik yakalı gömleğinden içeri soktuğu elini çıkardı, avucunun tersiyle alnında biriken teri sildi ve daha yüksek sesle devam etti:

"Buraya, Gremyaçiy Log'dan hepinizin tanıdığı Kazak Yakov Lukiç Ostrovnov'la birlikte geldik. O eskiden benim birliğimdeydi. Yakov Lukiç size, Gremyaçiy'lilerin çoğunun da 'Don bölgesini komünistlerin zulmünden kurtarmak' olan yüksek idealimize bizimle birlikte hizmete hazır olduğunu söyleyecek! Konuş bakalım Ostrovnov!"

Polovtzev'in tehdit edici ağır bakışları altında Yakov Lukiç oturduğu iskemleden kalktı. Kalkarken bütün vücudunda bir ağırlık, kurumuş boğazında müthiş bir hararet hissediyordu. Ama bir şey söylemesine imkân olmadı, toplantıda bulunanlardan biri ondan önce davrandı. Görünüşte Kazakların en yaşlısıydı. Aynı zamanda kilisenin idare heyetindeydi. Savaştan önce de kilisenin idaresi altındaki okulun fahri idare müdürüydü. O da Yakov Lukiç'le birlikte ayağa kalkmış ve onun bir tek kelime söylemesine imkân vermeden:

"Sayın yüzbaşım..." demişti. "Sizin bazı şeylerden haberiniz yok galiba. Siz buraya gelmeden biraz önce aramızda bir toplantı yaptık. Buraya gayet ilgi çekici bir gazete getirdiler."

Polovtzev kısılmış bir sesle konuşabildi:

"Ne dedin? Ne söylüyorsun sen dede..."

"Moskova'dan bir gazete geldi demek istiyorum. İçinde bütün partinin başkanı tarafından yazılmış bir açık mektup var."

Peçin yanında toplananlardan biri:

"Partinin sekreteri tarafından," diye düzeltti.

"Bütün partinin sekreteri... Yoldaş Stalin'in bir mektubu... İşte bakın gazete burada! Ayın ikisinde çıkmış."

İhtiyar adam yaşlılara özgü ince bir sesle acele etmeden konuşuyor, ceketinin cebinden dörde katladığı gazeteyi çıkarıyordu:

"Siz buraya gelmeden, biz onu aramızda yüksek sesle okuduk. Ve öyle anlaşılıyor ki, bu gazete yüzünden sizinle yollarımız ayrılıyor. Bize, çiftçilere, ekicilere yeni bir hayat yolu çiziliyor... Biz bu gazete-

deki yazıyı dün duymuştuk. Bugün de ben ata atladığım gibi, ihtiyarlığıma bakmadan, kasabaya kadar gidip geldim. Levşov çayının içinden atımı sürerken gözlerimden yaş geldi. Kasabada tanıdığım bir adamdan bu gazeteyi satın aldım. Parasını da verdim. On beş ruble ödedim! Sonradan iyice bakınca, aslında fiyatının beş kopek olduğunu anladım, ama iş işten geçmişti. Zaten bana bu parayı bizim birlikten ödeyeceklermiş. Kişi başına on kopek verecekler. Öyle karar verdik. Ama doğrusu gazete bu paraya değer, hatta daha fazlasına bile."

Polovtzev'in sesi müthiş bir öfkeyle titredi:

"Sen neler söylüyorsun ihtiyar?.. Biz ne diyoruz sen ne diyorsun! İhtiyar yaşında bunadın mı ne? Buradakiler adına konuşmana kim izin verdi?"

O zaman ortaya kısa boylu, altın rengine bakan sarı bıyıklı, basık burunlu kırk yaşlarında bir Kazak çıktı. Duvarın dibinde ayakta duran kalabalığın arasından ileri doğru atılarak meydan okur gibi öfkeyle konuştu:

"Siz, sabık subay arkadaş, bizim ihtiyarcıklara böyle bağırmayın! Eski zamanda zaten onlara yerli yersiz bağırdığınız, beyliğinizi yaşadığınız yeter. Şimdi kabalık etmeden konuşun! Biz Sovyet idaresi geleli böyle konuşmaları artık unuttuk, anladınız mı! Bizim ihtiyar size doğruyu söylüyordu. Aramızda toplantı yapıldı, hepimiz *Pravda* gazetesindeki bu yazıdan sonra ayaklanmamaya karar verdik. Sizin anlayacağınız, bizim yolumuz başka sizinki başka... Doğrusunu söylemek gerekirse bizim köy idaresi çok aptalca işler de yaptı. Kimimizi zorla, değnekle kolhoza soktu, birçok orta hallinin malına mülküne haksız olarak el koydu. Bizim idare şunu anlamamıştı ki, zorla insan belki bir kıza sahip olabilir, ama bütün ulusu zora sokamaz! Bizim şûra başkanı öyle mağrur bir tavır takınmıştı ki, toplantıda kimse ona karşı tek kelime söyleyemiyordu. Bizi fena halde sıkıştırıyordu, soluk aldırmıyordu! Oysa atını düşünen bir atlı, kumlu, çetin bir yola girerken hayvanın daha rahat gidebilmesi için azıcık koşumlarını gevşetir... Biz eskiden böyle emirlerin merkezden geldiğini sanıyorduk, onun için pestilimizi çıkardıklarını düşünüyorduk; kendi kendimize, 'Bu partinin merkez komitesinin propagandasın-

dan ötürü oluyor!' diyorduk. 'Ateş olmayan yerden duman çıkmaz,' diye düşünüyorduk. Bu yüzden işte birliğinize katılmaya karar verdik... Anlıyor musunuz? Şimdiyse öyle anlaşılıyor ki, Stalin köylerde, kentlerde herkesi zorla kolhoza sokan, kiliseleri sormadan kapatan ne kadar komünist varsa, hepsine zapartayı vermiş. Görevlerinden de kovuyor onları demek ki!.. Çiftçiler biraz daha rahat soluk alacak, orta hallilere dokunulmayacak, istersen kolhoza girersin, istersen kendi başına çalışırsın. Onun için sizden iyilikle ayrılalım dedik... Kendi budalalığımız yüzünden sizlere verdiğimiz imzalı kâğıtları geri verin, kendiniz de nereye isterseniz gidin... Biz size kötülük edecek değiliz! Zaten kendimiz de lekelendik bir kere..."

Polovtzev pencereye yaklaşıp sırtını pervaza dayadı. O kadar sarardı ki, herkes farkına vardı. Ama yeniden konuşmaya başladığı zaman sesi çok sertti, karşısındakileri süzerek:

"Demek ihanet ediyorsunuz, öyle mi Kazak arkadaşlar?" dedi.

Bir başka ihtiyar söze karıştı:

"Bunu istediğiniz gibi yorumlayabilir, istediğinizi söyleyebilirsiniz! Ama artık sizinle aynı yolda gidemeyiz. Mademki memleketin sahibi bizi himayesine alıyor, bizi koruyor, biz ne diye yan çizelim? İşte bakın, beni oybirliğiyle köyden çıkarmaya kalkıyorlar. Oysa benim Kızıl Ordu'da bir oğlum var... Demek ki, ben de hakkımı alacağım, bir oy sahibi olacağım. Biz Sovyet idaresine karşı değiliz, köydeki karışıklığa, düzensizliğe karşıyız. Siz ise bizi tüm Sovyet idaresine karşı çevirmek istiyorsunuz! Hayır, bu iş bize göre değil! Kâğıtlarımızı geri verin, bakın iyilikle istiyoruz onları."

Bir yaşlı Kazak daha sol eliyle kıvırcık sakalını sıvazlayarak konuşmaya başladı:

"Yanıldık yoldaş Polovtzev. Tanrı biliyor ya, yanıldık işte! Gereksiz yere sizinle birleştik. Ama aklımız başımıza geldi, şimdi adımlarımızı çok daha dikkatli atarız. Geçen sefer bize vaatlerde bulunduğunuz sırada size hayran olmuştuk. Ne güzel şeyler vadettiniz bize! Diyordunuz ki, biz isyan edersek müttefiklerimiz isyan ettiğimiz anda, bize silah yağdıracak, ordu her çeşit askerî gereç verecek! Bizim görevimizse yalnız komünistleri öldürmek olacaktı... Sonradan düşündük, taşındık, işin içyüzü bambaşka, öyle değil mi

ya? Silahı getirmesine getirirler, silah öyle pahalı değil onlar için, ama ya bize yardım edelim derken topraklarımıza kendileri de girip buraları işgal ederlerse? Bir kere memlekete girdiler mi, artık onları dünyada buradan sökemezsin! Belki de öyle bir durumda onları silahla topraklarımızdan atmak gerekecekti. Bolşevikler ne de olsa bizim ulusun içinden çıkmıştır. Demek istiyorum ki, bizim malımızdır, yerlidirler. Ötekilerse başka diller konuşuyor, mağrurca dolaşıyorlar. İstesen kışın adama bir avuç kar bile vermezler. Hele ellerine bir düş bakalım, acırlar mı! Bin dokuz yüz yirmi yılında, Gelibolu'da Fransız ekmeği yedim ben. Oradan canımı zor kurtardım! Onların ekmeği adama acı gelir, hem de ne acı! Ben birçok ulus gördüm; doğrusunu söyleyeyim mi size, bizim ulustan daha yüreği temiz bir ulus yoktur. İstanbul ve Atina limanlarında çalıştım. İngilizlerin, Fransızların oradaki hallerini gördüm. Üstü başı tertemiz, ütülü namussuzun biri yanından geçerken sana yan yan bakar... Neden biliyor musun? Çünkü sen tıraşsız, pis, kısaca onun gözünde düşkün varlığın birisin! Sonra öyle pis kokuyorsun ki, midesini bulandırırsın beyefendinin! Ona gelince, o tıpkı bir subay atı gibi tepeden tırnağa temizlenmiş, her yanı kazınmıştır! Bununla da övünür, biziyse alçak görür... Bazen onların denizcileri meyhanelerde özellikle bize takılır, bir şey oldu mu hemen boksa geçerlerdi! Ama bizim Don ve Kuban Kazakları da yabancı ülkelerde onların yöntemlerini öğrenmiş, karşılık vermeye başlamışlardı!"

Kazak gülümsedi, sakalıyla bıyığının arasında maviye çalan dişleri parıldadı:

"İngilizin birine şöyle bir Rus yumruğu attın mı, adam yerde, başını ellerinin arasına alır, güçlükle soluk almaya başlar. Onlar böyle bir yumruğa göre pek nazik insanlardır... Doyasıya yerler ama kofturlar... Şunu demek istiyorum ki, biz böyle müttefiklerin tadını çoktan tattık! Ne mal olduklarını anladık. Hayır arkadaş, biz kendi hükümetimizle bir yol bulup barışırız. Ama kendi evimizin pisliğini dışarıya taşımak istemeyiz. Onun için lütfen verdiğimiz kâğıtları bize geri verin."

Yakov Lukiç oturduğu iskemlenin üstünde kımıldayıp duruyor, gözlerini Polovtzev'den ayırmıyordu. 'Şimdi pencereden dışarı at-

larsa, ben burada karada balık gibi kalırım... Öyle bir belaya girdim ki!.. Ah anneciğim, sen beni böyle kötü anlar için mi doğurdun? Nereden bağlandım bu namussuz herife... Şeytana uydum...' diye düşünüyordu.

Polovtzev pencerenin yanında duruyordu. Şimdi artık yüzünde biraz önceki gibi sarılık yoktu, aksine kesin karar verildiğini belli eden öfkeli bir ifade yüzüne mora çalan karanlık bir renk vermişti. Alnının üzerinde iki damar kabarmıştı. Elleriyle pencerenin kenarını sımsıkı kavramıştı:

"Ne yapalım Kazak beyler, istek sizin. Madem bizimle birlik olmak istemiyorsunuz, yalvarmıyoruz, ayaklarınıza kapanmak niyetinde değiliz. İmzalı kâğıtlara gelince; onları size veremem, çünkü yanımda değil, karargâhta. Sonra ne diye korkuyorsunuz sanki? Ben gidip de sizi GPU'ya ihbar edecek değilim ya!"

İhtiyarlardan biri:

"Orası öyle..." dedi.

O zamana kadar ağır ağır konuşan Polovtzev birdenbire sesini yükselterek:

"Hem de sizin GPU'dan değil, bizden korkunuz olmalı. Sizi biz vatan haini olarak kurşuna dizeceğiz. Haydi açılın bakalım, yana çekilin! Duvarın dibine sıralanın..."

Polovtzev tabancasını çekerek onlara çevirdi ve aynı zamanda kapıya doğru yürüdü. Kazaklar şaşkınlık içinde iki yana çekilmişti. Yakov Lukiç, Polovtzev'den önce davrandı, kapıyı omuzladı, sapanla fırlatılmış taş gibi sofaya fırladı.

Karanlıkta atları çözerek hemen dörtnala avludan çıktılar, evden heyecanlı seslerin uğultusu geliyordu, ama kimse dışarı çıkmadı. Kazaklardan hiçbiri onlara engel olmak cesaretini gösterememişti...

• • •

Yakov Lukiç, Gremyaçiy Log'a dönüp dörtnala koşmaktan ter içinde kalmış atları kolhozun tavlasına teslim ettikten sonra, Polovtzev onu odasına çağırdı. Yüzbaşı sırtından kürkünü ve kalpağını çıkarmamıştı. İçeri girer girmez Lyatevski'ye yola hazırlanmasını emretmiş, onlar gelmeden az önce bir atlının getirmiş olduğu mek-

tubu okuyup sobada yakmış, heybelerin içine eşyalarını doldurmaya başlamıştı.

Yakov Lukiç, odaya girer girmez, Polovtzev'in masanın başında oturduğunu gördü. Tek gözü pırıl pırıl parlayan Lyatevski mavzerini temizliyor, ölçülü ve çevik hareketlerle yağlanmış parçaları topluyordu. Polovtzev kapının gıcırdayarak açıldığını duyunca, elini alnından çekmiş, yüzünü Yakov Lukiç'e doğru çevirmişti. O zaman beriki de yüzbaşının derinlere gömülmüş gözlerinden ilk kez göz yaşlarının aktığını ve ıslak geniş burnunun parladığını gördü.

Polovtzev birden kolunu yukarı kaldırarak başındaki kıvır kıvır ak kalpağı çıkardı, onunla gözlerini silerek yüksek sesle:

"Ağlıyorum çünkü bu seferlik işimiz olmadı..." dedi. "Don'da gerçek Kazak diye kimse kalmamış. Her yanı alçaklar, vatan hainleri, ahlaksızlıklar sarmış. Şimdi biz gidiyoruz. Her şey için çok teşekkür ederim Lukiç. Gidiyoruz ama döneceğiz. Bir paket geldi bana... Paketten çıkan mektupta haber verdiklerine göre, benim kasabam olan Tubyansk'ta da Kazaklar ayaklanmayı reddetmiş. Stalin onları da kendi yanına çekmiş o yazıyla. Ah, onu bir elime geçirsem... Onu öyle bir..."

Polovtzev'in boğazında bir hırıltı, bir gurultu oldu, derisinin altında adaleleri oynadı, parmakları yumruk halinde büküldü ve öyle bir kuvvetle sımsıkı kapandı ki, eklem yerlerine kan oturdu. Hırıltılı bir sesle derin derin içini çekerek ellerini ağır ağır açtı, sonra gülümseyerek:

"Ne biçim ulusuz biz?" dedi. "Alçak herifler! Budalalar! Tanrı'nın lanetine uğramış aptallar! Bu yazının alçakça bir uydurma, bir aldatma, bir manevra olduğunu anlamıyorlar ki, çocuklar gibi kanıyorlar! O ne alçakça kurnazlıktır!.. Budalaları, büyük politika uğruna tasma geçirilmiş gibi dolaştırıyorlar. Tamamen soluksuz kalıp boğulmasınlar diye arada bir kayışları gevşetiyorlar, onlarsa bütün yapılanları içtenmiş gibi kabul ediyor! Eh... Ne yapalım, öyle olsun. Günün birinde yaptıklarını anlayacaklar ama o zaman da iş işten geçmiş olacak. Sana ise şu emri veriyorum: Kolhozdan çıkmayacaksın, onlara olabildiğince zarar vereceksin. Bizim birlikten çıkanlara ise şöyle dersin: Şimdilik geriliyorlar ama yenilmediler. Biz döne-

ceğiz, o zaman bizden ayrılanların başına felaket gelecek! Bizim amacımıza, bütün memleketin ve Don bölgesinin, dünyayı ellerine geçiren Yahudilerden temizlenmesi gibi ulu bir amaca ihanet edenlere layık oldukları cezayı vereceğiz! Cezaları bir Kazak kılıcının ucunda can vermek olacak! Öyle söylersin onlara!.."

Yakov Lukiç:

"Söylerim..." diye fısıldadı.

Polovtzev'in sözleri ve gözyaşları onu etkilemişti, ama içinden bu tehlikeli konuklardan kurtulduğuna, her şeyin kazasız belasız bittiğine, bundan böyle malını mülkünü, hatta hayatını tehlikeye atmak zorunda kalmayacağına sevinmişti.

"Söylerim..." diye yineledi ve cesaretlendi. "Peki nereye gidiyorsunuz Aleksandr Anisimiç, sorabilir miyim?"

"Neden öğrenmek istiyorsun bunu?" diye sordu.

"Hiç... belki de, bir şey olur da size haber vermek gerekir ya da sizi aramaya biri gelir diye..."

Polovtzev başını sallayarak ayağa kalktı:

"Hayır! Bunu sana söyleyemem, üç hafta kadar sonra beni yine burada bekle! Şimdi hoşça kal!" dedi ve soğuk elini uzattı.

Atına bizzat eyer vurdu, hayvanın velensesini dikkatle gerdi, kolonları sıktı. Lyatevski ancak avluya çıktıkları zaman Yakov Lukiç'le vedalaştı ve eline iki banknot sıkıştırdı. Yakov Lukiç:

"Siz yaya mı gideceksiniz?" diye sordu.

Maneviyatı kırılmamış olan asteğmen şakayla:

"Senin avlundan çıkıncaya kadar canım... Sokakta özel otomobilim bekliyor," dedi, sonra Polovtzev'in eyerin üstüne yerleşmesini bekledi ve üzengi kayışına tutundu, "Haydi prens hazretleri, düşman karargâhına kadar gidelim. Yaya olduğum halde senden geri kalmayacağım, göreceksin..." dedi.

Yakov Lukiç konuklarını bahçe kapısının öte yanına kadar götürdü, derin bir ferahlık hissiyle dış kapıyı kapayıp sürgünü çekti, istavroz çıkardı. Düşünceli bir tavırla Lyatevski'nin verdiği banknotları cebinden çıkararak şafak sökmeden önceki yarı karanlıkta miktarlarına baktı ve kâğıtları parmaklarının arasında hışırdatarak sahte olup olmadıklarını anlamaya çalıştı.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM



20 Mart günü köyleri dolaşan postacı suların taşması yüzünden gecikmiş olan ve içinde Stalin'in "Başarı Sarhoşluğu" başlıklı yazısı bulunan gazeteyi de Gremyaçiy Log'a getirdi. *Çekiç* gazetesinin üç sayısını getirmişti. Bunlar bir günde bütün köyde elden ele dolaşa dolaşa akşama doğru kirli, yağlı, nemli, kenarları yırtılmış birer kâğıt parçasına dönmüştü. Gremyaçiy Log kurulalı beri hiçbir gazete bu kadar çok okur bulamamıştı. Köylüler grup halinde evlerde, sokaklarda, kırlarda, ambarların kapılarında toplanıyor, birlikte okuyorlardı... Aralarından bir kişi yüksek sesle okuyor, diğerleri bir tek kelime söylemekten korkarak, derin bir sessizlik içinde dinliyordu. Her yerde yazı yüzünden tartışmalar yapılıyordu. Herkes genellikle yazıyı kendi istediği gibi anlıyordu. Nagulnov ile Davidov herhangi bir yerde görülecek olsalar, gazete, nedense hemen elden ele veriliyor, beyaz bir kuş gibi kalabalığın arasında uçup gidiyor, bir köylünün geniş cebinde kayboluveriyordu.

Önce Hamamcı bir zafer kazanmış gibi memnun:

"İşte şimdi kolhozların hepsi, çürük iplikle dikilmiş elbise gibi parçalanacak..." dedi.

Demka Uşakov:

"Safra gider, öz kalır!" diye karşılık verdi. Hamamcı kin dolu:

"Ya tersi olursa ne yaparsın?" diye sordu. Daha çok güvendiği kimselerin kulağına, "Bir an önce harekete geç. Hemen kolhozdan çık, madem serbestliği ilan ettiler, fırsattan yararlan!" diye fısıldamak için aceleyle yanlarından ayrıldı.

Pavlo Lyubişkin, Arkaşa Menok'a, harıl harıl bir şeyler konuşan orta halli kolhozcuları işaret ederek:

"Orta halliler de heyecana kapıldı," dedi. "Ayaklarının biri kolhozda diğeri de dışarıda. Bir an önce kolhozdan çıkıp yine kendi mallarına kavuşmak istiyorlar."

Kadınlar her zamanki gibi olup bitenden pek bir şey anlamayarak dedikodularla ve tahminlerle zaman geçiriyordu. Söylentiler almış yürümüştü köyde:

"Kolhozu dağıtacaklarmış!"

"Moskova'dan emir gelmiş, inekleri de geri vereceklermiş."

"Kulaklar da geri gelip kolhoza girecekmiş."

"Oy hakkını yitirenler tekrar alabiliyormuş."

"Tubyansk köyündeki kiliseyi yeniden açıyorlarmış; oraya ambara atılır gibi atılan buğdayı da kolhozculara yemlik diye dağıtıyorlarmış."

Köy büyük olaylara gebeydi ve herkes bunu seziyordu. O akşam Davidov hücre toplantısında sinirli sinirli konuştu:

"Yoldaşlar, Stalin'in yazdığı makalenin zamanlaması mükemmeldir. Örneğin Makar'a tam anlamıyla gözdağı veren, onu uyaran bir yazı. Elde ettiğimiz başarılardan Makar'ın başı dönmüştü; bizim de biraz döner gibi oldu... Yoldaşlar gelin, hep birlikte yaptığımız hataları düzeltmek için öneriler sunalım. Bakın, kümes hayvanlarını vaktinde geri vererek doğru davrandık; ama şimdi koyunları, inekleri ne yapacağız? Nasıl hareket edeceğiz? Soruyorum size; bunları yaparken en ufacık bir siyasi hata yaparsak ne olur biliyor musunuz? Herkes bunu bir işaret olarak anlar: 'Gemisini kurtaran kaptandır,' 'Kolhozdan kaçmalı,' derler. Gerçekten de kolhozdan kaçarlar, kaçarken de bütün hayvanları götürürler. Biz de kıçı kırık bir teknenin başında kalakalırız. Doğrusu bu!"

Toplantıya en son gelen Nagulnov ayağa kalktı, kanlanmış yaşlı gözlerini Davidov'a dikerek konuşmaya başladığında, Davidov keskin votka kokusunu duydu.

"Demek o yazı tam bana göre! Bana gözdağı verecekmiş öyle mi diyorsun? Hayır, doğru söylemedin, o yazı bana sadece gözdağı olmadı, ta kalbimden yaraladı beni! Varlığımı delik deşik etti! Benim başım, kolhozu kurduğumuz günlerde değil, işte şimdi o yazıyı okuduktan sonra dönmeye başladı..."

Vanyuşka Naydenov yavaşça:

"Haydi be! Senin başın o içtiğin votkadan dönüyor!" diye söze karıştı.

Razmiyötnov, Vanyuşka'nın bu sözünü onayladığını belli etmek için göz kırptı. Davidov başını masaya eğdi. Makar ise burun deliklerini şişirerek bulanık gözlerinde birden kudurmuş bir hayvanın gözlerindeki parıltıya benzeyen bir parıltıyla:

"Sen daha beni azarlayabilecek yaşta değilsin piliç! Sen daha emeklerken ben, bu idare uğruna çarpışıyordum ve partiye kayıtlıydım... Bunu böylece bil! İçmeme gelince, içtim tabii. Doğrusu bu! Bak, Davidov gibi konuşuyorum. Hem de bir şişe değil, tam iki şişe içtim!" dedi.

Razmiyötnov kaşlarını çatarak:

"Bunda övünülecek bir şey yok! Demek içtiğin için böyle saçmalayıp duruyorsun!" dedi.

Makar ona doğru yan gözle şöyle bir baktı, sonra sesini alçaltarak konuşmaya başladı; artık kollarıyla manasız birtakım hareketler de yapmıyordu. Ellerini göğsünün üstüne sımsıkı bastırmıştı, birbirini tutmayan cümlelerle dolu heyecanlı konuşmasının sonuna kadar öylece kaldı:

"Ben şu anda saçmalamıyorum, yalan söylüyorsun Andryuşka! İçmemin nedeni, Stalin'in bu yazısının kalbime saplanan bir kurşun gibi tesir etmesidir, içim yanıyor... damarlarımdaki kan tutuştu."

Makar'ın sesi hafifçe titredi, sonra daha da alçaldı:

"Ben burada hücre sekreteriyim değil mi? Tavukları, kazları kolhoza alalım diye halka da sizlere de danışmadım mı? Söyleyin. Kolhoza girmeleri için nasıl uğraştım, ne kadar dil döktüm! Bazı alçaklara, bizce orta halli olarak bilinen bazı namussuzlara da açıkça 'Kolhoza girmiyor musun? Demek Sovyet idaresine karşısın ha! Dokuz yüz on dokuz yılında onun uğruna dövüştün, ayak diredin, şimdi de uğrunda dövüştüğün idareye mi karşı geliyorsun? O halde benden acıma bekleme. Ben sana öyle bir dayak atarım ki cehennemdeki zebaniler bile korkar!' dedim. Söyledim mi? Söyledim! Hatta tabancayla masaya kaç defa vurdum! Bunları inkâr etmiyorum. Tabii bunu herkese yapmadım. Ama özellikle bize şiddetle cephe alanlara yaptım. Şu anda bunları söylerken de sarhoş değilim! Rica ederim saçmalık etmeyin... Bu yazı beni mahvetti, dayanamadım, onun için altı aydan beri ilk olarak kafayı çektim işte... Bu ne

biçim yazı? Bu yazı Stalin'in yazısı olduğuna göre, ben Makar Nagulnov yüzü koyun çamurların içine, ayaklar altına... Ayağımın altındaki toprağı çekiverdiler... Bu ne yani? Söyleyin arkadaşlar! Bana reva mı? Ben tavukları ve diğer hayvanları da kolhoza almakla sola çark etmiş olduğumu inkâr etmedim ki... Ama neden sola çark ettim? Örneğin burada! Şimdi ne diye Troçki'yi başıma kakıyorsunuz, onunla iş birliği yapıyormuşum gibi, onu destekliyormuşum gibi bir tavır takınıyorsunuz. Hele sen Davidov! Solcu Troçkist olduğumu ikide bir yüzüme vurdun! Ama ben öyle Troçki filan bilmem, benim aklım ona ermez! Ben onun gibi değilim!.. Ben partiye okumuş, mürekkep yalamış bir kalem efendisi olarak yanaşmadım, bütün kalbimle ve uğrunda döktüğüm kanla bağlandım..."

"Kısa kes Makar! Neden değerli zamanımızı böyle saçmalıklarla harcıyorsun? Yitirecek zamanımız yok ki bizim! İleri süreceğin bir öneri varsa, öner... Hep birlikte yaptığımız hataları düzeltelim. Oysa sen bunu yapacak yerde tıpkı Troçki gibi 'Ben... partimiz...' deyip duruyorsun!"

Makar sağ elini göğsüne daha çok bastırarak kıpkırmızı oldu ve:

"Bırak konuşayım!" diye homurdandı. "Engel olma. Benim Troçki ile hiçbir ilgim yok! Onunla aynı düzeye inmek benim için utanç verici bir şey olur! Ben hain değilim! Şimdi de şurada sizleri uyarıyorum, bundan böyle biri bana Troçki yandaşı diyecek olursa, döverim onu! Anlaşıldı mı? Eşek sudan gelinceye kadar... döverim! Ben tavukları kolhoza alalım dediğim zaman, bunu Troçki ile aynı şekilde düşündüğüm için yapmadım, dünya devrimi bir an önce patlak versin diye sabırsızlandığım için yaptım... Bu yüzden bir an önce harekete geçmek, mal mülk sahiplerini avucumuzun içine almak istiyordum... Dünya kapitalizmiyle savaşmaya bir adım daha atmak istiyordum. Ne olmuş yani? Ne susuyorsunuz? Oysa bütün bunlardan sonra ben ne mevkiye düştüm? Yoldaş Stalin'in bu yazısından sonra ne hale geldim? Ha? Bakın yazının ortasında neler diyor..."

Makar kısa kürklü ceketinin cebinden *Pravda* gazetesini çıkardı ve açarak okumaya başladı:

Gerçekleri böyle değiştirmek, yan yollara sapmak kimin işine geliyor? Bir memur zihniyetiyle kolhoz hareketine yön vermek için tamimler göndermek, köylülere tehditler savurmak kimin aklına gelir? Hiç kimsenin! Böyle fikirler, ancak düşmanlarımızın aklından çıkar. Böyle eğri yollara sapmalar ne sonuç verir? Düşmanlarımızın kuvvetlenmesine ve kolhoz hareketinin durmasına! Sözde solcuların yaptığı bu hareketler, aslında sağcı oportünistlerin ekmeğine yağ sürer. Bu açıkça anlaşılan bir şey değil midir?

"Demek ki şimdi ben her şeyden önce keyfime göre birtakım tamimler uyduran bir memurum, karışıklıklara neden olan ve kolhozcuların arasına nifak sokarak, oportünistlerin ekmeğine yağ süren bir adamım. Bütün bu ithamlar da bana birtakım koyunlar, tavuklar yüzünden oluyor! Allah kahretsin onları be! Kolhoza bir türlü giremeyen, sürekli işi geciktiren birtakım sabık Beyazları korkuttum diye bana bunu reva görüyorlar. Bu haksızlıktır! Kolhozu kurmak için didindik uğraştık, şimdi de bu yazı bize 'geri dön' borusu çalıyor. Ben birliğimi Lehlere karşı da, Wrangel'e karşı da savaşa götürdüm; çok iyi biliyorum ki bir kere saldırıya kalktım mı, artık yarı yoldan dönüş yoktur..."

Son zamanlarda ısrarla Davidov'u destekleyen Razmiyötnov kaşlarını çatarak:

"O birlikte savaşa savaşa sonunda mangada er oldun!" dedi. "Hem rica ederim sözünü kısa kes. Biz burada işten söz etmek için toplandık. Seni partinin merkez komitesine seçerlerse, o zaman öne atılır saldırıya geçersin, anladın mı! Şimdilik bizim saflarda dövüşen alelade bir savaşçısın! Saflardan çıkmaya çabalama, yoksa seni hizaya getirmesini biliriz!"

"Sen sözümü kesme Andrey. Ben partinin her emrini itirazsız kabul ederim. Şimdi konuşmak gereksinimini duyuyorsam, bu, partiye karşı gelmek istediğimden değil, iyiliğini istediğimdendir. Yoldaş Stalin'in yazısında belirtildiğine göre, her zaman bölgedeki koşulları göz önünde bulundurarak çalışmak gerek! Öyleyse ne diye bunun özellikle bana bir gözdağı olduğunu ileri sürüyorsun? Bu yazıda doğrudan doğruya, 'Makar şiddet yanlısıdır. Nifak sokan adamdır' diye yazmıyor ki! Belki de o yazıdaki sözler hiç de

beni ilgilendirmiyor! Bak, yoldaş Stalin buraya gelmiş olsaydı, ona ne derdim biliyor musun? 'Sevgili yoldaşımız Ossip Vissariyonoviç, demek sen bizim orta hallileri azıcık sıkıştırmamızı hoş karşılamıyorsun? Onlara acıyorsun ve iyilikle yola getireceğini sanıyorsun öyle mi? Peki, o senin orta halli vatandaş, eskiden beyaz Kazaklara katıldıysa ve hâlâ da akıl almaz şekilde malına mülküne sarılıyorsa, o zaman kolhoza iyilikle seve seve girsin ve sabırla dünya devrimini beklesin diye onu nasıl yola getireceğim? Onu buna razı etmek için neresini öpmemi emredersin?' O orta halli vatandaş kolhoza girdikten sonra bile bir türlü kendi mallarından vazgeçemiyor, sürekli kendi hayvanlarına daha iyi yem vermek için gayret ediyor. Öyledir bu orta halli vatandaş işte! Yoldaş Stalin de o biçim adamları gördükten sonra, yine de benim doğru yoldan çıktığımı, kolhozcuların arasına nifak soktuğumu söyleyecek olursa ona derdim ki: 'Allah belalarını versin yoldaş Stalin, ben artık bu işte yokum, çünkü artık sağlığım izin vermiyor; cepheden cepheye giderken sağlığım mahvoldu gitti. Çok rica ederim beni Çin sınırına gönderin, ben orada partiye daha iyi hizmet ederim. Gremyaçiy Log'a gelince, varsın buradaki kolektifleştirmeyi Andrey Razmiyötnov yapsın. Onun yüreği yufkadır, sabık Beyazlara çok iyi dalkavukluk edebilir, gerekirse gözyaşı bile döker... Bunu bile yapabilir.' "

"Sen bana taş atma, yoksa ben de atarım sonra, elim armut toplamıyor!"

Davidov ayağa kalktı:

"Ee, yeter artık!" dedi ve Makar'ın yanına yaklaşarak sesinde hiç alışılmamış soğuk bir ifadeyle, "Gazetede yayınlanan ve yoldaş Stalin tarafından yazılmış olan yazı partinin ana yolunu çizmektedir. Sen bu yola karşı mısın yani?" diye sordu.

"Ne münasebet!"

"Hatalarını kabul ediyor musun? Ben, örneğin kendi yanlışlarımı kabul ediyorum. Gerçeğe karşı gelemezsin! Ne kadar yüksekten atarsan at, kendi yaptıklarını saklayamazsın. Hem ben yalnız küçük baş hayvanlara el koymakla işi çığrından çıkardığımızı, hata ettiğimizi kabul etmekle de kalmıyorum, bu hataları düzeltmek için elimden geleni yapacağım. Kolektifleştirme oranı bizi biraz faz-

la heyecanlandırdı, gerçi Bölge Komitesi'nin de bunda biraz suçu var ya, neyse! Kolektifleştirme oranıyla uğraşalım derken kolhozun idaresiyle pek az uğraşabildik. Bunları sen de kabul ediyor musun yoldaş Nagulnov?"

"Kabul ediyorum."

"Öyleyse ne itiraz ediyorsun?"

"O yazıda yazılanlar doğru değil de ondan!"

Davidov bir an masanın üstündeki kirli muşambayı düzeltmeye çalıştı, hiç gereği yokken orta karar yanan lambanın fitilini kıstı. Anlaşılan bunları öfkesini gidermek için yapıyordu ama pek başaramadı.

"Ah sen yok musun sen!" dedi. "İnatçı katır! Zebani, ne olacak! Başka bir yerde olsaydın, bu konuşmaların yüzünden seni partiden kapı dışarı ederlerdi be! Doğrusu bu! Çıldırdın mı sen? Bana bak, ya şu anda... o... saçma muhalefetini kesersin, ya da... ben seni... doğrusu bu! Şimdiye kadar sözlerine dayandık, hoş gördük, biz de resmen Bölge Komitesi'ne senin partinin politikası aleyhinde durum aldığını bildireceğiz."

"Bildirin!.. Ben bile Bölge Komitesi'ne bildiririm! Hamamcı için de, diğer şeyler için de bir çırpıda hesap verecek değil miyim? Bunu da söylerim."

Davidov, kendini yitirmişçesine konuşan Makar'ın şaşkın sözlerini duyunca, biraz sakinleşti, ama yine de öfkesi tamamen geçmemişti ki, omuzlarını silkti:

"Sana bir şey söyleyeyim mi Makar! Sen git güzel bir uyku çek, ondan sonra seninle doğru dürüst konuşuruz! Çünkü biz seninle burada konuşurken tıpkı küçük beyaz öküzün masalında olduğu gibi, hep aynı noktada tepinip duruyorsun. 'Biz seninle gidiyor muyduk?' 'Gidiyorduk.' 'Peki, yolda bir kaftan bulduk mu?' 'Bulduk.' 'Haydi gel seninle bulduğumuz kaftanı paylaşalım.' 'Hangi kaftanı?' 'Canım biz seninle yolda gidiyor muyduk?' 'Yolda bir kaftan bulduk mu?' İşte böyle... sürüp gider sonra... Bir yandan hata işlediğini, yanıldığını kabul ediyorsun, öte yandan yazının doğru olmadığını söylüyorsun. Sence bu yazı doğru değilse o zaman hangi konularda yanıldığını kabul ediyorsun? Sen iyice yolunu şaşırdın. Doğrusu bu!

Sonra bir şey daha var; bizim hücre sekreterlerinin hücre toplantılarına sarhoş olarak gelmeleri ne zamandan beri âdet oldu? Nedir bu yaptığın Nagulnov? Bir partili olarak yanlış davranıyorsun! Partinin eski üyelerinden birisin, partizansın, Kızıl Bayrak Nişanını aldın, sonra birden işte böyle davranıyorsun, oldu mu ya? Şimdi komsomolcu Naydenov senin hakkında ne düşünecek söylesene? Sonra bir de şunu söyleyeyim ki, bölge kontrol ekibi senin sarhoş olduğunu, özellikle böyle sorumlu bir anda içtiğini, yalnız orta halli vatandaşları elde silah korkutmakla kalmayıp, aynı zamanda doğru yoldan ayrıldığını kabul etmediğini, partinin programına bile karşı geldiğini duyarsa, senin için çok kötü olur Nagulnov! Doğrusu bu! Bunları duyacak olurlarsa, seni yalnız hücre sekreterliğinden kovmazlar, parti üyeliğinden de çıkarırlar! Bunu bilesin! Bunu sana açıkça söylüyorum."

Davidov saçlarını karıştırdı ve Makar'ın bam teline dokunduğunu hissederek bir an sustu, sonra devam etti:

"O yazı konusunda birtakım fikirler ileri sürmekten vazgeç! Gerek yok buna! Partiyi kendi çizdiğin yola sürükleyemezsin, o senden çok daha çetin cevizlerin boynuzlarını kırıp söz dinletmiştir. Bunu nasıl oluyor da anlamıyorsun?"

Razmiyötnov:

"Bırak canım, uğraşma onunla! Burada tam bir saat çene çaldı, bir tek doğru dürüst söz etmedi. Gidip yatsın bir kere. Haydi git Makar. Utan be! Aynada kendine baksan korkarsın, yüzün şişmiş, gözlerin kudurmuş bir köpeğin gözleri gibi olmuş! Buraya, bu halde, ne diye gelirsin? Haydi git!" dedi ve yerinden fırlayıp Makar'ı şiddetle omuzlarından tutarak sarsmaya başladı. Ama Makar ilgisiz, cansız bir hareketle onun elini omzundan indirdi ve biraz daha kamburlaştı. Can sıkıcı sessizlikte Davidov parmaklarıyla hafif hafif masaya vurmaya başlamıştı. Bütün bunlar olup biterken dudaklarında şaşkın bir gülümsemeyle Makar'a bakıp duran Vanyuşka Naydenov:

"Arkadaş Davidov konuşmayı bitirelim mi?" diye sordu.

Davidov hareketlendi:

"İşte arkadaşlar! Ben size şunu öneriyorum: Kolhozculara küçük baş hayvanlarını ve ineklerini geri verelim! Yalnız ikişer ineği

olanları, hiç olmazsa ineklerinin bir tanesini kolhozun ortaklaşa kullanılan ahırında bırakmaya razı etmek için propaganda faaliyetine geçelim. Yarın sabahtan tezi yok, bir toplantı yapıp halka bütün bunların nedenlerini açıkça anlatalım. Bütün gayretlerimizi halka bu işleri anlatmak için bir noktada toplayalım. Korkarım ki, birçok kimse kolhozdan çıkmaya kalkacaktır. Oysa bizim yarın tarlaya çıkıp toprakları işlemeye başlamamız gerek... İşte tecrübeni burada kullanacaksın Makar! İnsanları silah kullanmadan kolhozdan çıkmamaya razı edebiliyor musun? Asıl iş onda. Doğrusu bu! Oylamaya geçelim mi? Önerimi oya koyuyorum. Kimler lehte? Sen oya katılmıyorsun, öyle mi Makar? Peki rapora öylece yazarız. 'Bir noktada oylamaya katılmadı' deriz..."

Razmiyötnov ertesi gün tarla fareleriyle savaşmak için çalışmaya geçilmesini önerdi. Tarla farelerini yok etmek için, ekim işlerinde çalışmayacak olan kolhozculardan bir bölümünün seferber edilmesine karar verildi. Onlara su sağlamak için emirlerinde birkaç öküz koşulmuş araba olacaktı. Öğretmen Şpin'e de öğrencilerle birlikte, fareleri yok etme işinde köylülere yardımcı olması ve tarlalara gitmesi için ricada bulunacaklardı.

Davidov toplantının sonuna kadar vicdanıyla savaştı durdu. Makar'a baskı yapmalı mıydı? Onun partiye ayak uydurmasını sağlamak amacıyla, Stalin'in yazdığı yazıya cephe almış olduğunu, kolhozu sola kaydırmak için yapmış olduğu hareketleri düzeltmeyi reddettiğini ve kolhoz kurulurken yapılan yanlışların düzeltilmesini bile kabul etmediğini belirterek bu meseleyi gündeme alıp zapta geçirilmesini istemeli miydi? Ama toplantının sonuna doğru göz ucuyla Makar'ın ölü gibi bembeyaz olmuş yüzüne, şakaklarında kabaran damarlara bakınca, 'Hayır, istemez... Kendi de anlar herhalde! Baskı yapılmadan da yaptığını kavrasın. Belki yolunu şaşırmış ama, o kadar bizden ki! Sonra hastalığı da var... ikide bir nöbeti tutuyor... onlar olmasa... Hayır, bu kez olayı örtbas edelim,' diye düşündü.

Makar ise toplantının sonuna kadar sustu, görünüşte heyecanını hiç belli etmiyordu. Davidov yalnız bir kere ona yine yan gözle baktığı zaman takati kesilmiş gibi dizlerinin üstüne koyduğu ellerinin şiddetle titrediğini fark etti. Bunun üzerinde Razmiyötnov'a:

"Nagulnov'u gece yatısına evine götürsene!" dedi. "Dikkat et yine içmesin," diye fısıldadı. Razmiyötnov da başına salladı.

Davidov evine tek başına gitti. Lukaşka Çabakov'a ait evin avlusunun yanında, devrilmiş bir bir çitin üstünde Kazaklar oturuyor, içeriden de hareketli konuşmalar duyuluyordu. Davidov sokağın öbür tarafından yürüyordu. Kazakların hizasına gelince karanlıkta tanıyamadığı birinin gülerek, kalın bir sesle:

"Ne kadar versen, ne kadar para ödesen de yine gözleri doymuyor..." dediğini duydu.

Bir başkası da:

"Şimdi Sovyet idaresinin iki kanadı var, biri sağ, biri sol... Acep bu Bolşevik idaresinin kanatlanıp cehennemin dibine gideceği günü de görecek miyiz?" diyordu.

Gülüşmeler oldu, sonra sesler birdenbire kesildi. Biri endişeyle:

"Şişşt... Davidov geliyor..." diye fısıldadı.

Aynı kalın ses, bu sefer hiç şakacı olmayan yapma bir ciddiyetle kelimeleri uzattı:

"Yaaaa... Yağmur yağmasaydı ekimi çabuk bitirecektik... Şimdi toprak kuruyuncaya kadar epey bekleyeceğiz! Neyse artık gidip yatsak mı arkadaşlar? Haydi hoşça kalın."

Bir öksürük sesi, sonra uzaklaşan adımlar...

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM



ERTESİ gün kolhozdan çıkmak için yirmi üç kişi dilekçe vermişti. Dilekçelerin çoğu kolhoza son olarak girip de toplantılarda genellikle susan, ekip şefleriyle tartışan, işe istemeye istemeye giden orta hallilere aitti. Nagulnov, "Bunlar da kolhozcu mu? Yahu bunlar ne kokar ne bulaşır..." derken işte bu adamları kastetmişti. Kolhozdan ilk ağızda çıkanlar, aslında ekiplerde işleri aksatan ve safrayı oluşturan adamlardı; kolhozlara da ocak ayında salt hükümeti kızdırmamak korkusuyla, ya da halkın heyecanına zorla ayak uydurarak katılmışlardı.

Davidov dilekçeleri alırken bunları verenleri iknaya çalışıyor, iyice düşünmeleri, beklemeleri tavsiyesinde bulunuyor, ama kolhozdan çıkmak isteyenler yine düşüncelerinde üsteliyordu. Bu yüzden Davidov sonunda onları kendi hallerine bırakmaya karar verdi:

"Çıkın hemşerilerim. Ama şunu iyice kafanıza koyun ki, yeniden kolhoza girmek istediğiniz zaman biz de sizi alıp almamak için düşünürüz."

"Yeniden kolhoza gireceğimizi hiç sanmıyoruz. Şimdi yine kolhozsuz yaşayabileceğimizi düşünüyoruz. Anlıyor musunuz Davidov? Kolhoz yokken fena yaşamıyorduk, yani açlıktan ölmüyorduk, kendi malımıza sahiptik... Başkaları gelip de toprağı şöyle ekeceksiniz, şöyle süreceksiniz demiyordu. Kimse bizi itip kakmıyordu... Onun için şimdi de kolhozun dışında kendi başımıza yaşamaya karar verdik. Hiç olmazsa sıkıntımız olmaz."

Bunları diğerlerinin adına da söyleyen kolhozcu İvan Batalşikov kumral, kıvrık bıyıklarının altından gülümseyerek söylemişti.

Davidov sözünü kesti:

"Biz de siz olmadan yaşayacağız! Arkanızdan ağlayıp sızlanmayacağız... Doğrusu bu! Safrayı attık mı, arabayı çeken at rahatlar!"

"İyilikle ayrılmak daha iyi; birbirimizi kırmadan, hiç gücenmeden, sen ayrı ben ayrı çekip gideriz! İzin verirseniz ekiplerdeki hayvanlarımızı geri alalım!"

"Hayır, bu konuda idare heyeti toplantısında konuşacağız. Yarına kadar sabredin!"

"Bizim bekleyecek zamanımız yok. Siz belki de yortudan sonra hemen ekime başlayacaksınız, bizimse tarlaya çıkmamız gerek. Yarına kadar bekleriz, ama yarın da hayvanları geri vermeyip tutmaya kalkarsanız, o zaman onları sizden zorla alırız!"

Batalşikov'un sesinde açıktan açığa tehdit vardı. Bu yüzden Davidov onu yanıtlarken kızgınlıktan hafifçe kızarmıştı:

"İdare heyetinin izni olmadan kolhozun tavlasından herhangi bir şey alabilecek misin, bir dene istersen! Bir kere izinsiz hareket edersen vermeyiz. İkinci kez almaya kalkarsan mahkemede hesap verirsin!"

"Kendi hayvanımı aldım diye mi?"

"Şimdilik o hayvan senin değil, kolhozun."

Davidov bu eski kolhozcuların ayrılmalarına pek üzülmemişti, ama Sessiz Demid'in de kolhozdan çıkacağı haberi onu fena halde üzmüştü. Demid akşama doğru gelmişti, müthiş sarhoştu. Yine her zamanki gibi hiç konuşmadan merhaba bile demeden Davidov'a küçük bir gazete parçası uzattı, kâğıdın yan tarafına, "Kolhozdan çıkmama izin verin!" diye yazmıştı.

Davidov, Sessiz'in bu hiç de uzun olmayan dilekçesini şaşkınlıkla elinde evirip çevirdi, sonra canı sıkılarak:

"Bu ne ha?.." diye sordu.

Sessiz Demid:

"Çıkıyorum!" diye mırıldandı.

"Nereye? Niçin?"

"Kolhozdan çıkıyorum işte..."

"Neden çıkıyorsun?.. Nereye gideceksin?"

Demid sustu, sonra bir eliyle dört bir yanı işaret etti. Razmiyötnov onun bu işaretini tercüme ederek:

"Demek rüzgâr seni nereye götürürse oraya gideceksin öyle mi?" diye sordu.

"Tamam!"

Davidov, hiç konuşmayan ama kolhozda çok çalışan bu adamın ayrılışına çok üzüldüğü için üsteledi:

"İyi ama niçin çıkıyorsun, onu söyle?"

"Herkes çıkıyor. Ben de çıkayım dedim."

Razmiyötnov kıs kıs gülerek:

"Peki başkaları kendini pencereden aşağı atarsa sen de atar mısın?" diye sordu.

"O başka... Öyle bir şey yapar mıyım hiç!"

Sessiz Demid bunu söylerken boğuk kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Sesi tıpkı boş fıçının uğultusuna benziyordu.

Davidov içini çekti:

"Eh, ne yapalım, mademki çıkmak istiyorsun, çık! İneğini de alabilirsin. Senin gibi bir yoksula malını tartışmadan da geri verebiliriz. Doğrusu bu!.. Verelim mi Razmiyötnov?"

Razmiyötnov:

"Evet verelim..." dedi.

Ama Demid yine canı gönülden bir kahkaha attı ve damdan düşer gibi:

"İneğe artık ihtiyacım yok!" dedi. "Onu kolhoza hediye ediyorum! Sizin anlayacağınız iç güveysi oluyorum! Nasıl, bunu beğendiniz mi? Şaşırdınız değil mi?" Sonra, "allahaısmarladık" bile demeden dışarı çıktı.

Davidov pencereden dışarı baktı. Sessiz Demid kapının yanında hareketsiz duruyordu, batan güneşin kızıl ışıkları, ayı gibi geniş sırtını, kalın tunç rengi ensesini ve hemen hemen yakasına inen kıvırcık sarı saçlarını aydınlatıyordu. Kolhozun avlusu eriyen karların sularıyla doluydu; dış kapıdan ambara kadar geniş bir su birikintisi vardı. Eşikten itibaren çitin dibinde, erimiş karların üstünde çamurlu ayak izleri görülüyordu. İnsanlar yürürken suya basmamak için çitin dibinden, çitteki değneklere tutuna tutuna yürüyordu. Demid sanki hiçbir şey hissetmiyormuş gibi derin düşünceler içinde hareketsiz duruyordu. Sonra birden sarhoşlara özgü bir aldırmazlıkla tam suyun içine bastı ve hafif hafif, dalgın dalgın başını sallayarak ambara doğru yürüdü.

Arkasından ilgiyle bakan Davidov, Sessiz Demid'in bir yığının üstünde duran tahta parçasını alıp kapıya yaklaştığını gördü. Pencereye yaklaşan Razmiyötnov bunu görerek güldü:

"Vay kafasız vay!.. Bizi soymaya mı karar verdi nedir?"

Razmiyötnov hep Sessiz Demid'e sevgi ve dostluk besler, onun bedensel gücüne elinde olmayarak hayranlık duyardı.

Sessiz Demid buzlarla kaplı saçağa öyle bir darbe indirdi ki, en aşağı üç pud ağırlığında kocaman bir buz parçası koptu. Demid yavaşça kapıyı araladı. Düşen buzdan kırılan parçacıklar kapının eşiğine hafif bir tıkırtı çıkararak düşüyordu. Kopan kocaman parçanın bıraktığı boşluktan avluya doğru su akmaya başladı. Razmiyötnov, Davidov'u omzundan yakalayarak Sessiz'i işaret etti:

"Bu adam duramaz, kolhoza yine girer!" dedi. "Bak bir yerde aksaklık gördü, hemen gidip düzeltti, şimdi de gidiyor işte. Onun kalbi, bizim kurduğumuz kolhozda kalmıştır. Doğru söylemiyor muyum?"

• • •

Gazetelerde Stalin'in yazısı yayınlandıktan sonra, Bölge Komitesi, Gremyaçiy parti hücresine ayrıntılı bir genelge gönderdi; bu genelge ana yoldan sola yapılan sapmalar sorununa, belirsiz bir şekilde eğiliyordu. Her şey bölgedekilerin derin bir şaşkınlık içinde olduğunu belli ediyordu. Oradaki memurlardan hiçbiri kolhozlarda görünmüyordu. Kolhozlardan ayrılanların mallarını geri verip vermemek konusunda sorulan soruları ne Parti Komitesi, ne de Bölge Tarım Birliği yanıtlıyordu.

Ancak merkez komitesinden "kolhoz hareketinde partinin ana yolundan sapanlarla mücadele"ye dair bir genelge geldikten sonra Bölge Komitesi harekete geçti; Gremyaçiy Log'a malları elinden alınan Kulakların listelerinin gönderilmesine, kolhoza girenlerin kolektifleştirilmiş kümes hayvanları ile küçük baş hayvanlarının geri verilmesine, seçimlerde oy verme hakkı elinden alınanların listelerinin yeniden gözden geçirilmesine dair emirler yağmaya başladı. Aynı zamanda Nagulnov, Bölge Komitesi ile bölge komisyonunun 28 Mart günü birlikte yapacakları toplantıya resmen çağrılmıştı.

OTUZUNCU BÖLÜM



BİR hafta içinde Gremyaçiy Log'da kolhozdan ayrılan aileler yüzü bulmuştu. Özellikle ikinci ekipten ayrılan çoktu. Bu ekipte ancak yirmi dokuz aile kalmıştı, bunların arasında bile ekip şefi Lyubişkin'in dediği gibi, "gözü dışarıda olan"lar vardı.

Köy olup biten olaylarla altüst haldeydi. Davidov her gün yeni yeni kötü haberler alıyordu. İkinci kez, kolhozdan ayrılanların atlarının ve tarım aletlerinin şimdi mi, yoksa topraklar ekildikten sonra mı geri verileceğini sorduğu zaman, Bölge Komitesi'nden tepeden inen yumruk gibi bir yanıt gelmişti. Bu yanıttan anlaşıldığına göre, Gremyaçiy'de ne pahasına olursa olsun kolhozun yıkılmasını önlemek, kolhozcular arasında çıkmak isteyenlerden mümkün olduğu kadarını bu karardan vazgeçirmek ve kolhozdan ayrılanlara mallarını ancak sonbaharda vermek gerekiyordu.

Bir süre sonra Gremyaçiy'e, Tarım Birliği müdürü ve Bölge Komitesi üyesi Beglıh uğradı. Kısa bir zaman içinde köydeki durum hakkında bilgi aldıktan sonra (o gün daha birkaç büyük tarım işletmesini dolaşacaktı) şunları söyledi:

"Şimdilik ne pahasına olursa olsun kolhozdan ayrılanlara malları geri verilmeyecek. Sonbahara kadar sabredin, ondan sonra bakarız!"

Davidov itiraz edecek oldu:

"Ama mallarımızı geri verin diye boğazımıza sarılıyorlar."

Kararlı ve sert bir adam olan Beglıh gülümsedi:

"Sen de onların boğazına sarıl! Doğrusunu söylemek gerekirse, onlara, mallarını geri vermemiz gerek ama, eyalet komitesinin özel bir genelgesi var: kolhozdan ayrılanların mallarını ancak özel koşullar altında ve daima ilkelerimize uygun olarak geri vereceksiniz."

"Yani?"

"Bunun ne demek olduğunu sormadan anlamalısın! Yoksullarınkini geri vereceksin, orta hallilere ise sonbahara kadar sabretmelerini söyleyeceksin... Anladın mı?"

"Ya iş yürümezse o zaman kolektifleştirme işini yüzde yüze nasıl çıkaracağız Beglıh? Bölge Komitesi bize: 'Ne pahasına olursa olsun, kolektifleştirmeyi yüzde yüze çıkaracaksın!' diye emir vermedi mi? İşte bu yüzden işler başımıza vurdu galiba... Orta hallilere hayvanlarını geri vermemek onlara baskı yapmak demektir, öyle değil mi? Adam toprağını neyle sürecek? Ekimi neyle yapacak?"

"Bundan sana ne birader? Sen teker teker çalışmak isteyenleri değil, her şeyden önce kolhozunu düşüneceksin. Hayvanları geri verirsen, senin kolhoz neyle çalışacak söyler misin ha? Sonra eyalet komitesinden gelen genelge var... Biz devrimci savaşçılar olarak hiç itiraz etmeden, ona harfi harfine uymak zorundayız! Sen elindeki bütün hayvanların yüzde ellisini kolhozun dışında çalışmak isteyene verirsen, planı nasıl gerçekleştirebilirsin? Bu konuda hiçbir itiraz, hiçbir tartışma olmamalı. Hayvanları sımsıkı tutmalıyız! Ekim planını gerçekleştirmezsen kafanı kırarız!"

Ancak kızağa binerken, laf arasında:

"İşler kötü!" dedi. "Partinin çizdiği yola aykırı hareketler için hesap vermek gerekecek kardeşçiğim. Epey fedakârlık etmek gerekecek. Ne yapalım, yöntem bu! Bizim bölgedeki arkadaşlar Nagulnov'a ateş püskürüyor. Burada neler yapmış Allah aşkına? Orta halli bir adama dayak atmış, tutuklamış, tabanca sıkmış. Samohin öyle dedi. Ona bakarsan, Nagulnov'un aleyhine koca bir dosya düzenlemiş!.. Ya... demek Nagulnov 'aşırı sollar'dan olduğunu kanıtladı! Yeni emirleri biliyor musun? Şiddetle cezalandırmak! Hatta gerekirse partiden çıkarmak... Haydi, hoşça kal! Hayvanlara dört elle sarıl, elinden kaçırma ha!"

Beglıh, Voyskova'ya gitmişti. Rüzgâr bindiği kızağın yerde bıraktığı ıslak izleri kurutmamıştı ki, üçüncü ekip şefi Agafon Dubtzov heyecan içinde koşa koşa geldi:

"Yoldaş Davidov! Kolhozdan çıkanlar elimden atları da öküzleri de aldı! Zorla aldılar!" diye bağırdı.

Davidov kıpkırmızı oldu:

"Nasıl aldılar?" diye homurdandı.

"Gayet basit! Seyisi samanlığa kilitlemişler! Kendileri de öküzleri çözüp tarlalara sürmüşler. On sekiz çift öküz ve yedi atı alıp götürmüşler. Ne yapacağız şimdi?"

"Peki sen neredeydin şaşkın ördek!.. Hayvanları almalarına nasıl imkân verdin? Ne yapıyordun o sırada ha? Hangi cehennemin dibinde sürtüyordun? Söylesene!"

Agafon'un çiçek bozuğu kanlı cildine bir sarılık yayıldı, o da sesini yükseltti:

"Ben tavlada ya da ahırda gecelemek zorunda değilim. Bana bağırmaya hakkınız yok! O kadar cesursanız öküzleri geri alın! O zaman sizin sırtınıza da değnek indirip rezil ederler mi etmezler mi görürsünüz!"

Sahiplerinin çok sıkı gözetim altında meralara gönderdiği öküzleri, ancak akşama doğru zorla geri çevirebildiler. Lyubişkin, Agafon Dobtzov ve kolhozdaki üçüncü ekibe katılmış olan altı Kazak, atlara atladıkları gibi bozkıra doğru dörtnala gitmişlerdi. Lyubişkin karşı yamaçta otlayan öküz sürülerini görünce, sayısı pek kabarık olmayan birliğini ikiye ayırdı:

"Agafon, sen yanına üç kişiyi al, vadinin karşı tarafına süratle geç, sağ cenahtan sokul, ben de soldan yanaşırım!" dedi.

Sonra kuzguni siyah bıyığını eliyle düzeltti:

"İşaret ver! Haydi, arkamdan gelin, dörtnala, ileri!"

Olayı dövüşsüz çözümleyemediler. Kolhozdan ayrılan üç köylüyle birlikte öküzleri bekleyen Lyubişkin'in halazadesi Zahar Lyubişkin, bir yolunu bulup çevik bir hareketle Mişka İgnatenko'yu ayağından yakalayıp atından alaşağı etmiş, toprakta sürükleyerek fena halde hırpalamış, birçok yerini morartmış ve gömleğini boydan boya yırtmıştı. Olay yerine yetişen Pavlo Lyubişkin, hala oğlunu kısa ve kalın kamçısıyla döverken, diğerleri de çobanları geri püskürtmüş, öküzleri ele geçirerek dörtnala yeniden köye doğru sürmüşlerdi. Davidov o gece tavlalarla kolhozların kilitlenmesini, kapılarının önünde de kolhozcuların nöbet beklemesini emretti. Ama alınan bütün önlemlere karşın kolhozlardan çıkmış olan-

lar, iki gün içinde, yedi çift öküzü ve üç atı götürmeyi başarmıştı. Hayvanları uzak meralara sürmüş, köylere de büyüklerin yokluğu fark edilmesin diye çoban olarak delikanlıları göndermişlerdi. Kolhoz müdürlüğü ve şûra sabahtan akşama kadar dolup taşıyordu. Kolhozdan ayrılmış olanların kolhoza ait toprakları da ele geçirmeleri tehlikesi belirmeye başlamıştı. Kolhozdan ayrılmış olanlar Davidov'u: "Ya bize toprak ayırın, ya da eski tarlalarımızı işlemeye başlarız!" diye sıkıştırmaya başlamıştı.

Davidov onları yatıştırmaya çalışarak:

"Heyecana kapılmayın arkadaşlar, kendi başına çalışmak isteyenlere de toprak vereceğiz. Yarın işleyeceğiniz toprakları saptayacağız. Bu iş için Ostrovnov'a baş vurun, bu işleri o idare edecek! Doğru söylüyorum!" diyordu.

"Peki bize hangi toprakları vereceksiniz? Ne yandaki toprakları ayıracaksınız?"

"Boş olan neresiyse, orasını vereceğiz."

"Ya o boş dediğiniz topraklar köyün ta öbür ucundaysa o zaman ne olacak?"

"Yoldaş Davidov, bizi budala yerine koyma! Yakındaki bütün topraklar kolhoza ayrıldığına göre, bizlere ancak uzaktaki topraklar verilecek demek. Hayvanlarımızı geri vermiyorsunuz, toprağı neyle ekeceğiz? Kendi sırtımızda mı taşıyacağız tohumluğu, yoksa ineklerimizi mi kullanacağız? Üstelik şimdi de bize en uzak toprakları veriyorsunuz! Şu idareyi görüyor musun, amma da adalet gözetiyor!"

Davidov yalvarıyor, herkese aklına gelen yerde toprak veremeyeceğini söylüyor, kolhozların topraklarını parçalayamayacağını, işleri sekteye uğratamayacağını anlatmaya çalışıyordu. Kolhozdan ayrılıp da ona başvuran ilk grup gürültü ettikten sonra gidiyor, biraz sonra içeriye yeni bir grup dalıyor ve daha eşiğe ayak basar basmaz bağırıyorlardı:

"Bize toprak verin! Bu ne rezalet! Bizim topraklarımıza el koymaya ne hakkınız var? Toprağı ekmemize bile izin vermiyorsunuz. Yoldaş Stalin sizin için neler yazdı, unuttunuz mu? Biz de ona mektup yazabiliriz yani, yalnız elimizdeki hayvanları vermemekle kalmadığınızı, toprağı bile vermediğinizi, bizi bütün olanaklardan

yoksun bıraktığınızı da yazarız. Bu işler için de size 'aferin' demeyecek herhalde!"

"Yakov Lukiç, yarın sabah onlara Yengeçli Pınar'ın öbür yanındaki toprakları ver..."

Kolhozdan çıkanlar avaz avaz:

"Ne? O el değmemiş toprakları mı vereceksiniz bize?" diye bağırıyorlardı.

Yakov Lukiç:

"El değmemiş toprak ne demek? Yalnız bir süre için ekilmemiş bir toprak," diye onları yatıştırmaya çalışıyordu.

Her kafadan çeşit çeşit sesler fırtına halinde yükseliyordu:

"Biz katı toprak istemiyoruz!"

"Onu neyle süreceğiz?"

"Yumuşak toprak verin bize!"

"Bize hayvan verin, o zaman sert toprağı işleriz..."

"Moskova'ya, Stalin'e haberci göndereceğiz..."

"Ne hakla hayatımızı mahvediyorsunuz?"

Kadınlar çileden çıkmıştı, bağırıp çağırıyor, diğer Kazaklar da onları canı gönülden destekliyordu. Patırtıyı susturmak için büyük çaba harcamak gerekiyordu. Davidov sonunda artık kendine hâkim olamıyor, bağırmaya başlıyordu:

"Siz daha ne istiyorsunuz? En iyi topraklarımızı size mi verelim? Bunu yapmayacağız! Doğrusu bu. Hükümet önceliği kolhozlara tanıyor, kolhoza karşı olanlara değil!.. Defolun buradan! Cehennemin dibine kadar yolunuz var!"

Tek başına çalışmaya karar verenlerden bazıları, eskiden kendilerine ait olan, sonradan da kolhozun ana topraklarına katılan tarlaları yer yer işlemeye başlamıştı bile. Lyubişkin onları kolhozlara ait tarlalardan kovdu; Yakov Lukiç ise tahta bir metreyle Yengeçli Pınar'ın öte yanına gitti ve iki günde, tek başlarına çalışmaya karar verenlere tarla ayrımı yaptı.

Demka Uşakov'un ekibi ayın yirmi beşinde, kurşuni kumluk tarlaları sürmeye başlamıştı. Davidov, elinden iyi iş gelebilen kolhozcuları tarlalardaki işlere bakacak olan ekip şeflerinin emrine verdi ve ekipleri ayırdı. İhtiyarların çoğu seve seve tohumcu, ko-

tancı ya da tırmıkçı olarak ekiplere katılmıştı. Kimse tohumları elle savurmak istemiyordu, hatta çelimsiz, kuvvetsiz bir ihtiyar olan ve daha önce kolhozda "Tavuk parmaklayan" diye anılan Akim Beşlebov bile tohum serpme makinesinde çalışmaya talipti. Davidov, Şukar Dede'ye kolhozdaki tavlaya bakım işini verdi. Her şey hazırdı, ama tohum ekme işi, iki gün iki gece bardaktan boşanırcasına yağan, Gremyaçiy tepeleriyle, sonbaharda nadas yapılmış ve sabahları ak bir buhar tabakasına bürünmüş toprakları ıslatan bereketli yağmurlar nedeniyle gecikmişti.

Kolhozdan artık çıkan yoktu, kalanlar kuvvetli bir çekirdek oluşturmuştu. Gremyaçiy Log'da kolhozdan en son Andrey Razmiyötnov'un sevgilisi Marina Poyarkova ayrılmıştı. İkisinin arasındaki ortak yaşam bir türlü yoluna girmiyordu. Marina kendini Tanrı'ya adamış, dine bağlanmış, bütün Büyük Perhiz ayı boyunca perhiz tutmuş, üçüncü hafta hemen her gün Tubyansk Kilisesine gidip dua etmiş, günah çıkarmış ve kutsal ekmeği yemişti. Andrey'in azarlarına karşılık vermiyor, susuyor, isyan etmiyordu. Andrey küfrettiği zaman da yanıtlamıyor, çoğu zaman hiç konuşmuyor, herhangi kötü bir söz söyleyerek yediği kutsal ekmeği kirletmek istemiyordu.

Bir gece Andrey geç vakit eve döndüğü zaman, küçük odada bir kandil yandığını gördü. Hiç duraksamadan odaya girdi, kandili asılı olduğu yerden aldı, içindeki yağı avucuna döküp dikkatle derisi odun gibi sertleşmiş çizmelerini yağladı, kandili de çizmenin topuğuna vurarak kırdı:

"Senin gibi aptallara kaç kez bunların afyon gibi adamı uyuşturduğunu, beyni bulandıran bir şey olduğunu söyledik! Bir türlü anlamıyorsun! Böyle tahta parçalarına tapıyor, yağ yakıyor, mumları boşuna harcıyorlar! Ah Marişka! Sana şimdi kırbaçla temiz bir dayak atmalıydım ama... Kiliseye sık sık gitmeye başlaman herhalde boşuna değil..."

Gerçekten de Marina'nın kiliseye gidişinin nedensiz olmadığı anlaşıldı: Ayın yirmi altısında kolhozdan ayrıldığına dair bir dilekçe verdi. Dilekçesinde kolhozda bulunmanın "Tanrı'ya karşı gelmek" olduğunu belirtmişti. Lyubişkin:

"Peki Andryuşka ile aynı yatakta yatmak Tanrı'ya karşı gelmek değil mi? Yoksa o yalnızca tatlı bir günahtan mı ibaret?" diye gülümseyerek sordu.

Marina hiçbir şey söylememişti, ama birkaç dakika sonra o ciddi tavrının yok olacağını ve kendi dudaklarından kutsal ekmeğe hiç de yakışmayan sözlerin dökülüceğini aklından bile geçirmiyordu.

Köy şûrasından Andrey koşup gelmişti; yüzü sapsarıydı ve müthiş bir öfke içindeydi. Yara izi bulunan terli alnını ceketinin koluyla silerek Davidov'la Yakov Lukiç'in yanında hiç çekinmeden yalvarmaya başlamıştı:

"Marişa... Sevgilim... Beni mahvetme... Rezil etme beni! Söyle, neden kolhozdan çıkmak istiyorsun? Ben seni her zaman korumadım mı, sevmedim mi ha? Şeytan ruhlu kadın... Bak, ineğini bile geri verdiler, daha ne istiyorsun? Tek başına bir hayat kurmak için üstelersen, seninle hayatımı, sevgimi paylaşabilir miyim artık? Kümesteki hayvanlarını, tavuklarını, tüysüz horozunu, sonra Hollanda cinsi kazını, hani o uğrunda o kadar gözyaşı döktüğün kazı bile geri verdiler. Hepsi şimdi senin avlunda dolaşıp duruyor. Daha ne kaşınıp duruyorsun? Dilekçeni geri al!"

Marina hafifçe çekik olan gözlerini kısarak öfkeyle:

"Hayır... Hayır..." diye bağırdı. "İstemiyorum... üstüme varma, yalvarma! Kolhozda kalmayı istemiyorum! Sizin işlediğiniz günaha ortak olmaya niyetim yok! Arabamı da, sabanımı da, tırmığımı da geri verin!"

"Marina aklını başına topla! Yoksa iş kötüye gider, seni terk ederim!"

"Terk edersen et, vız gelir bana, sarı şeytan seni! Allahın belası azgın köpek! Gözlerini ne kırpıyorsun? Namussuz herif? Kudurmuş gibi gözlerini ne iri iri açıyorsun öyle? Dün gece Malaşka İgnatenkova ile sokaklarda aşna fişne eden kimdi? Sen değil miydin ha? Seni ırz düşmanı seni!.. İtoğluit! Terk et, ne duruyorsun, ben sensiz de yaşarım! Zaten çoktandır bu işi yapmak istiyordun, pekâlâ farkındayım."

"Marişa! Bunları nereden çıkarıyorsun? Hangi Malaşka ile dolaşmışım? Ben onunla ömrümde hiçbir yere gitmedim. Hem bunun kolhozla ne ilgisi var?"

Andrey başını ellerinin arasına aldı ve artık söyleyecek bir şey bulamadığı için sustu. Birden öfkelenen Lyubişkin söze karıştı:

"Ne ayaklarına kapanıyorsun kaltağın? Yalvarmasana be! Gururunu çiğnetme! Sen partizan değil misin? Ne yalvarıp duruyor, yüzüne gülüyorsun? Suratına bir tokat çak, kafasına bir yumruk indir derhal aklı başına gelir..."

Marina'nın yüzü birden pençe pençe kızardı, arkasına iğne batmış gibi sıçradı, kuvvetli göğsünü ileri doğru çıkarıp geniş omuzlarını gererek tıpkı erkek gibi kollarını sıvadı ve Lyubişkin'in üzerine yürüdü:

"Sen başkasının işine ne karışıyorsun yılan suratlı herif! Çingene dölü! Kara suratlı... maymun herif seni!.. Şimdi suratını delik deşik ederim ha! Ekip şefi olmandan mı korkacağım? Senin gibilerini kırk defa cebimden çıkarırım..."

Lyubişkin, olmayacak bir harekete karşı gafil avlanmamak için köşeye doğru çekildi, canı sıkılmıştı, kalın bir sesle:

"Ben sana ne yapacağımı bilirdim! O yağlarını da eritirdim ama..." dedi.

O sırada, her nedense, bir gün Tubyansk değirmeninde Marina'nın görünüşte gayet sıhhatli bir Kazak'la, Don nehrinin beri yanındaki Kazaklardan biriyle güreşe tutuştuğunu ve orada bulunanların neşeli bakışları altında adamı yere yıktığını, arkasından da hiç çekinmeden sarf ettiği açık saçık kelimelerle onu yerin dibine soktuğunu hatırladı. Marina soluk soluğa: "Sen bir kadını bastıracak adam değilsin amca..." demişti. "Senin gibi kuvvetten yana yoksul, üstelik yakaladığını sıkı tutamayan bir adam, ancak alta düşüp sümüğünü çekebilir."

Bunu söyledikten sonra da, güreş sırasında yana kaymış olan yazmasını ve dağılmış saçlarını düzelterek tepeye doğru yürümüştü. Lyubişkin, Marina'nın yendiği Kazak'ın düştüğü yerden ayağa kalkarken yüzünün nasıl al al olduğunu, üstünün başının nasıl çamurlandığını, tezekten kirlendiğini de hatırlıyordu. Onun için sol elini bükerek dirseğini ona doğru çevirmişti.

"Üstüme gelme, vallahi seni kalbura çeviririm ha! Çek arabanı buradan!" diye uyardı.

"Sen bundan kokladın mı ha?"

Marina bir an için eteğini ta yukarıya kadar kaldırdı. Onu hemen hemen Lyubişkin'in burnunun dibinde yelpazeler gibi ileri geri salladı, pembeye çalan yuvarlak dizleri, kaymak rengini andıran sarımtırak, kuvvetli, sağlam ve dolgun gövdesi göz kamaştırıcı bir parlaklıkta göründü.

Birden pınar gibi için için kaynamaya başlayan öfkesinin etkisiyle kendini bilmez hale gelmişti. Feleğin çemberinden geçmiş olan Lyubişkin bile Marina'nın sağlam ve bembeyaz gövdesiyle gözü kamaşmış gibi geriye çekildi, derin bir şaşkınlık içinde:

"Çıldırmış be! Tu!.. Allah kahretsin seni! Kadın değil azgın kısrak bu! Defol buradan! Varma üstüme! Allah belanı versin!.." diye söylenerek yan yan kaydı, çığlık çığlığa bağıran Marina'nın yanından süzülüp sofaya çıktı. Giderken yerlere tükürüyor, küfrediyordu.

Davidov başını masanın üzerine koyarak, gözlerini kapamış, kahkahalarla katılırcasına gülüyordu. Razmiyötnov, Lyubişkin'in ardından dışarı çıkarak kulakları sağır eden bir gürültüyle kapıyı kapadı; yalnızca Yakov Lukiç artık tamamen kendini kaybetmiş görünen, jandarma gibi sert tavırlı kadını yatıştırmaya çalıştı:

"Ne bağırıyorsun canım? Ne ahlaksız karısın be! Bir kadın eteğini hiç böyle kaldırır mı? Benim gibi ihtiyardan bile utanmıyorsun."

Marina kapıya doğru yürüyerek Yakov Lukiç'e:

"Sen sus bakalım!" diye bağırdı. "Senin ne biçim ihtiyar olduğunu pekâlâ biliyorum. Geçen yıl Troitsa yortusunda saman taşıdıkları zaman bana ne teklif ettiğini unuttun mu? Belleğini mi kaybettin yoksa?.. Sen de bunlardan aşağı değilsin, bunak! Bunlar neyse sen de osun!.."

Avluya çıkınca tıpkı bir fırtına bulutu gibi ileri doğru atıldı, Yakov Lukiç arkasından bakarak utangaç bir tavırla hafifçe öksürdü ve onu suçluyormuş gibi başını salladı.

Biraz sonra da Marina'nın kendi arabasının okunu omuzlarına aldığı gibi tırmığını ve sabanını birinci ekibin avlusundan kolayca dışarı çıkardığını gördü. Yağmur yağdığı için tarladan dönen Demka Uşakov, herhalde kadına fazla yaklaşmanın tehlikeli olacağını düşünerek, oldukça uzaktan arkasından gidiyor:

"Marina! Marina! Hey! Sana söylüyorum... Hemşire Poyarkova. Sesimi duymuyor musun? Marina Terentiyevna!" diye sesleniyordu. "Sana bu malları nasıl veririm? Bunların hepsi benim listede kayıtlıdır!"

"Verirsin, verirsin, bir şeycik olmaz..."

"Aptal kafa! Bunların artık ortak malımız olduğunu anlamıyor musun?.. Yalvarırım bunları geri getir! Budalalık etme. Ne biçim insansın sen? Yaptığına düpedüz hırsızlık derler! Bu alçaklığın yüzünden seni mahkemeye verirler be! Davidov'un imzası olmadan sana hiçbir şey veremem !"

Marina kısaca:

"Verirsin, bir şey olmaz," diye cevap verdi.

Demka'nın gözleri şaşkınlıktan âdeta bir noktada birleşmişti. Ellerini yalvarıyormuş gibi göğsüne bastırıyordu. Marina ise kırmızı yüzü ter içinde hiç duraklamadan arabasını çekmeye devam ediyor, yana yaslanmış tırmığın demirlerini hafif hafif çıngırdatarak ilerliyordu.

Yakov Lukiç, 'Elinden arabayı almalı, o zaman ona buna dil uzatmak nedir anlar. Ama nasıl alırsın arabayı? Bir kere onunla dalaştın mı, artık seni dünyaya geldiğine pişman eder!' diye düşündü, başını belaya sokmamak için yan sokağa saptı.

• • •

Razmiyötnov ertesi gün Marina'nın evinde bulunan eşyalarını, tüfeğini, fişekliğini, kâğıtlarını toplayıp evine götürmüştü. Marina'dan ayrıldığı için çok acı çekiyor ve yalnızlıktan nefret ediyordu. Bunun için, "Azıcık derdini dağıtmak" maksadıyla Nagulnov'a gitti. Gremyaçiy Log'a akşam çöküyordu, yağmurla yıkanmış berrak havada incecik bir hilal, gökyüzünün batısında ışıl ışıl bir dilim halinde görünüyordu. Çağlayan suların hiç durmayan şırıltısı ile bozulan bir mart sessizliğinin derin karanlığı köyü sarmıştı. Andrey karanlıkta çamurlara bata çıka ağır ağır yürüyor, derdini düşünüyordu. Rutubetli havada baharın heyecan veren kokuları duyulmaya başlamıştı. Topraktan acımtırak bir koku yükseliyordu. Harmanlardan küflü bir hava, bahçelerden şarabın ko-

kusunu hatırlatan ekşi kokular geliyor ve çitlerin yanı başında boy atmaya başlayan körpe otlardan insanı sarhoş eden keskin bir koku yayılıyordu.

Andrey gecenin karanlığı içinde yükselen bu çeşit çeşit kokuları içine çekiyor, ayaklarının altında su birikintilerinin içinde yıldızların kıvılcım kıvılcım titreyen yansılarına bakıyordu. Marina'yı düşünüyor ve özlemden, incinmiş gururundan ötürü gözlerinde yakıcı yaşların biriktiğini hissediyordu.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM



ŞUKAR Dede kolhoza daimî arabacı olarak atanmasını büyük bir sevinçle kabul etmişti. Yakov Lukiç, idare heyetinin yapacağı yolculuklar için ayrılan ve eskiden Kulaklara ait olan iki atı teslim ederken:

"Onlara gözünün bebeği gibi bakacaksın! Daima sağlıklı olmalarına, zayıflamamalarına dikkat et!" demişti. "Onları fazla yorma. Koşturup bitap düşürme. Titok'a ait olan bu kula at yok mu, iyi cinstir, öteki alaca da Don'daki iyi atlardan biridir. Bizde pek fazla iş olmaz. Çok zaman geçmeden bunları da kısrakların yanına salacağız. Bunların her halinden sen sorumlusun!"

Şukar Dede:

"Bana ne söylüyorsun?" dedi. "Sanki ben atlara nasıl bakılacağını bilmiyor muyum? Ömrüm boyunca elimden kaç at geçti biliyor musun? Bir insanın başında ne kadar saç varsa, o kadar at geçti elimden..."

Oysa gerçekte Şukar'ın bütün ömrü boyunca görüp görebildiği atların sayısı ancak ikiydi. Bunlardan birini bir inekle değişmişti, diğerine gelince, Şukar çakırkeyif bir halde Voyskovo köyünden dönerken o atı otuz rubleye yoldan geçen Çingenelerden almıştı. Onu satın almak için gözden geçirdiğinde, hayvan etine dolgun, kır renginde, kulakları sarkık, gözünde leke bulunan bir kısraktı. Ama çok çevikti. Şukar Dede, Çingeneyle öğleye kadar pazarlık yapmıştı. Belki kırk defa birbirlerinin ellerini sıkmış, sonra vazgeçerek ayrılmış ve yeniden pazarlığa başlamışlardı. Çingene yeminler ederek:

"Kısrak değil altın! Nasıl koşar biliyor musun? Gözünü kapa, toprağı göremezsin. Şimşek gibi, kuş gibidir," diye tükürük saçıyor, yorgunluktan bitkin haldeki Şukar Dede'nin ceketinin eteğini çekip söyleniyordu.

Şukar Dede Çingenenin bir türlü anlaşamadıkları o tek rubleyi fiyattan indirmesini içinden dileyerek atı şöyle kötülüyordu:

"Tek bir azı dişi kalmış, bir gözü görmüyor, ayağındaki nallar sallanıyor! Karnı aşağı sarkmış..."

"Dişlisini ne yapacaksın? Dişi az olan yemi de az yer. Gencecik bir kısrak veriyorum sana! Tanrı biliyor ya, kısrak değil yavru. Dişlerini hastalıktan yitirmiştir. Sonra o gözündeki lekeden sana ne? Bir kere o leke değil, küçük bir benek. Nallarını da temizler yerine oturtursun. Kır renkli bir kısrak. Belki gösterişli değil ama, onu koynuna alacak değilsin ya, toprağı süreceksin! Doğru söylüyorum; karnının sarkmasına gelince, neden öyle şiş karınlı olduğuna dikkat etsene. Kuvvetten. Koştu mu yerleri titretir, düştü mü kaldırabilene aşkolsun, üç gün yerden kalkmaz! Ah babacığım sen otuz rubleye galiba yarış atı almak istiyorsun. O parayla canlısını alamazsın, ölüsünü ise tabii sana bedava verirler."

Allahtan Çingene iyi ve merhametli bir adam çıkmış, pazarlığın sonunda o tek rubleyi de kırmıştı. Sarkan dizginleri kaldırıp Şukar Dede'nin eline teslim etmiş, ağlıyormuş gibi hıçkırmış, uzun parlak lacivert ceketinin koluyla kahverengiye çalan alnını silmişti.

Kısraksa, daha dizginler Şukar Dede'nin eline geçtiği anda biraz önceki canlılığını yitirmişti. Yaşlı adamın onu çekmek için harcadığı büyük çabaya boyun eğerek, arkasından güçlükle dermansız ayaklarını ileri doğru atarak yürüyordu. O zaman Çingene bir kahkaha atmış, dudaklarının arasından tebeşir gibi bembeyaz ve sapasağlam dişleri görünmüştü. Şukar Dede'nin arkasından bağırıyordu:

"Aslan babacığım! Don Kazak'ı! Sana söylüyorum! İyiliği unutma... Bu at bana kırk yıl hizmet etti! Sana da bir o kadar eder. Yalnız ona haftada bir defa yem ver. Fazla verirsen kudurur. Benim babam Romanya'dan bu atın sırtında geldi... Onu Moskova'dan kaçan Fransızların elinden almış... Çok değerli bir attır ha!.."

Satın aldığı atı güçlükle çeken Şukar'ın arkasından bir şeyler daha bağırıp durmuştu, bacaklarının arasında da karga gibi kapkara patırtıcı Çingene çocukları koşuşmuş, bağrışmışlardı. Çingene kadınlar da tiz bir sesle çığlık atmış, kahkahalarla gülmüşlerdi. Şu-

kar ise hiçbir şeye önem vermeden yoluna devam etmiş, saf saf, 'Ne kadar değerli bir at aldığımı bilmiyor muyum sanki! Param olsaydı, çok daha iyisini alırdım. O Çingene neşeli adammış, benim gibi şakadan hoşlanıyor! Neyse, işte atım da var. Pazar günü bizim karıyı alıp kasabadaki pazara götürmeli...' diye düşünmüştü.

Tubyansk köyüne varır varmaz atta şaşılacak bir değişiklik olmuştu. Şukar bir ara başını arkaya çevirip bakınca şaşalamıştı. Arkasından şiş karınlı besili bir kısrak değil, karnı içeri çökmüş, sağrıları âdeta göçmüş, kemikleri ortaya çıkmış, zayıf, sıska bir beygir geliyordu. Yarım saat içinde yarı yarıya zayıflamıştı. Şukar, "Aman Allahım!.. Aman Allahım!.." diye fısıldayarak istavroz çıkarmış, elinden dizginleri düşürmüş, sarhoşluğunun bir anda sanki sihirli bir elin etkisiyle dağılmış gibi tamamen yok olduğunu hissederek olduğu yerde duraklamıştı. Ancak atın öbür yanına geçtiği zaman, neden bu kadar kısa zamanda böyle şaşılacak bir şekilde zayıfladığını anlamıştı. Ayıp denecek kadar küstahça yandan yukarı doğru kıvrılan ve idrarla sırsıklam olan kuyruğun altından, âdeta ıslık çalarcasına gazla karışık sulu pislik fışkırıyordu.

Şukar Dede başını ellerinin arasına alarak, "Vay benim zavallı başım..." diye içini çekerek söylenmiş, on misli büyük bir kuvvetle dizginleri sımsıkı tutarak kısrağı sürüklemeye başlamıştı. Hayvanın midesindeki guruldama, için için kaynayan volkan gibi ta Tubyansk köyüne kadar sürmüş, geçtiği her yerde utanç verici izler bırakmıştı. Şukar hayvanı dizginlerinden tutup götürmeye devam etseydi, Gremyaçiy Log'a kadar kazasız belasız varabilecekti. Ama kum'unun oturduğu ve birçok tanıdık Kazak'ın bulunduğu Tubyansk köyünün ilk evinin hizasına geldiği zaman, satın aldığı atı dizginlerinden tutup çekmektense, yavaş bir yürüyüşle de olsa yola at sırtında devam etmeye karar vermişti. Birden içinde bir gurur ve her zamanki gibi başkalarının önünde övünme arzusu uyanmıştı. Herkese Şukar'ın da artık yoksulluktan kurtulduğunu, kötü de olsa kendi atının sırtında yola çıktığını göstermek istemişti.

Yan gözle hizasında durduğu evden tanıdık bir Kazak'ın çıktığını görünce öfkeyle, "Brrrr... Allahın belası oyundan başka bir şey istemezsin..." diye bağırmıştı.

Bu sözlerle dizginleri çekmiş ve eyerin üstüne iyice yerleşmişti. Belki çok yıllar önce gerçekten oyuncu olan ve ikide bir şaha kalkan kısraksa o sırada hiç de oynayacak halde değildi. Durmuş, başını önüne eğmiş, arka ayaklarını gövdesine doğru çekmişti. Şukar, 'Kum'un önünden geçeyim de bir görsün bakalım...' diye düşünmüş ve eyerin üstünde âdeta zıplayarak koca karınlı hayvanın kemikli sırtına abanıvermişti. İşte o anda Tubyansk'taki Kazakların yıllarca dillerinden düşürmediği bir şey olmuş, Şukar tam orada o zamana kadar duyulmamış bir şekilde rezil olmuştu! Olup bitenleri Kazaklar hiç unutmadı ve muhakkak ki kuşaktan kuşağa da anlatılacaktı bu hikâye.

Şukar'ın ayakları yerden kesildiği, kendisi de atının sırtına abanıp iyice yerleşmeye çalıştığı anda, birden kısrak olduğu yerde sallanmış, karnının içinde bir guruldama olmuş, sonra hayvan durduğu yerde kuyruğunu yana açarak yolun üzerine devrilivermişti. Şukar ellerini iki yana açarak yolun öte yanına uçmuş ve tozlu hendeğe düşmüştü! Birden öfkeyle ayağa fırlamış ve o zaman tanıdığı Kazak'ın bu rezaleti gördüğünü fark edince işi örtbas etmek için atını tekmeleyerek:

"İkide bir tekme atıp duruyordun! Canavar! Geber!" diye bağırmaya başlamıştı.

O zaman hayvan ayağa kalkmış ve sanki hiçbir şey olmamış gibi kafasını yolun kıyısındaki fundaların solgun yapraklarına doğru uzatmıştı. Şukar'ın başına gelenleri seyreden ve şakayı seven neşeli Kazak, çitin öte yanından yola atlayarak ona yaklaşmıştı:

"Merhaba Şukar..." demişti. "Görüyorum ki at almışsın."

"Almasına aldım ama, galiba azıcık aldandım. Huysuz çıktı kerata... Sırtına bindim mi, hop kendini yere atıyor. Herhalde şimdiye kadar sırtına binen olmadı. Alıştırılmamış olacak!"

Kazak gözlerini kısarak kısrağın çevresinde iki kez dolaşmış, bu arada çevik bir hareketle ağzına, dişlerine bakmış, sonra çok ciddi:

"Öyle olacak ya! Henüz cahil, yoksa çok iyi cins bir hayvan! Belli. Dişlerine bakarsan, en aşağı elli yaşındadır, daha az olamaz! Ama cins olmasına cins! Asil hayvan! Böyle bir hayvanı kimse zapt edemez!" demişti.

Şukar adamın kendisine samimiyet gösterdiğini görünce cesaretlenmişti:

"İgnati Porfiriç sana bir şey soracağım, bu hayvan neden böyle kısa zamanda bu kadar zayıfladı acaba? Ben onu getirirken hayvan gözümün önünde eridi âdeta! İçinden pis kokan gazla su gibi pislik fışkırıp duruyordu. Çeşme gibi... Bütün yolu berbat etti."

"Sen bu hayvanı nereden aldın, Çingenelerden mi?"

"Evet... Sizin köyün hemen berisinde bir yere konaklamışlardı, onlardan aldım."

Atlardan anlayan, Çingenelerin de ne mal olduklarını bilen Kazak:

"Bu hayvan neden zayıfladı biliyor musun?" demişti. "Çünkü onu sana vermeden evvel şişirmişlerdi! Yaşlı, çelimsiz, zayıf hayvanı satmadan önce makatına ortası delik bir kamış sokarlar, sonra aşirette ne kadar adam varsa hepsi gelip sırayla kamışı üfler, o kadar ki, hayvan yavaş yavaş şişmeye başlar, sonra da yusyuvarlak, şiş göbekli bir şey olur. Onu böyle kocaman bir balon gibi şişirdikten sonra, kamışı çıkarıp yerine katran sürülmüş bir parça bez sokarlar ki, içerideki hava dışarı çıkmasın! İşte sen böyle şişirilmiş bir at aldın! Gelirken yolda tıpası düşünce, hayvancağız da zayıflamaya başlamış işte. Sen geri dön tıpayı bul bakalım. O zaman yapılacak şeyi düşünürüz."

Şukar öfkeyle:

"Allah belalarını versin! Aldattılar beni!" diye bağırarak Çingene kafilesinin konakladığı yere doğru koşmuştu, ama orada artık ne çoban ateşleri, ne çadır, ne de araba kalmıştı. Derenin kıyısında hepsi yok olmuştu.

Az önce Çingenelerin konakladığı yerde hâlâ sönmemiş bir ateşin dumanı tütüyor, uzaklardaysa yazın olduğu gibi boz renkte bir toz havada dalgalanıp duruyordu. Çingeneler masalda olduğu gibi birdenbire ortadan yok olmuşlardı. O zaman Şukar ağlayarak geri dönmüş, candan ilgi gösteren İgnat Porfiriç de evinden çıkarak:

"İstersen ben altına geçip hayvanı tutayım da tekrar huysuzluk edip kendini yere atmasın... Sen de üzerine binip gidersin," diye teklif etmişti.

Utancından, üzüntüsünden ve terden sırsıklam olan Şukar, adamın yardım önerisini kabul etmişti. Güçlükle hayvanın üzerine çıkmıştı. Ama felaket orada bitmemişti; gerçi hayvan kendini yere atmamıştı ama, acayip bir şekilde koşmaya başlamıştı. Dörtnal koşar gibi ön ayaklarını ileri doğru atarken, arka ayaklarını yukarıya doğru, sırtından da daha yukarıya fırlatıyordu. Bu şekilde Şukar'ı ilk sokağa kadar götürmüştü. Bu delice koşu sırasında Şukar'ın başındaki kalpak kayıp yere düşmüş ve üç dört kere sarsıntıdan, içinde bir şeyler kopuyormuş gibi birtakım hareketler olmuştu. Adamcağızı hıçkırık tutmuştu. Şukar sonunda birdenbire kendini hayvandan aşağı atmış, 'Aman yarabbi... Ben böyle dünyada gidemem!' diye düşünmüştü.

Sonra kalpağını yerden almak için geri dönecek olmuştu, ama kendisine doğru birtakım adamların aceleyle geldiklerini görünce vazgeçmişti. Telaşla geri dönüp başına bu kadar iş açan ve beklenmeyecek hareketlerde bulunan atını köyün öbür tarafına çıkarmıştı. Yel değirmenine varıncaya kadar peşinden çocuklar koşmuş, sonra vazgeçip geriye dönmüşlerdi... Şukar ise Çingenenin "Şimşek gibi" dediği atın sırtına binmeye cesaret edememişti. Onu tepeye doğru sürmüş, ama tepeye gelince artık dizginleri tutamayacak bir hale geldiği için hayvanı önüne katıp öyle götürmeye karar vermişti: İşte o zaman bu kadar fedakârlıkla aldığı atın her iki gözünün de kör olduğunu anlamıştı. Hayvan doğru çukurların, hendeklerin üstüne gidiyor, onların üstünden atlayacağına içine batıyor, sonra titrek ön ayaklarının üstünde derin derin soluyarak doğruluyor, yeniden yola koyuluyor, ama yürürken de acayip bir şekilde daireler çiziyordu. Şukar hayvanın kör olduğunu anlayınca derin bir üzüntü içinde onu kendi başına bırakmıştı. O zaman bir şeyin farkına varmıştı, kısrak bir daireyi tamamladıktan sonra hiç durmadan ikinci bir daire çizmeye koyuluyordu. İşte o zaman Şukar, artık başka hiç kimsenin düşüncesini sormaya gerek kalmadan, satın aldığı atın yaşam boyunca bir bostanda dolap beygiri olarak dönüp durduğunu ve o bostanda kör olup yaşlandığını anlamıştı.

Kısrağı ortalık kararıncaya kadar tepede otlatmıştı; köye gündüz girmekten utandığı için ancak gece eve götürebilmişti. İriyarı ve öfkesi pek olan karısı onu nasıl karşılamıştı, küçük, çelimsiz Şukar

satın aldığı işe yaramaz hayvan yüzünden karısıyla neler yaşamıştı! Burası belirsiz! O zamanlar Şukar'la arkadaşlık eden kunduracı Lokateyev öyle diyordu.

Bilinen bir şey varsa, o da kısrağın kısa bir süre sonra uyuz olduğuydu. Hayvan o kadar tüyünü dökmüş ve çirkinleşmişti ki... Sonra bir gece, avluda kendi kendine sessizce ölüp gitti. Şukar da hayvanın derisini satarak arkadaşı Lokateyev'le birlikte kafa çekti.

Şukar Dede ömrü boyunca elinden bir sürü at geçtiğini Yakov Lukiç'e söylerken, onun kendisine inanmayacağını, çünkü bütün hayatının onun gözleri önünde geçtiğini gayet iyi biliyordu, ama övünmeden, yalan söylemeden yapamıyordu. Yaradılışı böyleydi... Bir türlü yenemediği bir kuvvet ona böyle şeyler söyletiyordu ki, aradan birkaç dakika geçtikten sonra, söyledikleri nedeniyle bin pişman oluyordu.

Velhasıl Şukar Dede aynı zamanda hem arabacı, hem de seyis olmuştu. Doğrusunu söylemek gerekirse, üstüne aldığı bu ödevleri pekâlâ başarıyordu. Daima sürati seven Nagulnov'un onda eleştirdiği tek şey, arabayı ikide bir durdurmasıydı. Daha avludan çıkar çıkmaz, "Brrr... durun bakalım yavrularım," diyordu.

Nagulnov:

"Neden durdun?" diye soruyordu.

Şukar Dede:

"Atlar ihtiyacını görsün diye!" diyor ve uzun uzun öyle ıslık çalıyordu ki, sonunda Nagulnov ihtiyarın oturduğu yerden kırbacı çekerek atın sırtına doğru şaklatıyordu.

Şukar Dede Kazaklara böbürlenerek:

"Artık çarlık zamanı gibi değil ki! O zamanlar arabacı önde oturuyor, yolcu da arkada sırtını yumuşacık yastıklara dayayarak hafifçe sallana sallana gidiyordu. Şimdi öyle mi ya! Bakın ben arabacıyım değil mi! Öyle olduğu halde, Davidov'un yanında, arkada otururum. Bazen bir sigara içmek istersem, ona: 'Sen azıcık dizginleri tut da ben kendime bir sigara sarayım' diyorum. 'Hay hay, memnuniyetle' diyor. Dizginleri alıyor, bazen bir saat kadar arabayı kendi sürüyor, ben de arkada rahat rahat oturuyor, manzarayı seyrediyorum!" diye anlatıyordu.

Arabacı olalı daha mağrur tavırlar takınmaya başlamış, hatta gevezeliği bile azaltmıştı. Baharda, soğuk havaya rağmen, atlara daha yakın olabilmek için geceleri tavlada yatmaya başlamıştı. Ancak bir hafta geçmeden ihtiyar karısı, güya Şukar Dede geceleri tavlada yanına genç kadınları alıyormuş diye söylenerek, onu herkesin içinde döve döve, küfrede ede tekrar evine götürmüştü. Şukar Dede için bu çirkin dedikoduyu köyün delikanlıları özellikle çıkarmış, şaka olsun, eğlence çıksın diye ihtiyar kadına söylemişlerdi. Ama Şukar Dede karısının sözlerine itiraz etmeden evine dönmüş, sonra da atlara bakmak için geceleri bir iki kez yatağından kalkıp, yanında kıskanç karısıyla birlikte tavlaya kadar gitmeyi âdet edinmişti.

Kısa bir zaman içinde atları arabaya o kadar süratle koşmayı öğrenmişti ki, bu konuda Gremyaçiy'deki itfaiye ekibiyle bile yarışabilirdi. Tavlada hareketsizlikten uyuşmuş olan ve durup durup heyecanla kişneyen atları dışarı çıkarırken susturmak için daima gür bir sesle:

"Oynama! Yine kişniyor bak! Şeytan mahluk! Bak, öteki de hayvan! O da senin gibi cici bir at işte, ama kişnemiyor!" diye söylenirdi.

Sonra atı arabaya koşup yerine oturduktan sonra kendinden memnun:

"Haydi bakalım, yola çıkalım da bir çizgicik* kazanalım. Doğrusunu söyleyeyim, bu hayat pek hoşuma gitmeye başladı arkadaşlar!" diyordu.

• • •

Ayın 27'sinde Davidov, verdiği emrin aksine, birinci ekibin gerçekten toprağı uzunlamasına mı işlediğini denetlemek için tarlaya gitmeye karar verdi. Bu işi ona, tohum serpme makinelerinden birini onarmak için tarlaya giden demirci İpolit Şalıy haber vermiş ve sabanların enine değil, uzunlamasına gidip geldiğini söylemişti. İpolit bu manzarayı görür görmez hemen köye, kolhoz idaresine gitmiş, Davidov'un elini sıkarak soğukça:

"Birinci ekip tarlaları uzunlamasına işliyor," demişti. "Böyle sürülen bir topraktan bir şey çıkmaz! Tarlaya gidip bir bak da gereken

* 1930'da ekip şefleri her çalışanın mesaisini deftere çizgi ile işaretlerdi.

emirleri ver! Doğru dürüst çalışsınlar! Ben onları uyardım, ama o şaşı gözlü Uşakov, 'Senin işin örsü dövmek yahut körüğü üflemektir! Buraya burnunu sokma, yoksa onu orakla koparıveririz!' dedi. Ben de ona, 'Körüğü üfleyeceğime seni şöyle bir üflersem görürsün, şaşı gözlü!' dedim. Az kalsın dövüşüyorduk."

Davidov, Şukar Dede'yi çağırarak:

"Arabayı hazırla," dedi.

Sonra sabırsızlanarak kendisi de dışarı fırladı, bir an önce atları arabaya koşsun diye Şukar Dede'ye yardım etti. Yola çıktılar. Bulutlu gök ve güneyden esen nemli rüzgâr yağmurun habercisiydi. Birinci ekip kurşuni kumlu arazinin ta öbür ucunu sürmekle meşguldü. Orası köyden hemen hemen on kilometre mesafede, tepenin öbür tarafında, karanlık gölün yanındaydı. Birinci ekip buğday ekimi için toprağı hazırlıyordu. Sürülen tarlaları muhakkak dikkatle tırmıktan geçirmek gerekiyordu, ancak bu suretle yağmur suları iyice işlenmiş toprağın üzerinde kalır ve yamaçlara doğru kayıp gitmezdi.

Davidov, gelen karanlık ve kalın bulutları görerek:

"Acele et dede, acele et!" diye ricada bulundu.

"Acele ediyorum işte! Baksana kulanın sırtı köpüklenmeye başladı bile."

Tepenin üstünde, yazın kullanılan yolun beri yanında el ele tutuşmuş öğrenciler yürüyordu, başlarında yaşlı öğretmenleri Şpin vardı. Arkalarından da su dolu fıçıları taşıyan iki araba geliyordu.

Şukar kamçısıyla ileriyi işaret ederek:

"Çoluk çocuk tarla farelerini yakalamaya çıkmış!" dedi.

Davidov çocuklara hafifçe gülümseyerek bakıyordu. Onların hizasına gelince Şukar'a, "Dur biraz," dedi. Sonra açık sarı saçlı, yedi yaşlarında yalınayak yürüyen bir çocuğu gözüne kestirerek:

"Biraz yaklaşsana!" dedi.

Çocuk, babasına ait olduğu anlaşılan kırmızı şeritli ve siperliğinde sökülmüş bir armanın soluk izi belli olan kasketini geriye doğru iterek, aldırmazlıkla:

"Neden yaklaşacakmışım?" diye sordu.

"Sen kaç tane tarla faresi öldürdün?"

"On dört."

"Kimin çocuğusun sen?"

"Adım Fedot Demidiç Uşakov."

"Öyleyse bin bakalım arabaya Fedot Demidiç! Seni arabayla götürelim. Sen de gel bakalım..."

Davidov bunu söylerken, başına mendil bağlamış küçük bir kızı işaret etmişti. Çocukları arabaya aldıktan sonra Şukar'a:

"Haydi, yola!" dedi. Sonra çocuğa dönerek:

"Sen hangi gruptasın?" diye sordu.

"Birinci gruptayım."

"Birinci grupta mı? Öyleyse sümüklü sümüklü dolaşmamalısın, değil mi ya?"

"Ne kadar silsem boş, hınkıramıyorum ki! Üşütmüşüm."

"Nasıl hınkıramazmışsın? Uzat bakayım burnunu!"

Davidov parmaklarını dikkatle pantolonuna sildi ve içini çekerek:

"Bugünlerde kolhoz müdürlüğüne uğra da sana bir şeker vereyim; çikolatalı şekerlerden. Sen hiç çikolata yedin mi?"

"Hayır."

"O halde müdürlüğe gel, konuğum ol, sana çikolata ikram edeyim, olmaz mı?"

"Ben şeker filan istemem!"

"Bak hele! O neden öyle? Nedenini söyler misin Fedot Demidiç?"

"Dişlerim dökülüyor da, alt dişlerim tamamen dökülmüş, baksana!"

Çocuk pembe ağzını açmıştı, gerçekten de iki dişi yoktu.

"Demek dişsizsin öyle mi Fedot Dimidiç?"

"Sen de dişsizsin!"

"Hım... Amma da dikkatlisin, hemen de fark ettin."

"Benim dökülen dişlerimin yerine yenileri çıkacak, ama senin dişlerin çıkmayacak ki! Ya!.."

"İşte bunda yanıldın oğlum. Benim de dişlerim çıkacak! Doğrusu bu!"

"Amma da yalan söylüyorsun! Büyüklerin hiç dişi çıkar mı? Hem ben üst dişlerimle de ısırabilirim. Vallahi ısırırım."

"Nasıl ısırabilirsin?"

"İnanmıyor musun? Parmağını uzat da bak!" Davidov gülümseyerek işaret parmağını uzattı, ama hemen sonra "Ah!" diye bağırarak geri çekti. Parmağının üzerinde mor izler olmuştu. Davidov:

"Şimdi ben senin parmağını ısırayım mı?" dedi.

Fedotka bir an tereddüt ettikten sonra, hareket hâlindeki arabanın üzerinden, kocaman, kurşuni bir çekirge gibi zıplayarak atlayıverdi, bir ayağının üzerinde zıplaya zıplaya:

"Isırmaya heveslenmiştin değil mi?" diye bağırdı. "Ama artık ısıramazsın işte! Oh ya!"

Davidov kahkahalarla gülerek küçük kızı da arabadan indirdi, sonra uzun zaman Fedot'un ta uzaklardan görünen kasketinin kırmızı tepesine dönüp dönüp baktı; gülümserken kalbinde tuhaf bir sıcaklık, gözlerinde bir nemlilik hissediyordu. 'Onlara güzel bir hayat kuracağız! Doğrusu bu! Şimdi babasının kasketini takıp oraya buraya koşan Fedotka, yirmi yıl sonra, elektrikle işleyen bir sabanın başında bu toprakları işleyecek... O benim, annemin ölümünden sonra çektiklerimi çekmeyecek herhalde... Hem kız kardeşlerinin çamaşırını yıka, hem söküklerini, yamalarını dik, hem yemek pişir, hem de fabrikaya koş... Evet Fedotka'lar mutlu olacak. Doğrusu bu!' diye düşünüyor, yeşermiş olan uçsuz bucaksız bozkırları seyrediyordu...

Bir an için çayır kuşlarının ıslık çalar gibi uzun uzun ötüşlerine kulak kabarttı, sonra uzakta, sabanın üstüne eğilmiş bir çiftçinin nasıl yürüdüğüne ve öküzlerin hemen yanı başındaki adamın saban izlerinde tökezlenişine baktı, geniş göğsünü şişirerek derin derin içini çekti, 'Bütün ağır işleri insanların yerine makineler yapacak... O gün insanlar herhalde ter kokusunun ne olduğunu unutacak... Ah o günlere kadar ömrüm vefa etse! Allah kahretsin! Hiç olmazsa o gün dünyayı bir görebilsek... Yoksa ölüp gidince Fedotka'lardan hiçbiri seni hatırlamaz bile... Ölürken de, yoldaş Davidov'cuğum, bir bardak su verenin olmaz!.. Evlat yerine de dünyaya Gremyaçiy Kolhozu'nu bırakacaksın... Kolhoz büyüye büyüye komün olur... Ama belki de sonradan ona Putilov fabrikasındaki tornacının, Syömka Davidov'un adını verirler' diye düşündü.

Düşüncelerinin şakacı bir ifadeye bürünmesine kendi de gülümsedi ve Şukar'a:

"Daha çok gidecek miyiz?" diye sordu.

"İki tepe daha gideceğiz, üçüncüde oradayız."

"Buralarda ne çok toprak ziyan oluyor yahu! İnsan bakınca dehşet içinde kalıyor! Doğrusu bu! İkinci beş yıllık plan bittikten sonra buralarda öyle çok fabrika kuracağız ki! Her şey bizim olduktan sonra kolay... Doğrusu bu! Dişini sıkıp on yıl daha yaşamayı becerirsen, dizgin yerine ellerinin arasında bir otomobil direksiyonu tutacaksın; gaza bastın mı gidersin. Öyle olacak işte! Başka çaresi yok."

Şukar Dede içini çekti:

"Benim için artık biraz geç. Bundan kırk yıl önce ben de işçi olsaydım, belki de bugün bambaşka bir adam olacaktım. Çiftlikte işim hiç rast gitmedi. Zaten daha çocukken hayatımda bir uğursuzluk başladı, son zamanlara kadar da hep böyle sürdü. Bütün ömrümce rüzgârlar beni oraya buraya sürükledi durdu; bir bakarsın yandan çelme takar, bir bakarsın yere çarpar ya da büsbütün canevime bir darbe indirir, mahveder beni..."

Davidov ilgiyle:

"Neden öyle oluyor?" diye sordu.

"Hepsini baştan sona anlatayım. Atlar varsın yürüsün, ben de sana içimi dökeyim. Gerçi sen oldukça sert adamsın ama, beni anlaman ve bana acıman gerek... Başıma kaç kere ne ciddi olaylar geldi! Bir kere ben doğar doğmaz, falcı kadın, şimdi ölmüş olan anacığıma, 'Oğlun büyüyünce general olacak' demiş. 'Her şey general olacağını belli ediyor. Baksana alıncığı dar, başcağızı yuvarlacık, karpuz gibi, göbeciği dolgun, sesi kalınca. Sevin Matriyona!' Daha iki hafta geçmeden falcının dedikleri hep tersine çıkmış. Ben 'Yevdokiya' Yortusunda dünyaya gelmiştim! O gün, anneciğimin söylediğine göre, tavuklar bile soğuktan dışarı çıkamıyormuş, serçeler havada uçarken donuyormuş. Tanrı'nın bir belası günü işte! Vaftiz etmek için beni Tubyansk'a götürmüşler. Düşün bir kere, böyle bir soğukta bir çocuğu vaftiz küpünde suya daldırmak akıl alacak şey mi? Tabii suyu ısıtmak zorunda kalmışlar. Papa da diyakoz da eşek-

ler gibi sarhoşmuş o gün... Biri küpün içine kaynar suyu doldurmuş, öteki de suyun sıcaklığına bile bakmadan, 'Ya Tanrı! Ya İsa, şu kulunun vaftizini kabul et' diye beni kaldırdığı gibi kaynar suyun içine daldırıvermiş, başımla beraber sokuvermiş içine... Bunun üzerine derim tepeden tırnağa soyuluvermiş. Eve getirince bir de bakmışlar ki vücudumun her yanı kabarmış. Tabii bütün bunların yüzünden göbeğime kan oturmuş, acıdan avazım çıktığı kadar bağırmışım, var kuvvetimle ciğerlerimi şişirip durmuşum... İşte o günden beri, kısmetsiz bir adam gibi her işim ters gitti. Bütün bunlar neden oldu? Bir çiftçi ailesinde dünyaya gelmiş olmamdan! Dokuz yaşına kadar başıma gelmedik hal kalmadı. Köpekler saldırıp üstümü başımı yırttı! Kazlar saldırıp dayanılmayacak şekilde vücudumu didikledi! Bir seferinde de tayın biri bana öyle bir tekme attı ki, az kalsın dünyamdan oluyordum! Dokuz yaşından sonraysa başıma daha ciddi işler gelmeye başladı. Hele on yaşına bastığım gün tam anlamıyla oltaya tutuldum..."

Şukar Dede'nin anlattıklarını ilgiyle dinleyen Davidov hayretle:

"Nasıl oltaya tutuldun?" diye sordu.

"Basbayağı oltaya, hani balıkları tutmak için kullanılan olta yok mu, onlardan birine! Bizim Gremyaçiy'de o zamanlar sağır, çelimsiz bir ihtiyar vardı, Kupir derlerdi ona. Kışın kapanla keklik avlar, yaz gelince de günlerini derede geçirir, oltayla balık avlardı. O zamanlar bizim dere daha derindi, hatta Lapşinov'un değirmeninin alt basamağı bile sulara gömülüyordu. Suyun hemen altında sazan balıkları, kocaman turna balıkları dolaşıp duruyordu; bizim ihtiyar da kesif bir fundalığın yanında elinde oltalarla otururdu. Yedi kadar oltayı yan yana suya salar, avlayacağı balığa göre kimine kurt, kimine hamur parçası takardı. Bazen de hiçbir şey takmadan iğneyi doğrudan oltaya bağlayıp balığın gelmesini bekledi. İşte biz çocuklar, dedenin olta iğnelerini dişlerimizle koparmayı âdet edinmiştik. Dede desen, küp gibi sağır, yanında top atsan işitmez. Kıyıda toplandık mı derenin öte yanındaki bir fundalığın dibinde yerlere serilirdik. İçimizden biri yavaşça dalar, suyu dalgalandırmamaya dikkat ederek dipten dipten dedenin oltalarının bulunduğu yere yaklaşır, en yandaki oltayı yakaladığı gibi, dişleriyle 'tık' koparıverir,

sonra gerisin geri fundalığın bulunduğu yere geçerek sudan çıkardı. Dede ise sudan oltayı çıkardı mı hırsından tir tir titremeye başlar, 'Yine koparmış geberesice!' diye söylenirdi. 'Hay Allah!' Tabii bu sözleri iğneyi kopardı diye, haklı olarak kızdığı turna balığına söylerdi. Onun olta iğneleri balık tutmak için birebirdi. Bizimse olta alacak paramız bile yoktu. Onun için çevresinde dönüp duruyorduk. Bir ara ben de oltalardan birinin iğnesini koparmayı başarmıştım. İkinci bir iğneyi ısırıp koparmak istiyordum. Dedenin oltalara yem takmakla uğraştığını gördüm, suya dalıverdim. Tam oltanın iğnesini ağzımla yavaşçacık yakalamıştım ki, dede birden oltayı yukarı doğru çekmesin mi! Oltanın ipi elimde kıvrılıp kaldı ama, çengeli de üst dudağıma takılmıştı. Bağırmak istedim, ağzım suyla doluverdi. Dede ise oltasını var kuvvetiyle yukarı doğru çekiyor, beni balık sanarak derenin içinden avlamaya çalışıyordu. Tabii ben çektiğim o büyük acı yüzünden ayaklarımı sallayıp duruyor, oltanın ucunda kendimi oradan oraya atıyordum. İhtiyarın altıma kepçe sokarak beni yukarı çıkarmaya çalıştığını hissediyordum. Bunun üstüne ben de suyun içinden çıkıverdim ve avazım çıktığı kadar bağırmaya başladım. İhtiyar donakaldı, istavroz çıkarmak istedi, ama eli varmadı. Korkudan yüzü mosmor olmuştu. Nasıl korkmasın, dereden turna balığı avlayacağını sanıyordu, çıka çıka karşısına bir delikanlı çıkmıştı. Durdu durdu sonra birden öyle bir kaçtı ki, ayağındaki çarıklar neredeyse fırlayıp çıkacaktı. Bense o akşam eve dudağımda iğneyle döndüm. Babam oltanın iğnesini keserek çıkardı, sonra beni eşek sudan gelinceye kadar bir temiz dövdü. Ama faydası ne! Dudağım iyileşti, ama o günden sonra herkes bana Şukar* demeye başladı. Bu saçma ad sanki varlığıma yapışıp kaldı. Aradan bir yıl geçti, kazları yel değirmeninin oraya götürmüştüm, başlarında bekliyordum. Yel değirmeni işliyor, kazlarım hemen yanı başında otluyor, üzerlerinde de bir atmaca habire havada daireler çiziyordu. Kazlar sarı sarı, iştah açıcı şeylerdi, atmaca onlardan birini kapıp götürmek istiyor ama ben onları koruyordum. Atmacayı korkutmak için patırtı edip onu kışkışlıyor, 'ştt.. ştt...' diye bağırıyor-

* Rusçada "Şuka" turna balığı manasına gelir.

dum. Derken efendim, arkadaşlarım koşup geldi, yel değirmeninin kanatlarına oturup dönmeye başladık. Her birimiz bir kanada tutunuyor, kanatlar bizi yerden bir iki arşın kaldırınca biz de ellerimizi açarak kanatları bırakıp yere doğru atlıyorduk. Yere atlar atlamaz hemen yüzü koyun yatıyorduk, yoksa hemen sonra gelen kanat bize takılabilirdi. Çocuk dediğin şey işte böyle muzurdur! Aramızda şöyle bir oyun uydurmuştuk: kim en yükseğe kadar havalanabilirse, o aramızda çar olacak, başkalarının sırtına binip değirmenden harman yerine kadar dolaşacaktı. Tabii hepimiz birer kere çar olmak istiyorduk; ben de, 'Şimdi herkesten önce havalanacağım' diye düşünmüştüm. Kazlar aklımdan çıkmıştı, değirmenin kanadı beni yukarı kaldırdığı zaman bir de ne göreyim, atmaca kazlara yaklaşmış, neredeyse birini kapıp götürecek! O kadar korktum ki anlatamam... Kayıp kaz yüzünden kim bilir ne kadar dayak yiyecektim! 'Çocuklar! Atmaca! Atmacayı kovun!' diye bağırmaya başladım. O sırada değirmenin kanadını tuttuğumu bile unutmuştum. Aklım başıma gelince ta nerelere kadar yükselmiş olduğumu fark ettim, aşağı atlasam bir türlü, yukarı çıksam bir türlü, ikisi de beni korkutuyordu. Ben bunları düşünürken değirmenin kanadı dümdüz olmuştu, ben de tam tepesindeydim. Kanat yere doğru inmeye başlayınca birden dengemi yitirdim, kanadın üzerinden fırladım. Toprağa kadar kaç dakika uçtuğumu bilmiyorum, ama bana öyle geliyor ki çok uzun zaman uçtum. Ama sonunda yere vardım ve şiddetle toprağa çarptım. Heyecandan tekrar fırladım, bir de baktım ki, bileklerim fena halde şişmiş. Müthiş bir acı duyuyordum, işte o zaman dünya bana vız geldi! Atmaca kazı kapmıştı tabii! Ama artık umurumda bile değildi! Çıkıkçı kadın sonradan bileklerimi yerine koydu ama ne fayda! Ertesi yıl bileklerim yine çıktı, hem de üstelik biçme makinesinin demirleri vücudumu delik deşik etti. Petro Yortusundan sonra ağabeyimle birlikte buğday biçmeye gitmiştik. Ben atları idare ediyordum, ağabeyim de biçme makinesini çalıştırıyordu. Atları sürüyordum, üzerinden tarla kuşları daireler çizip duruyordu, gökte güneş beyaz mı beyazdı... Öyle bir sıcak vardı ki, olduğum yerde uyuşmuş kalmıştım, oturduğum iskemlede neredeyse uykuya dalacaktım. Bir ara gözlerimi açtım, bir de ne göreyim, tam

yanı başımda, oturduğum yerin üzerinde tay gibi kocaman bir toy kuşu duruyor, atları durdurdum. Ağabeyim: 'Şunu yabayla tepeleyeyim' dedi. Bunun üzerine: 'Ağabey ben üzerine atılıp canlı canlı yakalasam daha iyi değil mi?' dedim. 'Davran!' dedi. Kuşun üzerine atladım, yandan yakaladım, hayvan pır pır kanatlarını açıp uçmaya kalkmaz mı? Kocaman kanatlarını gererek, onları kafama habire indiriyor, olduğu yerde sıçrıyor, beni de sürüklüyordu. Kendisi de, ne kadar korkmuş olacak ki, durmadan üstüme sulu pislik sıçratıyor, huysuz bir at nasıl sabanı sürüklerse, beni de öyle cansız bir cisim gibi sürüklüyordu. Nereden aklına estiyse birden geri döndü, kendini atların ayaklarının dibine attı, sonra da yana kaçtı. Atlar da korkak mı korkak... Ayaklarını üzerimden aşırıp homurtuyla ileri bir fırladılar ki! Kendimi biçme makinesinin altında buldum. Ağabeyim tabii hemen kolu indirdi, biçme makinesinin bıçakları havaya kalktı, ama görünmez bir kuvvet beni makinenin altındaki sacın üzerine çekiyor, bıçaklara doğru itiyordu. Bıçaklar da rastgele bir öyle bir şöyle inip kalkıyordu. Atlardan birinin bileği kemiğine kadar kesildi, bense bıçakların altında öyle bir hale geldim ki, kim olsa tanıyamazdı. Ağabeyim atları güçlükle durdurdu, birinin koşumlarını çözdü, beni üzerine yatırdı. Kendimi tamamen kaybetmiştim. Başım kuş pisliği ve toprak içindeydi. Toy kuşu ise tabii uçup gitmişti namussuz! Epeyce hasta yattım o zaman... Aradan altı ay geçmemişti, komşuların evinden çıkmıştım. Karşıma bizim köyün boğalarından biri çıkıp yolumu kesti. Ben yavaş yavaş çevresinden dolaşıp geçmek istedim, o ise kana susamış bir kaplan gibi kuyruğunu habire oraya buraya sallıyor, boynuzlarını bana uzatıyordu. Ben onun boynuzlarıyla delik deşik olmak ister miyim? Hemen kaçmaya başladım, ama o bana yetişti, boynuzunu kaburga kemiğimin altına geçirdiği gibi beni çitin öbür tarafına fırlatıverdi. Kaburga kemiğim, Allah inandırsın 'Trrk!' diye kırılıverdi. Yüz tane kaburga kemiğim yoktu ki benim! Durup dururken bunların birinden olmak yazık değil mi?.. Bu yüzdendir ki beni askere çağırdıkları zaman çürüğe ayırdılar. Zaten ben çeşit çeşit hayvanlardan neler çekmişimdir. Saymakla bitmez... Sanki şeytan beni işaretlemiş, bakarsın köpeğin biri zincirini koparır üstüme atılır, ya da kör olasıca orada

burada koşup dururken bir kuvvet onu bana itiyormuş gibi üstüme varır, ya da ben farkında olmadan onun üstüne giderim. Köpekle boğuşmaya bir başladın mı, tamam... Ayaklarını ısırır, üstünü parçalar, bunlardan fayda gelir mi insana?.. Yılanlı vadide peşimden kokarcalar mı kovalamadı, bozkırda yaban domuzları mı üstüme atılmadı! Yine bir boğa yüzünden hem dayak yedim hem çizmelerimden oldum. Bir gece, köyde kendi yolumda uslu uslu gidiyordum. Karşıma Donetzko'ların evinden bir boğa çıkmaz mı! 'Mı... Mı...' deyip kuyruğunu sallamaz mı? Bu kez kendi kendime, 'Yağma yok! Artık akıllandım. Sizin gibi canavarlarla başımı belaya sokmam!' diye düşündüm, hemen çitin dibine yanaştım, boğa peşimden... Ben koşmaya başladım, tam ensemde soluduğunu hissediyordum. Evlerin birinde sokağa bakan pencere açıktı, kendimi içeri attım, tam bir yarasa gibi! Çevreme bakındım, odada kimseler yok. 'İnsancıkları ne diye rahatsız edeyim, yavaşça pencereden tekrar çıkarım!' diye düşündüm. Boğa azıcık toprağı eşti, saman yığınlarından birine bir boynuz attı, sonra çekip gitti. Tam pencereden aşağı, sokağa ineceğim sırada, bir kuvvet 'hop' diye elleriyle ensemi yakaladı. Meğer Donetzko'ların dedesiymiş. Gürültüyü duymuş, gelip beni yakalamış. 'Burada ne arıyorsun çocuk?' dedi. 'Boğadan kaçtım, canımı zor kurtardım!' dedim. 'Sizin gibi boğaları biliriz biz, yoksa bizim gelin Olyutka'ya mı gelmiştin?' dedi ve bana vurmaya başladı. Önce şakacıktan vuruyor, sonra gittikçe daha hızlı indiriyordu. Yaşlıydı ama kuvvetli adamdı, gelininde de gözü vardı. Hırsından dişlerimden birini kırdı, vururken hep, 'Bir daha Olyutka'ya sarkıntılık edecek misin?' diyordu. 'Yok bir daha gelmem...' diyordum. 'Öyleyse çıkar bakayım çizmelerini, yoksa yine döverim.' Ne yapayım çizmeleri çıkardım, herife verdim, sağ salim kaldım ya, ona şükür. Başka çizmem de yoktu, onları verirken artık içimden neler duyduğumu tahmin edersin... Ondan sonra Olyutka'yı her görüşümde kanım beynime çıkıyordu. Tam beş yıl kızgınlığımdan suratına bakmadım! Ama ne fayda?.. Sonra da hep benzer şeyler oldu. Başım beladan kurtulmadı. Örneğin sana bir şey soracağım: Biz Titok'un mallarına el koyduğumuz gün, söyle bakayım, onun köpeği ne diye benim kürkü parçaladı ha?.. Doğrusu Makar'a ya da

Lyubişkin'e atılması daha akla uygundu. Hayır efendim, eşoğlueşek, bahçeyi dört döndü de yine gelip benim üstüme atıldı. İyi ki boğazıma ulaşamadı, yoksa bir iki kez ısırdı mı... Haydi bakalım 'Şukar sizlere ömür.' Hayır... Kardeşim ben ne kadar talihsiz olduğumu biliyorum! O gün elimde tabanca olmadığı için her şey kazasız belasız bitti. Ya Tanrı korusun tabancam olsaydı? O zaman ne olacaktı?.. Cinayet olacaktı işte! Ben kızdım mı gözüm hiçbir şey görmez! O anda köpeği de gebertirdim, Titok'un karısını da, hatta Titok'un açık ağzının içine de kurşunları doldururdum. Al sana bir cinayet işte! O zaman da kimin başı belada? Yine Şukar'ın tabii... Beni alıp hapse götüreceklerdi. Oysa benim hapishaneye gitmeye hiç niyetim yok! Yapılacak daha bir sürü işim var... Ya, işte böyle! Hani falcının dediği gibi tam anlamıyla general oldum! Ama tersine... O karı bugün hayatta olsaydı, o lafı söyledi diye çiğ çiğ yerdim... Ne karışırsın seni ilgilendirmeyen şeye?.. Minnacık çocuğun geleceğiyle ne oynarsın?.. Neyse, işte birinci ekibin çalıştığı topraklara geldik."

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM



RAZMİYÖTNOV sofada ıslak çalı süpürgesiyle çizmelerindeki küme küme, yapış yapış çamurları temizlerken, Nagulnov'un oda kapısının altından incecik bir ışık sızdığını fark etti, 'Makar uyumuyor, neden acaba?' diye düşünerek gürültüsüzce kapıyı açtı.

Yarısı yanmış bir gazete parçasından yapılmış abajurun beş mumluk ampulü, köşedeki masayı ve masanın üzerinde açık duran kitabı donuk bir ışıkla aydınlatıyordu. Makar'ın kıvırcık saçlı başı büyük bir dikkatle masanın üzerine eğilmişti. Sağ kolunun dirseğini masaya dayamış, elini de yanağına yapıştırmıştı. Sol eli inatla alnına düşen saçlarının arasına gömülmüştü.

"Merhaba Makar... Neden böyle gözün uyku tutmuyor?"

Nagulnov başını kaldırdı, hiç memnun olmadığını belli eden bir tavırla tepeden tırnağa süzdü:

"Sen niye geldin?"

"İki çift laf edelim diye! Rahatsız mı ettim?"

"Rahatsız etmişsin etmemişsin ne farkı var? Otur bakalım, seni kovacak değilim ya!.."

"Ne okuyorsun öyle?"

Makar elini kitabın üzerine indirerek bir cevap bekliyormuş gibi Razmiyötnov'a baktı:

"Kendime bir uğraşı buldum işte!"

Andrey iskemlenin üzerine çökerek:

"Marişka'yı terk ettim, büsbütün ayrıldım ondan," diye içini çekti.

"Bunu çoktan yapmalıydın!"

"Neden?"

"Ayağına köstek oluyordu da ondan. Şimdi öyle bir hayat yaşıyoruz ki, insan ne kadar gereksiz eşya varsa üzerinden atmalı. Bugün

bizim gibi Bolşeviklerin öyle birtakım değişik işlerle uğraşmalarının zamanı değil."

"Bu öyle alelade bir iş değildi ki, aramızda bir aşk vardı. Buna da mı sırt çevirecektik?.."

"Ne aşkı canım? Bu seninki aşk değil, sadece bir boyunduruktu. Sen toplantıyı idare ediyorsun, o kıskançlığından gözlerini senden ayırmıyor... Böyle bir sevgi aşk değil, felakettir, cezadır kardeşim!"

"Yani sence biz Bolşevikler kadınlara yanaşmayacağız öyle mi? Şeylerini bağlayıp hadım edilmiş öküz gibi dolaş öyle mi?"

"Öyle de yapsan ne olur yani? Sen ne sanıyorsun? Eskiden aptallık edip de evlenmiş olanlar varsın karılarıyla yaşasın. Ama ben olsam gençlere evlenmelerini genelgeyle yasaklardım. Adam karısının eteğine tutunursa doğru dürüst devrimci olabilir mi? Sinek için bal neyse, kadın bizim için odur. Elini dokundurdun mu yapışırsın... Ben bunu denediğim için kesin olarak biliyorum. Bazen akşam olunca azıcık kültür sahibi olayım, bir kitap okuyayım dersin, karın hemen yatar. Sen biraz okuduktan sonra yanına gelirsin, bu sefer sırtını döner. Sana karşı takındığı bu tavır gururunu yaralar, o zaman ya kavga edersin, ya bir köşeye çekilir öfkeyle sigara üstüne sigara içersin, gözünü uyku tutmaz. Uykunu alamadın mı da ertesi gün başında bir ağırlıkla kalkarsın ve herhangi bir siyasi hata işlersin. Deneyle saptanmıştır bunlar. Hele çocukları olan bir adam artık parti için mahvolmuş sayılır. Bir anda çocuğun kundağını değiştirmesini öğrenir, çocuğun süt kokusuna alışır, artık ondan hiçbir şey bekleyemezsin. Böyle bir adam ne doğru dürüst bir savaşçı, ne de çalışkan bir işçi olabilir... Çar zamanında ben genç Kazakları talim ettirdiğim için biliyorum. Karşındaki bekâr delikanlı ise neşelidir, anlayışlıdır, yok hayır, genç bir karısı varsa ve ondan ayrılıp da birliğe gelmişse, kısa bir zaman içinde hasret yüzünden odunlaşır, kütük gibi olur, saçma sapan işler yapar, sen ona ne desen laf anlatamazsın... Nizamnameyi anlatırsın, sana düğme gibi gözlerle bakar durur. Oysa itoğluit, sana bakarken gerçekte gözbebeği kendi içine dönüktür. Orada sevgili karıcığını görür namussuz! Bu iş mi yani? Hayır sevgili arkadaşım, eskiden istediğin gibi yaşayabilirdin! Bugünse artık partinin malı oldun, böyle budalalıklardan vazgeç.

Dünya devrimi olduktan sonra istersen kadın için canını ver, bana ne, umurumda bile olmaz, ama bütün varlığınla bu devrime bağlı kalmalısın."

Makar yerinden kalktı, kemiklerini çatırdatarak geniş, dümdüz omuzlarını gerdi, Razmiyötnov'un omzuna vurarak belirsizce gülümsedi:

"Sen herhalde üzüntünü paylaşayım, sana dert ortağı olayım diye gelmedin değil mi? Benim, 'Öyle Andreyciğim, çok fena bir durumdasın. Kadınsız nasıl yaşayacaksın? Çok zor olacak senin için! Bu acıya, bu zorluğa nasıl dayanacaksın?' dememi istiyordun, öyle değil mi? Hayır! Benden her şeyi duyabilirsin, ama bunu hiçbir zaman duymayacaksın. Sen o jandarma onbaşısı gibi kadından kurtuldun diye seviniyorum bile. Çoktan kıçına bir tekme atman gerekirdi. Bak ben Luşka'dan ayrıldım ayrılalı pekâlâ da yaşıyorum. Kendi kendimi idare ediyorum! Kimse bana engel olmuyor. Şu anda keskin bir mızrak gibiyim. Her an Kulaklarla ya da Bolşeviklere düşmanlık edenlerle mücadeleye hazırım. Hatta bak, görüyorsun işte, kendi kendime bilgimi, kültürümü arttırabiliyorum."

Razmiyötnov soğuk ve alaycı:

"Neyi öğreniyorsun bakalım? Hangi büyük bilimleri kazanmaya çalışıyorsun?" diye sordu.

Andrey, Makar'ın sözlerine, derdine ortak olmayışına ve olup bitenlere üzülecek yerde sevincini ifade etmesine kırılmış, evlilik konusunda birtakım saçma sapan fikirler ileri sürüşüne fena halde gücenmişti. Hatta bir ara onun ciddi ve kendinden emin bir tavırla söylediği sözleri dinlerken âdeta korkuyla, 'İyi ki tabiat göbekli ineklere boynuz vermemiş. Makar'a kazara iktidarı versen, kim bilir neler yapar? Onda bu kadar heyecan varken, muhakkak her şeyin altını üstüne getirir. Tanrı bilir ya, sosyalizm yolundan ayrılmasınlar diye bütün erkekleri hadım etmeye kalkar,' diye düşünmüştü.

Makar kitabı kapayarak:

"Neyi mi öğreniyorum?" dedi. "İngilizceyi."

"Neyi?"

"İngilizceyi. Bu kitap kendi kendine İngilizce öğrenmek isteyenler için yazılmış."

Nagulnov büyük bir dikkatle Andrey'e bakıyor, yüzünde alaylı bir ifade göreceğinden korkuyordu. Ama Andrey bu beklenmedik yanıt karşısında o kadar şaşırmıştı ki, Nagulnov onun biraz öfkeli bakan iri iri açılmış gözlerinde hayretten başka bir şey göremedi.

"Ne demek istiyorsun yani? Şimdi sen onlar gibi, onların dilini konuşabiliyor musun?"

Nagulnov gizlemeye çalıştığı bir gururla yanıtladı:

"Hayır, henüz konuşamıyorum, böyle bir şey hemen olmaz. Ama hiç olmazsa, kitapta yazılı olanları yavaş yavaş anlamaya başlıyorum. Dört aydır çalışıyorum."

Razmiyötnov yutkunarak Makar'a ve kitaba saygıyla baktı:

"Öğrenmesi zor mu?"

Makar, Razmiyötnov'da büyük bir ilgi uyandığını fark ederek ihtiyatı bir yana bıraktı, anlatmaya koyuldu:

"O kadar zor ki birader! Berbat! Bu kadar ayda sadece sekiz kelime ezberleyebildim. Ama dil azıcık bizim dile benziyor. Birçok kelimeyi bizden almışlar, sonraları kendi eklerini takmışlar. Mesela bizde 'proletariat' denir değil mi? 'Devrim' kelimesi de öyle, 'Bolşevik' de öyle... Onlar kelimelerin sonunda hışırtı gibi bir ses çıkarıyor, sanki bu kelimelere kızıyorlarmış gibi... Ama bunları söylemeden olmaz ki! Bu kelimeler bütün dünya dillerine kök salmış bir kere. Onları söylemek zorundasın! Çaresi yok."

Razmiyötnov sonunda:

"Çok güzel..." dedi. "Demek sen yabancı dil öğreniyorsun. Ama bu dil senin ne işine yarayacak?"

Nagulnov yüksekten bakıyormuş gibi gülümsedi:

"Ne garip sorular soruyorsun. İnsan senin nasıl olup bunları kavrayamadığına şaşıp kalır... Ben partili değil miyim? Partiliyim değil mi? Günün birinde İngiltere'ye de aynı idare gelmeyecek mi? Başını sallıyorsun... Demek ki gelecek! Peki, bizimkiler arasında İngilizce konuşan var mı? Çok az... İşte bütün sorun burada. İngiliz burjuvaları Hindistan'ı ele geçirmiş, dünyanın yarısına hükmediyor, bütün zencileri, yerlileri eziyor. Bunlar doğru işler mi soruyorum sana? Günün birinde orada da böyle bir idare kurulursa, İngiliz partililer doğru dürüst sınıf mücadelesi nedir nereden öğrenecekler? Böyle

şeylere alışık olmadıkları için tabii nasıl hareket edeceklerini bilemeyecekler. İşte o zaman onların memleketine gitmeye talip olacağım! Onlara bu konularda bilgi vereceğim. Tabii, o zamana kadar dillerini iyice öğrenmiş olacağım için, oraya gider gitmez hemen asıl sorunu ele alarak, 'Sizde revolüşın mı oluyor? Komünistişın mı? Haydi çocuklar sermaye sahiplerini alaşağı edin! Biz Rusya'da saflığımızdan serbest bıraktık dokuz yüz on yedi yılında. Oysa onlar sonradan bizim damarlarımızı kesmeye kalktı. Alaşağı edin, sonradan hata etmemek için... Her şey olrayt olsun' diyeceğim."

Makar bunları söylerken burnunun deliklerini şişirmişti, Razmiyötnov'a göz kırptı:

"Şimdi dillerinin bana niçin gerekli olduğunu anladın mı? Gerekirse geceyi gündüze katacağım, sağlığımı yitireceğim ama..."

Küçük, sık dişlerini hafifçe gıcırdattı:

"Ama bu dili öğreneceğim... Dünyada bize karşı kim varsa, onlarla İngilizce, hem de pek nezaket göstermeden bildiğim gibi konuşacağım. Alçaklar, daha şimdiden titresinler! Makar Nagulnov onlara dünyanın kaç bucak olduğunu öyle bir gösterecek ki... Hmmm... Öyle her şeye pabuç bırakacak adam değil o. Alçaklığı kolay bağışlamaz! İngiliz halkının Hintlilerin ve diğer sömürülen halkların kanını mı içtin? Onları sömürdün mü? 'Gel bakalım! Kana susamış namussuz! Haydi, marş! Duvarın dibine!' İşte benim sözüm bu kadar olacak! İlk olarak da bu kelimeleri öğreneceğim, bunları hiç duraksamadan söyleyeyim diye."

Bir süre daha çeşit çeşit şeylerden söz ettiler, sonra Andrey gitti. Nagulnov, "kendi kendine İngilizce öğrenmek isteyenler" için yazılmış olan kitabın başına oturdu. Ağır ağır, dudaklarını hareket ettirerek, terleyerek, ayrık kaşlarını çatarak saat iki buçuğa kadar oturdu.

Ertesi gün erken uyandı, iki bardak süt içti. Sonra kolhozun tavlasına gitti. Tavlada nöbetçi olan adama:

"Bana şuradan şöyle hızlı bir at çıkarsana!" diye rica etti.

Nöbetçi, bir türlü yerinde duramayan, çevikliği dillere destan olan bir at çıkararak merakla:

"Uzak bir yola mı çıkacaksın?" diye sordu.

"Bölgeye gidiyorum. Davidov'a söyle, ancak gece döneceğim."

"At sırtında mı gideceksiniz?"

"Evet. Eyer getir."

Makar eyeri ata yerleştirdi, hayvanın boynundan yem torbasını çıkardı, eskiden Titok'a ait olan ışıl ışıl dizginleri taktı ve ata binmeye alışkın olduğunu belli eden rahat bir hareketle ayağını oymalı üzengiye geçirdi. Önce törendeymiş gibi tırısa kalktı, ama avlunun dış kapısının önünde atın ayağı tökezledi, dizleri yere değdi. Az kalsın düşüyordu. Güçlükle doğruldu ve çevik bir hareketle ayağa kalktı.

Kapıya yaklaşan Şukar Dede yana çekilerek:

"Geri dön Makar! Bu iyiye alamet değil, uğursuzluk getirir," diye bağırdı.

Makar hiç yanıtlamadan atını tırısa kaldırıp köyün ana caddesine çıktı. Şûranın önünde on beş yirmi kadar kadın bir araya toplanmış heyecanlı heyecanlı bir şeyler konuşuyordu. Makar şakayla:

"Yana çekilin kargalar, yoksa ezerim hepinizi!" diye bağırdı.

Kadınlar susup yoldan çekildi. Makar ancak onları geçip de uzaklaştığı zaman arkasından öfkeli tiz bir sesin:

"Sen kendine dikkat et! Kimin ezileceği belli olmaz! Lanetli herif! Çekirge bir sıçrar iki sıçrar, üçüncüsünde hapı yutar!" diye bağırdığını duydu.

Bölge Komitesi'nin toplantısı saat on birde başlamıştı. Gündemde bölge müdürü Beglıh'ın, ilk beş günlük programa uygun olarak tarlalarda ekim işinin nasıl yürüdüğünü bildiren raporu vardı. Toplantıda bürodaki üyelerden başka bölge kontrol komisyonunun başkanı Samohin ile bölge savcısı da bulunuyordu. Örgüt şefi Homutov, Makar'a:

"Sana birçok meseleyi soracaklar!" demişti. Beglıh'ın yarım saat süren raporu gergin bir hava ve derin bir sessizlik içinde dinlendi. Bölgenin bazı kısımlarında, toprağın ekime hazır olmasına rağmen henüz ekim başlamamıştı. Bazı köy şûralarında tohumluk buğday bile tam olarak toplanmamıştı. Voyskovo köy şûrasında eskiden kolhoza dahil olan köylüler, hemen hemen bütün tohumluk buğdayı alıp götürmüştü. Olhovodsk köyündeyse kolhoz idaresi bizzat kolhozdan ayrılanlara tohumluğu dağıtmıştı. Raporu veren Beglıh, ekimin niçin yolunda gitmediğini ayrıntılı bir şekilde sundu, sonunda:

"Tabii biliyorsunuz arkadaşlar," dedi, "bizim ekim işlerinde gecikmemiz, daha doğrusu gecikme değil de bir noktada duraklamamız, bir adım olsun ileri gitmememiz, birçok köy şûrasındaki, kolhozlardaki arkadaşların baskısı yüzündendir. Bunlar kolektifleştirmeyi ne pahasına olursa olsun kabartmak, birtakım yüksek rakamlara ulaştırmak hevesine kapılan, hatta çok iyi bildiğiniz gibi, bazı kimseleri tabanca tehdidiyle kolhoza girmeye zorlayan kimselerdir. Sağlam temellere oturmayan bu kolhozlar, şimdi bir saman yığını gibi yıkılmakta, birçoğunda da birtakım aksaklıklar ortaya çıkmaktadır. Bunlarda kolhozcular tarlaya gitmemekte, gitseler bile canla başla çalışmamaktadır."

Bölge Komitesi sekreteri dikkati çekmek için sürahinin cam kapağına kalemle vurarak:

"Konuşma süresi bitti!" dedi.

"Sözümü bitiriyorum yoldaşlar; yalnız izin verin, bunların sonuçları üstünde durayım: Size daha önce belirttiğim gibi, elde ettiğim bilgilere göre, ilk beş günlük programın uygulanması sonucu, şimdilik bu çevrede toplam olarak üç yüz seksen üç hektar araziye ekim yapılmıştı. Bence derhal bölgedeki bütün faal arkadaşları seferber edip kolhozlara göndermek zorunludur. Benim görüşüme göre, ne pahasına olursa olsun, kolhozcuların kolhozu terk etmelerini önlemek, kolhoz idare heyetlerinin ve hücre sekreterlerinin her gün kolhozcular arasında toplantılar düzenleyip onlara işin ciddiyetini anlatmalarını sağlamak ve özellikle kolhozcuların bu sorunlar hakkında geniş bilgi sahibi olmaları için büyük çaba harcamak gerektir. Devletin kolhozlara ne kadar geniş yardımda bulunduğunu ayrıntılı bir şekilde açıklamalıdır. Çünkü birçok yerde bu konuda yeterli bilgi verilmemiştir. Birçok kolhozcu bu gibi konuları ve şimdiye kadar kolhozlara ne kadar kredi verilmiş olduğunu hâlâ bilmemektedir. Başka bir önerim daha var: Ekim işlerini başarıyla yapmamıza engel olup birtakım yanlış yollara sapanların hareketlerini inceleyin. Bu gibi kimseler merkez komitesinin 15 Mart günü yapmış olduğu toplantıda alınan karara göre görevlerinden alınmalıdır. Bu gibi arkadaşların çalışmalarının hemen gözden geçirilmesini ve onlara parti karşısındaki sorumluluklarının en şiddetli şekilde hatırlatmasını öneriyorum. Konuşmam bitmiştir!"

Bölge Komitesi sekreteri, Nagulnov'la göz göze gelmemeye özellikle çalışarak çevresindekilere baktı ve:

"Beglıh'ın raporu konusunda konuşmak isteyen var mı?" diye sordu.

Heyet üyesi olan bölge polis müdürü içini çekerek:

"Konuşacak ne var ki, her şey çok açık!" dedi.

Polis müdürü daima asker disipliniyle hareket eden, dolgun vücutlu ve sıfır numara tıraşlı parlak kafasında sayısız yara izi bulunan bir adamdı. Sekreter:

"Öyleyse Beglıh'ın raporundan çıkan sonuçları kararımıza temel olarak kabul edip zapta geçirelim mi?" diye sordu.

"Tabii..."

"Şimdi gelelim Nagulnov'a..."

Sekreter toplantı başlayalı beri ilk olarak Makar'a baktı. Gözleri bir an için dalgın ve yabancı bir bakışla onun üzerinde durdu:

"Biliyorsunuz ki, Nagulnov Gremyaçiy parti hücre sekreteriyken partiye karşı birçok ağır suç işlemiştir. Bölge Komitesi'nin verdiği emirlere aykırı olarak, kolektifleştirme hareketiyle tohumluğu toplama işi sırasında tamamen sola kayan bir yol tutmuştur. Tabancasının kabzasıyla orta halli ve tek başına çalışmak isteyen bir adamı dövmüş, kolhozculardan bazılarını bir odaya kilitlemiştir. Yoldaş Samohin bizzat Gremyaçiy'e kadar gitmiş, tahkikatı yapmış ve Nagulnov'un devrim kanunlarına tamamen aykırı hareketlerde bulunduğunu, parti programını yanlış ve zararlı şekilde uyguladığını ortaya çıkarmıştır. Sözü Samohin'e verelim; Yoldaş Samohin, heyet üyelerine Nagulnov'un suç öğesi oluşturan ne gibi hareketlerini saptamış olduğunu açıklar mısın?"

Sekreter bunu söyledikten sonra, şiş göz kapaklarını indirerek gözlerini hafifçe yumdu, dirseğini masaya dayayarak vücudunun bütün ağırlığı ile üzerine abandı.

Nagulnov daha Bölge Komitesi'ne geldiği andan beri, işin berbat olduğunu, kendisine karşı hoşgörülü bir tavır takınacaklarını hiç beklememesi gerektiğini anlamıştı. Geldiğinde komite sekreteri, onu, hiç alışılmamış bir ciddilikle selamlamış, sonra onunla konuş-

maktan kaçındığını belli ederek hemen icra komitesinin başkanına bir soru sormuştu.

Makar içinde ürkeklik duyarak:

"Durumum nedir Korçjinski?" diye sormuştu.

Beriki isteksizce:

"Ben ne bileyim? Heyet karar versin bakalım, o zaman anlarız," demişti.

Aslında diğerleri de Makar'ın bir şeyler sormak istiyormuş gibi bakan gözlerinden âdeta kaçmaya çalışıyor, ondan uzak duruyorlardı. Onun hakkında muhakkak ki önceden aralarında bir karara varmışlardı. Yalnız milis örgütü müdürü Balabin, Makar'a samimiyetle gülümsemiş, elini kuvvetle sıkmıştı.

"Cesaretini yitirme Nagulnov," demişti. "Bir hata işemişsin, yolunu şaşırmışsın. Olmayacak işler yapmışsın, bunlar olağan şeyler. Biz kendimiz de siyasi bakımdan o kadar bilgili değiliz ki. Senden çok daha akıllı, çok daha zeki olanlar da yanılmıştır."

Yuvarlak, sağlam ve derenin dibindeki taşlar gibi pırıl pırıl yuvarlak kafasını oraya buraya çeviriyor, kısa kırmızı boynundaki teri siliyor, üzüntüyle kalın dudaklarını şapırdatıyordu. Makar, Balabin'in al al, kanlı canlı yüzüne bakarak cesaret bulmuştu. Bu adamın onu çok iyi anladığını, âdeta içini okuduğunu, ona anlayış gösterdiğini düşünerek memnun gülümsüyordu.

Şimdiyse endişeyle Samohin'e bakarak, 'Herhalde sert bir ihtar verecekler! Sekreterlikten de çıkaracaklar!' diye düşünüyordu. Kısa boylu, geniş alınlı olan, boşanmalardan nefret eden Samohin onu herkesten daha çok korkutuyordu; bu nedenle Samohin çantasından kalın bir dosya çıkardığı zaman, göğsüne sanki iğne batmış gibi bir acı duydu. Kalbi kulaklarında âdeta uğultu yaparak hızlı hızlı çarpmaya başladı, kanı başına toplandı, şakakları ateş gibi yandı ve sarhoşluktan sonra hissedilen bulantıya benzer bir his boğazında düğümlendi. Nöbet geleceği zaman da hep öyle olurdu. Samohin'in yavaş yavaş konuşarak söylediği sözleri dinlerken, 'Bari şimdi nöbet gelmese!' diye düşündü.

"Bölge Komitesi'nin ve bölge denetleme komisyonunun bana vermiş olduğu talimata uygun olarak işi inceledim. Gerek Nagulnov'u

sorguya çekerek, gerek onun hareketlerinden zarar gören kolhozcular ve kolhoza katılmayanlarla konuşarak, bütün olaylara tanık olanların ifadelerine göre şu hususları saptadım: Arkadaş, Nagulnov partinin güvenini kötüye kullanmış ve hareketleriyle partiye çok büyük zarar vermiştir. Örneğin şubat ayında kolektifleştirme sırasında köyde ev ev dolaşmış, köylüleri tabancayla tehdit ederek kolhoza girmeye zorlamıştır. Bu yöntemle tam yedi orta halliyi kolhoza zorla sürüklemeyi başarmıştır. Bunu bizzat Nagulnov da itiraf etmiştir."

Nagulnov iskemlesinden kalkarak kısık bir sesle:

"O adamlar koyu Beyazdır..." dedi.

Sekreter sertçe sözünü keserek uyardı:

"Ben sana söz vermedim. Usule uygun hareket et!"

"Ondan sonra, tohumluk buğday toplandığı sırada yine kolhoza girmemiş orta halli bir adamı tabancasının kabzasıyla bayıltıncaya kadar dövmüş ve bunu orada bulunan kolhozcularla köy şûrası üyelerinin gözü önünde yapmıştır. Dayak atmasının nedeniyse, adamın tohumluk buğdayı getirmeyi reddetmesiymiş..."

Savcı yüksek sesle:

"Rezalet!" dedi.

Nagulnov eliyle boynunu sıvazladı, sarardı ama hiçbir şey söylemedi.

"Aynı gece içinde bu adam, bir zabıta memuru gibi üç kolhozcuyu soğuk bir odaya kilitleyip sabaha kadar orada tutmuştur. Bu arada onları da tohumluk buğdayı hemen getirmedikleri için tabancayla tehdit etmiştir."

"Ben onları tehdit etmedim!"

"Ben burada onların sözlerini naklediyorum yoldaş Nagulnov, lütfen sözümü kesmeyin! Bundan başka bu adamın emriyle orta hallilerden Gayev isimli bir adamın mallarına el konulmuş ve kendisi de sürgün edilmiştir. Oysa Gayev'in mallarına el konulması, Kulaklardan sayılması kanuna aykırı bir hareketti, çünkü sahip olduğu mal nedeniyle Kulak olarak kabul edilemezdi. Nagulnov ise onun mallarına el konulmasını 1928 yılında ecir çalıştırdığı için emretmişti. Sözkonusu ecir kimdi? Ortaya çıkardığıma göre, ecir olarak söz edilen bu kişi, Gremyaçiy Log köyünde hasat zamanı bir aylığına buğdayı toplamak

için Gayev tarafından tutulmuş genç bir kızdı. Gayev de onu sırf oğlu 1928 yılı sonbaharında Kızıl Ordu'ya girdiği ve çok çocuklu olup kendisi işleri tek başına göremediği için tutmuştu. Bizim kanunlarımıza göre, çalışabilmek için böyle bir yardım sağlamak suç sayılmamaktadır. Gayev bu kızı çalıştırmıştır, ama onu İşçi Bulma Kurumu ile yaptığı bir anlaşmayla tutmuş, parasını da son kuruşuna kadar ödemiştir. Bunu da araştırmış bulunuyorum. Bundan başka, Nagulnov'un aile hayatı da düzensizdir. Bu ise partili bir insanın karakterini anlamak açısından önemsiz değildir. Nagulnov karısından ayrılmıştır. Hatta ayrılmamış, onu evinden kovmuştur. Köpek kovar gibi kapı dışarı etmiştir. Gerekçe olarak da güya onun Gremyaçiy'deki delikanlılardan birinin iltifatlarını kabul ettiğini ileri sürmüştür. Daha doğrusu, birtakım dedikoduları fırsat bilmiş ve serbest yaşamak için onu başından atmıştır. Şu anda nasıl bir aile hayatı sürdüğünü bilmiyorum. Ama çok muhtemeldir ki arkadaşlar, bu adam düpedüz ahlaksız bir hayat sürmektedir. Öyle olmasa karısını ne diye evinden kovsun?.. Nagulnov'un kaldığı evin sahibi bana onun her gece evine geç geldiğini, o zamana kadar nerelerde kaldığını bilmediğini söylemiştir. Ama biz onun geç vakitlere kadar nerelerde kalabileceğini biliriz... Biz çocuk değiliz... Karısını kovmuş olan ve her gün değişik bir kadının yanında gönlünü avutmak isteyen bir erkeğin genellikle nerelerde kalabileceğini biliriz... İşte arkadaşlar, çok kısa bir zaman içinde mevkisine hiç layık olmayan Nagulnov'un yapmış olduğu marifetlerin özeti bundan ibarettir."

Samohin, Nagulnov'u suçlayan sözlerinin bu kısmında alaycı bir tavırla gülümsedi:

"Bütün bunlar ne sonuç verdi? Bu hareketlerin asıl nedenleri nelerdir? Burada şunu söylemek gerekir ki, bütün bunlar, önderimiz yoldaş Stalin'in dahiyane bir buluşla ileri sürdüğü gibi, başarılardan ötürü sarhoşluktan ileri gelmemiştir. Bunlar yalnızca, sola doğru bir dönüş yapmak ve partinin genel programına karşı gelmek hevesiyle yapılmıştır. Çünkü Nagulnov çok kurnazca hareket etmiş, sadece orta hallileri Kulaklardan sayıp mallarına el koymak veya onları tabanca tehdidiyle kolhoza sokmakla yetinmemiştir. Aynı zamanda kümes hayvanlarını ve bütün küçük baş hayvanlarla süt veren hayvanları da kolektifleştirmiştir. Bazı kolhozcuların ifadesine

göre, onun kolhozda ortaya atmak istediği disiplin, 'Kanlı Nikola' zamanında bile uygulanmamıştır."

Nagulnov yavaşça:

"Kümes hayvanları ve küçük baş hayvanlara dair Bölge Komitesi'nden hiçbir emir gelmedi ki!" dedi.

Bunu söylerken ayağa kalkmıştı. Sinirli sinirli sol elini göğsüne bastırıp duruyordu. Bölge Komitesi sekreteri kıpkırmızı oldu.

"Sen onu affetmişsin!" dedi. "Bölge Komitesi size pekâlâ yapmanız gerekenleri bildirdi. Başın sıkışınca suçu başkalarına atmaya çalışma. Sen işletme tüzüğünü biliyorsun. Çocuk değilsin ki bu tüzükteki maddeleri anlamayasın!"

Samohin devam etti:

"Gremyaçiy Kolhozu'nda kendi kendini eleştiri diye bir şey yok. Nagulnov bir terör idaresi kurmuştur. Hiç kimseye söz hakkı tanımamaktadır. Çiftçilere işleri açıklayacak yerde, ayaklarını yere vurmakta, tabancayla tehdit etmekte, bağırıp çağırmaktadır. Bu yüzdendir ki, Gremyaçiy Kolhozu'nda çözülme başlamıştır. Şu anda kolhozdan kitle halinde çıkanlar vardır. Ekime henüz başlamışlardır ve muhakkak ki planı tamamlayamayacaklardır. Partiyi her çeşit parçalayıcı unsurdan, her çeşit fırsatçıdan, bizim başarmak istediğimiz büyük işlere engel olanlardan temizleme görevini üzerine alan bölge denetleme komisyonunun Nagulnov için bir karar vereceğinden ve bunlardan gerekli sonucu çıkaracağından eminim."

Sekreter:

"Bu kadar mı?" diye sordu.

"Evet."

"Sözü Nagulnov'a veriyorum. Bize nasıl olup da böyle bir yaşam biçimi seçtiğini anlatsın. Konuş bakalım Nagulnov!"

Makar'ın içinde Samohin'in son sözlerini duyduğu sırada bütün varlığını birdenbire alev gibi saran öfke hiç iz bırakmadan sönüvermiş, yerini güvensizliğe ve korkuya bırakmıştı. Masaya yaklaşırken şaşkınlıkla, 'Bana bunu yapmaya ne hakları var? Bu nasıl olur? Beni öldürmek istiyorlar!' diye düşünüyordu. Samohin konuşurken düşünüp tasarladığı şiddetli itirazların hiçbiri aklına gelmiyordu. Kafasında bir boşluk meydana gelmişti. Bir tek kelime olsun bulamıyordu:

"Yoldaşlar, ben devrimden beri partide bulunuyorum, Kızıl Ordu'da hizmet ettim!.."

Sekreter sabırsızlıkla sözünü kesti:

"Onu biliyoruz, sen bize işlerden bahset!"

"Ben bütün cephelerde Beyazlarla savaştım, Birinci Süvari Alayında... Bana bir madalya verdiler..."

"Sana bu işlerden bahset diyorum!"

"Peki, bu iş değil mi?"

İcra komitesi başkanı sözünü kesti:

"Bin dereden su getirme Nagulnov... Şimdi eski başarılarını sayıp dökmenin sırası değil."

Balagin birdenbire öfkeyle:

"Arkadaşı neden konuşturmuyorsunuz?.. Ne diye her sözünü kesiyorsunuz?.." diye bağırdı.

Çıplak yuvarlak başının tepesinde mor damarlar belirmişti.

"Kısa konuşsun..."

Nagulnov yine sol elini sımsıkı göğsüne bastırmış duruyordu. Sağ eli ise ağır ağır boğazına doğru uzanıyordu. Sanki boğazının içi kupkuru olmuştu ve diken gibi batıyordu. Gittikçe daha çok sararıyordu, güçlükle:

"İzin verin söyleyeyim!" dedi. "Ben düşman değilim ki, neden bana böyle yapıyorsunuz? Ben orduda yara aldım... Kastornaya'da başıma kurşun isabet etti... Ağır bir mermi isabet..."

Sözüne devam edemedi, moraran dudakları açılıyor, garip bir hırıltıyla âdeta havayı emiyordu.

Balabin çarçabuk sürahiden bir bardak su doldurdu ve Makar'ın yüzüne hiç bakmadan bardağı ona uzattı. Korçjinski yan gözle Nagulnov'a baktı, Nagulnov'un bardağı tutan parmakları tir tir titriyordu. Derin sessizlikte dişlerinin bardağı takırdattığı duyuluyordu. Balabin:

"Heyecanlanma canım! Sakin konuş..." dedi.

Korçjinski yüzünü buruşturdu. İçinde birden hiç arzu etmediği halde bir acıma duygusu uyandı, ama hemen kendine hâkim oldu. Nagulnov'un parti için zararlı bir adam olduğuna kesin olarak inanıyor ve onu işten atmanın yetmeyip, partiden de çıkarmak gerekti-

ğini düşünüyordu. Orada bulunanlardan Balabin hariç herkes aynı şekilde düşünüyordu.

Makar suyu bir dikişte içti. Bir iki dakika soluk aldı, sonra konuşmaya başladı:

"Samohin'in söylediklerini kabul ediyorum. Bunları yaptığım doğrudur. Ama ben bunları partiye zarar vermek istediğimden yapmadım! Bu konuda Samohin yalan söylüyor! Ahlaksızlık ettiğimi ileri sürerken de eşek gibi yalan atıyor... Uyduruyor. Ben kadınlardan uzak duruyorum, onları düşünecek halim yok..."

Organizasyon şefi Homutov:

"Peki öyleyse karını ne diye kovdun?" diye sordu.

Makar ciddi bir tavırla:

"İşte o şey yüzünden..." diye söze başladı. "Ama bütün bunları yaptıysam... devrimin iyiliği için yaptım. Yanılmış olabilirim... Bilmiyorum... Sizler benden bilgilisiniz. Siz kurs gördünüz. Bu gibi şeyleri benden çok daha iyi görüyorsunuz! Ben kendi suçumu küçük göstermeye çalışmıyorum. Nasıl isterseniz öyle karar verebilirsiniz. Sadece bir şeyi anlamanızı istiyorum."

Yine soluğu kesilir gibi oldu. Bir an sustu, sonra devam etti:

"Şunu anlamanızı rica ederim ki kardeşlerim, benim içimde partiye karşı en küçük bir kötü niyet yoktur! Hamamcı'yı da sırf parti ile alay ettiği için, tohumluk buğdayı domuzlarına yedireceğini söylediği için dövdüm..."

Samohin alayla:

"Söyle, söyle!" dedi.

"Ben olup bitenleri olduğu gibi anlatıyorum. Şu ana kadar da Hamamcı'yı öldürmediğime pişmanım! Başka söyleyecek bir şeyim kalmadı."

Korçjinski doğruldu. Altındaki iskemle hafifçe gıcırdamıştı. Bu işi bir an önce bitirmek istiyordu. Alelacele konuşmaya başladı:

"Eh, ne yapalım arkadaşlar, her şey ortada işte! Bizzat Nagulnov da itirafta bulundu. Gerçi bir bakıma kendisini temize çıkarmak için birtakım bahaneler ileri sürüyor ama, ileri sürdüğü bu bahaneler hiç de inandırıcı değil. Aslında cezaya çarptırmak zorunda kaldığımız her insan suçunun bir kısmını birine yüklemeye ya da

işin sorumluluğunu başkalarına da bulaştırmaya çalışır... Bence Nagulnov kolhoz hareketinde olduğu gibi, bir partili olarak da zararlı faaliyette bulunmuştur. Partinin programına bilerek aykırı hareket etmiştir. Eski hüviyetinin tam tersi olan bir hüviyete bürünmüştür! Bu yüzden onu partiden çıkarmamız gerekir. Nagulnov'un eski başarılarına bakmak zorunda değiliz! Bunlar geçmişe gömülmüştür. Biz onu başkalarına gözdağı vermek için cezalandırmalıyız. Partiye zarar vermeye kalkan, onu sola ya da sağa çekmeye çalışan herkesi merhametsizce cezalandıracağız. Nagulnov gibilerine karşı birtakım yarım tedbirlerle harekete geçemeyiz. Aslında ona karşı uzun zaman hoşgörülü davrandık, daha geçen yıl tarım işletmeleri kurulurken yine sola çark etmek istiyordu. O zamanlar kendisini uyardım: Mademki dinlemedi, kendisini suçlasın! Meseleyi oya koyuyorum. Nagulnov'un partiden çıkarılmasına yandaş olanlar kimlerdir? Tabii, oy verme hakkı yalnız heyet üyelerine aittir! Demek dört oy lehte öyle mi? Sen karşı mı geliyorsun Balabin?"

Balabin masanın üzerine bir yumruk indirdi, şakaklarında düğüm düğüm mor damarlar çıkmıştı:

"Ben yalnızca karşı gelmiyorum, kesin olarak itirazda bulunuyorum. Verdiğiniz karar temelinden sakattır!"

Korçjinski soğukça:

"Herkesin fikri kendine aittir!" dedi.

"İzin ver, ben de konuşayım..."

"Artık geç kaldın, konuşacak bir şey yok Balabin. Nagulnov'un partiden ihracı oy birliğiyle kararlaştırılmıştır!"

"Bu yaptığınız bir insana kaskatı bir zihniyetle davranmaktan başka bir şey değildir! Bunu yanınıza bırakmayacağım. Eyalete bildireceğim. Eski bir parti üyesini, Kızıl Bayrak Nişanı almış bir adamı partiden nasıl ihraç edersiniz? Çıldırdınız mı arkadaşlar?.. Başka verilecek ceza yok mu sanki?.."

"Artık tartışmak gereksiz, mesele oya konuldu."

Balabin:

"Böyle bir oylama için hepinize temiz bir dayak atmalı!" diye bağırdı.

Sesi ince ve tiz bir şekilde yükseliyordu, kaskatı boynu şişmiş gibiydi, sanki derisine kuvvetlice parmak bastırılsa içinden kan fışkıracaktı. Bölge örgüt şefi Homutov, tehdit edici bir tavırla, anlamlı anlamlı:

"Dayak atmak konusunda azıcık yavaş olsan daha iyi olur!" dedi. "Gerekirse seni de hizaya getiririz... Burası senin dairen değil, Bölge Komitesi'dir."

"Söylemene gerek yok, biliyorum! Ama bana niçin söz vermiyorsun?"

Korçjinski de Balabin gibi kıpkırmızı kesilerek parmaklarıyla iskemlenin kollarına sımsıkı yapıştı, öfkeyle:

"Gerek görmüyorum da ondan..." dedi. "Ben burada Bölge Komitesi sekreteriyim... Sana da söz vermiyorum işte. Canın konuşmak istiyorsa buyur dışarı çık, orada konuş!.."

"Balabin! Ne sinirleniyorsun? Neden ateşleniyorsun öyle? Çok rica ederim, kendi fikrini eyalet komitesine bildir. Ama burada her şey meydanda. Oylama yapıldıktan sonra sen yumruk sallamaya başladın..."

Bu sözleri icra komitesi başkanı söylüyor, Balabin'i yatıştırmaya çalışıyordu. Onu gömleğinin kolundan yakalayıp bir köşeye götürmüştü. Orada alçak sesle bir şeyler söylüyordu. Bu arada Balabin'le çatıştığı için sinirleri bozulan Korçjinski, şiş göz kapaklarının altında kıvılcım saçan gözlerini Makar'a doğru kaldırdı, artık saklamaya gerek görmediği düşmanca bir eda ile:

"Konuşma bitti Nagulnov," dedi. "Heyetin kararına göre, bizim saflarımızdan çıkıyorsun. Senin gibilere partinin ihtiyacı yoktur! Ver bakalım parti kartını..."

Bunu söylerken üzerinde kızıl tüyler bulunan elinin içiyle hafif hafif masaya vurdu. Nagulnov ölü gibi sapsarı oldu. Tepeden tırnağa titreyerek hemen hemen hiç duyulmayan hafif bir sesle:

"Parti kartımı vermem," dedi.

"Ama biz seni buna mecbur ederiz!"

Bölge icra komitesinin başkanıyla yaptığı konuşmayı yarıda kesen Balabin, odanın öbür köşesinden:

"İl merkezine git Nagulnov!" diye bağırdı. Sonra kapıyı kulakları sağır eden bir gürültüyle çarparak dışarı çıktı.

Makar yine:

"Parti kartımı geri vermem!" diye yineledi.

Sesi biraz kuvvetlenmişti. Alnındaki ve kemikli yanaklarındaki maviye çalan beyazlık ağır ağır kayboluyordu:

"Ben partiye daha çok lazım olurum. Partisiz de yaşayamam... Sana boyun eğmiyorum! Bak, partinin kartı göğsümün üstündeki cepte... Cesaretin varsa gel al! Boynunu kırarım!"

Savcı omuzlarını silkerek:

"Tiyatro mu oynuyoruz nedir? Rica ederim, histerik davranma!" dedi.

Makar sözlerine önem vermeden Korçjinski'ye bakarak ağır ağır, sanki kendi kendine düşünüyormuş gibi konuşuyordu:

"Parti olmazsa ben nereye giderim? Bir amacım kalır mı? Hayır... Parti kartımı vermem... Ben bütün hayatımı... Bütün yaşantımı ona feda ettim..."

Birden bir ihtiyar gibi, insanda acıma uyandıran anlamsız, saçma hareketlerle bir şeyler arandı, ellerini masanın üzerinde gezdirdi, kelimeleri birbirine karıştırarak hızlı hızlı ve anlaşılmaz bir şekilde konuştu:

"Bunu yapacağına, çocuklara söyle de beni öldürsünler... Hayatımda anlam kalmaz... Zaten artık hayata da ihtiyacım yok. Bari beni ondan da ihraç edin... Demek Serko yalanlar attı... Demek o zamanlar gerekliymişim... Yaşlanınca gereksiz oldum, onun için kapı dışarı ediyorsunuz..."

Makar'ın yüzü balmumundan yapılmış bir maske gibi hareketsizdi. Dudakları kımıldıyor, titriyordu. Ama son sözleri söylerken, hareketsiz bakan gözlerinden çocukluğundan beri ilk olarak sel halinde gözyaşları fışkırdı. Yaşlar yanaklarını ıslatıyor, çoktandır tıraş edilmemiş sert sakalına takılarak aşağı doğru süzülüyordu. Gömleğinin yakasından görülen göğsünde kara çizgiler oluşmuştu. Sekreter canı yanmış gibi yüzünü buruşturdu:

"Yeter artık! Bu şekilde bizi kandıramazsın arkadaş!"

Nagulnov:

"Sen benim arkadaşım değilsin!" dedi. "Köpeğin birisin! Hepiniz alçaksınız. Bana zorla sözünüzü geçirmeye kalkıyorsunuz.

Güzel güzel konuşmayı öğrenmişsiniz. Buna diyecek yok. Sen ne diye orada gülüp duruyorsun Homutov? Kancık herif! Benim gözyaşlarıma mı gülüyorsun, namussuz! Yirmi bir yılında Fomin bir haydut kafilesiyle eyaleti haraca keserken, eyalet komitesine gelmiştin, hatırlıyor musun? Söyle bakalım hatırlıyor musun? Geldin ve bana partinin kartını iade ettin. Bundan böyle çiftçilik yapacağını söyledin... Fomin'in korkusundan üç buçuk atıyordun... Bu yüzden kartı da elinden attın. Sonra her nasılsa taşların arasından süzülen bir kertenkele gibi tekrar aramıza giriverdin. Şimdi de bana karşı oy veriyorsun öyle mi? Benim acıma da kahkahalarla gülüyorsun ha?.."

Esmer, yakışıklı Homutov bu sözlere hiç aldırmadı, kara bıyıklarının altından yine hafifçe gülümseyerek:

"Yeter Nagulnov!" dedi. "Bağırma rica ederim. Bizim sana soracağımız daha birçok şey var."

"Sizinle artık hiçbir şey konuşmam! Ben aradığım gerçeği kendim bulacağım... Gerekirse merkez komitesine baş vuracağım..."

"Hah... Tamam!.. Git! Git! Orada her şeyi hemen hallederler..."

Makar ağır ağır kapıya doğru yürüdü, eşiğe gelince şakağı kapının kenarına çarptı. İnledi. Son olarak öfkeli öfkeli konuşması onu dermansız bırakmıştı. Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey hissetmeden dış kapıya doğru yürüdü, atını bağlı olduğu direkten çözdü ve nedense onu dizginlerinden tutup yürümeye başladı. Kasabadan çıkarken hayvanın sırtına binmek istedi, ama binemedi. Tam dört kez ayağını aşırıp üzengiye yerleştirmeye çalıştı, ama her seferinde sarhoş gibi sallanarak ayağı geriye kaydı.

Köyün en ucundaki evin yanında yaşlı, ama çok zinde görünen bir adam bir yığının üstünde oturuyordu. Yıpranmış Kazak kasketinin siperliğinin altından dikkatle Makar'ın nasıl atına binmeye çalıştığını bir süre seyretti, sonra cesaret vermek istiyormuş gibi gülümsedi:

"Aferin sana! Aslan!" dedi. "Şuna bak! Güneş yeni yükseldi, oysa o ayaklarını bile sürüyemiyor. Niye bu kadar erken içmiş? Yoksa bugün bayram mı?"

Komşusu çitin üzerinden ona cevap verdi:

"Bayram ya, bilmiyor musun Fedot Dede? Bugün 'Sürten Simon' bayramı. Meyhaneler sırayla dolaşılacak!"

İhtiyar gülümseyerek devam etti:

"Ha, anladım; demek şaraptan daha baskın bir delikanlı yok. Baksana adamı eyerinden nasıl fırlatıyor. Tut kendini aslan Kazak!"

Makar dişlerini sıktı ve çizmesinin ucuyla üzengiye hafifçe basarak kuş gibi kendini eyerin üstüne attı.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM



O GÜN, Gremyaçiy Log'a Yarskiy köyünden yirmi üç kolhoz arabası geldi. Hamamcı bu arabalarla yel değirmeninin önünde karşılaşmıştı. Bozkıra atını aramaya gidiyordu. Öndeki araba hizasına gelince:

"Merhaba hemşerilerim! Merhaba Kazaklar! Nasılsınız?" dedi.

Kuyrukları kesilmiş atların dizginlerini elinde tutan kara sakallı bir Kazak:

"Allaha şükür, iyiyiz," diye yanıtladı.

"Nereden geliyorsunuz böyle?"

"Yarskiy'den."

"Peki atlarınızın neden kuyruğu yok? Niye hayvanları rezil ettiniz öyle?"

"Brrr! Dur kerata! Bak kuyruğunu kestik, hâlâ oynaşıp duruyor... Kuyruklarını neden mi kestik? Kesik kuyrukları devlete teslim ettik. Şehirdeki hanımlar bunların kuyruklarıyla sinekleri kovalasınlar diye... Sigaran var mı kardeşciğim? Varsa bir iki tane ikram eder misin?"

Kazak bunu söylerken arabadan aşağı atladı. Arkadaki arabalar da durmuştu. Hamamcı, adamla konuşmaya başladığı için pişmandı. İsteksizce cebinden tütün kesesini çıkardı. Beş kişinin daha arabalarından atlayarak, sigaralarını sarmak için ellerindeki gazete parçalarını hazırladıklarını fark etmişti. Pek cömert olmayan Hamamcı bozuldu:

"Elimdeki tütünü bitireceksiniz be!.."

Sakallı adam sanki Hamamcı'nın kesesinden değil de kendi kesesinden çıkarır gibi çokça tütün alarak sert bir tavırla:

"Şimdi artık her şey kolhoza ait, bilmiyor musun?" dedi.

Sigaraları yaktılar. Hamamcı elindeki tütün kesesini poturunun cebine çarçabuk sokmaya çalışıyor, yüzünde hem tiksinti, hem

acıma dolu bir bakışla, atların hemen hemen dibine kadar kesilmiş kuyruklarına bakıyordu. Kan kokusuna gelmiş bir atsineği, atlara yapışıyor, terli sırtlarına ya da kayışlardan tüyü dökülmüş yelelerine konuyordu. Atlar, alışkanlıkla sinekleri kovmak için kuyruklarını sallamaya çalışıyor, ama ta dipten kesilmiş kuyruk kalıntıları pek işe yaramıyordu. Hamamcı:

"Hayvanın kuyruğu neresini işaret ediyor öyle?" diye sordu.

"Hep aynı yeri, kolhozu. Sizde atların kuyruklarını kesen olmadı mı?"

"Biz de kestik ama, ancak bir iki karışlık..."

"Bunu bizim köy şûrasının başkanı emretti. Aklı başına geldiğinde bir de bakacak ki atlar yok olmuş... Haydi biz yola koyulalım... Tütün için teşekkürler. Bak biraz sigara içtim, azıcık rahatladım. Oysa bütün yol boyunca sigarasız sıkılıp duruyordum."

"Siz nereye gidiyordunuz öyle?"

"Gremyaçiy'e."

"Demek bizim köye gidiyorsunuz. Peki orada ne işiniz var?"

"Tohumluk buğday alacağız."

"Yani... ne demek?"

"Bölge Komitesi'nden emrettiler, sizin depodan tam yüz kırk pud buğday alacakmışız. Yürüyün bakalım, haydi..."

Hamamcı:

"Ah, bunu biliyordum işte!" diye bağırarak köye doğru koştu.

Yarskiy'den yola çıkan arabalar daha kolhoz müdürlüğünün önündeyken, bütün köye tohumluk buğday almak üzere Kazakların geldiği haberi yayılmıştı. Hamamcı hiç üşenmeden haberi evden eve taşımış durmuştu.

Önce yan sokaklarda kadınlar toplandı; patırtı gürültü ederek tıpkı ürkütülmüş bir keklik sürüsü gibi çırpınıyorlardı.

"Buğdayımızı götürüyorlar, eyvallah olsun güzelim!"

"Toprağı neyle süreceğiz?"

"Ah başımıza gelenler!"

"Aklı erenler söylemişti, tohumluk buğdayı kolhozun ambarına teslim etmeyin diye."

"Kazaklar sözümüzü dinleselerdi ya!"

"Gidip Kazaklara söyleyelim, tohumluk buğdayı vermesinler."

"Onlara söylemeye ne gerek var? Biz kendimiz de vermeyiz. Haydi gidelim kızlar, ambarlara gidelim... Değneklerimizi alıp kapılara yanaştırmayalım..."

Sonra Kazaklar da ortaya çıktı. Onların aralarında da buna benzer konuşmalar oluyordu. Avludan avluya, sokaktan sokağa geçerek oldukça büyük bir kalabalık halinde ambarlara doğru yürümüşlerdi.

Bu sırada Davidov, Yarskiy'lilerin getirdiği, Tarım Bölge Başkanının resmî mektubunu okuyordu. Lupetov mektubunda şöyle diyordu:

"Yoldaş Davidov, öğrendiğimize göre sizde henüz toplanmış bulunan 73 ölçülük tohumluk buğday varmış. Bunların hepsini, Yarskiy Kolhozu'na teslim etmenizi rica ederim. Onların tohumluk buğdayı yoktur. Bu konuda Tarım Birliği ile anlaşmaya varmış bulunuyoruz."

Davidov mektubu okuduktan sonra tohumluk buğdayın verilmesini emretti. Yarskiy'liler kolhoz müdürlüğünden çıkıp arabalarla ambarlara gittiler. Ama ambarların önünde müthiş bir kalabalık toplanmıştı. Belki iki yüz kadın hemen arabaların çevresini sardı:

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Bizim ekmeğimizi almaya gidiyorlar. Başımıza bela olmaya geldiler."

"Geri dönün!"

"Vermeyiz!"

Demka Uşakov, Davidov'a koştu. Davidov koşarak ambarın önüne geldi:

"Ne oluyor burada hemşeriler? Buraya ne diye toplandınız?"

"Sen bizim tohumluk buğdayımızı, ekmeğimizi ne diye Yarskiy'lilere veriyorsun? Biz o buğdayı onlar için mi ektik?"

"Sana bu hakları kim verdi Davidov?"

"Biz toprağı neyle ekeceğiz?"

Davidov en yakın ambarın damına çıktı, sükûnetle, tohumluk buğdayı Bölge Tarım Birliğinden gelen emir üzerine verdiğini, geri kalan buğdayın da tohumluk olarak kullanılacağını anlattı.

"Üzülmeyin arkadaşlar, ekmeksiz kalmayacaksınız. Burada boşu boşuna çene yarıştırıp kabak çekirdeği yiyeceğinize, tarlalara gidin. Şunu unutmayın ki ekip şefleri tarlaya çıkmamış olanların adlarını kaydetmiştir. Kim işe gitmediyse para cezası ödeyecektir.

Bazıları kalabalığın arasından ayrıldı. Birçoğu Davidov'un yaptığı açıklama üzerine sakinleşmiş, tarlalara gitmişti. Ambarcı da Yarskiy'lilere tohumluk buğdayı tartarak vermeye başladı. Davidov müdürlüğe gitti. Ama aradan yarım saat geçtikten sonra, ambarın önünde nöbet bekleyen kadınların tutumunda bir değişiklik oldu. Bunun sebebi Yakov Lukiç'ti. Kadınlardan bazılarına, "Davidov yalan söylüyor," demişti. "Baksanıza tohumlukları götürüyorlar. Ama kolhoz kendi tarlalarını pekâlâ işleyecek. Yarskiy'lilere verilen buğday kolhoza dâhil olmayanlardan alınan buğdaydır."

Kadınlar heyecana kapılmıştı. Hamamcı, Sessiz Demid, Donetskov Dede ve daha otuz kadar Kazak, aralarında bir şeyler konuştuktan sonra kantara doğru yürüdüler. Donetskov diğerlerinin adına konuşarak,

"Vermeyeceğiz buğdayı!" diye bağırdı.

Demka Uşakov sert bir tavırla:

"Orası senden sorulmaz!" diye yanıtladı. Aralarında tartışma başladı. Yarskiy'liler Demka'dan yana çıktılar. Hamamcı'nın tütün ikram ettiği siyah sakallı iriyarı Kazak, arabasının üzerinde ayağa kalkarak, öfke içinde belki beş dakika küfretti, sonra bağıra bağıra konuşmaya başladı:

"Neden hükümetin emrine karşı geliyorsunuz? Ne diye bizi uğraştırıyorsunuz! Allahın sıcağında kırk verstlik yoldan geldik ama devlete ait buğdayı bize teslim etmiyorsunuz! Ah, GPU sizinle baş edebilirdi ama... Sizin gibi köpoğlu köpekleri Solovski'ye sürmeli! Saman yığınına yatmış köpekler gibisiniz, malı ne kendiniz kullanıyorsunuz, ne başkasına veriyorsunuz. Hem ne diye tarlalara gitmiyorsunuz, bugün bayram mı nedir?"

Küçük Akim dedikleri Beşlebov kollarını sıvayarak arabaya yaklaştı:

"Sana ne!" diye bağırdı. "Sakalın mı kaşınıyor yoksa? Kaşıyacak adam buluruz, hem de hemen, şimdi..."

Yarskiy'li iriyarı, sakallı Kazak arabadan atladı. Kumaşı solmuş kahverengi gömleğinin kollarını sıvamamıştı ama Küçük Akim'in çenesine ustaca bir yumruk yapıştırdı. Akim bir iki metre uçtu. Sakallı Kazak kalabalığı dağıtmak için ellerini iki yana açmış, bir yeldeğirmeni gibi durmadan bir aşağı bir yukarı sallayıp duruyordu.

O anda Gremyaçiy Log'da yıllardır görülmemiş bir dövüş başladı. Yarskiy'lilere öyle bir dayak attılar ki, kan revan içinde kalan adamlar, buğday çuvallarını bırakıp kendilerini arabalarına atarak kırbaçlarını şaklattılar, çığlık çığlığa bağıran kadınların arasından dörtnala uzaklaşıp gittiler.

O andan sonra heyecan dalgası bütün Gremyaçiy Log'u sardı. Demka Uşakov'dan ambarın anahtarlarını almaya kalkıştılar. Ama kurnaz Demka dövüş devam ederken fırsattan istifade kalabalığın arasından sıyrılmış, müdürlüğe koşmuştu.

"Ambarın anahtarlarını nereye saklayayım yoldaş Davidov? Bizimkiler Yarskiy'lilere temiz bir dayak attı. Şimdi sıra bize gelecek galiba."

Davidov sükûnetle:

"Anahtarları bana ver," dedi.

Onları cebine soktu, sonra ambarın bulunduğu yere gitti. Bu arada kadınlar, Andrey Razmiyötnov'u köy şûrasından çıkarmış, öfkeyle:

"Miting yapacağımızı ilan et!" diye bağırıyorlardı.

Razmiyötnov:

"Bacılarım, teyzelerim, anacıklarım, sevgili kardeşlerim benim. Şimdi miting yapamayız. Şu anda bizim yapacağımız şey toprağı bir an önce ekmektir, miting yapmak değil. Ne yapacaksınız mitingi? Bu mitinglerde konuşabilmek için en az üç yıl siperlerde kalmak, tecrübe sahibi olmak, savaşlara katılmak, bitlere yem olmak gerek, ancak ondan sonra mitingden filan söz açabilirsiniz," diye kadınları yatıştırmaya çalışıyordu.

Ama kadınlar dinlemiyordu. Poturlarına, kollarına, gömleğinin eteğine yapışmışlardı. Kaşları çatık Andrey'i okula doğru sürüklüyor, durmadan bağırıyorlardı:

"Biz siperlerde kalmak istemiyoruz."

"Biz savaş istemiyoruz."

"Sen mitingi açacaksan aç, yoksa biz kendimiz açarız."

"Mitinglerin yasak olduğunu söylüyorsun ama yalan. Sen başkansın. Senin için her şey mümkün."

Andrey kadınları itiyor, kulaklarını elleriyle tıkamaya çalışıyor, onların sesini bastırmak için daha yüksek sesle:

"Susun cadılar! Biraz açılın! Ne münasebetle miting yapacakmışız?" diye bağırıyordu.

"Buğday meselesini konuşmak için. Buğdaydan bahsedeceğiz."

Sonunda Razmiyötnov:

"Pekâlâ, madem öyle, toplantıyı açıyorum," demek zorunda kaldı.

Dul bir kadın olan Gezenti Ekaterina:

"Söz istiyorum," dedi.

"Söyle, Allah belanı versin!"

"Bela filan okuma başkan; yoksa sana öyle bir küfrederim ki, başını alamazsın! Biz kendi buğdayımızı kimin emriyle dağıtıyoruz? Yarskiy'lilere buğday verilmesini kim, niçin emretti?"

Gezenti Ekaterina ellerini beline dayamış cevap bekliyordu. Andrey insanı usandıran bir sineği kovar gibi elini salladı:

"Her konuda yetkili olan yoldaş Davidov size açıkça anlattı. Böyle saçma nedenlerle toplantı yapılmasını uygun görmüyorum. Hem..."

Andrey içini çekti ve devam etti:

"Hem bizim şu anda asıl yapmamız gereken şey tarla fareleriyle mücadele etmektir... Bütün gayretimizle..."

Ama Andrey'in dikkati başka bir konuya çekmek için yaptığı bu girişim hiçbir sonuç vermedi:

"Sen hangi tarla faresinden bahsediyorsun?"

"Bizim onu düşünecek halimiz yok."

"Buğdayımızı verin!"

"Şuna bak hele, canına yandığım, konuyu nasıl da tarla faresine getirdi... Biz tarla faresinden konuşurken buğdaydan kim bahsedecek?"

"Buğdaydan konuşmak için bir neden yok ki..."

"Hah... neden yokmuş. O halde buğdayımızı geri verin."

Başlarında Gezenti Ekaterina olan kadınlar sahneye doğru yürüyorlardı. Andrey teneke kaplı suflör yerinin yanında duruyor, kadınlara alaylı alaylı bakıyordu, ama doğrusu içinde hafif bir endişe de duyuyordu. Beyaz bir papatya tarlası gibi başları örtülü kadınların arkasında toplanan Kazakların tavrı insanın aklına hiç de iyi şeyler getirmiyordu.

"Sen yazın da kışın da çizmeyle dolaşıyorsun! Bize gelince çarığı bile fazla görüyorsun!"

"Kendini komiser mi sanıyorsun nedir?"

"Marişka'nın kocasından kalma poturlarla dolaştığın günleri unuttun mu?"

"Göbek büyütmekten başka şey düşünmüyorsun!"

"Çıkarın şunun çizmelerini kadınlar!"

Çığlıklar tıpkı rastgele atış yapılıyormuş gibi çıkıyordu. On kadar kadın hemen sahnenin önünde toplanmıştı. Andrey elinden geldiği kadar ortalığı susturmaya çalışıyor, ama sesi bile duyulmuyordu.

"Çıkarın çizmelerini kadınlar! Haydi görelim sizi!"

Bir anda sahneye doğru birçok el uzandı. Andrey'in sol ayağını yakalamışlardı. Andrey suflör yerinin kapağına var kuvvetiyle yapışmış, kızgınlıktan sapsarı olmuştu. Ama sol ayağındaki çizmeyi çıkarmış ve onu arkaya doğru atmışlardı bile. Birçok el önden arkaya fırlayan çizmeyi tutmak için havaya kalkıyor; kalabalıkta hiç de dostane olmayan bir gülüşme dalgalanıyordu. Arka sıralardan kadınların bu yaptığını onaylayan erkek sesleri duyuldu:

"Öbür çizmesini de!"

"Biraz yalınayak dolaşsın bakalım!"

"Öteki çizmesini de çıkarın!"

"Gösterin kendinizi bacılar! Devirin herifi yere!"

Andrey'in öbür çizmesini de çıkardılar. Andrey ayaklarından çorap lastiğini de çıkardı, avazı çıktığı kadar:

"Lastik de istersiniz belki... Alın bakalım. Belki biri bununla kıçını siler."

Sahneye doğru birkaç delikanlı sokuldu. Kolhoza girmeyip tek başına çalışmayı seçen Efim Trubaçov da aralarındaydı. Kalın dudaklı, kuvvetli bir oğlandı. Bir atamanın oğluydu, iriyarıydı. Kadın-

ları ite kaka ayırdı, sahneye çıktı. Alayla gülümsüyor, sık sık soluk alıyordu:

"Bize lastik falan lazım değil!" dedi. "Gelgelelim, sayın başkan, poturunu da ayağından çıkaracağız!"

Ondan biraz daha genç ve kısa boylu, ama her bakımdan daha atılgan ve kavgacı olan biri:

"Evet, poturlara ihtiyacımız var," dedi. "Yok-yoksul donsuz dolaşıyor. Kulaklardan aldıklarımız herkese yetmedi."

"Duman" dedikleri gencin saçları ender rastlanacak derecede kıvırcıktı. Astragan gibi kıvır kıvır olan açık renk saçları sanki ömründe hiç tarak görmemişti. Eski, yıpranmış Kazak kasketinin altından karmakarışık lüleler halinde yukarı doğru kıvrılıyordu. Babasını Alman savaşında, annesini de tifodan yitirince küçük "Duman" teyzesinin evinde yetişip büyümüştü. Daha küçük yaşta bostanlardan salatalık, turp, bahçelerden vişne ya da elma çalmayı âdet edinmişti. Bostanlardan çuval çuval karpuz taşıdığı oluyordu. Büyüyünce de köydeki kızları iğfal etmeyi huy edinmiş, bu konuda kendisine o kadar kötü ve büyük bir şöhret yapmıştı ki, Gremyaçiy Log'da hiçbir kadın onun iriyarı olmayan ama atmaca yavrusu gibi kuvvetli ve dolgun vücuduna nefret duymadan bakamıyordu. Bakınca da hemen yere tükürüyor, hışırtılı bir sesle:

"Nasıl da yürüyor gök gözlü şeytan! Serseri bir köpek gibi köyde habire oradan oraya sürtüyor!" diyor ve aynı zamanda kızına:

"Gözlerini iri iri ne açıyorsun öyle?" diye söyleniyordu. "Pencerede ne yapıyorsun? Hele evime koynunda bir bebe getir de göreyim! İnan olsun ellerimle boğarım. Git tezek topla! Sersem! İneğe de yem vermeyi unutma."

"Duman" ayağında yırtık çarıklarla vahşi hayvan gibi sessiz sessiz yürür, dişlerinin arasından ıslık çalar, çitlerin, duvarların önünden geçer, kirpiklerinin arasından ışıl ışıl pencerelere, avlulara bakardı. Başına mendil bağlamış bir kız görünce tembel ve uyuşuk görünüşlü "Duman" bir anda değişiverir, kesin ve ölçülü bir hareketle, tıpkı atmaca gibi çevik bir dönüşle başını o yana çevirir, doğrulurdu.

Ama bu gibi anlarda mavi gözlerinde vahşi bir anlam değil, son derece büyük bir şefkat ve okşama isteği belirirdi. O anda gözlerinin

rengi bile değişirdi. Bir anda dibi görünmeyen derin bir deniz gibi koyu lacivert bir renk alırdı.

"Fetyuşka, biricik çiçeğim benim! Bu akşam hava kararır kararmaz, avlunun arkasına gelip bekleyeceğim seni! Sen hangi odada yatıyorsun?" diye sorardı.

Takıldığı kız yanından çarçabuk uzaklaşır, yapmacık bir ciddiyetle:

"Rica ederim, bana böyle saçma şeyler söyleme!" derdi.

"Duman" durumu çok iyi kavradığını belli eden bir gülümseyişle kızın arkasından bakardı. Güneş batarken de kolektifleştirilmiş ambarın yanında, sürgün edilen biricik arkadaşı Timofey'den kalan armonikayı çalardı. Ama bahçelere, vadilere koyu gölgeler düşüp insan ve hayvan sesleri dindiği zaman, hiç acele etmeden Fedotkina'nın avlusuna doğru yürürdü. Kavakların fısıldaşan gür dallarının ve sessizliğe gömülen köyün üstünden tıpkı "Duman" gibi yapayalnız ve yuvarlak yüzlü bir ay kayardı...

"Duman"ın hayatta tek eğlencesi kızlardan ibaret değildi; votkayı da severdi, hele dövüşmeye bayılırdı. Nerede dövüş olsa, "Duman" oradaydı. Önce ellerini arkasında kenetleyerek bir süre kendisine güçlükle hâkim olmaya çalışır, başını eğerek dövüşü seyrederdi. Sonra dizlerinde hafif bir titreme başlardı. Bu titreme dayanılmaz bir hal alır ve "Duman" artık kendisini tutamayarak büyük bir heyecanla dövüşe katılırdı. Bu yüzden daha yirmi yaşına varmadan dişlerinin yarısı kırılmıştı. Kaç kere dayak yemiş, hatta ağzından kan gelmişti. Kızları baştan çıkardığı, başkalarının dövüşlerine karıştığı, velhasıl meseleleri yumrukla halletmeye kalkıştığı için kaç kez dayak yemişti. Duman bir iki öksürür, kan tükürür, durmadan sızlanıp duran teyzesinin evindeki peçin üzerinde birkaç ay yatar, sonra yine eğlencelerde görünmeye başlardı. Laciverde bakan koyu mavi gözlerinde daha büyük bir ihtiras parlar, armonikanın tuşlarını karıştıran parmakları daha çevik hareket ederdi. Sesi de hastalıktan sonra daha güzel, daha olgun, daha kısık olur, sanki o eski, yıpranmış küçük armonikanın içinden gelen bir soluk gibi duyulurdu.

"Duman"ın içinde o canlılığı yok etmek olanaksızdı. Sanki kedi gibi dokuz canlıydı. Komsomoldan çıkarılmış, serserilik yüzünden

mahkemeye verilmiş ve yangın çıkarmakla suçlanmıştı. Andrey Razmiyötnov kaç kere onu etrafı haraca kestiği için tutuklamış, geceyi köy şûrasındaki bodrumda geçirmek zorunda bırakmıştı. Bu yüzden "Duman" ona çoktandır kin besliyordu. Şimdi de intikam almak için fırsatın geldiğine karar vererek onunla hesaplaşmak için sahneye çıkmıştı.

Andrey'e gittikçe daha fazla yaklaşıyordu. Her adımda dizleri o kadar titriyordu ki, sanki dans ediyor gibiydi. Yüksek sesle içini çekerek:

"Poturlar bize gerek..." dedi. "Haydi, çıkar bakalım!"

Sahneye kadınlar akın etmişti. Sayısız el Andrey'e uzanıyordu; etrafını yine büyük bir kalabalık sarmıştı, sıcak solukları ensesinde duyuyordu. Çevresinde halka oluşturmuşlardı.

Razmiyötnov:

"Ben başkanım!" diye bağırdı. "Benimle alay etmek, hükümetle alay etmek demektir. Tohumluk buğdayı almanıza izin vermeyeceğim. Toplantıyı dağıtıyorum."

"Sen vermezsen biz alırız!"

"Hah hah hah... Toplantıyı dağıtıyormuş..."

"Ambarı açacağız."

"Davidov'a gidip ona da dünyanın kaç bucak olduğunu öğreteceğiz."

"Haydi müdüriyete!"

"Razmiyötnov'u burada tutmalı!"

"Vur! Vurun herife!"

"O Stalin'e de karşıdır."

"Tutuklayalım onu!"

Kadınlardan biri başkanlık kürsüsünün üzerinden kırmızı saten örtüyü çekti, arkadan yaklaşarak Razmiyötnov'un başını sardı. Andrey mürekkep ve toz kokan örtüyü başından çıkarmaya uğraşırken, "Duman" var kuvvetiyle göğsüne bir darbe indirdi.

Andrey başını örtüden kurtararak, acıdan ve bilincini bile uyuşturan öfkeden ne yapacağını şaşırmış bir halde cebinden tabancasını çıkardı. Kadınlar çığlıklar atarak kaçıştı, "Duman", Yefim Trubaçov ve sahneye fırlayan iki Kazak ellerini tutarak silahını alıverdiler.

Trubaçov:

"Halka ateş etmek istiyordu namussuz!" diye bağırıyordu. "Köpoğlu köpek!"

Bağırarak Razmiyötnov'un içinde tek bir kurşun bile bulunmayan tabancasını havada sallıyordu.

Davidov ambarların oradan uğultu halinde yükselen kinli homurtuları duyunca elinde olmayarak yavaşladı. Erkeklerin kalın boğuk seslerini bastıran kadınların tiz çığlıkları ta yükseklere çıkıyordu. Sonbaharda ilk soğuklar bastırdığı zaman, ormanda sürek avına katılan ve yırtıcı bir hayvanı izleyen dişi av köpeklerinin sesleri de aynı şekilde ihtirasla, öfkeyle, âdeta hıçkırır gibi çıkar ve diğer bütün seslerden ayrılırdı.

Davidov, 'İkinci ekibe haber salmalı, yoksa tohumluk buğdayı tamamen boşaltırlar!' diye düşündü. Tekrar müdürlüğe dönüp ambarın anahtarını bir yere saklamaya karar verdi. Kapıda Demka Uşakov duruyordu:

"Ben bir yere kaçıp saklanacağım yoldaş Davidov! Yoksa beni bu ambar anahtarları yüzünden tartaklayacaklar!"

"O senin bileceğin iş. Naydenov ortalarda yok mu?"

"O ikinci ekipte!"

"Peki burada ikinci ekipten kimse yok mu?"

"Kondrat Maydannikov var."

"O buralarda ne arıyor? Nerede şimdi?"

"Tohumluk buğday almaya gelmiş. İşte geliyor!" Maydannikov alelacele onlara doğru geliyordu. Daha uzaktan elindeki kırbacı havada sallayarak:

"Halk Andrey Razmiyötnov'u tutuklamış!" diye bağırdı. "Bodruma kapamışlar. Şimdi de ambarlara doğru gidiyorlar. Sen bir yere saklansan iyi edersin yoldaş Davidov, Allah göstermesin, bir şey olabilir... Halk zıvanadan çıkmış..."

"Sen çıldırdın mı, saklanır mıyım hiç? Al, anahtarları sana vereyim. Hemen ikinci ekibe koş, Lyubişkin'e söyle, en az on beş atlıyla hemen buraya gelsin. Anlıyorsun ya... Bizim köyde ayaklanma başladı. Bölgeye haber salardım ama istemiyorum. Bu işi kendi kendimize çözeriz. Sen neyle geldin?"

"Arabayla."

"Arabaya koştuğun atlardan birini hemen çöz, bin sırtına! Yallah!"

Maydannikov anahtarları cebine sokarak koşa koşa sokağa çıktı:

"Hiç merak etmeyin, rüzgâr gibi gider gelirim."

Davidov hiç acele etmeden ambarların bulunduğu yere doğru gitti. Kalabalık onu görünce sesler azaldı; onun gelmesini bekliyorlardı. Kadınlardan biri Davidov'u işaret ederek:

"Geliyor Allahın belası!" diye histerik bir çığlık attı.

Ama Davidov acele etmiyordu. Bir ara durdu. Sırtını rüzgâra vererek sakin sakin sigarasını yaktı:

"Gel gel... Sigarayı sonradan içsen de olur!"

"Öbür dünyada içersin artık sigarayı da!"

"Ambarların anahtarlarını getirdin mi?"

"Tabii getirmiştir.. Kedi kimin etini kaptığını bilmez mi?"

Davidov elleri cebinde, sigarasını tellendire tellendire kalabalığın en önündekilere yaklaştı. Onun bu kendinden emin, sakin tavrı halkı iki şekilde etkilemişti: Kimileri Davidov'un bu tavrıyla kuvvetini ve üstünlüğünü belirttiğini biliyordu, ötekilerse büsbütün çileden çıkmıştı. Sac kaplı bir dama yağan dolu gibi her taraftan bağırışlar oldu:

"Anahtarları ver!"

"Kolhozu dağıt!"

"Defol buradan! Seni buraya kim çağırdı?"

"Tohumluk buğdayı ver!"

"Toprağı ekmemizi neden engelliyorsun?"

Hafif bir rüzgâr kadınların yazmalarını dalgalandırıyor, ambarların damlarındaki sazların uçlarını titretiyordu. Kurumaya başlayan bozkırlardan küflü bir toprak ve henüz filiz vermiş ot kokusu geliyordu. Kavakların özde dolan tomurcukları öyle baygın bir koku yayıyordu ki, Davidov konuşmaya başladığı zaman, sanki ağzında bal varmış ve dili damağına yapışıyormuş gibi bir his duydu:

"Niçin hükümetin emirlerine uygun hareket etmiyorsunuz yoldaşlar? Yarskiy Kolhozu'na niçin buğday vermediniz? Bu hareketi-

nizden ötürü, bahar ekimi programını aksattığınız için mahkemeye verileceğinizi hiç düşünmediniz mi? Mahkemeye verileceksiniz. Doğrusu bu! Hükümet bu gibi davranışları asla bağışlamaz!"

"Senin hükümet dediğini biz hapsettik. Kuzu kuzu bodrumda oturuyor!"

Bunu kolhoza katılmayanlardan Miron Dodrodeyev adında kısa boylu, topal bir Kazak söylemişti.

Birkaç kişi güldü, Hamamcı, kalabalığın arasından çıkarak:

"Hükümet sizin düşündüğünüz şekilde emirler vermedi. Biz, sizin Makar Nagulnov'la sözümona kurduğunuz Sovyet idaresine karşıyız. Çiftçilere tohumluk buğday vermemek ne demektir? Bunun anlamı nedir? Bu düpedüz parti programının yanlış uygulanmasıdır," dedi.

"Biz senin toprak ekmeni engelliyor muyuz?"

"Engellemiyor musunuz?"

"Sen ortak ambara tohumluk buğdayını getirip teslim ettin mi?"

"Teslim ettim ya!"

"Peki, geri aldın mı?"

"Aldım, ne olacakmış?"

"O halde ne diye toprağı ekmekten söz ediyorsun? Niçin ambarların çevresinde dolaşıp duruyorsun?"

Hamamcı hiç beklemediği şekilde konunun tamamen başka bir yöne çevrildiğini görünce şaşırır gibi oldu, ama hemen işin içinden sıyrılmaya çalıştı:

"Ben kendim için üzülmüyorum, kolhozdan çıktığı halde tohumluk buğdayını geri vermediğiniz, malını mülkünü teslim etmediğiniz adamlara acıyorum! Mesele bu... Zaten bana da ne biçim toprak verdiniz, neden öyle ta uzaklarda bir toprak ayırdınız?"

Davidov dayanamadı:

"Defol buradan! Seninle sonra uğraşırız. Doğrusu bu! Kolhoz işlerine de burnunu sokma! Yoksa senin o burnunu hemen koparırız. Halkı kışkırtmakla mı meşgul oluyorsun? Haydi, defol diyorum!"

Hamamcı tehditler savurarak geri çekildi, onun yerini kadınlar aldı. Davidov'un tek kelime söylemesine izin vermeden bir ağızdan

bağırmaya başladılar. Davidov ekiple birlikte Lyubişkin'in olay yerine yetişebilmesi için zaman kazanmaya çalışıyordu, ama kadınlar kulakları sağır edercesine bağırıyordu. Kazakların susarak onları desteklemesinden cesaret alıp Davidov'u sarıvermişlerdi.

Davidov etrafına bakınca Marina Poyarkova'yı gördü; kadın biraz ileride duruyordu. Dirseklerine kadar sıvadığı kuvvetli kollarını göğsünün üzerinde birleştirmiş, burnunun üstünde neredeyse birleşen simsiyah kaşlarını çatmış, kadınlarla harıl harıl bir şeyler konuşuyordu. Davidov, Marina'nın kendisine düşman gibi baktığını gördü. Hemen yanında Yakov Lukiç'in durduğunu, onun da Sessiz Demid'e bir şeyler fısıldadığını fark etti.

"Anahtarları ver! İyilikle söylüyoruz!.. Duyuyor musun?"

Kadınlardan biri Davidov'u omzundan yakalamış, elini pantolonunun cebine sokmuştu. Davidov kuvvetle kadını itti, kadın geri geri gidip sırt üstü düştü ve avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Ay... Öldürüyorlar! Öldürüyorlar beni... Sevgili kardeşciklerim, yetişin!.. Beni buralarda bırakmayın!.."

Arka sıralardan biri, tiz, hırslı ve titrek bir sesle:

"Bu ne demek oluyor? Demek dövüşmeye hevesli ha? Şuna bir yüklenin de burnu kırılsın..." dedi.

Davidov düşen kadını kaldırmak için ileri doğru bir adım attı, ama başından kasketini düşürdüler; yüzüne, sırtına yumruklar indirdiler, ellerini yakaladılar. Davidov omuzlarını gererek, üzerine abanan kadınları sırtından silkiverdi. Ama kadınlar bu kez bağırıp çağırarak ona yapıştılar, gömleğin yakasını yırttılar, birkaç saniye içinde ceplerini arayıp tersine çevirdiler:

"Anahtar falan yok!"

"Anahtarlar nerede?.."

"Ver! Yoksa nasıl olsa kilitleri kırarız!.."

Uzun boylu, gösterişli yaşlı bir kadın olan Mişka İgnatenka'nın annesi, burnundan soluyarak kalabalığın arasından Davidov'a doğru yürüdü, ana avrat sövdü, sonra yüzüne tükürdü:

"Al sana, kör olasıca! Dinsiz imansız mahluk..."

Davidov sarardı, bütün kuvvetini toplayarak ellerini kurtarmaya çalıştı, ama başaramadı. Kazaklardan biri kadınların yardımına

koştu. Kuvvetli, adaleli parmaklar arkadan dirseklerini kavramıştı, bir kerpeten gibi onları sıkıyordu. O zaman Davidov çırpınmaktan vazgeçti. Artık işin çok ileri gittiğini, orada bulunanlardan kimsenin yardımına koşmayacağını anlamıştı ve başka bir yol denemeye karar verdi:

"Ambarların anahtarları bende değil hemşerilerim! Anahtarlar şeyde..."

Kekeledi, anahtarların kendisinde olmadığını tekrarlayacaktı ama, böyle bir şey söylediği takdirde, halkın hemen Demka Uşakov'u bulup öldüreceğini düşündü: 'Anahtarların evimde olduğunu söyleyeyim. Oraya gittiğim zaman arar gibi yaparım. Sonra onlara yitirdiğimi söylerim. O zamana kadar Lyubişkin yetişir. Beni öldürmeye pek cesaret edemezler! Allah kahretsin bunları!' diye düşündü.

Bir an sustu, yanağından süzülen kanı omzuyla sildi, sonra:

"Anahtarlar evimde duruyor. Ama onları size vermeyeceğim. Kilitleri kırmaya kalkarsanız, haberiniz olsun çok şiddetli ceza göreceksiniz! Bunu aklınıza koyun! Doğrusu bu!" dedi.

İgnatenka'nın annesi:

"Öyleyse bizi evine götür! Orada anahtarları kendimiz alırız," diye üsteledi.

Sinirden pürüzlü yanakları ve burnunun üstündeki iri siğil titriyor, kırışık yüzünden hiç durmadan ter dökülüyordu. Davidov'u önce o itti, evine doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Hamamcı'nın karısı Avdotya sordu:

"Acaba anahtarlar gerçekten orada mı? Belki onları başka bir yerde unuttun..."

Davidov gülümsediğini belli etmemek için başını önüne eğdi:

"Orada... Oradadır. Çok iyi biliyorum," diye onları inandırmaya çalıştı.

Dört kadın ellerini tutmuştu, biri de kocaman bir değnekle arkadan geliyordu. Sağ yanda erkek gibi geniş adımlar atan yaşlı İgnatenkova, sol tarafta ise küçük gruplar halinde kadınlar yürüyordu. Kazaklar anahtarların getirilmesini beklemek için ambarların yanında kalmıştı.

Davidov:

"Bırak elimi teyze! Ben kaçmam!" diye yalvarıyordu.

"Senin kaçıp kaçmayacağını ben nereden bileyim? Ya kaçarsan..."

"Kaçmam diyorum ya!.."

"Olsun! Böyle yürü, böylesi daha iyi."

Davidov'un evine gelmişlerdi. Kuru dallardan yapılmış dış kapıyı ve çiti yıkarak hep birlikte avluya doldular.

"Git anahtarları getir. Getirmezsen hemen Kazakları çağırırız! Onlar da sana dünyanın kaç bucak olduğunu gösterir."

"Ah... teyzeler siz Sovyet idaresinin ne demek olduğunu ne çabuk unuttunuz! Bu yaptıklarınızın hesap sorulur sonra..."

"Ha hesap vermişiz, ha vermemişiz. Zaten bela üstüne bela geliyor. Ha toprağı ekmediğimiz için açlıktan şişmeye başlamışız, ha şimdi hesap vermişiz! Sen git, anahtarları getir bakalım."

Davidov odasına gitti. Arkadan kendisine baktıklarını biliyordu, iyice arıyormuş gibi davrandı. Bavulunu altüst etti, masanın üzerinde ne varsa hepsini karıştırdı, kâğıtları teker teker salladı, karyolanın altına yatıp baktı, eğri ayaklı masanın altını da aradı, sonra eşiğe çıkarak:

"Bulamadım anahtarları," diye haber verdi.

"Peki nerede bunlar?"

"Herhalde Nagulnov'da."

"Nasıl olur? Nagulnov gitti. Burada yok ki..."

"Gittiyse gitti... Anahtarları da birlikte götürmüştür. Muhakkak götürmüştür! Bugün ikinci ekibe tohumluk buğday dağıtacaktı."

Davidov'u Nagulnov'un evine götürdüler. Yolda giderken dövmeye başladılar. Önce hafifçe iterek küfrediyorlardı, sonra Davidov'un sürekli gülümsemesine ve şaka yapmasına kızarak dövdüler. Davidov, en yakınında bulunan kadınları çimdikleyerek başını eğiyor ve kendisini zorlayarak gülümsemeye çalışıyordu:

"Bacılarım... Sevgili bacılarım... Hiç olmazsa değnekle vurmayın," diyordu.

Kadınlar Davidov'un öne doğru eğilen geniş sırtına şiddetle vuruyor, o da omuzlarını kaldırarak hafifçe inliyordu. Ama acısına rağmen yine de şaka yapmaktan geri kalmıyordu:

"Nine! Senin bir ayağın çukurda, bir de dövüşmeye kalkıyorsun! Ben de sana indireyim mi bir tane ha? Ne dersin?"

Davidov'un sırtını mini mini, ama kuvvetli yumruklarıyla durmadan döven genç Nastenka Donetzkova'nın öfkeden gözleri doldu:

"Duygusuz herif! Kaya gibi duygusuz adam ne olacak! Onu döverken ellerimi acıttım, yine de bana mısın demiyor."

Davidov yalnızca bir kere dişlerinin arasından sertçe,

"Değnekle vurmamanızı söyledim," dedi. Kadınlardan birinin elinden kuru bir zeytin dalını çekip aldı, onu dizinin üzerinde kırıverdi.

Kulağını kan fışkırana kadar yırtmışlardı. Dudakları ve burnu parçalanmıştı. Öyle olduğu halde, hâlâ şişmiş dudaklarıyla gülümsemeye çalışıyor, gülümserken de ön dişinin eksik olduğu görülüyordu. Acele etmeden, fazla kuvvet de harcamadan, şiddet gösteren kadınları geriye doğru itmeye çalışıyordu.

Öfkeden burnunun üzerindeki siğili titreyen İgnatenka'nın annesi özellikle sinirine dokunuyordu. Yaşlı kadın vururken canını acıtıyor, yumruğunu ötekiler gibi değil, yanlamasına, parmaklarını bükerek indiriyordu. Tam da burnuna, alnına vurmak istiyordu. Davidov hem yürüyor hem de dikkatli davranarak ona sırtını dönüyordu. Ama o diğer kadınları iterek yine önüne çıkıyor ve kısık sesle:

"Dur şunun burnuna bir indireyim!" diye söyleniyordu.

Davidov kadının yumruğundan kaçınmak için yan dönerek için için kabaran bir öfkeyle, 'Sana göstereceğim cadı karı!..' diye düşünüyordu. 'Hele bir Lyubişkin görünsün, sana öyle bir yumruk atacağım ki, nereden geldiğini bilemeyeceksin!'

Lyubişkin'le atlılar hâlâ görünmüyordu, kalabalık Nagulnov'un evine varmıştı. Bu kez Davidov'la birlikte kadınlar da içeri girdi. Her şeyi karıştırdılar; kâğıtları, kitapları, çamaşırları oraya buraya attılar. Evsahiplerinin eşyaları arasında bile anahtarları arayıp durdular. Tabii bulamadılar. Bunun üzerine Davidov'u ite kaka kapının önüne çıkardılar:

"Anahtarlar nerede? Söyle yoksa öldürürüz."

Davidov ambarların önünde memnun memnun gülümseyen kolhoz müdürünü hatırlayarak:

"Anahtarlar Ostrovnov'da..." dedi.

"Yalan söylüyorsun! Biz onun da ağzını aradık. Anahtarların sende olduğunu söyledi!.."

Davidov elleriyle şişmiş burnunu yoklayarak hafifçe gülümsedi:

"Bacılarım... Kardeşlerim... Beni boşuna dövdünüz... Anahtarlar kolhoz müdürlüğünde, masanın çekmecesinde. Şimdi gayet iyi hatırlıyorum!"

Ambarların bulunduğu yerden o yana alelacele gelmiş olan Gezenti Ekaterine:

"Sen bizimle alay mı ediyorsun!" diye bağırdı.

"Oraya gidelim görürsünüz! Sizinle alay etmek ne demek? Lütfen artık dayaksız gidelim."

Davidov bunları söyleyerek kapının önündeki merdivenden indi. İçinde müthiş bir öfke duyuyor, bir şey yapamamaktan ötürü kızıyor, susuzluktan bunalıyordu. Hayatında çok dövüşmüştü. Ama kadınlardan ilk defa dayak yiyordu. 'Allah vere de şurada düşmesem... Yoksa iyice azıp ölesiye gagalarlar beni. Amma anlamsız bir ölüm olur ha!.. Doğrusu bu!' diye düşünüyor ve umutla gözlerini tepeye doğru çeviriyordu. Ama yolda at nallarından savrulan toz bulutu görünmüyor, bir lav gibi gelmesi gereken atlılar belirmiyordu. Tepe bomboştu, ufuklara kadar hep aynı şekilde uzayıp gidiyordu... Sokaklar da bomboştu. Herkes ambarların önünde toplanmıştı ve oradan uğultu halinde sesler geliyordu.

Kolhoz müdürlüğüne gelinceye kadar Davidov'u döve döve öyle bir hale getirmişlerdi ki, ayakta duracak hâli yoktu. Artık şaka yapmıyor, düz yolda bile ayağı tökezliyor, gittikçe daha sık başını tutuyor, zaman zaman benzi atarak boğuk bir sesle:

"Yeter canım! Öldüreceksiniz beni... Kafama vurmayın bari. Nereden bulayım anahtarları? Bende yok ki! Akşama kadar sizi oradan oraya sürüklerim de anahtarları yine vermem!" diyordu.

"Ne dedin? Akşama kadar mı?"

Öfkeden kendilerini yitiren kadınlar âdeta inleyerek soruyor, bitkin düşen Davidov'a sülük gibi yapışıyor, yüzünü gözünü tırmalıyor, yumruk indiriyor, hatta ısırıyorlardı.

Davidov kolhoz müdürlüğünün hemen yanında yere oturdu. Keten gömleği kan içinde kalmıştı, şehirlilerin giydiklerine benzeyen, havı dökülmüş pantolonu dizine kadar yırtılmıştı. Açık yakasından dövmeli esmer göğsü görünüyordu. Güçlükle soluk alıyordu. Acınacak bir hale gelmişti. İhtiyar İgnatenkova:

"Yürü! Köpoğlu köpek!" diye ayaklarını yere vuruyordu.

Davidov birden hiç beklenmeyen berrak bir sesle:

"Sizin gibi alçaklar için..." diye söze başladı. Gözlerindeki bulanıklık birden kaybolmuştu. "Sizin gibiler için, bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, siz ise beni öldürmek istiyorsunuz. Ah, alçaklar! Vermeyeceğim anahtarları size, anladınız mı! Doğrusu bu işte! Vermeyeceğim! Ne yapacaksınız şimdi?"

Koşarak gelen kızlardan biri:

"Bırakın onu! Kazaklar kilitleri kırmış, tohumluk buğdayı dağıtıyorlar!" diye bağırdı.

Kadınlar Davidov'u kolhoz müdürlüğünün kapısında bırakıp ambarlara koştu. Davidov güçlükle ayağa kalktı, avluya girdi. İçeriden ısınmış suyla dolu bir kovayı çıkarıp uzun uzun, doya doya su içti. Sonra suyu başına dökmeye başladı. İçini çekerek yüzündeki, boynundaki kanı yıkadı, parmaklığa asılı bezle silindi ve eşiğe oturdu.

Avluda tek kişi yoktu; bir yerde ürkek ürkek bir tavuk gıdaklayıp duruyordu. Güvercinliğin damında kapkara bir karga yavrusu başını yana eğerek tiz bir sesle bağırıyordu. Bozkırdan tarla farelerinin ıslıklı sesi geliyordu. İnce, basamak basamak, eflatun renkli bulutlar güneşi örtmüştü. Buna rağmen havada öyle boğucu bir sıcaklık vardı ki, avlunun ortasındaki kül yığınında çırpınan serçeler bile boyunlarını uzatarak hareketsiz kalmıştı. Yalnız arada bir, mini mini yelpazelere benzeyen açık kanatlarını yavaşça hareket ettiriyorlardı.

Davidov boğuk ve yumuşak bir nal sesi işitince başını kaldırdı. Avlunun kapısından dörtnala güzel bir at girdi. Birden olduğu yerde döndü, arka ayaklarıyla toprağı eşti, boğuk bir hırıltıyla avluda dört döndü. Koşarken gövdesinden sıcak toprağa ak köpükler saçılıyordu. Ahırın önüne gelince durdu, eşiği kokladı. Üzerindeki şık, gümüşlü dizgin kopmuştu, kayışlar aşağı doğru sarkıyordu, eyer geriye doğru kaymıştı. Göğüslüğün patlamış olan kemerleri topra-

ğa kadar sarkıyor, neredeyse atın kara nallarına değiyordu. Hayvan kendini zor taşıyormuş gibi olduğu yerde sallanıyor, pembe burun deliklerini şişiriyor, altına çalan yeni çıkmış tüylerinin ve yelesinin arasından bir önceki yılın küme küme kızıl tüyleri görünüyordu.

Davidov şaşkınlıkla ata baktı. Bu sırada samanlığın kapısı gıcırdayarak aralandı. Şukar Dede başını dışarı uzattı. Biraz sonra kapıyı son derece ihtiyatla açarak dışarı çıktı, ürkekçe çevresine bakındı. Terden sırsıklam olmuş gömleğine saman parçaları, karmakarışık sakalının arasına küçücük yuvarlak funda taneleri, kurumuş otlar, yapraklar ve Don kıyılarının sarı kumları yapışmıştı. Yüzü âdeta vişne rengindeydi. Çok korktuğu belliydi. Şakaklarından sakalına, yanaklarından aşağıya durmadan ter süzülüyordu. Parmaklarının ucuna basarak kapıya yaklaştı.

"Allah aşkına Davidov yoldaş, bir yere saklanın!" diye fısıltıyla yalvardı. "Madem bizi kovalıyorlar, demek iş cinayete kadar gidecek. Baksanıza sizi ne hale getirmişler! Yüzünüze bakan tanıyamaz. Ben samanlıkta saklandım. Öyle sıcak ki orası... İnsan dayanamaz... Müthiş terledim. Ama öyle bir yerde, insan hiç olmazsa canından emin. Gelin, bu karışık zamanda bir yerde saklanalım. Ha, ne dersiniz? Böyle zamanda yalnız kalmak korkunç bir şey... Hem ölüme neden göğüs gereceksiniz? Kimin uğruna? Burası meçhul! Kadınları duymuyor musunuz? Allah belalarını versin! Oğul gibi nasıl uğulduyorlar. Öyle anlaşılıyor ki, Nagulnov'u da temize havale etmişler. Bu gördüğünüz onun bindiği at... Bugün kasabaya o atla gitmişti. Sabahleyin kapıda atın ayağı tökezlemişti. Ben ona 'Geri dön Makar! Bu iyiye alamet değil' demiştim. O tecrübeli bir adamı dinler mi hiç? Dünyada dinlemez! Daima kendi kafasının dikine gider. Ne oldu şimdi? İşte öldürdüler... Oysa o sırada geri dönseydi, belki şimdi hayatta olurdu."

Davidov kararsızlıkla:

"Belki de evindedir, kim bilir!" dedi.

"Evde mi? Öyleyse atı neden tek başına geldi de ölümü hissetmiş gibi soluyup duruyor? Ben bütün bu alametleri çok iyi bilirim. Her şey anlaşılıyor. Demek bölgeden dönmüş, ambarın yanında milletin buğdayı paylaştığını görmüş, önlemeye kalkmış. Bilirsiniz nasıl kanı kaynar, dayanamaz. Tabii müdahale edince, öldürdüler adamcağızı..."

Davidov susuyordu. Ambarların bulunduğu yerden yine eskisi gibi kalabalığın bağırışları uğultu halinde geliyor, araba gıcırtıları, tekerlek sesleri duyuluyordu.

Davidov, 'Buğdayı götürüyorlar galiba...' diye düşündü. 'Makar'ın başına ne geldi acaba?.. Yoksa gerçekten öldürdüler mi? Bir gidip bakmalı.'

Bunu düşünerek yerinden kalktı. Şukar Dede, Davidov'un kendisiyle birlikte samanlıkta saklanmaya hazırlandığını sanarak harekete geçti:

"Haydi, haydi kazadan beladan korunalım. Yoksa biri buraya girer de ikimizi görürse, yandığımız gündür! Böyle şeyleri bir saniyede becerirler. Samanlık da o kadar fena bir yer değil hani. Samandan hafif, güzel bir koku geliyor! Yanıma yemeklik filan alsaydım, orada bir ay kalabilirdim! Ama ne yapayım, oradaki koçtan biraz rahatsız oldum. Neyse... şunu hemen söyleyeyim ki, elimde olsa düşmanları öldürürdüm. Ama elimde bir şey yok. Kadınların kolhozu basıp her şeyi dağıttığını ve sizi buğday yüzünden tartakladıklarını duyduğum zaman, kendi kendime 'Ayağını denk al yoksa sen de bok yoluna gidersin Şukar! Bir hiç gibi gidiverirsin ha!' dedim. Çünkü buradaki kadınların hepsi devrim gününden beri birlikte çalıştığımızı, Gremyaçiy Kolhozu'nu oluşturduğumuzu ve Titok'un mallarına el koyduğumuzu pekâlâ biliyor Davidov yoldaş. Böyle olunca önce kimi öldürürler? Önce sizi, sonra da beni tabii... Yine kendi kendime 'Eyvah! İşimiz kötü! Bir yere saklanmalı! Yoksa Davidov'u öldürürler, hatta beni de ellerine geçirirler. O zaman Davidov yoldaşın öldürülmüş olduğuna dair mahkemede kim tanıklık edecek?' diye sordum. Bir anda saman yığınının içine gömülüverdim. Başımı içine soktum. Soluk almaktan bile korkuyordum. Birden kulağıma bir ses geldi. Biri yığına tırmanıyor, tam üzerime geliyordu... Tırmanıyor ve tabii tozdan aksırıp duruyordu... 'Hey Tanrım! Herhalde beni arıyorlar... Cancağızımı almaya geldiler!' diye düşündüm. Gelen her kimse, boyuna tırmandı, geldi, geldi, tam karnımın üzerine bastı. Ben yatıyordum, korkudan içim titriyordu... ne yapabilirdim yatmaktan başka! Gidecek bir yer yoktu ki! İşte bu sırada o alçak tam suratıma bastı. Elimi kaldırıp birden üstüme basanı kavradım; bir de baktım ki elimdeki

nallı, tüylü bir ayak! Tüylerim diken diken oldu. Canım burnumdan geliyordu, korkudan soluk bile alamıyordum. Elime böyle tüylü bir ayak geçince ne düşündüm biliyor musunuz: 'Eyvah! Şeytan gelmiş...' diye düşündüm. Başka ne gelir ki! Samanlık öyle karanlık ki. Sonra bildiğiniz gibi bütün o mahlukat karanlığı sever. 'Demek artık sonum geldi. Şimdi beni boynuzlarıyla delecek, şuracıkta gebertecek... Ama ziyanı yok, bari kadınlar dövsün daha iyi!' dedim. Ya... Öyle bir korku geçirdim ki, anlatamam... Benim yerimde bir başkası, korkağın biri olsaydı, kalbi durur, ödü kopardı. Korkudan oracıkta cancağızını teslim ederdi. Korkudan adamın kalbi patlayabilirdi. Ama yine de bana bir şey olmadı, azıcık vücudum soğudu o kadar. Birden burnuma bir keçi kokusu geldi. O zaman Titok'un mallarına el koyduğumu, aldığımız koçu samanlığa kapadığımızı hatırladım. İlk anda aklıma bile gelmemişti kerata!.. Başımı samanın içinden çıkardım, bir de baktım Titok'un koçu! Saman yığını üzerinde dolaşıyor, yiyecek ot arıyor, sapları kemiriyordu... İşte o zaman yerimden kalktığım gibi ona öyle bir ders verdim ki, adamakıllı bir dayak attım! Sakalını yakaladım ve var kuvvetimle çekerek: 'Seni sakallı canavar seni!.. Köyde ayaklanma olurken senin saman yığınlarının üzerinde ne işin var? Pis kokulu namussuz! Manasız manasız orada burada ne dolaşıyorsun?..' dedim. O kadar kızmıştım ki, onu hemen oracıkta öldürebilirdim. Hayvan işte... Ama ne olursa olsun, durup dururken saman yığınlarının üzerine çıkılmayacağını, ne zaman bir köşeye çekilip sessiz sessiz oturması gerektiğini bilmeli, değil mi ya?.. Siz nereye gidiyorsunuz öyle Davidov yoldaş?"

Davidov hiç cevap vermeden samanlığın yanından geçip dış kapıya doğru yürüdü. Şukar Dede korku içinde:

"Nereye gidiyorsunuz?" diye tekrar sordu.

Arkasından kapıya kadar gidip sokağa bakınca, Davidov'un arkadan esen rüzgârın tesiriyle itiliyormuş gibi sinirli sinirli ve hızlı hızlı ortaklaşa kullanılan ambarlara doğru yürüdüğünü gördü.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM



YOLUN kenarında bir kurgan vardır. Rüzgârların yaladığı tepesinde geçen yıldan kalma pelinlerle, Don kıyısındaki sazlar kederli kederli hışırdar durur, fundalıklar hüzünle toprağa eğilir, tepeden sarı sarı kabarık çalılıklar halı gibi ta aşağıya kadar iner.

Güneşten ve kötü havalardan rengi solmuş cansız otlar, dalga dalga bu yüzyıllık toprakların üstüne halı gibi yayılır. Baharda bile çeşit çeşit bitkiler, rengârenk çiçekler açtığından, kurgan bir ihtiyar gibi artık bu dünyaya ait olmayan, miadı dolmuş bir varlık kadar cansızdır. Yalnız sonbahara doğru kurganı saran kırağının beyazlığı içinde pırıl pırıl yansılar oluşur. Sonbaharda üstü biraz basık olan kurgan pırıl pırıl gümüş bir örtüye bürünür, uçsuz bucaksız bozkırları bekleyen bir nöbetçi gibi heybetli görünür.

Yaz günlerinde güneş battığında, bulutların altından kurganın tepesine bir bozkır kartalı konar. Kanatlarını gürültüyle açıp kapayarak kurganın üstüne bir taş gibi iner. Beceriksiz bir iki adım atar. Bir çengele benzeyen kıvrık gagasıyla, yelpaze gibi gerdiği kanadını ve pas renginde tüylerle kaplı göğsünü kaşır. Sonra başını geriye atarak kara bir çizgiyle halkalanmış akik rengindeki gözünü sonsuz mavilikteki göklere diker, uykuya dalmış gibi hareketsiz kalır. Sarıya çalan kızıl renkli kartal, alacakaranlık çevreyi sarıncaya kadar öylece dinlenir. Sonra rahatça, topraktan kopmuş gibi yeniden havalanır. Güneş batıncaya kadar o heybetli kanatlarının kurşuni gölgesi defalarca bozkırın üzerine düşer...

Sonbaharın serin rüzgârları onu nereye götürür? Kafkasya'nın mavi tepelerine mi? Mugansk bozkırlarına mı? İran'a mı? Afganistan'a mı?..

Kış günlerinde karlı gocuğunu giyen kurganın tepesine şafak sökmeden önce, ortalık mavimtırak ışıklara büründüğü sırada,

tüyleri dökülmüş yaşlı bir tilki çıkar. Ölü gibi, üstünde sarı çizgiler bulunan karrara mermerinden yapılmış bir heykel gibi, uzun süre hareketsiz kalır. Tüylü kuyruğunu eflatuna çalan karların üzerine indirmiş, sivri ağzının çevresinde kapkara bir çizgi olan yüzünü rüzgâra vermiştir... O anda, kahverengi, nemli burnu, karışık bir kokular âlemi içindedir. Gergin, titrek burun delikleriyle, ihtirasla her şeyi kaplayan karın rutubetli kokusunu, soğuklarla kaskatı kesilmiş pelinlerin, ilerideki yoldan gelen ve baharı hatırlatan at gübresinin, hatta fundalıkların sık dalları arasında yeni doğmuş bir keklik yavrusunun belirsiz kokusunu bile duyar.

Kekliklerin kokusunda öyle birbirine karışmış heyecan verici bir şey vardır ki, tilki bunu doya doya içine sindirmek için kurgandan aşağı doğru, kayıyormuş gibi iner. Altındaki karda yıldız yıldız kıvılcım saçıyormuş gibi ayaklarını sürüye sürüye, üstünden ince buz parçacıkları sarkan zayıf karnını karlara değdire değdire, fundalıkların arasında on beş metre kadar yürür. Ancak o zaman burnunu yakıyormuş gibi keskin bir koku duyar. Kuş pisliğinin keskin kokusuyla kanatların kokusu birbirine karışmıştır. Kardan hafifçe ıslanmış tüylerin kokusundan başka pelinlerin acı acı ve böğürtlenlerin ekşi ekşi koktuğu duyulur. Rengi mora çalan kütüğün üzerinden, kuşun etine hafifçe batmış bir kıymıktan belirsiz tuzlu bir kan kokusu gelir.

Yüzyıllar boyunca üstüne toprak yığılmış kurganı kuru rüzgârlar yalar. Öğle güneşinin kavurucu ışınları kızdırır, seller üzerinden şiddetle akar. Ocak ayının ayazı her noktasını parçalamaya çalışır, ama kurgan bozkırların üzerinde, hep aynı şekilde, asırlar öncesindeki gibi heybetle durur. Tıpkı o Polovetz prensinin ölüsü üzerine yas elbiselerine bürünmüş eşlerinin, savaşçılarının, akrabalarının ve kölelerinin esmer elleriyle taş taş üzerine yığarak meydana getirildiği zamandaki gibi...

Kurgan, Gremyaçiy Log'dan sekiz verst uzaklıktadır. Kazaklar eskiden beri ona "Ölüm Kurganı" der. Söylentiye göre, çok eskiden kurganın altında yaralı bir Kazak ölmüştür. Belki sonraları ortaya çıkan bir destanda söz edilen Kazak odur.

Ateş gibi keskin kılıcıyla her yeri haraca keserdi.
Eserdi bozkırdaki pelinlerin üstünde rüzgâr gibi...
Pınardan çıkan su onun ateşiyle yanardı.
Ölüme götüren yaralarını suyla yıkayarak,
'Ah... yaralarım, kanımı döken yaralarım...
İnatçı kalbime ağır ağır ulaştınız...' derdi.

Nagulnov kasabadan köye yirmi verstlik yolu atını dörtnala sürerek gelmişti. Hayvanı ancak "Ölüm Kurganı"nın yanında durdurdu. Attan indi, hayvanın boynunda toplanan teri sildi.

Bahar yeni başladığı halde çevreye hiç alışılmadık bir sıcaklık yayılıyordu. Güneş toprağı tıpkı mayıs ayında olduğu gibi kavuruyor, dalgalı ufukta duman gibi incecik sisler yükseliyordu. Bozkırdaki uzak gölden kazların, cins cins ördeklerin ve kuşların yankılar yapan sesleri gelmekteydi.

Makar, atın gemini ağzından çıkardı, dizgini sağ ayağına bağladı, bel kayışını gevşetti. At iştahla taze otlara uzandı. Arada geçen yıldan kalma kuru otlar da ağzına geliyordu.

Kurganın üzerinden ıslıklı sesler çıkararak büyük bir yaban ördeği sürüsü geçti. Gölün bulunduğu yere indiler. Makar arkalarından baktı. Yaban ördeklerinin ta yükseklerden, gökten hızla düşen taşlar gibi kendilerini suya doğru nasıl attıklarını ve küçücük adanın çevresindeki kamışların altında suyun nasıl kaynaştığını gördü. Hemen sonra kamışların arasından, ürkmüş olan akbaşlar sürü halinde göğe doğru yükseldi.

Bozkır ölü gibiydi, ıssızdı. Makar uzun süre kurganın altında yattı. Atının biraz ileride fıkır fıkır sesler çıkardığını, ayaklarını atarken üzengilerini şıkırdattığını duyuyordu. Sonra hayvan düzlüğe indi. Orada taze ot daha boldu. O zaman atın sesi de duyulmaz oldu. Bozkıra, işlenmiş toprakları herkesin terk ettiği güzün son günlerindeki gibi derin bir sessizlik yayıldı.

Nagulnov, 'Köye dönünce gidip Andrey ve Davidov'a veda ederim. Sırtıma Polonya cephesindeyken kullandığım kaputu giyerim, kafama bir kurşun sıkarım...' diye düşünüyordu. 'Artık hiçbir amacım kalmadı ki... Devrim bundan zarar görmez. Onun uğruna az mı insan öldü! Bir fazla olmuş, bir eksik olmuş ne fark eder?..'

Yüzükoyun yatarken incecik otların saplarına bakıyor; sanki kendisini değil de bir başkasını düşünüyordu: 'Davidov, herhalde mezarımın başında 'Gerçi Nagulnov'u partiden çıkardılar ama o iyi bir Bolşevikti. İntihar etmesini tasvip etmiyorum. Doğrusu bu! Ama bütün dünyada devrime karşı olanlarla yaptığı mücadeleyi sonuna kadar götüreceğiz!' diyecek...'

Sonra nedense birden gülümseyen Hamamcı'nın kalabalığın içinde nasıl memnun memnun dolaşacağını ve sarı bıyıklarını burarak, 'Geberdi kerata!.. Çok şükür! Köpekler köpek gibi gebermeli...' diye söyleneceğini büyük bir öfkeyle zihninde canlandırdı.

Birden dişlerini gıcırdatarak sanki vücudunu bir yılan sokmuş gibi ayağa fırladı, 'Hayır. Alçak oğlu alçak!.. İntihar etmeyeceğim işte! Seni ve senin gibileri son nefesime kadar yok edeceğim,' diye söylendi. Hamamcı aklına gelince kararını tamamen değiştirmişti. Gözleriyle atını arayarak düşünmeye devam etti: 'Neden intihar edecekmişim! Önce hepinizi gebertir, ondan sonra ölürüm. Benim ölümüme hiçbiriniz sevinemeyeceksiniz. Sanki Korçjinski'nin sözü kanun mu yani? Hele bir toprağı ekelim, sonra eyalete giderim. Haklarımı iade ederler. Gerekirse başkente, Moskova'ya bile giderim. Bunu da başaramazsam o alçaklarla partinin dışında mücadele ederim.'

Aydınlanmış gözlerle çevresinde uzayıp giden topraklara baktı. Şimdi durumu ona hiç de umutsuz ve umarsız görünmüyordu. Oysa daha birkaç saat önce bambaşka düşünüyordu. Çarçabuk düzlüğe, atının indiği yere gitti. Fundalıkların arasına sokulmuş bir ana kurt ayak seslerini duyunca doğruldu. Bir an koca kafasını eğerek gelen adama baktı, sonra kulaklarını aşağı sarkıtarak kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırdı, korka korka vadiye indi. Kara memeleri, çökük karnının altında sallanıp duruyordu.

Makar atına yaklaşacağı sırada, hayvan birden sinirli bir hareketle başını geriye attı, bacağına bağlı olan dizgin koptu. Makar oynaşmaya kalkan hayvana arkadan yaklaşıp yelesini, dizginini tutmaya çalışarak:

"Dur... Durrr... Vasek... Vasek! Durr, oğlum!" diye alçak sesle yatıştırmak istedi.

Heyecandan hayvan kafasını sallayarak adım adım geri çekiliyor, Makar'a yan yan bakıyordu. Makar ata doğru koştu. Ama hayvan onu yaklaştırmadı. Birden şaha kalktı. Sonra yolun öbür yanına geçerek yıldırım gibi köye doğru koşmaya başladı.

Makar arkasından küfretti. Hemen hemen üç verst kadar tarlaların içinden köye doğru yürüdü. Biçilmemiş otların arasından keklikler, toy kuşları kalkıyordu. Bayırın aşağısında zayıf bir toy kuşu dişisinin rahatsız edilmemesi için çevresinde dolaşıp duruyordu. Yenilmez bir çiftleşme arzusuyla kenarları sarıya çalan kızıl tüylü kuyruğunu iyice açıyor, kanatlarını geriyor, kum toprağı eşerek yere bir şeyler çiziyordu. Gövdesinden kopardığı dipleri pembe tüyler yere dökülmüştü.

Bozkırda doğa büyük bir yaratıcı çalışma içindeydi. Otlar gür bir şekilde yükseliyor, kuşlar, hayvanlar birbirini arayıp buluyor, insanların sonbaharda terk ettiği sürülmüş tarlalar gibi üzerinden bir buğu tabakası yükselen ekilmemiş topraklar göğün altında uzayıp gidiyordu.

Makar küme küme olmuş kuru topraklara basarak yürürken öfkesi gittikçe artıyordu. Arada bir eğiliyor, yerden bir avuç toprak alıp parmaklarının arasında ufalıyordu. Solmuş otların altındaki kara toprak kuru ve sıcaktı. Artık nemi kayboluyordu. Bir an bile yitirmeden tepeden aşağı doğru, üç dört sıra halinde sabanlar inmeli, uyuşmuş toprak çelik dişlerle altüst edilmeli, sonra iyice karışmış çizgi çizgi toprağın üstünde tohum ekme makineleri dolaştırılmalıydı. Ancak bu takdirde buğdayın altın taneleri ta dibe kadar inebilirdi.

Makar işlenmemiş oldukları için çıplak kalan ve çirkin görünen kara tarlalara üzüntüyle baktı, 'Geç kaldık... Toprağı mahvedeceğiz...' diye düşündü. 'Bir iki gün daha durursak topraktan hayır gelmez... Toprak da kısrak gibidir, sulandı mı hemen beygiri getir! Yok, o zamanı kaçırırsan, beygiri yanına bile yaklaştırmaz. Toprak da işte böyledir... Çevreme bakıyorum, doğa insanlar dışında bu işlerde ne kadar iyi. Hayvanlar da ağaçlar da zamanlarını biliyor. Tohum alma vakti ne zamandır, pekâlâ anlıyorlar; biz insanlarsa en adi hayvanlardan beteriz! Neden toprağı ekmiyorlar sanki? Bi-

liyorum ekmiyorlar, çünkü hepsinin içinde bir mal kaygısı uyandı! Keratalar! Köye gider gitmez hepsini tarlaya göndereceğim! Birini olsun bırakmayacağım.'

Adımların gittikçe sıklaştırıyor, bazen koşuyordu. Kasketinin altından ter damlıyordu. Gömleğinin sırtı terden kapkara olmuş, dudakları kurumuştu. Yanaklarına dalga dalga ve hiç de iyi şeyler ifade etmeyen bir kırmızılık yayılıyordu.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM



KÖYE girdiği sırada, tohumluk buğdayın paylaşılması harıl harıl devam ediyordu. Lyubişkin'le idaresindeki ekip hâlâ tarladaydı. Ambarın yanında herkes birbirini eziyordu. Kantarın üzerine içinde tohumluk buğday bulunan çuvallar atılıyor, ambarın kapılarına hiç durmadan arabalar yanaşıyor, Kazaklar buğdayı çuvallar, torbalar, heybeler içinde taşıyorlardı. Yere dökülen buğday kalın bir tabaka halinde toprağı ve ambarın eşiğini örtmüştü.

Nagulnov olup biteni hemen anladı. Köylüleri ite kaka kantara yaklaştı. Eski kolhozcu İvan Batalşikov buğdayı tartıp gelenlere veriyor, bu işte ona Appolon Pskovatskov yardım ediyordu. Ambarların önünde ne Davidov ne Razmiyötnov ne de ekiplerden biri vardı. Yalnız bir ara, kalabalığın arasında, derin bir şaşkınlık içinde olup bitenlere bakan Yakov Lukiç'in yüzü göründü, sonra yüz yine tıka basa doldurulmuş olan arabaların arkasında kayboldu.

Makar kantarın üzerine çıkarak:

"Buğdayı dağıtmayı kim emretti?" diye sordu.

Halk susuyordu. Makar sesini hiç alçaltmadan Batalşikov'a:

"Buğdayı tartma işini sana kim verdi?" diye sordu.

"Köy halkı."

"Davidov nerede?"

"Ben onun bekçisi değilim!"

"Kolhoz idare heyetinin üyeleri nerede? Heyetten izin aldınız mı?"

Kantarın yanında duran Sessiz Demid gülümseyerek terli alnını sildi. Gök gürültüsü gibi gür olan sesinde kendine güvenin ifadesi vardı; safça:

"Biz idare heyetine filan sormadık! Kendimiz almaya karar verdik," dedi.

"Kendiniz mi? Demek öyle ha?"

Nagulnov iki adımda ambarın eşiğine atladı. Eşikte duran delikanlıyı bir yumrukta yere düşürdü, sert bir hareketle kapıyı kapadı ve sırtını sıkıca kapıya dayadı:

"Dağılın. Buğdayı vermiyorum. Ambara kim yaklaşırsa, onu hükümet düşmanı ilan edeceğim."

Bir köylünün buğday dolu çuvalları arabaya yüklemesine yardım eden "Duman" alaylı alaylı gülerek:

"Bak hele!" dedi.

Nagulnov'un birden aralarına girmesi, oradakilerin çoğu için beklenmeyen bir olaydı, çünkü Nagulnov bölge merkezine gitmeden önce Hamamcı'yı dövdüğü için mahkemeye verileceğine ve belki de hapsedileceğine dair söylentiler dolaşmış durmuştu... Daha o sabah Makar'ın gidip gitmediğini soranlara Hamamcı:

"Nagulnov artık oradan dönemez!" demişti. "Savcı bile, bana onun en sert şekilde cezalandırılacağını söyledi. Azıcık aklı başına gelsin bakalım. Partiden çıkarılınca çiftçiye eziyet etmek ne demekmiş anlar. Şimdi artık eski kanunlar sökmüyor!" demişti.

Onun için Nagulnov'un kantarın yanı başında belirivermesi şaşkınlık ve hayret anlatan bir sessizlikle karşılanmıştı. Ama Nagulnov kantarın başından ayrılıp da iki sıçrayışta ambarın kapısına sırtını dayadığı zaman, birçoğunun duyguları değişiverdi. Duman'ın o sözünden sonra bağrışmalar duyuldu:

"Şimdi biz, kendi kendimizi idare ediyoruz!"

"Bizim idaremiz halk idaresidir."

"Kendinizi gösterin ona çocuklar!"

"Haydi oradan! Nereden geldiysen oraya dön!"

"Sözümona başkan! Senin gibi başkanların..."

İlk olarak ambara Duman yaklaşmak istedi, çok cesur bir tavırla omuzlarını germişti. Dudaklarında bir gülümseyişle arada bir arkasına bakarak yürüyordu. Arkasından da çok kararlı birkaç Kazak ilerledi. İçlerinden biri yerden bir taş almıştı.

Nagulnov hiç acele etmeden pantolonunun cebinden tabancasını çıkardı, emniyetini açtı. Duman durakladı, kararsızlık içinde olduğu yerde sallandı. Ötekiler de durmuştu. Eline taş alan Kazak,

onu parmaklarının arasında evirip çevirdikten sonra fırlatıp attı. Herkes çok iyi biliyordu ki Nagulnov tabancasını çıkarıp emniyetini açtı mı, artık hiç ikirciklenmeden ateş ederdi. Makar da bunu hemen belirtti:

"Aranızdan yedi alçağı köpek gibi gebertirim. Ondan sonra ambara girersiniz. Hodri meydan! Kim hevesliyse buyursun."

Pek hevesli çıkmadı. Herkeste bir şaşkınlık oldu. Duman, ambara yaklaşmaya cesaret edemiyor, bir şeyler düşünüyordu. Nagulnov tabancasını doğrulttu:

"Dağılın! Dağılın diyorum! Yoksa şimdi ateş etmeye başlayacağım!" Daha cümlesini bitirmemişti ki, başının üzerinden geçen koca bir taş, kapının demirine çarptı. Duman'ın arkadaşı Yefim Trubaçov onu Makar'ın başına nişan alarak fırlatmıştı, ama taşın isabet etmediğini görünce hemen arabanın arkasına çömeliverdi. Nagulnov tıpkı savaşta olduğu gibi hemen karar verdi; fırlatılan taştan kendini kurtarınca, basamakları koşarak indi. Halk dayanamadı, öndekiler birbirini düşürerek koşmaya başladı. Arabaların, briçkaların tahtaları gıcırdadı, Kazakların düşürdüğü bir köylü kadın avaz avaz bağırmaya başladı.

Nereden çıktığı belli olmayan Hamamcı, kaçanları durdurmaya ve onlara cesaret vermeye çalışarak:

"Yuh... Nereye kaçıyorsunuz be! Onun elinde sadece altı kurşun var!" diyordu.

Makar yine ambarın kapısına doğru gitti, ama bu kez basamaklardan yukarı çıkıp sırtını kapıya dayayacağı yerde, yan durup diğer ambarların kapılarını görüş açısı içine almıştı. Yine kantara yaklaşmak isteyen Duman'a, Trubaçov'a ve diğerlerine:

"Yaklaşmayın! Yaklaşmayın! Vururum!" diye bağırdı. "Hepinizi gebertirim!"

Ambarlardan hemen hemen yüz adım kadar gerileyen kalabalığın arasından İvan Batalşikov, Atamançukov ve kolhozdan çıkan üç kişi ayrılmıştı. İşi kurnazlıkla idare etmeye karar vermişlerdi. Otuz adım kadar ilerlediler, sonra Batalşikov elini kaldırdı:

"Arkadaş Nagulnov, bir dakika! Silahını hemen kaldırma!"

"Ne istiyorsunuz? Size dağılın dedim ya!"

"Dağılacağız canım, boşuna öfkeleniyorsun... Biz bu tohumluk buğdayı izin verildiği için alıyoruz..."

"Kimden izin aldınız?"

"Eyaletten biri gelmişti... Eyalet siyasi komitesinden biri işte, o bize izin verdi..."

"Peki, kendisi nerede? Davidov nerede, Razmiyötnov nerede?"

"Onlar müdürlükte toplantı yapıyor."

"Yalancı namussuz! Çekil o kantarın yanından diyorum. Haydi!"

Nagulnov sol kolunu büküp artık eskimiş olduğu için parlaklığını kaybeden beyaz namlulu tabancasını dayadı. Batalşikov ürkek ürkek devam ediyordu:

"Bize inanmıyorsan git kendin bak... ya da istersen biz onları buraya getirelim. Tabancayla tehdit etmekten vazgeç. Sen kime karşı geliyorsun yani? Halka karşı. Bütün köy halkına karşı yoldaş Nagulnov!"

"Yaklaşma! Bir adım daha atarsan ateş ederim. Sen benim yoldaşım değilsin. Sen devrim düşmanısın, mademki devlete ait olan buğdayı çalmak istiyorsun... Sovyet idaresini ayaklar altına almanıza izin vermeyeceğim."

Batalşikov bir şey söyleyecekti, ama o sırada ambarın öbür köşesinden Davidov göründü. Müthiş dayak yediği belliydi, bütün yüzü mor lekeler içindeydi, yanakları çizilmiş, cildine yer yer kan oturmuştu; sinirli sinirli ikide bir tökezleyerek yürüyordu. Nagulnov ona bakar bakmaz Batalşikov'a doğru atıldı:

"Yaaaa... Alçak... Demek bizi aldatmaya kalktın... Bizi dövmeye eliniz varıyor ha?"

Batalşikov ile Atamançukov dönüp kaçmaya başladı. Nagulnov arkalarından iki el ateş etti, ama isabet ettiremedi. "Duman" çitlerden birinin içinden bir değnek çıkarmıştı. Ötekiler de geri çekilmeden boğuk boğuk söyleniyordu. Makar dişlerinin arasından:

"Sizlere Sovyet idaresini çiğnetmeyeceğim!" diye homurdanarak kalabalığın üstüne yürüdü.

"Vurun onu çocuklar!"

Arka sıralarda bulunan ve Polovtzev'in o sırada köyde bulunmayışına fena halde hayıflanan Yakov Lukiç:

"Elimizde bir tüfek olsaydı bari!" diye söyleniyordu.

Marina Poyarkova ihtiraslı ve öfkeli bir sesle:

"Kazaklar! Ne duruyorsunuz? Size meydan okuyor, yakalayın onu. Yaptığını anlasın!" diye bağırıyor, koşa koşa gelen Makar'a doğru Kazakları itiyordu. Bir ara Sessiz Demid'i yakalayarak, "Sen ne biçim Kazak'sın? Korkuyor musun?" diye sordu.

Birden Makar'ın karşısındaki kalabalık parçalanarak ikiye ayrıldı.

Nastenka Donetzkova korkudan âdeta kendinden geçmiş bir halde:

"Milis geliyor!" diye bağırdı.

Tepeden köye doğru otuz atlı tıpkı bir lav gibi hızla iniyordu. Atların nalları altında ilkbaharın habercisi şeffaf, hafif bir toz döne döne yükseliyordu.

Beş dakika içinde ambarın önündeki alanda Davidov ile Makar'dan başka kimse kalmadı. Nal sesleri gittikçe yaklaşıyordu. Sonunda atlıların yüzü seçilebildi. En önden kolhozdan ayrılan Lapşinov'a ait bir atın üzerinde Pavlo Lyubişkin, sağında, elinde kocaman bir değnek ve çiçek bozuğu yüzünde kararlı bir ifade olan Agafon Dubtzov vardı. Arkalarından cins cins atların üzerinde karmakarışık bir halde ikinci ve üçüncü ekipteki kolhozcular geliyordu...

O akşam Davidov'un bölgeden çağırttığı bir milis şefi geldi. İvan Batalşikov'u, Appolon Peskovatskov'u, Yefim Trubaçov'u ve kolhozlardan ayrılıp da, karşı yanda faal birer unsur haline gelen adamları tarlada çalışırken tutukladı. İhtiyar İgnatenkova'yı da evinden almıştı. Sonra hepsini bölgeye gönderdi... "Duman" şûraya kendi gelip teslim olmuştu.

Razmiyötnov memnun:

"Demek sonunda ökseye tutuldun ha!" dedi. "Duman" ona alaylı alaylı gülümseyerek baktı:

"Geldim ya!" diye yanıtladı. "Mademki bizim oyun sökmedi, artık saklanmanın anlamı var mı?"

Razmiyötnov kaşlarını çattı:

"Ne oyunu?" dedi.

"Ne oyunu olacak? Yirmi bir... Elinden bütün kozları kaçırınca ne yaparlar, iskambilleri yeniden karıştırıp dağıtırlar, değil mi? O zaman artık saklanmanın bir yararı olur mu ki? Nereye göndereceksiniz beni?"

"Bölgeye."

"Peki, milis nerede?"

"Şimdi gelir! O kadar üzülme! Hele bir halk mahkemesinin karşısına çık, o zaman başkanları dövmek nasıl oluyormuş öğrenirsin! Hâkimlerin karşısında bakalım senin yirmi bir oyunu söker mi! Cezayı iskambildeki ustalığına göre vermezler."

"Duman" esneyerek, uslu uslu:

"Tabii, biliyorum!" dedi. "Uykum var Razmiyötnov. Beni bodruma götür, kapıyı üzerimden kilitle. Sizin milis gelinceye kadar bir uyku çekeyim. Kapıyı kilitlemeyi unutma! Yoksa kaçarım ha!"

Ertesi gün, ambarlardan alınan tohumluk buğdayın toplanmasına başlandı. Makar bir gün önce tohumluk buğday alanları ev ev dolaşıyor, "Merhaba" bile demeden gözlerini başka yana çevirip ciddi bir tavırla evsahibine:

"Sen tohumluk buğday aldın mı?" diye soruyordu.

"Aldım."

"Ambara getirip teslim edecek misin?"

"Ne yapalım? Teslim edeceğiz tabii işte."

Makar:

"Unutma sakın!" diyor, hoşça kal bile demeden çıkıp gidiyordu.

Kolhozdan ayrılanlardan çoğu, ambara getirdikleri tohumluk buğdaydan çok daha fazlasını alıp götürmüşlerdi. Aslında buğdaylar bölüşülürken hep şöyle konuşmalar olmuştu:

"Sen ne kadar buğday getirmiştin?"

"Yedişer pud olmak üzere on beş pud..."

"Öyleyse getir çuvallarını kantarın başına!"

Aslında daha önce on dört pud almış olan ancak yedi pud iade ediyordu. Ayrıca yüz pud kadar buğdayı da kadınlar hiç tartmaya bile gerek görmeden torbalar, çantalar içinde alıp götürmüştü.

Bununla birlikte akşama doğru birkaç pud eksik olmak üzere buğdayın hemen hemen tamamı toplanmıştı. Ancak on iki pud ka-

dar yulaf ve birkaç çuval da mısır eksikti. O akşam kolhoza katılmamış olanlar da ellerindeki tohumluk buğdayı getirip teslim etti.

Gremyaçiy'de köylülerin toplantısı başladığı zaman ortalık iyice kararmıştı. Davidov o zamana kadar okulda görülmemiş bir kalabalığın karşısında söz alarak şunları söyledi:

"Dün akşam daha önce bizim kolhoza girmiş olanların ve kolhoza katılmayıp tek başına çalışanların yaptığı bu çıkışın anlamı nedir arkadaşlar? Bu gösteriyor ki, tamamen Kulakların tarafını tutmaya başlamışlardır. Doğrusu bu! Hepsi de, düşmanlarımızın safına geçmiş bulunuyor. Bu bizim için çok utanılacak bir şeydir arkadaşlar! Özellikle dün ambarlardan buğday alıp da değerli tohumlukları ayaklarının altında çiğneyenler ve torba torba kaçıranlar için çok ayıp bir şey... Birçoğunuz bilinçsizce çığlıklar atarak kadınları beni dövmeye teşvik etti. Kadınlar da ellerine ne geçirdiyse onunla beni dövdü, hatta aralarından biri, ben bu dayakları yiyince inlemiyorum diye hırsından ağladı. Bunu söylerken seni kastediyorum bacım!"

Davidov duvarın dibinde duran ve daha konuşmaya başlar başlamaz yüzünü mendille örten Nastenka Donetzkova'yı işaret etmişti.

"Durup durup sırtıma yumruklar indiren, sonra da hırsından ağlayarak 'Ben onu dövüyorum da bana mısın demiyor, kaya gibi adam!' diyen sen değil miydin?"

Nastenka'nın mendille örttüğü yüzü utançtan kıpkırmızı olmuştu. Toplantıda bulunan herkes ona bakıyordu. O ise sıkıntından gözlerini yere indirmişti. Ancak omuzlarını arada bir hareket ettiriyor, olduğu yerde kıpırdanıp duruyor, sırtıyla duvardaki badanaları siliyordu. Demka Uşakov kendisini tutamayarak:

"Yaba altındaki bir yılan gibi kıvranıp duruyor, alçak!" diye söylendi.

Yüzü çiçek bozuğu olan Agafon Dubtzov:

"Baksana, bütün duvarın badanasını mahvetti!" diye Uşakov'u destekledi.

Lyubişkin öfkeyle:

"Dönüp durma öyle! Patlak gözlü! Suç işlediysen kabul et! Arkadaşlarının karşısında saklanıp durma!" diye homurdandı.

Davidov olup bitenlere hiç aldırmadan konuşmasına devam ediyordu. Ama yaralı dudaklarında belirsiz bir gülümseme vardı:

"Herhalde bacımız diz çökerek özür dilememi ve ambarların anahtarlarını kendisine teslim etmemi istiyordu. Ama biz arkadaşlar, öyle her önüne gelenin hamur gibi yoğurabileceği cinsten değiliz. Beni savaş sırasında harbiyeliler dövdü de yine bana boyun eğdiremediler. Bizler kimsenin önünde diz çökmeyiz ve hiçbir zaman çökmeyeceğiz. Doğrusu bu!"

Makar Nagulnov'un heyecan dolu titrek sesi ta içinden geliyormuş gibi boğuk boğuk duyuldu:

"Doğru!"

"Bizler daha çok düşmanlarımıza diz çöktürmeye alıştık. Diz çöktüreceğiz de!"

Nagulnov yine söze karıştı:

"Hem sadece bizde değil, bütün dünyada!"

"Evet, dünya çapında yapacağız bu işi! Oysa sizler dün tuttunuz, bu düşmanlara el uzattınız, onların ekmeğine yağ sürdünüz. Bu yapılanları nasıl kabul edeceğiz arkadaşlar? Siz söyleyin. Ambarların kilitlerini kırdınız! Beni dövdünüz, Razmiyötnov'un önce elini kolunu bağlayıp bodruma hapsettiniz, sonra da şûraya götürdünüz. Yolda sırtına bir haç bağlamak istediniz. Bunlar iş mi? Bizim kolhozculardan Mihail İgnatenka'nın annesi, Razmiyötnov'u sokakta götürürlerken 'Şeytanı götürüyorlar! Cehennemin dibinden çıkmış bir zebaniyi götürüyorlar!' diye bağırıp, kadınların yardımıyla boynuna ip geçirilmiş bir haç takmak istiyormuş. Ama bizim arkadaşımız Razmiyötnov tam bize yakışır şekilde, böyle gülünç duruma düşmeye razı olmamış. Kadınlara ve papazlara fazla bel bağlayan yaşlı kadınlara, 'Bacılar, ben Ortodoks değilim. Bu haçı bana takmayın, yanımdan çekilin!' diyormuş. Ama kadınlar ısrar etmiş. Razmiyötnov ancak dişleriyle haçın ipini koparıp çırpınmaya başladığı zaman rahat bırakmışlar. Bütün bu hareketler ne demektir arkadaşlar? Bunlar tam anlamıyla devrime karşı hareketlerdir. Halk mahkemesi başkalarıyla böyle alay edenleri şiddetle cezalandıracaktır. İgnatenka'nın annesini de şiddetle cezalandıracağı gibi..."

Ön sıralarda oturan Mişka İgnatenka:

"Ben annemin hareketlerinden sorumlu değilim!" diye bağırdı. "O da bir vatandaştır. Oy sahibidir, kendi hareketleri hakkında hesap verebilecek durumdadır. Onun için kendisi hesap versin."

"Zaten ben senden söz etmiyorum bile. Ben kiliselerin kapanmasına karşı olanları kastediyorum. Kiliseler kapandığı zaman, bu iş hiç de hoşlarına gitmemişti. Kendileriyse, dinsiz bir adamın boynuna haç takmaya kalktıkları zaman bunda bir kötülük görmediler... İki yüzlü olduklarını nasıl da gösterdiler! Bu karışıklığın çıkmasına önayak olanlar ve faaliyet gösterenler yakalanmıştır, ama Kulakların ağına düşmüş olan diğerleri, akıllarını başlarına toplamalı ve yanlış yola sapmış olduklarını kabul etmelidir. Bunu çok ciddi söylüyorum. Kim olduğunu bilmediğimiz bir vatandaş başkanlığa bir yazı göndermiş. Diyor ki: 'Tohumluk buğdayı ambarlardan alanların tutuklanacağı, bütün mallarına el konulacağı ve bu adamların sürgün edileceği doğru mu?' Hayır arkadaşlar! Bunlar doğru değil. Bizler intikama susamış değiliz. Biz ancak düşmanlarımızı merhametsizce cezalandırırız. Sizlere gelince; kolhozlardan çıktığınız halde, Kulakların teşviklerine uyarak, tohumluk buğdayı aldığınız ve bizi dövdüğünüz halde, sizi düşman saymıyoruz. Sizler ancak ortada sallanan ve geçici bir zaman için yanlış yola sapmış kişilersiniz. Onun için size karşı idari tedbirler almayacağız, yalnız gözlerinizi dört açmanız için size yardımda bulunacağız."

Okulun içinde mırıldanmalar duyuldu. Davidov devam etti:

"Sen de bacım artık korkma! Yüzünü örtmene hiç gerek yok. Kimse sana dokunamaz. Gerçi dün beni epeyce dövdün ama ziyanı yok. Ama kötü çalıştığını görürsem, o zaman sana bir çırpıda köşeyi bucağı öğretirim. Bunu böylece bil. Hem ben senin sırtına vurmam ha! Nereye vuracağımı bilirsin. Hem de öyle bir vururum ki, artık ne oturabilirsin, ne yatabilirsin. Kâfir kız!"

Hafif bir gülüşme kalabalığın arka sıralarına kadar dalgalandı ve en arkada duranlara gelince açıktan açığa kahkaha halini aldı.

"Yaramazlık ettiniz ya! Yeter arkadaşlar! Toprak artık fazla beklemez. Çalışmak gerek, sersemlik etmek değil. Hele toprağı ekelim, o zaman isteyenle görüşebiliriz... Bakın size meseleyi açıkça söylüyorum: Sovyet idaresini destekleyen, ona yandaş olan, yarın tarla-

ya çıkıp çalışacak. Yandaş olmayansa evde kalıp zamanını ayçiçeği çekirdeği çıtırdatarak geçirebilir. Ama yarın bizimle birlikte toprağı ekmeye çıkmayacak olanlara önceden haber veriyorum; bunları kolhozdan çıkaracağız. Topraklarını ellerinden alacağız. Tarlalarını kendimiz ekeceğiz. Haberleri olsun!"

Davidov sahneden uzaklaştı, başkanlık divanına ayrılan masanın başına oturdu. Eli sürahiye uzandığı anda, arka sıralardan, zifiri karanlıkta, lambanın portakal rengi ışığı altında aydınlanan masaya doğru, bilinmedik birinin kalın ve neşeli sesi duyuldu:

"Hay ağzını öpeyim!" Bunu söyleyenin çok duygulandığı belliydi: "Sevgili Davidov... Kin tutmadığın için, intikam almaya kalkmadığın için Allah senden razı olsun! Halk heyecan içinde. Nereye bakacağını bilemiyor. Vicdan azabı çekiyor... Bu işe katılan kadınlar bile utandı. Oysa hep birlikte yaşamamız gerek... Gel Davidov, seninle anlaşalım: Kim eskiyi hatırlayıp karşısındakine tacizde bulunursa, onu suçlayalım, olmaz mı?"

Ertesi sabah kolhozdan ayrılan elli kişi yeniden kolhoza girmek üzere dilekçe getirdi. Gremyaçiy Kolhozu'nun üç ekibi ve kolhoza girmeyip ayrı çalışmak isteyen köylüler şafak sökerken tarlalara gitti.

Lyubişkin ambarların yanında birkaç nöbetçi bırakmayı önerdi, ama Davidov gülerek:

"Bence artık istemez!" dedi.

Dört gün içinde kolhozcular kendi paylarına düşen toprağın hemen hemen yarısını ekmişti. Üçüncü ekip 2 Nisan günü baharda sürülmesi gereken toprakları işlemeye başlamıştı. Bütün bu zaman içinde Davidov, ancak bir kere şûraya gitti. Köyde çalışabilecek ne kadar insan varsa, hepsini tarlalara göndermişti. Şukar Dede'yi bile geçici bir süre için seyislikten ayırmış, ona tarlalarda ikinci ekibin yanında iş vermişti. Kendisi de ekiplerin çalıştığı tarlalara şafak sökerken gidiyor, köye ancak gece yarısı avlularda horozlar birbirlerine seslenmeye başladıkları zaman dönebiliyordu.

OTUZ ALTINCI BÖLÜM



KOLHOZ idaresinin ot bürümüş avlusu, köyün arkasındaki tepe gibi sessizlik içindeydi. Öğle güneşinin ışığı altında ambarın damını kaplayan pas rengi kiremitler donuk donuk parlıyor, samanlıkların gölgesindeki basılmış otların üstünden eflatuna çalan gümüş rengi çiy damlalarının sarktığı görülüyordu.

Zayıflıktan karnı çökmüş, çirkin görünüşlü bir koyun, tüyleri dökülmüş bacaklarını açarak avlunun ortasında ayakta duruyor, yanıbaşında anası gibi bembeyaz tüylü bir kuzu, ön ayaklarını bükmüş, annesinin memelerini başıyla itiyordu.

Lyubişkin boyu kısa bir kısrağın sırtında avluya girdi. Samanlığın önünden geçerken damda ona yeşil gözleriyle şeytan şeytan bakan bir keçi yavrusunu hafifçe kırbaçladı.

"Hep tepelerde gezersin... Seni şeytan seni!.. İn aşağı kerata!" diye homurdandı. Kaşları çatıktı, öfke içindeydi. Bozkırdan döner dönmez eve bile uğramadan doğru kolhoz idaresine gelmişti. Kızıl tüylü kısrağın terkisine bağlanmış ince bacaklı bir tay, kalın tüylü kuyruğunu havaya kaldırmış, nallarıyla toprağı boğuk boğuk takırdatarak koşuyordu. Lyubişkin'in bindiği kısrak boyuna göre o kadar ufaktı ki, üzengileri dizlerinin hizasında kalıyordu. Masallardaki gibi bir dev, sanki hayvanı kocaman bacaklarının arasına alıp götürüyormuş gibi görünüyordu uzaktan.

Kapının eşiğinde Lyubişkin'e bakan Demka Uşakov güldü:

"Tıpkı eşek sırtında Kudüs'e giden Hazreti İsa'ya benziyorsun!.."

Lyubişkin atını kapıya doğru sürerek,

"Eşek sensin..." diye öfkeyle karşılık verdi.

"Ayaklarını azıcık yukarı kaldırsana, neredeyse toprağa değecek."

Lyubişkin Demka'ya cevap bile vermeden attan indi, dizgini merdivenin parmaklığına sardı, sonra soğuk bir tavırla:

"Davidov burada mı?" diye sordu.

"Burada. İçeride, canı sıkılıyor. Seni göremediğine üzülüyor! Üç gün üç gecedir ne içiyor ne yiyor! Sürekli, 'Nerede benim sevgili Pavlo Lyubişkin'im?.. Onsuz yaşayamıyorum. Hiçbir şeyden zevk alamıyorum...' deyip duruyor."

"Gevezelik etme be! Biraz daha çene çalarsan dilini koparırım da iki kelime bile konuşamazsın."

Demka yan yan Lyubişkin'in kamçısına baktı, sustu. Lyubişkin ise ağır adımlarla içeri girdi.

Davidov'la Razmiyötnov, kadınlar kolu temsilcileriyle birlikte çocuk yuvalarının yapılması için düzenledikleri toplantıyı henüz bitirmişlerdi. Lyubişkin kadınların dışarı çıkmasını bekledi, sonra içeri girip yaklaştı. Kemersiz, sırtı toz içindeki gömleğinden ter, güneş ve toprak kokusu yayılıyordu.

"Ekibin yanından geliyorum," diye söze başladı.

Davidov kaşlarını hafifçe kaldırdı:

"Niye geldin?"

"İş yürümüyor... Elimde çalışabilecek yirmi sekiz kişi var. Ama çalışmak istemiyorlar, dalga geçiyorlar... Bir türlü onlarla başa çıkamıyorum! Şu anda benim topraklarda on iki saban çalışıyor. Sabanları çalıştıracak adamları güçlükle bulabildim. Yalnızca Kondrat Maydannikov uğraşıyor, öküz gibi her şeyi sırtına yükleyip harıl harıl çalışıyor... Akim Beşlebov, Samon Kujenkov ve o kısık sesli, Allahın belası Atamançukov gibi adamlar insanı deli ediyor. Onlar saban kullanmak değil, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranıyor. Bir şey söyledin mi de, sanki yaşam boyu bir kere olsun elleri saban tutmamış gibi davranıyorlar. Hele toprağı sürüşleri... Berbat! Bir sıra sürdüler mi hemen yere çöküp birer sigara tellendiriyorlar, yerlerinden kımıldatabilirsen kımıldat bakalım!"

"Günde ne kadar toprak ekebiliyorsunuz?"

"Maydannikov'la ben günde bir tarlanın dörtte biri kadar toprağı işleyebiliyoruz... Ötekilerse hepsi birden bir hektarın yarısını bile işleyemiyor. Böyle giderse Pokrov Yortusunda oralara mısır ekmek zorunda kalacağız."

Davidov sustu, bir an kalemiyle masaya hafif hafif vurdu, sonra yavaşça sordu:

"Peki buraya niye geldin? Seni teselli edeyim diye mi?"

Bunu söylerken gözleri öfke saçıyordu. Lyubişkin kızdı:

"Ben ağlayıp sızlanmaya gelmedim. Sen bana adam ver, birkaç saban daha sağla. Yoksa şakalaşmasını ben de senin kadar bilirim..."

"Orası malum. Şaka yapmasını çok iyi biliyorsun, ama işi yoluna koymayı beceremiyorsun! İdareciliğin zayıf. Biz seni ekip şefi yaptık ama tembellerle başa çıkamıyorsun be! Ekipte disiplini uygulamayıp her şeye göz yumarsan tabii kimseyi çalıştıramazsın! Doğrusu bu!"

Öfkeden ter içinde kalan Lyubişkin:

"Sen gel de bizimkilere disiplini uygula bakalım!" dedi. "Oralarda her şey Atamançukov'un başının altından çıkıyor! Adamları baştan çıkaran, kolhozdan ayrılmaya teşvik eden hep o... Hele onu bir kolhozdan çıkarmaya bak, namussuz öbürlerini de sürükler. Sen benimle alay mı ediyorsun Allah aşkına Semyon Davidov... Başıma bir sürü sakat ve işe yaramaz adam gönderdin, bir de benden iş istiyorsun! Şukar Dede'yi ne yapayım ben, söylesene?.. O sersem kafalı ihtiyar bunağı bostanda korkuluk diye kullanmalı! Varsın kargaları korkutsun... Siz ise onu tutup başıma bela ettiniz. Gereksiz bir safra gibi bizim ekibe gönderdiniz! O işe yarar mı? Saban kullanamaz, öküzleri nodullayamaz. Sesi serçe sesi gibi. Öküzler onu adam yerine bile koymuyor! En küçük bir korku duymuyorlar ondan. Sabanın tahtasına uzanıp bir uçtan bir uca gidinceye kadar belki on defa yere düşer. Bir bakarsın çarığını bağlıyor, bir bakarsın yere yatmış, ayaklarını havaya kaldırmış, çarıklarının çamurunu kazıyor! Kadınlar bu manzarayı görünce kahkahalarla gülüyor. Öküzleri filan bırakıp 'Şukar Dede'den çamur çıkıyor' diye koşup başına toplanıyorlar. Şukar Dede de çıkardığı çamuru yine toprağa gömüyor. Bunlar iş mi?.. Oyun oynuyorlar! Şukar Dede'nin ikide bir böyle yapması yüzünden onu yemek pişirsin diye ocak başına gönderdik. Ama orada da işe yaramak şöyle dursun her şeye zarar veriyor. Ona lapa pişirsin diye yağ vermiştim, yağı hep kendisi yemiş, lapayı da acayip otlarla pişirmiş. Üzerine de fazla tuz atmış, yenecek gibi değil! Böyle bir adamı ben ne yapayım?"

Lyubişkin'in siyah bıyıklarının altından dudakları titremeye başlamıştı. Kamçıyı tutan elini yukarı doğru kaldırdı. O zaman kol-

tuğunun altında, kirli gömleğinin üstünde terden oluşmuş yuvarlak bir çizgi göründü. Lyubişkin umutsuzlukla:

"Beni ekip şefliğinden ayırın ne olur. Ben böyle serserilerle başa çıkamam... Bu çalışmalarıyla beni mahvettiler..." dedi.

"Yetim gibi sızlanıp durma! Doğrusu bu! Seni ekip şefliğinden ne zaman ayıracağımızı biz biliriz. Şimdi tarlaya dön, akşama kadar en aşağı on iki ark toprak sürülmüş olsun. Bunu yapmazsan karışmam. O zaman bana darılma... Ben iki saat kadar sonra oraya gelir, durumu denetlerim. Haydi şimdi git!"

Lyubişkin kapıyı gürültüyle çekip koşarak dışarı çıktı, parmaklığa bağladığı kısrak boynunu eğmiş duruyordu. Mor gözlerindeki benek benek altın noktacıklar güneşte parlıyordu. Lyubişkin eyerin üstündeki, sıcaktan kızmış örtüyü düzelterek ağır hareketlerle atına bindi. Demka Uşakov alaycı bir tavırla gözlerini kısarak:

"Sizin ekip çok mu toprak sürdü yoldaş Lyubişkin?" diye sordu.

"Bu seni ilgilendirmez..."

"İlgilendirmez mi? Seni makineye bir kaptırırsam o zaman ilgilendiriyor mu ilgilendirmiyor mu görürsün!"

Lyubişkin eyerin üzerinde dönerek, boğum boğum parmaklarını yumruk halinde büktü ve Uşakov'a doğru salladı:

"Hele bir gel! Senin o şaşı gözlerini hemen düzeltirim. Kafanı ters çevirip dört ayak üstünde yürütürüm!"

Demka hakaret eder gibi yere tükürdü:

"Sen benim gözlerime çare bulacağına önce sabanların başındaki adamlarına doğru dürüst çalışmasını öğret!.."

Lyubişkin sanki saldırıyormuş gibi dörtnala avludan çıkıp bozkıra doğru uzaklaştı. Henüz tayın boynundaki çıngırağın sesi dinmemişti ki, kapıya Davidov çıktı. Demka'ya:

"Ben birkaç gün için ikinci ekibin tarlalarına gidiyorum," dedi. "Seni de başkan vekili olarak bırakıyorum. Kadınlara göz kulak ol, çocuk yuvası yapmaları için yardım et. İşlere bak, üçüncü ekibe yulaf vereyim deme, duyuyor musun?.. Herhangi bir şey olursa doğru bana gel. Anladın mı?.. Şimdi arabaya atı koşuver, sonra gidip Razmiyötnov'a söyle gelip beni alsın. Ben evimde olacağım..."

Demka:

"İstersen ben kendi adamlarımı alıp Lyubişkin'e yardım edeyim!" diye önerdi.

Davidov aksırdı, sonra:

"Kendi kafandan bir şeyler çıkarma," dedi. "Onlar kendilerine düşen işi yaparlar! Hele bir oraya gidip kuyruklarını kıstırayım, o zaman tarlanın yarısını sürmekle yetinmezler. Doğrusu bu! Sen arabayı hazırla."

Razmiyötnov, Davidov'un evine, kolhoz idaresine ait bir atın koşulduğu arabayla gelmişti. Davidov eşikte onu bekliyordu. Koltuğunda büyükçe bir bohça vardı. Razmiyötnov gülümseyerek:

"Otur bakalım. Ne o yanına yemeklik mi aldın?" diye sordu.

"Hayır, çamaşır."

"Ne çamaşırı? Ne yapacaksın orada çamaşırı?"

"Canım, değişmek gerekmez mi?"

"Ne gereği var..."

"Aman... Sür bakalım şu arabayı! Ne sorup duruyorsun. Bitlenmeyeyim diye yanıma temiz çamaşır aldım, bunu anlayamıyor musun? İkinci ekibin başına gidiyorum. Onlar toprağı tamamen sürünceye kadar başlarında kalacağım. Kes çeneni de arabayı sür..."

"Sen arada bir kaçıyorsun galiba! Toprağın sürümü bitinceye kadar orada ne yapacaksın?"

"Ben de toprak süreceğim."

"Aferin sana... Demek idareyi bırakıp toprağı sürmek için tarlalara çıkacaksın! Daha iyi bir şey düşünemedin mi?"

Davidov yüzünü buruşturdu:

"Sen atını sür!"

Razmiyötnov:

"Acele etme be!.." dedi.

Belliydi ki kızmaya başlıyordu.

"Sen bana şunu doğru dürüst anlatsana! Millet orada sensiz iş yapamaz mı yani? Senin ödevin kolhozu idare etmek, saban başında ter dökmek değil! Sen kolhozun başkanısın..."

Davidov'un gözlerinde öfkeli kıvılcımlar parladı:

"Şuna bak hele! Bana mı öğretmeye kalkıyorsun? Ben önce partiliyim, ondan sonra kolhoz başkanıyım... Doğrusu bu! Bizim top-

raklarımız mahvolsun, ben müdürlükte oturayım öyle mi? Haydi, sür şunu diyorum sana..."

Razmiyötnov:

"Bana ne kızıyorsun?" dedi.

Sonra elindeki kırbacı atın sırtına indirerek:

"Haydi yürü, uyuştun kaldın kerata!.." diye bağırdı.

Araba birdenbire ileri atılınca Davidov arkaya doğru düştü. Dirseğini arabanın kenarına çarptı, canı fena halde yanmıştı. Araba tahta tekerlekleriyle yolda tıkır tıkır sesler çıkararak tarlalara doğru yol almaya başladı. Razmiyötnov köyden dışarı çıkacakları sırada atını rahvana çevirdi, yara izi bulunan alnını gömleğinin koluyla sildi:

"Şimdi büyük bir budalalık yapıyorsun işte. Bence işi yoluna koy, sonra geri dön. Toprağı sürmek sana göre iş değil ki! Bir kumandan erleriyle aynı işlere koşulmamalı! Onun işi akıllıca kumanda etmektir. Ben böyle düşünürüm..."

"Rica ederim fikirlerini kendine sakla. Ben onlara çalışmasını öğreteceğim. Doğrusu bu! Başkan olmak bu demektir... Birinci ve üçüncü ekipte işi bitirmişler. Burada ise bir aksama var. Lyubişkin'in başa çıkamayacağı belli. Oysa sen 'İyi bir kumandan' diye atıp tutuyorsun... Bana yağ mı çekiyorsun yani! Ben hiç iyi kumandan görmedim mi? İyi kumandan kendi davranışıyla örnek olan adamdır. Ekibi ben işe süreceğim..."

"Birinci ekipten iki saban alıp versen olmaz mı?"

"Peki ama insanları nereden bulacağını söylesene?.. Sabanda çalışacak insan yoksa saban işe yarar mı? Sür şunu Allah aşkına... Rica ederim..."

Tepeye gelinceye kadar hiç konuşmadılar. Bozkırların üzerinde, tam göğün ortasında, rüzgârla sürüklenen koyu eflatun renkte, dolu getiren bir bulut vardı. Kenarları beyaz beyaz kıvrılıyor, uçları ışıkta parlıyordu. Ama ortası hemen hemen karaya yakın renkteydi. Ağır bir hareketsizlik içindeydi. Bulutun hafifçe aralandığı, kenarları portakal rengi bir yarıktan geniş bir yelpaze halinde yanlamasına güneş ışığı iniyordu. Yukarıda, uçsuz bucaksız göğün o noktasında toplanan ışınlar toprağa yaklaştıkça dağılıyor, ufuklara kadar uza-

nan bozkırın üstüne yayılarak ona renk veriyor, neşe saçan bir canlılık kazandırıyordu.

Ama bulutun tam altına gelen toprak gölgelenmişti. Derin bir sessizlik içinde uslu uslu yağmurun başlamasını bekliyordu. Rüzgâr yolun üstünden savurduğu tozları döndüre döndüre yukarı kaldırıyordu. Onda bile boğucu bir rutubet kokusu vardı. Bir an sonra hafif bir yağmur yağmaya başladı. Tane tane damlalar yolu kaplayan tozun içine saplanıyor, hemen orada mini mini çamur yuvarlakları haline geliyordu.

Tarlalarda endişeyle bağrışan tarla farelerinin ıslıklı sesleriyle kekliklerin tiz çığlıkları duyuldu. Ama biraz önce dişisini ihtirasla çağıran bir kuş, birden sustu. Koruya doğru rüzgâr saldırdı ve koru tüyleri diken diken olmuş gibi hışırdamaya başladı. Bozkırda geçen yıldan kalma fundalar yağmurun altında çıtır çıtır sesler çıkarıyordu. Yağmur getiren bulutun tam altında kanatlarını iki yana açmış bir karga havayı içine çeke çeke doğuya kayıyordu. Birden bembeyaz bir şimşek gökleri yırttı ve karga tiz bir sesle başını eğdi, hızla toprağa doğru indi. Bir saniye için güneşin ışıkları altında alev alev yanan bir meşale gibi görünmüştü. Kanatlarının açık tüyleri arasından rüzgârın âdeta ıslıklı bir sesle estiği duyuluyordu. Ama karga toprağa varmadan hemen hemen on beş yirmi metre yükseklikte birden doğruldu. Kanatlarını yeniden çırpmaya başladı, aynı anda kulakları sağır eden bir gök gürültüsü duyuldu.

Tepenin üstünde ikinci ekibin adamları görünmüştü. Razmiyötnov bir adamın onlara doğru hızla geldiğini gördü. Adam yoldan değil, tarlalardan, bazen hendeklerin, çukurların üstünden atlayarak, bazen de yaşlılara özgü bir şekilde ayağı tökezleye tökezleye koşuyordu. Razmiyötnov arabayı adamın geldiği yana yöneltti. Gelenin Şukar Dede olduğunu uzaktan anlamıştı. Her halinden garip bir durumda olduğu belliydi. Arabaya yaklaştı. Başında şapka olmadığı için yağmur saçlarını iyice bastırmıştı. Islak sakalının ve kaşlarının tüyleri arasında pişmiş buğday taneleri vardı. Korkudan âdeta mosmor olmuştu. Davidov onun bu halini görür görmez, hemen içinde bir endişe uyandı, 'Ekipte bir karışıklık var galiba... Çözülüyorlar mı ne?' diye düşündü.

"Ne oldu sana böyle?" diye sordu.

Şukar Dede güçlükle soluk alarak:

"Ölümden kurtuldum. Canımı zor kurtardım. Beni öldürmek istiyorlardı!" dedi.

"Kim?"

"Lyubişkin'le ötekiler."

"Neden?"

"Hiçbir şeyden memnun olmuyorlar da ondan... Lapanın yüzünden oldu hepsi... Ben öfkeli adamım. Öyle sözümü esirgemem... Lyubişkin bunu anlayınca bıçağı kaptığı gibi peşimden... Eğer bu kadar çevik olmasaydım şimdi bıçaklanmıştım bile... Canıma okumuştu..."

Davidov ferahlayarak içini çekti:

"Sen köye dön bakalım. Bu işi sonra inceleriz," dedi.

Davidov ekibin çalıştığı tarlaya gitmeden yarım saat önce olan olmuştu: Şukar Dede bir gün önce lapayı pişirirken tuzu fazla kaçırdığı için kendisini ekibin gözünde temize çıkarmak istemişti. Sabah evinden bir çuval alarak tarlaya giderken, Krasnokutov'un köyün en ucunda bulunan evinin etrafındaki çitin üzerinden avluya atlamış, kümesin hemen yanında bir ot yığınının arkasına saklanmıştı!

Planı çok basitti: bir tavuğu gözüne kestirmek, onu yavaşça yakalayıp boynunu kırmak, sonra da tavuklu lapa pişirerek ekiptekilerin takdirini ve saygısını kazanmak... Soluğunu tutmuş, hemen hemen yarım saat kadar saman yığınının yanında yatarak beklemiş, ama tavuklar –aksilik bu ya– hep çitin altında didinmiş durmuş, saman yığınına yaklaşmamıştı bile. O zaman Şukar Dede yavaşça tavukları çağırmaya başlamıştı: "Geh... geh... geh! Gelin şekerlerim, yavrularım... Geh... geh, geh..." Tavukları böyle çağırırken pusuya yatmış vahşi hayvan gibi gelmelerini beklemişti.

Yaşlı Krasnokutov ise o gün rastlantıyla harman yerinin yakınında dolaşıyordu. Birden bir sesin yavaşça tavukları çağırdığını duyunca, çitin yanına çömelerek kulak kabartmıştı. Tavuklar sesin geldiği yana tıpış tıpış gitmişti. İşte o anda Krasnokutov, ot yığınının arkasından çıkan bir elin benekli bir tavuğu ayağından yakaladığını görmüştü!

Şukar Dede çevikliğiyle tavuğun boynunu hemen oracıkta kıvırıvermiş, onu çuvalın içine sokmaya hazırlanmıştı. İşte o sırada birinin alçak sesle:

"Ne? Demek tavuklarımızı çalıyorsun ha?" dediğini işitmiş ve çitin hemen dibinden Krasnokutov'un doğrulduğunu görmüştü. O zaman öyle şaşırmıştı ki, elinden çuvalı düşürmüş, başından kasketini çıkararak hiç gereği yokken:

"Günaydın Afansiy Petroviç, nasılsınız, iyisiniz ya?" diye sormuştu. Krasnokutov:

"Ben iyiyim!" diye yanıtlamıştı. "Demek bundan böyle tavuklarla uğraşıyorsun ha?"

"Ya ya... Buradan geçiyordum da, baktım benekli bir tavuk! Tüyleri öyle rengârenk ki, dayanamadım. Gidip hayvana şöyle bir yakından bakayım, nasıl şeymiş dedim. Ömrümde böylesini görmemiştim..."

Ama Şukar Dede'nin kendi aklına göre kurnazca uydurduğu bu yalan sökmemiş, yaşlı Krasnokutov bu sözleri yutmamıştı:

"Yalan atma moruk! Tavuklar çuval içinde incelenmez! İtiraf et bakayım, tavuğu ne yapacaktın?"

O zaman Şukar çaresiz boyun eğmiş, kendi ekibindeki çiftçilere tavuklu lapa pişirmek istediğini söylemişti. İşin tuhafı Krasnokutov bu işe hiç de itiraz etmemiş, hatta şöyle demişti:

"Tabii, toprağımızı sürenlere tavuklu lapa pişirmek fena bir şey değil! Suç sayılmaz! Mademki bir tanesini çaldın, elindeki değnekle birini daha yakala da tam olsun bari... Şuradakini, ibikli olanını al, o yumurtlamıyor... Koca ekibe tek bir tavuktan lapa pişirecek değilsin ya! Bir tanesini daha yakala, çabuk ol! Çünkü Allah vermesin karım işin farkına varırsa, ikimizin de canını burnumuzdan getirir."

Şukar işin böylece kazasız belasız sonuca bağlanmasından büyük bir sevinç duyarak, ikinci tavuğu da yakalamış, sonra çitin öte yanına atlamıştı. İki saat sonra da işinin başındaydı. Lyubişkin köye dönünceye kadar üç kova su alan koca kazanda iyice pişen buğday taneleri fokur fokur kaynıyordu. Parça parça kesilmiş tavuk etinin üzerini yağ tabakası kaplamıştı. Lapa harikulade güzel olmuştu. Şukar Dede'nin tek korktuğu şey, lapanın azıcık küf kokması ihtima-

liydi, çünkü onu pişirmek için suyu yakındaki sığ gölden almıştı. Gölde akıntı olmadığı için suyun üstünü hafif bir yeşillik kaplamıştı. Ama korkusu boşuna olmuştu. Herkes lapayı iştahla yemiş, hatta ekip şefi Lyubişkin bile:

"Hayatımda bu kadar lezzetli lapa yemedim, sana çok çok, hem de bütün ekibim adına çok çok teşekkür ederim," demişti.

Kazan çabucak boşalıvermişti. En açıkgöz olanlar dipteki etleri ve lapanın dibe yapışmış kalıntılarını kaşıklamaya başlamışlardı. İşte o sırada Şukar Dede'nin aşçılığına tüy diken bir olay olmuştu. Lyubişkin kazanın içinden bir parça eti çıkardıktan sonra ağzına götürecek olmuş, fakat birden irkilmiş ve sapsarı kesilmişti. Pişmiş beyaz eti parmaklarının ucuyla havaya kaldırarak müthiş bir kızgınlıkla:

"Bu ne bu?" diye sormuştu. Şukar Dede sükûnetle:

"Herhalde kanattır. Ne olacak başka?" diye yanıtlamıştı.

Lyubişkin'in yüzüne yavaş yavaş içinde patlak veren öfkenin etkisiyle mora bakan bir kırmızılık yayılmış, homurdanmıştı:

"Kanat mı? Sen buraya baksana lapa ustası!" Kadınlardan biri:

"Ay, kardeşlerim! Kanadın tırnakları var!" diye bağırmıştı.

Şukar Dede kadına dönerek:

"Gözün kör olsun, cadı!" demişti. "Kanadın üstünde tırnak ne arar? Sen tırnakları eteğinin altında arasan daha iyi olur!"

Sonra masanın üzerine yayılan örtünün üzerine bıçağını fırlatarak Lyubişkin'in titrek parmaklarının arasındaki et parçasına dikkatle bakmıştı. Lyubişkin'in elindeki incecik kemiğin ucunda minnacık tırnaklar görünüyordu. Bunun üzerine Akim Beşlebov büyük bir şaşkınlık içinde bağırmıştı:

"Çocuklar, adam bize kurbağa yedirmiş de haberimiz yok!"

İşte o zaman iş çığrından çıkmıştı. Her şeyden tiksinen kadınlardan biri çığlık atarak yerinden fırlamış, eliyle ağzını kapatarak tarladaki helaya koşmuştu. Kondrat Maydannikov Şukar Dede'nin derin bir şaşkınlık içinde iri iri açtığı gözlerine bakarak sırt üstü kendini yere atmış, kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Deli gibi gülerken de güçlükle soluk alarak:

"Eyvah! Bacılar!" demişti. "Şimdi hepiniz mundar oldunuz artık!"

Pek o kadar tiksinmemiş olan Kazaklar da onun gibi gülmeye başlamıştı. Kujenkov sahte bir dehşet içindeydi:

"Bundan sonra artık kutsal ekmeği yiyemezsiniz."

Ama herkesin gülüşmesine fena halde sinirlenen Akim Beşlebov müthiş bir öfkeyle:

"Bu gülünecek şey mi?" diye gürlemişti. "Bu iş için Şukar'a temiz bir dayak atmalı!"

Lyubişkin ise:

"Peki, kazanın içine kurbağa nereden geldi?" diye sormuştu.

"Lapayı pişirmek için gölden su almış ya... Demek farkına varmadan kurbağayı da alıp kazanın içine atmış..."

Donetskov'ların gelini Anisya:

"Hayvan! Köpek! Ak saçlı moruk! Bize neler yedirdin ha!" diye bağırmaya başlamıştı. "Ben yolcu bekliyorum be! Senin yüzünden düşük yaparsam ne olacak? Alçak!"

Bunu söyler söylemez de içi lapayla dolu kâseyi kaptığı gibi Şukar'ın yüzüne fırlatıvermişti.

Sonra bir gürültü kopmuştu. Kadınlar hep birlikte Şukar'ın sakalına doğru ellerini uzatmış, şaşkınlık ve korku içindeki ihtiyarın, "Durun azıcık! Bu kurbağa değil ki! Yemin ederim kurbağa değil!" diye bağırmasına aldırış bile etmemişlerdi.

Anisya Donetskova ısrarla sormuştu:

"Peki kurbağa değilse nedir?"

Şukar Dede yine kadınları aldatmak düşüncesiyle söyleniyordu:

"Hayal görüyorsunuz, hayal! Hepiniz evhama kapıldınız!"

Ama Lyubişkin ona "hayal" dediği kemiği uzatarak etini yedirmeye kalkışınca, Şukar kesin olarak reddetmişti. Belki de mesele orada kapanıp kalacaktı. Ama Şukar Dede kadınların üzerine varmalarından bezmiş, çileden çıkarak avazı çıktığı kadar:

"Düşük etekler! Sizi gidi dişi şeytanlar! Cadılar! Ellerinizi suratıma uzatacağınıza gözünüzü açıp baksanıza! Bunun kurbağa olmadığını istiridye olduğunu görmüyor musunuz?" diye bağırmıştı.

Kadınlar şaşkınlık içinde:

"Ne...e..?" demişlerdi.

"İstiridye işte! Rusça söylüyorum size Japonca değil! Kurbağa dediğin adi mahluktur, ama istiridye öyle mi ya! O asil bir canlıdır, onda asil kan vardır. Benim Kum, eskiden general Filimonov'un evinde arabacı olarak çalışıyordu da oradan biliyorum... Onun anlattığına göre, general aç karnına bu istiridyelerin yüzlercesini yutuyormuş. Öyle olduğu gibi, hiç pişirmeden alıp yiyormuş işte! Daha istiridye kabuğundan henüz çıktığı sırada, general minnacık bir çatalla onu yakaladığı gibi alıverirmiş. Hayvancağızı çatalıyla deldiği gibi 'hop' yutuverirmiş. Zavallı istiridye vızır vızır bağırırmış da, o yine tınmaz, boğazından içeri itermiş onu. Bu gördüğünüz kemikli et parçacığının istiridye cinsinden olmadığını ne biliyorsunuz? Hiç gördünüz mü? Generaller istiridye yer... Belki de sizin gibi cahil budalalar için lapa daha lezzetli olsun diye o istiridyeyi mahsus kazanın içine atıverdim..."

İşte o zaman Lyubişkin kendisini tutamamıştı. Eline pay kaşığını aldığı gibi yerinden kalkmış, ta uzaklardan duyulan bir sesle:

"Generaller mi? Lezzetli olsun diye mi?" diye kükremişti. "Ben partiliyim be! Sen ise beni neyle beslemeye kalkıyorsun!.. Çarın generalleriyle bir tutuyorsun... Reva mı bu yaptığın?"

Şukar Dede, Lyubişkin'in elindekini bıçak sanarak birden dönmüş, arkasına bile bakmadan var kuvvetiyle kaçmaya başlamıştı.

Davidov bütün bunları sonradan ekibin şefinden öğrendi. O sırada Şukar Dede'yi köye göndermişti. Razmiyötnov'a acele etmesini söyledi. Kısa bir zaman sonra da ekibin konakladığı yere vardı. Bozkırda hâlâ yağmurun şırıltısı duyuluyordu. Gremyaçiy Log'dan uzaktaki göle kadar göğü ikiye bölen rengârenk, kıvrık bir gök kuşağı belirmişti. Ekibin dinlenme yerinde kimseler yoktu. Davidov, Razmiyötnov'la vedalaştıktan sonra, sürülmüş olan en yakın tarlanın sınırına kadar gitti. Yanındaki merada öküzler otluyordu. Sabanın başında olması gereken Akim Beşlebov ise hayvanları çözdükten sonra yakındaki dinlenme yerine gitmeye bile üşenmiş, gocuğunu üzerine çekip yağmurun şırıltısını dinleyerek uykuya dalmıştı. Davidov onu uyandırarak:

"Neden toprağı sürmüyorsun?" diye sordu.

Akim isteksizce baktı, esnedi, gülümseyerek:

"Yağmur yağarken toprak sürülmez yoldaş Davidov," dedi. "Bunu bilmiyor musunuz? Öküz traktör gibi değil ki! Boynundaki tüyler birazcık olsun ıslandı mı, boyunduruk sürte sürte, kan çıkartıncaya kadar deriyi aşındırır, işte o zaman hayvanın hayrını göremezsin! Yemin ederim doğru söylüyorum!.."

Akim, Davidov'un gözlerinde pek de inanmadığını belli eden bir ifade görünce yemin etmek ihtiyacını duymuştu. Hemen sonra:

"Siz buraya bakacağınıza gidip bizim savaşçıları ayırsanız daha iyi olur," dedi. "Kondrat Maydannikov sabahtan beri Atamançukov'a rahat vermiyor. Bakın işte şu tarlada kavga edip duruyorlar. Kondrat hemen öküzleri sabandan çözmesini söylüyor, Atamançukov ise 'benim sabanıma yanaşma, yoksa kafanı kırarım' diyor. Bakın, birbirlerine nasıl saldırıyorlar."

Davidov ikinci tarlanın sonunda baktı ve orada gerçekten bir kavga olduğunu fark etti. Maydannikov bir demir parçasını kılıç gibi havada sallayarak sabana yanaşmaya çalışıyor, uzun boylu Atamançukov ise bir eliyle onun sabana yaklaşmasını engelliyor, diğer elini de yumruk yapmış ona indirmeye hazırlanıyordu. Sesleri duyulmuyordu. Davidov alelacele oraya doğru giderken:

"Ne oluyor orada?" diye seslendi.

"Ne yapayım Davidov? Toprak ıslandı ama bu hâlâ tarlayı sürmeye devam etmek istiyor. Böyle devam ederse, hayvanların boynunda yara açılacak. Ben ona 'öküzleri çöz' diyorum, o ana avrat sövüyor. 'Seni ilgilendirmez' diyor. Beni ilgilendirmezse kimi ilgilendirir itoğluit? Söyle kimi ilgilendirir? Kısık sesli kerata!"

Maydannikov bu son cümleleri söylerken elindeki demiri havaya kaldırmış, Atamançukov'a indirmeye hazırlanıyordu.

Her hallerinden biraz önce kapıştıkları belliydi. Maydannikov'un gözünün altına kan oturmuş, mor bir leke meydana gelmişti. Atamançukov'un gömleğinin yakası yandan yırtılmış, üzerinde bıyık bulunmayan şişkin dudaklarından aşağı ter süzülmeye başlamıştı.

Maydannikov, Davidov'un da gelmesinden cesaret alarak:

"Kolhozun malına zarar vermene izin vermeyeceğim!" diye bağırıyordu. "Bana ne diyor biliyor musun? 'Bu öküzler kolhozun-

muş...' Demek kolhoza ait öküzlerin derisini yüzebilirsin öyle mi? Çekil diyorum öküzlerin başından, düşman herif!"

Atamançukov hırsından bembeyaz olmuş bir halde:

"Sen bana emredemezsin! Dövmeye de hakkın yok! Şuradan kırbacımı çıkarıp suratına indirirsem, bin parça olursun! Ben günlük programı doldurmaya bakıyorum. Sen bana engel oluyorsun!" diye hırıltılı bir sesle söyleniyor, bir eliyle de gömleğinin yakasını iliklemeye çalışıyordu.

Davidov, Kondrat'ın elinden demiri alarak onu yere, ayaklarının dibine fırlattı, sonra Atamançukov'a:

"Yağmur yağarken toprak sürülür mü?" diye sordu.

Atamançukov'un gözleri kıvılcımlar saçıyordu. İncecik boynunu evirip çeviriyor, öfkeli öfkeli soluyordu:

"Öküzler, sahibi varsa sürülmez, ama kolhoza ait ise, o zaman sürmek gerek."

"Sürmek gerek ne demek?"

"Şu demek ki, kolhozdakiler planı tamamlamak zorundadır. Yağmur yağsın yağmasın toprağı süreceksin! Sürmezsen, Lyubişkin gündeliklerinden birini keser. Çaresi yok."

"Sen bu lafları... Dur bakalım, dün mesaini tamamladın mı sen? Onu söyle bir kere..."

"Elimden ne kadar geldiyse o kadar çalıştım işte..."

Maydannikov, "hımmmm..." diye manalı manalı iç geçirdi:

"Bir hektarın ancak onda birini sürebildi! Şu öküzlerine baksana! Adam boynuzlarına ulaşamaz. Öyle olduğu halde ne yapmış? Hiç. Gel de gör Davidov."

Davidov'un ıslak paltosunun kolunu yakalayıp tarlalara doğru çekti. Öfkesinden cümlelerini tamamlayamıyor, durup durup söyleniyordu:

"Bir kere en aşağı on yedi buçuk, yirmi santim derinliğine sürmesi gerek. Şuraya bak. Kendin ölç, görürsün..."

Davidov eğildi, parmaklarını yumuşak ve yapışkan toprağın içine daldırdı. Sürülen toprağın en alt tabakasından üstteki tabakaya kadar kalınlığı ancak on iki santim kadardı.

"Böyle sürülür mü? Bu toprağı sürmek değil ancak kaşımak demektir! Daha bu sabah gösterdiği bu 'üstün başarı' yüzünden ona temiz bir dayak atmak istedim. Bak, bütün sıraları dolaş görürsün... her yerde aynı derinliği göreceksin..."

Davidov isteksiz bir tavırla öküzleri sabanın boyunduruğundan çıkaran Atamançukov'a seslendi:

"Sen buraya gelsene bakalım... Sana söylüyorum! Bak doğru söylüyor."

Atamançukov tembel tembel yaklaştı. Davidov bir dişi eksik ağzını gererek yavaşça:

"Sen toprağı niçin böyle sürüyorsun?" diye sordu.

"Siz ne istiyordunuz ya? Elli santim derinliğe mi inecektim yani?"

Atamançukov öfkeyle gözlerini kısarak konuşuyordu. Birden başındaki kasketi çıkararak yerlere eğildi:

"Çok teşekkür ederim tavsiyelerinize. O derinliğe siz insenize... Lafa gelince herkes konuşur, ama işe gelince ortalarda kimse yoktur!"

Davidov kıpkırmızı kesilmişti:

"Bizim istediğimiz, seni kolhozdan kapı dışarı etmektir, alçak herif!" dedi. "Çok küstahlık edersen kovarız..."

"İyi edersiniz... Siz kovmazsanız ben kendim giderim. Canımı sokakta bulmadım. Sizin emrinizle, buralarda kendimi çürütemem! Bütün kuvvetimi, bilmem neyin uğruna harcayacak değilim!"

Bunu söyledikten sonra ıslık çala çala ekibin dinlenme yerine gitti.

O akşam bütün ekip dinlenme yerinde toplandığı zaman, Davidov:

"Ekipteki arkadaşlara bir soru sormak istiyorum," dedi. "Kolhozdaki arkadaşları ve hükümeti aldatan sahte bir kolhozcuya nasıl davranmamız gerekir? Toprağı üç buçuk verşok derinliğine işlemesi gerekirken yalnızca bir buçuk verşok derinliğine işleyen, böylece toprağı berbat eden bir adama nasıl bir ceza verilmelidir? Yağmur altında hayvanlarını çalıştırıp onları mahvetmek isteyen ve gündelik mesaisini ancak yarı yarıya yerine getiren bir adam nasıl cezalandırılmalı?"

Lyubişkin:

"Kolhozdan kovmalı onu!" dedi.

Özellikle kadınlar bu konuda onu şiddetle destekledi. Davidov bir arabanın ön tahtasında oturan Atamançukov'u işaret ederek:

"Aramızda kolhoza zarar veren biri var," dedi. "İşte bahsettiğim adam odur! Şu anda bütün ekip bir aradayken meselenin oya konulmasını öneriyorum. Kolhoza yalnız zararı dokunan tembel Atamançukov'un kolhozdan çıkarılmasını isteyen varsa parmak kaldırsın."

Yirmi sekiz kişiden yirmi üçü Atamançukov'un kolhozdan çıkarılması lehinde oy vermişti. Davidov oyları saydıktan sonra Atamançukov'a soğuk bir tavırla:

"Haydi çek arabanı!" dedi. "Artık kolhozcu değilsin. Doğrusu bu! Bir yıl kadar davranışlarına dikkat edeceğiz'! Kendine çekidüzen verir düzelirsen, seni geri alırız. Şimdi arkadaşlar size çok önemli ve kısa bir iki söz söylemek istiyorum. Hemen hemen hepiniz kötü çalışıyorsunuz. Hem de çok kötü! Gündelik mesaiyi Maydannikov hariç, hemen hemen kimse tamamlayamamış! Bu utanılacak bir şeydir arkadaşlar! Doğrusu bu! İkinci ekibe yakışmayan bir durum. Böyle davranılırsa, insan kısa zamanda yok olabilir. Herkes sizin gibi çalışırsa, bir anda kendimizi kara listede buluruz. Bir daha da adlarımızı oradan silemeyiz. Stalin ismini taşıyan bir kolhozda böyle bir durum rezalettir. Bu işi hemen kökünden çözümlemek gerek."

Akim Beşlebov:

"Saptanan mesai bize göre değil," dedi. "Öküzler bu kadar işi çeviremiyor."

"Kuvvetleri mi yetmiyor? Öküzlerden mi söz ediyorsun? Saçma! Maydannikov'un öküzleri neden mesaiyi tamamlıyor peki? Onların kuvveti nasıl yetiyor bu işe? Bugünden itibaren ekibinizde kalacağım. Atamançukov'un öküzlerini alacağım ve sizlere günde bir hektar hatta ayrıca çeyrek hektar daha sürülebileceğini bizzat yerinde ispat edeceğim!"

Kujenkov hafifçe ağarmış sakalını kavrayarak güldü:

"Sen kurnaz adamsın Davidov. Kafan mükemmel çalışıyor. Buna diyecek yok. Atamançukov'un öküzleriyle dünyanın toprağını işlemek mümkün... Sen o öküzleri bana ver, ben bile günde bir hektar sürebilirim..."

"Peki kendi öküzlerinle bu kadar toprağı süremez misin?"

"İmkânı mı var?"

"O halde seninle öküzleri değişelim. Sen Atamançukov'un öküzlerini al, ben de senin öküzleri... Kabul mü?"

Kujenkov biraz düşündükten sonra ciddi ve ihtiyatlı:

"Eh, bir deneyelim..." dedi.

Davidov o geceyi rahatsız geçirdi. Tarladaki kulübede yatıyordu... Ama rüzgârda kulübenin sac damındaki gürültüden mi, gece yarısı çöken soğuktan mı, yağmurdan ıslandıktan sonra bir türlü kurumayan paltosunun altında üşüdüğünden mi, yoksa altına sermiş olduğu kürk gocuğunun içine dolan pirelerden mi, nedense, ikide bir uyandı.

Şafak sökerken onu Kondrat Maydannikov uyandırdı. O zamana kadar bütün ekibi ayağa kaldırmıştı. Davidov kulübeden çıktı. Göğün batı kısmında yıldızlar donuk donuk parlıyordu. Mavimtırak kurşuni renkteki kubbenin üzerinde, orak gibi incecik altın bir hilal göze çarpıyordu. Davidov gölde yüzünü yıkarken Kondrat da yanında duruyor, sarımtırak bıyığının ucunu kıvırarak:

"Bir gün içinde bir hektardan fazla toprak sürmek az şey değil," diyordu. "Dün akşam biraz fazla ileri gittin Davidov yoldaş. Allah vere de bu işi yüzümüze bulaştırmasak!"

Davidov ona:

"Her şey bizim elimizdedir! Her şey!.. Ne korkuyorsun sersem!" diye cesaret veriyordu. Ama içinden, 'Tarlada ölürüm de yine dediğimi yaparım... Gerekirse, gece fener ışığı altında çalışırım. En az bir hektar bir çeyrek sürmem gerek. Şerefimiz söz konusu,' diye düşünüyordu.

Davidov dik yakalı gömleğinin eteğiyle yüzünü silerken, Kondrat hem kendisinin hem de Davidov'un sabanına öküzleri koştu, sonra:

"Haydi bakalım yola..." dedi.

Tekerleklerin gıcırtılı sesi duyuldu. Kondrat, Davidov'a toprağın kuşaklar boyu sabanla sürme yöntemlerini anlatıyordu:

"En iyi saban Sakov sabanıdır. Aksayıski sabanına gelince, o da fena değildir, ama Sakov sabanıyla karşılaştırılamaz. Çalışmasında bir tuhaflık vardır. Buradaki arkadaşlarla şöyle karar vermiştik:

Önce bir arkadaşın işleyeceği tarlayı hep birlikte şöyle bir üstten işleyecektik, ondan sonra o tarlada çalışan derinlemesine işlemeye başlayacaktı. Önce Beşlebov, Atamançukov, Kujenkov, hatta Lyubişkin ekiplere katıldı. Arka arkaya toprağı sürmeye başladık. Bizim arkadaşlar 'Mademki bir kolhozumuz var, öyleyse sabanları hep birlikte arka arkaya işletmeli' diyorlardı. Çalışmaya koyulduk. Ama baktım ki iş başka türlü gidiyor... Öndeki saban durunca öteki sabanların da durması gerekiyor. Öndeki sabanlar toprağı işliyorsa, ötekiler isteksizce onu izliyor. Bunun üzerine isyan ettim: 'Ya beni öne geçirin, orada çalışmama izin verin, ya da herkes kendi tarlasını işlesin!' diye bağırdım. O zaman Lyubişkin toprağın bu şekilde sürülemeyeceğini anladı. Sonra kimin ne iş yaptığını ayırmak mümkün olmuyordu. Herkes o tarlayı üstten işledikten sonra ben aralarından çekildim. Kerataların yüzünden mesaimden en az yüzde onunu yitirdim. Bizde her tarla bir hektardır, uzunlamasına yüz altmış sajen* ve enine on beş sajendir."

Davidov:

"Neden enine işlenmiyor toprak?" diye sordu.

Kondrat gözlerini herkesin birlikte işlemiş olduğu tarlaya dikti:

"Şundan ötürü: Uzunlamasına sürdün değil mi? Tam uca gelince, öküzleri çevirmen gerek. Biraz sert bir dönüş yaparsan boyunduruklarla hayvanların boyunlarını zedelersin. Öküz ondan sonra çalışamaz. Toprağı uzunlamasına sürersin, sonra sabanların demirlerini kaldırırsın, on beş sajen kadar boş gidersin. Traktör olsa, olduğu yerde sert bir dönüş yapabilir, öndeki tekerleklerini oynata oynata geri geri gidebilir. Ama sabana üç-dört çift öküz koştuysan, onları nasıl çevireceksin? Hepsinin dönüşte toprağı işleyebilmeleri için tek ayak üzerinde dönmeleri gerekir. Onun için sabanla pek geniş tarlalar işlenemez. Oysa traktör için tarla ne kadar büyükse o kadar iyi. Öküzle işlerken uzunlamasına yüz altmış sajen işlerim. Sonra enine doğru giderken sabanı boşaltırım. İsterseniz, bunları daha iyi anlamanız için yere çizip göstereyim."

Kondrat durdu, toprağın üzerine çubukla uzun bir tarla çizdi:

---

* Sajen: Bir Rus toprak ölçüsüdür, 2.70 metredir.

"Diyelim ki, burada dört hektar var, uzunlamasına yüz altmış sajen, enine on beş sajen olsun. Uzunlamasına sürmeye başlayıp bir hektar işledim mi, en az on beş sajeni boş gitmem gerek. Dört hektarda altmış sajen eder. Yoksa çizgiler birbirine uymaz. Anladınız mı? Boşuna zaman kaybı oluyor."

"Anladım, çok güzel gösterdin!"

"Siz hiç toprak sürdünüz mü?"

"Hayır, hiç fırsat olmadı, hatta sana doğrusunu söyleyeyim, sabanı kullanmasını bile bilmiyorum. Ama gösterirsen anlarım, o kadar aptal değilim."

"Ben sabanı yoluna koyayım, sizinle birlikte iki sıra işleyelim, sonra siz kendiniz bir deneyin bakalım."

Kondrat, Davidov'un sabanını hazırladı, öndeki çengeli aşağı indirdi, saban demirlerini toprağı on yedi buçuk santim derinliğine işleyecek şekilde ayarladı. Farkında olmadan konuşmayı "Siz"den "sen"e çevirerek anlatmaya devam etti:

"Toprağı sürmeye başladık mı, görürsün. Çok zorluk çekersen toprağı bir buçuk kavis yaptırırsın. Biz ona 'fıçıcık' deriz. Bak görüyor musun, arkadaki zincirin ucunda sallanıyor. Toprağa değen zincir başka yere bağlı değildir. Fıçıcığı azıcık çevirdin mi sabanın önündeki demirler biraz yana çevrilir. Toprağa yanlamasına inmeye başlar. O zaman işlediğin kısmın genişliği azalır, öküzler rahatlar. Haydi gidiyoruz! Deh! Kel kafalı, deh!.. Bunlara acıma Davidov yoldaş..."

Öküzleri nodullama görevini üstlenen delikanlı kırbacını havada şaklattı ve öndeki öküzler hep birlikte sabanı çekmeye başladı. Davidov içinde tuhaf bir heyecan duyarak elleriyle sabanın kollarını yakaladı ve arkasından yürüdü. Bıçakların altında kesilen siyah ve yağlı toprağın uykulu bir balık gibi yana doğru devrildiğini gördü.

Tarlanın öbür ucuna gelince Maydannikov koşarak Davidov'un yanına geldi:

"Bak burada sabanı azıcık sola yatıracaksın, yana yatmış gibi gitsin, yoksa gereksiz yere yandaki toprağı işlersin. Bak şöyle yapacaksın..."

Sabanın sağ koluna abandı, demirlerini hafifçe yana yatırdı. O zaman saban tarlanın kenarından eğri ve sert bir kesim yaparak sanki uçtaki çamurları sıyırıverdi.

"İşte böyle yapacaksın!"

Kondrat sabanı tekrar doğrulttu ve gülümsedi:

"Burada da teknik lazım işte. Onu şöyle bir yatırdın mı, öküzler yandan geçerken çamuru gördüğün gibi sıyırıverir. Sabanın tertemiz olur, o zaman keyfe gelip bir sigara tellendirebilirsin. Al bakalım!.."

Davidov'a boru şeklindeki tütün kesesini uzattı, kendisine bir sigara sardı, sonra sabanını işaret etti:

"Bak benim karıya, nasıl çeviriyor. Sabanı öyle güzel ayarladım ki, demirden nadiren çıkıyor. Karıma bıraksam toprağı kendi başına da sürebilir."

Davidov:

"Öküzlerini nodullama işini karına mı verdin?"

"Evet, onunla daha rahat çalışıyorum. Bir hata yaptı mı küfretsem, bağırsam bile gücenmez... Gücense de dargınlığı ancak geceye kadar sürer. Gece bizi nasıl olsa barıştırır."

Kondrat gülümsedi ve sürülmüş toprağın üzerinden geniş adımlarla yürüdü.

Davidov o gün kahvaltıya kadar hemen hemen bir hektarın dörtte biri kadar toprak sürmüştü. Lapayı isteksiz yedi, sonra öküzlerinin yemesini bekledi ve Kondrat'a göz kırparak:

"Başlayalım mı?" diye sordu.

"Ben hazırım. Aniyutka, öküzleri sür!"

Sonra yeniden sabanın demirleri altında yüzyıllardan beri basılmış toprağın üstü, kesile kesile çizgi çizgi ayrılmaya, yana devrilmiş kümelerin arasından göğe doğru uzanmış ölü kökler ve siyah kümelerin sivri tepeleri görünmeye başladı. Toprak sanki deniz gibi dalgalanıyor, devriliyor, akıyordu. Çernozyomun* kokusu zindelik veriyor, tatlı tatlı çevreye yayılıyordu. Güneş henüz çok yükseklerdeydi. Oysa en arkadaki öküzün sırtında rengi solmuş tüyler terden koyulaşmaya başlamıştı.

O akşam Davidov'un ayakkabılarının içinde sürtüne sürtüne berelenmiş ayakları sızlıyor, beli fena halde ağrıyordu. Sürdüğü

* Çernozyom: Rusya'da "Kara topraklar".

toprağı tökezlenen adımlarıyla ölçtü, tozdan kararmış dudaklarıyla gülümsedi. Bir günde bir hektar sürmüştü.

Davidov ayaklarını sürüye sürüye çardağa yaklaştığında Kujenkov alaylı alaylı gülümsedi:

"Eh... söyle bakalım, ne kadar toprak işledin?"

"Ne kadar işlediğimi sanıyorsun?"

"Yarım hektar kadar işlemişsindir..."

"Ne münasebet, bir hektardan fazla. Sersem!"

Sabanın demiriyle çizmiş olduğu ayağına yağ süren Kujenkov, içini çekerek Davidov'un işlediği tarlaya doğru yürüdü... Ölçecekti. Yarım saat sonra tekrar çardağın altına döndüğünde çoban ateşinin biraz ötesinde oturdu. Hava adamakıllı kararmıştı. Davidov:

"Ne susuyorsun Kujenkov?" diye sordu.

"Ne bileyim, ayağım ağrıyor da... Söyleyecek söz yok. Tarlayı sürmüşsün. İtiraz eden yok."

Bu cevabı isteksizce vermişti. Sonra gocuğunu başına çekerek geldi, ateşin yanında yere uzandı. Kondrat bir kahkaha attı:

"Çanına ot tıkandı değil mi? Artık ikide bir havlayıp durmazsın!"

Ama Kujenkov bu sözü duymamış gibi hiç yanıtlamadı.

Davidov kulübenin yanına uzanıp gözlerini kapamıştı. Çoban ateşinden odun kokusu geliyordu. Zorladığı ayaklarının tabanları müthiş acıyordu. Dizlerinde sanki bir ağırlık vardı. Ayaklarını nereye koysa, nasıl yatsa ona hep yatışını değiştirirse ağrı hafifleyecekmiş gibi geliyordu... Yatar yatmaz da gözlerinin önünde kayıp giden kara toprağı, bıçakların gürültüsüzce saplanışı ve yanda zift gibi kapkara bir çizginin belirdiğini görür gibi oluyordu... Birden hafifçe başı dönmeye başladı, midesinin bulandığını hissetti. O zaman gözlerini açtı ve Kondrat'a seslendi. Kondrat:

"Uyuyamıyor musun?" diye sordu.

"Evet, başım dönüyor... Gözlerimin önünde hep sabanın altındaki toprakları görüyorum..."

"Her zaman öyle olur, bütün gün ayaklarının dibine baktın, onun için başın döner tabii. Sonra buranın havası öyle temiz ki, insanı sarhoş ediyor. Yarın gözlerini o kadar toprağa dikme, azıcık çevrene bak... O zaman başın dönmez!"

Bunu söylerken candan bir tavırla gülümsediği sesinden belli oluyordu.

O gece Davidov pirelerin ısırdığını duymadı bile. Atların kişnemelerini, tepenin öbür yanında geceleyen, göç etmekte gecikmiş yaban ördeği sürüsünün tiz seslerini de duymadı. Ölü gibi uyuyordu. Ancak şafak sökmeden biraz önce uyandı, gocuğuna iyice sarınmış olan Kondrat'ın kulübeye yaklaştığını gördü. Uykulu bir sesle:

"Nerelere gittin öyle?" diye sordu.

"Senin öküzlerle benim öküzlere baktım... İyice karınlarını doyursunlar diye onları düzlüğe doğru götürdüm. Orada çok körpe ot var."

Kondrat'ın sesi yavaş yavaş uzaklaştı, sonunda tamamen boğuk bir hal aldı... Davidov cümlenin sonunu duymamıştı. Uyku yine bastırmış, başını çiy damlalarıyla nemlenmiş kürkünün üzerine eğmiş, her şeyi tekrar unutmuştu.

O gün Davidov bir hektardan biraz daha fazla sürebildi. Lyubişkin bir hektar, Kujenkov hemen hemen bir hektara yakın sürmüştü. Antip Graç ise, hepsini derin bir hayret içinde bırakan bir başarı göstererek, o zamana kadar Davidov'un alaylı bir şekilde, "Çelimsizler grubu" dediği ekipte olduğu halde, birden ön safa geçmiş, sabanına eskiden Titok'a ait olan zayıf öküzleri koşmuş, öğle yemeğinde de ne kadar toprak sürdüğünü kimseye söylememişti. Öğleden sonra öküzleri nodullama işini üzerine alan karısı, her öküz için ayrılan kuvvet verici yedi ölçek kadar yemi eteğine doldurmuş, Antip de yemekten sonra sofrada kalan bütün ekmek kırıntılarını karısının açık tuttuğu eteğine doğru süpürmüştü. Bunlarla öküzleri beslemeye gitmişti. Lyubişkin bunu fark edince gülümseyerek:

"Amma da çok çalışıyorsun Antip!" demişti.

Yüzü güneşten yandığı için daha da esmer görünen Antip:

"Çalışıyoruz tabii. Bizler işte de geri kalmayız!" diye meydan okur gibi yanıtlamıştı,

Gerçekten akşama kadar öyle çalıştı ki, işler bitip herkes bir araya geldiğinde, bir hektar ve bir hektarın dörtte biri kadar toprak sürmüş olduğu anlaşıldı. Ama geç vakit, çardağın bulunduğu yere Kondrat Maydannikov da öküzlerini getirdi. Davidov:

"Eh, söyle bakalım ne kadar işleyebildin?" diye sorunca, kısık bir sesle:

"Bir buçuk hektara varmaya az bir şey kaldı. Şuradan bana bir sigara versenize," dedi. Bunu söylerken çekik gözleriyle mağrur mağrur Davidov'a bakıyordu.

O akşam yemekten sonra Davidov işlenen toprakların bir toplamını yaptı. Sonra:

"İkinci ekipte çalışan arkadaşlar!" dedi. "Size şunu söyleyeyim ki, bu yarışma çok hareketli olmaya başladı. Tempomuz hiç fena değil. Kolhoz müdürlüğü hepinize yaptığınız işler için çok çok teşekkür eder. Aksaklığı düzeltmeye başladık. Artık geride kalmıyoruz. Doğrusu bu! Günlük programı tam uyguladığımız da saptandı. Şimdi toprağı bir de üstünden işlemeli. Hem de üç sıralı olarak... Bu arada, Udarnik* olan yoldaş Maydannikov'a da ayrıca teşekkür ederiz."

Kadınlar bulaşığı yıkadı. Sabanlarının başında akşama kadar uğraşan ekiciler yattı. Öküzler meralara gönderildi. Kondrat, karısı gocuğunun altına sokulduğunda neredeyse uykuya dalmak üzereydi. Kadın yavaşça kocasını dirseği ile dürttü. Sonra:

"Kondraşa, buraya baksana... Sana bir şey söyleyeceğim," dedi. "Davidov sana bir unvan verdi... Sanki başarını takdir ettiğini göstermek istiyormuş gibi... Udarnik ne demek Allah aşkına?"

Kondrat bu kelimeyi çok duymuştu ama ne anlama geldiğini açıklayabilecek durumda değildi. Karısını yanıtlayamadığı için canı sıkılarak, 'Şunu Davidov'a sormalı,' diye düşündü. Ama ona hiçbir şey söylememek de karısının gözünde itibarını yitirmek olacaktı. Bunu yapamazdı, aklınca açıklamaya kalkıştı:

"Udarnik mi ne demek? Ah seni kafasız seni. Udarnik ne demek ha? Hmmm. Şey... İyice anlaman için nasıl anlatmalı bilmem ki... Hani tüfekte tetiğin vuran parçası var ya, işte ona da udarnik diyorlar... Tüfekte udarnik en önemli olan kısımdır. En önemli... Anladın mı? İşte kolhozda da ben öyleyim... Udarnik kolhozda en önemli olan kimsedir, anladın mı? Haydi şimdi yat, bir daha da beni rahatsız etme..."

---

* Udarnik: Üstün başarı göstererek planı aşan kimse.

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM



15 Mayıs'a kadar bölgedeki bütün tarlalarda ekim işi programa göre bitmişti. Gremyaçiy Log'daki Stalin Kolhozu da o tarihe kadar ekim planını tamamen sona erdirmişti. 10 Mayıs'ta üçüncü ekip tarlalara çıkmış, son kalan yedi hektara mısır ve ayçiçeği tohumu ekmişti. Davidov da Bölge Komitesi'ne işinin bitmiş olduğuna dair raporunu bir atlıyla göndermişti.

Topraktan ilk fışkıran buğday başakları sevinç veriyordu. Ama ikinci ekibin işlediği topraklarda yüz hektarlık bir yere "kubanka" adı verilen buğday ekilmişti. Davidov biraz geç ekilmiş olan bu buğdayın zamanında çıkmayacağından korkuyordu. Bu endişesini Lyubişkin de paylaşıyordu, Yakov Lukiç ise kendinden çok emin:

"Göreceksiniz çıkmayacak..." diyordu. "Asla çıkmaz! Biz koca yaz hiç durmadan ekelim de hep buğday mı çıksın istiyorsunuz? Kitaplarda yazıldığına göre Mısır'da toprağı yılda iki kez ekiyor, ikisinde de ürün alıyorlarmış... Ama burası Mısır değil, Gremyaçiy Log, yoldaş Davidov! Burada biz ekim işini mutlaka günü gününe yapmak zorundayız."

Davidov kızdı:

"Ne diye umudumuzu kırıyorsun? Bizim ektiğimiz buğday çıkmalı! Yılda iki kez ürün almamız gerekirse toprağı da iki kez ekeriz! Bu toprak bizim! Onunla istediğimizi yaparız. İstediğimiz ürünü çıkarırız. Doğrusu bu!"

"Siz çocukça konuşuyorsunuz."

"Hele günü gelsin bakalım. Sen yoldaş Ostrovnov, son zamanlarda azıcık sağcı görüşler ileri sürmeye başladın. Bu, parti için çok zararlı ve istenilmeyen bir şeydir... Sonra biliyorsun, böyle davrananlara bir leke sürüldü mü, bitti. Bunu aklından çıkarma..."

"Ben sağcı bir görüşü savunmuyorum ki, topraktan söz ediyorum. Zaten o sizin 'görüş' dediğiniz şeylerden anlamam."

Davidov "kubanka" buğdayının çıkmasını ummasına rağmen yine de içinde uyanan endişeyi tamamen dağıtamıyor, bu yüzden her gün kolhoz idaresine ait olan ata atladığı gibi, güneşin altında, kasıp kavrulan, iyice sürülmüş, ama kapkara göründükleri için insana ölü duygusu veren uçsuz bucaksız tarlalara bakmaya gidiyordu.

Toprak çabuk kuruyordu. Buğday tohumu çok az besin aldığı için iyice filiz veremiyordu. İnce ve körpe, ama çok kuvvetsiz olan başak filizleri, güneş kokan toprağın kocaman çatlak kümelerinin altında bitkin yatıyor, bir türlü nemden yoksun, yozlaşmış, katılaşmış üst tabakaları delip toprağın yüzüne çıkamıyordu.

Davidov atından iniyor, diz çöküyor, elleriyle toprağı karıştırıyor, avucuna aldığı buğday tohumunu dikkatle inceliyor, incecik başak filizlerine bakıyordu. Toprağın içinde var kuvvetiyle güneşe doğru uzanmak isteyen, ama neredeyse ölüme mahkûm olan milyonlarca tohumu düşündükçe çok büyük acı duyuyordu. Ayrıca, bu durumda hiçbir şey yapamadığı için fena halde öfkeleniyordu. Muhakkak yağmur lazımdı. Ancak o zaman "kubanka" buğdayı yemyeşil bir örtü halinde toprağı örtebilirdi. Ama yağmur yağmıyor, ekilmiş tarlalar yavaş yavaş, kuvvetli, arsız yabani otlarla dolmaya başlıyordu.

Bir gün Davidov'un evine ihtiyarlardan bir heyet geldi. Aralarında bulunan tavukçu Akim Dede "merhaba" derken önünde haç çıkaracağı bir tasvir arıyormuş gibi etrafına bakındı, sonra:

"Size büyük bir ricada bulunmak için geldik," diye söze başladı.

"Ne gibi bir rica dede? Boşuna tasvir filan arama, burada tasvir yoktur."

"Yok mu? Neyse... ziyanı yok... idare ederim... Bizim ihtiyarların sizden ricası şu..."

"Söyle bakalım, neymiş..."

"İkinci ekibin tarlalarındaki buğdayın çıkmayacağı, ürün vermeyeceği anlaşıldı, değil mi?"

"Henüz kesin bir şey söylenemez."

"Orası öyle ya... durum bunu gösteriyor..."

"Evet?"

"Yağmura ihtiyacımız var değil mi?"

"Var ya."

"İzin verirseniz, papaz çağırıp yağmur duasına çıkalım."

Davidov'un yanaklarında hafif bir pembelik belirdi:

"Anlayamadım! Papazı niçin çağıracaksınız?"

"Nedeni basit... Tanrı bize yağmur yağdırsın diye..."

"Sen bu lafları kes... İyilikle git. Bir daha da bana böyle şeylerden söz etme."

"Neden söz etmeyecekmişim? Olur mu öyle şey? Buğday bizim değil mi?"

"Buğday kolhozundur."

"Peki biz kimiz? Biz kolhozcu değil miyiz?"

"Evet ama, ben de kolhozun başkanıyım."

"Bunu biliyoruz ya... Sizler Tanrı'ya inanmıyorsunuz, onun için zaten sizi yağmur duasına davet etmiyoruz, ama bizler inanan insanlarız."

"Ben böyle bir şeye izin veremem! Bu konuda kolhozda toplantı yapıldı da, sizi bana öyle mi gönderdiler?"

"Hayır! Doğrusu biz ihtiyarlar kendi aramızda karar verdik de geldik..."

"Gördünüz mü ya! Sizler kaç kişisiniz? Pek az. Toplantı yapılmış olsaydı yine de izin verilmezdi! Biz, topraklarımızı papazların dediğine göre değil, bilimsel yöntemlerle işleyeceğiz, değil mi dede?"

Davidov uzun uzun dil döktü. Konuşurken ihtiyarların dini duygularını yaralamamaya dikkat ediyordu. Dedeler hep susuyordu. Sonunda Makar Nagulnov içeri girdi. İhtiyarlardan bir heyetin yağmur duası için Davidov'dan izin almaya gittiğini duyunca koşup gelmişti.

"Tavukçu" Akim Dede sonunda içini çekerek yerinden kalktı:

"Demek olmaz ha?" dedi.

"Olmaz ya! Zaten gerek yok. Göreceksiniz, siz yağmur duasına çıkmadan da yağmur yağacak."

İhtiyarlar kalktı. Nagulnov da onlarla birlikte sofaya çıktı. Çıkarken Davidov'un bulunduğu odanın kapısını sıkı sıkı kapatmıştı. İhtiyarlara fısıldayarak şunları söyledi:

"Siz zayıf insanlarsınız! Ben sizin ne tip insanlar olduğunuzu çok iyi biliyorum. Hep kendi bildiğiniz şekilde yaşamak istersiniz.

Şeytan ruhlu adamlarsınız. Tek istediğiniz şey, bayramları kutlamak, elinizde tasvirlerle ekilmiş güzelim toprakları çiğnemek... Eğer izinsiz papaz getirip de oraya gittiğinizi duyarsam, arkanızdan itfaiyeyle gelirim, hepinizi hortumla öyle bir ıslatırım ki, su gibi olursunuz ha! Anladınız mı? Papaza gelince, buraya adım atayım demesin. Gelirse, o uzun saçlı şeytanın saçlarını herkesin gözü önünde koyunları kırptığım makasla dibinden keserim. Kesince de herkese teşhir ederim! Anlaşıldı mı?"

Bunları söyledikten sonra Davidov'un yanına döndü. Kaşlarını çatmıştı. Öfkeyle sandığın üstüne oturdu. Davidov şüphe ettiğini belli eden bir tavırla:

"Sen ihtiyarla ne fısıldaştın öyle?" diye sordu.

"Hiç. Havadan sudan söz ettik."

Makar bunu söylerken yüzünde kıl kıpırdamamıştı.

"Peki ne dediler?"

"Hiç işte... Yağmur duasına çıkmamaya karar verdiler."

Davidov gülümsediğini belli etmemek için başını öbür yana çevirerek:

"Başka ne söylediler?" diye sordu.

"Bu gibi batıl inançların afyon gibi etkilediğini anlamışlar... Hem sen ne diye üstüme varıyorsun Semyon? Sakız gibi adama bir yapıştın mı bitti, artık insan kendini kurtaramıyor... 'Ne söyledin, ne söylediler?' Laf mı yani? Bir şeyler söyledim, pekâlâ da oldu. Sen onlarla konuşmasını bilmiyor, sözlerini dinliyor, yalvarıyor, rica ediyorsun. Bu tip ihtiyarlarla öyle konuşmak yanlış. Onların içi ne çıfıt çarşısıdır bilmezsin. Onlarla konuşurken kestirme gideceksin; bir iki üç hemen işi çözümleyeceksin!"

Davidov gülerek kolunu aşağı doğru salladı. Hayır, bu Makar dünyada adam olamazdı.

Makar tam iki hafta partiden kovulmuş bir adam olarak dolaşmıştı. Bu süre içinde idarede epey değişiklik olmuş, Korçjinskiy'i ve Homutov'u görevlerinden almışlardı.

Yeni atanan bölge sekreteri, partiye yeniden alınması için Makar'ın gönderdiği dilekçe önüne gelince, hemen Gremyaçiy Log'da olup bitenleri incelemek için birini göndermişti. Bu incele-

meden sonra büro şu karara varmıştı: Nagulnov'un partiden çıkarılmasına dair karar geri alınacaktı. Kararın geri alınmasının nedeni, verilen cezanın Makar'ın suçuyla orantılı olmaması ve Makar hakkında, "aile hayatı bozuk, kadınlara karşı zaafı var" gibi ithamların da yersiz olduğunun anlaşılmasıydı. Makar'a yalnız sert bir ihtar vermişlerdi. Sonra iş kapanıp gitmişti.

Makar yokken onun yerine hücre sekreterliğini yapan Davidov işleri ona teslim ederken:

"Şimdi akıllandın mı? Bir daha sola çark eder misin?" diye sormuştu.

"Tam anlamıyla aklım başıma geldi, ama anlayamadım. Bu işte ben mi sola çark ediyordum, yoksa Bölge Komitesi mi?"

"Sen de, Bölge Komitesi de... Herkes azıcık sola çekiyordu işte!"

"Bence eyalet komitesinde bile bazı aşırı hareketler var."

"Ne gibi?"

"Örneğin şunu sorayım sana: Kolhozlardan çıkanlara neden hayvanları geri verilmedi? Yani sence kolhozdan çıkmış bir adama hayvanlarını geri vermemek kolektifleştirmeyi zorla uygulamak değil mi? Öyledir. Adamlar kolhozdan çıkmış... Şimdi onlara ne hayvan, ne de toprağı işleyecek alet veriyorlar. Böyle olunca ne yapacaklar? Çok basit. Başka türlü ekmek yiyemeyeceklerine göre, kolhoza geri dönmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Belki bunu yaparken içleri sızlayacak ama, başka yolu yok, istemeye istemeye yine kolhoza giriyorlar."

"İyi ama hayvanlarla aletler, hepsi de kolhozun bölünmez fonunu oluşturuyor. Bu şekilde zapta geçirilmiştir."

"Böyle bir fon kurulması iş mi? Mademki insanlar kolhoza zorla giriyor... Ben olsam aletlerini yüzlerine fırlatıverirdim. 'Alın, yiyin aletlerinizi. Boğazınızda kalsın!' derdim. Ben o tip adamları kolhozun yanına bile sokmazdım. Sen ise bunların çoğunu yeniden kolhoza aldın. Ne sanıyorsun yani? O adamlar artık samimi birer kolhozcu olabilir mi? Ne münasebet! Bir kere herif kolhoza düşman... Belki kolhozda yaşar ama hayatının sonuna kadar tek başına çalışma isteğini besleyecektir. Ben bu adamları çok iyi tanırım. Bence onlara hayvanlarını ve aletlerini geri vermemek sola doğru

çark etmektir, senin onları tekrar kolhoza alman ise sağa doğru çark etmektir... Ben de artık siyasetten anlamaya başladım birader! Kolay kolay beni faka bastıramazsın!"

"Sen ne biçim siyasetten anlıyorsun? Daha tarım yılının sonunu beklemeden, adamlara ne hayvanlarını, ne de aletlerini geri veremeyeceğimizi bile kavrayamıyorsun!"

"Evet yazık ki bunu anlayamıyorum işte!"

"Ah Makar! Makar! Sen durup dururken ortalığı karıştırmadan yaşayamazsın. Arada bir azıcık oynatıyorsun. Doğrusu bu!"

İki hafta içinde Gremyaçiy Log'da birçok değişiklik olmuştu. Önce herkes derin bir hayretle Marina Poyarkova'nın Sessiz Demid'i koca olarak kabul ettiğini öğrenmişti. Sessiz Demid bir iki parça eşyasını arabaya yükledikten sonra, evinin kapılarını pencerelerini tahtalarla sımsıkı kapayarak çivilemiş, arabasını çeke çeke Marina'nın evine taşınmıştı.

Gremyaçiy'de herkes:

"Marişka sonunda kendisine göre birini buldu," diyordu. "İkisi birlikte tarlada traktörün yapabileceği işten daha fazlasını yapabilir."

Andrey Razmiyötnov uzun yıllar birlikte yaşadığı sevgilisinin evlenmesi üzerine fena halde sarsılmıştı. Bir zaman hiç aldırış etmiyormuş gibi davranmış, sonra da Davidov'dan gizli içki içmeye başlamıştı. Ama Davidov çok geçmeden bunu fark etti ve Andrey'i uyardı:

"İçmeyi bırak Andrey! Zararlı bir şey bu..."

"Bırakacağım ama, çok gücüme gidiyor. Tahmin edemezsin ne kadar gururumu yaraladı bu iş. Beni kime değişti kaltak! Kime değişti bir düşünsene!"

"O sadece kendisini ilgilendirir."

"Benim gururum yaralandı bir kere."

"Ona gücenebilirsin ama içki içme! Zamanı değil. Yakında unutur gidersin, zaman unutturur."

Marina ise sanki özellikle yapıyormuş gibi, sık sık Razmiyötnov'un bulunduğu yerlerde görünüyor, her haliyle çok memnun ve mutlu olduğunu gösteriyordu. Demid onun küçücük avlusunda sağlam bir öküz gibi çalışıp duruyordu. Birkaç gün için-

de avluda onarım isteyen ne kadar yer varsa hepsini onarmış, bir gece içinde hemen hemen bir metre derinliğinde bir bodrum meydana getirmiş, sırtında on pudluk çuvalları taşıyarak oraya yerleştirmişti. Marina ise onun çamaşırlarını yıkıyor, söküklerini dikiyor, yeni elbise yaptırıyor ve komşularına Demid'in becerikliliğini öve öve bitiremiyordu.

"Evimi öyle bir çekip çeviriyor ki... Bir defa ayı gibi kuvvetli. Hangi işe el atsa, hepsini bir çırpıda bitiriveriyor. Belki pek konuşkan değil ama bana ne! Ne kadar az konuşursak o kadar az kavga ederiz..."

Andrey ise kulağına Marina'nın yeni kocasından çok memnun olduğu söylentileri geldikçe üzüntüyor, "Ah Marina, ben evini onaramaz mıydım? İsteseydin sana bir bodrum yapamaz mıydım? Genç yaşımda beni mahvettin!" diye söylenip duruyordu.

Eskiden Kulak olup da mallarına el konulan Gayev, Gremyaçiy Log'a dönmüştü. Gittiği yerin seçim komitesi durumunu inceledikten sonra vatandaşlık haklarını geri vermişti. Davidov köye döndüğünü haber alır almaz onu yanına çağırmıştı:

"Nasıl yaşayacağını hiç düşündün mü hemşerim?" diye sormuştu. "Tek başına mı çalışacaksın yoksa kolhoza mı gireceksin?"

Kendisine haksız olarak Kulak gibi davranıldığı için fena halde kırgın olan Gayev:

"Nasıl olursa..." dedi.

"Kesin bir şey söyle!"

"Öyle görünüyor ki, ister istemez kolhoza girmek zorunda kalacağız. Peki, benden aldığınız malım mülküm ne olacak?"

"Hayvanların zaten kolhozdadır. Tarım aletlerin de öyle. Kişisel eşyalara gelince, onları maalesef dağıttık. Onun için bu daha karışık bir iş olacak. Bir kısmını belki geri verebiliriz. Geri kalanın da parasını alırsın."

"Ne kadar unum, ekmeğim varsa hepsini almıştınız..."

"Ha bak o kolay. Hemen kolhozun idare müdürüne gidersin, o ambarcıya söyler, sana ilk günlerdeki ihtiyacını karşılamak için on pud buğday verir."

Makar, Davidov'un Gayev'i kolhoza almak istediğini duyduğu zaman çok kızmış, Razmiyötnov'a:

"Eh, artık önümüze geleni kolhoza alalım bari!" demişti. "En iyisi bizim Davidov *Çekiç* gazetesine bir ilan versin... bütün sürgüne gidenleri ya da sürgün cezasını bitirenleri kolhoza alıyoruz diye..."

Gremyaçiy Log'daki hücre iki misli büyümüştü. Partiye girmeye aday olanlar arasından üç yıl Titok'un yanında ecir olarak çalışan Pavlo Lyubişkin, üçüncü ekip kolhozcularından Nestor Loşilin ve bir de Demka Uşakov kabul edilmişti. Nagulnov, Lyubişkin ile diğerlerinin partiye kaydoldukları gün, Kondrat Maydannikov'a:

"Sen de girsene," diye önermişti, "Ben sana kefil olurum! Sen benimle birlikte nasıl kahraman bir asker olarak dövüştüysen, bugün de kolhozcular arasında en iyi çalışanlardan birisin. Şu halde soruyorum sana, ne diye partiye girmiyorsun sanki? Dünya devrimi her an patlak verebilir. O zaman yine bizim davayı savunmak için birlikte dövüşmemiz gerekecek. Öyle olduğu halde hâlâ partiye girmiyorsun. Tıpkı eskisi gibi partisizsin. Doğru değil bu. Girsene!"

Kondrat içini çekti, sonra içtenlikle:

"Hayır yoldaş Nagulnov, şimdilik vicdanım partiye girmeme izin vermiyor!" dedi. "Şu anda memleket için savaşmak gerekse savaşırım, kolhozda da seve seve çalışırım, ama partiye girmem!.."

Makar kaşlarını çattı:

"O niye öyle?"

"Çünkü, bak, ben kolhozdayım şimdi değil mi? Hâlâ malımın mülkümün acısı içimi yakıyor."

Kondrat bunu söylerken dudakları titremişti, fısıldayarak devam etti:

"Öküzlerimi düşündükçe içim yanıyor... acıyorum onlara... Öküzlerime gerektiği gibi bakan yok... Sonra Akim Beşlebov yem torbasıyla benim atın boynunu zedelemiş, hayvanın boynu yara içinde... Bunu gördüğüm zaman bir gün bir gece ağzıma bir lokma ekmek koyamadım. Böyle küçük bir ata kocaman bir yem torbası takılır mı? İşte bütün bu nedenler yüzünden giremem... Mademki, hâlâ kendi malıma bağlıyım, o halde vicdanım partiye girmeme razı olmaz... Bence öyle!.."

Makar düşündü sonra:

"Bu söylediklerin doğru şeyler," dedi. "Mademki öyle, bir süre bekle. Ama şunu da bilesin ki, kolhozda böyle idaresizliklere izin vermeyeceğiz... Bunlarla mücadele edeceğiz. Hiçbir hayvanın boynu artık zedelenmez. Yalnız rüyanda öküzlerini görüyorsan, o zaman tabii partiye girmen doğru olmaz. Partiye giren adamın öyle mal mülk endişesi olmamalı. Yalnız bir tek düşünceyle girmelisin: dünya devriminin bir an önce olması! Bak, benim babam varlıklı bir adamdı, küçükken beni de mala mülke bağlı olarak yetiştirmeye çalıştı. Ama ben içimde bir türlü böyle bir bağlılık duyamadım işte. Mal mülk bana vız geliyordu. Ben doyasıya yediğim, dört çift öküze sahip olduğum sırada evden çıkıp çalışmaya gittim... Onun için sana da tavsiyem, ruhun bu mal sevgisinden tamamen kurtulmadıkça partiye girme..."

Lyubişkin'in, Loşilin'in ve Uşakov'un partiye girdikleri haberi Gremyaçiy Log'da ağızdan ağıza yayılmıştı. Kazaklardan biri Şukar Dede'ye şakadan:

"Sen niye partiye girmiyorsun? Ver dilekçeni! Sana iyi bir iş verirler. Deri bir çantayı koltuğunun altına sıkıştırdığın gibi oradan oraya dolaşırsın!" dedi.

Şukar o akşam düşünmüş taşınmış, ortalık kararır kararmaz Nagulnov'un evine gitmişti.

"Merhaba Makaruşka."

"Merhaba! Eh ne diye geldin bakalım?"

"Millet partiye giriyormuş da..."

"Eh ne olacak?"

"Lafı boğazıma tıkıyorsun."

"Söyle!"

"Demek istiyorum ki, belki ben de partiye girmek isterim. Hayatımın sonuna kadar seyislik edecek değilim ya! Göbeğim atlarla kesilmedi ki!"

"Ne istiyorsun ya?"

"Sana söyledim, partiye girmek istiyorum. Buraya bana nasıl bir mevki vereceksiniz diye sormaya geldim... Bana şunu söyle, kime, nasıl dilekçe yazacağım?"

"Sen ne demek istiyorsun? Yani insanlar partiye mevki sahibi olmak için mi giriyor sanıyorsun?"

"Bizde partili olan herkes mevki sahibidir."

Makar dayanamadı ve konuyu değiştirdi:

"Paskalyada evine papaz geldi mi?"

"Tabii."

"Ona bağışta bulundun mu?"

"Tabii. İki yumurta sonra azıcık da yağ verdim, yarım funt kadar."

"Öyleyse Tanrı'ya inanıyorsun!"

"Tabii! Fazla dindar değilim, ama hasta olursam, başıma bir iş gelirse ya da örneğin gök gürültüsü biraz şiddetlice olursa, o zaman dua ediyorum tabii... Tanrı'ya sığınıyorum."

Makar, Şukar Dede'ye karşı nazik bir tavır takınarak neden partiye kabul edemeyeceklerini açıklamak istemişti, ama ihtiyar adamı samimi konuşmaya zorlayıp bunları öğrenince sabredemedi, birden patladı:

"Yıkıl karşımdan ihtiyar domuz! Papazlara yumurta dağıtıyorsun ha? Birtakım mevkilere konmak için hayal kuruyorsun ha? Oysa daha atlara doğru dürüst yem torbası takmayı bile bilmiyorsun! Bizim parti senin gibi işe yaramaz bir moruğu ne yapsın? Sen neler saçmalıyorsun? Bizimle alay mı ediyorsun? Ne kadar safra varsa onları partiye aldığımızı mı sanıyorsun? Senin bildiğin tek şey gevezelik etmek, ona buna bir şeyler uydurmak! Git, başımı belaya sokma... Biliyorsun, ben bir anı bir anına benzemeyen bir insanım. Sağlığım seninle daha fazla sükûnetle konuşmama izin vermez. Çek arabanı diyorum. Haydi!"

Şukar dışarı çıkıp kapıyı alelacele kapatırken, 'Keşke yemekten sonra gelseydim...' diye üzüntüyle düşündü.

Gremyaçiy Log'da halkı heyecanlandıran son haber de "Duman"ın ölümü oldu. Özellikle genç kızlar bunu duyunca üzülmüştü. Yefim Trubaçov ile Batalşikov, halk mahkemesi tarafından üçü de cezaya çarptırıldıktan sonra istasyona götürüldüklerini, "Duman"ın birden Gremyaçiy Log'u, serbest hayatı özlediğini ve kaçmaya teşebbüs ettiğini yazmışlardı. Mahkûmları götüren mi-

lis üç defa "Duman"ın arkasından "Dur!" diye bağırmış, ama o iki büklüm halde tarlaların arasından ormana doğru koşmaya devam etmişti. Ormanın ilk fundalarına birkaç metre kalmıştı. İşte o zaman milis bir dizini bükerek tüfeğini doğrultmuş ve üçüncü atışta "Duman"ı vurup öldürmüştü.

Teyzesinden başka akrabası olmayan gencin arkasından pek ağlayacak kimse yoktu. Aşk denilen o basit sanatı "Duman"dan öğrenmiş olan köy kızları bile bir zaman belki kederlendiler, ama bu pek fazla sürmedi. "Zaman işi de, gönül yarasını da unutturur" derler. Genç kızların gözyaşları da, güneş doğunca kayboluveren çiy damlaları gibiydi...

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM



1930 yılında, ilk olarak köyde "ölü mevsim" diye bir şey kalmadı. Eskiden ekimden sonraki bu iki aya daima "ölü mevsim" denilirdi. Ekim işini bitiren toprak sahipleri hasat zamanına hazırlanırdı. Öküzler, atlar meralarda bol bol otlayarak kuvvetlenir, Kazaklar ise tırmıkları, orakları, arabaları onarırdı... Mayıs geldi mi, artık hemen hemen hiç kimse toprağı sürmeye gitmezdi. Köyler derin bir sessizliğe gömülürdü. Öğle vakti ıssız sokaklarda insan bir tek kişiye bile rastlayamazdı. Kazaklar ya yola çıkmış olur, ya evlerde dinlenir, ya da şurada burada çekiç sallardı. Köylü kadınlar serince bir yere çekilir, mahmur gözlerle bitlerini temizlerdi. Köylerde bir sükûnet ve ıssızlık olurdu.

Ama kolhozun kurulduğu ilk yıl Gremyaçiy Log'daki bu hareketsiz devre ortadan kalkmıştı. Daha buğdaylar yeni başak vermişti ki tarlalarda zararlı otları temizleme işi başladı. Davidov toplantıda:

"Tarlaları üç kere zararlı otlardan temizleyeceğiz," demişti. "Kolhoza ait tarlalarda bir tek yabani ot kalmamalı."

Yakov Lukiç yaşantısından memnundu. Hep hareketli olduğu ve bir türlü yerinde duramadığı için bu çalışma temposu hoşuna gidiyordu. Bütün köy halkının oraya buraya koşması, birtakım işlerle uğraşması, didinmesi onu sevindiriyordu. 'Bu Sovyet idaresi gözünü amma yükseklere dikti... Bakalım nasıl zınk diye oturacak. Hem tarlalardaki otları temizlemek, hem hasada hazırlanmak, hem hayvanları besiye çekmek, hem de tarım aletlerini onarmak... bakalım bu kadar çalışmadan sonra insanlar ne yapacak? Hele kadınları buğdaylar arasındaki zararlı otları temizlemeye zorlamak mümkün mü hiç! Şimdiye kadar işitilmiş şey mi! Eskiden Don bölgesinde hiç temizleme yapılmazdı... Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç de iyi etmiyorlardı... Böyle tarlaları temizleselerdi, ürün daha bol olurdu...

Ben de yaşlı bir bunak gibi bir gün olsun böyle bir şeyi akıl edemedim ya! Kadınların koca yaz bir iş yaptıkları yoktu...' diye düşünüyor, toprak sahibi olduğu sıralarda tarlalarındaki yabani otları temizletmediği için hayıflanıyordu. Davidov'la konuşurken ise şöyle diyordu:

"Şimdi artık bol bol buğdayımız olacak yoldaş Davidov. Oysa eskiden insan tohumu toprağa atar beklerdi, bakalım ne zaman, nasıl çıkacak diye. Buğday çıkmasına çıkardı ama yanında ot, arpa ve bir sürü Allahın belası ot da çıkardı... Buğdayı öğütmeye başlarsın, görünüşte iyidir, ama bir öğütmeye başladın mı bir hektardan ancak kırk pud un çıkar, hatta bazen daha da az."

Davidov, köylüler ambarlardan tohumluk buğdayı alıp da paylaştıkları vakit, Ostrovnov'u kolhoz müdürlüğünden atmak istemişti. İçinde bir kere kuşku uyanmıştı. Ambarların yanı başında onu gördüğü an, ihtiyar adamın yüzünde yalnızca şaşkınlık değil, aynı zamanda bir memnunluk ifadesi, dudaklarında da bir şeyler bekliyormuş gibi bir gülümseme fark etmişti. Daha doğrusu, öyle bir ifade gördüğünü sanıyordu.

Onun için hemen ertesi gün Yakov Lukiç'i odasına çağırtmış, içeride bulunanları dışarı çıkarmıştı. O zaman aralarında alçak sesle şu konuşma geçmişti:

"Sen dün akşam ambarların orada ne arıyordun?"

"Halkı kandırmaya çalışıyordum Davidov yoldaş. Düşmanlarımıza akıllarını başlarına toplasınlar, kimseden izin almadan tohumluk buğdayı aralarında paylaşmasınlar diye yalvarıyordum."

Yakov Lukiç bunu hiç duraklamadan âdeta bir solukta söylemişti.

"Peki neden kadınlara ambarların anahtarlarının bende olduğunu söyledin?"

"Kim? Ben mi? Tanrı korusun! Kime söylemişim? Ben kimseye öyle bir şey söylemedim!"

"Kadınlar beni oradan oraya dolaştırırken öyle söylediler."

"Yalan! Yemin etmeye hazırım bu konuda. İftira ediyorlar bana... beni çekemedikleri için..."

Davidov kararsızlık içinde ne yapacağını bir türlü bilemiyordu. Aslında Yakov Lukiç tarlalardaki yabani otların temizlenmesi için

çalışmaya başlamıştı bile. Hasat zamanı aşın ortaklaşa pişmesi için evlerden gıda maddesinin toplanması konusunda öyle çaba harcıyor, kolhoz müdürlüğüne öyle çok öneri yağdırıyordu ki, Davidov yine bu enerjik kolhoz müdürüne hayran olmaktan kendini alamamıştı.

Yakov Lukiç, tarlalarda, ekiplerin çalıştıkları yerlerde birkaç yapma göl oluşturmayı önermişti! Hatta kanallarda bahar sellerinin toplanması için nerelerin tıkanması gerektiğini işaretlemişti. Onun fikrine göre bu göller tarlalardaki hayvanların su içmek için yarım kilometreden uzağa gitmeyeceği şekilde yerleştirilmeliydi. Davidov da diğer üyeler de onun bu fikrini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Çünkü eski göller ileride bir kolhozun oluşturulacağı düşüncesiyle yapılmamış, bozkırlarda rastgele oluşturulmuştu. Bu yüzden bazen hayvanları sulamak için en az iki-iki buçuk kilometre götürmek gerekiyordu. Bu da büyük bir zaman kaybı oluyor, yorgun öküzlerin göllere kadar gidip tekrar çardakların bulunduğu yere dönmesi hemen hemen iki saat alıyordu. Bu zaman içinde bir hektardan daha fazlasını sürmek ya da biçmek mümkündü. İdare heyeti yeni göllerin yapılması için izin verince, Yakov Lukiç tarlalardaki işlere ara verilmesinden yararlanmış, göllerin yan taraflarına konulmak üzere kereste hazırlamaya başlamıştı. Yalnız bununla kalmamış, bir tuğla fabrikasının da yapılması için öneride bulunmuştu. Böyle bir fabrikanın randımanlı olup olmayacağından kuşkulanan Arkaşka Menok'a, tavlaların ya da ahırların inşasında kendi tuğlalarına sahip olmanın, tuğla almak için sekiz kilometre uzaklıktaki kasabaya gidip her yüz kiremit başına dört ruble elli kopek ödemekten daha fazla kazanç sağlayacağını kolaylıkla ispatlamıştı.

Bundan başka Yakov Lukiç, üçüncü ekip kolhozcularını "Kötü Göl" denilen gölün etrafını çevirmeye, böylece her yıl köyün yanındaki bereketli toprakları suların basmasını önlemeye razı etmişti. Bu şekilde o topraklarda tatları ve büyüklükleri ile hayret uyandıran karpuzların yetiştirilmesine olanak vermişti. Onun idaresi altında gölün çevresini taşlar, fundalar, çamur ve tezeklerle çevirmişler, sonra kavak ve zeytin ekmişlerdi. Derinlere kadar inen kökler sağlam olmayan toprağı kuvvetlendirmişti. Böylece büyük bir arazi su bakımından kurtulmuş oluyordu.

Bu gibi durumlarda gösterdiği beceriklilik Yakov Lukiç'in kolhozda sallanan mevkisini kuvvetlendirmişti. Davidov kararını vermişti; kolhoz müdürünü ne olursa olsun görevinden atmayacak, daima onu destekleyecek ve gerçekten şaşılacak inisiyatifine engel olmayacaktı. Nagulnov bile Yakov Lukiç'e artık iyi davranıyordu.

"Gerçi ruh bakımından bize yabancı ama, topraktan çok iyi anlıyor. Kendi arkadaşımız arasında böyle her şeyden anlayan birini yetiştirinceye kadar Ostrovnov'u kolhoz müdürü olarak tutarız. Bizim partide akıllı insanlar vardır. Milyonlarca insan arasında akıllı olanlar daha çoktur. Onun için öyle başarı sağlıyorlar. Örneğin bir mühendis düşün ki devrime karşı olsun. Belki çoktan onu kurşuna dizmek gerekirdi, ama bunu yapacak yerde ona iş veriyorlar: 'Sen bilgili adamsın, al sana para! Yiyebileceğin kadar ye... Karına ipekli çorap al, sevindir. Ama o kafandaki hücreleri çalıştır, mühendislik işlerini dünya devrimine yarayacak şekilde yap! Yoksa karışmayız...' diyorlar. O da yapıyor. Belki yaşantısının sonuna kadar eski yaşamını arayacak ama yine de yapıyor. Böylesini kurşuna dizersen geriye ne kalır? Kullanılmış bir pantolon ya da köstekli bir saat... Oysa hayatta kalırsa binlerce rublelik yarar sağlar. Bizim Ostrovnov da öyle, varsın gölleri çevirsin, kuyu açsın. Hepsi de bizim çıkarımıza olduğu sürece iyi şeyler..."

Nagulnov bunları bir hücre toplantısında söylemişti.

Yakov Lukiç'in hayatı biraz düzene kavuşmuştu. Anlıyordu ki, Polovtzev'in arkasında toplanan ve ayaklanmayı idare edecek olan kuvvetler partiyi kaybetmişti. Artık ayaklanma olmayacağına emindi. Çünkü bir kere fırsat kaçırılmıştı. Hatta Sovyetlere en fazla düşmanlık gösteren Kazakların arasında bile yumuşama olmuştu.

Yakov Lukiç, 'Herhalde Polovtzev ile Lyatevski sınırın öte yanına geçtiler' diye düşünüyordu. Sovyet idaresini deviremedikleri için bir yandan üzülüyor, öte yandan hayatını, emniyetini hiçbir şey tehdit etmeyeceği için memnuniyet ve bütün endişelerini susturan bir sevinç duyuyordu. Artık bölgeden Gremyaçiy Log'a bir milis geldiğinde o mide bulantısı yapan dehşet duygusuna kapılmıyordu. Oysa eskiden, daha milisin kara pelerinini görür görmez müthiş bir korkuyla tir tir titrerdi.

İhtiyar annesi Ostrovnov'la baş başa kaldıklarında:

"Söyle bakalım, bu Allahın belası idare ne zaman yıkılacak? Bizimkiler ne zaman burayı basacaklar?.." diye soruyordu.

Bu soru karşısında dehşete kapılan Yakov Lukiç sinirli ve acı bir ifadeyle:

"Sizin için hep aynı şey değil mi anne?" diye soluyordu.

"Değil ya... Aynı şey mi? Kiliseleri kapattılar, papazları Kulak ilan edip mallarını aldılar... Bunlar hak mı?"

"Siz yaşlısınız. Tanrı'ya dua edin... Dünya işlerine karışmanız doğru değil... Çok meraklısınız anne..."

"Subaylar hangi cehenneme gitti? O yoldan çıkmış tek gözlü tütün meraklısı nerede? Bir de sen bana meraklı diyorsun! Şu haline bak! Kilisede seni takdis etmediler mi? Şimdi bu idareye hizmet etmeye utanmıyor musun?"

İhtiyar kadın bir türlü rahat edemiyor, oğlu Yaşka'nın niçin birdenbire bu idareye boyun eğmeye karar verdiğine akıl erdiremiyordu.

"Ah anneciğim! Bazen beni deli ediyorsunuz. Bu manasız konuşmalarınızı kesin. Ne diye ikide bir onları hatırlatıyorsunuz sanki? Bir de başkalarının yanında bunları ağzınızdan kaçırırsanız mahvoluruz! Gevezeliğiniz yüzünden başımı koparırlar. Siz bana 'Her şeyde bir hayır vardır' demez miydiniz? Oturup rahatınıza bakın... Sizin işiniz oturmak, burnunuzu silmek ve susmak... Kimse ekmeğinizi elinizden almıyor. Daha ne istiyorsunuz!"

Yakov Lukiç bu konuşmalardan sonra üstüne kaynar su dökülmüş gibi evden dışarı fırlıyor, Semyon'a ve evdeki diğer kadınlara çok sert bir şekilde:

"İhtiyara göz kulak olun başıma bela açmasın... Yabancı biri gelirse ihtiyarı odasına kilitleyin!.." diyordu.

Kadını gece gündüz kilit altında tutmaya başladılar. Sadece pazar günleri serbest bırakıyorlardı, ihtiyar kadın da kendi yaşıtlarına, onun gibi artık devrini tamamlamış ihtiyarlara gidiyor, ağlıyor, hayatından yakınıyordu:

"Ah, kardeşlerim, sevgili hemşirelerim... Yakov ile karısı beni kilit altında tutuyor. Kuru ekmek ve sudan başka bir şey vermiyorlar. Kuru ekmeği yiyor, gözyaşı döküyorum. Oysa eskiden Büyük Per-

hizde evimizde konuklar, subaylar olurdu; Yaşka'nın komutanı ve onun arkadaşı varken bana öyle itibar ediyorlardı ki! Bana perhiz çorbası da yapıyor, meyve haşlaması da veriyorlardı. Şimdiyse öyle eziyet ediyorlar ki... Gelinim de oğlum da... Hıııı, hııı... Ne günlere kaldık sevgili kardeşlerim... Kendi oğlum öyle baştan çıktı ki, akıl erdiremiyorum. Eskiden eve gelir gelmez önümde diz çöker, kendisini takdis etmemi, bu Allahın belası idare yıkılsın diye dua etmemi isterdi. Şimdiyse bu idareye karşı bir söz söyle bakalım. Küfrediyor, bağırıp çağırıyor..."

Ama yalnız annesinin abuk sabuk konuşmalarının rahatsız ettiği Yakov Lukiç'in o sakin ve bulutsuz hayatı, çok kısa bir zaman sonra yine dalgalanacaktı.

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

✲

AGULNOV'DAN boşanan neşeli ve oynak Luşka, ekim zamanı tarlalarda çalışmaya başlamıştı. Onu üçüncü ekibe vermişlerdi, Luşka seve seve ekibe ait kulübeye yerleşmişti. Gündüzleri Afanasiy Krasnokutov'un sabanının yanında yürüyor, öküzlerini nodulluyordu. Geceleriyse tarladaki kırmızı kulübenin önünde şafak sökünceye kadar balalaykalar çınlıyor, kalın erkek sesleri dalgalanıyor, armonikanın kalın notaları duyuluyor, delikanlılar, genç kızlar şarkı söyleyip oynuyor ve bütün bu eğlenceleri Luşka idare ediyordu.

Dünya onun için aydınlık ve basitti. Düşüncesiz yüzünde en küçük bir endişe ya da üzüntüden oluşmuş tek bir kırışık yoktu. Yaşam yolunda çok serbest ve kendinden emin bir tavırla gidiyor, sevimli ince kaşlarını her an sevinçli bir olayla karşılaşacağını umuyormuş gibi hafifçe kaldırarak yürüyordu. Boşandığını ertesi gün unutmuş gibiydi. Timofey uzaklardaydı, ama yitirdiği yakınları için üzülecek tiplerden değildi. Genç kızlar ve kadınlar dulluğun kim bilir ne kadar zor olduğunu söyledikleri zaman yüksekten bakarak:

"Buradaki taylar ömrümün sonuna kadar yeter bana," diyordu.

Gerçekten sevgili arayacak olsa, bulacakları yeter de artardı bile. Üçüncü ekipteki delikanlılar, hatta evli genç Kazaklar Luşka'nın sevgilisi olabilmek için âdeta birbiriyle yarışıyordu. Luşka'nın oturduğu kulübenin önünde her gece ayın mavi ve donuk ışıkları altında fırıl fırıl "krakovyak" ya da "vuruşlu Polka" oynayan Kazakların, çizmeleriyle ya da çarıklarıyla toprağı inlettikleri duyuluyordu. Ama Luşka'nın gönlünü fethetmeye çalışan ve ortaya fırlayıp oynayan ekicilerin, sürücülerin, saban işletenlerin, tırmıkta çalışanların arasında sık sık kavga patlak veriyor, küfürleri duyuluyor, tartışmalar çoğu zaman şiddetleniyordu. Hepsi Luşka'nın yüzünden olu-

yordu. Çünkü Luşka onlara çok müsait görünüyordu. Köyde onun Timofey'le olan günahkâr ilişkisini bilmeyen kalmamıştı. Her erkek Timofey'in istemeyerek, Nagulnov'un da kendi rızasıyla terk ettiği yeri almak istiyordu.

Agafon Dubtzov, Luşka'ya öğüt vermek istemiş, ama onu yola getirmek için yaptığı bu girişim acı bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Luşka:

"Ben işten kaçmıyorum, hatta herkesten iyi çalışıyorum. Oynamayı ya da gönül eğlendirmeyi bana kimse yasaklayamaz. Agafon amca sen bize fazla kızma, üzerine gocuğunu çek uyu! Bizi kıskanıyor da bu yüzden rahat edemiyorsan, buyur, sen de oynayanlara katıl! Biz öyle mağrur insanlar değiliz, yüzü çiçekbozuğu olanları da kabul ederiz. Söylendiğine göre çiçekbozuğu olanlar aşkta çok ateşliymiş," diyerek alaylı alaylı gülmüş, adamcağızı utandırmıştı.

Bunun üzerine Agafon, Gremyaçiy'e gidip Davidov'a şikâyette bulunmuş, onun işe karışmasını istemişti. Öfkeyle:

"Çok acayip yöntemler uyguluyorsunuz yoldaş Davidov..." demişti. "Benim ekibe Lyubişkin'i, Şukar Dede'yi, Luşka Nagulnova'yı musallat ettiniz. Bunları benim ekibe özellikle, bize zarar versinler diye mi verdiniz? Bir gece fırsat bulup gelin de çardağın orada neler oluyor bir görün... Luşka benim çocukların hepsini baştan çıkardı. Herkese ümit veriyormuş gibi gülümsüyor. Bu yüzden oğlanlar genç horozlar gibi birbirleriyle dövüşüyor. Geceleriyse öyle bir oynuyorlar ki, toprak inliyor. Ayaklarına da mı acımıyorlar? Ben bile acıyorum. Öyle bir diz kırıyor, öyle bir topuk vuruyorlar ki... Kulübenin yanındaki düzlüğün her yanı bu vuruşlardan şaşılacak şekilde delik deşik oldu. Çoban ateşleri her yerde sönmeye yüz tutarken, bizim çardağın önünde panayır gibi gürültü var. Alman harbinde yaralandığımda, Harkov'da hastahanede yatmış, iyi olunca da bizi görmeye gelen Kızılhaç hemşerileriyle birlikte operaya gitmiştim. İşte böyle patırtıyı ilk kez orada duydum. Kimi deli gibi bağırır, kimi oynar, kimi keman çalar, bir şeycik anlayamazsın... Öyle bir hava var ki, midenin sıkıştığını duyarsın. Bizde de aynen böyle. Şarkı söylüyorlar, mızıka çalıyorlar, oynuyorlar... Sanki şeytan düğünü var! Şafak sökünceye kadar azıp duruyorlar. Gündüz olunca çalışabilirler mi?

Adam yürürken ayakta uyuyor ya da fırsat bulur bulmaz öküzün gölgesine yatıveriyor. Yoldaş Davidov, ya benim ekipten bu Luşka'yı çıkar, yahut ona söyle evli bir kadın gibi doğru dürüst hareket etsin."

Davidov kızdı:

"Bu işi ben mi yapacağım? Ben neyim?.. Luşka'nın dadısı mı? Defol buradan!.. Elin pisliğini getirip buraya saçıyorsun! Şimdi de ona ahlak dersi mi vereceğim? Kötü çalışıyorsa kov ekipten. Buna yetkin var. Doğrusu bu! Ne kötü alıştınız, bir şey oldu mu doğru buraya... 'Yoldaş Davidov sabanın demiri kırıldı', 'Yoldaş Davidov ineğimiz hastalandı'. Şimdi de sen... Kısrağın biri kuyruğunu kaldırdıysa ona ders vermek bana mı düşüyor? Kahrolsun böyle işler... Sabanınız kırıldıysa demirciye gideceksiniz, atınız hastalandıysa veterinere baş vuracaksınız. Ne zaman kendi başınıza idare edebileceksiniz? Ne zamana kadar peşinizde dadı gibi dolaşacağım. Haydi çek arabanı!"

Agafon, Davidov'a fena halde sinirlenmiş olarak çıkıp gitti. Davidov ise o gittikten sonra arka arkaya iki sigara içti, gürültüyle kapıyı çarparak dışarıya çıktı.

Dubtzov'un anlattıkları onu kızdırmıştı. Ama gerçekte her iş için ekip şefleri gelip onu rahatsız ettikleri, her türlü önemsiz işlerde ona danıştıkları için bağırıp çağırmamıştı, bağırmasının asıl nedeni, Dubtzov'un söylediğine göre, Luşka'nın "Herkese gülümseyerek umut vermesi" idi.

Luşka'yla yaptığı o şaka yollu konuşmayı unutamıyordu. Genç kadın kolhoz idaresinin önünde karşılaştıkları zaman gözlerini yere indirmiş, gülümsediğini sezdirmeden Davidov'un kendisine "Kıyıda köşede kalmış bir damat" bulmasını istemiş, hatta kendisini eş olarak önermişti. O zamandan beri Davidov farkına varmadan ona karşı tamamen değişmişti. Aslında çok havai ve şaşılacak kadar dünyaya pervasızca bakan Luşka'yı sık sık düşündüğü oluyordu.

Eskiden ona karşı tiksintiyle karışık bir acıma duyuyordu. Şimdi ise tamamen başka bir his uyanmıştı içinde. Dubtzov'un anlamsız yakınmaları Davidov'un bağırıp çağırmasına yalnızca bahane olmuştu. İçinde Luşka'ya karşı bir istek uyanmıştı. Sanki bir kuvvet onu kadına doğru çekiyordu. Ama hiç de sırası değildi. Ekimin en hareketli devresiydi. İçinde uyanan bu şiddetli duygunun bir nedeni

de Razmiyötnov'un alaylı alaylı, "Sen bir papaz hayatı yaşıyorsun" dediği gibi bir hayatı olması, bütün kışı böyle geçirmesiydi. Belki baharın, kendini kolhozun işlerine adamış, siyasi bazı kampanyalara girişmiş ve hepsini başarmış genç adamı şiddetle etkilemesinin de bunda rolü vardı.

Şimdi sık sık geceleri uyanıyor, sigara içiyor, bülbüllerin insanın ta içine işleyen billur seslerini, ıslıklı ötüşlerini duyunca yüzünü buruşturuyordu. Sonra öfkeyle pencereyi kapayarak battaniyesini başının üzerine çekiyor, şafak söküp de ortalık ağarıncaya kadar gözüne uyku girmiyor, dövmeli göğsünü yastığına sımsıkı bastırarak hareketsiz yatıyordu.

1930 yılının baharı erken gelmiş, çevreye yayılıvermişti. Bahçelere, vadilere o kadar çok bülbül dolmuştu ki, berrak sesleri bir çağlayan halinde yalnız derin ve sessiz geceleri çınlatmakla kalmıyor, gün ışığında da bir türlü sükûnet bulmadıklarını göstererek sürüp gidiyordu... Kısacık bahar geceleri bülbüllerin aşk oyunlarına yetmiyordu. Uykusuzluğa karşı sabırla savaşan Davidov, sabaha karşı tatlı bir mahmurluğun bütün gövdesini sardığını hissederek, "İki vardiya halinde çalışıyor keratalar!" diye söyleniyordu.

Luşka Nagulnova ekim işi bitinceye kadar ekipte kaldı. Ama tarlalardaki işler biter bitmez hemen köye dönmüş ve doğru Davidov'un evine gitmişti.

O sırada Davidov odasında uzanmış *Pravda* gazetesini okuyordu. Birinin sofadan kedi gibi sessizce gelip kapıyı hafif hafif tıkırdattığını, sonra bir kadının alçak sesle:

"Girebilir miyim?" diye sorduğunu duydu. Yatağından fırlayarak ceketini giydi.

"Buyur," dedi.

Luşka içeri girdi ve kapıyı yavaşça kapadı. Başındaki kara örtü rüzgârdan esmerleşmiş yüzünü biraz daha yaşlı gösteriyordu. Güneşten yanmış al al yanaklarında mini mini çiller daha da çoğalmıştı sanki; daha belirgin görünüyordu. Ama hemen hemen alnının üstüne gelen kara örtünün altında gözleri gülüyor ve daha parlak görünüyordu.

"Sizi ziyarete geldim!" dedi.

"Gel bakalım, otur!"

Genç kadının kendisini ziyaret etmesine hem memnun olmuş, hem şaşırmıştı. Ceketini ilikleyerek Luşka'ya doğru iskemlesini itti, kendisi de yatağa oturdu. Bir şey söylemeden kadının konuşmasını bekliyor, içinde garip bir heyecan ve huzursuzluk duyuyordu. Luşka serbestçe masaya yaklaştı, sözümona buruşmasın diye eteğinin ucunu tutup kaldırdı ve çevik bir hareketle iskemleye oturdu:

"Sevgili kolhoz başkanımız! Nasılsınız?" dedi.

"Eh, pek fena değilim..."

"Yalnızlıktan canın sıkılmıyor mu? Kimseyi özlemiyor musun?"

"Sıkılacak zamanım kalmıyor. Hem kimi özleyecekmişim?"

"Beni de mi hiç özlemedin?"

Kolay kolay kendini yitirmeyen Davidov'un yanakları hafifçe pembeleşti, kaşları çatıldı. Luşka yalandan bir utangaçlıkla uzun kirpikli göz kapaklarını indirmiş, mahçup bir tavır takınmıştı. Ama dudaklarında bir türlü saklayamadığı bir gülümseme titriyordu. Davidov kararsızca:

"Aklından hep şeytanlık geçer!" dedi.

"Demek beni hiç özlemedin!"

"Özlemedim işte! Doğrusu bu! Sen buraya benimle bir şey mi görüşmeye geldin?"

"Evet. Gazeteler ne yazıyor diye soracaktım. Yeni bir şey var mı? Dünya devrimi hakkında neler yazıyorlar?"

Luşka bunu söylerken dirseğini masaya dayamış, elini yanağına bastırmıştı. Yüzünde çok ciddi ve söz açtığı konulara karşı gerçekten büyük ilgi duyuyormuş gibi bir ifade vardı. Biraz önce dudaklarında o şeytanca gülümsemeyle Davidov'a bakan o değildi sanki!

Davidov kendine hâkim olmaya çalışarak:

"Birçok şey yazıyorlar işte..." dedi. "Ama anlatamam şimdi. Sen bana bir iş için mi geldin, onu soruyorum sana?"

Konuşmalarını evsahibesi herhalde dinliyordu. Davidov kızgın ateş üstünde oturuyormuş gibi bir his duyuyordu. Böyle bir durum aklın alacağı şey değildi! Tam anlamıyla kepazelikti! Evsahibesi geceleri kiracısına Makar'ın eski karısının geldiğini, ertesi gün mutla-

ka bütün Gremyaçiy Log'a yayacaktı. İşte o zaman Davidov'un o ana kadar hiç lekelenmemiş, tertemiz şöhreti mahvolacaktı.

Dedikodulara bayılan köylü kadınları arka sokaklarda, kuyuların başında kim bilir neler söyleyecek, nasıl dedikodu edeceklerdi!.. Kazaklar da Davidov'la her karşılaştıklarında, mutlaka anlamlı anlamlı gülümseyeceklerdi. Makar tabii, Luşka'nın ağına düşen Davidov'a birtakım imalarda bulunacak, sonra dedikodular belki de Bölge Komitesi'ne kadar yayılacaktı.

"Ekim işlerini ayın ancak onunda bitirmesinin nedeni, geceleri kadınların evine taşınıp durmasıdır," diyeceklerdi. "İşlerle uğraşacağına gönül eğlendirmekle vakit geçirmiş..."

Eyalet komitesinin sekreteri yirmi beş binlikleri yola çıkarırken boşuna mı, "Sizler çalışan insanlarımızın otoritesini, devrimcilerin öncülerini oluşturuyorsunuz," demişti. "Her attığınız adımda son derece dikkatli davranacaksınız yoldaşlar! Yalnız genel konularda değil, günlük sorunlarda da çok ihtiyatlı olmanızı tavsiye edeceğim. İnsan köyde beş kuruşluk içki içti mi, dünyanın dedikodusu olur, unutmayın..."

Davidov, Luşka'nın kendisini ziyaret etmesinin ve serbestçe konuşmasının sonuçlarını işte böyle bir anda zihninden geçirmiş ve ter içinde kalmıştı. Göz göre göre namusu lekelenecekti. Luşka ise Davidov'un ne sıkıntılar çektiğini hiç fark etmiyormuş gibi gayet rahat oturuyordu. Davidov heyecandan kısılmış bir sesle ve soğukça sordu:

"İş için mi geldin? Ne işin varsa söyle, sonra hemen git! Seninle burada gevezelik etmeye vaktim yok! Doğrusu bu!"

"Sen bana o zaman söylediklerini unuttun galiba... Makar'dan izin al demiştin, hatırladın mı? İzin almaya filan lüzum kalmadan biliyorum ki, o böyle şeye dünyada razı olmaz..."

Davidov birden yerinden fırladı, ellerini sallıyordu:

"Vaktim yok... Sonra konuşuruz! Sonra..." diye bağırdı.

O zaman Luşka anladı. Hakaret eder gibi bir ifadeyle kaşlarını çatarak:

"Sen adam olmazsın!" dedi. "Bir de... Neyse... Bana bir gazete verir misin? En ilgi çekici hangisiyse onu vermenizi rica ederim. Bun-

dan başka sizden bir şeycik istediğim yok... Rahatsız ettiğim için özür dilerim."

Luşka gittikten sonra Davidov rahatladı. Derin bir soluk aldı. Ama bir an sonra masanın başına oturmuş, öfkeyle parmaklarını saçlarının arasına daldırmıştı: 'Neyim ben? İnsan mı, odun mu? Bu iş için dedikodu edeceklermiş falan, bu kadar önemli mi yani? İnsan bir kadına ilgi duyamaz mı? Bu da mı yasak? Ben rahip miyim? Hem bütün bunlardan kime ne? Bu kadın hoşuma gidiyor... O halde onunla pekâlâ gönlümü eğlendirebilirim... Buna kimse engel olamaz. Yeter ki işler zarar görmesin... Gerisi vız gelir. Artık buraya ayak atmaz! Doğrusu bu! Ona çok kabalık ettim... Gerçi o da ne halde olduğumu fark etti ya... Korktuğumu anlamıştır tabii... Allah kahretsin! Amma işler ha!'

Ama boşuna endişeleniyordu. Luşka aklına koyduğu şeylerden kolay kolay vazgeçecek kadınlardan değildi. Aklına koyduğu bir delikanlıyla hayatını birleştirecek değildi ya! Böyle bir şeyi yapmanın anlamı var mıydı? Hem niçin? Yaşlanıncaya kadar peçin başında pineklemek ya da tarlalarda öküzlerin yanında uğraşıp toprağı işlemek için mi?

Davidov samimi, temiz, geniş omuzlu ve sevimli bir adamdı. Hiç de durmadan dünya devriminden söz eden ve kendisini tamamen siyasete verdiği için duyguları uyuşmuş, katılaşmış olan Makar'a ya da Timofey'e benzemiyordu. Küçük bir kusuru vardı, dişlerinden biri eksikti, hem de en görüneni, en önde olanı... Ama Luşka'nın buna pek aldırdığı yoktu. Mademki dış görünüşüyle Davidov'u beğenmişti... Hem zengin tecrübelerle dolu olan şu birkaç yıllık gençlik hayatı boyunca bir erkeğe dişlerine göre kıymet biçilmeyeceğini pekâlâ öğrenmişti...

Bunun içindir ki, ertesi gün ortalık kararırken yeniden Davidov'un evine geldi. Bu sefer daha da süslenmiş ve daha tahrik edici bir tavır takınmıştı. Bu ikinci ziyaretine aldığı gazeteler bahane olmuştu:

"Gazetenizi getirdim. Bir gazete daha verebilir misiniz? Kitap yok mu sizde? Şöyle ateşli bir aşktan bahseden heyecanlı bir kitap istiyordum."

"Gazete istersen var, ama kitabım yok. Burası kütüphane değil."

Luşka, Davidov'un davetini beklemeden oturdu. Hemen ciddi bir tavırla üçüncü ekipten ve Gremyaçiy Log'daki mandırada gözüne çarpan aksaklıklardan söz etmeye başladı. Çok içten bir çaba göstererek Davidov'un içinde yaşadığı âleme ayak uydurduğunu, onun ilgi duyduğu problemlere kendisinin de ilgi duyduğunu belirtmeye çalışıyordu.

Davidov önce sözlerini pek ciddiye almadan, söylediklerine inanmadan dinliyordu onu. Ama biraz sonra kendisini tamamen Luşka'nın anlattıklarına kaptırdı, ona köyde bir mandıra kurmak için tasarladığı planları, yabancı memleketlerde bu konuda yapılan yenilikleri ve süt üretimini çoğaltmak için nelere başvurulduğunu anlattı. Sonunda da acı acı:

"Bu işler için müthiş paraya ihtiyacımız var..." dedi. "Birkaç buzağı satın almamız, bol süt veren inekler sağlamamız, bir de kuvvetli damızlık boğa bulmamız gerek. Bütün bunlar mümkün olduğu kadar çabuk olmalı. Çünkü süt fabrikası doğru dürüst kuruldu mu, dünyanın parasını getirir. Kolhoz da bu sayede bütçesini düzeltir. Doğrusu bu! Oysa şimdi ellerinde ne var yani? Eski moda bir yağ makinesi... O makine beş para etmez! Baharda sağılacak sütün hepsini dövecek halde değil... Sonra bidonları da yok... Sütü çanaklara dolduruyorlar... Bu iş mi yani? Bak sen süt ekşiyor diyorsun. Neden ekşiyor peki? Sütü herhalde pis kaplara dolduruyorlar da ondan..."

"Çanakları iyice yıkamıyorlar ki..."

"Ben de aynı şeyi söylüyorum ya işte, süt kaplarını temiz tutmuyorlar. Bu işi sana havale edelim istersen. Oraya bir çekidüzen ver olmaz mı? Ne gerekiyorsa yap... Kolhoz idaresi sana her konuda yardımcı olur. Böyle yapmazsak ne olacak? Süt boşu boşuna ziyan edilecek! Kaplara dikkat etmezlerse... Sonra süt sağan kadınlar hep aynı şekilde davranmaya devam ederlerse böyle olur tabii. Bak ben geçenlerde sütü nasıl sağdıklarını gördüm: ineğin altını temizlemiyorlar, memeleri çamur ve fışkı içinde hayvanların. Sonra sütü sağan kadının elleri de temiz değildi! Belki o kadın sütü sağmadan önce o ellerle kim bilir nereye dokundu! Bir de o pis ellerle süt sağmaya

kalkıyor. Ama ne yapayım ki, benim bu işlerle uğraşacak zamanım yok! Ama inan ki, bu işi de ele alacağım. Sen de suratına pudra sürüp duracağına, süsleneceğine, gidip süt fabrikasına bir çekidüzen versen daha iyi olmaz mı ha? Seni oraya müdire tayin ederiz, kurslara göndeririz, azıcık bilgi edinirsin, bir mandıra nasıl işletilir onu öğrenirsin, kültürlü, bilgili bir kadın olursun."

Luşka, içini çekti:

"İstemem!" dedi. "Varsın bensiz çalışsınlar. Orada pekâlâ işi düzeltecek kişiler var. Onlar uğraşsın. Benim müdire falan olmaya niyetim yok! Kurslara da gitmeye hevesli değilim. Orada çok çalışmak lazım! Ben keyifle çalışmalıyım, rahat yaşayabilmeliyim... Böyle olmadıktan sonra kendimi niye sıkıntıya koyayım? Bence çok çalışan aptaldır!"

Davidov canı sıkılarak:

"İşte bak, yine saçmalamaya başladın!" dedi.

Ama artık onu inandırmaya çalışmadı. Biraz sonra Luşka evine dönmek için ayağa kalktı. Davidov da onu evine kadar götürmeye karar verdi. Karanlık sokakta yan yana yürüyorlardı. Uzun süre sustular. Sonunda Davidov'un bütün üzüntü ve sıkıntılarını bir çırpıda öğrenmiş olan Luşka:

"Kubanka buğdayının ekildiği tarlaya hiç gittin mi?" diye sordu.

"Gittim."

"Durum nasıl?"

"Berbat! Bu hafta yağmur yağmazsa, korkarım oradan ürün alamayacağız. Görüyor musun nasıl her şey aksi gidiyor! Yağmur duasına çıkmak için benden izin istemeye gelen ihtiyarlar kim bilir ne kadar sevinecek. Doğrusu bu! 'Bak gördün mü! Yağmur duasına izin vermedi, Tanrı da yağmur yağdırmadı işte' diyecekler. Oysa barometrenin ibresi 'değişik hava şartları' yazılı yerde hareketsiz duruyor... Bundan haberleri yok ki... İlle kendi bildiklerini okumak, inandıklarını başkalarına da kabul ettirmek istiyorlar. Bela oluyorlar başıma. Doğrusu bu!

"Ama doğru söylemek gerekirse, biz de bazı konularda biraz hata yaptık. Bahçelere, bostanlara, ziyan olan topraklara biraz boş verip hemen buğdayı ekmeye başlamamız gerekti. Melionomus cinsi buğ-

day için de öyle yapmalıydık... O kalın kafalı Lyubişkin'e de söyledim, bu buğday bizim tarlalar için biçilmiş kaftandır diye..."

Davidov yine kendisine heyecan veren konulardan söz açılınca hararetli hararetli konuşmaya başlamıştı. Daha çok konuşacaktı, ama Luşka birden sabırsızlandı:

"Şu buğdayı bırak Allah aşkına!" dedi. "Gel, seninle şurada biraz oturalım."

Eliyle ayışığı vuran hendeğin yanındaki tümseği işaret ediyordu. Birlikte o yana gittiler. Luşka eteğini hafifçe kaldırarak çok sakin:

"Ceketini yere sersene! Eteğimi kirletmek istemiyorum! Bu benim bayramlık etekliğim..." dedi.

Davidov'un yere serdiği ceketin üzerine yan yana oturdukları zaman, Luşka alayla kendisine bakan genç adama yüzünü yaklaştırdı. Birden ciddileşmiş ve daha da güzelleşmişti.

"Artık buğdaydan, kolhozdan falan söz etmeyelim... yeter!" dedi. "Şimdi bunlardan söz etmenin sırası değil... Bak, kavakların körpe yaprakları nasıl kokuyor, duyuyor musun?"

Luşka'ya bütün varlığıyla sokulmak isteyen, ama o ana kadar onunla ahbaplık ettiği takdirde otoritesinin sarsılacağından korkan Davidov'un bütün tereddütleri bir anda yok oluverdi...

Daha sonra, ayağa kalktığı zaman, ayaklarının altından hışırtıyla killi toprak kümeleri hendeğe yuvarlandı. Luşka hâlâ sırt üstü yatıyordu. Kollarını iki yana açmıştı... Yorgun bir hali vardı, gözlerini kapatmıştı.

Bir an hiçbir şey konuşmadılar. Sonra Luşka hiç beklenmedik bir hareketle doğruldu, ellerini büktüğü dizlerinin üzerinde kenetledi ve sessiz kahkahalarla gülmeye başladı. Sanki biri onu gıdıklıyordu... Davidov şaşırmış kalmıştı. Gücenmiş bir tavırla:

"Gülünecek ne var şimdi?" dedi.

O zaman Luşka birdenbire gülmeyi kesti, bacaklarını ileri doğru uzattı ve düşünceli bir tavırla kalçalarını okşayarak hafif, kısık, ama aynı zamanda mutlu bir sesle:

"Hiç!.." dedi. "Şu anda kendimi o kadar iyi hissediyorum ki... Hafifledim, öyle hafifledim ki!"

Davidov öfkeyle:

"Kanat taksan uçacaksın demek!" dedi.

"Boşuna kızıyorsun canım... Boşuna... İnan ki, kendimde tuhaf bir hafiflik hissettim! Sanki üstümden bir yük kalktı... İçim bomboş, hafifçecik oldu... ona gülüyordum işte! Ne yani! Ağlayacak mıydım? Hem sen şuraya otursana, ne diye kalktın sanki?"

Davidov isteksizce oturdu. 'Şimdi bunu nasıl idare edeceğim? Bu işi bir resmiyete dökmeli! Yoksa Makar'a karşı da başkalarına karşı da ayıp olur... Durup dururken başıma iş açtım...' diye düşünüyor, yan yan, ayışığında yeşilimsi görünen Luşka'ya bakıyordu.

Luşka ise ellerini toprağa bastırarak doğruldu, gözlerini kısarak gülümsedi:

"Nasıl, benden hoşlandın mı?" diye sordu. "Söyle!"

Davidov, Luşka'nın narin omuzlarını sararak:

"Şimdi sana ne diyeyim yani?" dedi.

KIRKINCI BÖLÜM



ERTESİ gün, Gremyaçiy Log'a bardaktan boşanırcasına yağmur yağdıktan sonra, Yakov Lukiç ata binerek kırmızı meşeliğe doğru gitmek zorunda kaldı. Kesilecek meşeleri kendi eliyle işaretlemesi gerekiyordu. Çünkü bir gün sonra üçüncü ekip, gölün kenarlarına konulacak olan keresteleri sağlamak için meşeleri kesmeye başlayacaktı.

Yakov Lukiç erkenden yola çıkmıştı. Atı, becerikli bir elin sıkıca bağladığı kuyruğunu bir sağa bir sola sallayarak acele etmeden ilerliyordu. Nalları çıkarılan ön ayakları yağ gibi kaygan çamurda kayıyordu. Ama Yakov Lukiç bir kere olsun kırbaç şaklatmadı. Acele etmesine gerek yoktu. Dizginleri önüne bırakarak sigara tellendiriyor, Gremyaçiy Log'un çevresindeki geniş bozkırlara bakıyordu. Bu uçsuz bucaksız yerin neresinde bir tümsek varsa çocukluğundan beri biliyor ve bu toprağın her karışı onda derinlere kök salmış bir sevgi uyandırıyordu.

Yağmur sularıyla kabarmış, altüst olmuş topraklara, yağmurun altında yıkanmış başaklarını eğen buğdaylara elinde olmayan bir hayranlıkla bakıyor, 'Dişsiz kerata yağmur yağacak dediydi!' diye düşünüyordu. 'Artık çaresi yok, kubanka buğdayı da filiz verir... çaresi yok... Tövbe Yarabbi! Sanki Tanrı da bu kahrolası idareye yardım ediyor... Eskiden ne kadar kuraklık, ne kadar kıtlık, neler neler oldu. Gelgelelim, dokuz yüz yirmi bir yılından beri üründen tarlalar göçecek neredeyse... Doğa da böyle onlara yardım ederse, bu heriflerin yıkılması artık kim bilir ne zamana kalır! Müttefikler bize yardım etmezse biz bunların hakkından hiç gelemeyiz! Polovtzev gibiler ne kadar akıllı olursa olsun, yine de onlara karşı hiçbir şey yapamaz. Bir kere kuvvet her şeyin hakkından gelir! Kuvvete karşı ne yapabiliriz ki! Sonra halk da Allahın belası bir şey oldu! Söz anlamaz hale geldi... Kendileri yaşasın da gerisi vız geliyor heriflere! Ne kötü günlere kaldık! Daha bu iş kaç yıl sürecek kim bilir? Şeytan

bile bilemez! Neyse, anlaşılan talihim yaver gitti, yoksa Polovtzev'le ahbaplığımız böyle kazasız belasız bitmezdi. Şimdi başıma gelmedik hal kalmazdı. Allahtan her şey halloldu ve düzene girdi de tertemiz çıktım işin içinden! Biraz daha bekleyelim bakalım, ileride ne olacak! Şimdilik Sovyet idaresinin hizmetinden çıkmayalım... Belki bir gün daha esaslı bir faaliyet olur!'

Güneşin altında boy atmış otların, artık olgunlaşmaya yüz tutan buğdayların saplarında ipe dizilmiş boncuklar gibi çiy damlaları titriyordu. Batıdan esen rüzgâr damlaları koparıyor ve damlacıklar gökkuşağı gibi rengârenk ışıklarla onları bekleyen bereketli ve şefkatli toprağın üstüne düşüyordu.

Yolun kenarındaki hendekte hâlâ killi topraklardan aşağı süzülemeyip biriken sular vardı. Gremyaçiy Log'un üzerinde kavaklardan da daha yukarıda pembe sabah sisleri yükseliyor, göklerin mat maviliği üzerinde yağmurla yıkanmış, pırıl pırıl olmuş gümüş rengi bir ay duruyordu.

Ayın ince ve âdeta kenarları oyulmuş gibi durması, bereketli yağmurların yağacağını haber veriyordu! Yakov Lukiç aya bakınca artık kesin olarak, 'Bu yıl bol ürün alacağız!' diye düşündü.

Meşeliğe öğleye doğru varmıştı. Atının bağlarını çözdü ve otlasın diye kendi haline bıraktı. Kuşağına soktuğu orta boy bir keseri çıkararak, korucunun Gremyaçiy Kolhozu'na ayırdığı kısımda meşeleri işaretlemeye gitti.

Altı meşeye dipten birer darbe indirerek işaret koyduktan sonra bir meşeye daha yaklaştı. Bir geminin orta direği gibi dümdüz yükselen uzun meşe, etrafta dal budak sarmış kısa karaağaçla artık yaşlanmış diğer bodur ağaçların arasında heybetle duruyordu. Tepesinde, koyu yeşil yaprakların arasında boş bir karga yuvasının hüzün verici karaltısı görünüyordu. Gövdenin kalınlığına bakılırsa, ağaç hemen hemen Yakov Lukiç'le yaşıttı. Onun için Yakov Lukiç ellerine tükürüp baltayı alınca, kesilmeye mahkûm olan bu meşeye karşı bir acıma hissi duydu.

Gövdeyi hafifçe yonttu, sonra kabuğun altından görünen çıplak kısma, kalemle "G. ve K." harflerini yazdı. Reçine sızan kabuk parçasını ayağıyla itti, oturup bir sigara yaktı. 'Kaç yıl yaşadın! Kimse

sana bir zarar vermedi kardeşim' diye düşünüyordu. 'Ama bak, işte sonunda sıra sana geldi... artık öleceksin... Seni devirip parçalayacaklar, güzelliğini mahvedecekler! Dallarını kırıp göle götürecekler, orada setin yapılacağı yere gömüverecekler... Ondan sonra artık kolhozun malı olan o gölde, tamamen çürüyünceye kadar küflenip duracaksın... Sonra, bir bahar günü seller seni olduğun yerden koparıp kim bilir hangi vadiye doğru sürükleyecek. Böylece artık bu dünyayla işin kalmayacak!..'

Bu düşünceler Yakov Lukiç'in içinde garip bir hasret ve acı uyandırmıştı. İçinde bir huzursuzluk duydu, 'Acaba seni korusam mı? Seni kesmesinler diye bir çare bulsam mı? Her şey ve herkes kolhoz için mahvolacak değil ya...' diye söylendi.

Birden sevindi, ferahladı: 'Sen de yaşa bakalım... Göklere doğru yüksel, güzelliğinle gurur duy... Bu hayatı yaşamak senin de hakkın değil mi? Ne vergilerin var, ne haraç ödemek zorundasın. Kolhoza da girmek zorunda değilsin... Yaşa... Mademki Tanrı sana öyle emretmiş, sen de onun emrettiği şekilde kal...'

Yerinden fırladı, killi bir parça çamur aldı ve biraz önce yaptığı işareti büyük bir dikkatle çamurla sıvadı. Sonra meşenin yanından memnun ve artık sükûnet bulmuş olarak ayrıldı.

İçinde birçok karışık duygu uyanmıştı. Altmış yedi meşeyi işaretledikten sonra tekrar atına binip ormanın öbür ucuna gitti.

Yolda giderken birdenbire arkasından birinin:

"Yakov Lukiç, bir dakika!" diye bağırdığını işitti. Sonra bir fundalığın arkasından, başında kara bir kalpak, üzerinde kaput bezinden yapılmış önü açık kalınca bir ceket bulunan bir adam göründü. Yüzü rüzgârdan ve güneşten kararmıştı. Zayıflıktan yanaklarının üstündeki deri iyice gerilmiş, gözleri derine gömülmüştü. Çatlamış kupkuru ve solgun dudaklarında kara kalemle çizilmiş gibi incecik bıyıklar görünüyordu...

"Beni tanıyamadın mı yoksa?" dedi. Kalpağını çıkardı. Ürkek ürkek çevresine bakıyordu. Yavaş yavaş ağaçların seyreldiği açıklığa çıktı. İşte o zaman Yakov Lukiç biraz önce tanıyamadığı adamın Timofey olduğunu gördü. Derin bir şaşkınlıkla, hayret edilecek kadar zayıflamış, tanınmayacak hale gelmiş Timofey'e bakarak:

"Sen nereden çıktın öyle?" diye sordu.

"Hiç kimsenin dönmediği bir yerden... Sürgünden geliyorum... Koltas'taydım..."

"Yoksa kaçtın mı?"

"Kaçtım ya... Yakov amca, yanında yiyecek bir şey yok mu? Azıcık ekmek falan..?"

"Var."

"Allah rızası için bana bir parça ekmek verir misin? Dört gündür karnımı küflü, ekşi otlarla doyurdum..."

Timofey bunu söylerken sinirli sinirli yutkunmuştu.

Dudakları titriyordu. Gözleri aç bir kurdun gözleri gibi pırıl pırıl, Yakov Lukiç'in cebinden bir parça ekmek çıkaran eline bakıyordu.

Ekmeği öyle bir açgözlülükle, öylesine bir hırsla yemeye başlamıştı ki, Yakov Lukiç birden yüreğini paramparça eden bir acı duydu, tıkanır gibi oldu. Timofey, sert, yanmış ekmek kabuğunu dişleriyle parçalıyor, ekmeğin iç tarafını çengel gibi kıvrılmış parmaklarıyla koparıyordu. Bir türlü doyamayacakmış gibi lokmaları hırsla, âdeta hiç çiğnemeden, sert sivri çenesini zorlukla hareket ettirerek yutuyordu. Ancak Timofey ekmeği bitirip de donukluğunu biraz kaybetmiş gözlerini ona doğru kaldırdığı zaman, Yakov Lukiç ona acıyarak:

"Amma da aç kalmışsın oğlum!" dedi.

"Diyorum ya sana, beş gündür ya küflü kuzu kulağı ya da geçen yıldan kalma kuru otları yiyorum... Çok açlık çektim doğrusu."

"Peki, buralara nasıl geldin?"

Timofey yorgun:

"Ta istasyondan buraya yaya geldim! Geceleri yürüyordum..." diye cevap verdi.

O bir parça ekmeği yemek için son enerjisini de harcamış gibi iyiden iyiye sararmıştı. Birden genç adamı hıçkırık tuttu, bütün vücudu sarsılıyordu.

Yakov Lukiç:

"Peki baban nasıl?.. Ailedekilerin hepsi iyi mi?" diye sordu.

Ama attan inmemişti ve konuşurken ihtiyatla çevresine bakınıyordu.

"Babam zatürreden öldü. Annem de kız kardeşimle orada kaldı. Köy nasıl? Lukerya Nagulnova ne yapıyor?"

"O kocasından ayrıldı oğlum!"

Timofey heyecanlanarak:

"Peki şimdi nerede?" diye sordu.

"Teyzesinin yanında oturuyor!"

"Sana bir şey söyleyeyim mi Yakov amca... Köye döner dönmez ona söyle, hemen buraya biraz yiyecek bir şeyler getirsin. O kadar dermansız kaldım ki, bu halimle yola devam edemem! Biraz yatıp dinlenmeliyim. Çok fena haldeyim! Bittim. Geceleri hiç bilmediğin bir arazide on verst yürümek nedir biliyor musun? Kör gibi yürür insan... Söyle Luşka'ya bana bir şeyler getirsin... Biraz kendime gelirsem köye giderim... Buraları öyle özlemiştim ki..."

Timofey bu son sözleri söylerken utanmış gibi gülümsüyordu. Yakov Lukiç ona rastladığına hiç memnun olmamıştı:

"Peki köye gelirsen nasıl yaşayacaksın? Neyle geçineceksin?" diye sordu.

Timofey öfkeyle:

"Nasıl yaşayacağım biliyor musun?" dedi. "Ben artık serseri oldum. Biraz dinleneyim, kendime geleyim hele, ondan sonra gece köye giderim. Toprağa gömdüğüm tüfeğimi bulup çıkarırım. Tüfeğim bizim evin avlusunda, saman yığınlarının orada... Toprağa gömmüştüm... Onu çıkarınca etrafta dişime dokunur bir şeyler ararım... Benim için artık başka bir yol yok. Mademki beni cezalandırdılar, ben de onları cezalandıracağım... Bir iki kişi var, onların şöyle bir hatırını soracağım... Azıcık canları acısın bakalım... Burada sonbahara kadar kalabilirim... Soğuklar başlayınca da Kuban'a yahut başka bir yere giderim. Dünya o kadar ufak değil ki, bakarsın orada burada benim gibilere rastlarım. Benim gibi yüzlerce insan var."

Yakov Lukiç ikircikle:

"Makarov'un Luşka'sı da kolhoz başkanına abayı yaktı galiba," dedi.

Birkaç defa Luşka'nın Davidov'un evine gittiğini görmüştü. Timofey bir fundalığın dibine uzandı. Midesinde dayanılmaz bir ağrı duymaya başlamıştı. Ama yine de kelimelerin üzerinde dura dura:

"Davidov'a mı? En büyük düşmanımıza ha!" dedi. "Belki de Davidov onu elde etmeye çalışıyor. Yoksa Luşka bana sadıktır. Eski aşk unutulmaz... O başka bir şeye benzemez... Onun kalbine giden yolu ben her zaman bulurum... O yolu ben her zaman bulurum... O yolu ot bürümedi ya! Verdiğin ekmek beni mahvetti amca... Karnım ağrıyor... Sen Luşka'ya yine söyle, bana ekmek ve yağ getirsin... Ekmek bolca olsun..."

Yakov Lukiç, Timofey'e ertesi gün bazı meşe ağaçlarının kesileceğini haber verdikten sonra ormandan çıktı. İkinci ekibin çalıştığı tarlaya, kubanka buğdayının ekildiği topraklara bakmaya gitti. Çok kısa bir zaman önce kömür gibi kapkara olan topraklardan sonunda açık yeşil renkte incecik buğdaylar fışkırmıştı. Tarlaların üzerinde bir halı gibi pırıl pırıl uzanıp gidiyorlardı...

Lukiç köye ancak gece dönebildi. Kolhozun tavlasına uğradı, eve giderken hâlâ Timofey'e rastladığı zaman içinde uyanan o kötü duygunun etkisindeydi. Evde ise artık çaresi bulunmaz daha üzüntülü bir haber onu bekliyordu.

"Babacığım misafirimiz var."

"Kim?"

"Polovtzev ile şey... şaşı gözlü... hava kararırken geldiler... Biz annemle o sırada inekleri sağıyorduk... Şimdi küçük odada oturuyorlar... İkisinin de üstü başı perişan... Kir içinde ikisi de... Elbiselerinin üstünde bitler geziyor..."

Küçük odadan bazı konuşmalar geliyordu. Lyatevski öksürerek acı acı konuşuyordu:

"Tabii ya! Siz kimsiniz bir kere beyefendi? Söyleyin sayın Polovtzev? Ben size söyleyeyim mi kim olduğunuzu? Emredersiniz... Siz vatanı olmayan bir vatansever, ordusuz bir komutanşınız. Bu benzetişlerimi beğenmedinizse, size şunu da söyleyebilirim... Siz cebinde bir meteliği bile olmayan bir kumarbazsınız."

Yakov Lukiç, Polovtzev'in kalın sesini duyunca bitkin bir halde duvara yaslandı, başını ellerinin arasına aldı...

Her şey yeniden başlıyordu...

BİRİNCİ CİLDİN SONU

Nobel ve Lenin ödüllü yazar Şolohov'un *Uyandırılmış Toprak* romanı, Sovyet edebiyatını temsil edebilecek nitelikte büyük bir yapıttır.

Durgun Don'da Ekim Devrimi ve iç savaş yıllarını betimleyen Şolohov, sanatsal duyarlılığıyla bu kez Sovyetler Birliği'ndeki tarımsal kolektifleştirme sürecine bakıyor. Bolşeviklerin iktidara gelişi, kırsaldaki sınıfsal yapıları yerinden oynatmış olsa da tam anlamıyla çözememiştir. Büyük toprak sahipleri (Kulaklar), sosyalizmin ve kolhozların kuruluşuna mülkiyet hırsıyla direnirken, orta halli köylünün bir kısmı da Kulakları takip etme eğilimindedir. Yoksul köylülerin ve Bolşeviklerin önünde, tarımsal üretimi artırmak için iki seçenek vardır: "*Kulakları yavaş yavaş sindirmek ya da zararlı bitkiler gibi kökleriyle koparmak.*"

Uyandırılmış Toprak'ta Şolohov, Don Kazaklarının yaşadığı köydeki sınıf mücadelesini hikâye etmekle kalmıyor, roman kişilerinin toprakla, doğayla olan ilişkilerini, emek dolayımıyla kurulan toplumsallığı da sevecen, yer yer mizahi bir dille aktarıyor. Hayat koşulları ne denli zor olsa da umudu, sevgiyi ve her şeye rağmen eşitlikçi bir toplum kurma azmini öne çıkarıyor. İki ciltten oluşan, yetmiş beş dilde milyonlarca okura ulaşan bu romanı Leyla Soykut'un akıcı Türkçesiyle sunuyoruz.

"*Kolhozda işler nasıl olacaktı acaba? Herkes onun gibi artık bir tek yolun kaldığını, bunun da kolhoza girmek olduğunu hissedecek miydi? Ne kadar hüzün verici olursa olsun, çocuklarla birlikte büyümüş, evin toprak odalarında onlarla birlikte oynamış hayvanları kolhoza teslim etmek ne kadar acı gelirse gelsin, bunu yapmanın bir zorunluluk olduğuna hepsinin aklı yatacak mıydı? İnsanın kendi malına duyduğu bu sevgiyi kökünden silmek, insanın yüreğine yerleşmesine olanak vermemek gerektiğini kabul edecekler miydi?*"

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

28 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-267-2
9 786051 722672